

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒՆԻՍ 1926

2 JUIN 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 131 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՄԷՆ ՏԵՂ ԱԼ ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԵԱՄԲ ՏՕՆՈՒԵՑԱՒ ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԻՐԿ ԹԱԹՆ Է "ԱԶԳԻՆ ԿԱՄՔԸ,,...

Ինչ որ ախտանշան մը, բացառիկ երեւոյթ մըն էր քանի մը տարի առաջ, նշանախօսք է դարձեր է այսօր:

Դիկտատորութիւն,— ահա օրուան կարգախօսը: Ուժեղ թաթի ծաւալումը մեր օրերու ամէնէն յատկանշական իրողութիւնն է: Ամբողջ երկիրներ անոր տիրապետութեան կ'ենթարկուին մէկ օրէն միւսը: Ցանկարծ պայթած փոթորիկ մը, զինուորական կամ քաղաքական ապստամբութիւն մը ձեւ ու մարմին կ'առնէ քսանըչորս ժամուան մէջ, և կը դառնայ վերջնական վիճակ: Լէնինը մինակ մնաց իր երկաթեայ դիկտատորութեան ճամբուն վրայ, սահմանափակուելով Ռուսաստանի մէջ: Բայց Մուսօլինին շարունակ նոր հետեւորդներ կը յարուցանէ, նոյն պիրկ թաթը տարածելով զանազան երկիրներու մէջ, համաձայն տեղական պայմաններուն: Ախտաւոր է երեւոյթը, բայց և այնպէս հող կը շահի և կ'արմատանայ:

Անհաւասիկ երկու նորագոյն օրինակները, — Լեհաստան և Փորթուկալ: Մարաջախտ մը, որ ցարական շրջանին պատժուած էր իբրեւ յեղափոխական, մէկ հարուածով տապալեց Լեհաստանի կառավարութիւնը, հանրապետութեան նախագահէն մինչեւ վերջին հրամանատարը, եւ ձեռք առաւ իշխանութիւնը: Օրուան վարիչները փախան, եւ յետոյ հպատակութիւն յայտնեցին: Արիւնահեղութիւնը դադրեցնելու համար, Ազգային Ժողովը հանրապետութեան Նախագահ հռչակեց յաղթականը, բայց Փիլզուտսկին արհամարհանքով մերժեց այդ պատիւը: Եւ մերժեց առանց պատ ի պատ խօսքերու. «Ես գործել, աշխատիլ կ'ուզեմ. հանրապետութեան Նախագահը գործելու հնարաւորութիւն չունի: Սահմանադրութիւնը եւ Խորհրդարանը կը կապեն իմ ձեռքս եւ ոտքս»:

Այս է իր տեսակէտը, երկրին փրկութեան համար: Կ'ուզէ իշխել տիրաբար, այնպէս ինչպէս Մուսօլինին, որ միայն ձեւի համար Խորհրդարանին կը դիմէ, իսկ որոշածը կը գործադրէ անմիջապէս:

Նոյնը Փորթուկալի մէջ, ուր տարին քանի մը անգամ յեղափոխութիւն կը ծագի, դէպի աջ, կամ դէպի ձախ: Այս անգամ, թէեւ զինուորական շարժում մըն է պատահածը, եւ արդէն հռչակուած է դիկտատորութիւնը:

Աւելի առաջ, Յունաստանն էր որ այս ճամբուն վրայ ինկաւ, և հետզհետէ կը կազմակերպուի նոր ուղղութեամբ: Զօր. Փանկալօս վճռած է ամրապնդել դիկտատորութիւնը, և ատոր համար չվարանեցաւ լքել Զօր. Փարասքէվօփուլոսը, զոր ինք անձնապէս կանչած էր Փարիզէն, իբրև վարչապետ: Հելլէն բանակին Նախկին հրամանատարը վէնիզէլօսեան է և մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ: Երեւի փորձած էր քիչ մը անկախ գործել, և ձախողեցաւ: Փանկալօս կը բացատրէ կացութիւնը առանց սեթեւեթներու. «Ձիս երկրին գերագոյն իշխանութեան բարձրացնելով, յոյն ժողովուրդը լռելեայն ամէն լիազօրութիւն տուաւ ինծի: Ես իրաւունք չունիմ ուրիշին փոխանցելու այդ իրաւունքները: Մէկը վարչապետութեան կանչած ատենս, այդ մարդը պիտի ըլլայ ոչ թէ կառավարութեան պետը, այլ ինծի օժանդակ մը, աշխատակից մը, քանի որ կառավարութեան պետը ես եմ»:

Այս դիկտատորութիւններն ալ, ինչպէս իտալականը, առայժմ կը հանդուրժեն Խորհրդարաններուն, բայց միշտ պատրաստ են զանոնք լուծելու, անգործութեան դատապարտելու, կամ վերածելու հաւատարիմներու լսարանի մը: Այս գծին վրայ հինցան Թուրքիան եւ Սպանիան: Պուլկարիան վարչապետ փոխեց, բայց ոգին չփոխուեցաւ: Հեռաւոր Պարսկաստանն անգամ վարակուեցաւ, իսկ Չինաստանը արդէն կը գալարուի նոյն ելքին յանգելու համար: Խմորումներ կան Ռումանիոյ մէջ ալ: Սահմանադրութեան դասական երկիրներէն Անգլիան չի հանդուրժեր որ եւ է դիկտատորութեան, բայց Ֆրանսան կարծես երկչոտ մարզանքներ կը կատարէ, մանաւանդ ելմտական տագնապէն, ֆրանքին վարկաբեկումէն ի վեր: Թերթերու մէջ հետզհետէ յաճախադէպ կը դառնան սա ձեւի արտայայտութիւններ. «Առնականութիւն պէտք է կառավարութեան, յարատեւ կորով, ամէնօրեայ դիմադրութիւն՝ պոլիտիկոններու գրոհին դէմ: Պէտք է գործել հրովարտակներով, ոչ թէ խորհրդարանական միջամտութիւններով»: Եւ բոլորն ալ կը շեշտեն թէ ոչ միայն կացութիւնը ծանր է, այլև հանրապետութեան ճակատագիրն իսկ վտանգի տակ:

Մեծ պատերազմին, բայց մանաւանդ կարմիր թաթին օրհնութիւններն են ասոնք . . .

Ամրապինդ բռունցքը դարձեր է «ազգին կամքը»:

Բոլորն ալ կը ճառեն ժողովուրդին անունով, — եւ կը գործեն մտրակով։

Շ.

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

Պրիւսէլի մեր Թղթակիցը կը գրէ.— Ամէն տեղ ու ամէն ժողովուրդի մէջ կրնան գտնուիլ վիժածներ, որոնք այս կամ այն պատճառաւ, կա՛մ քէն ըրած ըլլան իրենց ծնած օրուան դէմ, եւ կամ շատ նմանին իրենց տարիքը փոքրացնելու հիւանդութենէն վարակուածներու...: Բայց մեր փոքրաթիւ գաղութը իր անդամներուն մէջ կը համրէ մեծ թիւ մը հայրենակիցներու, որոնք ճշդիւ կ'ըմբռնեն հայրենիքի մը անկախութեան տօնին նշանակութիւնը, եւ որոնք, իրաւ ալ, երկիւղած խանդավառութեամբ մը փութացեր էին լեցնելու «Մառշալ»ի պերճ սրահները, Պրիւսէլէն թէ Անվէրսէն:

Ընկեր Մ. Տէր-Սահակեան յուզումով ու խորութեամբ պարզելէ ետք հայ ազգի դարաւոր երազին իրականացման արժէքը, հանրութեան ներկայացուց օրուան բանախօսը, ընկեր Շ. Միսաքեան, որ յստակօրէն պատկերացուց հայ ժողովուրդի մէջ անկախութեան գաղափարին աստիճանական զարգացումը, իր սաղմնաւորումէն մինչեւ 1918 Մայիս 28ի հանգրուանը: Ներկայ հասարակութիւնը, յայտնապէս ազդուած, նոյն տրամադրութեամբ շարունակեց մասնակցիլ օրուան ուրախութեանց, մինչեւ արշալոյս: Հայկական թէ եւրոպական պարերու շարքին, գեղարուեստական խնամեալ բաժնի մը մէջ փայլեցան Օրիորդներ Ա. Տէր-Ոսկի եւ Մ. Տէր-Սահակեան, ինչպէս նաեւ պարոններ Լ. Սելճիքեան եւ եւ Ա. Էմիրզէեան, իրենց երգերով ու արտասանութիւններով: Այս առթիւ կարգադիր մասնախումբը աճուրդի դրաւ արծաթազօծ շքեղ ծաղկաման մը, որ աննկարագրելի ոգեւորութեան մէջ վիճակեցաւ Պ. Վ. Մուրտիկեանի, միանուագ 400 ֆրանքի վերջին յաւելումով մը:

Հրապարակային բանախօսութեանց շարքը որուն, նախաձեռնած է Պրիւսէլի Հ. Յ. Դ. Մարմինը, կոչուած է գոհացում տալու իրական պահանջի մը: Առաջին առթիւ հրաւիրուած էր խօսիլ ընկեր Ա. Ահարոնեան, որուն բանախօսութեան ցնցող տպաւորութիւնը եկաւ թարմացնել այս երկրորդը: Երկուքն ալ պսակուած կատարեալ յաջողութիւնով, եկան ապացուցանել այն ծարաւն ու կարօտը որ այս տարագիր ժողովուրդը կը զգայ հայ խօսքին հանդէպ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մայիս 28ի տարեդարձը Ֆրանսայի բոլոր գաւառներուն մէջ ալ տօնուեցաւ աննախընթաց խանդավառութեամբ: Լիօնի, Տէսինի Վիէնի, Վալանսի, Լանսէյի եւ ուրիշ հայաշատ կեդրոններու մէջ այս տարի առաջին անգամ ըլլալով Հայաստանի անկախութեան օրը կը տօնուէր հրապարակային եւ հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն լայն մասնակցութեամբ: Մոսկուայի վարձկաններուն հրապարակ հանած քուրջի կտորները ո՛չ մէկ ազդեցութիւն գործած են Ֆրանսայի գաւառներու հայ աշխատաւորներուն վրայ, ընդհակառակն շատ տեղեր, մանաւանդ Վալանսի մէջ, հայրենասէր երիտասարդներ գրաւած են մեր անկախութեան օրը ծաղրող թռուցիկներու տրցակը եւ պատառ պատառ ըրած: «Բոլորդ ամրակուռ շարքերով Մայիս 28ի դէմ» ոռնոցները մնացին ձայն բարբառոյ յանապատի եւ վերոյիշեալ քաղաքներու եւ աւաններու մէջ ժողովուրդը բուռն ծափերով ողջունեց օրուան ատենախօսները: Հակառակորդներու կողմէ շշուկ մը անգամ չլսուեցաւ: Նոյնը Մարսէյլ:

Լիոն 31 մայիս (Սեփ. Թղթ.)

Մայիս 30ի Կիրակի իրիկուն Լիոնի մէջ ալ տօնուեցաւ անկախութեան տարեդարձը, ընկերներու եւ համակիրներու լայն շրջանակի մը մէջ: Նոյն օրը ցերեկին արդէն Լիոնի հայրենակիցներէն շատեր ներկայ եղած էին Տէսինի եւ Վիէնի մէջ կատարուած հանդէսներուն:

«Մեր Հայրենիք»էն, յետոյ նախագահ ընկեր Ե. Ճանկէօզեան բացաւ հանդէսը եւ քանի մը խօսք ըրաւ օրուան նշանակութեան մասին: Երգերէ եւ արտասանութիւններէ յետոյ, օրուան ատենախօս ընկ. Հրանդ Սամուէլ հակիրճ պատմականն ըրաւ հայ ազատագրական շարժման, վեր հանեց Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան մեծ դերը այդ շարժումին մէջ, որ յանգեցաւ Հայաստանի անկախութեան: Յետոյ պարզեց մանուկ հանրապետութեան զարգացումը, եւ դժբախտ անկումը՝ իբրեւ հետեւանք թուրքեւպոլշեւիկ զինակցութեան եւ ներկայացուց արդի Հայաստանի կարգուսարքը, ուր ոչ միայն անկախութիւն չկայ, այլեւ չկայ մտքի ու խօսքի ազատութիւն եւ հարիւրներ բանտի ու աքսորի կ'ենթարկուին — ինչպէս Համիտին օրով — ազատ գրականութիւն կարդալու ամբաստանութեամբ:

Ներկաները բաժնուեցան շատ խանդավառ տպաւորութեան տակ:

ՖՐԱՆՔԻՆ ՎԻՃԱԿԸ ԵՒ ԴԱՀԼԻՃԸ

Քանի մը օրէ ի վեր ծանր տագնապ մը կ'անցընէ Պրիանի դահլիճը: Երեսփ. Ժողովը կը պնդէ որ անմիջապէս վիճաբանութեան ենթարկուի ելմտական ծրագիրը, բայց դահլիճը յարմար չի տեսներ: Երէկ նախարարական բացառիկ նիստ կար: Պ. Պրիան կ'ուզէ որ զինքը հանգիստ ձգեն ատեն մը, ֆրանքին փրկութեան համար բացուած ճակատամարտը շարունակելու, այլապէս նոր տագնապէ մը կը վախցուի:

Կարգ գործարանատէրեր առաջարկած են ազգային վիճակախաղ մը կազմակերպել, ֆրանքը փրկելու համար:

ԹԵՐԹԵՐՆ ԱԼ ՏՈՒՐՔԻ ԵՆԹԱԿԱՅ

Պոլսէն կը գրեն թէ տպուած իւրաքանչիւր թերթի համար 10 փարայի դրոշմաթուղթ պիտի փակցուի վաճառման տետրակին մէջ: Սակայն զարմանալի կը գտնեն խմբագիրները, որովհետեւ եթէ այսպէս ըլլայ, թերթերուն սպառման տուրքը հարիւրին 8ը կ'անցնի, եւ նոյն իսկ հարիւրին տասը, եթէ հաշուի առնուի նախանիւթերու գնման ատեն վճարուած սպառման տուրքը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՐՔԱՑՄԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Էնկիւրիի մէջ, օրինագիծերու յանձնաժողովը առաջարկ մը ընդունած է, որուն համաձայն Նախակրթութիւնը միայն Թուրք դպրոցներու մէջ պիտի տրուի:

Վերջին լուրերու համաձայն, այս ծրագիրը ընդունուած է նաև Ազգ. Մեծ Ժողովի կրթական յանձնաժողովին կողմէ, և ստիպողաբար վիճաբանութեան պիտի ենթարկուի, որպէսզի ժողովին փակումէն առաջ վաւերացուի և ընդունուած թուականէն գործադրուի: Այս առթիւ Պոլսոյ «Եէնի Սէս» լրագիրը կը գրէ.— Տակաւին Պոլիս չէ հաղորդուած Նախակրթութեան միմիայն Թուրք վարժարաններու մէջ կատարելու մասին տրուած որոշումը: Որոշումը հաղորդուելէ վերջ, ամէն տղայ իր Նախակրթութիւնը անպատճառ Թուրք դպրոցի մը մէջ պիտի կատարէ: Ոչ-իսլամ դպրոցներն ալ Թուրք դպրոցներ նկատուելով՝ այդ դպրոցներուն մէջ ալ կարելի պիտի ըլլայ ուսում առնել: Արդէն այս դպրոցներուն մէջ հետզհետէ Թուրքերէնը պիտի տիրապետէ: Այս տարիէն սկսեալ մինչև Գ. կարգ դասերը կատարելապէս Թուրքերէն պիտի ըլլան և ուրիշ լեզուները իբրև լեզուական դաս պիտի կարդացուին: Նախակրթութիւնը Թուրքերէնով աւարտող տղաք, պիտի կրնան օտար վարժարաններ երթալ:

«Ճիւմհուրիէթ» դիտել կ'ուտայ թէ այս որոշման վրայ պէտք է փակել օտար, հայ, յոյն և հրեայ Նախակրթարանները:

*** Վերջին Թղթաբերով հասած «Մարմարա» այս մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է իրաւասու անձէ մը.—

«Օրինագծին այս կերպ մեկնաբանումը սխալ է, և դէմ Թուրք հանրապետութեան հիմնական օրէնքին: Թիւրիմացութեան տեղի տուած է «Թուրք» բառը, զոր ոմանք անտեղի կերպով միայն իսլամներուն համար կը գործածեն: Իմաստը շատ որոշ է, և կը վերաբերի ոչ միայն Թուրք-իսլամ, այլ եւ Թուրք-հայ, Թուրք-յոյն և Թուրք-հրեայ դպրոցներու: Երբեք խնդրոյ առարկայ չէ փոքրամասնութեանց դպրոցներու փակումը: Մայրենի լեզուով ուսուցման սկզբունքին դէմ ոչ մէկ առարկութիւն կայ:

Անտեղի է ենթադրել թէ հայ և յոյն աշակերտներուն թոյլ չպիտի տրուի իրենց լեզուով առնել Նախակրթութիւնը: Օրէնքին նպատակն է չթոյլատրել որ Թուրք աշակերտները օտար դպրոցներու մէջ առնեն իրենց առաջին ուսումը:

Կը կրկնեմ նորէն, բացարձակապէս խնդրոյ առարկայ չէ համայնական վարժարաններու փակումը:

Միւս կողմէ կրթական գործավար Նէճաթի պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է.— «Հիմնական կազմակերպութեան օրէնքին համաձայն, Թրքահպատակ ամէն անձ Թուրք կը համարուի: Հետեւաբար մեզի համար Թուրքերէն անջատ փոքրամասնական հատուած մը գոյութիւն չունի: Միայն թէ Լօզանի դաշնագրին համաձայն փոքրամասնութիւններուն շնորհուած բոլոր իրաւունքները կը հետապնդենք ու կը յարգենք»:

Գերեզմանատուններն ալ «լքեալ» գոյք

Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը շրջաբերականով մը կ'արգիլէ մեռել թաղել քաղաքի գերեզմանատուններուն մէջ: Լքուած իսլամ և քրիստոնեայ գերեզմանատուները քաղաքէն դուրս պիտի փոխադրուին, և քաղաքին մէջ գտնուած գերեզմանատուները վերջնապէս պիտի վերցուին:

Քաղաքապետութիւնը այս մասին կարգ մը որոշումներ տուած է: Այս տեսակ գերեզմանատուն ունեցող համայնքներուն, քաղաքէն դուրս նորէն գերեզմանատուն շինելու համար, իրենց ուզածին չափ հող պիտի տրուի:

Այդ հողերուն մէջ արդիական ձեւով և քաղաքապետութեան հսկողութեան տակ նոր և կանոնաւոր գերեզմանատուններ պիտի հաստատուին:

Որոշուած է նաև հաստատուելիք իսլամ գերեզմաննոցներն ալ կանոնաւոր ձեւով շինել, զանոնք բարձր պատերով շրջափակել և պարտէզներով զարդարել:

Այս պարագային, ննջեցեալներու փոխադրութիւնը անհրաժեշտօրէն կառքերով և ինքնաշարժերով պիտի կատարուի:

... Աւելորդ է յիշել թէ այս որոշման առաջին հետեւանքը պիտի ըլլայ Բանկալթիի ազգ. գերեզմանատան գրաւումը, որ քուն քաշել չի տար տարիներէ ի վեր:

«Ասայիշ պէրքեմալ տըր»

Թուրքիոյ Արեւելեան Նահանգներուն մէջ կարգ մը «դաւաճանական փորձեր» կատարուած ըլլալով, Գ. զօրաբանակի հրա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՍՈՒՐԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

ՀԱԼԷՊ, 15 Մայիս

Սուրիական ապստամբութիւնը ուժասպառ վիճակ մը կը ներկայացնէ։ Ֆրանսական հրամանատարութեան ամիսներէ ի վեր պատրաստած յարձակողականը հազիւ սկսած, ապստամբութիւնը կը պարզէ իր ընդհանուր դիմագիծը ու քաշուի սառերի պէս։

Մեզի չի՛ յնար խօսիլ Սուրիական ապստամբութեան էութեանը մասին ու ճշդել անոր հանգամանքը։ Ազգային ազատութեան եւ անկախութեան գաղափարը յատուկ է բոլոր փոքր ազգերու։ Հայութիւնը եթէ այսօր քրտական ապստամբութեան դատը կը պաշտպանէ միջազգային արժէքներու քով, երբեք մտքէն չանցըներ յոռի տրամադրութիւններ սնուցանել սուրիականին հանդէպ։

Սակայն, իբրեւ բազմաթիւ կամուրջներէ եւ փորձութիւններէ անցնող ժողովուրդ, սխալած չենք ըլլար, եթէ շեշտենք որ սուրիական ապստամբութիւնը անժամանակ էր եւ թելադրուած՝ Թուրքիոյ եւ արտաքին բազմաթիւ ազդակներէ, որոնք ջանացին միջոց ծառայեցնել զայն։ Որովհետեւ Սուրիա իբրեւ նորակազմ պետութիւն, հազարումէկ պահանջներու առջեւ կեցած, պէտք ունէր հոգատար ձեռքի մը, որպէս զի ազատէր իր անմիջական դրացիներու ճնշումներէն ու գծէր իր վերջնական սահմանները, հաւասարակշռէր իր ուժերը, կազմակերպէր իր ազգային բանակը, միջազգային հրապարակի վրայ ձեռք բերէր որոշ վարկ, զարգացնէր իր տնտեսական եւ մտաւոր վիճակը, Սուրիոյ բաղկացուցիչ մասերու համադաշնակցութիւնը ապահովէր եւլն.։

Ու սակայն գործերը կ'ընթանան իրենց տրամաբանական ուղղութեամբ։ Ֆրանսական բանակը Դամասկոսէն մեկնելով, անցաւ յարձակողականի։ Թէեւ ապստամբները իրենց բազմաթիւ արտայայտութիւններով, կ'արհամարհէին ֆրանսական պատրաստութիւնները, սակայն գործը ցոյց տուաւ, որ այնքան աղմկալի ապստամբութիւնը իր վճռական րոպէին չափազանց տկար էր։ Յառաջ խաղացող բանակը Հերմոնի շրջանը մաքրագործելէ վերջ, ուղղուեցաւ դէպի ապստամբութեան կեդրոնները։ Ապստամբ ուժերը իրենց համախմբած 5000 ուժերով կռուի բռնուեցան ֆրանսական զինուորներու հետ։ Ճակատի ընդհանուր հրամանատարն էր Զօր. Անտրէա։ Վեց ժամուայ տաք եւ կատաղի կռուէ մը վերջ, ապստամբները կը նահանջեն, թողլով 1200է աւելի սպաննուածներ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ. ֆրանսացիները կ'ունենան 90 սպաննուած եւ քանի մը հարիւր վիրաւորներ։ Յառաջ խաղացող բանակը կը գրաւէ Ճէպէլ-Տրուզի մայրաքաղաքը՝ Սուէյտան։

Հրամանատարը որոշած է զինուորական գրաւման տակ պահել գրաւուած վայրերը, մինչեւ ապստամբներու կատարեալ հնազանդութիւնը։ Ու արդէն ծայր տալ սկսած են բազմաթիւ հնազանդութեան դէպքեր։ Ցեղապետներ եւ գիւղապետներ դեռ ֆրանսական բանակը չմօտեցած, կ'աճապարէին հնազանդութիւն յայտնել։ Օրէ օր աւելի կը խորանան յարձակող բանակի մասերը ու հնազանդութիւն կը պարտադրեն։ Կարճ ատենէն նոր երեւոյթներու ականատես պիտի ըլլանք։

Միւս կողմէ Մարզպան Ժուվընել կը կազմակերպէ խաղաղ շրջանները, ու կը կանոնաւորէ սուրիական պետութեան քայքայուած մեքենան։ Մարզպանին կողմէ Սուրիոյ կառավարութեան պետ նշանակուեցաւ Տամատ Ահմէտ Նամի պէյ որ Սուրիոյ մէջ ծանօթ պետական անձնաւորութիւն մըն է եւ կը վայելէ զանազան հոսանքներու վստահութիւնը։

Տամատ պէյ ընդունելով իր պաշտօնը, Մարզպանին հետ միասին Դամասկոս այցելեց։ Երկուքն ալ, համաձայն թերթերու տեղեկութիւններուն, արժանացան ժողովրդական համակրական ցոյցերու եւ պատիւներու։

Շատ յատկանշական է նոր վարչապետին ժողովրդին ուղղած կոչը, որուն մէջ անդրադառնալով Սուրիոյ ներկայ կացութեան, անհրաժեշտ կը գտնէ ժողովուրդներու անկախութիւնը, իբրեւ միակ միջոց ազգային բարգաւաճման եւ յառաջդիմութեան, ու սակայն կը կը շեշտէ թէ այդ ազատութիւնը ձեռք պէտք է բերէ ոչ թէ ֆրանսական ուժերու դէմ կռուելով, այլ անոնց օգնութեամբ ու կ'աւելցնէ. «Յեղափոխութիւնը հազարաւոր մարդկային կեանքեր արժեց, ամբողջ քաղաքներ կործանեց, աւելի խորացուց փոսը որ մեզի կը բաժնէ Ալէքսանտրէթէն, Ալէվիներէն եւ Լիբանանէն, մինչդեռ ստիպողականութիւնը կը մղէ մեզ լեցնել այդ փոսը։ Իմ կառավարութիւնս պիտի ջանայ խաղաղ ճանապարհով ձեռք բերել Դամասկոսէն եւ Հալէպէն դէպի ծով ելք մը։ Հոգատար պետութեան հետ պիտի կնքենք դաշնակցութիւն մը, որպիսին կնքուած է Անգլիոյ եւ Իրաքի միջեւ»։

Մարզպանը անպատասխան չի թողուր այս կոչը եւ կը շեշտէ երեք էական կէտեր.

Ա.— Անմիջական կը գտնէ հոգատարութեան տալ երեսնամեայ դաշնագրի մը ձեւ։

Բ.— Սուրիոյ համար իրաւունք քուէարկելու իր Սահմանադրութիւնը։

Գ.— Սկսիլ բանակցութիւններ Սուրիոյ միւս պետութիւններու հետ, իրականացնելու համար սեփական պահանջներ։ Մարզպանը իր պատասխան-յայտարարութեան մէջ մասնաւորապէս կը շեշտէ ամեն բան խաղաղ ճանապարհով լուծելու բացառիկ հանգամանքը։

Սուրիոյ մամուլը երկարաշունչ հրատարակութիւններով կը վերլուծէ պատմական այս երկու փաստաթուղթերը։ Այսպէս հերթական կը դառնայ Ա.— Սուրիոյ հոգատարութիւնը 30 տարիով ապահովելու հարցը, Բ.— Սուրիոյ խորհրդարանի կողմէն Սուրիոյ Սահմանադրութիւնը եւ ծովի վրայ ելք մը ձեռք բերելու պահանջը։

Տամատ պէյ արդէն ընտրած է իր նախարարական կազմը, որուն մէջ կան ծանօթ պետական դէմքեր.— Նախկին թուրք սպայակոյտի սպայ ծանօթ ֆրանսասէր Շաքիր պէյ Մէհմէտ, անկուսակցական՝ Վաֆիք պէյ Մօայատ, Օսմանեան նախկին երեսփոխան, ժողովրդական կուսակցութեան պետ՝ Ֆարիզ պէյ Խուրի, իրաւաբանութեան տօքթօր, ժողովրդ. կուսակցական՝ Հիւսնի պէյ Հարազի, Եուսուֆ պէյ Հաքիմ՝ յունդաւան, իրաւաբանութեան տօքթօր, սեփականատէր՝ Լութֆի պէյ Հաֆար։

Կառավարութեան դիւանի տնօրէն նշանակուած է Աքիզ պէյ Հաշէմ, իսկ արաբական գործերու քարտուղար՝ Պանժաթ Ցաուզ։

Սուրիոյ արաբ մամուլը խիստ գնահատական տողեր ունի ներկայ կառավարութեան համար, եւ կը յուսայ որ Սուրիան կարճ ժամանակի մէջ գտնէ իր կորսնցուցած խաղաղութիւնը։

Հալէպի մէջ, սակայն, շատ ալ լաւատես պատմութիւններ չկան այս նոր կառավարութեան համար եւ ժամանակաւոր կը նկատեն զայն։ Ա. Ա.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՖՕՍՖԱԹԸ

Հիները իմաստուն խօսք մը ունէին. «Չիք փոսփոր, չիք ուղեղ» կ'ըսէին։ Իսկ նորերը կ'ըսեն. «Չիք փոսփորական թթու, չիք ոսկոր, չիք միս, չիք սնունդ, չիք կեանք», եւ ասիկա շատ իրաւամբ։ Խնդիրը առնելով երկրագործական տեսակէտէ, բացարձակ ճշմարտութիւն մըն է թէ՝ փոսփորական թթուն (ասիտ ֆօսֆօրիք) ոչ միայն անհրաժեշտ է բոյսերու աճումին համար, այլ եւ կարեւոր դեր մը կը խաղայ բերքերու արագ հասունութեան եւ առատ պտղատուութեան մէջ։ Միւս կողմէ նկատելով որ, շատ մը հողերու մէջ կը պակսի բաւականաչափ փոսփորական թթու, թէ բնութիւնը ժլատ է զայն արտադրելու մէջ եւ թէ՝ անասուններու աղբին մէջ գտնուած քանակութիւնը անբաւական է, ահա այս նկատումներով փոսփորային աղբերու գործածութիւնը կը դառնայ անհրաժեշտութիւն։ Պէտք չէ մոռնալ թէ՝ մթնոլորտը հարուստ է ազօթով եւ թէ բնութիւնը բակլայի ընտանիքին պատկանող բոյսերու արմատներուն յատուկ «պաքթէրի»ներու միջոցաւ, մթնոլորտին ազատ ազօթը վերածելով բաղադրեալ ազօթի՝ բոյսերու կողմէ իւրացնելիք վիճակի մէջ կը դնէ եւ անոնց կը հայթայթէ մաս մը ազօթ։ Բնութեան մէջ նման պարագայ մը գոյութիւն չունի, փոսփորական թթուին համար։ Ահա այս պատճառով, անգամ մըն ալ կը շեշտուի փոսփորային աղբերու կարեւորութիւնը։

Ո՞ւր է փոսփորային աղբերու աղբիւրը։ Տիեզերքի շատ մը կէտերուն մէջ առատօրէն կը գտնուին փոսփորատի (ֆօսֆաթ) հանքեր։ Ասոնք կարելի է բաժնել երկու դասակարգի։ 1. Բնական հարուստ փոսփորատներ՝ քիչ խառն բնածխատով (քարպօնաթ) կամ առանց բնածխատի։ 2. Բնական աղքատ փոսփորատներ՝ մեծաքանակ բնածխատով խառն։ Ֆրանսայի եւ Պելճիգայի փոսփորատի հանքերը կը պարունակեն հարիւրին 12—20 փոսփորական թթու եւ հարիւրին 10—40 կրաքար։ Ալժերիոյ եւ Թունուզի փոսփորատի հանքերը կը պարունակեն հարիւրին 30—31 փոսփորական թթու եւ հարիւրին 10—12 կրաբնածխատ (քառպօնաթ տը քալսիօմ)։ Մ. Նահանգներէն Ֆլօրիտայի եւ Թէնըսիի փոսփորատի հանքերը կը պարունակեն հարիւրին 35—40 փոսփորական թթու։ Ճարտարարուեստի մէջ, այս բնական փոսփորատներուն վրայ, իրենց քանակին գրեթէ հաւասար քանակով, ծծմբական թթու (ասիտ սուլֆիւրիք) աւելցնելով կը պատրաստեն «սուփէր ֆօսֆաթ» ըսուած քիմիական պարարը՝ գլխաւորագոյնը փոսփորային աղբերուն՝ որ՝ ըստ իր խտացման աստիճանին, հարիւրին 15—45 փոսփորային թթու կը պարունակէ, բոյսերուն կողմէ իւրացնելիք վիճակի մէջ։ Այն երկիրները, որոնք մէկ կողմէ ծծմբական թթու հայթայթելու համար «փիրիթի» եւ ծծումբի հանքեր ունին կամ աժանագին կը հայթայթեն զանոնք մօտակայ տեղերէ եւ միւս կողմէ, իրենց երկրին մէջ ունին կամ իրենց մօտակայ երկիրներու մէջ կը գտնուին փոսփորատի հարուստ հանքեր, ահա նմանօրինակ երկիրներու մէջ «սուփէրֆօսֆաթ»ի պարարին արտադրութիւնը շատ զարգացած է։ Այսօր «սուփէրֆօսֆաթ»ի նորագոյն գործարաններ՝ 24 ժամուան ընթացքին, միջին հաշուով, 100—150 թօն պարար կ'արտադրեն։ Վերջերս «սուփէրֆօսֆաթ» պատրաստելու նոր մեթոտ մըն ալ գտնուած է։ Եթէ այս մեթոդը ընդհանրանայ ճարտարարուեստի մէջ, այն ժամանակ գործարանատէրները իրենց օձիքը կը փրկեն ծծմբական թթուի ձեռքէն։ Ելեկտրականութեան միջոցաւ է որ, բնական փոսփորատէն կը զատեն իր փոսփորական թթուն։ Մ. Նահանգաց մէջ այս փորձերը յառաջ կը տարուին։ Զմոռնանք ըսել թէ՝ «սուփէրֆօսֆաթ»ներու մէջ, թէ տնտեսական եւ թէ երկրագործական տեսակէտով, լաւագոյնն է պեղմիական խտացեալ «սուփէրֆօսֆաթ»ը, որ կը պարունակէ հարիւրին 40—43 փոսփորական թթու։ Ելեկտրական փուռերու միջոցաւ, առանց ծծմբական թթուի օգնութեան, պատրաստուած «սուփէրֆօսֆաթ»ները, խտացեալ դասակարգին կը պատկանին։ Այն երկիրներու մէջ, ուր ելեկտրական զօրութիւնը առատ եւ աժան է, այս նոր մեթոդը ապագայ կը խոստանայ։

Փոսփորային պարարներու վրայ մեր գաղափարը շինելէ ետքը, այժմ երթանք Հայաստան, որ այսօր, ինչպէս երէկ, երկրագործական երկիր է, վաղը պիտի ըլլայ նաեւ մշակութեան նորագոյն երկիրը եւ հետեւաբար անհրաժեշտօրէն պէտք պիտի ունենայ՝ որքան ազօթային, նոյնքան փոսփորային քիմիական պարարներու։ Մասնագէտներ կը հաւաստեն թէ՝ Հայաստանի ճիշտ կեդրոնը կայ փոսփորատի հանք մը, որ ընդարձակ տարածութիւն ունեցող ապառաժ մըն է։ Հայ ճարտարագործները պարտին մօտէն հետաքրքրուիլ այս հանքով, մանրակրկիտ ուսումնասիրել իր պարունակութիւնը եւ հոն հիմնել փոքր գործարան մը։ Ասիկա որքան առեւտրական, նոյնքան ալ պիտի ըլլայ հայրենասիրական ձեռնարկ մը։ Որովհետեւ ծառայութիւն մը եղած պիտի ըլլայ երկրագործութեան, որ մեր ազգային արհեստն է եւ հիմնաքարը մեր ազգային տնտեսական քաղաքականութեան. եւ հետեւաբար նմանօրինակ ծառայութիւն մը պիտի նկատուի ազնուագոյն՝ հայրենասիրական ծառայութիւններու շարքին մէջ։ Միւս կողմէ Հայաստանի քիմիաբանները պարտին հանրութեան աչքին առջեւ պարզել այդ հանքին տարրալուծական ցանկերը եւ լուսաբանել հայ ճարտարարուեստականները։ Սա պէտք չէ մոռնալ թէ՝ այն երկիրները, որոնք մեծաքանակ փոսփորային պարարներ կը գործածեն, ապշեցուցիչ արդիւնքներ ձեռք կը ձգեն։ Հետեւեալ օրինակը պիտի համոզէ բոլորդ ալ, առանց այլեւայլի։ Ֆրանսա որ հէքթար գլուխ 45 քիլոկրամ սուփէրֆօսֆաթ կը գործածէ, միջին հաշուով հէքթար գլուխ 14 կենդինար (քենթալ) ցորեն կ'առնէ, Գերմանիա՝ 85 քիլոկրամ գործածելով, 21 կենդինար, Անգլիա՝ 110 քիլոկրամ գործածելով, 22 կենդինար, իսկ Պելժիա 130 քիլոկրամ գործածելով 26 կենդինար ցորեն կ'առնէ։

Հայաստանի ուղիղ ճամբով ծառայելու միակ միջոցը՝ սատարելն է իր երկրագործութեան։ Իսկ բարգաւաճ երկրագործութիւն մը՝ մեր ազգային տնտեսութեան հրամայական պահանջն է։

Մենք վերջացուցինք մեր խօսքը։ Գործելու կարգը հայ դրամատէրներուն է։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՏՕՆՈՒԵՑԱՒ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԵԱՄԲ

Հայաստանի անկախութեան ութերորդ տարեդարձը բուռն ոգեւորութեամբ ու բազմահազար ժողովուրդի ներկայութեամբ տօնուեցաւ «Սոսիէթէ Սավանթ»ի մեծ սրահին մէջ, Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 29ին։

Որոշեալ ժամէն առաջ գրաւուած էին արդէն բոլոր նստարաններն ու աթոռները. այնպէս որ ժամը 9ին եւ անկէ յետոյ հասնողները մնացին ոտքի վրայ, նրբանցքներու մէջ եւ սրահին դուռը։

Երեկոյթը սկսաւ «Մեր Հայրենիք»ով եւ «Մառսէյյէզ»ով, զոր նուագեց հայ փանփառի խումբը։

Նախագահ Գ. Համբարձում Մելիքեան քիչ մը ուշացած ըլլալով, բացման խօսքը ըրաւ ընկ. Շահան Նաթալի, որ խանդավառօրէն բացատրեց Մայիս 28ի նուիրական նշանակութիւնը, ըսելով թէ ստրուկներն են միայն որ կ'ուրանան այս փառաւոր տօնին արժէքը։ «Եթէ մեր ժողովուրդին ազատ կամքով բռնութիւնը իշխէր Հայաստանի մէջ, ես այդ բռնութիւնն իսկ պիտի պաշտէի, իբր հայութեան կամքին արտայայտութիւնը։ Մենք յաւիտեանս պիտի տօնենք Մայիս 28ը, իբր արդար վարձատրութիւնը մեր միլիոններու հասնող զոհերուն ու մեր կրած անհամար տանջանքներուն»։

Դղրդագին ծափահարութիւններ կ'ընդհատէին այս խօսքերը։

Այդ պահուն հասաւ օրուան նախագահ Գ. Հ. Մելիքեան, որ հրաւիրեց ոտքի ելլել, իբրեւ յարգանք նահատակներու յիշատակին։

Ֆանֆառը կը շարունակէր նուագել մէջընդ մէջ երբ Թառխթ ֆորժ հնչեցուց «Կռունկ»ը ու «Մայր Արաքս»ին, խոր տպաւորութիւն առաջ բերելով ու խլելով բուռն ծափեր։

Յետոյ խօսեցաւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան վարիչ ընկեր Ա. Խատիսեան, ժխտելով անկախութեան գաղափարին դէմ եղած մեղադրանքները, յայտնելով որ Թրքահայ նահանգներու բարենորոգման ծրագիրը եւ աւելի առաջ Պերլինի դաշնագրին յատուկ յօդուածները մեր ժողովուրդին ինքնավարութեան եւ ազատութեան ձգտումին նախնական շրջանը կը կազմեն։

«Դժբախտաբար Մայր Հայրենիքի ժողովուրդը այսօր անմասն կը մնայ այս մեծ տօնին։ Մեզի համար հանգիստ չկայ, մինչեւ մեր անկախութեան վերստացումը»։

Հայկ. բանակի նախկին սպայ Ս. Նաւասարդեան երգեց «Սիրուն Մանիշակ», «Վարդ»ը, «Բարձր Սարեր», կրկնապատկելով խանդավառութիւնը։

Ու. Խաչատրեանէն եւ Յով. Թումանեանէն յաջող արտասանութիւններ ըրաւ գիրասան Հ… Սարեան։ Արտասանեց եւ Գ. Նշան Պէշիկթաշլեան Ա. … Հարոնեանի «Ցարդանք քեզ…» Երգեց նաեւ Օր. Ա. Տէր Կարապետեան։

Երրորդ բանախօսը եղաւ ընկ. Յ. Ամատունի, որ յայտնեց թէ Հայաստանի անկախութեան հռչակումը որոշուած էր կարելի եղածին չափ կատարել 1918ի Մարտին, բայց Թրքահայկական հողամասերու պարպումը արգելք հանդիսացաւ այս նպատակին։ «Հայրենիքը հողը, ջուրը եւ քարը չէ, այլ ժողովուրդի մը կամքը մանաւանդ»։

ԿԵՐԷՆՍԿԻԻ ՆԱՄԱԿԸ

Պ. Կերէնսկի, Ռուսաստանի առաջին յեղափոխութեան շրջանի վարչապետը, որ այժմ Փարիզ կը գտնուի, հետեւեալ նամակը ուղղած էր Մայիս 28ի առթիւ, հանդէսի նախագահութեան.—

«Հայաստանի անկախութեան ութերորդ տարեդարձին առթիւ հաւաքուած հայ ժողովրդի զաւակներու հաղորդեցէք իմ ջերմ ողջոյններս։

Կը հաւատամ որ ձեր ժողովուրդի հերոսամարտը պիտի պսակուի արդարութեան ու ճշմարտութեան յաղթանակով։

Կը հաւատամ, կրկին կուգայ այն օրը, երբ ռուս դեմոկրատիան, ռուս ամբողջ ժողովուրդը, ազատելով անարգ լուծէն, բարեկամութեան դաշն կը կապէ իր բախտը ազատօրէն տնօրինած հայ ժողովուրդին հետ։

Ձեր ամէնուդ հետ միասին խորին վշտակցութեամբ կը յիշեմ այս երեկոյ այն բոլորը որ ինկան Հայաստանի ազատութեան ճամբուն վրայ»։

Կարդացուեցաւ նաեւ Հայ Սպաներու Միութեան մէկ ուղերձը, որով մեր մարտիկները կը շնորհաւորէին գերագոյն տօնը եւ իրենց պատրաստակամութիւնը … կը յայտնէին վաղուան յաղթանակին համար։

Վերջին բանախօսը եղաւ ընկ. Արշակ Ջամալեան, որ … կարմիր գումարտակներով եւ ուժերով մեզ սպաննել … կարդացողները արգելք չեղան ըլլալ որ այսքան մեծ թիւով Հայեր հաւաքուին հոս, տօնելու Մայիս 28ը եւ յարգելու մեր նահատակներու յիշատակը։ «Նոյն երկաթէ եւ … ոգին կը տիրէ Հայաստանի մէջ, ուր պոլշեւիկեան բռնակալութիւնը բանտարկութիւններով եւ աքսորներով կ'ուզէ լռութեան դատապարտել ազատութեան ջահակիրները։ Մեր բողոքը պէտք է յայտնենք այս հալածանքներու հեղինակներուն դէմ։ Մերուժան Արծրունիներու եւ Վասակ Սիւնիներու նպատակը ինչ ալ ըլլար, մեր պատմութիւնը չներեց իրենց։ Նոյնը հայ կոմունիստներուն համար»։ Հանդիսականները տենդագին ծափերով կ'ողջունէին այս խօսքերը, որոնցմէ յետոյ ՄԻԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ քուէարկուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը.—

ԲՈՂՈՔ ԲՌՆԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ

Մայիս 28ին, Հայաստանի անկախութեան 8րդ տարեդարձին առթիւ Փարիզի մէջ հաւաքուած բազմահազար ժողովուրդս մեր … բոլոր յարգանքը ու պաշտամունքը բերելով զայն կերտող մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակին, կը յայտնենք նաեւ մեր բուռն զայրոյթն ու բողոքը այն բռնակալութիւններու դէմ, որոնք կը շարունակուին Հայաստանի մէջ խորհրդային իշխանութեան …

...փոխանցելով ու յաւերժացնե-...ով բոլոր բռնութիւններն ու ...անջանքները:

...Ընկերութեան այս խանդավառ ...շախմբութիւնը փակուեցաւ ...ֆնարի «Յառաջ նահատակ»ով:

*** Մարզուանցի հայրենակից ...Միրական Ցովհաննէսեան, խո-...զէս ազդուելով շաբաթ սրուան ...նկատառութենէն, խմբագրա-...ն ներկայացաւ եւ խնդրեց Հ. Դաշնակցութեան յանձնել, իր ...իր համեստ նուէրը, 250 ...ֆրանք եւ հայկական դրօշակ մը, ...գուրգուրանքով փրկած էր ...մինիի աղէտէն:

***

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մեծ խանդավառութեամբ ...ծուեցաւ Ընկերութեան Ցրդ-...արեդարձը: Բեմը զարդարուած ...էր հայկական դրօշակներով, Հ. Դաշնակցութեան զինանշանով ...Հայաստանի ազատութեան ...համար նահատակուածներու նը-...կարներով:

Եղան արտասանութիւններ, ...մբերգներ, մեներգներ: Վալան-...սի Տրամախմբը ներկայացուց ...«Փարոսի պահապանները», յուզիչ ...րամը:

Ընկերներ Վահան Շէհրեան, ...Տորք Տէր Օհաննեան եւ Հրանտ ...խսէլ խօսեցան խանդավառ, ...ր հանելով Մայիս 28ի քաղա-...քական, գաղափարական եւ քա-...ղաքական նշանակութիւնը:

Հանդէսը վերջացաւ կէս գի-...շերին, երբ ժողովուրդը սկսաւ ...րիլ, խորունկ տպաւորութեան ...տակ:

*** Ցաջորդ օրը, 30 Մայիս, ...ալաքեան եպսկ. Նոյն սրահին ...մէջ ներկայ եղաւ պատարագին եւ ...հայրենակիցներու համերաշխու-...թեան խօսքեր ուղղելով, կարդաց ...իր կոնդակը: Շեշտեց դպրոցի մը ...եւ մատուռի մը անհրաժեշտու-...թիւնը:

*** «Յառաջ»ի Վալանսի թղ-...թակիցը մասնաւոր տեսակցու-...թիւն մը ունեցաւ տեղիս ոստի-...կանապետին հետ, տեղեկութիւն-...ներ հաղորդելով Հայոց անցեալէն, պատմութենէն, եւ ներկայ կացութեան մասին: Ոստիկանապետը յայտնեց թէ ինքը առանձին համակրանք ունի հայ ժողովուրդին հանդէպ, բայց Լիոնի վերջին դէպքը խիստ գէշ տպաւորութիւն է ձգած իրենց վրայ: «Թող Հայերը ժողովներ, դասախօսութիւններ ընեն, որքան որ կ'ուզեն, միայն աղմուկ եւ կռիւ չհանեն»: Ա.

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

(Սեփական թղթակցութիւն)

Պուքրէշ, 27 Մայիս

Տեղի ունեցան Ռումանիոյ երեսփոխանական ընտրութիւնները եւ վերջացան յաղթանակովը Զօր. Ավէրեսքուի ժողովրդական կուսակցութեան, որ նախորդ խորհրդարանին մէջ հազիւ տասնեակ մը կուսակից ունէր եւ որ երկու ամիս առաջ իշխանութեան գլուխ եկաւ բարեհաճ թոյլտուութեամբը իշխանութենէ հեռացող Ազատականներուն, երբ անդին ընդդիմադիր պլօքը կը ներկայացնէր աւելի մեծ ուժ թէ խորհրդարանին մէջ, թէ դուրսը: Ազատականները այս խաղը ըրին, որովհետեւ իրենց համար աւելի դիւրին էր իշխանութիւնը օր մը ետ առնել Ավէրեսքուի ձեռքէն: Կարելի չէ ըսել թէ այս ընտրութիւնները տեղի ունեցան բնականոն պայմաններու մէջ: Մամուլը լեցուն է ընտրութեանց առթիւ տեղի ունեցած կաշկանդումներու արձանագրութիւններով: Հետեւանքը եղաւ այն որ Ավէրեսքու ջախջախիչ յաղթանակ տարաւ ամբողջ երկրին մէջ:

Դեռ յայտնի չէ ընտրութեանց պաշտօնական արդիւնքը, որովհետեւ ընտրական նոր օրէնքը այնքան բարդ է որ, վճռաբեկ ատեանը քանի մը օր պիտի զբաղի, աթոռներու վերջնական բաշխումը ընելու համար: Բայց ընտրութեանց արդիւնքը արդէն ոչ-պաշտօնապէս պարզ է: Քուէներուն 60 առ 100ը շահած են Ավէրեսքուականները, 25 առ 100ը ազգային գիւղացիական պլօքը, 10 առ 100ը ազատականները և 4 առ 100ը քրիստոնէական լիկը: Բայց կնճռոտ է այս համեմատութեամբ 387 աթոռները բաշխելու խնդիրը: 61 նահանգներէն 50 նահանգի մէջ մեծամասնութիւն շահած են Ավէրեսքուականները, եւ 11 նահանգի մէջ պլօքը: Որով 387 թիւէն նախ կը զեղչուին 11 նահանգի 31 աթոռները՝ զորս շահած է պլօքը: Մնացած 356 աթոռին կէսը ամբողջ, 178 աթոռ, կը պատկանի նախ Ավէրեսքուականներուն: Մնացեալ 178 աթոռէն ալ Ավէրեսքուականները կը շահին 60 առ 100ը, այսինքն 107 աթոռ, պլօքը 35 առ 100ը՝ այսինքն 45 աթոռ, ազատականները 10 առ հարիւրը՝ այսինքն 18 աթոռ, քրիստոնէական լիկը 4 առ 100ը՝ այսինքն 8 աթոռ: Որով այս կնճռոտ սիսթէմին համաձայն Ավէրեսքուականները կը շահին $178+107=285$, պլօքը $31+45=76$ աթոռ, ազատականները 18 աթոռ, քրիստոնէական լիկը՝ 8 աթոռ:

Վաղը տեղի կ'ունենան ծերակոյտի ընտրութիւնները:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Անցեալ Կիրակի 23 Մայիսին Լիոնի մէջ եւս կազմուեցաւ Զ. Ռ. միութիւն մը՝ նախաձեռնութեամբ Լիոն եւ շրջակայքի կազմակերպիչ յանձնախումբին: Միութեան առաջին ժողովին ներկայ էին բաւական թուով ընկերներ, որոնք բոլորն ալ անդամագրուեցան: Ժողովը տեղի ունեցած էր առանց ազդի, որով շատեր դեռ լուր չունէին: Ընտրուեցաւ առժամեայ վարչութիւն մը, որուն գործը պիտի ըլլայ մօտ ատենէն ընդհ. ժողովի հրաւիրել, ու ամբողջացնել կազմակերպութեան գործը: Որոշուեցաւ ընդհ. ժողովը գումարել յառաջիկայ շաբաթ իրիկուն, 5 Յունիս: Կը հրաւիրուին նաեւ Վիէնի, Լուառի, եւ այլ տեղերու կազմակերպուած կամ ամփոփ ընկերներու ներկայացուցիչները:

(Կնիք)

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

30.— ԱՐԼ (B. du R.)

Արլ գեղեցիկ քաղաք մըն է Մարսէյլէն երկու ժամ հեռու: Առաջին անգամ 1925 Մարտին Յունաստանէն եկած էին բաւական թիւով Հայեր: Շատերը մեկնեցան Լիոնի կամ Մարսէյլի շրջանները: Այժմ կան 100ի մօտ հայրենակիցներ, քաղաքին եւ ագարակներուն մէջ ցրուած, իրարմէ 5-10-15 քիլօմէդր հեռու: Մեծ մասով ամուրի երիտասարդներ են, գրեթէ ամէնքն ալ պարկեշտ: Բոլոր ագարակատէրերը գոհ են մեր հայրենակիցներէն:

Այրերը կը ստանան 16-18 ֆրանք, 10 ժամ աշխատելով, իսկ կիները՝ 8-10 ֆրանք: Կան նաեւ ամսկնով աշխատողներ, 250-300 ֆր. ամիսը: Օրականով աշխատողները կը ստանան ձրի փայտ, բնակարան եւ գինի: Վճարումները միշտ փոփոխում կը կրեն ամսէ ամիս:

Անցած տարուընէ մեկնողներէն, մանաւանդ երիտասարդներէն շատերը վերադարձած են: Շաբաթ չանցնիր որ Հայ մը չգայ, ագարակները աշխատելու համար:

Մինչեւ հիմա ունեցած ենք երկու նշանախօսութիւն եւ երեք ծնունդ: Մահ չկայ: Զունինք որ եւ է կազմակերպութիւն:

Գ. Տէյիրմէնճեան

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ Մ. ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆ

Յունիս ամսու ընթացքին Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենայ նուագահանդէսը հայ երիտասարդ դաշնակահարուհի Տիկին Մարգարիտ Միրիմանեանի, որ վերջին տարիներս պատուաւոր տեղ մը գրաւած է Եւրոպայի երաժշտական աշխարհին մէջ:

Տիկինը աւարտած է մեծ յաջողութեամբ հին Փեթերսպուրկի կայսերական երաժշտանոցը, ապա Վիեննայի «Վարպետներու Դպրոցը» (Meisterschule), ուր արդէն ստացած է «պետական վկայական»: Ընէ ետք, անցնելով Ռուսիա, մինչեւ 1917ի յեղափոխութիւնը տուած է կարգ մը քոնսէրներ Փեթերսպուրկի, Մոսկուայի եւ կովկասեան կեդրոններու մէջ: 1919ին կարգուած էր Թիֆլիսի երաժշտանոցի փրօֆէսէօր: 1920ի Փետրուարին, հրաւիրուելով Հայաստանի կառավարութեան կողմէ Երեւան, տուած է նուագահանդէս մը՝ ի նպաստ Հայաստանի պետական երաժշտանոցի ֆոնտին: 1921էն ի վեր Տիկին Միրիմանեանը կը գտնուի Եւրոպա: Այստեղ, սկսած 1922էն, նուագած է Պերլին, Վիեննա, Փարիզ, Փրակա, Թուրին, Պազէլ, Ժընեւ եյլն., ու ամէն տեղ գտած է արտակարգ ընդունելութիւն:

Ռուս հռչակաւոր երգահան եւ Փեթերսպուրկի երաժշտանոցին վերատեսուչ Գլազունօֆ հետեւեալը կը գրէ Տիկին Միրիմանեանի մասին.

«Ես կը նկատեմ դաշնակահարուհի Միրիմանեանը ականաւոր ներկայացուցիչ մը երաժշտական գեղարուեստին. անոր փայլուն տաղանդին վրայ պէտք է ուշադրութիւն դարձնեն երաժշտական աշխարհը եւ մասնաւորապէս իր հայրենակիցները»:

Պերլինի փրօֆէսէօրներէն Մայեր-Մահր կը գրէ.

«Տիկին Մարգարիտ Միրիմանեանը ճիզուագիւտօրէն տաղանդաւոր դաշնակահարուհի մըն է, որուն գեղարուեստական զարգացումէն երաժշտական աշխարհը անկասկած արտասովոր սպասելիքներ ունի»:

Փարիզի փրօֆէսէօրներէն Ֆիլիպ կը կոչէ Տիկ. Միրիմանեանը «Pianiste remarquable, artiste charmante».

«Արուեստի երիտասարդ ներկայացուցիչներու մէջ տիկին Մ. Միրիմանեանը աչքի կը զարնէ իր մասնաւոր ճաշունութեամբ, դաշնակային մշակոյթի բարձր կատարելութեամբ, ճնչիւնի եւ թեքնիքի գունեղութեամբ եւ ոգեկան նրբութեամբ («Ալգէմայնէ Մուզիկցայտունկ», Պերլին»:

«Մարգարիտ Միրիմանեան ցոյց տուաւ ինքզինքը իբրեւ արուեստագիտուհի մը, որ հիանալի Շոփէն կը նուագէ: Պէտք է որ իր անունը անպայման մեր յիշողութեան մէջ պահենք: Ան կը միացնէ մատերու սահունութիւնը արտասովոր խառնուածքի եւ գեղարուեստական մղումի հետ «Պերլինէր Թակէպլատ»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՀԱՒԱՍԱՐ ՄՆԱՑ ՍԹԱՏ-ԳԼԻՊ ԽԱՌՆԻՆ ՀԵՏ

Կիրակի, Պրիֆալօի Մարզարանին մէջ, երեք հազարէ աւելի բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցան երկու կարեւոր մրցումներ: Ժամը 2.30ին սկսաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ին եւ Գլիպ-Սթատի խառն խումբերուն միջեւ մրցումը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմն էր բերդապահ՝ Տէվէճեան, վերջապահ՝ Մկրտիչ, Ռուբէն, միջնապահներ՝ Գամէր, Հայկազ, Արթաքի, յառաջապահներ՝ Սանօեան (երկրորդ մասին Հրայր), Շահէն, Կ. եւ Ս. Կարապետեան եւ Գրիգորեան:

Խաղին սկիզբը Հ. Մ. Ը. Մ.ը շատ լաւ տպաւորութիւն ձգեց եւ քիչ մը տիրապետեց, բայց Ֆրանսացիներն ալ հաւասար եւ գեղեցիկ խաղով մը ետ մղեցին մեր յարձակողականները: Մկրտիչեանի մէկ երկայն փասին վրայ էր որ Շահէն գլխով նշանակեց առաջին կօլը: Քիչ վերջը Ֆրանսացիները անցան մեր բերդին առջեւ եւ նշանակեցին խիստ գեղեցիկ կօլ մը: Հ. Մ. Ը. Մ.ը ձեռք առաւ խաղը եւ նշանակեց երկրորդ կօլը: Կիսախաղին Հ. Մ. Ը. Մ.ը 2—1ով առաւելութիւն ունէր:

Երկրորդ կիսախաղին Հ. Մ. Ը. Մ.ը սկսաւ խիստ տկար խաղով մը եւ սեղմուեցաւ: Քառորդ ժամ վերջ ծիծաղելի երեւոյթ մը առաւ խաղը եւ խիստ գէշ տպաւորութիւն մը ձգեց ներկաներուն վրայ: Վերջանալու մօտ Ֆրանսացիները խիստ գեղեցիկ վայրէջքով մը հաւասարեցան եւ խաղը վերջացաւ 2—2ով:

Այս մրցումէն վերջ Սթատը 0—2ով պարտուեցաւ Գլիպ Ֆրանսէէն:

*** Ֆրանսայի ազգ. խումբը 1—4ով պարտուեցաւ Աւստրիոյ ազգային խումբէն: Հ. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՊԱՀԱՆՋԿՈՏ ՅԱՃԱԽՈՐԴԸ

Գրեց՝ ԲԱԱՐ ԼԱԿԵՐՔՎԻՍԹ

Եկած եմ՝ կարճատեւ բնա-...թեան մը համար եւ այստեղ, ...մէն բան գիւղային անկարգու-...թեան մը մէջ գտնելուս, ծայրա-...յօրէն զայրացած:

Ցաւիտենական խաւարներէն է ...ր կուգամ անցաւոր զբօսաշրջիկներու սահմանուած այս պերճա-...եղ պանդոկին մէջ: Կ'աճապարեմ, կը շտապեմ գործս աւարտել, կը ...ցանկամ ունենալ հանդարտութիւն ...եւ հեշտակեցութիւն, լաւագոյն կերպով մը վայելելու համար ...ողոյն հմայքները եւ հաստատելու համար անոր գերազանցութիւնը, բան մը որուն մասին շատ շատ խօսած են ինծի: Եւ ահա, ամէն բան տակնուվրայ վիճակ մը ունի.— Դրանը մէջը կարասիներ կան մէկ մէկու վրայ դիզուած, ներկագործներ՝ որոնք պատերն ու ձեղունը կը վերանորոգեն, հիւսներ որոնք տախտակամածը կը դարձնեն, կը շրջեն, նոր ստորեղներ կը տեղաւորեն, մրճահարելով, գամելով, բեւեռապրդելով: ...ցղին յաղթամարմին ու բիրտ ...որներ՝ որոնք, հսկայական ...ներու մէջ, կրաղիւսը կը շաղ-...ն: Ընդհին սանդղոցներ փլցնող մարդիկ, մրոտած, սեւցած, անճանաչելի: Ուրիշ տեղ մը՝ այլան-...ակ եւ իրարու հակապատկեր ...մբեր, որոնք բազրիքները կը ...ններկեն, ապակիները կը մաք-...րեն, լուսաւորութեան կազմածները կը տեղափոխեն: Ներկի ամաններ, տաշեղ, շաղախ, բարակ գամեր, բարձակներ, կոճղեր... Ներկի, մածիկի, կրաղիւսի, կանանչ փայտի հոտ... Եւ դեռ աղաղակներ, ճիչեր, ոռնումներ, գեհենային, գեհենային...

Պիտի փլցնեն ու պիտի վերաշինեն ամէն բան: Փլցնել ու վերաշինել, վերաշինել ու փլցնել:

Այդ կոպիտ մարդիկը կը հրմշտկեն, կը թշնամանեն զիս ու խստօրէն կը վարուին ինծի հետ. ներս մտնելուս պէս, ես ինքզինքս կը գտնեմ իրենց ճամբուն վրայ, ու կը սահիմ, կ'իյնամ անոնց անմաքուր թուքերուն վրայ, հայհոյանքներով շրջապատուած:

Կը հանդիպիմ, վերջապէս, սպասաւորներուն. բարեկիրթ են անոնք, հակառակ խառնաշփոթութեան, ու չեն մոռցած այն ինչ որ պարտական են յաճախորդի մը: Ամէն բանի համար ներողութիւն կը խնդրեն, բայց, ինչ կ'ուզէք, անոնք բանի մը կարող չեն: Ողբալիօրէն գէշ ընտրած եմ վայրկեանս, քանի որ ամէն ինչ տակնուվրայ է, եւ քանի որ իրենք իսկ, այսինքն սպասաւորները, չգիտեն գլուխնին ո՛ւր զարնեն:

Սենեակ մը ցոյց կու տան ինծի, կիսով պատրաստուած հին որմաթուղթերով, քանդուած, կիսաւեր վառարանով մը որուն կտորները գետնին մեծագոյն մասը գրաւած են եւ երկաթէ անկողինով մը՝ առանց ներքնակի: Եւ, իսկոյն անոնք փութով կը մեկնին, որովհետեւ հազարաւոր բաներ կան դեռ զորս պէտք է կարգի դնել:

Ոսկալի բան է, որովհետեւ շատ ժամանակ չունիմ առջեւս: Երբեք պիտի չկարենամ ինքնամփոփուիլ, մենանալ ու հանգստանալ, եթէ հոս մնամ, եթէ պէտք ըլլայ ինծի ապրիլ սա խառնակոյտին, դժոխային աղմուկին մէջ: Եւ ըսել թէ երազեր էի խաղաղութեամբ ապրիլ, հանդարտօրէն իրերը ճանչնալ, միտքս ամփոփել ու հաստատուն ու վճռական գաղափարներ գտնել նորէն նոր ճամբայ ելլելէ առաջ: Բայց այս շփոթութեան մէջ, երբեք որ եւ է պայծառութեան մը պիտի չհասնիմ, պիտի չկարենամ երբեք կարգի դնել այս անկանոնութիւնը, ոչ ինքնամփոփուիլ եւ ոչ ալ կատարելութեան հասնիլ:

Պէտք է որ, սակայն համակերպիմ: Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, մահ կուգամ ներկի ամաններու, տաշեղի եւ կրաղիւսի միջեւ, կը ցատքեմ, կ'անցնիմ տապալած կարասիներուն եւ կանանչ ու հաստատ փայտի տախտակներու դէզերու վրայէն: Ցերեկը կը շրջագայիմ կոշտ գործաւորներու մէջ որոնք կը թքնեն ու կը հայհոյեն, եւ գիշերը՝ կ'երթամ պառկիլ անկողինի մը մէջ, որուն երկաթները խորունկ մը կոնակս կը մտնեն, անկարող քնանալու, հիւանդացած, յոգնասպառ, փճացած: Եւ սակայն երկար տարիներէ իվեր, եւ ո՞վ գիտէ, քանի տարիներ տակաւին, որովհետեւ, այստեղ, ժամանակը կ'անցնի զարհուրելի արագութեամբ մը: Հազիւ եկած է մարդ եւ արդէն ծերացեր է...

Կը տառապիմ: Ապուշի մը պէս կլոր կլոր կը դառնամ, դէմքս՝ տժգունած եւ անցուցած անքուն գիշերներէս ու ճակատագրիս մասին ունեցած անվերջ մտմտուքէս ու տագնապանքէս թմրած: Ես իսկ կը զգամ իմ աղուաշ եւ ծիծաղելի երեւոյթս, եւ եթէ պատահի որ ես զայն մոռնամ, զիս շրջապատողները այդ բանը ինծի յիշեցնելու առիթը չեն փախցներ բնաւ: Հոգ՛ս: Ես՝ ամբողջապէս դառնակսկիծ յուսահատութեանս նուիրուած եմ: Եւ չեմ ալ ամչնար.— Աչքերս արցունքներու մէջ, ես այդ գեղջուկ մարդոց մէջ ժուռ կուգամ, հոգիով ու մարմնով անձկութեանս ու վշտիս փարած: Տարիներ ու տարիներ, այսպէս... Շուրջիս խառնաշփոթութիւնը, աղմուկը, սարսափելի անկանոնութիւնը երթալով կը ճնշեն զիս, եւ ես երթալով կը խորասուզուիմ, կը մխրճուիմ այդ բոլորին իմաստը շօշափող անորոշութեան եւ երազանքին մէջ:

Ալ չեմ կրնար: Այդ անորոշութիւնը սոսկալի տառապանքներ կ'առթէ ինծի: Կայ գաղափար մը որ անդադար կը կրծոտէ զիս, որ հանգիստս կը գողնայ: Եւ արդէն չկայ ուրիշ գաղափար, չկայ ուրիշ մտածում: Պէտք է որ տեղեկանամ, հարցափորձեմ: Թերեւս հասկնամ: Եթէ գիտնայի, ամէն բան լաւ պիտի ընթանար եւ ես, այդպիսով, պիտի կարենայի որ եւ է բանի մը ձեռնարկել եւ սովորական մարդ մը դառնալ:

Առջեւէս արագօրէն անցնող սպասաւոր մը կը կեցնեմ:

— Ո՛հ, ներողութիւն կրնայի՞ք արդեօք ըսել ինծի...

— Ի՞նչ կայ, կը պօռայ ան երեսիս:

Բայց արդէն հեռու է... Ծիծաղելի դառնալս կը հասկնամ: Ի՞նչ հարկ կայ շտապող մէկն այսպէս հարցափորձել: Ան՝ այնպիսի հարցում մըն է, որ ի հարկին, բարեկամի մը կ'ուղղուի, երկար բարակ անոր հետ վիճաբանած ըլլալէ վերջ: Սրտնեղած եմ, տաբատիս վրայէն կը հանեմ փոշիի հատիկը որ նստած է ու մանրաքնին աչքով մը կը նայիմ կօշիկներուս, որոնք դեռ գրեթէ չքեղ երեւոյթ մը ունին:

— Ո՛հ, ոչինչ, կ'ըսեմ իրեն, ջղաձգօրէն գրպանէս դուրս հանելով ժամացոյցս զոր կը լարեմ կէս-օր մը ետ մնացած ըլլալով: Ան՝ անյայտացած է արդէն:

Եւ տարիները կ'անցնին: Մազերս՝ քունքերուս վրայ, կը սկսին ճերմկիլ, եւ ես յոգնած եմ, ծայրայեղօրէն յոգնած: Շուրջս՝ կը գոփեն ու կը կայտռեն՝ կը փլցնեն ու կը վերաշինեն, շուրջս՝ ճիչեր, մեծադղորդ աղմուկ, աղիւս, պատրաստութիւններ, բիրտ ու անբարեկիրթ մարդիկ, հայհոյանք եւ թուք՝ ուր մարդ կը սահի...

Թշուառութիւնն է որ կը տանիմ ու կը փորձեմ մինակս տանիլ զայն, բայց երթալով ան կը մանրանայ: Ուժասպառ եմ, կը փուլիմ անոր տակ խորտակուած:

Պէտք է որ մէկու մը վրայ կրթնիմ, պէտք է որ տեղէ մը օգնութիւն գտնեմ, պէտք է որ հարցափորձեմ, տեղեկութիւններ առնեմ, ջանամ, աշխատիմ գիտնալ... Իրերու զարհուրելի անորոշութիւնը ջախջախած է զիս, եւ ջախջախուած եմ մանաւանդ իմա՛ստ մը, իմա՛ստ մը գտնելու համար ըրած անպտուղ փորձերէս:

Օր մը՝ դարձեալ սպասաւոր մը կը կեցնեմ: Ուժերս հաւաքած եմ, եւ չեմ ուզեր փախցնել զինքը առանց հարցափորձելու:

— Ներողութիւն... գիտէ՞ք արդեօք...

— Ի՞նչ կը փափաքի պարոնը, ըսաւ ան, մարդամօտիկ ձեւով մը:

Եւ ահա, դարձեալ կը շփոթիմ: Այդ վայելուչ խօսքերը կուգան ապացուցանել թէ անհարկի հանդիսաւորութիւնով մը պիտի արտայայտուէի, թէ անիմաստ է մտային դրութիւնս, կամ աւելի ճիշդ, գրգռուած մարդու յատուկ է: Կը հիանամ ժիր ու համարձակ ձեւով մը արտասանուած այդ տափակ խօսքերուն վրայ, կը ջանամ անոնց շեշտը գրաւել, յափշտակել, եւ ես իսկ կը ցանկամ այդ շեշտով արտայայտուիլ: Եւ՝ գաւազանիս հետ խաղալով հանդարտ, անփութօրէն կ'ըսեմ իրեն.—

(Շարունակելի)

մանատարութիւնը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է «Մալաթիա» թերթին մէջ.—

1.— Լսուած է որ այս օրերս ամէն կողմ ընդարձակ սահմանի մէջ դաւաճանական փորձեր տեղի կ'ունենան: Ասոնց հեղինակներն են կարգ մը ապստամբներ եւ թշնամիներու դրամով իրենց խիղճը ծախող դաւաճաններ: Ասոնք կը կարծեն որ իրենց գործովը պարապող հանդարտ ժողովուրդը եւ գիւղացիները կրնան խաբել եւ իրենց խելքով կառավարութեան գըլխուն տագնապ հանելով ազատիլ: Սուտեր կը հնարեն, ըսելով որ երկաթուղիի գիծեր խորտակուած, հեռագրական կեդրոններ կոխուած են եւ ամէն կողմ ապստամբութիւն կայ: Բնական է որ ամէն ոք իր ապրած շրջանակին կացութիւնը, իրողութիւնը և կառավարութեան պատրաստած հանդարտութիւնը տեսնելով չի խաբուիր:

2.— Ամէնքը թող գիտնան որ այսօր ոչ մէկ տեղ ապստամբութիւն չկայ: Ոչ միայն կուսակալութեան եւ գաւառներու կեդրոններու, այլ եւ յետին գիւղախումբի մը կեդրոնին մէջ կառավարութեան մը գոյութիւնը եւ զօրութիւնը կը տիրապետէ: Մեր զինուորական ուժը ամէն կողմ պատրաստ է: Դաւաճան հրոսակներ եւ ապստամբներ խստիւ կը հետապնդուին եւ կը նուաճուին: Երկաթուղիներ եւ հեռագիրներ ամէն կողմ կը գործեն: Հետեւաբար, առանց պկանջ կախելու դաւաճաններու, ամէն ոք պէտք է հանդարտութեամբ հետեւի իր գործին:

Լեհաստանի նախագահը

Լեհաստանի Ազգ. ժողովը հանրապետութեան Նախագահ ընտրեց մարաջախտ Փիլզուտսկին, որ պետական հարուածով մը ձեռք անցուցած էր իշխանութիւնը: Մարաջախտը շահեցաւ 292 քուէ, իսկ միւս թեկնածուն՝ 193:

Մարաջախտ Փիլզուտսկի մերժեց ընդունիլ Նախագահութիւնը, յայտարարելով թէ միաձայնութեամբ չէ ընտրուած, թէ վստահութիւն չունի ընտրողներուն վրայ, եւ թէ այդ պաշտօնը թոյլ չպիտի հասնիլ իր պատմական նպատակներուն, որովհետեւ Սահմանադրութիւնը խոչընդոտ պիտի ըլլայ: «Ես չեմ կրնար ապրիլ առանց աշխատանքի: Չափազանց պիտի տառապիմ յարմարելով: Ուրիշ խառնուածքով մարդ մը պէտք է ընտրել»: Ընտրութենէն մէկ օր առաջ խօսած ճառի մը մէջ, Փիլզուտսկի կ'ըսէր. «Ես պատերազմ հրատարակած եմ ստահակներուն, շարլաթաններուն, մարդասպաններուն եւ գողերուն դէմ: Ծերակոյտը եւ Երեսփ. ժողովը ծայրայեղ իրաւունքներ ունին: Պէտք է որ հանգիստ առնեն անոնք, որպէսզի կառավարութիւնները կարենան ցուցնել թէ ինչ կրնան ընել: Ես նորէն կ'ուզեմ փորձել թէ կարելի՞ է Լեհաստանը կառավարել առանց մտրակի»:

Նահանգային բաժանումը Թուրքիոյ մէջ

Էնկիւրի ասկէ առաջ վարչական փոփոխութիւններ կատարելով, կուսակալութեան վերածած էր շարք մը կառավարչութիւններ: Այս անգամ նոր օրէնք մը քուէարկուեցաւ, որուն համաձայն 11 վիլայէթներ նորէն «գազա»յի կը վերածուին, կարգ մը «գազա»ներ եւ «նահիէ»ներ կը ջնջուին եւ ուրիշներ կը ստեղծուին:

Սուլթան Աթրաշ Մահապարտ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Դամասկոսի պատերազմական ատեանը ի բացակայութեան մահուան դատապարտած է Սուլթան էլ Աթրաշը եւ քանի մը ապստամբապետներ:

⁂ Ֆրանսական զօրագունդ մը Ճէպէլը Տրիւզի Ներսերը յառաջացաւ, առանց որ եւ է դիմադրութեան հանդիպելու:

Մաքսիմ Կորքի Ռուսիա կ'երթայ

Ռուս հռչակաւոր գրագէտը, որ քանի մը տարիէ ի վեր Իտալիա կը գտնուէր առողջական պատճառով, կը պատրաստուի Ռուսիա դառնալ մօտերս:

Դիկտատորութեան շրջան է...

Փորթուկալի մէջ ալ զինուորական ապստամբութիւն մը ծագելով, դիկտատորութիւն հռչակուեցաւ: Ապստամբները արագօրէն յառաջ խաղացին եւ գրաւեցին մայրաքաղաքը՝ Լիզպոնա: Ճամբուն վրայ մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ ապստամբութեան վարիչը, հրամանատար Կապէկատասս եւ ուղղակի նախագահական պալատը առաջնորդուեցաւ: Նախագահը փախած էր եւ կարելի չեղաւ գտնել: Մէկ ժամ յետոյ պաշարման վիճակ հռչակուեցաւ եւ ապստամբապետը ձեռք առաւ իշխանութիւնը, իբրեւ դիկտատոր: Զինուորական կառավարութիւն մը պիտի կազմէ:

Կիներու համագումարը

Կիրակի օր Սորպոնի մէջ բացուեցաւ քուէպահանջ կիներու Դաշնակցութեան համագումարը, որուն կը մասնակցին աւելի քան քառասուն երկիրներու պատգամաւորները: Վերջին ժողովին մէջ, Ուրուկուէյի պատգամաւորուհին պահանջեց ո՛ր եւ է խտիր չդնել երկու սեռերուն միջեւ, հանրային բարոյականի մասին. եւ մերժել բարքերու ոստիկանութիւնը, պոռնկութեան դէմ: Պէտք է դպրոցներու մէջ ուսուցանել վեներական հիւանդութեանց դէմ առողջապահական միջոցները, ինչպէս նաեւ ընախօսական գիտութիւնները: Ցետոյ պահանջուեցաւ ո՛ր եւ է խտիր չդնել կիներու եւ այրերու աշխատանքի պայմաններու մասին:

Բրիտանական տագնապը

Անգլիական կառավարութիւնը մինչեւ Մայիս 31 պայմանաժամ տուած էր հանքատէրերուն և հանքագործներուն, որպէսզի համաձայնին իր առաջարկած բանաձեւին վրայ: Այդ պարագային երեք միլիոն ոսկիլինի նոր նպաստ մը պիտի տար ընկերութեանց: Երկու կողմն ալ ընդունած չըլլալով այս առաջարկը, տագնապը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ: Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը դուրսէն հանքածուխ բերել պիտի տայ: Դահլիճը արտասովոր նիստի հրաւիրուեցաւ:

⁂ Արմսթրօնկ, Անգլիոյ խոշոր զինագործարանը ծանր վնասներ կրած ըլլալով, տագնապի մատնուած է: 900.000 ոսկիլին բաց կայ: Վարչական տնօրէններէն հինգը հրաժարեցան:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՖԱՆՖԱՌԻՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՀԱՅ ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐՆԵՐՈՒ

5 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ Salle des Fétes, Mairie du VI. (Place St. Sulpice), վեցերորդ թաղապետութեան շքեղ սրահներուն մէջ

Սիրուն անակնկալներով, աւանդական պիւֆէ

Նախապէս գնուած մտից տոմսերու գին՝ 10 ֆր. այր ու կին

Նոյն գիշերը կիշէն՝ 8 ֆր. այր, 5 ֆր. կին

ԱՂԱՒՆԻ ԵՂԻԱԵԱՆ

ԵՒ

ԿԱՐՊԻՍ ՊՋՏԻԿԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Հայ Օրիորդաց Պիոս ԺԱ.ի որբանոցէն *Թօրինօ*

վիէն, (իզեր) 26 մայիս 926

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը կը հրաւիրէ իր անդամները եւ համակիրները, Շաբաթ 5 Յունիս, իրիկուան ժամը 8.30ին գիւղին ֆրանս. վարժարանը, ներկայ գտնուելու Վարչութեան զեկոյցին: Պիտի խօսին նոյնպէս Պ. Լեւոն Զորմիսեան եւ Շ. Նարդունի:

ԲՈԼՈՐ ԿԻԼԻԿԵՑԻՆԵՐԸ ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին՝ Երեքշաբթի, 8 Յունիս, իրիկուան ժամը 9ին 61, Rue Mr. le Prince, *Ֆլօրիա ճաշարանը: Մէթրօ՝ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ:*

ԼԻՕՆԻ ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ միութեան ընդհ. կազմ. ժողովը յառաջիկայ Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 8ին Մարտունի ընթերցասրահին մէջ: Կը հրաւիրուին շրջանի ներկայացուցիչները: Rue Paul-Pert 26:

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Տարօն-Տուրուբերանի Մարսէյլի Հայրենակցական միութեան վարչութեան առաջարկով եւ վերջին ընդհ. ժողովի վաւերացումով, որոշուեցաւ Ֆրանսաբնակ բոլոր Տարօն Տուրուբերանի հայրենակցական միութիւններու պատգամաւորական ժողով գումարել Յունիս 13ին, խիստ կարեւոր օրակարգով, Լիօն կամ Սէն Շամօն:

Կոչ կ'ընենք բոլորին որպէսզի իրենց պատգամաւորները ընտրեն մինչեւ որոշեալ օրը: Միութիւն չկազմուած վայրերէն եւս կրնան իրենց պատգամաւորները ղրկել: (կնիք)

ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի և «Մարմարա»ի գործակալն է Յովհաննէս Դերձակեան, 34 Rue Dunoir, Lyon.

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Guégham Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՓԱՐԻԶ, Ալթ.— Ստացանք 40 ֆրանք:

ԼԱՊԷԿԻՒՏ, Մ. Գ.— Գիրքերը ղրկուեցան, փնտռտուքին համար 10 ֆր. պէտք է ղրկէք:

ՔՈԼՈՄՊ, Յ.Հ.— Հրաւիրագիրներու գործը կարգադրեցէք Մասիս տպարանին հետ. փնտռտուքը ղրինք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ա.— Ստացանք 75 ֆրանք.

ՎԸՆՍԷՆ, Գ. Հ.— Ստացանք 20 ֆր. կը շարունակուի:

ՏԻԻՆԻԷՌ, Խ. Թ.— Նոյնպէս:

ԱՐԼ, Պ. Տ.— Գիրքը ղրկուեցաւ: Ձեր բաժանորդագրութեան թուականը Մարտ 21 է.

ՖԻԼԻՊԻ, Գործ.— Տրարին մէջ մէկ թերթը Կ. Ղ. համար է:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, Ա. Տ.— Ստացանք չորս բաժնեգին:

ՎԻԼՆԷՕՎ, Յ. Ս.— Ստացանք 20 ֆր: Կը ղրկուի. «Հայրենիք»ի բաժնեգինն է 6 տոլար:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Կր. Յկբ.— Ղրկեցինք, վեցամսեան 38 ֆր. է:

ՇԱՍ. Պ. Ա.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՀԱՄՊՈՒՐԿ, Թ. Թ.— Ստացանք մէկ ոսկեբլին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԱՅԻՍԻ 28,,Ը

Աշխատակցութեամբ Ա. Ահարոնեանի, Ա. Իսահակեանի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի, Մ. Վարանդեանի, Ս. Վրացեանի, եւլն.: Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի: 14 մեծ և փոքր պատկերներով: Տպագր. Կ. Յ. Ներսէս, Փարիզ, 1926: Գին 5.50 ֆրանք: Կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրութենէն:

NEAR EAST RELIEF*ի նախկին սաներէն Եփրեմ Պօղոսեանէն, կը խնդրուի ներկայանալ* Near East Relief*ի գրասենեակը* 15 Bd. des Italiens.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շուշանեան Յակոբ որ 1923ին Լուար է Շէրի նահանգը, Լա Մարօլ կոչուած գիւղը կ'աշխատէր Տէգէնլու անունով հողագործի մը քով: Տեղեկացնել Near East Relief 15 Bd. des Italiens Paris.

— Սեբաստացի Ալեքսան Տէրտէրեան կը փնտռէ եղբայրը Կարապետ Տէրտէրեանը, 28 տարեկան, որ երկու տարի առաջ Փարիզի մէջ տեսնուած է: Տեղեկացնել Ալեքսան Տէրտէրեանի 551 Hudson St. New-York N. Y., U. S. A.

Բնիկ Մանիսացի Գալուստ Տէր-Ղազարեան կը փնտռէ իր եղբօր՝ Սարգիս Տէր-Ղազարեանի կինը՝ Տիկին Հնազանդ (Կեսարացի) եւ զաւակը՝ Ղազարոս՝ 11 տարեկան, որոնք Իզմիրի աղէտէն վերջ ապրած են Փիրէա, իսկ յետոյ, մետաքսի գործարանի մէջ աշխատելու համար գործաւոր արձանագրուած ու եկած են Ֆրանսա: Տեղեկացնել Kaloust Derghazarian, chez Schwobfrères (Tissage) HÉRICOURT (Haute-Saone):

Երուանդ Մկրտիչեան Վանի Ասնօկանց գիւղէն, հօր անուն, Մկրտիչ, 23 տարեկան, կամաւորական գունդէն, 1920ին Ամերիկա գացած էր և կը գտնուէր Նիակարա Ֆօլս: Իմացնել Ղազար Մկրտիչեանին 36 Rue Damesmes, Place d'Italie, Paris (13e): *Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:*

կարդացէք ԳՐԻՄԻԹԷԼԻ

գեղեցիկ թատերգութիւնները

ՀԷԹՈՒՄ ԱՌԱՋԻՆ 3 ֆրանք.

ՈՒՐՈՒԱԿԱՆՆԵՐ 3 ֆրանք:

Կեդրոնատեղի՝ Պալենց գրատուն, 208bis, Rue Lafayette. Paris (10e).

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ ԿԱՌ ՏԸ Լ'ԷՍԹ

6 Petits Hôtels (Bd. Magenta 87*ի անկիւնը*):

Տք. ԹԱՓՈՆ, Փ. Բ. Հ.: Tél. Trud. 11-28.

ՋԵՐՄԱՄԻԶՈՒԹԵԱՆ նոր եւ հին բարդութիւններու արագ բուժում նոր մեթոտներով: Լաւագոյն արդիւնքներ:

Ամէն օր ժամը 9-12 եւ 2-8: Կիրակի եւ տօն օրեր 9-12:

ԳՐԱՎԱՃԱՌ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ

ՊԱԼԵՆՑ

Պատիւ ունի յայտարարել յարգոյ հասարակութեան թէ իր գրատունը հաստատած է Փարիզ:

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ եւ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐՈՒ

Պ. Պ. հեղինակներ եւ հրատարակիչներ կրնան իրենց երկերէն մերմօտ կեդրոնացնել իւրաքանչիւր ամիս վաճառուածներուն փոխարժէքը ստանալու պայմանաւ:

Գրատանս լիակատար գրացուցակը մամլոյ տակ է:

Հասցէ P. BALENTZ.

208 bis Rue Lafayette Paris (10e).

ԱՑՑԵԼՈՒ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ

Օրուան մէջ կամ գիշեր ատեն ընտանեկան, հարսանեկան, ընկերական հաւաքոյթներու, հանդէսներու եւ այլ խմբանկարներու համար, իրենց բնակարանին, գործատեղիին, գրասենեակին մէջ կամ բացօթեայ լուսանկարուելու եւ այս կարգի ամէն աշխատանքներու համար անձամբ կամ երկտողով մը դիմել Լուսանկարիչ *ԳՐԻԳՈՐ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ,* 39, Rue Brancion, Paris 15:

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՈՒ ՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—կիրակի եւ տօն օրեր՝ 9-12

ԱԴԱՄ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿ ՓԱՐԻԶԻ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԵԱՆՑ

Ստացած ենք սեզօնի առթիւ անգլիական եւ ֆրանսական նորանոր կերպասներ:

24, Rue Bergère, Paris (9) *Թելեֆօն* Provence 05-49

Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿ-ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ

ՎԿԱՅՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԵԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԷՆԷՆ

ճոխ մթերք անգլիական եւ ֆրանսական ամեն եղանակի յարմար կերպասներու:

17, Rue Constance, Paris (18) թելէֆօն՝ Marcadet 0-58

մեթրօ՝ Blanche

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

123 Bld. Sébastopol, 123

(Métro: St. Denis *և* Réaumur)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

ջերմամիզութեան, ֆրանկ ախտի, արիւնի եւ մորթային հիւանդութեանց:

Բժշկական տարրալուծումներ

Ամէն օր ժամը 9—12 և 2—8, Կիրակի՝ 9—12:

ժողովրդական գիներ

ԲԺ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

42, Rue des Acacias

Métro: Ternes կամ Etoile

կ'ընդունի ժամը 2-4 եւ 5-7:

կիրակի օրերը 9-11:

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Ա. ՏԻՎԱՆԵԱՆ

ԻՐԱՒԱԳԷՏ

13. Rue de l'Alma - Lyon

ԳՆՈՒՄ եւ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

Անշարժ կալուածներու, վիլլաներու եւ առեւտրական տուներու:

կազմութիւն ընկերութիւններու եւ այլ ընկերութիւններու շահաբեր գործեր:

Իրաւաբանական խորհուրդներ եւ ամէն կարգի դատերու հետապնդում:

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ

ՃԱՇԱՐԱՆ "ԱՆԻ,,

67, Rue Monsieur-le-Prince (6)

Métro Odéon կամ St. Michel

Ընտանեկան մաքուր, համեղ եւ առատ կերակուրներ:

Թապլը տ'օթ 4 ֆրանք

Տասը տոմսակով 3.75 ֆր.

Այցելեցէք եւ գոհ պիտի մնաք

ԳՏՆՈՒԱԾ

Շաբաթ գիշեր Անկախութեան տօնէն յետոյ Sociétés Savantes*ի սրահին մէջ գտնուած է հովանոց մը, ստանալ Պ. Սասիսս,* 4 Rue Darcet:

ՏՕՔԹ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48, rue Montmartre

(Բ. յարկ. աջ կողմի առաջին դուռ)

Ֆրանսացի կարող մասնագէտներու ընկերակցութեամբ կը դարմանէ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ

ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ եւ ՄՈՐԹԱՅԻՆ

ՔԻԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ եւ ԿՈԿՈՐԴԻ

հիւանդութիւններ

Téléph. CENTRAL 73-38

Métro : SENTIER կամ HALLES

Ընդունելութեան ժամեր՝ ամէն օր 8էն՝—10եւ 1,30 — 8

ՍԱԿԱՐԱՆ

1 Յունիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթեռլին,	L. St.	149.50
Տոլար,	Dollar	30.90
Մարք (ոսկի)	Mark	7.15
Թրքական թղթ.	L. Trq.	16.10
Թրք. ոսկի	» or	140.—
Մէճիտիէ	Médjidié	12.50
Լէվա 100 հատը	Léva	20.60
Դրախմի »	Drachme	40.50
Լիր » »	Lire	115.50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	95.50
Զուից. »	Frc. Suisse	596.—
Լէյ 100 հատը	Ley	12.[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	154.50

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3400.—
» II	»	2160.—
» III	»	2050.—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	130.—

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿ

ԳԱՐԱԵԱՆ

Tailleur Mignon

5, rue Mignon,

Métro Odeon *և* St. Michel

Սօսիէթէ Սավանթի թատրոնին դէմ: Գարնան համար պատրաստած է ճոխ մթերք մը ֆրանսական եւ անգլ. սիրուն կերպասներու:

Բաց է նաեւ կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8.30: իսկ կիրակի օրերը մինչեւ 1.30:

ՏՕՔԹՕՐ

Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

120, Boulevard de Grenelle

Métro La-Motte Picquet.

Tél. Invalides 31-48

կ'ընդունի ամէն օր 4—7

կիրակի օրերը 10.30—12

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՅՈՒՆԻՍ 1926

4 JUIN 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 132 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԳՐԻ ԱՌԷՔ ՁԵՐ ՇՐՋԱՆԻՆ ԿԱՄ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ ԿԵԱՆՔԸ, ՀԵՏԵՒԵԼՈՎ "ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ.

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՄԱՍՆԻԿՆԵՐԸ

Մասնաւոր գուրգուրանքով է որ կը հրատարակենք, օրը օրին, մեր հարցարանին պատասխանները:

Մեր ժամանակակից պատմութեան հում նիւթերն են անոնք, պատառիկներ որոնք ամբողջ հատորներ կ'արժեն:

Պատերազմի շրջանին, երբ ջարդն ու տեղահանութիւնը գերեզմանի վերածեր էին հայաբնակ շրջանները, Կովկասի մէջ կազմակերպուեցաւ ձեռնարկ մը, «Մէկ Հայը մէկ ոսկի», ողջ մնացած բեկորներ փնտռելու համար: Մասնաւորապէս Քիւրտերն էին որ իրենց պահած կամ գտած Հայերը կը տանէին կը յանձնէին, մարդ-գլուխ մէկ ոսկի ստանալով: Յետոյ, մանաւանդ զինադադարին, խուզարկութիւններ կատարուեցան անապատներու մէջ, և բազմաթիւ բեկորներ փրկուեցան, մանուկներ, կիներ և աղջիկներ: Մինչև այսօր ալ կը շարունակուի այդ գործը, շատ սահմանափակ ատրճանով, և գրեթէ պատահական: Անցեալները թղթակից մը կ'իմացնէր թէ տակաւին կորսուած երիտասարդներ կան Մուսուլի նահանգին մէջ, և ուրիշ տեղեր, և եթէ իրաւասու մարմիններ հետաքրքրուին եւ դրամ տրամադրեն, շատեր պիտի փրկուին Միջագետքի անապատներէն:

Անապատ մը չէ Ֆրանսան, բայց, այս անսահման տարածութեան վրայ ցրուած բեկորներու մարդահամարը որքա՜ն կը նմանի Միջագետքի մէջ կատարուած խուզարկութեանց...

Հազարներով եկեր են զանազան տեղերէ — եւ կուգան տակաւին — ցրուելով այս կամ այն ուղղութեամբ: Ամբողջ քաղաքներ եւ գիւղեր կազմուած են արդէն: Գիտենք թէ ի՛նչ համրանք ունինք Փարիզի, Մարսէյլի կամ Լիոնի մէջ: Բայց անբաւական են ընդհանուր ծանօթութիւնները: Բան մը չապացուցաներ գիտնալ թէ 12—15,000 հայրենակիցներ կան Մարսէյլի շրջանին մէջ, կամ 8000՝ Լիոնի նահանգը: Ո՞ւր են, ի՞նչ կ'ընեն, ի՞նչպէս կ'ապրին: Քանի՞ հոգի են այս ինչ քաղաքը կամ գիւղը, կամ նոյն իսկ որոշ գործարան մը: Ի՞նչ վիճակ ունի երիտասարդութիւնը: Ի՞նչ կ'ըլլան մանաւանդ, մանուկները: — Այս եւ նման հարցերու վիճակագրական, թանձրացեալ պատասխանն է որ պիտի պարզէ ամբողջ կացութիւնը, և պիտի լուսաւորէ մեր գործունէութեան ճամբան: Կարելի չէ արդիւնաւոր գործ կատարել մութին մէջ խարխափելով, կամ հառաչանքներ արձակելով: Սրտցաւ հետաքրքրութիւն եւ պրպտում, համրանք եւ թուանշան, — այս կերպով միայն կրնանք երեւան հանել Ֆրանսայի — եւ ուրիշ վայրերու — ազգագրական քարտէսը:

Մասնաւորապէս ուշագրաւ են գաւառական անկիւններէ հասած տեղեկագիրները: Կորուստ մը գտնելու տպաւորութիւն կ'ընէ, երբ կ'իմանանք թէ եօթը կամ չորս Հայ կը գտնուի Սպանիոյ կամ Պելժիոյ սահմանին վրայ: Մինչև հիմա «Յառաջ»ը արձագանգներ հրատարակեց այնպիսի տեղերէ որոնց գոյութիւնն իսկ անծանօթ էր: Եւ դեռ ի՛նչ մոռցուած կէտեր կան, ի՛նչ հանքեր կամ ագարակներ, ուր հայկական ստուերներ կը յածին, կտրուած իրենց հայրենիքէն և հայրենակիցներու մայր կողէն: Պէտք է անդադար փնտռել այդ արմատախիլ տունկերը, համբել ցիր ու ցան ոստերը: Նոյնը և մեծ քաղաքներու, օրինակ Փարիզի համար, ուր ոչ միայն հայաբնակ թաղեր կամ գիւղեր կան, այլև ընդարձակ հիւրանոցներ, որոնք սովորական գիւղի մը չափ հայ բնակիչ ունին: Երբեք աւելորդ չէ այս մասին կատարուած որ և է պրպտում:

Շատ մը յատկանշական իրողութիւններ կը յայտնեն մինչև հիմա հրատարակուած պատասխանները: Ամէն բանէ առաջ, — կը շեշտուի հայրենիքի կարօտը, որ աւելի պիտի սաստկանայ, քանի տեւէ այս վիճակը: Յետոյ, կը հաստատուի որ ընդհանրապէս գոհ են իրենց վիճակէն, աշխատանքի և վարձատրութեան տեսակէտով. թէև եղած վճարումը կը չափեն իրենց համեստ կենցաղին վրայ, որ շատ ալ տարբեր չէ ասիականէն: Հոգեբանակա՛ն է. դժոխքէ դժոխք ինկած ըլլալով, այսօրուած հանգստութեան ալ փառք կուտան: Երրորդ, կը մատնանշուի ազգային կազմակերպութեան պակասը՝ շատ մը վայրերու մէջ. մեծ բան է որ անհատ ընկերներ քով-քովի կուգան յաճախ: Եւ չորրորդ — ամէնէն կսկծալին ու անդարմանելին — մանուկներու օտարացումը ահազանգի մը պէս կը հնչէ բոլոր պատասխաններուն, ինչպէս ամէն թղթակցութեան մէջ:

Կ'ուզէինք որ դեռ երկար տեւեն, եւ ամէն տեղի համար շարունակուէին այս պրպտումները, իբրեւ թանկագին նիւթեր «Հայոց Պատմութեան»:

Այս հում նիւթերուն շնորհիւ է որ պիտի կազմուի իսկական պատմութիւնը աշխատաւորութեան, բուն ժողովուրդին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ԱՄԵՆԷՆ ԶԱԶՐԵԼԻ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ,,

Լիոնի դէպքին առթիւ, զանազան արտայայտութիւններ եղան մամուլին մէջ: Պոլսոյ մէջ չէզոք թերթերէն «Նոր Լուր», հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Փարիզի իր թղթակցին բերնով.—

«Բայց ամէնէն զազրելի իրողութիւնը որ կայ այս դէպքին մէջ — հայ երիտասարդի մը դժբախտ մահէն աւելի — այն է որ Փարիզէն մասնաւոր կերպով Լիոն գացած է իբր թղթակից մէկը՝ կազմակերպուած հանդէսը խանգարելու համար եւ դիմած է ֆրանսական քոմիւնիսթ կեդրոնին եւ աջակից ստացած է լիոնի մօտ ֆրանսացի, իտալացի, սպանիացի, ալճէրիացի եւ այլ ազգի քոմիւնիսթներ: Ահա այս տարրերով է որ բուռ մը հայ քոմիւնիսթներ յարձակում գործած եւ խանգարել ուզած են հանդէսը, ըսելով որ ան «ֆաշիստական» հանդէս է:

Այս օտար տարրերուն յարձակման միջոցին է որ սպաննուած է հայ երիտասարդը: Բայց եթէ ֆրանսացի յարձակող մը սպաննուէր խառնաշփոթութեան միջոցին, երեւակայեցէք հետեւանքը:

Ուրեմն, անոնք որ ֆրանսացի եւ օտարազգի քոմիւնիսթներ բերին հանդէսը խանգարելու համար, սարսափելի ոճիր մը գործեցին եւ մեծ պատասխանատուութեան տակ կ'իյնան: Արդէն ցաւալի է որ քոմիւնիսթ կոչուած ափ մը Հայերը իրենց գործունէութեամբ երբեք մտաբերած չունին թէ, ինչ մեծ վնաս կը պատճառեն թէ Ֆրանսայի մէջ եւ թէ այլուր, հայ գաղթական ժողովուրդին:»

ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ՄԻՋՆՈՐԴԷ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱՑՆԵԼՈՒ

Մոսկուայի «Իզվէսթիա» պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ Թուրքիոյ հանդէպ Իտալիոյ դիրքը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Մոսկուայի մէջ: Մօտ օրէն Հռոմ պիտի մեկնին արտաքին գործավար Չիչէրին եւ ժողովրդային գործավարներու նախագահ Սթալին եւ անձամբ պիտի բանակցին Մուսոլինիի հետ: Պոլշեւիկները կը փափաքին որ Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջև բարեկամութիւն հաստատուի: Ի հարկին զիջողութիւններ ալ պիտի ընեն այս ուղղութեամբ եւ պիտի արտօնեն նոյն իսկ որ Իտալիա գաղթականներ ղրկէ Սեւ Ծովու ռուսական եզերքը, կը բաւէ որ Մուսոլինի հրաժարի Թուրքիոյ դէմ իր սպառնական քաղաքականութենէն:

«Իզվէսթիա» կը յայտնէ թէ Անգլիա հակառակ է Իտալիոյ ներկայ քաղաքականութեան, այդ պատճառով իսկ յոյս ունին որ Իտալիան կարելի պիտի ըլլայ միացնել ռուսեւթուրք համաձայնութեան մը, ուղղուած Մերձաւոր Արեւելքի անգլիական շահերուն դէմ:

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը դարձեալ կը խօսի Թուրքիոյ մտավախութիւններուն մասին: Կ'ըսէ թէ երբ Մուսոլինի ցամաք ելաւ Տրիպոլիս, քանի մը ժամ արտառոց զրոյցներ շրջեցան: Ըսուեցաւ թէ Մուսոլինի Տրիպոլիսէն ուղղակի Երկոտասան կղզիները պիտի գայ, անձամբ ներկայ ըլլալու համար Սքալա-Նօվօյի ծոցին մէջ զինուոր ցամաք հանելու գործողութեան: Բոլորին շրթունքին վրայ էր պատերազմ բառը, այն ատրճան որ սակարանը երկար ժամեր տակնուվրայ եղաւ եւ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ կարգ մը միջոցներ ձեռք առնել այս յանկարծական տագնապին առաջքն առնելու համար: Իտալական դեսպան Պ. Օրսինի Պարօնի յայտնեց թէ մօտ օրէն Էնկիւրի պիտի երթայ: Այս առթիւ թուրք թերթերը կը գրեն թէ այս ճամբորդութեան նպատակն է վերջերս առաջ եկած թիւրիմացութիւնները պարզել: Վախը դեռ չէ անհետացած: Ընդհակառակն, թերթերը կը գրեն թէ թուրք կառավարութիւնը չուզեր բնաւ անակնկալի ենթարկուիլ եւ ամէն նախազգուշութիւն ձեռք կ'առնէ: «Ենի Սէս» կը գրէ. «Իր աշխարհագրական դիրքին բերումով, Թուրքիա դատապարտուած է երբեք վար չդնել զէնքը: Եթէ զօրաւոր մնայ, յաւիտեան պիտի ապրի, Ապա թէ ոչ, կրկին օտարներու յարձակման նշաւակ պիտի դառնայ: Խե՛ղճ թուրք ազգ: Մինչեւ հիմա նիւթական եւ բարոյական ուժերդ հայրենիքի պաշտպանութեան յատկացնելուդ համար է որ պատմութեան ամէնէն փառապանծ մէկ ազգն ես: Նոյն ձեւով պիտի շարունակես շարժիլ ապագային ալ եւ այդ ձեւով քու վրադ սեւեռուած անյագ աչքերը պիտի ստիպես սիրոյ ակնարկներ ուղղելու քեզ, նոյն իսկ եթէ անոնք կեղծաւոր ըլլան: Թուրք երիտասարդներ, օրօրոցէն սկսեալ զինուոր դարձէք: Թուրք մտաւորականներ, աշխատեցէք ամէն կերպ զօրացնել մեր զինուորական ուժը: Ատոր մէջ է փրկութիւնը»:

ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԸ

Պոլսոյ պոլշեւիկեան առեւտրական ներկայացուցիչ Եուրիէֆ Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակին նամակ մը ուղղելով յայտնած է թէ Ռուսիա ներածուելիք նարինջ, լիմոն եւլն.ի համար տրուած արտօնագրերը ջնջուած են, նոյն իսկ եթէ Փետրուար 20էն առաջ տրուած ըլլան անոնք: Այս կերպով թուրք վաճառականները մեծ վնասներու ենթարկուած են:

ԴԱՀԻՃՆԵՐԸ ԿԸ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԻՆ

Ելմտական յանձնաժողովը ընդունեց այն օրինագիծը, որ կը տրամադրէ մինչև 20,000 ոսկիի կալուած, հող կամ անոնց փոխարժէքը տալ Հայերու կողմէ նահատակուած անձերու ընտանիքներուն: պատրաստուած ցանկին մէջ կան Թալէաթ եւ Ճէմալ փաշաներու, Ճէմալ Ազմի, Պէհաէտտին Շաքիր, Ճէմալ փաշայի թիկնապահ Րէշիտ, Նուսրէթ եւ Պօղազլեանի գայմագամ Քէմալ եւ Տօքթ. Րէշիտ պէյերու անունները:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒ ՎՏԱՐՈՒՄԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Մարոքի մէջ ֆրանս. յաղթանակին հակազդեցութիւնը մեղմացնելու համար, մեծ գործունէութեան մէջ են Հայֆայի և Գահիրէի մէջ սուրիացի գործակալներ: Անգլ. թերթերու համաձայն, Պէյրութի մարոնի պատրիարքը դժգոհութիւն յայտնած է Նոր Ծերակոյտի կազմութեան առթիւ իրեն խորհուրդ չհարցուելուն համար և թէ պիտի պահանջէ եղեր Ազգերու Դաշնակցութենէն որ Ֆրանսայէն առնուի հոգատարութիւնը: «Թայմզ»ի Հայֆայի թղթակիցը կ'ըսէ թէ ապստամբութիւնը դեռ չէ մարած և ընդհ. դժգոհութիւն կը տիրէ:

Ապստամբները գաղտնի յայտարարութիւններ փակցուցած են Դամասկոսի պատերուն վրայ, և կը պահանջեն որ 1.— Ֆրանսա մէկ միլիոն ոսկեդրամ ֆրանք վճարէ իբրև հատուցում, 2.— Ֆրանսացի զինուորները բոլորովին հեռանան, 3.— Մէրճիյունի կուիւէն վերջ ապստամբներէն գրաւուած զէնքերը վերադարձուին, 4.— Հայերն ու Չէրքէզները վտարուին, 5.— Զօրանոցները ապստամբներու բանակին յանձնուին, 6.— Կազմուի յեղափոխական կառավարութիւն մը, 7.— Եօթը տարուան համար ֆրանքսուրիական դաշնագիր մը կնքուի և արձանագրուի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ:

⁂ Յունիս 1ին մաքրագործումի գործողութիւն մը կատարուեցաւ Դամասկոսի պարտէզներուն մէջ, քրտական թաղին և Ամարայի միջև: Սպանուեցան մօտ երեսուն հրոսակներ:

Ապստամբապետ Ահմէտ Մարէմէտի մահը մեծ վհատութիւն առաջ բերած է ապստամբներու շարքերուն մէջ: Ահմէտ Մարէմէտ 1921ին զօր. Կուրօի դէմ մահափորձ կատարողն է:

⁂ Գահիրէի խալիֆայական ժողովը հեռագիր մը ուղղելով Ազգերու Դաշնակցութեան կը բողոքէ որ իսմէլի խալիֆաներու մայրաքաղաքին և իսլամութեան չորրորդ նուիրական քաղաքին՝ Դամասկոսի մէջ մզկիթներ քանդուած, անմեղներ, կիներ ու ծերեր ջարդուած են:

⁂ Լիբանանի նոր կառավարութիւնը կազմուած է, նախագահութեամբ Էտիպ փաշայի:

Ֆրանքթուրք համաձայնագիրը

Ֆրանս. դեսպան Պ. Ալպէռ Սառօ և արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Յունիս մէկին Էնկիւրիի մէջ ստորագրեցին ֆրանքթուրք համաձայնագիրը, որու մասին բանակցելու համար անցեալները Էնկիւրի ճամբորդած էր Սուրիոյ մարզպան Պ. տը Ժուվնէլ: Համաձայնագիրը կը վերաբերի սահմաններու ճշդումին և Պաղտատի երկաթուղագիծին:

Մարզպանը Փարիզ հասաւ

Սուրիոյ մարզպան Պ. տը Ժուվնէլ երէկ առաւօտ Փարիզ հասաւ: Թերթերուն յայտարարեց թէ կացութիւնը բարւոքած է Սուրիոյ մէջ, վերցած են յարանուանական հակառակութիւնները. իսլամ մը միաձայնութեամբ Լիբանանի ծերակոյտի նախագահ ընտրուած է, յոյն օրթոտոքս մըն ալ՝ Հանրապետութեան Նախագահ: Ճէպէլը Տրիւզի և Դամասկոսի մէջ եւս միջոցներ ձեռք առնուած են աւազակութեան վերջ տալու համար:

Եգիպտական տագնապը

Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը լրջօրէն կը զբաղի եգիպտական տագնապով: Մասնաւորապէս կը պահանջուի որ նոր կառավարութիւնը ընդունի 1922ին Եգիպտոսի անկախութեան յայտարարութեան առթիւ եղած չորս վերապահումները: Իսկ եգիպտացի ազգայնականները կը հակառակին ատոր և նոր պայքար մը սկսած են պահանջելու համար Սուտանը, որ խնդրին ամէնէն հետաքրքրական կէտն է: «Մօրնինկ Փօսթ» կառավարական թերթը շատ ծանր կը նկատէ կացութիւնը: Եգիպտոսի ժողովուրդը գրգռուած վիճակի մէջ է և կայծ մը բաւական պիտի ըլլայ պայթում առաջ բերելու համար:

⁂ Վերջին լուրերու համաձայն բազմաթիւ անգլիական մարտանաւեր հրաման ստացած են պատրաստ գտնուիլ՝ առաջին նշանին Եգիպտոս մեկնելու: «Րիզօլիւշըն» զրահաւորը արդէն ճամբայ ելած է Մալթայէն:

Կեղծաւոր պաշտօնեաներ

Ընդհանուր ապահովութեան տնօրէնութիւնը ձերբակալեց դատական նախարարութեան կարգ մը պաշտօնեաներ, որոնք կաշառքի փոխարէն կը դիւրացնէին կարգ մը «անբաղձալի» օտարականներու ֆրանսահպատակութիւնը, փճացնելով

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պատերազմէն առաջ սեղանաւորական նեղ շրջանակներու մէջ միայն կը հետաքրքրուէին այլեւայլ երկիրներու դրամներու փոխանակութեանց գիներով։ Օրինակ անգլիական ոսկին գրեթէ միշտ հաւասար էր Ֆրանսայի մէջ 25·22 ֆրանքի, Ռումանիոյ մէջ 25·22 լէյի, Պուլկարիոյ մէջ 25·22 լէվայի, Տաճկաստանի մէջ 110 ղրուշ ոսկեդրամի, եւայլն։ Մէկ օրէն միւսը տարբերութիւնը կրնար առ առաւելն 2-3 սանթիմ ըլլալ եւ հեռու էր միջազգային առեւտրական հրապարակին վրայ ազդեցիկ դեր մը կատարելէ։

Այսօր սակայն ոեւէ առեւտրական մտահոգ է տեղական թղթադրամի գինովը եւ գոնէ օրը մէկ անգամ կը հետաքրքրուի թէ ինչ կ'արժէ պանքնօթը, որուն ելեւէջէն կախուած են ոչ միայն ապրուստի գինը այլեւ օրավարձերու քանակը, արտածութեան եւ ներածութեան կարելիութիւնները, մէկ խօսքով՝ երկրին ամբողջ տնտեսական կացութիւնը։

Ինչպէս ըսինք, պատերազմէն առաջ Ֆրանսայի մէջ, մէկ անգլիականը կ'արժէր 25 ֆրանք 22 սանթիմ, 1919ին կ'արժէր 27էն 30 ֆրանք, 1920ին 30էն 50 ֆրանք, 1925ին 80էն 120 ֆրանք եւ քանի մը շաբաթ առաջ մինչեւ 178 ֆրանքի բարձրանալէն վերջ այժմ կը տարուբերի 145էն 155ի միջեւ։ Ռումանիոյ մէջ 1919ին կ'արժէր 75էն 150 լէյ, 1920ին 200էն 400 լէյ, 1925ին 1000 լէյ եւ աստիճանական բարձրացումով, քանի մը շաբաթ առաջ հասաւ մինչեւ 1700 լէյի եւ այժմ կ'արժէ իբր 1250 լէյ։

Ի՞նչն է այս տարբերութեանց գլխաւոր պատճառը։

Առնենք ֆրանսական ֆրանքը։ Պատերազմէն առաջ ֆրանքը 5 կրամ կշռող դրամ մըն էր որ բաղկացած էր հազարին 835 արծաթէ եւ հազարին 165 պղնձէ. 20 ֆրանքնոցը 6ուկէս կրամ (6,4516) կշռող դրամ մըն էր որուն 9/10ը ոսկի էր եւ 1/10ը պղինձ։ Պանք տը Ֆրանսի 100նոց պանքնօթը կ'արժէր 5 հատ 20 ֆրանքնոց ոսկի դրամ եւ արդարեւ պանքնօթին վրայ ալ գրուած է «payables en espèces, à vue, au porteur» այսինքն վճարելի՝ ի տես, ներկայացնողին հնչուն դրամով։ Մինչեւ 1914 Օգոստոս 5 (պատերազմի սկիման թուականը) իրօք ալ Պանք տը Ֆրանսը, ինչպէս աշխարհի գրեթէ բոլոր դրամատուները, իրենց դրամատոմսերու փոխարէնը հնչուն դրամով կը վճարէին ներկայացնողին։ Բայց այդ թուականին հրատարակուած ֆրանսական օրէնք մը cours forcé պարտադրեց բոլոր պանքնօթներուն եւ ոչ ոք իրաւունք ունէր Պանք տը Ֆրանսէն ոսկի կամ արծաթ պահանջելու դրամատոմսի փոխարէն եւ կամ մերժելու իրեն վճարուած դրամատոմս մը։ Այսպիսով այլեւս դրամատոմսին վրայի գրաւոր խոստումը թէ հնչուն դրամով պիտի վճարուի փոխարէնը անմիջապէս՝ կը մնայ խոստում մը վճարելի յառաջիկայ թուականի մը, զոր ոչ ոք կրնայ ճշդել։

Եթէ ֆրանսացին միայն ֆրանսացիի մը հետ գործ ունենար եւ գնէր կամ ծախէր միայն երկրին մէջ, մեծ կարեւորութիւն մը չունենար թէ պանքնօթին փոխարէնը կա՞յ թէ ոչ։ Բայց Ամերիկացի մը կամ Անգլիացի մը երբ պահանջքի մը փոխարէն կը ստանայ Պանք տը Ֆրանսի դրամատոմս մը, իրաւունք ունի զգոյշ վարուելու, որովհետեւ իր երկրին մէջ այդ դրամատոմսը cours forcé չունի, եւ չի կրնար ստիպել իր պահանջատէրը ընդունիլ զայն։ Անգլիացին եւ Ամերիկացին իրենց երկրին մէջ շրջաբերութեան հանուած պանքնօթներու փոխարէնը կրնան ոսկի կամ արծաթ ստանալ եւ բնականաբար ֆրանսական պանքնօթին ալ պիտի տան ոսկիի այն արժէքը, զոր կը յուսան թէ օր մը պիտի կրնան ստանալ Պանք տը Ֆրանսէն։

Ոսկի ըսելով կը հասկնանք անշուշտ ոչ միայն իրական ոսկի մետաղը, այլ ոեւէ իրական արժէք ներկայացնող ինչք. ոսկին ընդունուած է իբր բնօրինակ (étalon), որովհետեւ դիւրաւ փաճառելի է. երբեմն արծաթն ալ այդ դերը կը խաղար, ինչպէս այժմ Պարսկաստանի, Հայկէշխստանի եւայլն.ի մէջ, բայց Եւրոպայի մէջ առ հասարակ միայն ոսկիով վճարելի էին պանքնօթները, որովհետեւ արծաթի արտադրութիւնը բազմապատկուած ըլլալով, կորսնցուցած էր ոսկիի հետ ունեցած իր համեմատական արժէքը։

Պատերազմէն առաջ Ռումանիոյ Ազգային Դրամատունը 500 միլիոնի հնչուն ոսկի ունէր եւ թէեւ այդ գումարի կրկինէն չափ պանքնօթներ շրջաբերութեան մէջ էին, բայց միշտ 20 լէյը հաւասար էր մէկ ոսկի Նափոլէոնի, որովհետեւ Ազգային դրամատունը մնացորդին համար ունէր իրական պահանջներ, անշարժ կալուածներ եւայլն։ Յիշենք փակագծի մէջ թէ այդ կէս միլիառ ոսկիները վագոններով Մոսկուա փոխադրուեցան 1916ին, երբ երկիրը գերմանական արշաւանքի սպառնալիքին տակ էր եւ մինչեւ այժմ ալ հոն կը մնան ? պոլշեւիքներուն բարեխնամ հովանաւորութեան տակ։

Տեսնենք այժմ թէ իրօք ինչ արժէք կը ներկայացնեն Պանք տը Ֆրանսի դրամատոմսերը, ըստ դրամատան վերջին հաշուեկշռին, կլոր թիւերով։

1913ին շրջաբերութեան մէջ կար 5, 3/4 միլիառ դրամատոմս՝ փոխարէն 4 ուկէս միլիառ ոսկիի։ Այսօր շրջաբերութեան մէջ կան 52 ուկէս միլիառ դրամատոմս, փոխան 4 միլիառ ոսկիի Ֆրանսայի մէջ եւ 1 3/4 միլիառ ալ արտասահմանի մէջ, գումար 5 միլիառ 750 միլիոն։

Ոսկիի քանակին եւ շրջաբերութեան մէջ գտնուած դրամատոմսերու համեմատութիւնը ահռելի է արդարեւ 1913ի եւ 1926ին մէջ։ Բայց Պանք տը Ֆրանսը իր մուտքին մէջ ոսկիէն զատ ունի նաեւ ինչքեր, որոնք ոսկիի չափ կ'երաշխաւորեն իր ստորագրած դրամատոմսերը։

Այսպէս՝ կլոր թիւերով

Ոսկի՝ դրա. գանձին մէջ	3,700 միլն
Արծաթ » »	0,340 »
Արտասահմանի մէջ ոսկիով վճարելի պահանջ	0,574 »
Գանձ. փոխանակագրեր	4,500 »
Փոխառութիւն ընդդէմ արժեթուղթերու	2,390 »
Գումար անմիջապէս իրականանալի գումարներու	11.50 միլու

Ասոնց վրայ աւելցնել պէտք նաեւ այն գումարներն, որոնք կրնան գանձուիլ քիչ մը աւելի հեռաւոր թուականներու, այսինքն՝

Արտասահ.ի մէջ ոսկի	2,000 միլ.
Օտար պետութեանց փոխատուութիւն	5,500 »
Այլեւայլ պահանջներ	3,500 »
Ֆրանս. պետութեան փոխ տրուած	35,000 »
Գումար	46 միլիառ
Ընդհ. գումար ինչքերու եւ պահանջներու	58 »

Ուրեմն 52 ուկէս միլիառի դրամատոմսերու փոխարէն Պանք տը Ֆրանսը ունի ֆրանսական եւ օտար պետութեանց վրայ պահանջ 40 ուկէս միլիառ ֆրանք եւ 12 միլիառի ալ գրեթէ անմիջապէս իրականանալի պահանջներ եւ ինչքեր։

Եթէ այդ 40 ուկէս միլիառ պահանջքը գանձուի պետութենէն 12 միլիառ պանքնօթներու փոխարէն պիտի ունենանք 12 միլիառի ոսկի եւ ուրիշ հաստատուն ինչքեր, ինչ որ շատ փայլուն վիճակ մըն է բայց խնդիրն այդ 40 միլիառին վրայ է. եւ պանքնօթի արժէքն ալ համեմատական է այն վստահութեան, զոր օտարները կրնան ունենալ ֆրանսական կառավարութեան վճարելու կարողութեան վրայ։ Պետութեան պարտքը եթէ միայն այդ 40 միլիառը ըլլար, մեծ բան մը չէր անշուշտ, բայց այդ 40 միլիառէն զատ, այդչափ մըն ալ ծփուն պարտք ունի, բացի իր տարեկան պիւտճէէն, զոր բարեբախտաբար կրցաւ գոցել տուրքերով եւ հաւասարակշռել մուտքն ու ելքը իբր 40 միլիառ։

Ֆրանսական թղթադրամի տէրերը ուրեմն մէկ մտահոգութիւն կրնան ունենալ.— Պետութիւնը չկարողանայ վճարել փոխ առնուած 40 միլիառը եւ ունեցած 50 միլիառի մօտ երերուն տալիքները վճարելու համար ալ ստիպուի Պանք տը Ֆրանսէն նոր թղթադրամ հրապարակ հանել տալով, ինչպէս ըրած են շատ մը ուրիշ պետութիւններ.— Պետութեան ընթացքէն կախում պիտի ունենայ ուրեմն ֆրանքին վրայ օտարներու ունեցած վստահութիւնը եւ անտարակուսելի է թէ ֆրանսական ժողովուրդին նման խելացի, աշխատասէր եւ խնայող ժողովուրդ մը եւ անոր կարող պետական անձերը պիտի յաջողին հետզհետէ նուազեցնել այդ տալիքները եւ ֆրանքն ալ հետզհետէ պիտի գտնէ իր իսկական արժէքը։

Ահաւասիկ թէ ինչու քաղաքական կացութիւնը մեծապէս կ'ազդէ ֆրանքի ելեւէջին վրայ։

Կամաւոր տուրքը, զոր նոր հաստատեց պետութիւնը եւ որուն մասնակցիլ պարտականութիւնն է ոչ միայն ամէն ֆրանսացիի, այլ եւ անոր հիւրընկալ հողին վրայ բնակող եւ ապրուստ շահող ամէն խղճմիտ օտարականի, պիտի ծառայէ այդ տալիքներուն չքման, առանց ոեւէ կապ ունենալու պետական պիւտճէին հետ եւ մեծապէս պիտի նպաստէ ֆրանքի բարձրացման, որուն հետ սերտօրէն կապուած է Ֆրանսայի վարկը եւ անոր փաճառականութեան բարօրութիւնը։

Մ. Տ.

ՌՈՄԱՆ.— «Յառաջ»ի մէջ կարդացինք Ակնցիներուն Հայրենակցական միութեան կազմութիւնը։ Կը խնդրենք այդ միութեան անդամներէն. որ իրենց որոշ հասցէն հաղորդեն «Յառաջ»ի միջոցաւ։

Այս նահանգին մէջ կան փոքրաթիւ հայրենակիցներ, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ միութեան։ Մենք չենք մոռնար մեր հայրենիքը այս օտար հողին վրայ։

Հասցէ.— M. Torossian 16 Avenue Vicior Hugo Romans (Drôme)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ կռուող Թուրք սպաները խնդրագիր ներկայացուցած են ազգ. մեծ ժողովին, անկախութեան շքադրամ խնդրելով։

ՀԱՅ ՄԸ ՈՐ ՀՈՆԿ ՔՈՆԿԻ ՀԱՅՐԸ ԵՂԱԾ Է

Անգլիերէն թերթերը գուժեցին մահը Հոնկ Քոնկցի նշանաւոր վաճառական եւ մարդասէր Sir Paul Khatchik Chater ի, ութսունամեայ տարիքին մէջ։ Մայիս 28ի թերթերը կարեւոր կենսագրական նօթեր կը պարունակէին հանգուցեալին մասին, եւ որոնցմէ կը քաղեմ հետեւեալ տեղեկութիւնները։

Սըր Փօլ Խաչիկ Չաթրեան (Sir Paul Khatchik Chater) ծնած է 1846ին, Հնդկաստանի մայրաքաղաքը, Կալկաթայի մէջ, եւ զաւակն է Պ. Չաթըր Փօլ Չաթրեանի։ Իր ուսումը առած է Կալկաթայի «La Martinière» գոլէճին մէջ եւ 18 տարեկանին գացած է Հոնկ Քոնկ, 25 շիլին շաբաթականով դրամատան մը մէջ գրագիրի պաշտօն մը ստանձնելով։ Այդ թուականներուն, բրիտանական այս հեռաւոր գաղութը դեռ իր մանկութեանը մէջ էր։ Հայազգի երիտասարդը իր արտակարգ առեւտրական կարողութեանցը, աշխատասիրութեանը եւ հեռատեսութեանը շնորհիւ քանի մը տարիներու ընթացքին մեծ դիրք մը կը շինէ իրեն համար, եւ ամենամեծ դերը կը կատարէ Հոնկ Քոնկ քաղաքին եւ նաւահանգիստի զարգացմանը մէջ։ Այսօր, Հոնկ Քոնկ, աշխարհի երրորդ ամենամեծ նաւահանգիստն է, եւ անգլիական թերթերը միահամուռ կը գրեն թէ, Հոնկ Քոնկ իր այսօրուայ մեծութիւնը կը պարտի հայազգի Սըր Չաթըրի անխոնջ ջանքերուն։ Ան է որ գաղութին ամենակարեւոր ճարտարարուեստները ոչինչէ մէջտեղ բերած եւ ահագին յաջողութիւններով պսակած է։ Իր ամենամեծ գործը սակայն եղած է, Հոնկ Քոնկի նաւահանգստին մէկ մասին ցամքեցումը, ահագին ձեռնարկ մը որուն յղացումը եւ յաջող իրագործումը կը պարտին բոլորովին իր մտքին եւ անխոնջ ջանքերուն։ 62 տարիներ ապրած է Հոնկ Քոնկի մէջ եւ յաջողած է հսկայ հարստութիւն մը դիզել։ Իրեն համար կ'ըսեն թէ Արեւելքի ամենահարուստ մարդոցմէն մէկն է։ Վերջերս, անգլիական զինուորական իշխանութեանց հետ յարաբերութեան մէջ մտած էր, եւ գնած այդ իշխանութեանց սեփականութիւնը՝ քաղաքին առեւտրական մասին ճիշդ կեդրոնը գտնուող հողամասերը, 2 միլիոն անգլ. ոսկիի։

Անգլիական այս հեռաւոր գաղութին ամենազգի բնակիչներէն սիրուած անձնաւորութիւն մը եղած էր Սըր Չաթրեանը, որուն «Հոնկ Քոնկի Հայր»ը մակդիրը տուած են։ Զափազանց առատաձեռն եղած է, ահագին գումարներ նուիրելով զանազան մարդասիրական եւ բարեգործական հաստատութիւններու եւ ձեռնարկներու։ Իր ամենամեծ նուիրատուութիւններէն իբր օրինակ կը տրուի, իր ըրած մեծ օգնութիւնները Հոնկ Քոնկի համալսարանին, Մայր Եկեղեցիին, Նաւաստիներու Տան, Ս. Անդրէաս եկեղեցիին (զոր ամբողջովին իր ծախքովը կառուցանել տուած է եւ մատակարարութեան բոլոր ծախքերն ալ միշտ ինքը հոգացած է), ինչպէս նաեւ Կալկաթայի Լա Մարթինիէր գոլէճին եւայլն։

Զէ եղած կարեւոր առեւտրական կամ ճարտարուեստական ձեռնարկ մը, որուն մասնակցած չըլլայ։ 16 հանրային ընկերութիւններու նախագահ եղած է, եւ տեւական անդամ Հոնկ Քոնկի գործադիր մարմինին։ 1881-1906 անդամակցած է գաղութին օրէնսդիր ժողովին։

Անգլիոյ Վիքթորիա թագուհին, կայսրութեան մատուցած ծառայութեանցը փոխարէն Պ. Չաթրեանին նուիրած է C. M. G. պատուանշանը, իսկ Եդուարդ թագաւորը, 1902ին, իր գահակալութեանը առթիւ Սըր փօլ (ասպետութեան) աստիճանը պարգեւած է այս հայազգի վաճառականին, որ այսպէսով սոյն տիտղոսին արժանացող առաջին Հայը կը հանդիսանայ։ Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ իր կարգին պատուոյ լէգէոնին արժանացուցած է։ Չաթրեանը անգլիացի ժողովուրդին, մանաւանդ աշխարհակալ պետական մարդոց համակրանքն ու յարգանքը գրաւած էր։ Բայց անոնցմէ քիչեր գիտեն թէ Սըր Չաթըր ծագումով Հայ է։ Լոնտոնի Պըրլինկթըն Հաուզի մէջ ցուցադրուած այս տարուայ նկարներուն մէջ կը գտնուի նաեւ Արքայական Ակադեմիոյ անդամներէն նշանաւոր անգլիացի նկարիչ Ճօրճ Հէնրիի կողմէ գծուած Պ. Չաթրեանի մէկ մեծ պատկերը։

Ան նշանաւոր է նաեւ իբր հնութիւններու (անթիքաներու) քաջածանօթ մէկը, եւ ունի կարեւոր հաւաքածոներ հաղուագիւտ նկարներու, հին յախճապակիի եւ գրքերու։ Իր բնակարանին Մարպլ Հօլի մէջ ունի կ'ըսեն, հին յախճապակիներու հաւաքածոյ մը, որ աշխարհի ամէնէն թանկագին մէկ ժողովածոն է։

«Թայմզ» գրեթէ սիւնակ մը նուիրած է, թուելով հանգուցեալին կարողութիւնները եւ գովելով մատուցած ծառայութիւնները Բրիտանական հայրենիքին։ Միեւնոյն թերթը երկարօրէն կը նկարագրէ նաեւ հանգուցեալին յաջողութիւնները «սփոր»ի, մանաւանդ ձիարշաւի մէջ։

Առայժմ չենք գիտեր թէ հանգուցեալը հայ ազգին ի նպաստ որ եւ է գումար կտակա՞ծ է թէ ոչ։ Ազգային պաշտօնական մարմիններուն պարտքն է հետաքրքրուիլ եւ հասկնալ թէ ժողովուրդը որ եւ է չափով մը պիտի օգտուի՞ իր հեռաւոր մէկ զաւկին, օտար երկրի մը մէջ ձեռք բերած յաջողութեանց արդիւնքէն։

ՈՒՍԱՆՈՂ

Լոնտոն

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ Աշխատաւորական եւ Ազատական երեսփոխանները, մանաւանդ Լոյտ Ճօրճ խստիւ քննադատեցին Պ. Պօլտուինը, գործադուլի խնդրին մէջ կառավարութեան բռնած դիրքին համար։ Պատասխանելով Մաքտօնալտի մէկ հարցումին, վարչապետը յայտարարեց թէ հանքագործներն ու հանքատէրերը ընդունած չըլլալով երեք միլիոն ստերլինի առաջարկը, կառավարութիւնը ինքզինքը բոլորովին ազատ կը զգայ այս խնդրին մասին ուզած միջոցները ձեռք առնելու։ Մաքտօնալտ յայտնեց թէ կառավարութիւնը լուրջ քայլեր չէ առած կարգադրելու համար գործադուլը եւ թէ անհրաժեշտ է կառավարական նպաստ յատկացնել։ Պօլտուին պատասխանեց թէ կառավարութիւնը իր կարողութեան սահմաններուն մէջ ամէն բան ըրած է, սակայն երկուստեք անտեղիտալի դժուարութեանց հանդիպած է։ Եթէ կացութիւնը չբարուոքի, կառավարութիւնը կտրուկ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ։

ՓՈՔՐՈԳԻ ԱՐԱՐՔ ՄԸ

ԼՈՆՏՈՆ, 2 Յունիս

Իբրեւ հետեւանք քանի մը ողորմելի անձերու մեքենայութեանց, խայտառակութեան յանգեցաւ փարիզ ուղարկուելիք երկու պատգամաւորներու ընտրութեան գործը, որ արդէն իր վերջնական ձեւը ստացած էր անցեալ Շաբաթ օր։

Երեսփ. ժողովը իբրեւ վերին մարմին, հրաւէր ստացած էր կաթող. պատուիրակէն՝ քննելու Եւրոպայի հայութեան համար պատրաստած Սահմանադրութեան նախագիծը եւ նշանակելու իր երկու ներկայացուցիչները, Յունիս 20ի ժողովին։

Մայիս 22ին ժողովի կը հրաւիրուէին բոլոր երեսփոխանները, 24 հոգի, որոնցմէ երկուքը արդէն հրաժարած։ 12 հոգի միայն ներկայ կ'ըլլան։ Ժողովին օրինական մեծամասնութիւնն է ընդհանուր թիւին կէսէն մէկ աւելի. սակայն երկար խօսակցութիւններէ ետք, այդ 12 երեսփոխանները նկատի ունենալով որ՝ Ա.— Ժողովին օրը տօնական օր է, Բ.— Պատգամաւորներու ընտրութիւնը պէտք է կատարուի Մայիս 30էն առաջ, Գ.— Որ կարելիութիւն չկայ երկրորդ ընդհ. ժողով մը եւս գումարելու այդքան կարճ ժամանակուան մէջ, իրենց պատասխանատուութեան տակ կ'որոշեն այդ նիստը համարել օրինական, եւ իրենց որոշումը կը հաղորդեն 13րդ երեսփոխանի մը հաւանութեան։ Այս պատասխանատու որոշումէն ետք, ժողովը կը քուարկէ կարգ մը խնդիրներ, կը քննէ Սահմանադրութեան Նախագիծը, կը սահմանէ պատգամաւորներու ծախքը, եւ կ'ընտրէ միաձայնութեամբ իր երկու պատգամաւորները, Պ. Պ. Զ. Մամուլեան եւ Ժ. Միսաքեան։

Ժողովին իրիկունը Փարիզէն կը հասնի Պ. Բարսեղ Կիւլպէնկեան. եւ նոյն գիշերը տեղեկանալով արդիւնքին, երբ կ'իմանայ թէ, ինքը չէ ընտրուած երկու պատգամաւորներուն մէկը, բողոքագիր մը կը ներկայացնէ նախագահին, ըսելով թէ նիստը եւ ընտրութիւնը օրինական չէին։

Շաբաթ կէս գիշերէն մինչեւ յաջորդ ուրբաթ իրիկուն (Մայիս 28) Խզմիրցի փաստաբանը իր թեւին տակ առնելով սմսեղուկ գործակից մը, գրասենեակէ գրասենեակ կը վազէ եւ միտքերը պղտորելով կը յաջողի վաւերացնել Զ. Մամուլեանի ընտրութիւնը, իսկ Պ. Ժ. Միսաքեանի տեղ նշանակել տալ բոլորովին անտեղեակ մարդ մը, Պ. Ա. Ռընձեան։

Չեմ ուզեր մերկացնել այս փոքրոգի խաղին իրական պատճառները եւ օրինական խայտառակութիւնները։ Իր երեսփոխաններ ներկայ էին երկու ժողովներուն ալ. ինչ պատահեցաւ որ առաջին ժողովին իրենց քուէները տուին Ժ. Միսաքեանի, իսկ երկրորդ ժողովին տարրական ազնուութիւնը չունեցան մնալու իրենց քուէներուն վրայ։

Պ. Ա. Ռընձեան քանիցս յայտարարած էր թէ ինք բնաւ թեկնածութիւնը չպիտի դնէ, եւ պիտի չընդունի, եթէ նոյնիսկ ընտրուի, քանի որ ոչ գաղութին մասին տեղեկութիւն ունի, ոչ ալ խօսելու կարողութիւն։ Ինչպէս վերջին վայրկեանին փոխեց իր միտքը։

Պ. Ժ. Միսաքեանի ամբողջ մեղքը այն է որ.. Դաշնակցական է։ Բոլորն ալ կը խոստովանին իր եռանդն ու մաքրութիւնը, բայց չեն հանդուրժեր այս հանգամանքին։

Վերջին պահուն կ'իմանամ թէ արդէն իսկ հրաժարած է եւ երեսփոխանական ժողովէն, չուզելով գործակցիլ երկերես մարդոց հետ։

ՅԱԿՈԲ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսիլիոյ հայ գաղութը ...տորեկի առաւօտ «Ciné Tapis Vert»ի մեծ սրահին մէջ տօնեց ...աստանի անկախութեան 8րդ ...դարձը:

...չակառակ կարմիր աղբարիկ... ...ցրուած գունեղ թռուցիկ... ...ուն, 1500է աւելի բազմու... ...թեան ներկայութեան կատարուե... ...այս մեծ տօնը: «Քնար» ...փանփառը ներկայ էր իր ամբողջ ...մով: Բեմը զարդարուած էր ...նսական եւ հայկական դրօշ...ներով: Բացումը կատարուեցաւ ...նսական քայլերգով զոր նուա...գեց փանփառը: Ցետոյ խօսեցաւ ընկ. Հ. Սէրէնկիւլեան, պարզելով թէ ինչպէս հայ հերոսներ ինկան ...ութեան ճամբուն վրայ: ...եցաւ նաեւ ընկ. Մ. Գույումճեան: Ընկ. Վազգէն Շուշանեան ...յաջողութեամբ արտասանեց Սիամանթոյի «Ջա՛րդ ...»ը: Եղաւ նաեւ արտասանութիւն մը ուղղուած հայկական ...: Մէջ ընդ մէջ փանփառը կը նուագէր «Մեր Հայրենիք», «Մշակ Բանուոր» եւ ուրիշ ...ային երգեր: Ընկ. Ս. Վրացեան խօսեցաւ մէկ ժամ, վերլուծելով հայ քաղաքական կուսակցութիւններու ներկայ ձգտումը ...հրդային Հայաստանի, անկախութեան եւ միացեալ Հայաստանի հանդէպ եւ պարզելով հայ ժողովուրդի իտէալները, որոնց ...յայտիչն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Ժողովուրդը վերջին ծայր գոհունակութեամբ մեկնեցաւ սրահէն:

* * *

Մ. ՉԵՐԱԶԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Միեւնոյն օր կէս օրէ վերջ ... Փրաթի սրահին մէջ տօնուեցաւ Մինաս Չերազի գրական եւ հանրային գործունէութեան վաթսունամեայ յոբելեանը:

Ցարգանքի այս ցոյցին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Դպրոցասէրի աշակերտուհիները, Հ. Մ. Ը. Միութիւնը, «Քնար» փանփառը եւ կարգ մը հայ արուեստագէտներ:

Մարսիլիոյ հայ գաղութի երիցագոյն անդամներէն պ. Սելեան բեմ առաջնորդեց ծերունի յոբելեարը, որուն կ'ընկերանային նաեւ պ. պ. Ա. Չօպանեան, Լ. Մեսրոպ եւ Սահաթճեան: Պ. Սելեան բացումը կատարեց հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով: Ցետոյ տեղի ունեցան արտասանութիւններ եւ մեներգներ: Դերասան պ. Ուզունեան արտասանեց Դ. Վարուժանի «Ջարդը», իսկ Դպրոցասէրէն երկու սանուհիներ երգեցին հայրենաշունչ երգեր: Պ. Չօպանեան իր եւ իր քանի մը ընկերներուն կողմէ կարդաց յոբելեարին ուղղուած շնորհաւորական նամակներ. պ. Լ. Մեսրոպ կարդաց տասնէ աւելի ուղերձներ եւ հեռագիրներ, որոնք ղրկուած էին քաղաքական կուսակցութիւններու եւ հայրենակցական, բարեգործական եւ այլ միութիւններու կողմէ:

Ամէնէն վերջը խօսեցաւ պ. Մինաս Չերազ յայտնելով իր խորին շնորհակալութիւնը ամէն անոնց որոնք իրենց օժանդակութեամբ փայլեցնելով իր յոբելեանը, նիւթապէս ալ արդիւնաբեր դարձուցած էին զայն: Խօսեցաւ Հայաստանի մասին եւ եզրակացնելով ըսաւ. «Վարչաձեւերը առօրեայ են, իսկ հայրենիքը յաւիտենական. սիրեցէք ձեր հայրենիքը»: Փափաք յայտնեց նաեւ որ իր յոբելեանին առթիւ գոյացած դրամը ամբողջապէս յանձնուի Հայ Բարեգործականին, որպէսզի Հայաստանի մէջ բացուի դպրոց— արհեստանոց մը, հարիւր որբի համար: Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ով:

Ստ. Միլտոնեան

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 30 Կիրակի կէսօրէն յետոյ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 8րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վիէնի ենթակոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, Հայ Կարմիր Խաչի, Արարատ Մարմնամարզական Միութեան, Յառաջդիմասէր Երտ. Միութեան, եւ Հայ Ժողովրդական Լուսաւորական միութեան:

Ատենապետի բացման խօսքերէն յետոյ, արտասանութիւն մը ըրաւ պ. Թաշճեան. երգեց պ. Տէրտէրեան, արտասանութիւն պ. Չօպանեանէ (Հայոց ապագան, ֆրանսերէն) պ. Կոստանդինեան, մեներգեց Տիկին Ծաղիկեան, արտասանեց Օր. Նաճարեան, ջութակ պ. Պագրճեանէ որ նաեւ արտասանեց «Ցարգանք քեզ»ը: Իսկ երգեցիկ խումբը երգեց չորս ընտիր կտորներ: Խօսեցաւ ընկ. Հ. Ուզունեան ենթակոմիտէի կողմէ, շեշտելով օրուան նշանակութիւնը եւ իր ընկերներու անխախտ հաւատքը դէպի մեր ապագան, միացեալ եւ անկախ Հայաստան: Խօսեցաւ Հ. Անդրէաս վրդ. Պօտուրեան, գովելով հայ ժողովուրդին անկախութեան ձգտումը իբրեւ արդար իրաւունք եւ իր մասին յանձն առնելով աշխատիլ հայ լեզուի եւ ազգի պահպանման այս օտարութեան մէջ: Ցետոյ խօսեցաւ ֆրանսացի կրօնաւոր մը, իր համակրանքը յայտնելով հայ ազգին հանդէպ: Վերջին խօսողը եղաւ ընկ. Հրանտ Սամուէլ, պարզելով փոքր ժողովուրդներու ազատագրական պայքարը եւ Մայիս 28ի իմաստը: «Մենք կանգնած ենք այն տեսակէտին վրայ թէ վաղ թէ ուշ պիտի ունենանք միացեալ եւ անկախ Հայաստանը»:

Հայկական եւ ֆրանսական դրօշները կը ծածանէին բեմին աջ եւ ձախ կողմերը, իսկ հայկական եռագոյն զարդանիշեր կը զարդարէին ներկաներուն կուրծքերը, որոնք հպարտութեամբ կ'ընդունէին զայն: Երբ հանդէսը փակուած յայտարարուեցաւ, ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ սրահէն:

Վիշապ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

31.— ՇԱՍ

Իզէրի նահանգ, Վիէնէն 20 վայրկեան դէպի Լիոն, երկաթուղիի գիծին վրայ կը գտնուի Շասը: Օդը առողջ է, թէեւ ջուրը ոչ այնքան լաւ:

Մեր հայրենակիցներուն թիւն է 20: Առաջին Հայը հաստատուած է 1924ի սկիզբը: Մեծ մասով կ'աշխատին երկաթեայ ընդարձակ գործարանի մը մէջ: Օրականները գոհացուցիչ են: Ամէն տեսակ աշխատաւորներ կան: Ցարդ աշխատող բանուորներու թիւը 50ը կը հասնի: Այժմ թէեւ սակաւաթիւ ենք, բայց պաշտօնէութեան վերաբերումը շատ լաւ է: Մեր հայրենակիցները խիստ գնահատուած են իբրեւ ժրաջան բանուորներ: Մէկ հայ ընտանիք կայ, Հաճընցի: Ունինք վեց տարու երախայ մը, որ ֆրանսական դպրոց կ'երթայ: Մեծ մասը ամուրի երիտասարդներ են, որոնց տրամադրուած է, գործարանին կից, կահաւորուած սենեակներ, ելեկտրական լոյսով: Իրենք կը պատրաստեն իրենց կերակուրները: Ամէնքն ալ գնահատելի են բարք ու վարքով: Ցարդ ունեցած ենք մէկ ծնունդ, մէկ մկրտութիւն: Մահ պատահած չէ: Հիւանդ ալ չունինք: Ամէնքն ալ առողջ կազմ ունին: Դժբախտաբար հոս ալ որ եւ է ազգային կազմակերպութիւն չկայ, ոչ ալ փափաք այդ ուղղութեամբ: Ամէն մարդ ինքն իր գլխուն է: Բոլորս իրարու հանդէպ սիրով ենք եւ յաճախ համախմբուելով Հաճընցի ընտանիքին տան մէջ կ'ունենանք ընտանեկան ժամանցներ:

Պ. Ալբազեան

32.— ԺՕԹ ԼՈՒԱՌ

Լը Փիւի ամբողջ Ֆրանսայի ժանեակի առաջնակարգ գործարան ունեցող քաղաքներէն մէկն է: 1924 Ապրիլ 21ին, 50 հայ որբեր բերած էին այս քաղաքին ագարակներուն մէջ աշխատելու համար:

Որբերէն ոմանք, Ֆրանսայի զանազան վայրերը ազգական ունենալով, անոնց քով գացին, ուրիշներ դժգոհելով դիմեցին աւելի հայաշատ ու ազատ վայրեր: Իսկ անոնք որ իրենց գործարանատիրոջմէն գոհ էին, մինչեւ այսօր կ'աշխատին, ենթակայ՝ օտարացման վտանգին:

Մենք, 12 հոգի, եկած ենք Լը Փիւի: Մեզմէ եօթը հոգի կ'աշխատի ժանեակի գործարանին մէջ, իսկ հինգը տարբեր գործերով կը զբաղին: Ինը ժամուայ աշխատանքի փոխարէն կը ստանանք 18-20ական ֆրանք, որով կրնանք մենք մեր ամէն օրուայ պէտքերը հոգալ: Ամէնքս ալ առողջ ու կայտառ ենք եւ ամուրի: Չկայ որ եւ է հայ ընտանիք: Մեր աշխատանքը մեծապէս գնահատուած է տեղացիներու կողմէ: Անցեալները իմ գործատէրս կ'ըսէր. «Երանի՜ Հայոց մայրերուն որ ձեզի պէս զաւակներ կը ծնին»: Երբեմն մենք ալ իրարու կ'ըսենք. «Երանի մեզի որ Հայ ենք ծներ»: Ամէնքս ալ սենեակներ ենք վարձած եւ մեր ճաշը մենք կը պատրաստենք: Մինչեւ այսօր ոչ մահ ունեցած ենք, ոչ ալ հիւանդութիւն: Մեր առօրեայ աշխատանքներէն զատ ունինք նաեւ յատուկ զբաղումներ,— նուագ, գծագրութիւն եւլն.:

Կիրակի եւ տօնի օրերը, ամէնքս իրար կը գտնենք եւ ընկերոջ մը նուագին առաջնորդութեամբ, հայրենի երգեր երգելով պտոյտի կ'երթանք Լը Փիւիի գալարագեղ մարգերուն վրայ, յիշելով մեր հեռաւոր հայրենիքը:

Արփիար

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ֆութպոլի եղանակին փակման եւ մարզական շարժումի վերաբացման առթիւ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը Յունիս 26ին ընտանեկան մեծ պարահանդէս մը կը կազմակերպէ 6րդ. քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

* * * Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի շրջանի, ինչպէս նաեւ Պելճիքայի, Զուիցերիոյ եւ Իտալիոյ բոլոր ճիւղերէն կը խնդրուի իրենց հասցէն ղրկել, թիւ 56, ռիւ Լաֆայէթ. Փարիզ:

* * * Առժանթէօյի հայութիւնը ի պատիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ծիծեռնակ խումբի անդամներուն թէյասեղան մը կուտայ Կիրակի Յունիս 6ին, իրենց ֆութպոլի յաղթանակներուն առթիւ:

* * * Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի յանձնախումբը կը խնդրէ բոլոր անդամներէն վերադարձնել իրենց քով գտնուած գոյքերը:

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ.— Կիրակի օր յաջողութեամբ տեղի ունեցաւ Սէն-Շամօնի մարզական խումբին կազմակերպած հեծելանիւի մրցումը, որուն մասնակցեցան բաւական թուով մրցորդներ:

Արշաւը 30 քիլոմեթրի վրայ էր: Նուէրները շահեցան Ա.— Հ. Տէր Յարութիւնեան, Բ.— Յ. Չալըքեան, Գ.— Սարգիսեան, Դ.— Յ. Այվազեան, Ե.— Մ. Բարսեղեան, Զ.— Ճ. Թուղթաեան, Է.— Մ. Չիշմանեան: Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը: Պ. Խ. Տօնապետեան հաճոյքով յանձն առաւ իր ինքնաշարժով միասին քննիչի պաշտօնը:

Մ. Բարսեղեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՊԱՀԱՆՋԿՈՏ ՅԱՃԱԽՈՐԴԸ

Գրեց՝ ՊԱԱՐ ԼԱԿԵՐՔՎԻՍԹ

Բայց երբ կ'ուզեմ շարունա...ել կը զգամ յանկարծ որ բո...նդկակ անձկութիւնս կը փր...ի, որ՝ յուզումէս, ձայնս կը դողայ, նման՝ ամենախոր տառապանքին մէջ գտնուող մարդուն որ կը ճչայ...

— Ըսէ ինծի... ըսէ ինծի... ինչո՞ւ կ'ապրինք:

Ան չի հեգներ զիս եւ ընթացքիս մէջ ծիծաղելի ու ծիծաղաշարժ բան մը չգտներ, կամ գոնէ այդպէս կ'երեւայ: Երկարօրէն ...րհելէ վերջ ան կ'ըսէ ինծի.

—Պարոնը թող բարեհաճի տնօրէնութեան դիմել: Առաջին յարկը ձախ կողմը...

Եւ կ'անյայտանայ ձեռքը ...գլխարկին տանելու շարժուձեւը ...ընելով:

Ու կը մնամ ես, այդտեղ, լքուած, սիրտս սեղմուած: Իրաւունք ունի, պէտք էր որ տնօրէնութեան դիմել: Բնական է: Սովորական ծառայ մը չի կրնար նմանօրինակ ...պատասխանատուութիւններ տալ եւ ծիծաղելի բան է այսպիսի հարցում մը ուղղել մարդու մը որ երի...ւոր գլխարկ մը կը կրէ. ստորա...ի մը, մէկ բառով, խեղճ մարդու մը՝ վերջապէս որ եւ է բանի մը վրայ խորհելու ժամանակ իսկ չունի:

Համարձակի՞մ արդեօք գրասենեակը մտնել: Մտնե՞մ... բայց ...հերոտ աչքերով կը նայիմ ...դրան եւ անոր պղնձէ ...տախտակին ու անողորկ ապակիին: Ամէն անգամ որ անոր առջեւէն անցնելու ըլլամ, վախով կը փախչիմ որովհետեւ դեռ չեմ վճարած վարձագինը: Կը սպասեմ գումարի մը որ չի գար: Թէեւ բանի մը տէր չեմ, բայց դրամի կը սպասեմ ապահով տեղէ մը, չգիտեմ ուրկէ, դրամի, այն, որ երբեք չգար: Եւ այսպէս երթալով պարտքս կը դիզուի:

Չեմ համարձակիր ներս մտնել. ոչ, ինչ որ ալ ըլլայ, պիտի չկրնամ այդ բանն ընել: Սարսափելի բան է, Տէր, իրաւունք չունիմ հոս մնալու, ոչ իսկ այս դժոխքին մէջ:

Գողունի՝ սենեակս կը մտնեմ եւ փոշեպատ աղիւսներու վրայէն ցատքելով, կը նետուիմ անկողինիս վրայ որուն երկաթները միսերս կը պատռեն: Ու կը մտմտամ, մինչեւ որ քունը խուժէ վրաս, ու ես իյնամ, յուսահատ, յոգնասպառ:

Ու կը մնամ այնտեղ, ընկողմանած, հիւանդ, լքուած վիճակի մէջ: Տարիներ ու տարիներ: Ոտքի կանգնելու ուժը չունիմ ալ: Ժամանակն ալ խօլարշաւ կը վազէ: Շուրջս՝ աղմուկը կը շարունակէ: Կը փլցնեն, կը վերաշինեն... կը մտմտամ ու կը մտմտամ— ինչո՞ւ եւ ինչո՞ւ: Ինչո՞ւ: Չէ՞ որ ես այստեղ եկայ ամէն բան հասկընալու եւ անկէ վերջ ես ինքզինքս ալ հասկնալու մտադրութեամբ: Կը խորհիմ, կը խորհիմ, կը փնտռեմ իմաստը: Տէր Աստուած, մէյ մը որ գիտնամ այս բոլորին նշանակութիւնը, ես ալ գործի պիտի ձեռնարկեմ: Կը փնտռեմ իմաստը:

Տարիներ ու տարիներ եւ տարիներ տակաւին: Կը ծերանամ. դարձած եմ ծերունի մը՝ ճերմակ խիտ մազերով: Ձեռքերս կնճիռներով լեցուեր են եւ շրթներս կը դողդղան: Շուրջս՝ կը գործեն ու զարնեն, կ'ոռնան ու կը շարժուին: Սատանա՛ն տանի, խորունկ խորունկ մտմտալու եւ արդիւնքի մը հասնելու համար, բնական է որ մարդ կարելի եղածին չափ շատ խաղաղութեան եւ հանդարտութեան պէտքը ունենայ շուրջը:

Բնական է որ մարդ ընդհանուր տեսութիւն մը ունենալ կարենալու համար, այս գեհենային անկանոնութիւնը չէ որ պէտք է ունենայ աչքերուն առջեւ: Սատանա՛ն տանի:

Կը ծերանամ, կը ծերանամ: Պիտի մեռնիմ, այո՛, այո՛, բնականաբար:

Յուսահատութիւնս ալ սահման չունի: Տենդագին՝ կը նետուիմ անկողնին վրայ, երկաթները արիւն կը գողնան ինձմէ, եւ արիւնը՝ կաթիլ կաթիլ կը կաթկթի տախտակամածին վրայ: Կը հեծեմ, ցաւս աղաղակներ կը խլէ ինձմէ:

Իմա՛ստը: Իմա՛ստը:

Ո՛չ, ես իսկ չեմ կրնար զայն գտնել: Ես իսկ՝ չեմ կարող:

Սպասաւորները օգնութեան կանչե՞մ արդեօք: Անոնցմէ մէկուն ըսե՞մ որ երթայ գրասենեակ եւ բացատրութիւն պահանջէ: Կարելի է որ զայն թուղթի վրայ գրեն եւ ինծի ղրկեն, այնպէս չէ՞:

Ո՛չ, ո՛չ: Անոնք հաշիւս կը ղրկեն ինծի եւ ես ոչինչ ունիմ զայն կարգադրելու համար: Նամակի մը կը սպասեմ, եւ անով բազում դրամի՝ որ երբեք չի գար: Ապահով կերպով կը սպասեմ, այնքան ապահով տեղէ մը, եւ գիտեմ որ ան ամէն վայրկեան ձեռքս պիտի հասնի: Բայց այդ նամակը երբեք չի գար այս կեանքին մէջ: Հոս մնալու ո՛չ մէկ իրաւունք ունիմ, ո՛չ իսկ մնալու այս անկողինին մէջ որ կոնակս կը մաշեցնէ:

Բոլորը, բոլորը կը վազվզեն ու կ'աշխատին, իսկ ես նամակի մը կը սպասեմ: Բոլորը, բոլորը կը գամեն, կը մրճահարեն, կը բանին, կը մաքրեն, կը ներկեն, իսկ ես կ'որոճամ, կը փնտռեմ իմաստը, իմաստը բոլոր բաներուն:

Զանգակը զարնե՞մ արդեօք: Թերեւս զայն թուղթի մը վրայ գրելով ինծի ղրկեն: Ոչ, ոչ: Անիկա չէ այնպիսի բացատրութիւն մը որ զանգակը զարնելով կարելի ըլլայ խնդրել, եւ ոչ իսկ մէկն անոնցմէ զոր կարելի է թուղթի մը վրայ գրել: Ո՛հ, Տէր Աստուած...

Հիմա կը զգամ որ մահը կը մօտենայ այլեւս: Այո, այո, րոպէ մը պիտի մեռնիմ եւ վայրկեան մը վերջ մեռած պիտի ըլլամ:

Աստուած իմ, ո՛հ, Աստուած իմ . . .

Ոտքի կը կանգնիմ, եւ սենեակիս բոլորտիք կը քալեմ գինով մարդու մը պէս: Հագուստներ, մգլոտած զգեստներ կը գտնեմ անկիւնէ մը, եւ, ցրտահար, շուտով կը հագուիմ, խարխափելով դուրս կ'ելլեմ տունէն եւ սանդուղները կ'իջնեմ արագ, արագ:

Վզնոց չունիմ եւ ստիպուած եմ մերկ վիզս ձեռքովս ծածկել: Կը ծիծաղին վրաս, կը հեգնեն զիս, կը թքնեն երեսիս, եւ ես այդ բոլորը հազիւ կը նշմարեմ: Տնօրէնութեան դրան առջեւն եմ վերջապէս: Ցարտամօրէն կը տեսնեմ պղնձէ տախտակը եւ դրան անողորկ ապակին որուն ետեւ ստուեր մը կը շարժի: Կը դողդղամ:

Մէկէ աւելի անգամներ խորունկ խորունկ շունչ կ'առնեմ, աւելի եւս կը մխրճուիմ մգլոտած զգեստներուս մէջ եւ կը ջանամ լրջութիւնս վերստանալ: Ցետոյ վերջապէս, դուռը կը բանամ:

Փայլուն, կաղնեփայտէ հաշուեսեղանի մը ետին, ոտքի կանգնած է պարոն մը՝ կարճազգեստով եւ գծաւոր տափատով, մեծ մատանի մը ցուցամատը, ակնոցաւոր: Սատաններուն պետն է ան: Արագ նայուածքով մը զիս կը չափչփէ:

Վերարկուս գոց կը պահեմ, ձեռքերս ցան ու ցրիւ մազերուս մէջ կը թաթխեմ, կը ջանամ ըլլալ խաղաղ, շատ խաղաղ, ամբողջովին խաղաղ:

Ու կ'առաջանամ հաշուեսեղանին, երկու ձեռքերս անոր վրայ կը կրթնցնեմ, կը ծռիմ քիչ մը առջեւ...

— Ներողութիւն, պարոն, կ'ըսեմ իրեն, կ'րնայի՞ք ինծի ըսել թէ ինչո՞ւ ես ապրեցայ մինչեւ այսօր:

Ան ալ կը մօտենայ, եւ, ինծի պէս ան ալ կը կրթնի հաշուեսեղանին, բայց տարբեր կերպով մը, գէթ այդպէս կը թուի ինծի: Կը խօսի դէպի ինծի.— Կապոյտ փողկապ մը ունի, ասեղով: Ու կը հարցնէ.—

— Դո՞ւք, պարոն: Դո՞ւք անձնապէս:

Հաստատական նշան մը կ'ընեմ իրեն:

Այն ատեն մեծ տետրակ մը կը բանայ ու կը քննէ, անունս կը գտնէ եւ մատով կը հետեւի էջերուն, վերէն վար կոյս էջեր որոնք, աջ կողմը, երեք կարմիր սիւնակներ ունին.

Դժուարին է, զարհուրելի է:

Ցետոյ՝ չոր հարուածով մը տետրակը կը գոցէ ան, ծակող նայուածք մը նետելով ինծի:

— Ես ի՞նչ գիտնամ:

Ահա տուած պատասխանը: Ու չի յանդիմանէր զիս, մինչեւ անգամ ալ չի նայիր ինծի, եւ հանդարտօրէն կը վերադառնայ աշխատիլ: Իմ պարագաս զինքը չի հետաքրքրեր անգամ:

Կը կքիմ, ընկճուած: Կը թոթովեմ քանի մը խօսք՝ զոր չի լսեր: Մատներս կ'անցընեմ թրջած մազերուս մէջ եւ դանդաղելով կ'ուղղուիմ մինչեւ դուռը:

Կ'իջնեմ սանդուղները, կ'անցնիմ մուտքին հսկայ սրահը, կը ցատքեմ տախտակներու եւ զանազան կազմածներու դէզին վրայէն, երկուքի բաժնելով մօրուսաւոր գործաւորներու բազմութիւնը: Բայց ոչ ոք կը թշնամանէ զիս ու կը հայհոյէ ինծի, ոչ ոք կը հրմշտկէ ու կը վանէ զիս: Ես այլեւս ոչ ոք կը շահագրգռեմ: Ոչ ոք կը շահագրգռուի այլեւս ինձմով:

Ես մեռած եմ:

Աննշմար՝ դուրս կ'ելլեմ մեծարաց, հսկայ դուռներէն եւ կ'ուղղուիմ դէպի այն անյատակ խաւարները ուրկէ եկած եմ արդէն:

Թարգ. ՎԱՀՐԱՄ ՍԵԽՈՒՆԻ

ՎԵՐՋ

կարգ մը աննպաստ տեղեկագիրներ: Ներկայիս 30000 խնդրագիր կայ ֆրանսահպատակութիւնը ընդունելու համար: Պաշտօնեաները չեն հասնիր գործերուն. խորհրդարանը նոր վարկ յատկացուց պաշտօնէութեան թիւը աւելցնելու համար: Այս առթիւ քննիչ մարմին մը կարգուած էր, այս պաշտօնատան գործերը ուսումնասիրելու համար և այս քննութեան հետեւանքով է որ երեւան հանուեցաւ կեղծարարութիւնը: Ձերբակալուածները հինգ հոգի են: Ուրիշ մեղսակիցներէ ալ կասկած կայ:

Ֆրանսայի պարտքը

Ուաշինկթընի ներկայացուցչական ժողովը 111ի դէմ 236 ձայնով վաւերացուց ֆրանս. պարտքին մասին վերջերս կնքուած համաձայնագիրը: Հակառակորդները խիստ քննադատութիւններ ըրին Ֆրանսայի հասցէին: Մօտ օրէն խնդիրը պիտի հանուի ծերակոյտին առջև, սակայն յոյս չկայ որ այնտեղ վաւերացումը այսքան դիւրին ըլլայ:

Յեղափոխութիւն Փորթուկալի մէջ

Փորթուկալի հանրապետութեան նախագահը ստիպուեցաւ հրաժարիլ եւ իշխանութիւնը ամբողջովին անցաւ զինուորականներու ձեռքը: Կազմուեցաւ առժամեայ կառավարութիւն մը, երեք հոգիէ:

Խզում Լոյտ Ճորճի եւ Ասքուիթի միջեւ

Անգլիական մեծ գործադուլը պատճառ եղաւ որ ազատական կուսակցութեան մէջ քայքայումը աւելի եւս շեշտուի: Լոյտ Ճորճ, որ ժամանակէ մը ի վեր ձախակողմեան հակումներ ցոյց կուտար, վերջին անգամ մերժած էր մասնակցիլ ազատական կուսակցութեան մասնաւոր մէկ ժողովին, ուր որոշումներ պիտի տրուէին կառավարութեան աջակցելու համար: Այս մերժումը պատճառ դարձաւ, որ Լոյտ Ճորճ վտարուի ազատական կուսակցութենէն: Լորտ Ասքուիթ պաշտօնական նամակի մը մէջ կը յայտնէ թէ Լոյտ Ճորճ իր բռնած դիրքով ինքզինքը կուսակցութենէն դուրս հանեց:

Սակայն Լոյտ Ճորճ իր համախոհները ունի, մանաւանդ երեսփոխանական ժողովին մէջ եւ բացի «Ուէսթմինսթըր կազէթ»էն, միւս բոլոր ազատական թերթերը կը պաշտպանեն զինքը: Այլեւս տարակոյս չկայ որ Ազատական կուսակցութիւնը երկուքի պիտի բաժնուի, լորտ Կրէյ, Ճօն Սիմոն և Րընսիմէն պիտի հետեւին Ասքուիթի, իսկ մեծամասնութիւնը, մանաւանդ երիտասարդութիւնը պիտի հետեւի Լոյտ Ճորճի, Այս վերջիններուն և աշխատաւորական կուսակցութեան միջև կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել ընտրութեան առթիւ:

Ժանտախտ Պոլսոյ մէջ

Պոլսէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ժանտախտի քանի մը դէպքեր պատահած են քաղաքին մէջ:

Հայ երիտասարդ մը եւ ընկերը խեղդուած

ՄԱՐԹԻԿ, (Սեփ. Թղթկ.).— 30 Մայիս կիրակի օր կէսօրէ վերջ ժամը 1ին Ֆէրրիէր Թաղի բնակիչները ականատես եղան տխուր արկածի մը: Մեր հայրենակիցներէն Սարգիս Վարդապետեան անուն 20 տարու երիտասարդ մը կը լողնար Ֆէրրիէրի ջրանցքին մէջ: Պահ մը ջուրին տակ անյայտացաւ եւ բազմաթիւ ներկաները սկսան մտատանջուիլ: Ֆէլիքս Էսքավիս անուն յիսուն տարու ֆրանսացի նաւազ մը վայրկենապէս հանուելով ջուրին մէջ նետուեցաւ դժբախտ երիտասարդը փրկելու համար: Անձնուէր նաւաստին քանիցս սուզեցաւ՝ հոս հոն փնտռելով Վարդապետեանը, սակայն առանց արդիւնքի. խեղճը ինքն ալ չկրցաւ ջուրէն դուրս ելլել եւ քիչ ետք անյայտացաւ:

Դուրսէն օգնութեան փութացին պաշտօնական մարմինները, սակայն շատ ուշ էր: Երբ ջուրին մէջէն գտնուեցան Վարդապետեան եւ Էսքավիզ, երկուքն ալ անշնչացած էին: Հանդիսատեսները խորապէս յուզուեցան այս կրկնակ մահերէն, մանաւանդ ազատարար Ֆրանսացիին անձնուիրութիւնը բոլորի գովասանքին կ'արժանանար:

Պոլշեւիկեան դրախտը

Չորս անգլիացի երեսփոխաններ, որոնք Ռուսիա կատարուած քննական պտոյտէ մը վերադարձան, իրենց տեղեկագրին մէջ կ'ըսեն թէ Ռուսիոյ ներկայ վարչաձեւը ոչ թէ ընչազուրկներու դիկտատորութիւն է, այլ ընչազուրկներու վրայ պարտադրուած բացարձակապետութիւն: Պոլշեւիկեան վարչաձեւը կանգուն է՝ շնորհիւ գարշելի միջոցներու եւ հիմնուած է լրտեսութեան ու բռնութեան վրայ: Յեղափոխական շարժումը դէպի բարեշրջում կ'երթայ: Տեղեկագիրը խստիւ կը քննադատէ հանր. կրթութեան կազմակերպութիւնը Ռուսիոյ մէջ:

Ձմեռը վերադարձած

Յունիսը աւելի բախտաւոր չեղաւ քան Մայիսը: Երկու օրէ ի վեր անտանելի օդ մը կ'ընէ. անձրեւ եւ ցուրտ ամէն կողմ, Փարիզի եւ շրջականերուն մէջ: Գաւառներէն եկած տեղեկութիւններն ալ լաւ չեն: Ռօնի նահանգին մէջ, մանաւանդ Պօժօլէի շրջանը՝ առատ կարկուտ տեղացած է, տեղ տեղ աղաւնիի հաւկիթի մեծութեամբ, եւ փճացուցած հունձքերը, մանաւանդ այգիները, որոնք անդարմանելի կորուստի ենթարկուած են: Լուառի նահանգին մէջ անձրեւները ողողում առաջ բերած են: Ձիւն եկած է Ֆօրէզի եւ Փիլալի լեռները: Կացութիւնը նոյնն է Լօրիանի, Սէն-Մալօի եւ ուրիշ շրջաններու մէջ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ նոր նախագահ ընտրուեցաւ Տօքթ. Իգնատիոս Մօցիքի, փրօֆէսօր Լէմպէրկի բազմարուեստեան վարժարանին:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեռած է «Ժամանակ» թերթի արտօնատէր Սարգիս Գօչունեան, սրտի հիւանդութենէ:

«ԵԱՎՈՒԶ»ի նորոգութեան համար Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ ժողովը երեք միլիոն ոսկի յատկացուցած է:

ՄՈՒՍՈՒԼԻ խնդրին առթիւ Թուրքիոյ եւ Մէջագետքի միջեւ համաձայնագիրը պիտի կնքուի այսօր: Իրաքի պատուիրակները Էնկիւրի հասած են արդէն:

ՕՐ. ՄԱՐԻ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ
ԵՒ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Պօւրփէր Լիօն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հայ Լսար. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի, 6 Յունիս, կէս օրէ առաջ ժամը 10ին սինէմային սրահը:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը կը հրաւիրէ իր անդամները եւ համակիրները, Շաբաթ 5 Յունիս, իրիկուան ժամը 8.30ին գիւղին ֆրանս. վարժարանը, ներկայ գտնուելու Լարչութեան զեկոյցին: Պիտի խօսին նոյնպէս Պ. Լեւոն Զորմիսեան եւ Շ. Նարդունի:

ԼԻՕՆԻ ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ միութեան ընդհ. կազմ. ժողովը յառաջիկայ Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 8ին Մարտունի ընթերցասրահին մէջ: Կը հրաւիրուին շրջանի ներկայացուցիչները: Rue Paul-Pert 26:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը՝ Շաբաթ, 5 Յունիս, գիշերուան ժամը 8ուկէսին ճաշարան Ֆլօրիայի վերնայարկը: 61, Rue Monsieur le Prince. Métro Odéon կամ St. Michel.

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Տարօն-Տուրուբերանի Մարսէյլի Հայրենակցական միութեան վարչութեան առաջարկով եւ վերջին ընդհ. ժողովի վաւերացումով, որոշուեցաւ ֆրանսաբնակ բոլոր Տարօն Տուրուբերանի հայրենակցական միութիւններու պատգամաւորական ժողով գումարել Յունիս 13ին, խիստ կարեւոր օրակարգով, Լիօն կամ Սէն Շամօն:

Կոչ կ'ընենք բոլորին որպէսզի իրենց պատգամաւորները ընտրեն մինչեւ որոշեալ օրը: Միութիւն չկազմուած վայրերէն եւս կրնան իրենց պատգամաւորները ղրկել: (կնիք)

ԿՈՉ
ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ԽՆՈՒՍՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նկատելով որ ո եւ է քաղաքի մէջ օրինական մեծամասնութիւն չունինք, ուրոյն Հայրենակցական Միութիւն մը կազմելու, մինչ այդ, կը թելադրենք մեր հայրենակիցներուն միանալ Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակցական Միութեան:

Մարսիլիաբնակ խնուսցիներու կողմէ՝ ՅՈՒՆԱՆ ՖԱՐՀԱՏԵԱՆ ԽԱՉԻԿ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի և «Մարմարա»ի գործակալն է Յովհաննէս Դերձակեան, 34 Rue Dunoir, Lyon.

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Guégham Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Մ.— Ստացանք վեցամսեան:

ՏԷՍԻՆ, Կ. Օ.— Ստացանք 25 ֆրանք: Գիրքը ղրկեցինք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՍՏ. Մ.— Ստացանք եռամսեան: Նոր բաժանորդին Յունիս 1էն:

ՄԱՐՍԷՅԼ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք 500 ֆրանք:

ԹԱՒՐԻԶ, Կ. Պ.— Ստացանք 100 ֆրանք Փարիզի դրամոլէն:

ԼԱՆՍԷՅ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք 175 ֆրանք 90 սանդիմ:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ա.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Լ. Պ.— Ստացանք 40 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ղ. Բ.— Գիրքը արդէն ղրկուած է «Յառաջ»ի ցրուիչին: Բաժանորդին ղրկեցինք Յունիս 1էն:

ԼԱ ՍԷՅՆ, Յ. Պ.— Ստացանք եռամսեան:

ՏԷՍԻՆ, Ա. Ն.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՇԱԹՐ, Ա. Ճ.— Ստացանք 40 ֆրանք:

ՄԵՐ ԲՈՎ ՆԱՄԱԿ ՈՒՆԻՆ

Ալպանիայէն՝ Ամասիացի Միհրան Գալայճեան, Ռոտոսթոցի Յակոբ Մալաքեան եւ Գր. Գոտոեան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Կրնա՞նք հաշտուիլ թուրքիոյ հետ», Հեղինակ Զարեւանդ: Ամերիկեան մաքուր տպագրութեամբ:

Հովուական կոնդակ Եւրոպայի Հայոց. Գր. եպսկ. Պալաքեանի:

Շէրլօք Հօլմս կարմիր գլխով մարդոց խմբակը: Հրատարակութիւն Ն. Ղազիկեան Գրատան, Աղեքսանդրիա: Գին 1 եգպտ. ղհ.:

Շէրլօք Հօլմս պրիւս բարթինկթըն սուզանաւի գաղտնիքը: Հրատարակութիւն Ն. Ղազիկեան գրատան, Աղեքսանդրիա: Գին 1 եգիպտ. ղհ.:

Կայսրը, Թատերգ. բիւզանդական դարերէն: Գրեց Լեւոն Շանթ: Գահիրէ, 1926: Գին 10 եգիպտ. ղահեկան:

Գարուն, մանկական մատենաշար թիւ 1,

Արարատ, ամսաթերթ Ճորճթաունի ագարակատան հայորդիներու: Հասցէ Armenian Boys, Farm Home. Georgetown, Canada.

Կանանչ Հարս, Հայկ Շիրոյեանց: Տպագրութիւն «Հայրենիք, Պոսթըն, 1926, 91 էջ: Գին 1 տոլար:

Փոքրիկ կարմիր Գլխանոցաւորը: Պուքրէշ, 1926:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԱՅԻՍԻ 28,,Ը

Աշխատակցութեամբ Ա. Ահարոնեանի, Ա. Իսահակեանի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի, Մ. Վարանդեանի, Ս. Վրացեանի, եւլն.: Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի: 14 մեծ և փոքր պատկերներով: Տպագր. Կ. Յ. Ներսէս, Փարիզ, 1926: Գին 5.50 ֆրանք: Կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրութենէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սեբաստացի Ալիքսան Տէրտէրեան կը փնտռէ եղբայրը Կարապետ Տէրտէրեանը, 28 տարեկան, որ երկու տարի առաջ Փարիզի մէջ տեսնուած է: Տեղեկացնել Ալիքսան Տէրտէրեանի 551 Hudson St. New-York N. Y., U. S. A.

— Ասատուր Պալեան կը փնտռէ Սեբաստացի Նշան Անդրէասեանը, որ 1923ին Լիոն գացած է: Տեղեկացնել Assadour Balianի, Cité du Bois N. 27 Ngoiseau Segré. Main et Loire France.

ՍԱԿԱՐԱՆ
3 Յունիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	152
Տոլար,	Dollar	31 [illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	7 [illegible]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	17 [illegible]
Թրք. ոսկի	» or	142
Մէճիտիէ	Médjidié	12 50
Լէվա 100 հատր	Léva	22 50
Տրախմի »	Drachme	41
Լիր » »	Lire	119
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	98 [illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	610
Լէյ 100 հատր	Ley	13 [illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	155

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3400
» II »		2310
» III »		2150
Ռումելի երկթ.ղ. Lots turcs		132

Le Gérant : H. TEURNIER
Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՅՈՒՆԻՍ 1926

6 JUIN 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 133 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹ ՉԵՆ ՏԱՐ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ, ՊԱՏՃԱ՞Ռ...

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԱՐԱՇՈՒՔ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Կրկին եւ կրկին կը հաստատուի որ Լիոնի մէջ կը մերժեն ինքնութեան թուղթ յանձնել Հայերուն:

Երէկ նոր նամակ մը առինք, ուր մեր թղթակիցը շեշտելով կացութեան լրջութիւնը, կ'աւելցնէ. «Երբ հայրենակից մը ոստիկանութեան կը դիմէ անձնագրի համար, «Չենք ուզեր լսել» կ'ըսեն եւ դուրս կը հանեն:

Բոլորովին նորութիւն է Մարսիլիոյ պարագան: Ոչ միայն հսկողութեան տակ է Քան Օտտօն, որուն պարպումը կը պահանջուի մէկ տարիէ ի վեր, այլ եւ նոյն դժուարութիւններուն կը հանդիպին մեր հայրենակիցները, ինքնութեան թուղթ ստանալու, կամ քաղաքին մէջ հաստատուելու համար:

Կատարուած պրպտումներէն կը հասկցուի որ Ներքին Նախարարութիւնը նոր հրահանգ մը տուած է գաւառական իշխանութեանց, և Ապահովութեան Տեսչութիւնը կը հետապնդէ խնդիրը: Ռուսերու մասին ալ մութ խօսքեր կան:

Պէտք չկայ սեւցնելու պատկերը: Բայց կը թուի թէ բաներ մը կը դառնան: Եւ ճիշդ ատոր համար, անհրաժեշտ է անմիջապէս գործի ձեռնարկել: Մեծ պատասխանատուութիւն մը կը ծանրանայ իրաւասու մարմիններուն վրայ: Հ. Հ. Պատուիրակութիւն, Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողով եւլն. պարտաւոր են հետապնդել եւ հասկնալ ամբողջ խնդիրը, այլապէս վախ կայ որ նոր անակնկալի մը առջեւ գտնուինք: Մենք պարտք սեպեցինք ուշադրութիւն հրաւիրել առաջին լուրերուն վրայ, և կ'ուզէինք որ անտեղի ըլլար մեր կասկածը:

Եթէ ուզէինք մեկնութիւններ տալ, կարելի էր Լիոնի պարագան կապել Մայիս 2ի դէպքին հետ: Մէկէ աւելի ազդարարութիւններ եղան այդ օրէն ի վեր, զանազան պաշտօնական անձերու կողմէ: Տակաւին անցեալ օր, Վալանսի ոստիկանապետը բարեկամաբար խորհուրդ կուտար, «Դասախօսութիւն, ժողով, ինչքան կ'ուզէք ըրէք, բայց կռիւ մի հանէք»: Երկրի մը մէջ պատահած որ եւ է դէպք՝ սերտ կապ ունի այդ երկրին ապահովութեան, հետեւաբար եւ իշխանութեան դիրքին հետ: Նոյնը և Յունաստանի մէջ, ուր զինուորական դիկտատորութիւն կը տիրէ: Բոլոր երկիրներն ալ հետզհետէ աւելի աննեղ կը դառնան օտարներու հանդէպ, մղուած՝ ազգայնական և տնտեսական պատճառներէ: Որով օտարներուն շահը կը պահանջէ կարելի եղածին չափ քիչ աղմուկ հանել: Այս առթիւ շատ պերճախօս են Աշխատանքի Նախարարին յայտարարութիւնները՝ Երեսփ. Ժողովին մէջ: Պատասխանելով Ռընոյի գործարանին առթիւ եղած հարցապնդման, Նախարարը չվարանեցաւ ըսել թէ՝ խորհուրդ տուած է գործարանին վարչութեան՝ ամէնէն առաջ օտար բանուորները հանել, քանի որ ապսպրանքները պակսած են: Արդէն իսկ, Ռընոյի վարչութիւնը խիստ մաքրագործման ձեռնարկած է շաբաթէ մը ի վեր, և առանց այլ եւ այլի կ'արձակէ բոլոր կասկածելի տարրերը: Մասնաւորապէս հետապնդման առարկայ են անոնք որ Սէնտիքաներու կ'անդամակցին: Երեւի գործարանին վարչութիւնը լիովին տեղեակ է իւրաքանչիւր բանուորի անձնական կեանքին եւ կապերուն. որովհետեւ արձակումները տեղի կ'ունենան առանց որ եւ է քննութեան:

Իսկ Մարսիլիոյ պարագան նորութիւն է, ինչպէս ըսինք:

Քան Օտտօն պարպելու խնդիրը միայն առողջապահական չէ, այլ եւ ներքին - քաղաքական: Ֆրանսայի մէջ շատ ուժեղ հոսանք մը կայ ազգային համախմբումներու դէմ, քանի որ այդպիսի համախմբումները կը դժուարացնեն ձուլումը: Սակայն, խնդիրը նորէն մութ կը մնայ: Առաջ համաձայն էին քաղաքին մէջ ցրուելու կայանին բնակիչները, մանաւանդ որ բոլորն ալ գործ ունին եւ միայն յարմարութեան համար տեղաւորուած են այդ զօրանոցներուն մէջ: Իսկ հիմա նոր հարց մը կը ծագի, — պայման դրած են որ գաղթականները երթան ներքին գաւառները, այլապէս պիտի վտարուին: Կը թուի թէ թիւրիմացութիւն կամ սխալ տեղեկագրութիւն մը կայ ոստիկանական այս կարգադրութեան մէջ: Մեր շահը կը պահանջէ ժամ առաջ լուսաբանել զայն:

Երեք տարի է որ քիչ - շատ հաստատ գաղթականութիւն մը ունինք Ֆրանսայի մէջ. բայց կը սիրենք ծայրը - ծայրին ձգել ամէն բան: Աւելի հինէն մարմիններ կան, որոնք հարեւանցի կը նային այս կարգի խնդիրներու վրայ, եւ վտանգը ծագած ատեն միայն կը շարժին: Հաւատա՞նք թէ այս անգամ աւելի արթուն պիտի ըլլան, միանգամ ընդ միշտ պարզելու համար շարք մը թիւրիմացութիւններ:

Այս չարաշուք երեւոյթները ազդարարութիւններ են, այսօրուան եւ վաղուան համար: Թափառական ազգութիւնները ուղեցոյցի կը կարօտին, բայց մանաւանդ կենդանի գործ կը պահանջեն: Այս խրողութիւնը ճշմարիտ է ամէն տեղի համար ալ, եւ չարաչար պիտի զղջանք, եթէ շարունակենք յօրանջել ու հառաչել, կամ ծիծաղելի կանչեր արձակել:

Հասկցողին շատ բարեւ:

Շ.

ԱՅԷՆ ԵՒ ՁԱԽԷՆ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՍՈՒՏԵՐՈՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Դերասան Ա. Շահխաթունիէն ստացանք հետեւեալ նամակը եւ կը հրատարակենք իր լեզուով.—

... խմբագիր,

«Յոյս ունիմ որ չէք մերժեր այս իմ երկտողս տպագրել ձեր յարգելի «Յառաջ» թերթի մէջ:

«Երեւան» թերթի թիւ 87ում կայ «Բին» պիէսաի մասին մի յօդուած: Ես իմ 18 տարուայ բեմական գործունէութեան մէջ երբեք չեմ պատասխանել քննադատութեան: Սակայն որովհետեւ այս քննադատութիւնը բացի բեմական կողմից, կրում է եւ որոշ քաղաքական բնոյթ, ստիպուած եմ պատասխանել:

1.— Իմ ամբողջ կեանքիս մէջ ես ոչ մի վայրկեան կուսակցական չեմ եղել, չեմ, եւ ոչ մի կերպ չեմ լինի:

Ես դերասան եմ եւ իմ կուսակցութիւնը — արուեստն է, որը պատկանում է բոլորին, առանց ազգութեան, հաւատի, կուսակցականութեան:

Եթէ շատերը սխալմամբ կարծում են որ ես լինելով Երեւանի զինուորական հրամանատար, Դաշնակցական կառավարութեան ժամանակ, եղել եմ Դաշնակցական, չարաչար սխալւում են:

Ես նշանակուած եմ եղել այդ պաշտօնին երբ գոյութիւն չունէր ոչ մի կառավարութիւն, 3 Յունիս 1917 թ., Անդրկովկասի կոմիսարիատի կողմից, որին կարող է վկայել Պ. Մ. Բաբաջանեանը: Մնացել եմ այդ պաշտօնին, ինչպէս շատ անկուսակցական անձեր:

2.— Պ. Ղազարեանի կազմակերպած «Բին» ներկայացումը, որի մէջ ես խաղացել եմ, յայտարարուած է եղել աւելի առաջ, քան մեր իմանալը որ Մայիս 28ի տօնը տեղափոխուած է եղել 29ին: Դա եղել է լոկ զուգադիպութիւն եւ ոչ «բոյկոտ»:

Ոչ ես եւ ոչ իմ ընկերները (որի մէջ հաւատացած եմ) մի րոպէ անգամ չենք մտածել որ եւ է քաղաքական հարցի մասին, այլ ինչպէս դերասաններ խաղացել ենք մեր յայտարարած պիէսը:

3.— Ես ներկայ եմ եղել 1918 Մայիս 26-28ի անցքերին, ուր տեսել եմ թէ ինչպէս հայ ժողովուրդը միահամուռ, թէ բանւոր ու գիւղացի, թէ վաճառական, թէ ռամկավար ու դաշնակցական, թէ բոլշեվիկ ու սոց. յեղափոխական, կազմել են կուռղների շարքը եւ Սարտարապատ, Ղարաքիլիսէ եւ Աբարանում հերոսաբար յաղթել թշնամուն ու փրկել հայրենիքը: Այդ օրերը ինձ համար շատ յիշատակելի են: Եւ այդ պատճառաւ ես կամեցել եմ երկու խօսք ասել այդ առթիւ Մայիս 29ին կազմակերպուած հանդէսին, ինչ որ իրենք կազմակերպողները մերժել են:

Վերջացնելով նամակս, ես մի անգամ եւս կրկնում եմ որ ես միայն ծառայում եմ իմ սիրած արուեստին եւ ոչ մի կուսակցական եւ քաղաքական հարցերով չեմ հետաքրքրւում: Ինձ համար գոյութիւն ունի իմ պաշտած ազգս եւ հայրենիքս, եւ նա աւելի լաւ գիտէ թէ որն է լաւ, որն է վատ: Թող ամբողջ աշխարհ լինի դէմօկրատ... ինչ ուզում է. կայ միայն մի արիստոկրասի— այդ է — գեղարուեստը:

Յարգանօք՝ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

Պատճէնը Յունիս 3ին ուղարկուած է «Երեւան» թերթին:

ՅԱՌԱՋ.— Դժբախտաբար շատ ուշ արթնցաւ Պ. Շահխաթունի, իր իսկ պատիւը փրկելու համար:

Այս լուսաբանութիւններու կարգին, պարտաւոր էր խօսիլ նաեւ սա նշանաւոր «սպառնագիր»ի մասին, զոր աջ ձախ ցոյց տուեր է, ամէնուն առջեւ խոստովանելով հանդերձ անոր շինծու հանգամանքը եւ մանաւանդ աղբիւրը:

"ՆԱԽ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ՀԱՆԵՑԷՔ,,

Երեսփ. Ժողովի Դշ. օրուան նիստին մէջ, համայնավար երեսփոխան Լափօրթ հարցապնդում ուղղեց Աշխատանքի նախարարութեան եւ բացատրութիւն պահանջեց թէ ինչո՞ւ վերջին գործադուլէն ետք 2000 բանուորներ Ռընոյի գործարանը ետ չեն առնուած եւ թէ նախարարութիւնը ինչ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, այդ բանուորներու իրաւունքը պաշտպանելու համար: Նախարար Պ. Տիւրաֆուր պատասխանեց.— «Պ. Ռընոյի հետ տեսնուելով խօսուած առի, որ ոչ մէկ ֆրանսացի բանուոր պիտի արձակուի՝ Արհեստակցական Միութեանց կամ քաղաքական կուսակցութեան մը պատկանելուն համար: Գործարանատէրը յայտնեց թէ ապսպրանքներու պակասն է որ կը ստիպէ զինք պակսեցնել գործաւորներու թիւը: Ասոր վրայ կառավարութիւնը պահանջեց որ նախ օտար բանուորները գործէ հանուին (ծափեր): Այս մասին հաւաստիք տրուելէ վերջ, մեծ թիւով ֆրանսացի բանուորներ կրկին գործարան առնուեցան:»

«Նոր Արախ» գիւղը Իտալիոյ մէջ

Իտալերէն թերթերու մէջ կը կարդանք.—

Մայիս 30ին կիրակի օր, առտուան ժամը 11ին Հռոմի մէջ Ծերակուտական Լուիճի Լուծաթթիի ներկայութեան պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Պարիի «Նոր Արաքս» հայկական գիւղին: Ներկայ էին տեղական իշխանութեան ներկայացուցիչներ եւ հայկ. դատին բազմաթիւ բարեկամները և Պարիի հայ գաղութը՝ առաջնորդութեամբ բանաստեղծ Հրանտ Նազարեանցի:

Վերջին պահուն այս մասին Հռոմէն ստացանք թղթակցութիւն մը, զոր պիտի հրատարակենք մեր յաջորդ թիւով:

Ֆրանքին նոր անկումը

Ֆրանքը յանկարծ իյնալ սկսաւ երէկ: Դահլիճը բացառիկ եւ աւելի խիստ միջոցներ կը խորհի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԱՌՆԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ ԱՉՔԸ ԼՈ՛ՅՍ

Լիօնի մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Ինչպէս անցած շաբաթ ալ հաղորդած էի, Լիօնի ֆրանս. իշխանութիւնները կը շարունակեն ինքնութեան թուղթ չտալ Հայերուն:

Դատական գործի մասին նորութիւն չկայ:

Մարսիլիոյ կայանը հսկողութեան տակ

Մարսիլիոյ Քան Օտտօյի տնօրէն Պ. Թագւոր Խաչիկեան, որ Փարիզ եկած է, կը հաղորդէ մեզ թէ ընդհ. ապահովութեան տնօրէնութեան հրամանով կայանին պարպումը դադրեցուած է եւ ոչ ոքի թոյլ չեն տար հեռանալ, նոյնիսկ անոնց որոնք հող գնած կամ քաղաքին մէջ տուն վարձած են: Կայանի 1400 բնակիչներուն կը պարտադրուի Ֆրանսայի ներքին գաւառները երթալ. անսաստողները երկրէն պիտի վտարուին:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Գրեցինք թէ Չիչերին և Սթալին մօտ օրէն Հռոմ երթալով պիտի միջամտեն Մուսոլինիի մօտ որպէսզի Թուրքիոյ դէմ սպառնական քաղաքականութեան չհետեւի, ու եթէ կարելի ըլլայ, ապահովութեան դաշինք մը կնքուի Ռուսիոյ, Իտալիոյ և Թուրքիոյ միջեւ: Այս առթիւ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական թղթակիցը վերջերս Էնկիւրի այցելող դիւանագէտէ մը քաղելով հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Մուսթաֆա Քէմալ դեռ շատ զօրաւոր է և ընդդիմադիր խմբակները բոլորովին ճնշուած են: Սակայն Քէմալի քաղաքականութիւնը դժուար թէ երկար ապրի, և ընդհանուր սպայակոյտը, որուն վրայ ինք կը յենու և որ իր վրայ կը յենու, ապագային կը նայի մեծ մտահոգութեամբ, քանի որ չկայ անոր հաւասար հմայք և հեղինակութիւն ունեցող յաջորդ մը: Երկրին իրական տէրն է ընդհ. սպայակոյտը, քանի որ անոր մարդիկն ու գործակալներն են որ կը գրաւեն քաղաքային և զինուորական վարչութեան բոլոր գլխաւոր դիրքերը: Անոր, ինչպէս նաեւ կառավարութեան միակ հոգը դրամի պակասն է և միաժամանակ թէ՛ կ'ուզեն թէ կը վախնան արտաքին փոխառութեան դիմելու: Դրամի չգոյութեան պատճառաւ է որ ստիպուեցան ցրուել 60,000 պահեստի զինուորները, որոնք վերջերս շարժման մէջ դրուած էին, իտալական վտանգին առթիւ: Նոյն պատճառաւ ստիպուեցան ջնջել ռազմանիւթի համար Եւրոպա կատարուած շատ մը ապսպրանքներ. միայն գերման գործարաններն են որ երկար պայմանաժամով վարկ կը բանան: Արդէն միայն Գերմաններն են որ անժողովրդականութիւն չեն վայելեր Թուրքիոյ մէջ: Թուրքերը կ'արհամարհեն Յոյները, վստահութիւն չունին Ֆրանսացիներուն վրայ, Իտալացիներէն կը վախնան և կ'ատեն զանոնք: Միայն Խորհրդային Ռուսիոյ հիւպատոսներն են Քէմալի մօտիկ ընկերները և որուն վրայ որոշ ազդեցութիւն ունին: Բայց Թուրք ընդհ. սպայակոյտին գլխաւոր խորհրդականն է յայտնի գերման Նախկին սպայ մը, հիմա ճարտարագէտի դիմակ առած, որ վերջին պատերազմին Ֆալքէնհայնի և Մաքէնզընի սպայակոյտին մէջ ծառայած է:

Հակառակ Իտալիոյ և Յունաստանի հաւաստումներուն, Էնկիւրի համոզուած է թէ գաղտնի իտալա-հելլէն դաշինք մը կայ Թուրքիոյ դէմ և Թուրք սպայակոյտը զինուորական յատակագծեր կը պատրաստէ այդ պատահականութեան դէմ:

Թուրքերը կ'ընդունին որ իտալական նաւատորմը շատ զօրաւոր ըլլալուն, կարելի չէ դիւրաւ դիմադրել Անատօլուի եզերքը ցամաք ելլելիք ուժերու, որով կը ծրագրեն իտալական բանակը երկրին ներսերը քաշել և 1922ին կոստանդինի բանակին եղածին պէս, ծուղակի մէջ ձգել զայն: Թուրքերը մեծ ապսպրանքներ ըրած են Գերմանիոյ՝ օդային տորմիղը զօրացընելու համար:

Իտալիա կը հերքէ

Կէս պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ Իտալիոյ և Ռուսիոյ միջեւ յարաբերութիւնները շատ բնականոն վիճակի մէջ ըլլալով, ռուս ներկայացուցիչներու Իտալիա ճամբորդութիւնը որ և է տարօրինակ բան չի պարունակեր իր մէջ: Կարելի չէ նաեւ Թուրքիոյ և Իտալիոյ միջեւ միջնորդի պաշտօն մը վերագրել Ռուսիոյ, նախ անոր համար որ Իտալիա բնաւ մտադիր չէ նոր քաղաքականութեան մը հետեւիլ Թուրքիոյ հանդէպ, երկրորդ որ Իտալիա երբեք ուրիշ պետութիւններու չի վստահիր իր դիւանագիտական շահերը ներկայացնելու պաշտօնը: Զեկոյցը կասկած կը յայտնէ թէ այս կարգի լուրեր հրապարակ հանողներու նպատակն է Միջերկրականի պետութիւններուն անվստահութիւնը գրգռել Իտալիոյ քաղաքականութեան հանդէպ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱԶԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ

Ընդհանուր գործադուլին անմիջական հետեւանքներէն մէկն է Ազատական երկու առաջնորդներուն՝ Լորտ Ասքուիթի եւ Լոյտ Ճորճի բանակռիւը, որուն մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին պետական շրջանակները եւ տեղական մամուլը։

Վէճին իսկական շարժառիթը գործադուլի ընթացքին ընկերներու բռնած ուղղութիւնը չէ։ Այդ լոկ պատրուակ մըն է, կ'ըսուի, հին հաշիւներ մաքրելու համար եւ կան տարբեր պատճառներ, աւելի մեծ, աւելի կենսական, որոնք ուղղակի կապ ունին թէ կուսակցութեան ներքին կազմին եւ թէ մասնաւորաբար Անգլիոյ ներքին քաղաքականութեան հետ։

Սուր կերպով կը քննադատուի Լոյտ Ճորճ Ազատականներու ստուար մեծամասնութեան կողմէ, որովհետեւ գործադուլէն անմիջապէս առաջ եւ անոր ընթացքին իր վարած քաղաքականութիւնը հիմնովին հակառակ են իր պատկանած կուսակցութեան տեսակէտներուն։ Ամերիկեան թերթի մը գրած իր մէկ յօդուածին մէջ, Նախկին վարչապետը կը յայտնէր այն տեսակ պատասխանատու միտքեր Անգլիոյ տնտեսական կացութեան մասին, որոնք, համաձայն Ազատականներուն, բոլորովին անպատշաճ էին իր դիրքէն անձի մը համար։ Մեղադրելով կառավարութիւնը հանքածուխի դժբախտ հարցին մէջ, Լոյտ Ճորճ կը գտնէր որ գործադուլը շատ երկար պիտի տեւէ եւ իր հետեւանքները աղետալի պիտի ըլլան։ Մէկ խօսքով իր բերանացի կամ գրաւոր յայտարարութիւնները կը նկատուէին անուղղակի քաջալերութիւն մը Արհեստակցական Միութիւններուն։

Տարբեր էր ուղղութիւնը Ազատական միւս առաջնորդներուն, որոնք քննադատելով հանդերձ կառավարութիւնը, պաշտօնական ժողովի մը մէջ կ'որոշէին ամէն կերպով գործակցիլ օրուան վարիչներուն, մէկդի թողուլ կուսակցական վէճերը եւ ոչ մէկ պայմանաւ թոյլ չտալ որ ծայրայեղ կազմակերպութիւններ սպառնան սահմանադրական կարգուսարքին։ Այս իմաստով կոչեր հրատարակեցին Լորտ Ասքուիթ եւ ուրիշներ գործադուլի օրերուն։ Լոյտ Ճորճ հեռու մնաց այդ ձեւակերպութիւններէն, կամ գոնէ այդպէս ուզեցին բնորոշել իր ինքնագլուխ գործունէութիւնը։

Անցաւ գործադուլը, օրուան կառավարութիւնը անգամ մը եւս ամրապնդեց իր դիրքը, Արհեստակցական Միութիւնները ըմբռնեցին ձեռնարկին ծանրութիւնը եւ լորտ Ասքուիթ նկատելով որ եկած է յարմար առիթը, գրեց խիստ նամակ մը Լոյտ Ճորճին յանդիմանելով զայն իր պատասխանատու քայլերուն համար։

Լոյտ Ճորճ պատասխանեց այդ « յանդիմանագրին » նոյնքան ուժեղ ոճով։ Այդ երկու գրութիւնները հրատարակութեան մամուլին մէջ անցնելէ շաբթու եւ հրապարակ նետուեցաւ խնդիր մը, որ առաւելապէս կուսակցական կարգապահութեան հետ կապուած է։

Լոյտ Ճորճ ամէնէն հետաքրքիր դէմքն է Անգլիոյ պետական մարդոց մէջ եւ ունի անվիճելի արժանիքներ, իբրեւ դիւանագէտ եւ հռետոր։ Սակայն ինք համակրելի չէ ուղղափառ Ազատականներուն համար եւ Լորտ Ասքուիթ, Լորտ Էտուըրտ Կրէյ կամ Սըր Ճօն Սայմըն չեն կրնար գործակցիլ իրեն։ Այդ էր պատճառը որ պառակտում մը սկսաւ ասկէ քանի մը տարի առաջ Ազատական կուսակցութեան մէջ որ բաժնուեցաւ երկու հատուածի ու հազիւ կարելի եղաւ կարկտան համաձայնութիւն մը յառաջ բերել 1923ին, երկու ղեկավարներուն միջեւ։ Այդ թուականէն ի վեր երեւութապէս միաձոյլ կազմակերպութեան մը ձեւը ստացաւ կուսակցութիւնը, բայց ներքին կռիւները չմարեցան երբեք։ Եւ հոդ էր թերեւս կարեւոր պատճառներէն մէկը այն պարտութեան զոր, կրեցին Ազատականները վերջին քանի մը տարիներու խորհրդարանական ընտրութիւններուն մէջ։

Լոյտ Ճորճ Ազատական ըլլալէ առաջ, տոգորուած է արմատական, կէս-ընկերվարական սկզբունքներով եւ երկար ժամանակէ ի վեր արդէն կը սիրաբանէ Աշխատաւորականներուն հետ, ոչ թէ ձուլուելու համար անոնց մէջ այլ իր հովանիին տակ առնելու համար զանոնք։ Այս շարժումներուն տեղեակ են միւս ղեկավարները, որոնց մէջ կան բազմաթիւ դրամատէրեր եւ տիտղոսաւոր անձեր եւ որոնք կասկածանքով կը հետեւին իր գործունէութեան, խորհրդարանէն ներս կամ դուրսը։

Կը շեշտուի նոյնպէս այն պարագան որ ներկայ բանավէճը միջոց մըն է Լոյտ Ճորճի թշնամիներուն համար, որուն շնորհիւ պիտի հարկադրեն զինքը միանգամընդմիշտ ճշդել իր ուղղութիւնը։ Լոյտ Ճորճ տակաւին չէ արտասանած իր վերջին խօսքը եւ կը պահէ սպասողական դիրք մը։

Պահպանողական մամուլը աւելի տրամադիր կը թուի մեղմացնելու Լորտ Ասքուիթի նամակին ազդեցութիւնը։ «Թայմզ», «Տէյլի Թէլէկրաֆ» եւ «Մօրնինկ Փօսթ» կը քննադատեն Լոյտ Ճորճը որ չափազանց տնխոհեմ ու անշրջահայեաց, մութ կերպով պատկերացուցած է Անգլիոյ տնտեսական վիճակը ամերիկեան մամուլին մէջ։ Միւս կողմէ շատ գոհ են որ ընդդիմադիր կուսակցութեան մնացեալ ղեկավարները գործադուլի ընթացքին որդեգրած են իրապէս «ազգային շահերու համապատասխան ուղղութիւն մը»։ «Օպզըրվըր» խմբագրականի մը մէջ խորհուրդ կուտայ որ Ազատականները զգոյշ ըլլան ներքին վէճերու լուծման մէջ եւ խուսափին իրենցմէ որոշ հատուած մը Աշխատաւորականներու փոխանցելու վտանգէն, որովհետեւ «Ազատականութեան քայքայումը ընկերվարականներու կողմէ, ամէնէն մեծ քաղաքական դժբախտութիւններէն մէկն է այս երկրին մէջ»։

«Սընտէյ Թայմզ» կը գտնէ, ընդհակառակն, որ Լոյտ Ճորճի Աշխատաւորականներու յարիլը կրնայ իր որոշ օգուտները ունենալ կուսակցական քաղաքականութեան տեսակէտէն, քանի որ Նախկին վարչապետը թունդ ընկերվարական մը չէ եւ իր քաղաքական փորձառութիւնը եւ համոզումները կրնան չափաւորութիւն մտցնել ընկերվարական շարքերուն մէջ։

Ինչ կը վերաբերի ազատական թերթերուն, «Ուէսթմինիսթըր Կազէթ» կը պաշտպանէ Լորտ Ասքուիթի տեսակէտը, մինչդեռ «Տէյլի Քրօնիքլ», «Տէյլի Նիուզ» կամ «Մանչէսթըր Կարտիըն» կը ջատագովեն Լոյտ Ճորճի տեսակէտները, թէ հանքածուխի հարցին եւ թէ ներկայ բանակռիւին մասին։

Անհաւանական չէ որ այս վէճերը յանգին ներքին կուսակցական անակնկալներու, որովհետեւ Լոյտ Ճորճ հասած է անկիւնադարձ մը եւ իր վաղուան ուղեգիծը ազդեցութիւն պիտի թողու Ազատական կուսակցութեան վրայ։ Յատկանշական է կարգ մը լրագրողներու այն մտահոգութիւնը թէ՝ Ազատականներու աստիճանական տկարացումը հետզհետէ կը զօրացնէ Աշխատաւորականներու դիրքը քաղաքական կեանքի մէջ. բուն ընդդիմադիրները այսօրուան Խորհրդարանին մէջ ընկերվարականներն են (153 երեսփոխան) եւ Ազատականները կը կազմեն աննշան ուժ մը, 42 երեսփոխանով։ Պահպանողականներուն համար փափաքելի չէ որ Ազատական կուսակցութիւնը քաշուի ասպարէզէն — ինչպէս դէպքերը ենթադրել կուտան կարգ մը շրջանակներու, — որովհետեւ անիկա կրնայ ամէն ժամանակ հակազդել ընկերվարականներու գործունէութեան։ Մէկ խօսքով ամէն բան որ կրնայ մեղմացնել Աշխատաւորականներէն հասնող չարիքը, լաւ է։

Սակայն պատմութիւնը տարբեր բան ցոյց կուտայ։ Երկու դասական կուսակցութիւնները պետութիւնը վարած են գրեթէ փոխն ի փոխ(*) վերջին ինըսուն տարուան մէջ։ Ընկերվարականներու աստիճանական զարգացման կը զուգադիպի Ազատական կուսակցութեան անկումի շրջանը, մանաւանդ Ջինադադարէն ասդին։ 1906ին 512 եւ 1910ին 398 երեսփոխան ունեցող կուսակցութիւն մը այսօր միայն քանի մը տասնեակ ներկայացուցիչ կը համրէ Խորհրդարանին մէջ։ Այն տարրերը որոնք տարիներով փայփայած են Ազատական սկզբունքները, հետզհետէ կը մտնեն աջակողմեան ընկերվարականներուն ու եթէ չեն նոյնացած անոնց հետ, գոնէ կարգ մը խնդիրներու մէջ կը մտածեն անոնց պէս։ Բնականաբար միայն ընկերային կամ քաղաքական բարդութիւնները չեն որ յառաջ կը բերեն այդ յեղաշրջումը, կուսակցութեան ներքին պայքարները, ինչպէս արդէն յիշեցինք, մեծ չափով պատասխանատու են այդ երեւոյթին։

Այս նկատումներով հետաքրքիր է Ասքուիթ-Լոյտ Ճորճ բանավէճը։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(*) 1834էն ի վեր կազմուած 30 դահլիճներէն 15ը ազատական է 56 տարի տեւողութեամբ 14ը պահպանողական 33 տարի տեւողութեամբ, իսկ մէկը ընկերվարական։

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Վերջերս Ֆրանսական կառավարութիւնը երեք Անգլիացիներ ձերբակալած էր իբրեւ լրտես։ Անգլիոյ ընկերվարական երեսփոխաններէն Թըրթըլ Երեսփ. ժողովին մէջ արտաքին նախարարութեան ներկայացուցչին հարցուց թէ ճի՞շտ է Ֆրանսական կառավարութեան պաշտօնական տեղեկագիրը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ Ճօն Լէտըր եւ երկու ընկերները անգլիական կառավարութեան հաշւոյն կը գործէին։ Սըր Չէմպըրլէյնի կողմէ Գ. Լօքըր Լէմփսըն պատասխանեց թէ ինք չէր կարդացած այդ պաշտօնական տեղեկագիրը, միայն թէ կրնայ յայտարարել թէ երեք ամբաստանուածները որ եւ է անգլիական պաշտօնատան ծառայութեան մէջ չեն գտնուիր։ Թըրթըլ ոտքի կանգնելով պոռաց. «Կ'ընդունի՞ք թէ ձեր ինծի տուած պատասխանը պաշտօնական սուտ մըն է»։

Այս խօսքը ընդհանուր յուզում յառաջ բերաւ եւ ամէն կողմէ պահանջեցին որ երեսփոխանը խօսքը ետ առնէ։ Թըրթըլ մերժեց, որուն վրայ նախագահը հրամայեց որ սրահէն դուրս ելլէ։ Ընկերվարական երեսփոխանները բուռն ծափահարութիւններով ողջունեցին իրենց ընկերոջ դուրս ելլելը։

Ն Ա Մ Ա Կ

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻՆ

Վենետիկում հիւր ես իջել հին բանաստեղծ Աւօյի մօտ,
Ու մի զրոյց ես ունեցել սպասածից շատ համառօտ...
Այդ զրոյցը, ինչպէս դեռ շա՛տ թափառումներ քո բոհեմի,
Մեծ տաղանդդ լա՛ւ է սարքել, վերածելով մի «պոէմ»ի ...

Շատ լաւ կերպով՝ քո այդ գործը անուանում ես դու «էլէգիա».
Որ՝ ճիշտն ասած՝ ապագայի մեր պատմութեան շա՛տ պէտք կը գայ...
Մեկնելով հէնց այս գլխաւոր տեսակէտից, չա՛րըղ տանեմ,
Կարծում եմ թէ թոյլ ես տալիս որ մի քանի ուղղում անեմ...

Ինձ թւում է դու մոռցել ես ինչ է ասել ընկեր Լենին.
Նա գրել է. «Մեր ընկերներ շա՛տ իրատես պէտք է լինին»...
Ցաւոք դու դեռ համեստութի՛ւն ես գործածում՝ կարծեմ մի՛ քիչ...
Մի բան՝ որին ամբո՛ղջ հոգով, հակառա՛կ էր ընկեր Իլիչ։
Քո այս երկու թերութիւններ բռնել են քեզ ու ստիպել.
Հայաստանում մեր կատարած շատ գործերից մի՛ մաս տալել...
Սրանք են որ կաշկանդել են քեզ ամէ՛ն տեղ՝ ու բացարձա՛կ,
Արգիլելով որ դու լինես մի քի՛չ էլ խոր ու ընդարձակ...

Ճի՛շտ է, որ մեր թշնամիներ կարդալով այդ՝ պիտի փութան
Քո մէկ քանի խօսքերն անել բերնի ծամոն, մատի փաթթան.—
Ա՛յ, օրինակ, թէ «պիտի գայ»ն իրապաշտին չի՛ էլ սազում,
Բայց մի՞թէ մենք վախենում ենք, երբ մեր քթին ճա՛նճ է բզզում...
Մանրամասներ թողնելով մի ուրիշ օրուան, լաւ առիթին,
Ես կը շտապեմ անցնել խկոյն նպատակիս ու բուն նիւթին։

Ինչպէս արդէն գրել եմ վեր, (եւ այդ դո՛ւ էլ շատ լա՛ւ գիտես),
Շնորհիւ այն հանգամանքին որ եղել ես ո՛չ իրատես...
Ու կարծես թէ քեզ պահել ես մի քիչ համեստ ու ամօթխած,
Աշխատանքի մեր հեւեւեալ խորացումներ թողել ես բաց...

Ամաչե՞լ ես... կանգնէիր թող ու պոռայիր դու անվեհեր,
—Ա՛ւօ, Ա՛ւօ, քո երգերը մենք շրջել ենք հիմքի՛ց ի վեր...
Ա՛յ, օրինակ, մենք չենք երգում. «Քո հողի՛ն մեռնիմ անգին հայրենիք».
Այլ ասում ենք ընդհակառակ. «Հո՛ղըդ ինձ մեռնի. աժա՛ն հայրենիք»...
Մենք արե՛լ ենք մենք անո՛ւմ ենք, ինչ ուզում է մեր այս քիմքը.
Որովհետեւ, (ինչպէս արդէն դու ասել ես), «մե՛նք ենք հիմքը»...
Քո Շիրակում ուր հոսում էր բարձրաղաղակ գինի ու գափ.
Մենք ուղղակի լռեցրել ենք, տարածելով ահ ու սարսափ...
Ուզում էիր ճաշին ոսկի՛, լինի կանա՛չ քո սէր Զարօն,
Մեր ճաշակը ա՛յլ է հիմա, մենք ընտրում ենք՝ կա՛րմիր տարօն։
Քո անյաջող մի սէրը քեզ լացացնո՛ւմ էր վէրքից աւել,
Լինում էիր դու շա՛տ քնքո՛յշ, որ յաջողի քեզ գրաւել,
«Մենք տխրութիւն չունինք հիմա», ոչ էլ ձեւեր նո՛ւրբ, բազմազան...
Որովհետեւ շատ դիւրութեամբ գործադրում ենք ապահարզան...
Եւ վերջապէս ինչո՞ւ չ'ասել թէ մեզ համար Զարօ չկա՛յ,
Այդ արգելքը մենք փշրե՛լ ենք. նստացրել ենք նրան Չէկա...
. . . .
Քո ռոմանտիկ աշխարհն հիմա, որի համար շա՛տ ես լացել.
Մենք ջնջե՛լ ենք. խառնել իրար, ու հին բաներ չե՛ն մնացել։
Հարթե՛լ ենք մենք ճահիճ, բլուր, գիւղ ու ոստան,
Ու դարձրել ենք քո երբեմնի երազների անմիտ բօստան...
Եւ քո լացի արտում հիմա մենք ցանել ենք երգ ու խնդում...
Իսկ այնտեղ ուր կ'աճէր անհատ՝ մենք տնկել ենք սոխ ու զզում...

Մեր աշխարհը ա՛յլ է հիմա, եւ ձերինից շա՛տ էլ տարբեր.
Մենք ցրե՛լ ենք Մասիսների գլխին նստած մթին ամպեր...
Դուք ձեր օրում մաշում էիք հի՛ն գործիներ, բնար, սրինգ,
Մենք վերացրինք, եւ նրանց տեղ անմահական զուռնա դրինք...
«Երգում էիք, զնում էիք մեն ու մենակ».— շատ էլ խոսհե՛մ...
Մենք «ամբոխ ենք խելագարուած», մենք փչում ենք «զուռնա պոէմ»...
Դուք ձեր օրով հարուստ, աղքատ խառնում էիք, մենք կը զտե՛նք...
Դուք ճշմարիտն էիք ուզում. (մի հին սխալեմ), մենք կը ստե՛նք...
Ձեր գործն էր միշտ կառչե՛լ, շինե՛լ, մենք վազո՛ւմ ենք. նաեւ քանդում...
Ով չի ուզում մեզ միանալ, թողնում ենք որ փտի բանտում...

Օ՛, մեր աշխարհ ա՛յլ է հիմա, կեանքն է տարբեր քո հին արտում...
Այն տեղ վաղո՛ւց, «մեր մեքենան, քո բարդին են մենամարտում»...
Տարածել ենք մեր Չէկայի թելերն ահեղ ամէն հիւղում.
Եւ առագաստ մտած հարսը ո՛չ թէ սիրուց, մեղքի՛ց զողում...
Մանուկն հիմա իր հօրից շատ՝ մե՛զ է մօտիկ... մե՛զ է սիրում...
Ամօթանքի ձեր կարմիրին, մե՛ր կարմիրն է հիմա տիրում...

Օ՛, մեր աշխարհ ա՛յլ է հիմա, եւ ձերինին ընդհա՛կառակ,
Իրակա՛ն է, «ինչ որ ձեր մօտ մի հէքեաթ էր» կամ հին առակ...
«Մենք ասո՛ւմ ենք, մե՛նք ենք հիմքը», նաեւ հէքեաթ, նաեւ առած.
Մենք ենք ճանճը, հերկից դարձող հսկայ եզի պոչին թառած ...
. . . .
Մանրամասներ թողնելով մի ուրիշ օրուան, լաւ առիթին.
Ես կը շտապեմ անցնել խկոյն նպատակիս ու բուն նիւթին...

Թէեւ դեռ շատ յիմարներ կան որ պնդում են թէ մեր դարում,
Կոյր ամբոխներ չկա՛ն այլեւս, «անհատներն են կեանքը վարում».
Բայց քանի որ մենք չե՛նք բաժնում տեսակէտներ ոսոխներին,
Պէտք է մի՛շտ էլ անել մի բան՝ որ յարմարի ամբոխներին...
Արդ՝ քեզ ասեմ. (իբրեւ ընկեր, աչք չե՛մ փակում քո արատին),
Մանրամասնի՛ր քո «Էլէգիա»ն ու նորի՛ց տար «Պետհրատ»ին...
Իսկ եթէ այդ շա՛տ է դժուար... կամ խախտո՛ւմ է նախկինի հիմ,
Շատ եմ խնդրում այնպէ՛ս անես, որ քոնի հետ կարդան եւ ի՛մ...

ընկերական բարեւներով՝
Բանւոր՝ Խէ—ԾԱ.

ՎՕԼԿԱՆ յորդած ըլլալով, Աստրախանի մէկ մասը ջուրերու տակ մնացած է։ Ջուրը սովորականէն 16 մեդր աւելի բարձր է։ Վնասները մեծ են։

ԱՒԵՐԱԿ ԹՈՒՐՔԻԱՆ
ԳԵՐՄԱՆ ԹՂԹԱԿՑԻ ՄԸ ԱՉՔ...

Պերլինի կարեւոր օրկան... ըէն «Պերլինէր Թակէպլաթ»... թղթակիցը, Գ. Քլօցել որ վ... ջերս առիթ ունեցած էր երկ... պտոյտ մը կատարելու Դէ... Պարսկաստան, Պալքան-Պոն... Տրապիզոն-Էրզրում գծով, Գր... մը մէջ կ'ամփոփէ իր տպաւոր... թիւնները։ Հետեւեալ քաղուած... իր նկարագրութիւնն է, Էրզրու... մի նահանգին մասին։

«Տօվսիէն մինչեւ Էրզրում... երկիրը կը ներկայացնէ աներ... կայելի ամայութիւն մը, երբ... չհաշուենք առաջին օրուան ճա... բան։ Անմիջապէս որ մարդ... կը դնէ երբեմնի Հայաստան... ջանէն ներս, գրեթէ ամէն... աւերակներ կը տեսնէ։

«Այս աւերումները կատար... ուած են Ռուսերու դէմ մղուած... կռիւներու միջոցին» – կ'ըսեն... ցորդին Թուրքերը։

Եւ, սակայն, այդ խօսքը շա... փոքր չափով միայն կը համ... պատասխանէ բուն իրականութեա... Շէնքերու մեծագոյն մասը ա... ւերուած է հայկական կոտորած... ներու միջոցին։ Քիչ շատ մն... միակ վայրը Ճանապարհին քա... բերդն է։ Բայց ա՛յս քաղաքն ալ... երկու երրորդով աւերակ է։

Էրզրումի մէջ ընդամէնը... քանի մը Եւրոպացիներ կան, ա... նոնք ալ Խորհրդային հիւպատո... սարանի պաշտօնեաներն են։ Էր... զրումը մեր տեսած արեւելեան... քաղաքներու մէջ ամէնէն անէ... արեւելեանն է։ Ամէն տեսակ եւ... ւելքցի մարդու կը հանդիպիս այ... տեղ։ Վաճառականներու մէջ... Պարսիկներ կան. մինչեւ իսկ... բաններու հանդիպեցանք այն... ձիավաճառութեան հրապարակը...

Ցաճկական քաղաքականու... թեան հետեւանքով երկիրը այ... սօր կատարեալ անապատ է դար... ձեր։ Այս ամբողջ երկրամաս... Տրապիզոնէն սկսած մինչեւ ռու... սական եւ պարսկական սահման... երբեմնի Ցաճկա-Հայաստանն է... Ցաճիկները օգտագործեցին հա... աշխարհային մեծ պատերազ... միանգամ ընդ միշտ հաշուեյար... դարի ենթարկելու համար իրեն... հակամարտութիւնը Հայեր... դէմ։

Լեփսիուսի հրատարակութիւն... ներէն արդէն բաւականաչափ ծա... նօթ է այն բնաջնջումը, որ տեղ... ունեցաւ ոչ միայն հայ այրեր... այլ եւ կիներու ու երախաներ... դէմ։ Դեռ այսօր ալ մարդ խոր... պէս կը ցնցուի, այս դժբախտ... ղովուրդի հայրենիքը ոտք կո... լով։ Ամբողջ քաղաքներ եւ գիւ... ղեր բոլորովին դատարկ են եւ ա... մայի։ Տուները մեծ մասով աւեր... ուած են, բայց այնպիսի վիճակ... մը մէջ կը գտնուին, որ քիչ... խատանքով բնակելի կրնան դա... նալ։

Ամէնէն տարօրինակը այն է... որ այդ շրջաններուն մէջ... տաճիկ գիւղացիները մինչեւ... չեն մտածեր թողուլ իրենց կ... խղճուկ տնակները եւ բնակիլ... յերու լքած տուներուն մէջ։... այն տպաւորութիւնը կը... թէ այս բոլոր վայրերուն... ժանտախտ կատարեր է հ...

Ոչինչ այնքան սահմռկեց... ցիչ է քան այն գիւղը, ուր այլ... ո՛չ մէկ կենդանի էակ չի ա... ժիր, ուր մարդ պատուհաններ... եւ դուռներէն ներս նայիլ... միայն եւ միայն դատարկ եւ... ւերուած սենեակներ կը տեսնէ։

Կը թուի թէ առանձին կա... ղութեամբ աւերմունքի են են... թարկուած հայկական գերեզ... նատուները։ Ամէն տեղ կը տես... նուին ջարդ ու փշուր եղած գ...

*
* *

օր մը միայն վայելեցի քու ջերմ ծիծաղն աստուածային:
գաշնամուրին առաջ նստած. դուն կ'երգէիր երգ մը սիրուն.
վարսերդ արձակ, դէմքըդ լըռին, մարմինըդ նուրբ ու այգային,
կը դիտէիր բանաստեղծի աչքերուն պէս հեռո՜ւն, հեռո՜ւն:

չեռուն այդ քու, երազավառ իմ սիրտըս էր, քնքոյշ աղջիկ,
մեծ խայտամի սիրերգներէն, դուն աւելի անոյշ-տխո՜ւր.
օր մը միայն, ես ապրեցայ, քու նորաբաց սէրն երջանիկ
ու բաժանումն ինծի տարաւ օտար երկիր անհրապոյր:

կ՚ պիտի ինծ, նորէն անգամ, վերադարձնէր գիրկըդ, հոգի՛ս.
ո՞ւր էք դուք, հնադարեան լոյս նայուածներ գեղաժըպիտ.
ժպրոդիտէ՛, անգո՛ւթ, ինչո՞ւ սըլաքներով կը տանջես զիս,
ձուլակներու դու սիրահար, ոսկիամայր ո՛վ Անահիտ:

պրթացէ՛ք ինծ, մի տանջէք զիս, բաւ են ցաւերս տառապագին.
պի՛տ'ուզէի խոնարհիլ ձեզ, սիրտըս դնել ճիշտ ձեր ոտքին,
պի՛տ'ուզէի ընծայ բերել զարդերս ամէն ձեր Տաճարին,
միայն, միայն ինծ դարձնէիք' ինծմէ հեռու Սէրըս անգին:

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

բազմանաքարեր՝ Հայերէն արձա-
նագրութիւններով: Ընտարակոյս
ընչացուած են նաեւ գեղարուեստական ու մշակութային նշանա-
կութիւն ունեցող բազմաթիւ ան-
փոխարինելի յուշարձաններ:

*
* *

Գարաքիլիսէի եւ Պայազիտի
միջեւ ճանապարհի մէկ կողմը
կը գտնուի շատ հին Հայկական վանք մը հրաշալի եկեղեցիով, Ս. Յովհաննէս: Վանքը շրջապատուած է բարձր պարիսպով:
Դեռ այսօր ալ վանքի որմերուն
վրայ կ'երեւան հետքերը այն
ռմբակոծումին, որ մղուած է
այդ տեղ:

Տաճկական վանդալականութիւնը իր ուժը ցոյց է տուած նաեւ եկեղեցիէն ներս, որչափ
ձեռքը հասեր է:

Վանքի պատերը ընդհանուր առմամբ դեռ կը մնան, թէեւ
նկարները զգալապէս գունատուած ու փոշիով են ծածկուած:

Մարդու հոգին կը լցուի, մի
տարօրինակ զգացումով, երբ մի-
ջոցէն կիզիչ արեգակէն յետոյ
ոտք կը դնէ այս լքուած եկեղեցիի պաղ ու մռայլ պատերէն
ներս: Մեր ներս մտնելու վայրկեանին եկեղեցիի տանիքին վրայ
նստած հարիւրաւոր թռչունները
թեւահարեցին ու փախան: Հորթուկ մը, սակայն, որ վանքի
մէջտեղը պառկած կը հանգչէր,
չզ տեսնելով վստահօրէն առաջ
եկաւ եւ սկսաւ դիտել մեզ իր
խոշորկեկ, անմեղունակ աչքերով:

*
* *

Տաճկա-Հայաստանը այսօր
անմխիթար անապատ մըն է: Իրենք Հայերը մինչեւ վերջին
մարդը կա՛մ իսպառ կորսուած
են եւ կամ արտաքսուած իրենց
երկրէն: Դեռ այսօր ալ Թուրքստանի եւ Պարսկաստանի Հայերուն մէջ այնչափ մեծ է սարսափը, հանդէպ այդ ամենի, որ
մինչեւ անգամ խորհրդային կառավարութիւնը սիրտ չըներ իր
Հայ պաշտօնեաններէն մէկն ու
մէկը Էրզրում ուղարկել ո՛ր եւ է
պաշտօնով:

Տաճկաստանը հասաւ իր նպատակին. տաճիկի «ցեղային թշնամին»,
Հայը, իսպառ ջնջուեցաւ իր սահմաններուն մէջ: Եւ սակայն այս
երբեմն ծաղկած երկիրն ալ անապատի վերածուեցաւ:

ՖԱՀԻՐԷԷՆ Կ. եւ Ց. Սարըեան եղբարք, Հ. Բ. Ը. Միութեան
քսանամեակին առթիւ 3076
ֆրանքի գումար մը ղրկած են
Միութեան, Հայաստանի մէջ հիմնուելիք Նոր-Կեսարիոյ հիմնարկին յատկացուելու համար:
Սարըեան եղբայրները միանգամայն միութեան հանդէպ յանձնառութիւն ստանձնած են 500
անգլիական ոսկի նուիրելու՝ Նոր-Կեսարիոյ մէջ իրենց անուան դպրոց մը կառուցանելու համար:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

33.— ՇԱՎԻԼ

Հանրակառքով գրեթէ կէս
ժամ եւ երկաթուղիի երեք գծերով Փարիզի հետ կապուած, Հոչակաւոր Վերսայլի ճամբուն
վրայ գիւղաքաղաք մըն է Շավիլ: Հայերը կարեւոր թիւ մը կը
կազմեն այստեղ: Դժբախտաբար
ձեռքիս տակ չունիմ ճշգրիտ վիճակագրութիւն մը, սակայն միասին հաշուելով մօտակայ Շավիլ
Վէլիզի եւ Վիրօֆլէ գիւղերը,
առ նուազն 120-130 ընտանիք
հայրենակիցներ կը համրուին,
գլխաւորապէս Մեծ-Նոր գիւղէն,
Միջագիւղէն, Քարձիէն, Կեսարիայէն, Գաղատիայէն, Նալլըխանէն, Էսկիշէհիրէն, Պիլէճիքէն,
Պոլսէն, Մուշէն եւլն: Կան նաեւ
քանի մը կովկասահայ ընտանիքներ եւ Մուտուրականներ:

Գիւղը շրջապատուած Մէօտօնի
եւ Սէն-Գլուի անտառներով, եւ
օժտուած բնական գեղեցկութիւններով, օդասուն է եւ առողջարար՝
համեմատելով Փարիզի հետ: Բընակարանները խճողուած չեն
եւ գրեթէ ամէնքն ալ ունին
իրենց ընդարձակ պարտէզները:
Բացի ողբացեալ Իշխանի կորուստէն, ուրիշ մահ ունեցած չենք:

Այստեղի մեր հայրենակիցները ընդհանրապէս գործարանի
բանուորներ են: Արհեստաւորներ
եւ անձնական անկախ գործ ընողներ քիչ կան: Այրերը մեծամասնութեամբ կ'աշխատին Ռընօի
գործարանը, որ ամենէն մօտիկն է,
հանրակառքով հազիւ 20 վայրկեան. թէեւ Սիթրօէն եւ ուրիշ
տեղեր աշխատողներ ալ կան:

Դեռ անցեալ տարի գործարանները աշխատող այրերու կարգին ունէինք նաեւ բազմաթիւ
կիներ եւ աղջիկներ, բայց կամաց կամաց այս վերջինները ազատուեցան իրենց համար բոլորովին խորթ աշխատանքէն եւ հիմակ գրեթէ ամէնքն ալ կ'աշխատին իրենց տուները վզնոց (քաշքօլ) եւ շրջազգեստ կարելով: Եւ
եթէ ըսեմ որ հոս ամէն ընտանիք
ունի իր կարի մեքենան, շատ ալ
սխալած չեմ ըլլար. այս կարի
աշխատանքը մեր կիներուն համար շատ աւելի հաճելի է եւ
միանգամայն աւելի շահաբեր:

Հոս մեր հայրենակիցներու
թիւին համեմատութեամբ ամուսնութիւնները եւ կնունքները
քիչ են, տարին հազիւ 4-5: Բաւական ամուրի երիտասարդներ
կան, բայց հոս ալ հարսնցու աղջիկներու պակասը զգալի է: Առանձին ապրող տղաներ քիչ կան,
գտնուածներն ալ ընտանիքներու
քով պատսպարուած են: Ամէն ընտանիք իր նախկին ծննդավայրին
մէջ վարժուած կերակուրներով կը
սնանի, այնպէս որ այստեղի Հայ
տուներու մէջ միշտ կարելի է գտնել կեսարական ապուխտէն մինչեւ տաճկական «տոլմա»ն:

Տեղացիներու դժգոհութեան
առիթ տրուած չէ. արդէն տեղացիներու հետ յարաբերութիւն
ունեցողներ ալ չունինք:

Փոքր Ասիոյ միջին մասերէն,
Կեսարիայէն, Էնկիւրիէն, Պիլէճիքէն, Էսկիշէհիրէն եւլն. հայրենակիցներ ունինք այստեղ, որոնք իրենց տուներու մէջ դժբախտաբար դեռ թուրքերէն կը
խօսակցին, թէեւ շատեր հայերէն
ալ գիտեն:

Տասնէն աւելի պզտիկներ
գիւղին մանկապարտէզը կը յաճախեն, քանի մը պատանիներ ալ
նախակրթարանը:

Ցաւալի է ո՛ր հակառակ իր
մէջ բաւական թիւով մտաւորականներ ունենալուն, այս գաղութը
դեռ մինչեւ հիմա չունեցաւ ոչ
եւ է կազմակերպութիւն, ոչ եւ է
միութիւն կամ ոչ եւ է հաւաքում: Երբեմն պատահական հաւաքումներու մէջ կը մտածեն
գոնէ միութիւն մը կազմել, բայց
միայն կը մտածեն:

Գ. Կիւլեան

34.— ՍԸԿՌԷ

Մէն է Լուառ նահանգին մէջ,
Անժէի մօտ, Սըկռէ քաղաքը կը
կը գտնուին Սեբաստացի քանի մը
ընտանիքներ, ընդամէնը 38 հոգի: Այրերը կ'աշխատին երկաթի
հանքերու մէջ, 16-17 ֆրանք օրավարձով: Թէեւ գոհացուցիչ չէ,
սակայն ընկերութիւնը իւրաքանչիւր ընտանիքի համար տրամադրած է հանգստաւէտ բնակարաններ, գրեթէ ձրի: Անոր համար
չեն ուզեր ուրիշ տեղ գործ փնտռել:

Ինչ որ գովելի է, այս 38 հոգին մէկ ընտանիքի անդամներու
նման իրարու հետ համերաշխ
կ'ապրին, առանց որ եւ է անհաճոյ վարմունքի: Իրենց մօտերը
հայ բնակչութիւն չկայ, եւ մըտահոգ են, որ իրենց փոքրերը
դպրոցէ եւ հայկական դաստիարակութենէ զրկուած են:

Այցելու

ԿԵԱՆՔԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Մայիս 29 Շաբաթ երեկոյ
Ժընեւի «Հայ Առողջապահիկ
Մարզիկներու Միութիւնը» տօնեց
իր հիմնարկութեան առաջին տարեդարձը, Հայ Դպրոցի սրահին
մէջ, ջանալով կարելի եղածին չափ
ընտանեկան մթնոլորտ մը ստեղծել:

Տեղեկագրէն տեսնուեցաւ որ,
միութիւնը ըրած է մեծ յառաջդիմութիւններ, հակառակ հասոյթի որ եւ է աղբիւրէ զրկուած
ըլլալուն: Դրամի չգոյութեան
պատճառով չէ կրցած իրագործել
կարգ մը մտադրութիւններ, ինչպէս մարզական թերթերու բաժանորդագրութիւնը եւլն.: Կազմակերպած է վեց առողջապահական բանախօսութիւններ, որոնց երեքը ըրած է Պ. Պ. Գէորգեան,
երկուքը Տիկ. Ռոստոմ Զօրեան,
եւ մէկը Ժընեւի յայտնի մարզիկներէն Պ. Պրէշպիւլ: Ռումանիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.էն ստացած է
նամակ մը, որով կ'առաջարկուի
միանալ եւ կոչուիլ «Զուիցերիոյ
Մասնաճիւղ»: Սակայն ընդհ. ժողովը պայմանները քննելով, որոշեց չմիանալ պաշտօնապէս:

Մեծ հաճոյքով ունկնդրուեցաւ Պ. Հ. Էլմասեանի նուագած
կտորները դաշնակի վրայ: Ներկայացուեցաւ «Երեք Քաջերը»
զաւեշտը, որ անակնկալ յաջողութիւն մը ունեցաւ: Գեղեցիկ էին
նաեւ կենդանի պատկերները:

Հանդէսին պաշտօնական մասէն վերջ, խօսք առաւ Պ. Գէորգեան, որ քաջալերեց մարզիկները
եւ միութեան գեղեցիկ նպատակը
«Առողջ Ապրինք»:

Հանդէսը վերջացաւ «Մեր
Հայրենիք» ով:

* * * Մայիս 30, Կիրակի իրիկուն, ճիշտ այն պահուն երբ Մարսիլիոյ մէջ կը տօնուէր Մինաս
Չերազի յոբելեանը, տեղիս աշակերտական միութիւնն ալ կատարեց միեւնոյն հանդէսը Հայ Դպրոցին մէջ: Օրուան նախագահը
Պ. Գէորգեան ներկայացուց յոբելեարին կեանքն ու գործը: Կարդացուեցան Չերազի քանի մը
գրածները:

Այս առթիւ գրուեցաւ շնորհաւորական ուղերձ մը, եւ պահուեցաւ երկու վայրկեան լռութիւն: Հանդէսը վերջացաւ «Հայր
Մեր»ով:

Արշակ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

ՊՈՌՏՕ (Սեփ. Թղթ.).— Հայաստանի հանրապետութեան տարեդարձը հոս ալ տօնուեցաւ մեծ
խանդավառութեամբ: Գաղութիս
հայութիւնը գրեթէ ամբողջութեամբ ներկայ էր: Եղան արտասանութիւններ, երգեր եւ բանախօսութիւն: Այս առթիւ շեշտուեցաւ թէ հայ ժողովուրդը իր
բացարձակ մեծամասնութեամբ
հաստատ կը մնայ կատարեալ եւ
անկախ Հայաստանի գաղափարին
վրայ, որուն իրականացման համար պատրաստ է ամէն զոհողութեան: Անցեալ տարի Մայիս 28ը
տօնուեցաւ սենեակի մը մէջ, իսկ
այս տարի մեր թիւը աւելցած
ըլլալով, սրահի մը մէջ հաւաքուած էինք, մեր ալ յարգանքի
բաժինը բերելով բոլոր հայ նահատակներու յիշատակին:

ՏԷՍԻՆ (Սեփ. Թղթ.).— Հոս ալ
հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ անկախութեան 8րդ տարեդարձը:

Կէսօրէ վերջ տեղի ունեցաւ
հրապարակային բանախօսութիւն
հայկական դպրոցին սրահին մէջ,
նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ.
ենթակոմիտէին: Որոշեալ ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր
խուռն բազմութեամբ, որուն մէջ
ուշագրաւ թիւ մը կը կազմէր երիտասարդութիւնը, ինչ որ կ'ապացուցանէ անոր արհամարհանքը
կարմիր քուրջերու հանդէպ: Ընկեր
Մկրեան հանդէսը բացաւ «Մեր
Հայրենիք»ով: Բացատրելով հանդէսին իմաստը, բեմ հրաւիրեց
ընկեր Ե. Ճանկէօզեանը: Բանախօսը
պատմականը ըրաւ հայ ժողովուրդի վերջին յիսնամեայ ազատագրական պայքարին, որը յանգեցաւ Մայիս 28ին: Յետոյ եղան
երգեր եւ արտասանութիւններ:

Բեմին վրայ կը ծածանէր
հայկական եռագոյնը եւ ֆրանսական դրօշակը:

ՔԱՍԹԷԼ ՍԱՐԱԶԷՆ (Սեփ.
Թղթ.).— 30 Մայիս Կիրակի
կէսօրէն վերջ տօնուեցաւ Հայաստանի Անկախութեան 8րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ.
Յ. Դ. «Վիշապ» ենթակոմիտէին:
Ներկայ էր ամբողջ հայ գաղութը: Ընկ. Յ. Ղազարեանի բացման խօսքէն վերջ, երգուեցաւ
«Մեր Հայրենիք»ը: Յետոյ ընկ.
Յ. Թումաեան պարզեց մեր տօնի
նշանակութիւնը, բացատրեց Հ. Յ.
Դ.եան գործունէութիւնը եւ ըսաւ
թէ՝ հայ ժողովուրդը չէ յուսահատած: Խօսեցան նաեւ ընկերներ Փարատեան, եւ Ա. Խորանեան,
վեր հանելով օրուան տօնի նշանակութիւնը: Տեղի ունեցան հայկական զանազան երգեր եւ արտասանութիւններ: Ընկ. Տ. Օհանեան նուագեց ջութակի վրայ, ընկերակցութեամբ Օր. Երանուհի
Պալապանեանի:

ՏԷՔԱԶՎԻԼ (Սեփ. Թղթ.).—
Հայաստանի անկախութեան ութերորդ տարեդարձը հոս եւս
տօնուեցաւ, նախաձեռնութեամբ
Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէին, 29 Մայիս Շաբաթ գիշեր: Կը նախագահէր ընկեր Միրոեան, որ բացատրեց տօնին իմաստը: Խօսեցան նաեւ ուրիշ ընկերներ, եղան արտասանութիւններ
եւ երգեր: Այս առթիւ գոյացաւ
127 ֆրանք հասոյթ, որ պիտի
յատկացուի ընթերցարանի մը
բացման:

ՀԱՅԵՐԸ ԹՐԻԷՍԹԷԻ ՄԷՋ

Մեզի համար մոռցուած անկիւն մը եղեր է Թրիէսթէն, ինչպէս Իտալիոյ հինգ հազարէ աւելի գաղութը:

Այս քաղաքը հինէն քանակով թէ որակով կարեւոր գաղութ
մը ունեցած է: Մինչեւ այսօր ալ
կը յիշուին հայկական անուններով փողոցներ, Անանեան, Աբգարեան, Ճգնաւորեան նոյնպէս Վիա
Արմենիա: Իտալական գրաւումէն
վերջ այս անունները փոխուած են:
Կ'ըսուի թէ Թրիէսթէի քաղաքապետական հոյակապ շէնքը Ճգնաւորեան անուն Հայու մը կողմէ
շինուած եւ նուէր եղած է:

Վիեննայի Մխիթարեանները
հինէն մատուռ մը պահած են
հոս, բայց երկար ժամանակ այս
շէնքը լքուած ըլլալով, կառավարութիւնը գրաւած է:

Գաղութի ընդհանուր թիւն է
140 անձ: Միայն 16 ընտանիք
կայ, իսկ մնացածը ամուրի երիտասարդներ: Կան կարեւոր առեւտրականներ, երկու գորգի մեծ
վաճառականներ, երկու արեւելեան անուշեղէնի խանութպաններ
եւ զանազան առեւտրականներ,—
ակնոցավաճառ, սափրիչ եւ այլ
արհեստաւորներ, նոյնպէս ամերիկեան ծխախոտի ընկերութիւններու մէջ աշխատող մասնագէտներ:

Հոս սինէմայի ֆիլմի գործով
կը զբաղի Պ. Երուանդ Ամահեան, որ այս անգամ իտալական
կառավարութեան կողմէ բացառիկ
պատուի արժանացաւ, ինչպէս գրուած էր:

Իբր ազգային կազմակերպութիւն միայն Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաճիւղը կայ: Հանրային գործով ոչ ոք կը զբաղի:

Անգործ հայեր չկան եւ ընդհանրապէս բոլորն ալ նիւթապէս
բարգաւաճ վիճակ ունին:

Թէեւ Վենետիկի մօտ, բայց
Մխիթարեան Միաբանութիւնը,
մոռնալով է այս գաղութին
հանդէպ ալ: Պսակ կամ կնունք
չեն կատարեր առանց պաշտօնապէս կաթողիկ մկրտելու:

Անցորդ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Բժշկական Միութեան հրապարակային երրորդ դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 27ին, նախագահութեամբ Տօքթ.
Թորգոմեանի: Խօսեցաւ Տօքթ. Մինասեանց Թոքախտի մասին: Բանախօսը նախ բացատրեց թէ Թոքախտը, թոքերու վրայ կեդրոնացումն է այն հիւանդութեան,
որուն պատճառն է Քօխի մանրէը,
որ կրնայ մարմնի բոլոր գործարաններուն կամ հիւսուածներուն
վրայ կեդրոնանալ եւ որ ընդհանուր առմամբ կը կոչուի «Թիւպէրքիւլօզ» կամ ուռականութիւն: Յետոյ ծանրանալով այդ
հիւանդութեան տարածման նպաստող կարգ մը կէտերու վրայ,
ըսաւ թէ Թոքախտը, հակառակ
ժողովուրդին մէջ տիրող կարծիքին,
ժառանգական չէ եւ թէ վարակումը տեղի կ'ունենայ միշտ ծընունդէն վերջ, եթէ մանուկը չփման մէջ մնայ թոքախտաւոր մօր
կամ հօր հետ:

Շեշտեց թէ Քօխի միքրոպը
կը տարածուի թոքախտաւորի խուխին միջոցաւ, թէ մարդոց 95 առ
100ը ուռականութեամբ վարակուած են եւ Քօխի միքրոպը կը
պարունակեն իրենց թոքերուն մէջ,
սակայն հիւանդութիւնը երեւան

ՕՐ. ԱԼԻՍ Լ. ՀԱՃԵԱՆ
ԵՒ
ԱՐԱՄ Ց. ՄՐՃԻԿԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Կ. Պոլիս 24 Մայիս 926 Փարիզ

կուգայ եւ սուր հանգամանք կը
ստանայ միայն անոնց մօտ որոնց
մարմինը բարոյական մանաւանդ
ֆիզիքական սպառումի ենթարկուած է:

Շարժանկարով ցոյց տրուեցան շարք մը հետաքրքրական
պատկերներ:

Այս այնքան շահեկան դասախօսութեան հազիւ 30 հոգի
ներկայ էին... կ'երեւի թէ մեր երիտասարդութեան համար սրճարանները ու պարասրահները շատ
աւելի հաճելի են եւ պիտի ըլլան
մինչեւ այն ատեն, երբ հիւանդանան ու ստիպուին բժիշկին դիմել, մեռասանելորդ ժամուն:

Յառաջիկայ դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Յունիս 9ին,
Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին,
«Միւզէ Փէտակօժիք»ի մէջ, 41
Կէ-Լիւսաք փողոց: Նախագահ՝
Պ. Կ. Ց. Բասմաճեան: Կը խօսի
Տօքթ. Պալասանեան, սննդառութեան մասին:

X.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Մեծ Ժողովը
քննեց եւ վաւերացուց այն օրէնքը, որուն համաձայն ամէն գործավարութիւններէ ընտրուած
յանձնաժողով մը քննութիւն պիտի կատարէ անոնց նկատմամբ որ
Թուրք ազգային պայքարին
չմասնակցելէ զատ, հակառակ շարժած են անոր, եւ անոր դէմ խօսած են: Գավառային եւ ազգ. պաշտպանութեան գործավարութիւնները
արդէն այս մաքրագործումը կատարած ըլլալով, չպիտի մասնակցին յանձնաժողովին:

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Նկատելով որ՝ Փարիզի եւ իր
արուարձաններուն մէջ՝ բաւական
թիւով հայրենակիցներ կը բնակին, իրարու բոլորովին անծանօթ,
իրարու կեանքէ ու ցաւէ անտեղեակ:

Նկատելով որ՝ հետզհետէ
հասնող հայրենակիցներ, անտէր
ու անառաջնորդ, հազար ու մէկ
դժուարութիւններու կը հանդիպին թէ՝ ճամբորդութեան եւ թէ
հոս հաստատուելու պարագային:

Նկատելով որ՝ միւս քոյր
միութիւններու կողքին՝ այլեւս
անհրաժեշտութիւն դարձած է
Խարբերդը ներկայացնող մարմնի
մը գոյութիւնը, կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն, (Խարբերդ,
Բալու, Մալաթիա, Արաբկիր,)
յառաջիկայ Շաբաթ, Յունիս 12ի
իրիկուան ժամը 9ին, ներկայ ըլլալ Գլօրիա ճաշարանին սրահը
61, Rue Mr. le Prince մեզրօ
Օտէօն կամ Սէն Միշէլ, ունենալու
համար խորհրդակցական ժողով մը

ՍՏԱՑԱՆՔ

"ԴՐՕՇԱԿ,, Թիւ 4 (Ապրիլ), հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ (Պաշտօնական).—
ՁՈՒՐ ՅՈՅՍԵՐ եւ ՋՈՒՐ ՋԱՆՔԵՐ
(Խմբ.).— ՍՏՐԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ, Ա. Ջամալեան.
— ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ,
Ռուբէն.— ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ, Ե. Ա.— ՖԱՇԻԶՄԸ,
Ս. Վրացեան— ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋԸ— ՄԱՐՔՍԻԶՄԻ ՓՈԽԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, Ա. Ջ.—
ԿՈՄԿՈՒՍԻ ՆԵՐՍՈՒՄ (Թղթ. Երեւանէն).— ԲԱՐԻԴԱԼՈՒՍՏ· · · ·
(Թղթ. Երեւանէն).— ՌՈՒՍԱՑՈՒՄԸ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ՍԻՍԴԷՄ.—

Տարեկան բաժնեգին 25 Ֆր.
հատը՝ 2.50:

Սուրիոյ Հայերը կը գաղթեն

Պէյրութէն կը գրեն թէ արտագաղթի նոր շարժում մը սկսած է ամբողջ Սուրիոյ մէջ, պատճառը քաղաքականէ աւելի տնտեսական է։ Մօտաւորապէս տասը ամիսէ ի վեր տիրող խառնաշփոթ վիճակը քայքայած է երկրին տնտեսական կեանքը։ Արտագաղթի հոսանքը միայն Հայերուն յատուկ չէ, տեղացիներն ալ կը գաղթեն դէպի Ֆրանսա եւ Հարաւային Ամերիկա։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին տասնեակ հազարաւոր Հայեր մեկնած են Սուրիայէն։

Պէյրութի մէջ հրատարակուած պաշտօնական յայտարարութեան մը համաձայն Թրքական հպատակութիւնը նախընտրողները պարտաւոր են որոշ պայմանաժամի մը մէջ հեռանալ Սուրիայէն։ Այսպիսիները նեղ վիճակի մատնուած են, ծախու հանած են իրենց կալուածները, բայց առնող չկայ։

Լօքարնոյի դաշինքը վաւերացուած

Ծերակոյտը Ուրբաթ օր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ վաւերացուց Լօքարնոյի դաշինքը (6ի դէմ 272)։ Վարչապետ Պրիան վերջին կոչ մը ուղղեց ժողովին, յորդորելով թէ Ֆրանսա ոչինչ կը կորսնցնէ Լօքարնոյի դաշնագիրներով և ընդհակառակն երաշխաւորութիւններ կը ստանայ Անգլիայէն և Իտալիայէն։ «Այդ համաձայնութիւնները չեն արդարացներ ոչ ծայրայեղ խանդավառութիւն մը, ոչ ալ ծայրայեղ յոռետեսութիւն մը։ Լօքառնօն չի զրկեր մեզ գործողութեան որ եւ է միջոցէ։ Համաձայն եմ որ ժողովուրդ մը ամէն բանէ առաջ ապահովէ ինքզինքը վտանգին դէմ և չվտանգէ իր ինքնապաշտպանութեան որ եւ է մէկ միջոցով»։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը կը գումարուի վաղը երկուշաբթի Ժընեւի մէջ։ Այս առթիւ նկատողութեան պիտի առնէ հայ գաղթականներու փոխադրութեան յանձնախումբին (Նանսէնեան) տեղեկագիրը, որ կը բովանդակէ անոր եզրակացութիւնները այս գործին մասին կատարուած արհեստագիտական եւ ելմտական քննութեանց։

Բարեգործական միութեան կողմէ Պ. Լ. Բաշալեան, այս իրիկուն Ժընեւ կը մեկնի՝ հետեւելու համար այս գործին, ինչպէս Թուրքիոյ Հայոց «լքեալ» գոյքերու հարցով։ Իրեն կ'ընկերանայ միջազգային ծանօթ իրաւագէտ Պ. Ա. Մանտէլշթամ։

Մուսուլի վէճը կարգադրուած

Մուսուլի վէճը վերջնապէս կարգադրուեցաւ։ Էնկիւրիի մէջ համաձայնագիրը կնքուեցաւ առջի օր։ Թուրքիոյ կողմէ ստորագրեց Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, Անգլիոյ եւ Իրաքի կողմէ դեսպան Սըր Լինտսէյ, Նուրի փաշա, եւ Պ. Թրաք։ Վերջին երկուքը օր մը առաջ օդանաւով հասած էին Պաղտատէն։ Դաշնագրին պատճէնը դեռ ծանօթ չէ, սակայն Թուրք թերթերը երկարօրէն կը զբաղին այս խնդրով եւ խորհրդածութիւններ կը հրատարակեն։ Բոլորն ալ կանգ կ'առնեն այն կէտին վրայ թէ այս դաշնագիրը Թուրքիան գոհացնող որ եւ է կէտ չի պարունակեր։ Մուսուլ վերջնականապէս կորսուած է Թուրքիոյ համար։ Սակայն կը խոստովանին թէ անհնարին էր այդ քաղաքին համար արկածախնդրական եւ արիւնալի պատերազմի մը մէջ նետուիլ։ «Վագըթ» կը գրէ.— Մուսուլէն հրաժարեցանք անոր համար որ չէինք ուզեր Անգլիոյ դէմ կռուիլ. կարեւոր էր մանաւանդ ապահովել հարաւային սահմանները։ Այս պայմանը ձեռք բերած ըլլալով, այնքան ատեն որ Անգլիա յարգէ ապահովութեան դաշինքը, Թուրքերը այլեւս չպիտի խօսին Մուսուլի մասին։

Այս համաձայնութենէն վերջ Թուրք մամուլը կը կարծէ թէ, Թուրքիոյ քաղաքական եւ տնտեսական կացութիւնը լրջօրէն պիտի զօրանայ։

«Շիքակօ Թրիպիւն» կ'ըսէ թէ Թուրքերը ընդունեցին Անգլիոյ բոլոր պահանջները սահմանագլուխի ճշդման մասին։ Փոխարէն խոստում ստացան թէ ապագային շահագործուելիք քարիւղի հանքերէն 100էն 11 շահաբաժին պիտի ունենան։ Իտալիա մօտէն հետեւեցաւ բանակցութիւններուն, որովհետեւ Մուսօլինի կը վախնար թէ Անգլիա այդ դաշնագրով պիտի երաշխաւորէ Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը, ինչ որ պիտի խանգարէ Ատալիան գաղթավայրի վերածելու իր ծրագիրը։

Անատօլուի երկաթուղին

Անատօլուի երկաթուղիի ներկայացուցիչ Պ. Կիւնթէր ուրիշ երեք պատուիրակներու հետ Էնկիւրի գնաց, երկաթուղին կառավարութեան ծախելու մասին բանակցութիւնները վերսկսելու համար։ Յոյս կայ որ կարելի պիտի ըլլայ վերջնական կարգադրութեան մը յանգիլ։

Գործադուլը կը շարունակուի

Անգլիոյ հանքատէրերը նամակ մը ուղղելով հանքագործներու Դաշնակցութեան նախագահին, առաջարկեցին վերսկսիլ բանակցութիւնները՝ գործադուլին վերջ տալու համար։ «Տէյլի Հէրըլտ» կը շարունակէ սրտառուչ կոչեր ուղղել ժողովուրդին՝ որպէսզի օգնեն բանթողներու կիներուն եւ զաւակներուն։ Կ'ըսէ թէ շաբաթական կէս միլիոն ստերլին պէտք է ասոնց համար։ Կացութիւնը երթալով կը ծանրանայ, մանաւանդ որ շաբաթը 400 նորածիններ կ'աւելնան հանքագործներու ընտանիքներուն վրայ։

Եգիպտական տագնապը

Զաղլուլ փաշա հրաժարեցաւ նոր դահլիճը կազմելու ծրագրէն եւ վարչապետութեան պիտի կոչուի Ատլի փաշա, որ իր ընկերները պիտի ընտրէ մարզպանին հետ տեսակցելէ վերջ։ Լոնտոնի մեծ թերթերը դիտել կուտան թէ Զաղլուլ փաշա այս զիջումը ըրաւ, մարզպանին կոռովի կեցուածքին հետեւանքով, մանաւանդ որ անգլիական նաւատորմը անմիջապէս ճամբայ ելաւ դէպի Աղեքսանդրիա եւ Փորթ-Սայիտ։ Անգլիոյ մէջ բոլոր կուսակցութիւններն ալ հակառակ են որ Սուտան Եգիպտոսի տրուի եւ անգլ. զինուորները քաշուին Նեղոսի հովիտէն։ Չի կարծուիր որ Եգիպտոսի ազգայնականները ա'յնքան առաջ երթան, որ կարենան ներքին յեղափոխութիւն յարուցանել։ Զաղլուլ փաշայի քաշուելով անմիջական դժուարութիւնը անհետացած է։ Բանակցութիւնները կը շարունակուին։

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ
Տ. ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔԵՊՍԿ. ՄԵԼԻՔԹԱՆԳԵԱՆԻ ԱԶԳ. ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ
ՅՈՒՆԻՍ 12 ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 9ին
SALLE DE GEOGRAPHIEի մեծ սրահին մէջ
184 Bld. St. Germain. Métro St. Germain des Prés
կը խօսին Պ. Պ. Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ եւ ՇԱՀԱՆ ՆԱԹԱԼԻ
Երաժշտական ճոխ բաժին — Հանդէսի կարգադիր Տիկիններ՝ Ա. ԲԵԿԼԱՐԵԱՆ և Ե. ԱՍՐԻԲԷԿԵԱՆ։
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ (ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ)

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆ Հայրենակցական Միութեան անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Կիրակի, 6 Յունիս կէս օրէն վերջը ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի և «Մարմարա»ի գործակալն է Յովհաննէս Դերձակեան, 34 Rue Dunoir, Lyon.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԱՅԻՍԻ 28"ը

Աշխատակցութեամբ Ա. Ահարոնեանի, Ա. Իսահակեանի, Ս. Խատիսեանի, Ռուբէնի, Մ. Վարանդեանի, Ս. Վրացեանի, եւլն.։ Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի։ 14 մեծ և փոքր պատկերներով։ Տպագր. Կ. Յ. Ներսէս, Փարիզ, 1926։ Գին 5.50 ֆրանք։ Կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

մեքենայով պլոտէ սովորելու համար երիտասարդ աղջիկներ կը փնտռուին։ Առաջին օրէն վճարում։ դիմել 17 Rue Damesme, metro Place d'Italie.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սեբաստացի Ալիքսան Տէրտէրեան կը փնտռէ եղբայրը Կարապետ Տէրտէրեանը, 28 տարեկան, որ երկու տարի առաջ Փարիզի մէջ տեսնուած է։ Տեղեկացնել Ալիքսան Տէրտէրեանի 551 Hudson St. New-York N. Y., U. S. A.

— Ասատուր Պալեան կը փնտռէ Սեբաստացի Նշան Անդրէասեանը, որ 1923ին Լիոն գացած է։ Տեղեկացնել Assadour Balianի, Cité du Bois N. 27 Ngoiseau Segré. Main et Loire France.

— Կը փնտռուին Սեպուհ եւ Տիգրան Աբիկեան, ընիկ Ամասիացի։ Մինչեւ 1915 Մերսին էին, այժմ կը կարծուին Միջագետքի կողմերը ըլլալ։ Տեղեկացնել M. Archag Apikianի, 12, Rue Chanoinesse, Paris (4)։ Առաջին լուր տուողին 500 ֆր. պարգեւ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Յունիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	157	—
Տոլար,	Dollar	32	40
Մարք (ոսկի)	Mark	7	68
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	17	20
Թրք. ոսկի	» or	146	—
Մէճիտիէ	Médjidié	13	50
Լէվա 100 հատը	Léva	23	50
Տրախմի »	Drachme	41	—
Լիր » »	Lire	122	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	100	—
Զուից. »	Frc. Suisse	621	—
Լէյ 100 հատը	Ley	13	20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	162	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3600	—
» II	»	2320	—
» III	»	2175	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	135	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

վստահելի հայ ստնտու մը երկու տարեկան երախայի մը համար, բարեկեցիկ ընտանիքի մը։ Պայմաններու մասին դիմել 6, Avenue Sully Prudhomme. (Pres Pont Invalides)

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10°).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆԻՍ 1926

9 JUIN 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 134 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԱԼ ԴԺԿԱՄԱԿՈՒԹԻՒՆ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՄՈՒՍՈՒԼ ՊԻԶԻՄ ՃԱՆԸՄԸԶ,,

Բրիտանական մամուլը յայտնի գոհունակութեամբ կ'արտայայտուի Մուսուլի վէճին կարգադրութեան առթիւ: Նոյնը և Թրքականը:

Ալպիօն իր նպատակին հասաւ: Քեմալական Թուրքիան 1922էն ի վեր «Մուսուլ պիզիմ ճանըմըզ» երգելէ եւ շանթեր արձակելէ յետոյ, ստորագրեց դաշնագիր մը որով կը հրաժարի այդ հարուստ նահանգէն: Հինգ-վեց քառակուսի մղոն տարածութեամբ հողաշերտ մը, աւելի ճիշտ՝ լեռ մը, և քարիւղի 100էն 10 շահաբաժինը կը փակեն հաշիւ մը, որ պատերազմով պիտի լուծուէր, տակաւին քանի մը ամիս առաջ: Աւելորդ է դիւանագիտական վերլուծումներ կատարել, հասկնալու համար այս անակնկալ ելքին գաղտնիքը: Թէ անգլիական և թէ ֆրանսական թերթերը չեն ծածկեր որ Մուսոլինի եւ Փանկալոս վճռական դեր կատարեցին այս գործին մէջ, իրենց դղրդագին յայտարարութիւններով: Անշուշտ քրտական խնդիրն ալ որոշ ազդեցութիւն ունեցաւ: Թուրքերը լրջօրէն կը կասկածէին անգլիական մեղսակցութենէն: Կը թուի թէ Պոլսոյ բրիտանական դեսպանը ամէն հաւաստիք տուած է, այդ կասկածը փարատելու համար: Եւ արդէն բոլոր աղբիւրներն ալ կը հաստատեն թէ դաշնագրին համաձայն, Անգլիա և Թուրքիա չէզոք շրջան մը պիտի կազմեն, և այդ սահմանին վրայ պիտի խափանեն հրոսախումբերու գործունէութիւնը: Ճիշտ այնպէս ինչպէս ըրին Խորհրդային Ռուսիա և Թուրքիա, հայ ժողովուրդին հանդէպ: Լոնտոնի թերթերը մասնաւորապէս կը շեշտեն այս կէտը: «Թան» կը պնդէ որ Անգլիա յանձն առած է ապահովել Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը: Ապահովաբար խօսքը կը վերաբերի հարաւային սահմանին, որ իրապէս խոցելի էր:

Էականը այն է որ Անգլիա կը վերադառնայ իր աւանդական քաղաքականութեան, դէպի Խրիմի օրերը: Լոնտոն թանկագին շահ մը կը նկատէ Թուրքիոյ սիրաշահումը, և Թուրք թերթերն ալ, համաձայնութենէն առաջ, կը մաղթէին նախկին բարեկամութեան վերահաստատումը: «Այս յաջողութիւն մըն է որուն նմանը երկար ատենէ ի վեր չէր տեսած բրիտանական դիւանագիտութիւնը», դիտել կուտայ «Թան»:

Նոր դաշնագրով, Քիւրտերուն հետ կը զոհուին նաև Ասորիներն և Քաղդէացիները, որոնց համար կեղծ կարեկցութիւն մը կը կարկտէ «Թայմզ»: «Կը թուի թէ միջոց մը չէ խորհուած որպէսզի Ասորիները և Քաղդէացիները կարենան առանց վախի վերադառնալ իրենց տուները, սահմանին թրքական ափը»:

Այժմ հարց է թէ ի՛նչպէս գոհացում պիտի գտնեն Իտալիոյ և Յունաստանի ախորժակները, որոնք միշտ սուր են, հակառակ բոլոր հերքումներուն: Հետաքրքրութիւն կը շարժէ նաև Խորհրդային Միութեան դիրքը: Մոսկուա տակաւին պէտք ունի Էնկիւրիի բարեկամութեան և զինակցութեան, ու թէև Մուսուլի վէճին լուծումը ծանր հարուած մըն է իրեն համար, բայց բաւարար չէ ճակատ փոխել տալու: Խորհրդային Միութեան տնտեսական ճգնաժամը թոյլ չի տար յախուռն քայլեր առնել: Թուրքիա տեղի տուած ատեն, գիտէր նաև որ իրական օգնութիւն մը չի կրնար սպասել Մոսկուայէն: Մեծն Բրիտանիան ոչ Հայաստան է, ոչ ալ Վրաստան:

Մուսուլի դաշնագիրը կը կազմէ ուշագրաւ, և պղտոր շրջան մը:

Թուրքերը մոռցան «Մուսուլ պիզիմ ճանըմըզ»ը, ինչպէս մոռցեր էին »Կիլիկիա»ը, Նոր եղանակներ սորվելու համար, առաջնորդութեամբ միջազգային նուագածուներու, ճերմակ թէ կարմիր:

ԺՈՌԷՍԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՍԷԼ ՔԱՇԷՆ

Իւմանիթէ, *Ժօռէսի հիմնած թերթը, որ այժմ Ֆրանսայի պոլշեւիկներուն կեդրոնական օրկանն է, իր երէկուան թիւով կը հրատարակէ գրգռիչ յօդուած մը, Լիոնի դէպքին առթիւ: Պատմելով «Դաշնակ»ներուն վտարումը Հայաստանէն, կը խոստովանի.* «Զօրեղապէս կազմակերպուած, այս կուսակցութիւնը տակաւին կարեւոր դեր մը կը կատարէ հայկական գաղութներուն մէջ»: *Եւ կը ներկայացնէ Լիոնի դէպքը, կը կրկնէ այն բոլոր սուտերն ու առասպելները որ շաբաթներով շրջան ըրին* երեւանէն *մինչեւ Երեւան: Յետոյ կը զարմանայ որ հարցաքննիչ դատաւոր Ժուռդէնը չի փութացներ գործին քննութիւնը, և կ'ազդարարէ.* «Փարիզի «Դաշնակ» օրկանը, Յառաջ, կը յայտարարէ թէ «հայ կոմունիստները պիտի իմանան թէ որու հետ գործ ունին»: Խոստովանութիւն եւ հրգուռմ»: Բայց հայ եւ ֆրանսացի հակաֆաշիստ բանուորները պիտի կրնան միջոցներ ձեռք առնել մարդասպաններուն դէմ»:

Ապրի՛ Մարսէլ Քաշէնի Իւմանիթէն, *որ 1921ին Հայաստանը սահմանակից կը նկատէր Աֆղանիստանին, և այսօր ճիշտ նոյն հմտութեամբ կը դատէ հայկական գործերը:*

Բայց, ափսո՜ս Ժոռէսին, որուն անունը մինչեւ հիմա կ'երեւայ թերթին ճակատը…:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵՆԷՆ ՅԵՏՈՅ

Ուշագրաւ հրատարակութիւններ կ'ընեն անգլիական եւ թրքական թերթերը, Մուսուլի համաձայնութեան առթիւ:

Պոլսոյ «Էքօ տը Թիւրքի» թերթը, խօսելով Թուրքիոյ զոհողութիւններուն վրայ, հետեւեալ խելօք խօսքերը կը գրէ թթու ազգայնականի մը, Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյի բերնով.

— «Անոնք որ հաւատք ունին Թուրքիոյ բարոյական եւ նիւթական ուժին վրայ, միաձայնութեամբ կ'ըսէին թէ Մուսուլը կրնար ազատուիլ, եւ ի հարկին պատերազմի մը գնով: Բայց ո՞վ է այն հայրենասէրը որ իր վրայ պիտի առնէր նոր արկածախնդրութեան մը մէջ նետել Թուրքիան որ ձանձրացած է դարերէ ի վեր կռուելէ: Թուրքիոյ մեծագոյն բարեբախտութիւնը այն է որ ունի հաւասարակշիռ վարիչներ, ազատ՝ արկածախնդրական ոգիէ: Մեզի համար ամէնէն կարեւոր խնդիրն էր երաշխաւորել մեր հարաւային սահմաններուն ապահովութիւնը: Մուսուլի խնդիրը ապահովութեան խնդիր մըն է Թուրքիոյ համար:»

«Թայմզ» երկար խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ,

— Դաշնագրով եղած հողային զիջումը իրականին մէջ հինգ-վեց քառ. մղոն տարածութեամբ լեռ մըն է այն կէտին մօտ ուր կը միանան Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ Իրաքի սահմանները: Այս թեթեւ զիջումին նպատակն է դիւրացնել փոխադրութիւնը թրքական գիւղերու միջեւ, որոնց համար խոչընդոտ մը պիտի ըլլար լեռնային ցցուածքը: Այլապէս, Բրիւսէլի գիծը, որ իրական սահմանագլուխն է 1924 Սեպտեմբեր 30էն ի վեր, կը մնայ սահմանը Թուրքիոյ եւ Իրաքի եւ կը համարուի անբռնաբարելի:»

Պահպանողական օրկանը կ'եզրակացնէ.

— «Թուրքիա այլ եւս վախ չունի որ յարձակում ըլլայ հարաւէն, կամ դուրսէն քաջալերուի քրտական անջատողական շարժումը. կը ստանայ դրամական առաւելութիւններ որոնց մեծապէս պէտք ունի, եւ պիտի կրնայ զեղչել իր զինուորական ծախքերը հարաւային սահմանին վրայ: Ամէն բանէ վեր, գետինը հարթուած է, վերահաստատելու համար քաղաքական բարեկամութիւնը Անգլիոյ եւ թրքական հանրապետութեան միջեւ:»

ՄԱՀ ՓՐՕՖ. Կ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

*«Մանչէսթըր Կարտիըն»*ի 4 Յունիսի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Երկար հիւանդութենէ մը վերջ մեռաւ Փրօֆ. Կարապետ Յակոբեան: Ծնած էր Մարզուան եւ հօրը կողմէ Պոլիս ղրկուած՝ ուսանելու համար: Հոն հոլանտական դեսպանը հետաքրքրուեցաւ իրմով եւ զինքը ղրկեց ֆրանքեւիտալական վարժարան մը: Քանի մը տարի վերջ ընդունուեցաւ Բերայի անգլիական վարժարանը: 1866ին մատենապահ կարգուեցաւ Բերայի անգլիական գրական ու գիտական հիմնարկութեան, որուն նախագահն էր, այն ատեն, անգլիական դեսպանը, եւ ուր շատ կը յաճախէին անգլիական հպատակներ եւ այցելուներ, որովհետեւ ուրիշ ակումբ գոյութիւն չունէր: Այստեղ Պ. Յակոբեան դասախօսած է զանազան նիւթերու շուրջ, որոնց կարգին նաեւ «Հայաստան եւ հին Հայերը» նիւթին մասին, զոր շատ լաւ մշակած էր:

1874ին անցաւ Անգլիա եւ մամուլին ուղղուած նամակներով, արտաքին նախարարութեան գրուած յիշատակագիրներով, դասախօսութիւններով, տեսակցութիւններով եւ թղթակցութեամբ ջանաց ընդհանուր համակրութիւն ստեղծել Հայերու շուրջ: 1886ին, Փարիզի հայկական ներկայացուցչական ժողովին մէջ նախագահ ընտրուեցաւ Հայ Հայրենասիրական Ընկերութեան, ետքէն նաեւ փոխ-նախագահ եղաւ անգլեւհայ ընկերակցութեան: Սասունի անհուելի ջարդերը առաջին անգամ հրապարակուեցան 1894 Նոյեմբեր 15ին «Թայմզ»ի ուղղուած իր նամակներով, որմէ վերջ քանիցս տեսակցեցաւ Կլատսթընի հետ: 1903ի Հոկտեմբերին նամակներու շարքով մը մանրամասնութիւններ կուտար ռուս կառավարութեան կողմէ Էջմիածնի Կաթողիկոսին դէմ ձեռք առնուած պաշտօնական քայլերուն մասին:

Այս նամակները այնպիսի տպաւորութիւն առաջ բերին որ ռուս կառավարութիւնը անմիջապէս վերադարձուց հայ եկեղեցական կալուածները:

Փրօֆ. Յակոբեան կը հետաքրքրուէր անգլիական եկեղեցիի գործերով, եւ երկար տարիներ օժանդակ ընկերութեան անդամ եղած է: Իբրեւ արեւելեան լեզուներու ուսուցիչ, Փրօֆ. Յակոբեանի գործը եղած է շատ յաջող. իր աշակերտները գլխաւորապէս բանակի սպաներու մօտ թարգմանի պաշտօն կը վարէին: Իր յաջողութիւնը թերեւս մասամբ կը պարտէր իր հայրենասիրական աւիւնին, որովհետեւ ան միշտ կը յուսար հետաքրքրել իր աշակերտները Թրքահայաստանի բարենորոգումներով:

Բարձր գաղափարականով տոգորուած, Փրօֆ. Յակոբեան սիրով զոհեց իր հարստութիւնը իր հայրենիքի դատին համար եւ ամէն կերպով աջակցեցաւ իրեն դիմող դժբախտ հայրենակիցներու:

Ամուսնացած էր հարիւրապետ Ա. Ռ. Ռօպինսընի աղջկան հետ: Կը թողու չորս մանչ եւ չորս աղջիկ զաւակներ:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Երիտ. Միութեան նախաձեռնութեամբ, ֆրանքի կամաւոր նուիրատուութեան ի նպաստ հանգանակութիւն մը կատարուած է, որուն մասնակցած են 64 հայրենակիցներ, առ հասարակ Պրուսայի շրջանի բնակիչներէն, Չէնկիլէրցի, Օրթագիւղցի, Մեծ-Նորգիւղցի, Հաւաքուած 1040 ֆրանքը յանձնուած է Ալֆօրվիլի Քաղաքապետութեան, մասնակցողներու անուններով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՆԵՐԱԾՈՒՄԸ ԵՒ ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ ՊԻՏԻ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒԻՆ

Ֆրանքին գահավէժ անկումը կարելի եղաւ առժամապէս կասեցնել, շնորհիւ ձեռք առնուած արտակարգ միջոցներու, սակայն ստերլինը դեռ կը յամառի 150-160ի սակին վրայ մնալ, ինչ որ կը շարունակէ մտահոգութիւն պատճառել վարիչ շրջանակներու:

Ամէն օր արտակարգ նախարարական խորհուրդ կը գումարուի, խիստ միջոցներ ձեռք առնելու համար: Փորձագէտներու յանձնաժողով մըն ալ կազմուեցաւ անցած շաբաթ տընտեսագէտներէ և դրամատէրերէ, սակայն այս մարմինին կազմութիւնը որ և է կերպով չբարւոքեց կացութիւնը:

Կիրակի օր Էլիզէի պալատին մէջ կրկին Նախարարական խորհուրդ մը գումարուեցաւ՝ Պ. Տումէրկի նախագահութեամբ և որոշեց այսուհետև սահմանափակել ներածումները, ու մանաւանդ սեղմել սպառումը: Չորս նախարարներ՝ Պ. Պ. տը Մօնզի, Ժան Տիւրան, Ֆրանսուա Պէնէ և Տանիէլ-Վէնսան պաշտօն ստանձնեցին այս ուղղութեամբ ծրագիր մը կազմելով ներկայացնել յաջորդ ժողովին, որպէսզի իսկոյն գործադրութեան դրուի:

Այս ծրագիրը յղացողն է վարչապետ Պ. Պռիան, որ կը պահանջէ Ֆրանսայի բնակիչներէն կարելի եղածին չափ ինք իր իւղով տապկուիլ, դուրսէն ներածուելիք ապրանքներ չգործածել, մսխումներ չընել և գոհանալ Ֆրանսայի հողին կամ ճարտարարուեստին արտադրութիւններովը:

Ֆրանսա ամէնէն աւելի ցորեն և ալիւր է որ կը գնէ արտասահմանէն: Կառավարութիւնը կը ծրագրէ շատ ցորեն չգնել և հացին մէջի խառնուրդներու քանակը աւելցնել: Յետոյ, փոխանակ անգլիական կամ պելժիական «անթրասիթ» գործածելու, պիտի օգտագործուին ֆրանս. ածուխները. քարիւղի, շաքարի եւ այլ բերքերու համար ուրիշ կարգադրութիւններ պիտի ըլլան:

Ասկէ զատ ծրագրուած կարգ մը հանրօգուտ ձեռնարկներու գործադրութիւնը պիտի յետաձգուի, խնայողութեան համար:

Պանք տը Ֆրանսի վարիչներուն և կառավարութեան միջև տեղի ունեցած բանակցութիւններուն հետեւանքով, յիշեալ դրամատունը հաւանած է երաշխաւոր ըլլալ ամերիկեան դրամատուններէն կնքուելիք փոխառութեան մը: Այս նոր փոխառութիւնը, միացած Մօրկընէն անցած տարի փոխ առնուած գումարին, որմէ 87 միլիոն տոլար կը մնայ դեռ,— պիտի յատկացուի ֆրանքի անկման դէմ պայքարելու: Ելմտ. Նախարարը կը հերքէ «Թան»ի հաղորդած այն լուրը թէ փորձագէտներու յանձնաժողովը որոշած է օգտագործել նաև Պանք տը Ֆրանսի ոսկիի պահեստը: Հակառակ այս հերքումին, կարգ մը թերթեր կը պնդեն թէ բացի երկու հոգիէ (Պ. Փիքար և փրօֆ. Ժէզ), միւս անդամները կատարելապէս համաձայն են այս կէտին վրայ:

«Սեղմումներու յանձնաժողով»ը կը ծրագրէ պատերազմի օրերուն եղածին պէս, հացի, միսի, սուրճի, շաքարի եւ այլ անհրաժեշտ նիւթերու համար մասնաւոր քարդեր(վէսիքա) տալ անհատներու և ընտանիքներու: Կը կարծուի թէ այս ձեւով կարելի պիտի ըլլայ օրական մէկ միլիոն ֆրանքի խնայողութիւն ընել ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, այսինքն ամիսը 30 միլիոն ֆրանքի տոլար և ստերլին պակաս գնել, և այս ձեւով ֆրանքի բարձրացումը ապահովել:

Պիտի արգիլուին զուարճութիւններն ու շռայլ մսխումները: Պիտի արգիլուի նմանապէս պերճանքի առարկաներուն ներածումը: Սեղմումներ պիտի կատարուին նաև ֆրանս. ապրանքներու արտածումին դէմ, թոյլ չտալու համար որ երկրին անհրաժեշտ նիւթերը արտասահման ղրկուին: Մասնաւորապէս պիտի արգիլուի կարագի և պանիրի արտածումը դէպի Անգլիա:

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԲՆԱՋՆՋՈՒՄԸ

Պաղտատէն կը գրեն մեզի Մայիս 21 թուականով.—

Նոր ապստամբութիւններ ծագած են վանի եւ բաղէշի նահանգներուն մէջ: Քիւրտերը 2000 Թուրք զինուոր գերի բռնած եւ 800է աւելի ջարդած են: Հաւանաբար շարժումը ծաւալի:

*** *Սուրիայէն հասած մասնաւոր նամակի մը մէջ կը կարդանք.—*

Մարտինի մէջ վերջերս Թուրքերու կողմէ քիւրտերու հանդէպ կոտորած մը կազմակերպուած է, աւելի վայրագ քան Հայերու հանդէպ մինչեւ հիմա եղածները: Չեն խնայած կիներուն, մանուկներուն եւ ծերերուն: Հաւանաբար այդ շրջանին մէջ քիւրտերու մօտ գտնուող բազմաթիւ հայ կիներ ալ զոհ գացած ըլլան կոտորածին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ- էջ)

ԴԷՄՔ ՄԸ — ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔ. ՄԵԼԻՔԹԱՆԳԵԱՆ

(ԳԻԾԵՐ ԻՐ ԿԵԱՆՔԷՆ, ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Յառաջիկայ Շաբաթ օր, 12 Յունիս, տեղի կ'ունենայ Ատրպատականի Առաջնորդ Ներսէս արք. Մելիքթանգեանի հանրային գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանը։ Այս առթիւ Փարիզի մէջ ալ հանդէս մը տեղի պիտի ունենայ, միեւնոյն օրը։

Կ'ուզէի քանի մը գիծեր ներկայացնել յարգելի յոբելեարին կեանքէն։

Արտասահմանի Հայութիւնը չի ճանչնար այս ժողովրդական գործիչը, տեսած եւ լսած չէ անոր բեղուն գործունէութիւնը Ատրպատականի մէջ ե՛ւ սեւ օրերուն եւ լաւ օրերուն։

Նախ ճշդեմ որ յարգելի յոբելեարը անկախ մարդ մըն է, բառին լայն իմաստով։ Չի պատկանիր որ եւ է կուսակցութեան։

Քանի՜ քանի եպիսկոպոսներ եկան Պարսկաստան, եւ իրենց մահէն ետք խոշոր ժառանգութիւններ ձգեցին։ Կը յիշեմ Սուքիաս արքեպսկ.ը, որ 1915ին մօտ 40 հազար տոլար ժառանգութիւն թողուց։ Իսկ հարցուցէք՝ ի՞նչ ունի Մելիքթանգեանը. միայն կը հաստատեմ որ ամիսներով իր ռոճիկը չէ ստացած. իսկ ստացածը՝ նուիրած է աղքատներուն, դպրոցներուն։ Թաւրիզի մէջ ով որ կ'ուզէ դասախօսութիւն, ներկայացում կազմակերպել, եւ տոմսեր կ'ուղարկէ, առաջին կանխիկ վճարողը Առաջնորդն է։ Երբեւս զարմանաք եթէ ըսեմ որ շատ անգամ երբ ներկայացումները անյաջողութիւն կը կրեն — ինքն Ներսէս արքեպսկ.ի կը դիմեն եւ ան կը գոցէ այդ բացը, իր թոշակէն։ Ինք կ'ապրի շատ համեստ։ Թոշակաւորաշակերտներ ունի. անոր դուռը զարնողը ձեռնունայն վերադարձած չէ. նոյն իսկ Թուրք մոլլաներ, գիտակ անոր այս բարեսրտութեան, գացած դրամ խնդրած են եւ մերժած չէ։ Մինչեւ ո՛չ մէկ աղքատ կամ համեստ արհեստաւոր կրնար նախկին թեմակալներու տեսութեան արժանանալ։ Ան խորհուրդ կը հարցնէ ամէնուն, պարզ արհեստաւորէն մինչեւ ամենաբարձր անհատները։ Այս է մէկ պատճառը որ կրցեր է 15 տարի մնալ Ատրպատականի մէջ, երեւոյթ մը որ աննախընթաց է Ատրպատականի պատմութեան մէջ։ Ան թեմակալները, որոնք կրթնած են միայն մէկ դասի վրայ, տարի մը ետք ճամբուած են, եւ շատ անգամ խայտառակ ձեւերով —իշու վրայ։

1920ին Ներսէս արքեպսկ. ձանձրացած կարգ մը դաւերէ, իր հրաժարականը ներկայացուց. «Ես կ'ուզեմ գնալ մեր փառաւոր Հայաստանը, ու այնտեղ աշխատել, քանի որ հոս իմ դէմ դժգոհութիւններ կան», կ'ըսէր։

Թեմական ժողովը երիցս մերժեց հրաժարականը։ Առաջնորդը պնդեց։ Ժողովուրդը, գաւառի 7000 գաղթականութիւնը երբ լսեց հրաժարումը, փրփրեցաւ եւ ամբողջ շաբաթ մը ցոյցեր տեղի կ'ունենային։ Եւ չէր տեսնուած ժողովրդային այսպիսի պոռթկում։ Իր վերջին պատարագի օրը, եկեղեցիին բակը լեցուեցան շուրջ 10,000 ժողովուրդ, ծեր, աղքատ, հիւանդ, մտաւորական, բոլորը ներկայ էին։ Տուներն ու փողոցները պարպուած էին։ Իշխանութիւնը՝ տեղեակ այս անցուդարձին, մտքէ չէր անցըներ որ հայ ժողովուրդը կրնայ մէկ օրուան մէջ ոտքի կանգնիլ։ Շատերը կ'արտասուէին։ Վերջացաւ պատարագը։ Առաջնորդը իր յաղթ հասակով, դարձաւ Առաջնորդարան։ Աննկարագրելի էր պատկերը, ժողովուրդը կը պոռար. «Չենք ուզեր, պիտի մնաս»։ Ներսէս արքեպսկ. չէր խօսեր։ Ժողովուրդի ամենախոնարհ խաւերէն ներկայացուցիչներ իր ոտքերը ինկան, ըսելով.

«Եթէ կ'ուզես լքել քո ժողովրդին, որ 1914 թուէն մինչեւ 1918 թիւը Տաճիկների կոտորածներէն փրկեցիր, եթէ կ'ուզես գաւառի գաղթականութիւնը մնայ անպաշտպան եւ հիւծի, եթէ կ'ուզես մեզ սովամահ անել, անցիր մեր մարմիններուն վրայով եւ գնա»։

Ու բոլորը չոքեցին եւ փակեցին ճանապարհը։ Առաջնորդը կանգ առաւ, աչքերը թրջեցան։ Ժողովուրդը կը սպասէր։ Կը վախնայի որ Առաջնորդարանը փուլ պիտի գայ, այնքան բազմութիւն խռնուած էր։ Բոլոր խաւերը իրենց ներկայացուցիչներով երիցս խնդրեցին։ Դուրսը ժողովուրդը կ'աղմկէր։ Վերջապէս արցունքները աչքերուն, պատշգամ բարձրացաւ, եւ ըսաւ.

— «Կը մնամ»։

Ծափերու ձայնը մինչեւ Թրքական շուկան կը հասնէր։ Եւ մնաց, օգտակար ըլլալով ոչ միայն Ատրպատականի հայութեան, այլ եւ պարսիկ կառավարութեան։

* **

1921-22ին, Ատրպատականի մէջ սկսած էին քաղաքացիական ներքին կռիւներ։ Մէկ կողմ կանգնած էր ապստամբ, յեղափոխական Թաւրիզը, կրթնած ժողովրդական (միաժամանակ պետական), զինուորական կազմակերպութեան, ժանտարմըրիի վրայ, միւս կողմը Թեհրան եւ միապետական տարրերը, կրթնած կեդրոնական կառավարութեան եւ անոր ուժը ներկայացնող քաղաքներու վրայ (կազմակերպուած ցարական Ռուսիոյ միջոցներով եւ անոր մարզիչներով)։ Քաղաքը պաշարուած էր, յեղափոխական Թաւրիզը կը դիմադրէր, հայ ժողովուրդը բոլորովին չէզոք էր։ Երկու զինուորական ուժեր էին որ կը զարնուէին Թաւրիզի դռներուն մօտ։ Բայց երկուքն ալ կ'ուզէին դադրեցնել կռիւները, որովհետեւ Պարսկաստանն էր տուժողը։ Օտար հիւպատոսներ չէին խառնուեր գործի։

Կռիւները դադրեցնելու համար պէտք էր միջնորդել. հայրենասէր Պարսիկները (թէ յեղափոխական Թաւրիզը եւ թէ միապետականները), խրատուած հին օրերու դաւերէն, չէին ուզեր օտար հիւպատոսներու միջնորդութեան դիմել։ Եւ դիմեցին Մելիքթանգեանին։ Արդէն ծանօթ էին անոր հաշտարար քաղաքականութեան, անոր Պարսկաստանի հանդէպ ունեցած հայրենասիրութեան։ Բարձր էր անոր վարկը ոչ միայն պետական, այլ եւ ժողովուրդին մէջ։ Եւ երկու կողմն ալ իր միջնորդութիւնը խնդրեցին։

Առանց բոպէ կորսնցնելու, Առաջնորդը անմիջապէս իր փոխանորդը ղրկեց, եւ բանակցութիւնները սկսան։ Թաւրիզի ապստամբներու պետը անձամբ Առաջնորդարան եկաւ։ Բանակցութիւնները արդիւնաւոր եղան, շնորհիւ Մելիքթանգեանի հմուտ քաղաքականութեան։ Ապստամբները հեռացան քաղաքէն եւ կառավարական ոչ-ապստամբ զօրքը, քաղաքները քաղաք մտան։ Այդ զօրքի մէջ կային Քիւրտեր, եւ նախքան հաշտութեան բանակցութիւնները, խոստացուած էր անոնց երեք օր ազատ թալան։ Սկսաւ կողոպուտը։ Սարսափելի օրեր էին։ Հայկական թաղերն ալ ամբողջովին զոհ պիտի երթային, եթէ չըլլային Ներսէս արքեպս.ի դիմումները։ Ճիշտ է, շատ տուներ թալանուեցան, շատերը վնասուեցան, բայց Առաջնորդին կտրուկ պահանջով, անմիջապէս վերին հրամանատարութիւնը կարգադրեց ջոկատ մը զօրք ուղարկել եւ հայկական թաղին մէջ թալանը տեւեց 4ուկէս ժամ։ Յետագային, Մելիքթանգեան պահանջեց վնասներն ալ, եւ մէկ մասը ստացաւ։

* **

1918ին Տաճիկները Թաւրիզ ալ մտան Ալի Իհսան փաշայի գլխաւորութեամբ։ Կը վախնային Հայերէն, եւ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առած էին։ Յետոյ պարզուեցաւ որ անոնք կոտորածի ծրագիր ալ ունէին, պիտի ոչնչացնէին Թաւրիզի Հայութիւնը։

Առաջնորդին հակառակորդները կծիկը դրին քաղաքէն, մնաց խեղճ ու կրակ ժողովուրդը։ Ներսէս արքեպսկ.ի կեանքը վտանգի մէջ էր, խորհուրդ տրուեցաւ հեռանալ, սակայն մերժեց. «Ես ժողովրդիս հետ պիտի ապրիմ ու մեռնիմ»։

Արդէն յիշեցի, որ պարսիկ կառավարութեան մօտ մեծ յարգանք կը վայելէ։ Իր խնդրանքները մերժուած չեն երբեք։ Ուստի եւ, իր ժողովուրդը ստոյգ մահէ փրկելու համար, կը դիմէ կառավարութեան, իր պատգամաւորները կ'ուղարկէ Ալի Իհսան փաշայի մօտ։ Իր խօսքին կը հաւատային, թէեւ այդ օրերուն Թաւրիզի նահանգապետը ե՛ւ Թրքասէր էր եւ հայատեաց։ Ալի Իհսան փաշան կը պատուէ Առաջնորդը, եւ իր կողմէ պատգամաւոր կ'ուղարկէ, փոխադարձ այցելութիւն տալու։ Շնորհիւ Առաջնորդին անխոնջ, յամառ ջանքերուն, ոչ մէկ Հայու քիթ արիւնեցաւ, ընդհակառակն արիւնարբու փաշային կողմէ հրահանգուեցաւ Հայերու հետ լաւ վարուիլ։

Ներսէս արքեպսկ. կը վայելէ ոչ միայն պարսիկ կառավարութեան, այլ եւ բոլոր հիւպատոսներու համակրանքը։ Բոլոր հիւպատոսները, իրենց երկրորդ այցելութիւնը իրեն կուտան, իսկ ինքը կ'ուղարկէ իր փոխանորդը։ Ոչ մէկ Առաջնորդ այսքան յարգանք վայելած է։

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

ԿԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Քուէպահանջ կիներու համաժողովին մէջ միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը՝ ամուսնութեան մասին.— «Համաժողովը համոզուած թէ ամուսնութեան արդիական օրէնքները պէտք է հիմնուին ամուսնի եւ կնոջ բացարձակ հաւասարութեան վրայ, կը հաստատէ՝ 1. Թէ ամուսնի իշխանութիւնը պէտք է ջնջուի այն երկիրներուն մէջ, ուր գոյութիւն ունի, 2. Թէ ծնողները հաւասար իրաւունք պէտք է ունենան իրենց զաւակներուն վրայ, 3. Թէ կինը ամուսնութեան պատճառաւ պէտք չէ զրկուի իր սեփական կալուածներէն եւ եկամուտներէն»։

Ուրբաթ գիշեր Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ հրապարակային հանդէս մը տրուեցաւ, ուր խօսեցան 11 երկիրներու կին երեսփոխանները։

Կիրակի առաւօտ վերջին նիստը տեղի ունեցաւ, իսկ շաբաթ գիշեր Թրոքատերոյի մեծ սրահին մէջ հրապարակային հաւաքոյթ մը կատարուեցաւ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂ ՄԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

(Մեր Թղթակցէն)

ՀՌՈՄ, 31 Մայիս

Երէկ, հովանաւորութեամբ ծերակուտական Լուիճի Լուցցաթթիի, տեղի ունեցաւ Պարիի հայկական «Նոր Արաքս» գիւղին պաշտօնական բացումը։ Կը մասնակցէին պետական, քաղաքական ու գրական ականաւոր անձեր ու Հռոմի ազնուականութեան լաւագոյն ներկայացուցիչները։ Պարիի հայ գաղութը այս առթիւ ղրկած էր Հռոմ պատգամաւորութիւն մը, առաջնորդութեամբ բանաստեղծ Հրանտ Նազարեանցի, որուն անվհատ ճիգերով հիմնուեցաւ «Նոր Արաքս» գիւղը որ այսօր փոքրիկ բոյնի մը վերածուած է։

Արարողութիւնը ծէսի մը հանդիսաւորութեամբ սկսաւ Հրանտ Նազարեանցի մէկ յուզիչ ճառով, որ ունկնդրուեցաւ ներկաներէն, երկիւղած լռութեամբ։

Նազարեանց պատմեց վերջ հայ ժողովուրդին դարաւոր խաչելութիւնը, անոր հերոսական ու ըմբոստ ոգին, անոր անխորտակելի հաւատքը դէպի ապագան, անոր ստեղծագործ հանճարը մարդկային գործունէութեանց բոլոր ճիւղերուն մէջ, երախտագիտութեամբ յիշեց Իտալիոյ ժողովուրդին լաւագոյն զաւակներուն համակրանքը դէպի հայ դատը ու մասնաւորապէս շեշտեց Լուցցաթթիի անվհատ ջանքերը ի նպաստ հայ ազգին ու անոր անձնուէր հոգատարութիւնը Պարիի հայ գաղութին բարօրութեանը համար։ Բանաստեղծը այսպէս վերջացուց իր ճառը զոր այսօր հրատարակած են իտալական բոլոր թերթերը։

— «Մեզի համար խորին մխիթարանք մըն է կատարել մեր գիւղին բացման այս հանդէսը Հռոմի մէջ։

«Միութիւն ցեղերու որ պատմութեան հեռաւոր ժամանակաշրջաններուն մէջ կ'երկարի, բայց հզօրապէս զգացուած է մինչեւ այսօր, միութիւն մտածումի ու գործի հզօր առաքինութիւններու՝ Արեւմտի զմայլելի արտայայտութիւններէ մինչեւ հերոսական ընդդիմութիւնները բռնապետութեանց ու հալածանքներու դէմ, պահպանելու համար միշտ պայծառ ցեղի մը հիմնական նկարագիրը, միութիւն իտէալներու դէպի տիեզերական խաղաղութեան ու բեղմնաւոր աշխատանքի մը ապագան, միակ իտէալը արժանի հազարամեայ ժողովուրդներու, որոնք գիտեն լայնօրէն բաշխել իրենց դարաւոր փորձառութեանց եւ նրբացած քաղաքակրթութեան պտուղները.— Մենք, Հայերս, ո՛վ Իտալացի եղբայրներ, արժանի ենք ապրելու Հռոմէական Արծիւներուն ուժեղ թեւերուն տակ, արժանի ենք կենալու ձեր կողքին, մենք մարտիրոս Հայաստանի զաւակները՝ մարտիրոս Իտալիոյ զաւակներու կողքին։

«Ու եթէ Իտալիան կրցաւ բարձրանալ տխուր դարերու տանջալի փորձանքներէն վերջ՝ երջանիկ ազգի մը կենսալի մեծութեան, թող մեզի համար ըլլայ մաղթանք մը.— մեզի որ տակաւին ցաւալի ճակատագրէ մը ընկճուած կը հեծենք, — ձեր արժանաւոր բախտաւորութիւնը։ Եթէ մենք կը յիշենք մեր անցեալ փառքերը ու կը խոկանք մեր այսօրուան թշուառութեանը վրայ, թող ձեր օրինակը մեր յուսաբեկ հոգիներուն ներշնչէ այն հաւատքն ու վստահութիւնը թէ ի զուր տեղը չէ որ Մեծագոյն Իտալիան այսօր փառաւոր կեանքի մը հասած՝ մեզի երկարեց քրոջ մը գուրգուրանքով իր բարի ձեռքը ու ուզեց որ իր քովը կենանք, առաջին կարգին վրայ, աշխարհի առջեւ։

«Ասիկա, ո՛վ Իտալացի եղբայրներ, Աստուծոյ վճիռն է. միայն արիւնով ողողուած հողէն է որ կը ծաղկի սպիտակ ու յաղթական շուշանը, միայն վիրաւոր ոստրէին ծալքերէն է որ կը ծլի թանկագին մարգրիտը. միայն սէրն է որ կը վսեմացնէ կեանքը»։

Պ. Լուցցաթթի պատասխանեց այս ճառին, ապահովցնելով որ ինք ու իր բարեկամները չպիտի դադրին պաշտպանելէ միշտ հայ ազգին իրաւունքները ու պիտի հսկեն Պարիի հայ գաղութին ճակատագրին վրայ։ Լուցցաթթի ներշնչուած խօսքերով ոգեկոչեց «Հայ հերոսական ու ազնիւ ազգին» համար այն սիրոյ օրէնքները, որոնք միայն կրնան խլել կեղծիքի դիմակները քաղաքակրթութեան դէմքէն ու կարելի դարձնել վերածնունդի հրաշքը։

Լուցցաթթի իր գեղեցիկ ճառէն վերջ, մինչ ներկաները ջերմօրէն կը ծափահարէին, Նազարեանցի յանձնեց մետաքսեայ հսկայ հայկական դրօշակ մը, նուէր կոմսուհի Պրաչչիի, մաղթելով որ օր մը այդ դրօշակը ծածանի վերածնած անկախ Հայաստանի ազատ երկինքին մէջ։

Նոյն օրը, երկրորդ հանդէս մը տեղի ունեցաւ կոմսուհի Պրաչչիի պալատը, ի ներկայութեան Հռոմի ազնուականութեան եւ բազմաթիւ ականաւոր անձերու, ու հանդիսաւոր արարողութեամբ եւ առաջին անգամ ըլլալով Իտալիոյ մէջ՝ հայկական դրօշակը պարզուեցաւ, Հռոմի մէջ «ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԽՈՐԱՆԸ» կոչուած ազգային մեծագոյն յուշարձանին դիմաց։ Նազարեանց զգայուն ճառով մը փակեց այս համակրելի հանդէսը որ մեծ արժէք ունի։

Իրիկունը խնճոյք մը տրուեցաւ ի պատիւ Հրանտ Նազարեանցի՝ Հռոմի գրագէտներուն եւ լրագրողներուն կողմէ, եւ բազմաթիւ բաժակաճառեր արտասանուեցան, մաղթելով որ շուտով Հայաստան հասնի իր ամբողջական ազատագրման։ Այս առթիւ հեռագիրներ ուղարկուեցան բազմաթիւ մեծ հայասէրներու։ Հետեւեալ օրը, Նազարեանց մեկնեցաւ Հռոմէն, միասին տանելով նուիրուած հայկական դրօշը որ պիտի ծածանի «Նոր Արաքս»ի վրայ։

ՏԻԿ. ՓԱՆՔՀԸՐՍԹ ԴԱՒԱՆԱՓՈԽ

Տիկ. Էմըլին Փանքհըրսթ, անգլիացի քուէպահանջ կիներու հանրածանօթ վարիչը, պաշտօնապէս հրաժարեցաւ ընկերվարական կուսակցութենէն եւ յարեցաւ պահպանողականներուն։ Իր այս որոշումին պատճառները կը բացատրէ հետեւեալ կերպով.— Երբ երիտասարդ էի կը հաւատայի պետական ընկերվարութեան։ Բայց պատերազմի ատեն ձեռք բերած փորձառութիւններս, Ամերիկա կատարած ճամբորդութիւններս փոխել տուին այս մասին ունեցած տեսակէտներս։ Վերջին անգամ ընդհ. գործադուլը եկաւ բոլորովին փոխել զիս։ Ես հիմա կայսերապաշտ եմ։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ ԱԼ

Սթարա-Զակօրայէն 80 Հայեր կը պատրաստուին Ֆրանսա գալու։ Խասքովօի մէջ ալ նոյն վիճակը կը տիրէ։ Անգործութեան հետեւանքով հայ գաղթականները ապրուստ ճարելու տեղ կը փնտռեն, եւ Հայաստանի դուռները գոց գտնելով, կը դիմեն դէպի Ֆրանսա։ Սակայն Պուլկարիայէն հոս եկողներն ալ դժգոհ են եւ կը զղջան հեռացած ըլլալնուն։

ՀԱՅԵՐԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն)

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 25 Մայիս

Պաղեստինաբնակ Հայեր այժմու ճշգրիտ թիւը կը հաշ... մօտ 3500 հոգի։ Աս... 2500ը միայն Երուսաղէմի ... կը գտնուին, իսկ 1000ի չափ մը ցրուուած են Պաղեստինի միւս շրջանները.— Եաֆա, Հայֆա, Նազարէթ, Ղազէ, Ռամլէ եւ Բեթղեհէմ—։ Երուսաղէմէն վերջ, նկատելի թիւով Հայեր իրենց բնակութիւնը հաստատած են Եաֆայի եւ Հայֆայի մէջ, միւս վայրերը հազիւ 5—10 ընտանիքներ կան։ Հայութեան այս թիւէն, մօտաւորապէս 2500ը եկուորներ են, որոնք երկրէ երկիր թափառելէ յետոյ, ինկած են այս կայանը։

Գաղթական Հայերուն երբեմն ամէն կողմերը կարելի է հանդիպիլ։ Անոնք կամ լաւ արհեստաւորներ են եւ կամ մանր առեւտրականներ։ Անգործ մնացողներ գրեթէ չկան։ Իրենց հետ գործ ունեցողներու հանդէպ պարտաճանաչ են, որով բոլոր ազգերէն ալ կը յարգուին։ Ոչ մէկ տեղ, ոչ մէկ ատեն, երկրի ներքին վէճերուն չեն խառնուիր ու միայն իրենց առօրեայ ապրուստի հոգերով ծանրաբեռնուած՝ բոլորին հետ ալ խաղաղօրէն կ'ապրին։ Կ'աշխատին՝ տարուէ տարի բարելաւել իրենց տնտեսական վիճակը։ Այդ իսկ պատճառով թէ՛ երկրին իշխանութենէն եւ թէ՛ տեղացի ժողովուրդէն խաղաղասէր ու ջանարար ժողովուրդ մը ճանչցուած են։

Հազար բնիկներէն 800ը Երուսաղէմի մէջ կը գտնուին, իսկ 200ը մնացած շրջանները։ Ասոնցմէ Երուսաղէմ, Եաֆա եւ Բեթղեհէմ կեդրոնացածները՝ իրենց բնակութիւնը հաստատած են վանապատկան—ազգապատկան—կալուածներու մէջ, ձրիաբար։ Այս վերջիններուն մայրենի լեզուն արաբերէն ըլլալով, թէ՛ շուկայի կեանքին մէջ եւ թէ՛ իրենց ընտանեկան յարկին տակ, դժբախտաբար գործածականը միշտ արաբերէնն է։ Թէեւ Հայերէն ալ առանց դժուարութեան կրնան խօսիլ, սակայն կ'երեւի կամքն ու ազգային արժանապատուութեան նախանձախնդրութիւնը զգալապէս պակսած են, որ չեն ձգտիր շտկել իրենց այդ սխալը, ու կը թողուն որ իրենց նոր սերունդն ալ են-թարկուի, այլասերման վտանգին։

Պաղեստինի բոլոր քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ ապրող տեղացի Հայերուն տնտեսական վիճակը բաւական բարեկեցիկ է։ Մեծամասնաբար վարպետ արհեստաւորներ ըլլալով, իրենց բնակած վայրերուն մէջ լաւ դիրքեր գրաւած են։ Ընդհ. պատերազմն ալ բարեբախտաբար խորը վնասներ հասցուցած չէ իրենց, որով ամէնքն ալ տունով-տեղով, խանութով ու գործով իրենց գտնուած տեղերը մնացած են, եւ շատերն ալ շնորհիւ իրենց ճարպիկութեան մասնաւոր հարստութիւն դիզած են։ Երիտասարդութիւնը շատ է եւ զարգացած, բայց դժբախտաբար օտար դաստիարակութեամբ, քանի որ չկայ ազգային երկրորդական վարժարան մը։ Փոքրիկները, Երուսաղէմի մէջ, հազիւ մանկապարտէզի շրջանը կ'աւարտեն ու անկէ վերջ կ'ուղարկուին օտար վարժարաններ։

Ազգային կեանք չկայ ոչ Երուսաղէմի մէջ, եւ ոչ ալ շրջաններուն, թէեւ Երուսաղէմը երկրորդ կեդրոն մըն է Էջմիածինէն ...

տոյ, եւ ունի ուսումնասէր-գրագէտ զաորիար.ք մը բազմահազար հայութիւնով։ Մէջտեղ կան միայն երիտասարդներէ կազմուած մասնակի միութիւններ, որոնք սակայն այնքան ալ ազատ չեն, իրենց գործերը իրենք իրենց ձեռքով տնօրինելու, յետոյ նաեւ իրենց անդամները սակաւաթիւ ըլլալով, հազիւ քանի մը ամսուան կամ քանի մը տարուան կեանք կ'ապրին ու կ'անհետանան։ Պատերազմէն առաջ աս ու ասի չօգներ անոնց ոչ նիւթապէս ոչ ալ բարոյապէս։

Երուսաղէմի մէջ կը գտնուի ամբողջովին վեղարաւորներէ կազմուած տնօրէն ժողով մը, որ կը զբաղի միաբանական-կրօնական գործերով։

Մէկ խօսքով, Պաղեստինի հայութիւնը, թէեւ խաղաղ եւ բարեկեցիկ, ենթակայ է այլասերման, մանաւանդ նոր սերունդը։

Ո՞վ պիտի մտածէ դարմանի մասին։

ԱՐԱԶ

2,800,000 ՆԱՄԱԿ ԿՈՐՍՈՒԱԾ

Թղթատարական վարչութիւնը կը հաղորդէ որ 1925ին 2,800 հազար նամակներ եւ քարդեր կարելի չէ եղած իրենց տէրերուն յանձնել, հասցէները պակաս ըլլալով։ Անոնցմէ մէկուկէս միլիոնը կարելի չէ եղած ղրկողներուն վերադարձնել, որովհետեւ պահարանին ետեւը կամ մէջը հասցէ չէ գտնուած։

Այս առթիւ հետեւեալ հետաքրքրաշարժ հաշուըկատարուած է.— Եթէ այս 2,800,000 նամակները քով քովի շարուին, Փարիզէն մինչեւ Հավր կրնան հասնիլ. իսկ եթէ վրայէ վրայ դրուին, Էյֆէլի աշտարակին պէս չորս աշտարակ կազմելէ վերջ մաս մըն ալ պիտի աւելնայ, կազմելու համար 45 յարկնոց շէնքի մը բարձրութիւնը։

Եթէ կշռենք, մօտաւորապէս 60 թօնօ պիտի գան։ Դրօշմաթուղթի համար ծախսուած է մէկ միլիոն ֆրանքէն աւելի, մօտաւորապէս նոյնքան ծախք մը կը ներկայացնէ թուղթը, պահարանը եւ քանի մը հարիւր շիշ մելանը։

Ցակալին հաշուի չենք առներ այն նիւթական եւ բարոյական կորուստները, որոնք առաջ եկած են յիշեալ երեք միլիոնի մօտ նամակներու իրենց տեղերը չհասնելէն։ Քանի քանի վէճերու, թիւրիմացութիւններու, բարեկամական խզումներու կամ սիրային անհասկացողութիւններու տեղի տուած են այս նամակները, որոնք սպասուած են ի զուր բայց չեն հասած իրենց տէրերուն։

Թղթատարական վարչութիւնը դիտել կուտայ թէ նկատուած գլխաւոր թերութիւններն են անընթեռնելի գիրը, քաղաքին անունը նշանակուիլը եւ յաճախ ալ պատահած է որ պահարանները նամակատուփ ձգուած են՝ առանց որ եւ է արձանագրութեան։

ՆԱՓՈԼԷՕՆԻ ԳԼԽԱՐԿԸ

Անցած շաբաթ Սալ Տրուօի մէջ աճուրդի դրուեցաւ Նափոլէօն Պօնափարթի մէկ գլխարկը եւ ծախուեցաւ 51,300 ֆրանքի։ Գնողն է Մօնաքօի իշխանը, որ կ'ըսուի թէ զայն պիտի նուիրէ Մուսօլինիի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ. Նախակրթութիւնը Թուրք դպրոցներու մէջ կատարելու որոշման վրայ, օտար վարժարաններէ 8400 Թուրք աշակերտներ բացը կը մնան։ Միջոցներ կը խորհին այս աշակերտները տեղաւորելու համար։

ԱԼԻՒՐԻՆ ԳԻՆԸ բարձրացած ըլլալով, վախ կայ որ հացին գինը 2.15ի բարձրանայ Յունիս 15էն յետոյ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

ԲՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

La Presse Médicale (Թիւ 43, Մայիս 29), կը հրատարակէ քաղուածաբար հետեւեալ յօդուածը, որ կը ներկայացնէ բժիշկներուն կացութիւնը խորհրդային դրախտին մէջ։ — Վերջին ժամանակներս, խորհրդային մամուլը անհանգստութեամբ կը նշանակէ այն դէպքերը, որոնք կը ծաւալին բժիշկներուն եւ ժողովուրդին միջեւ։

Խարքովի «Կոմունիստ» թերթը (14 Ապրիլ) կ'ըսէ թէ այս հակառակութիւնները կը յանգին ոչ միայն անարգանքի եւ սպառնալիքի, այլ եւ ընդհարումներու, նոյն իսկ սպանութեանց։ Նման պարագաներ պատահած են Մոսկուայի, Լենինկրատի մէջ, Խարքովի կառավարութեան, Ցոնէցի աւազանին մէջ։

«Թրուտ» թերթը (10 Ապրիլ) Խարքովէն կը ստանայ հեռագիր մը, որ կը պատմէ թէ բանւոր մը թոպհար ձգած են Մաքրման եւ Կրինէնքօ բժիշկները, անոր համար որ անոնք մերժած են քննել զինք, կարգը չեկած։

Եւ «Փրավտա» (17 Ապրիլ) այս միջադէպին կը նուիրէ երկար յօդուած մը.—

«Վերջերս բժիշկներու հանդէպ տեղի ունեցած բռնութիւնները օրուան խնդիր դարձած են, եւ սպառնական երեւոյթ մը կը մտնեն։ Ամէն շաբաթ գաւառէն կը հասնին լուրեր, որոնք կը ներկայացնեն այս անսպասելի եւ աւաղելի նոր «ճակատին» տխուր պատկերը։ Էկատէրինոսլավի մէջ, բանուորական համալսարանին մէկ ուսանողը, որուն մերժած էին անմիջական տալ ձրի դարմանումի տոմս մը, յարձակած է իր բռունցքներովը ծերունի բժշկին, Չէկօլէվի վրայ, եւ վիրաւորած ձեռքէն ու գետին տապալած։

Քաղաքին Բժշկական ընկերութեան նախագահը մամուլով կը հաւաստէր թէ ատիկա բացառիկ պատահար մը չէր, նման բռնութիւններ, դանակի հարուածներով եւ ռէվօլվէրի սպառնալիքներով ճոխացած, տեղի կ'ունենան ամէն օր։ Էկատէրինոսլավի բանուորագիւղացիական տեսչութիւնը նկատած է որ «բժիշկները ստիպուած են աշխատիլ շարունակական բռնութեանց, անարգանքներու, սպառնալիքներու մթնոլորտի մը մէջ»։ Հասկցուած է որ սուտ հիւանդներն են աւելի այս ահաբեկման հերոսները։ Պէչովի մէջ, Սթալինի նահանգէն գիւղ մը, ֆէտէրով անուն մէկը մինչեւ արեան հոսումը ծեծած է բժիշկ Չէվինսքին, որ խնդրեր էր քսան վայրկեան սպասել իր դարմանատան մէջ։ Այս միջադէպէն քանի մը օր առաջ, նոյն գիւղը, ուրիշ անձ մը կը տփէ հիւանդապահը։

Րոստովի մէջ, Լէքնէվ անուն մէկը գաւազանով կը յարձակի բժիշկ Քանթօրովիչի վրայ, այն պատրուակով թէ լաւ չէ քննած իր տղան։ Նոյն քաղաքին մէջ, բժիշկ Սալնիքով, երբ կը մերժէ օր մը դադրեցնել իր գործը երթալ քննելու համար գլխացաւէ տառապող կին մը, ամուսինը, սովեթական պաշտօնեայ։ Մոսքվինին, կը սկսի ռռնալ կատաղօրէն, գրպանը խառնելով. «պիտի սպաննեմ քեզ, շան զաւակ»։ Վլատիվոսթօքի մէջ իշխանութիւնները միջոցներ ձեռք առին պաշտպանելու համար վիրաբոյժ մը, որուն կը սպառնար չարաղէտ պարտապանաց պատարագ մը նոյն շարքէն, իբրեւ թէ գործողութիւնը չէ կրցեր յաջող տանիլ բժիշկը։ Նիժնի-Նովկորոտի մէջ, դատական հետապնդումով սպառնացեր են բժիշկի մը, որ կնոջ մը ծննդաբերութեան թուականը ճշգօրէն չէ գրած եղեր։

Այս դէպքերը, կ'ըսէ «Փրավտա», դեռ շա՜տ հեռու են, որ ներկայացնեն մէկ շաբթուան կատարեալ հաշուեցոյցը։

Այս մասին, խօսելով «Թրուտ» (13 Ապրիլ) ցոյց կուտայ սուտ հիւանդ ձեւանալու անլուր դէպքեր, որ համաճարակի պէս տեղի կ'ունենան բանուորներու մէջ։ Անոնք այսպէսով կ'ուզեն խոյս տալ իրենց աշխատանքներէն։ Բազմաթի՜ւ են օրինակները։

Անոնցմէ մէկը մասնագէտ դարձած է, որ ուզած ատենը փորհարութիւն, կամ մալարիա կ'ունենայ, կամ իր տաքութիւնը կը բարձրացնէ։ Ան յաջողած է, առանց հիւանդ ըլլալու, ստանալ 34 արձակուրդ, ամէնը 58 օրուան համար եւ 182 րուպլի 59 ապահովագրական նպաստ։ Ուրիշ մըն ալ մասնագէտ էր ջերմ բռնելու։ Ան բազուկներուն վրայ կը շփէր աղը, եւ տաքութիւնը մինչեւ 40 աստիճան կրնար հանել։ Մէկ տարուան մէջ 43 արձակուրդ ստացած է, ամէնը 119 օրուան համար, նոյն ժամանակ՝ 307 րուպլի 88։ Ուրիշ մը, Մայիսէն դեկտեմբեր 1925, 23 արձակուրդ կ'առնէ, ամէնը 104 օր հանգիստ եւ 149 րուպլի 65 հատուցո՜ւմ։ Մենաքի մէջ անոնք կ'ահաբեկեն բժիշկները, (անոնցմէ մէկին դանակի հարուածով մը կը սպառնան,) եւ բռնութեամբ բժշկական թուղթերը կը խլեն անգոյ հիւանդութեանց համար։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

35.— ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՌԻ

Փոն տը Շէռին, գեղեցիկ գիւղաքաղաք մըն է Իզէրի նահանգին մէջ. Լիոնէն մօտ 40 վայրկեան հեռու, եւ ունի ելեկտրական թելի մեծ գործարան մը։

Հայերը եկած են 1923-24-25ին, մեծ մասը պայմանագրուած։ Ներկայիս մեր հայրենակիցներուն թիւը կը հաշուեն 400—450։ Կ'աշխատին Ակրամօնի ելեկտրական թելի գործարանը։ Մեծ մասը ընտանիքի տէր են եւ կը բնակին զատ զատ սենեակներու մէջ, որոնց վարձքը ընդհանրապէս գոհացուցիչ է։ Ամուրիները ունին իրենց յատուկ սենեակները անկողինմահճակալով, որ կը տրուի գործարանատիրոջ կողմէ։ Ամիսը 10 ֆրանք կը վճարեն եւ մեծ մասը կերակուրները իրենք կը պատրաստեն։ Վարք ու բարքը լաւ։

Թէեւ օրավարձքը քիչ է, բայց ապրուստի տեսակէտով մատչելի է։ Գործարանատիրոջ կողմէ ամէն դիւրութիւն կը տրուի թէ բնակարանի, տան գոյքերու եւ պարտէզի համար։ Այրերը կը ստանան 16էն 19 ֆրանք, իսկ կիները 9էն 11 ֆրանք։

Երեք տարուան շրջանի մէջ ունեցած ենք 45-50 ծնունդ եւ 8 մահ, երկուքը երիտասարդ, (մէկը Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղէն իսկ միւսը՝ Եւդոկիայէն)։

Ամուսնութիւն ու ծնունդ յաճախադէպ են։ Հայերը աւելի ծնունդ կ'ունենան քան Ցոյները կամ Իտալացիները որոնք մեծամասնութիւն են։ Հիւանդութիւն շատ քիչ կը պատահի, շնորհիւ առողջ օդին ու ջուրին։ Հոս ալ ազգային մարմին չկայ։ 25-30 պզտիկներ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն։

Հ. Յ. Դ. Մարմինը 1924էն ի վեր կը գործէ, վառ պահելով ազգային ոգին։ Կազմակերպած է հանդէսներ եւ բանախօսութիւններ։ Ենթակոմիտէն 1925, դեկտեմբեր 8ին կազմակերպեց Երիտ. Միութիւն մը, որուն «Ջաւարեան» գրադարանէն կ'օգտուին մեր հայրենակիցները։ Կայ նաեւ Հօկի մասնաճիւղ մը որ 16 անդամ ունէր, բայց Լիոնի եղբայրասպան կռիւէն վերջ մեծ մասը հեռացան, պատռելով իրենց անդամատետրերը։ Շատերը կը զղջան որ զոհ գացին կեղծաւորներու։

Աշխատաւոր մը

36.— ՇԱԹՈՒ

Երկու-երեք տարիէ ի վեր Շաթու հաստատուած են 35—40 երիտասարդներ եւ քանի մը ընտանիքներ։ Գրեթէ բոլորն ալ գործարաններու մէջ կ'աշխատին։ Օրականները քիչ-շատ գոհացուցիչ են։ Ընտանիքաւորները տնային գործ չեն ըներ, իսկ ամուրիները մէկ-երկուքով սենեակ վարձած են եւ իրենք կը պատրաստեն իրենց կերակուրը։ Հիւանդ չունինք։ Օդը շատ առողջ է։ Երկու երիտասարդներ նշանուած են ֆրանսացի օրիորդներու հետ։ Անցեալ տարի 50 տարեկան մարդ մը մեռաւ, այս տարի ալ մէկ ծնունդ ունեցաւ։

Չկայ որ եւ է կազմակերպութիւն, թէեւ բաղձանքներ չեն պակսիր։ Գործող եւ փորձառու մարդ չունինք, 30-40 երիտասարդները համախմբելու եւ այլասերման դէմ պայքարելու համար։ Երբ իրարու քով գան, Թուրքերէն կը խօսին, թէեւ շատ լաւ հայերէն գիտեն։ Մեն մօտերմէն ան Լէյի մէջ ալ, որ շատ հեռու չէ, բաւական թուով հայրենակիցներ կան. կարելի է անոնց հետ միանալով կազմակերպութիւն մը յառաջ բերել, եւ շաբաթը կամ 15 օրը մէկ անգամ հաւաքուիլ։

Ցեղացի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԼԱՆՍԷՅ, (Սեփ. թղթ.).— Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէն սարքած էր հրապարակային բանախօսութիւն մը, Հայաստանի անկախութեան 8րդ տարեդարձին առթիւ։ Գրեթէ ամբողջ գաղութը ներկայ էր։ Բեմը զարդարուած էր 20ի մօտ մեծադիր նկարներովը մեր անմահ հերոսներուն եւ մտաւորականներուն։ Ֆրանսականի կողքին կը ծածանէր հայ եռագոյնը. ոգեւորութիւնը կատարեալ էր։ Ատենապետի բացման խօսքէն յետոյ, Մ. Տէր Սարգիսեան պարզեց հայ ժողովուրդի գերմարդկային ճիգը ազատագրութեան համար։

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Անդրէ Տէր Օհանեան, որ մանրամասնօրէն ներկայացուց Մայիս 28ի պատմութիւնը։

Բանախօսութիւնը վերջացաւ բուռն ծափերով եւ մեր շարքերուն վրայ աւելցան հինգ նոր ընկերներ։

Լիոնի Արսլանեան քահանան, որ զուգադիպութեամբ մը քաղաքս կը գտնուէր, սիրայօժար ներկայ գտնուելով հանդէսին, յարգանքի խօսքեր ըրաւ մեր նահատակներուն որոնք Մայիս 28ը կերտեցին ու յորդորեց ժողովուրդը չմոռնալ հայրենիքը։

Հանդէսի ընթացքին նուագեցին Տէր եւ Տիկին Ցատեան, երգեցին ընկ. Ս. Քաջիկեան եւ Տիկին Լուիզ Երոյեան. արտասանութիւն մը ըրաւ Պ. Աւետիս Քէշիշեան (Հայ եռագոյնը եւ յաղթանակի կամարը)։

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ (Սեփ. թղ.).— Այստեղ ալ կազմուեցաւ «Երիտասարդ Կրթասիրաց» միութիւն մը։ Առաջին հաւաքումին կարդացուեցաւ «Յառաջ»էն յօդուած մը։ Ցանկալի է որ միութիւնը ամէն կերպի համախմբելով իր անդամները, ունենայ ընթերցումներ գրքերէ եւ զանազան թերթերէ, որոնք բացատրուին եւ լուսաբանուին կարող անձերու կողմէ։

Պէտք է վարչութեան եւ միութեան անդամները ամէն գնով աջակցին, եւ իրենց թիւը քառասունէն վաթսունի բարձրացնեն։

*** Նախապէս եկած 18 որբերու վրայ աւելցան 21 նորեկներ եւ այդքան ալ կը սպասուին մօտերս։ Պէտք է ուշադրութիւն դարձնել այս դժբախտներուն վրայ որպէս իրենց զաւակը կամ քո՜յրը։

*** Պալաքեան եպիսկ. այստեղ ալ այցելեց եւ տեղեկութիւններ քաղեց գաղութի քանակի ու վիճակի մասին։ Ընդունելով Արտէշը առանձին թեմ նկատելու առաջարկը, պատուիրեց յարաբերիլ Լիոնի հետ։ Խոստացաւ ուսուցչի մը ծախքը ստանձնել, եթէ գտնենք դպրոցի յարմար վայր մը։

ՎԻԷՆ (Սեփ. թղթ.).— Կաթոլիկոսական Պատուիրակը իր այցելութեան առթիւ խոստացաւ վարժուհի մը ղրկել Կարմիր Խաչի դպրոցին։ Երանի թէ այս անգամ իրապէս գոհացում տրուէր այս ստիպողական պահանջին, եւ գործը յանձնուէր Կարմիր Խաչին եւ ոչ թէ ծալապատիկ նստողներու։

Երեք գործարանատէրերու կողմէ հոգեւոր հովիւ հրաւիրուած է Հայր Անդրէաս Պօտուրեանը, Վիեննայի Մխիթարեաններէն։ Շատեր գովեստով կը խօսին իր մասին։

Մայիս ամսուան ընթացքին գաղութս ունեցաւ մէկէ աւելի ծնունդներ։

Վիշապ

ԱՆԳԼԵՒԹՈՒՐՔ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, Մուսուլի վէճը կարգադրուած է հետեւեալ կերպով.— Իբրեւ սահմանագլուխ ընդունուած է Պրիւքսէլի գիծը, Ալթունի շրջանին մէջ փոքրիկ փոփոխութեամբ մը ի նպաստ Թուրքերուն։

Սահմանին երկու կողմէն 75 քիլոմեդր տարածութեամբ գօտի մը պիտի ապազինուի։ Թուրքեւիրաքեան զինուորական յանձնաժողով մը, նախագահութեամբ Զուիցերացիի մը, վերջնական սահմանագծումը պիտի կատարէ դաշնագրին վաւերացումէն վեց ամիս յետոյ։ Իրաքի թողուած հողամասին բնակիչները իրաւունք պիտի ունենան թրքական հպատակութիւնը ընդունելու։

Թուրքիա ամբողջ Իրաքի քարիւղի արտադրութեան հարիւրին 10 պիտի ստանայ։ Պարսիկ կառավարութեան հետ նոր բանակցութիւններ պիտի կատարուին «Անկլօ-Փըրժիըն Օյլ Քըմփընի» եւ «Թըրքիշ Փէթրօլիում Քըմփընի» ընկերութիւնները միացնելու համար։ Կը կարծուի թէ քարիւղի հորերը ամէնէն ուշ մինչեւ երեք տարի պիտի կրնան լիառատ արտադրել։

Թուրքիա կարգ մը երկաթուղային դիւրութիւններ կը ստանայ, Իրաք փոխադրելու համար Թուրքիա շինուած ապրանքները։ Համաձայնութիւն գոյացած է նոյնպէս որ ի հարկին Թուրք եւ անգլիական զօրքերը պիտի գործակցին քիւրտերու կողմէ ապստամբական որ եւ է նոր շարժում զսպելու համար։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐ

Ֆրանսացի մարզական թղթակիցներու հետ մէկտեղ այցելեցինք Գիւնի մարզարանը ուր հայ կռփամարտիկ Աթաեան կը պատրաստուի համբաւաւոր ֆրանսացի կռփամարտիկ Լաֆինեօրի հետ կատարելիք մրցման, Սպանիոյ մէջ Յունիս 12ին։

Աթաեան իր վերջին մրցումէն ի վեր հանգստանալէ վերջ, երկու շաբաթէ ի վեր կը մարզուի իր մենէճըր Պ. Ֆէվրիէի եւ Պըլթօնէլ Հօր հսկողութեան տակ։ Եւ իր արժէքը ապացուցանելու համար մամուլի ներկայացուցիչներու ներկայութեան 4 ռաունտ փորձ ըրաւ Եւրոպայի նախկին ախոյեան ֆրէտ Պըլթօնէլի եւ հանրածանօթ Մանժօ եւ Գասինի «առաջին սերի» կռփամարտիկներու հետ։ Հայ ախոյեանը այս կռփամարտիկներու հետ մարզուելէն ի վեր իր ոյժին եւ քաջութեան վրայ աւելցուցած է նաեւ բաւական գիտութիւն որ մեծ օգտակարութիւն ունենայ յաջորդ շաբթուայ մրցումին։ Իր Sparing Partnerները (միասին մարզուողները) շատ գոհ են իրմէ եւ նոյն սրահին մէջ փորձ ընողները մեծ հետաքրքրութեամբ է որ կը հետեւին մեր հայրենակցին փորձերուն։

Քանի մը վայրկեան չուան ցատկելէ, Shadow-Boxing, եւ մարմնամարզէ վերջ Աթաեան վերջացուց իր ծանր պատրաստութիւնը եւ մինչեւ մրցման օրը պիտի բաւականանայ թեթեւ փորձերով, իր ներկայ լաւագոյն կազմին (ֆորմ) մէջ մնալու համար։

Իր մենէճըր Ֆէվրիէ եւ «Պօքսինկ»ի խմբագրապետ Պ. Պըլթօնէլի յայտարարութիւններէն կեզրակացնենք որ հայ ախոյեանը լուրջ հաւանականութիւններ ունի Լաֆինէօրի դէմ։

Աթաեանի հակառակորդը Լաֆինէօր Եւրոպայի լաւագոյն 4 վելթէրներէն մին կը նկատուի, եւ յաղթած է անգլիացի ախոյեաններէն Պիլի Մաթիք, Ճօնի, Պրաուն եւ գերմանիոյ ախոյեան Ցօմկօրկէնի հետ։ Հաւասար մնացած է ֆրանսայի ախոյեան Թրօմէրիօի հետ երկու անգամ։

*** Եգիպտահայ ախոյեան Հայկ Ասատուրեան որ մեծ համբաւ շահած է այդ շրջաններուն մէջ, մօտ ատենէն Փարիզ պիտի գայ, մրցումներ ընելու։ Շատ հաւանական է որ հայ պաշտօնական ախոյեանութեան համար մրցի Աթաեանի հետ։

*** Վեց ամիսէ ի վեր Մարսիլիոյ կռփամարտի շրջանակներուն մէջ կ'երեւայ հայ երիտասարդ մարզիկի մը անունը՝ Պաղտասարեան։ Մեր հայրենակիցը կրցած է յաղթել սեւամորթ Սալիմին, որ Ֆրանսայի լաւագոյն «թեթեւ»ներուն հետ մրցած է։ Հայ կռփամարտիկը մեծ ապագայ կը խոստանայ, իր կարող է «Մենէճըր»ին ձեռքին տակ, իր քաջութեան հետ մեծ ոյժ ունենալով։

Հ. Թ.

Մ. ՁԵՐԱԶԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Կիրակի օր, 13 Յունիս, Փարիզի մէջ հանդէս մը տեղի կ'ունենայ ի պատիւ Մինաս Չերազի յոբելեանին, բանախօսութիւններով եւ գեղարուեստական բաժինով։ Հանդէսը պիտի սկսի ժամը 8,30ին Salle des Agriculteurs,(8, Rue d'Athènes)։

ՊՈԼՍՈ մէջ մեռած է Պ. Լեւոն Սէմէրճեան, Սկիւտարի ճեմարանին բարերար-հիմնադիրը։

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Հ. Հ. Պատուիրակութենէն մեզի կը հաղորդեն թէ՝ արդէն իսկ դիմումներ եղած են պատկան իշխանութեան, ինքնութեան թուղթերու համար յարուցուած դժուարութիւններու առթիւ: Առարկութիւններ կան թէ շատեր Մարսէյլ կամ Լիոն բնակելու իրաւունք չունենալով հանդերձ, այնտեղ հաստատուած են: Միւս կողմէ, տհաճութիւն կը պատճառեն համախմբումները:

Ամէն պարագայի մէջ, խնդիրը ամբողջովին պարզուած չէ դեռ, եւ դիմումները կը շարունակուին:

Կ՚իմանանք թէ Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ ալ նոյն դժուարութիւնները կը հանեն անոնց դէմ որոնք շատոնց խնդրագիր ներկայացուցած են ինքնութեան վերջնական թուղթը ստանալու համար:

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ

Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին 40րդ նստաշրջանը: Օրակարգին վրայ կան բաւական բարդ խնդիրներ: Սըր Չէմպըրլէյն հաղորդեց թէ Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ վերջնապէս կարգադրուած է Մուսուլի խնդիրը:

Նոր զիջումներ առեւտրականներուն

Զեկայի եւ Ազգային տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդի նախագահ Ֆէլիքս Ճէրճինսքի հրամայեց դադրեցնել հալածանքը մասնաւոր առեւտրականներու դէմ, որոնցմէ 8000 հոգի ձերբակալուած եւ աքսորուած էին Մոսկուայէն Սիպերիա, երկու ամսուան ընթացքին: Նոր որոշման համաձայն մասնաւոր առեւտրականները ազատ պիտի ըլլան ներքին շուկաներուն մէջ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ առուծախի: Ճէրճինսքի տնտեսական խորհուրդին յայտնեց թէ ութը ամիս առաջ գործակցական ընկերութիւնները դիմած էին իրեն՝ համաձայնութիւն մը կնքելու համար խորհրդային ճարտարարուեստի թրըսթներուն հետ, խոստանալով իջեցնել իրենց գիները: Թրըսթները 100էն 20 զեղչեցին իրենց մեծաքանակի գիները, սակայն գործակցականները ո՛չ միայն չզեղչեցին, այլ եւ փոքրաքանակ վաճառումի գիները բարձրացուցին: Այս պատճառով Սիպերիա աքսորուածները ազատ պիտի ձգուին, սանձ դնելու համար գործակցականներու շահատակութեանց:

Լիոնի պատգամաւորական ընտրութիւնը

Լիոնէն կը գրեն մեզի.—

Կիրակի 6 Յունիսին տեղի ունեցաւ Եւրոպայի պատգամաւորական ժողովին համար քաղաքէս ընտրուելիք չորս պատգամաւորներու ընտրութիւնը: Ընտրութեանց մասնակցելու իրաւունք ունէին միայն եկեղեցական տուրք վճարողները, որոնց ընդհանուր թիւը կը հասնի 240-250 հոգիի: Մասնակցեցան 150 հոգի: Դաշնակցականները, ինչպէս գրած էի, նախապէս որոշած էին չմասնակցիլ այս ընտրութեանց, բողոքելով ամէն կողմէ սարքուած մեքենայութեանց դէմ: Ընտրութիւնը տուաւ հետեւեալ արդիւնքը.— Սերովբէ Փափազեան՝ 147 քուէ, (Լիոնէն), Բարսեղ Կիւլպէնկեան՝ 127 քուէ (Փարիզէն), Ադամեան՝ 120 քուէ (Լիոնէն), Դաւիթ բէկ 106 քուէ (Փարիզէն), որոնք ընտրուեցան:

Եկեղեցական տուրք վճարողներու մէկ մասին նամակ չէր ղրկուած: Տօքթ. Գրիգորեան 33, Ն. Օհանեան 30, Եր. Տէր-Անդրէասեան 9 քուէ և զանազաններ 1-4 քուէ ստացած էին:

Ամերիկացի մը մահուան դատապարտուած

Սուրիոյ բանակին մէջ ծառայող ամերիկացի կամաւոր մը՝ Պէնէթ Տօթի, այլ անուամբ Ժիլպէռ Քլար, մահուան դատապարտուեցաւ ֆրանս. պատերազմական ատեանին կողմէ: Յիշեալը ոչ միայն դասալիք եղած է, այլ եւ դրդած է Օտար Լէգէոնի իր բոլոր ընկերները որ սահմանը անցնելով Պաղեստին ապաստանին: Զինքը և իր ընկերները հետապնդելու համար ղրկուած ֆրանսական զինուորներուն վրայ կրակ բացած են և անձնատուր եղած են միայն այն ատեն երբ առանց ուտելիքի մնացած են Հաւրանի լեռներուն մէջ:

Ուաշինկթընէն արտաքին նախարարը հեռագրած է Փարիզի դեսպանին որ միջնորդէ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին մօտ, որպէսզի մահապատիժը չվաւերացնէ:

Երեք համայնավարներ ձերբակալուած

Սօֆիայի մէջ ձերբակալուեցան Մաքս Քլիազքին, Տավիտ Էմտին եւ կազէր Օսթրովսքի անուն երեք ռուս հրեաներ, որոնք կեղծ անցագրեր ունէին եւ որոնց վրայէն 6000 տոլարի գումար մը գտնուեցաւ: Ոստիկանութեան քննութեամբ հաստատուեցաւ որ ասոնք պոլշեւիկեան գործակալներ էին, յատկապէս ղրկուած Մոսկուայէն, և յարաբերութեան մէջ էին Վիէննայի Պալքանեան համայնավարական կեդրոնին հետ: Առաջին երկուքը զանազան երկիրներու ոստիկանութեանց կողմէ կը փնտռուէին իբրեւ միջազգային դրամաշորթներ: Ձերբակալուած է նաեւ պուլկար գաղթական համայնավար մը:

Խոզի առեւտուրը Պուլկարիոյ մէջ

Սօպրանիէին օրինագիծ մը ներկայացուած է, որով անգլ. ընկերութեան մը կը տրուի Պուլկարիոյ մէջ խոզի միսին առեւտուրի մենաշնորհը: Ժողովուրդը այս ձեռնարկին դէմ բողոքելու համար կազմակերպած էր միթինկ մը, զոր արգիլեց ոստիկանութիւնը:

Հայ լրտես մը?

Յունահայ թերթերը կը գրեն թէ Աթէնքի մէջ ձերբակալուած է վերջերս Նյուրնէէն եկած Գ. Պարտիզեան անուն Հայ մը, որ առաջարկած է օտար դեսպանատան մը ծախել, 100 հազար տրախմիի փոխարէն, արտաքին նախարարութեան կարգ մը գաղտնի փաստաթուղթերը Մակեդոնիոյ և Թրակիոյ մասին: Դեսպանատան պաշտօնեաներէն մէկը խնդիրը կ՚իմացնէ հելլէն իշխանութեանց և գաղտնի ոստիկան մը բարեկամանալով Պարտիզեանի հետ, կը հասկնայ անոր ծրագիրները: Պարտիզեան կը խոստովանի որ կաշառած է նախարարութեան գրասենեակի մը տնօրէնը: Սակայն երբ դէմ դիմաց կը բերուի յիշեալին հետ, կը հասկցուի որ չէր ճանչնար տնօրէնը: Քննութիւնները կը շարունակուին:

ՕՐ. ԺԱՆԷԹ ՉԱՄՈՒՐԼԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՖՐԱՆՍՈՒԱ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Արնուվիլ-լէ-կոնէս 6 յունիս 926

"ՀԱՅ ՄԵՔԵՆԱԳՈՐԾ ԱՐՀԵՍՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ,,

Հակառակ դժուարին պայմաններու, կարելի եղաւ քովէ քով բերել խումբ մը մասնագէտ մեքենագործներ եւ կազմել միութիւն մը «Հայ մեքենագործ արհեստ. միութիւն» անունով:

Նպատակ.—

1. Գաղութահայ հասարակութեան մեքենագիտական արհեստի մասին մասնագիտական դաստիարակութիւն տալ, գործնական եւ տեսական մէթոտներով:

2. Կապ հաստատել մայր հայրենիքի եւ օտար համանման միութեանց եւ գաղութներու մէջ գործող հայ մեքենագէտներու հետ:

Միութիւնը կազմուած է սեղմ շրջանակի մը մէջ, մտահոգութիւնը ունենալով տեւական եւ արդիւնաւոր դարձնել զայն:

Միութիւնը՝ իր Ապրիլ 11ի ընդհ. ժողովին մէջ ընտրած է վարչութիւն մը՝ որ իր պաշտօնին գիտակցութիւնը ունենալով, աւելի լայն գետնի վրայ պիտի կազմակերպէ միութեան բոլոր գործերը:

(Կնիք)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր խումբերը 11 Յունիս Ուրբաթ գիշեր ժամը 8.30ին 2 rue du Vieux Colombier, Մէթրօ Սէն-Սիւլփիս: Օրակարգ՝ Զեկոյց ընկ. Շահան Նաթալիէ եւ ներթական հարցեր:

Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան ժողովը վաղը, հինգշ. երեկոյ ժամը 8ուկէսին, Floria ճաշարան: Կը խօսի Ընկեր Ջամալեան, կրնան մասնակցիլ կուսակց. ընկերներ:

ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ընդհ. ժողովը, 11 Յունիս ժամը 8.30ին, Floria ճաշարանի սրահին մէջ, rue Mons. le Prince Paris (6e)

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Ենթակոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը 13 Յունիս Կիրակի, կէս օրէ վերջ, ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՀԱՅ ՄԵՔԵՆԱԳՈՐԾ Արհեստ. Միութեան դասախօսական ժողովը 13 Յունիս Կիրակի ժամը 2.30ին Café du Métroի վերնայարկը 95 Boul. St. Gérmain. Կը խօսի Պ. Մէրճիմէքեան:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Հ. Յ. Դ. ՓՈՒԶԷՆԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷ.— Կիրակի օրուան հանդէսին ազդը ստացանք ուշ. օր:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթ.— Նոյնպէս:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Բ.— Ստացանք 22 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Կ. Մ.— Ստացանք նամակներ եւ 10 ֆրանք. գիրքերը ղրկուեցան:

ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՐՕՏ, Թ. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք. ղրկեցինք Յունիս 1էն:

ՍԷՆԹ. ԷԹԻԷՆ, Յ. Զ.— Ստացանք 36 ֆրանք.

ՍՈՒՔ ԱՀՐԱՍ, Ա. Խ. Ստացանք 75 ֆրանք:

ՎԻԵՆ, Հ. Ո.— Երկուքին համար, 30 ֆրանք պէտք է վճարուի:

ԼԻՈՆ, Գ. Մ.— Ստացանք նամակներ. գիրքը ղրկեցինք:

ԹՈՒԼՈՆ, Յ. Ե.— Ստացանք 26 ֆրանք. գիրքը ղրկեցինք, հասցէն ճիշդ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Բ.— Ստացած ենք. հասցէն փոխեցինք.

ՊՈԼԷՆ, Գործ.— Ստացած ենք եւ տեղեկացուցած:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԱՅԻՍԻ 28,,Ը

Աշխատակցութեամբ Ա. Ահարոնեանի, Ա. Իսահակեանի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի, Մ. Վարանդեանի, Ս. Վրացեանի, եւլն.: Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի: 14 մեծ և փոքր պատկերներով: Տպագր. Կ. Յ. Ներսէս, Փարիզ, 1926: Գին 5.50 ֆրանք: Կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սեբաստացի Ալիքսան Տէրտէրեան կը փնտռէ եղբայրը Կարապետ Տէրտէրեանը, 28 տարեկան, որ երկու տարի առաջ Փարիզի մէջ տեսնուած է: Տեղեկացնել Ալիքսան Տէրտէրեանի 551 Hudson St. New-York N. Y., U. S. A.

— Կը փնտռուին Սեպուհ եւ Տիգրան Աբիկեան, բնիկ Ամասիացի: Մինչեւ 1915 Մերսին էին, այժմ կը կարծուին Միջագետքի կողմերը ըլլալ: Տեղեկացնել M. Archag Apikianի, 12, Rue Chanoinesse, Paris (4): Առաջին լուր տուողին 500 ֆր. պարգեւ:

— Կարապետ Թօփալեան կը փնտռէ հօրեղբայրները Նշան եւ Տիգրան Թօփալեաններ, Ամասիացի, որոնք երկու տարի առաջ Փարիզի մէջ դերձակութիւն կ՚ընէին: Տեղեկացնել Near East Relief, 15 Bd. des Italiens, Paris.

— Կէյվէի Գուրտպէլէնկ գիւղէն Յարէթ Ուսկանճեան կը փնտռէ հօրաքրոջ տղան Բերովբէ Ճիվէչեանը որ 15 տարիէ ի վեր Ամերիկա կը գտնուի: Տեղեկացնել Restaurant Nicomidia. Pont de Cheruy, France: Կը խնդրուի Ամերիկայի «Հայրենիք»էն արտատպել:

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Յունիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	164	—
Տոլար,	Dollar	33	20
Մարք (ոսկի)	Mark	7	90
Թրքական թղթ.	L. Trq.	17	40
Թրք. ոսկի	» or	143	—
Մէճիտիէ	Médjidié	13	—
Լէվա 100 հատը	Léva	24	—
Տրախմի »	Drachme	41	50
Լիր » »	Lire	126	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	102	50
Զուից. »	Frc. Suisse	642	—
Լէյ 100 հատը	Ley	13	60
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	?69	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3800	—
» II	»	2300	—
» III	»	2150	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	140	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՑՈՒՆԻՍ 1926
11 JUIN 1926
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 135 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԷՆ ՇԱՏԵՐ ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ ԵՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ԵՒ ՍԻՊԵՐԻՈՅ ԽՈՐԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՊՐԾՈՒՆ ԳԵՏՆԻ ՎՐԱՅ

Երեք-չորս տարի առաջ, Մոսկուայէն գաղտնի գործակալ մը կ'իջնէր Թիֆլիս, համիսլամական շարժման մասին ուսումնասիրութիւն մը կատարելու համար:

Մեզի համար մութ կը մնայ այդ քննութեան արդիւնքը, ինչպէս մութ է Ռիկովի Նախիջեւան այցելութեան բուն եզրակացութիւնը:

Անցեալ Դեկտեմբերին, կարգ մը Թուրքեր ձերբակալուեցան Անդրկովկասի մէջ, իբրեւ Թրքական լրտեսներ և գործակալներ, որոնք զէնք կը փոխադրէին Նախիջեւան և Ադրբէջան: Չին արհեստ մըն է այս, որ լայն ծաւալ ստացած էր Հայաստանի հանրապետութեան ատեն, շնորհիւ պոլշեւիկներու մեղսակցութեան: Եւ երբ օրուան կառավարութիւնը զայն խափանելու ձեռնարկեց, գաղտնի փաստաթուղթերն ալ հրատարակելով, մարդիկ չհասկցան գործին ամբողջ լրջութիւնը, և աւելի շատ Հայաստանը յանցաւոր գտան, քան դրացի Թուրքիան ու Ադրբէջանը:

Հայաստանը խորտակուեցաւ հարթիչ գլանի մը տակ, և խաբուսիկ խաղաղութիւն մը հաստատուեցաւ հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն ուրացման գնով: Բայց, հինգ տարի վերջը, ռուս վարիչները իրենց աչքերով կը տեսնեն թէ ոչինչ փոխուած է իրականին մէջ, և «ընկեր» Քէմալի գործակալները կը շարունակեն իրենց դաւերը, եղածն ալ ոչնչացնելու համար: Այսօր ալ, նոյնքան բանուկ ճամբայ մըն է Նախիջեւանը Թուրքիոյ և Բագուի միջեւ, գաղտնի գործունէութեան համար, որքան երէկ, երբ հայկական պետութիւնը չէր ամրապնդուած տակաւին, և սահմանները կը մնային անորոշ: Պոլշեւիկ վարիչները այնքան շլմորած էին կարմիր յեղափոխութեան տեսիլքէն որ, ամբողջ աշխարհի դէմ պատ քաշած ատեն, մոռցան թէ դուռները բաց թողած են հարաւի կողմէն, և զոհած են իրաւունքներ որոնք սերտ կապ ունէին նոյն իսկ Ռուսաստանի ապահովութեան հետ: Կարս, Սուրմալու, Նախիջեւան, Զանգեզուր, Գանձակ-Ղարաբաղ,— այս բոլոր հայկական վայրերուն համար Ռուսերը ստորագրեցին այնպիսի թուղթեր, որոնք ոչ միայն կը խղդեն, կ'անդամալուծեն փոքրիկ Հայաստանը, այլ և կը նուիրագործեն քէմալական Թուրքիոյ գերագոյն երազը,— համաթրքական, Թուրանական արշաւը դէպի Բագու և աւելի անդին:

Իմաստ մը կա՞յ այս քաղաքականութեան մէջ: Ա՛յո՛, կարճատեսներուն համար միայն, որոնք կը կարծեն թէ Թուրք տարրը զօրացնելով Անդրկովկասի մէջ, պիտի խափանեն քաղքենի պետութեանց նուաճողական ձգտումները: Անշուշտ ասոր համար է որ, անդադար և անարգել կը վերահաստատուին Հայաստանէն փախած Թուրքերը, իսկ հայ թափառական կամ սակաւահող գաղթականութիւնը ոչ միայն չի կրնար տեղաւորուիլ դրացի երկիրներու մէջ, իր իսկ հողերուն վրայ, այլև նոր արտագաղթի մը կը դիմէ, տարտղնուելով Ռուսաստանի խորերը: Նորագոյն հաշիւներու համաձայն, արդէն յիսուն հազար հոգի հեռացած են Հայաստանէն, ներս առնուած 17.450 հոգիի դիմաց: Վերջերս Յունաստանէն գացած 4000 գաղթականներուն երկու երրորդն ալ դեռ բացը կը մնայ, և հետզհետէ կը նօսրանայ, ցիրուցան թափառելով ամէն ուղղութեամբ:

Միամտութիւն պիտի ըլլար հաւատալ թէ սթափած են այս միականի քաղաքականութեան առաջնորդները: Թերեւս կան մարդիկ որ կը տեսնեն վտանգը: Բայց իրականութիւնը երբեք բարենշան չէ: Թուրքերը այսօր ամէն ատենէ աւելի նախապատրաստ են պոլշեւիկ «եօլտաշ»ներուն: Թրքական դարաւոր պատմութեան մէջ եղած չէ շրջան մը ուր, Թուրքիա այսքան համարձակ նայուածք և ամուր հաւատք ունեցած ըլլար դէպի Արեւելք, հարթելով բոլոր արգելքները: Պոլշեւիկներուն ոտքը գետնէն կտրեցաւ, երբ Թուրք քաջարի «ասկեար»ները արեան մէջ խեղդեցին քրտական ապստամբութիւնը: Անգլիան հարուածելու համար, անոնք չվարանեցան զոհել Քիւրտերը, ինչպէս անկէ առաջ զոհեր էին հայ ժողովուրդը: Բայց անհաւասիկ Լոնտոն փակեց իր հաշիւը, խոնարհեցնելով Էնկիւրին, իսկ Մոսկուա իր քթին տակ եղած վտանգը անտեսելով, սաղմոններ կ'երգէ Ռիֆերու և Ճէպէլը Տրիւզներու վերեւ:

Որքան լպրծուն, նոյնքան աղիտաբեր է այս ճամբան. մանաւանդ որ խորհրդային միութիւնը, պարտուա՛ծ բոլոր ճակատներուն վրայ, Գերմանիայէն մինչեւ Չինաստան, ուժասպառ՝ անտեսապէս, միշտ ենթակայ է անակնկալներու:

Իր շահն իսկ թելադրէ կարճ կապել հեռաւոր մարզանքները, և խորհիլ անմիջական պահանջներու մասին:

Այդ պահանջները կը թելադրեն, ամէնէն առաջ, վերահաստատել հայ ժողովուրդին իրաւունքները:

Շ.

ԺՈՂՈՎՐԴԱՆՈՒԷՐ ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ՄԸ

Վաղը իրիկուն կը կատարուի Ատրպատականի առաջնորդ Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեանի հանրային գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանը:

Ներսէս արք. ծնած է Զանգեզուր գաւառի Բռնակոթ գիւղը, 1866 Մարտին: Նախակրթութիւնը իր ծննդավայրին մէջ ստանալէ յետոյ 1877ին կ'ընդունուի Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանը, Գէորգ Դ. Կաթողիկոսին օրով: Կը հետեւի նաեւ հայագիտական ճիւղին և 1886ին կ'աւարտէ Ճեմարանի տասնամեայ լրիւ ընթացքը եւ նոյն տարին ուսուցիչ կը կարգուի իր ծննդավայրի «խալիֆայական» դպրոցին:

1888ի աշնան Ղարաբաղի Հայոց թեմական դպրոցին (Շուշի) ուսուցչութեան կը կոչուի: 1890ին երկու ուսուցիչ ընկերներով կը փորձէ անցնիլ Թրքահայաստան եւ նուիրուիլ ազատագրական պայքարին, սակայն ճամբան Թուրքերուն հետ ընդհարելով, երեք ուսուցիչները կը ստիպուին Շուշի դառնալ: Մելիք-Թանգեան հոն կը մնայ մինչեւ 1892ի վերջը: 1894ի սկիզբը Բագու կը հրաւիրուի, պաշտօնավարելու Հայոց Մարդասիրական ընկ.եան դպրոցը: 1896ին ցարական կառավարութիւնը փակել կուտայ դպրոցը եւ ուսուցիչ ու աշակերտ կը ցրուուին: 1897ին Փեթրօկրատի համալսարանը կը մտնէ՝ իրաւաբանութիւն ուսանելու եւ կ'ուսումնասիրէ մանաւանդ հայոց եկեղ. իրաւունքի պատմութիւնը: 1900ին կ'աւարտէ համալսարանը եւ Էջմիածին դառնալով 1901ին վարդապետ կը ձեռնադրուի:

1893ին Շուշիի մէջ հրատարակած է «Աշխարհաբառի քերականութիւնը»: «Մշակ»ի եւ «Նոր դար»ի պայքարին առթիւ հրատարակած է: «Մշակ եւ Նոր դար, կուսակցութիւններ եւ մի քանի խնդիրներ» անուն գիրք մը: Իր գրական գլխաւոր գործն է «Հայոց եկեղեցական իրաւունքը» երկհատոր գիրքը (Շուշի, 1903—1905), իր տեսակին մէջ առաջինը: Այս երկասիրութիւնը մեծապէս գնահատուած է ժամանակին բանասէրներու կողմէ:

Քիչ յետոյ Խրիմեան Հայրիկ Տաթեւի վանքին վանահայր եւ Սիւնեաց թեմի առաջնորդ. փոխանորդ կը կարգէ: 1903ին ցարական կառավարութիւնը հրամայած էր գրաւել հայ եկեղ. կալուածները: Ներսէս Վրդ. Շուշիի մէջ ռուս ոստիկանութեան կողմէ կը ձերբակալուի եւ մէկ ամիս կը բանտարկուի, եւ հակառակ բոլոր բռնութիւններուն, չի յանձներ կալուածները, որոնք յետոյ բռնի ուժով կը գրաւուին: 1905ին հայ-թրքական ընդհարումներուն ատեն յեղափոխականի վայել քաջասրտութեամբ ինքնապաշտպանութեան յորդորներ կուտայ ժողովուրդին: Իր աջակցութեամբ է որ Սեբաստացի Մուրատը 200 մարտիկներով Տաթեւի վանքէն դուրս ելլելով կ'անցնի Ղափան եւ կոտորածէ կը փրկէ 30 հայ գիւղեր: 1906ին Խրիմեանի դիւանապետ կը կարգուի. սակայն ցարական կառավարութիւնը զանազան անհիմն մեղադրանքներով զայն կ'աքսորէ Խրիմի Ս. Խաչ վանքը, 1907ի ամառը: 1909ի վերջերը Իզմիրլեան հայրիկի միջնորդութեամբ աքսորէն կը դառնայ Էջմիածին եւ կը կարգուի «վանական կառավարութեան նախագահ» (1910—1912): Գէորգ Ե. Կաթողիկոս 1912 Սեպտ.ին Մելիք-Թանգեան վրդ.ը կը ղրկէ Ատրպատական, թեմի գործերը քննելու եւ առաջնորդ. ընտրութիւն կատարել տալու համար: Պատգմ. ժողովը միաձայնութեամբ առաջնորդ կ'ընտրէ զինքը: Այդ թուականէն մինչեւ այսօր նոյն պաշտօնին վրայ կը մնայ: 1914ին եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի:

Մեծ պատերազմին երբ Թուրքերը խուժեցին Պարսկաստան, հայ ու ասորի գաղթականներ սարսափի ենթարկուեցան: Ներսէս Եպս. օգնութեան հասաւ այդ 40000 գաղթականներուն (25,000 Հայ, 15000 Ասորի): Նոյն աջակցութիւնը ցոյց տուաւ Վանի տարագիրներուն: 1917ին նշանակուեցաւ նաեւ «Առաջնորդ Հայոց Վասպուրականի»ի եւ նոյն տարին անցաւ Վան, այցելելով բոլոր վանքերը:

"ԴՈՒՔ ՔԱՂԱՔԻ ՄԷՋ ԱՊՐԵԼԻՔ ՄԱՐԴ ՉԷՔ,,

Լիոնէն կը գրեն մեզի.— Ինքնութեան թուղթերու մասին նոյն դժուարութիւնները կը շարունակուին: Շաբաթ օր մեր հայրենակիցներէն Վարդանեան կը ներկայանայ՝ իսկական անձնագիրը ստանալու համար. ձեռքի ժամանակաւոր թուղթն ալ կ'առնեն և կ'ըսեն. «Մօտ օրէն ամբողջ Հայերդ գիւղերը պիտի ղրկենք, դուք քաղաքին մէջ ապրելիք մարդ չէք»:

Այս կարգի արտայայտութիւններ մեծապէս կ'ազդեն մեր հայրենակիցներուն վրայ:

ԴԱՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ.— Սասունցի Յարութիւն Մուրատեան Յունիս 4ին երկրորդ անգամ ըլլալով հրաւէր ստացաւ ներկայանալու հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Ժուստէնին: Մուրատեան ներկայացաւ նոյն օրը, ընկերակցութեամբ փաստաբանի օգնականին և հայ թարգմանին: Մուրատեան կրկնած է նախապէս Ընդհ. Ապահովութեան փոխ-տնօրէն Պ. Օզըրօի առջեւ իր ըրած յայտարարութիւնները: Ֆրանսացի ոստիկանը, որ անմիտ գաւազան մը գտած էր Մուրատեանին ձեռքը, վկայած է թէ գաւազանով որ և է մէկուն զարնելը չտեսաւ: Իսկ Ֆրանսացի կոմունիստ բանուոր Կիւթավ Կօտ, որ յատկապէս հրապարակ դրուած վկայ մըն է եւ չի ճանչնար ամբաստանեալը, վկայած է թէ Մուրատեանին զարնելը տեսաւ: Կասկած չկայ թէ շուտով երեւան պիտի ելլէ ճշմարտութիւնը: Մուրատեան հարցաքննութենէն վերջ տուն դարձաւ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՔԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կառավարութիւնը կը շարունակէ վճռական միջոցներ ձեռք առնել, ֆրանքը փրկելու համար: Չորեքշաբթի օր, Նախարարական Խորհուրդը բոլորովին փոխելով այն քաղաքականութիւնը որ կը ձգտէր արգիլել դրամին արտածումը, որոշեց ամէն կաշկանդում վերցնել եւ թոյլ տալ որ դրամը ազատօրէն շարժի Ֆրանսայէն ուրիշ ո՛ր եւ է օտար երկիր: Մասնագէտներու կարծիքով, այս կարգադրութիւնը մեծապէս պիտի նպաստէ վերահաստատելու վստահութիւնը ազգային դրամին վրայ:

1925 Դեկտ. 31ի օրէնքին 34րդ յօդուածին տրամադրութեամբ, արգիլուած է 5000 ֆրանքէն աւելի ազգային դրամ կամ անոր համարժէք չէք կամ օտար դրամ հանել Ֆրանսայէն դուրս: Նախարարական որոշումը կը ջնջէ այս յօդուածը:

Ուրիշ կարեւոր որոշում է կտրօնի դրութեան ջնջումը: Այս դրութիւնը (Carnets de Coupon) հաստատուեցաւ վերջերս բուռն վիճէ մը յետոյ — գիտնալու համար ամէն տեսակ արժէ թուղթերու տէրերը: Մասնաւորապէս ձախակողմը կը պահանջէր այս ձեւը, որպէս զի կարելի ըլլայ ճշդել տուրքի քանակը այս կարգի հարստութեանց վրայ: Այս օրէնքին հաստատումէն անմիջապէս ետքը, շատեր օտար արժէթուղթի կը վերածէին իրենց ֆրանսական թուղթերը, արտասահմանի մէջ: Խորհրդարանը 35 միլիոն ֆրանք վարկ քուէարկած էր կտրօնի տետրակներու հաստատման համար, ինչ որ կը պահանջէր նաև ահագին պաշտօնէութիւն:

Այս դրութեան ջնջումը ապահովաբար մեծ աղմուկ պիտի հանէ Երեսփ. Ժողովին մէջ, քանի որ ձախակողմը հակառակ է: Թերեւս աջակողմը եւ կեդրոնը յաջողին քուէարկել տալ նոր կարգադրութիւնը, բայց իրագեկներ կ'ըսեն թէ երկար կեանք չի կրնար ունենալ ներկայ դահլիճը, որ արդէն ծանր տագնապ մը անցուց առջի օր: Ելմտական նախարարը կը սպառնար հրաժարիլ:

Կառավարութիւնը նորէն պնդեց թէ չպիտի օգտագործէ այն երեքուկէս միլիառ ոսկեդրամը որ կը մնայ Պանք տը Ֆրանսի մէջ, իբրեւ ազգային պահեստ:

Երկրէն ոսկեդրամ դուրս հանելու օրէնքը դարձեալ ի զօրու կը մնայ: Դրամագլուխի ազատութեան օրէնքը միայն թղթադրամի համար է:

Կառավարութիւնը նախապէս կը մտածէր լայն սեղմումներ հաստատել օտար ներածումներու դէմ, բայց վերջին պահուն յարմար դատուեցաւ որոշ սահման մը չանցնիլ, որպէսզի հանրային վստահութիւնը չխախտի և օտարները փոխվրէժի չդիմեն: Կ'ըսուի թէ նախատեսուած միջոցներէն մէկն է առաջարկել լրագրի հրատարակիչներուն որ պակսեցնեն իրենց թերթերուն էջերը:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ

Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովը անմիջապէս վաւերացուց Անգլիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը՝ Մուսուլի մասին: Այս առթիւ խօսած ճառին մէջ, արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ յայտարարեց թէ դաշնագիրը իբր սահմանագլուխ կը վաւերացնէ Պրիւսէլի գիծը: «Թուրքիոյ համար գլխաւոր խնդիրը հողի հարց չէր: Հազար քիլոմէթր հող ձգելով Իրագի, մենք խախտած չենք ըլլար մեր սկզբունքները: Թուրքիա, որ գլխաւոր ուժն է Արեւելքի մէջ, իր քաղաքականութեան առանցք ընտրած է աշխատիլ իբրև կարգ-կանոնի և յառաջդիմութեան տարր մը քաղաքակիրթ ազգերու շրջանակին մէջ, ուստի մենք զոհողութիւններ ըրինք, ապահովելու համար խաղաղութիւնը մօտաւոր Արեւելքի մէջ, Իրագի անկախութիւնը և բարօրութիւնը և բնականոն յարաբերութիւններու հաստատումը Անգլիոյ հետ»:

Գործավարը աւելցուց թէ Լօզանի, Ոսկեղջիւրի և Ժընեւի մէջ Թուրք պատուիրակներուն ներկայացուցած փաստերը չեն կորսնցուցած իրենց իրաւական արժէքը: Յետոյ խօսելով Սուրիոյ հետ կնքուած համաձայնութեան վրայ, յայտարարեց թէ այդ համաձայնութիւնը նոր շրջան մը կը բանայ ֆրանքօ-թուրք յարաբերութեանց զարգացման համար: «Այս նոր դաշնագիրները չեն փոխեր Թուրք հանրապետութեան ընդհանուր քաղաքականութիւնը, այլ կը շեշտեն թէ Թուրքիա կը սիրէ խաղաղութիւնը և կ'ուզէ խաղաղութեամբ ապրիլ քաղաքակիրթ աշխարհին հետ: Արեւելքի պետութեանց հետ կնքուած դաշնագիրները կը պահեն իրենց ամբողջական արժէքը»:

Թուրքօ-սուրիական դաշնագիրը վաւերացուեցաւ 2ի դէմ 144 ձայնով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

(Վիէննայի մեր Թղթակցէն)

Վիէննայի մէջ վերջին մէկ տարուան ընթացքին իբրեւ գաղութային կազմակերպութիւն կը գործէր միայն «Եկեղեցական Համայնքը», իր վարչութեամբ։

«Վիէննայի Հայոց Գաղթային Միութիւնը» թէեւ պաշտօնապէս չէր կազմալուծուած՝ համաձայն իր վերջին ընդհ. ժողովի որոշումներուն, սակայն իրականին մէջ լքուած էր եւ բնականաբար ժամանակի ընթացքին իր գոյութենէն հետք իսկ չմնաց։ Այդ լքումը յառաջ եկած էր գլխաւորաբար Հօկի ջատագովներու եւ համակիրներու կողմէ՝ որոնք արտասովոր փութկոտութեամբ եւ խմբովին արձանագրելով Գաղթ. Միութեան վերջին ընդհ. ժողովի հրաւէրին (գումարուած 1925ի աշնան), իրենց կարծեցեալ նախագահ Պ. Դաւիթ Տէր-Մովսէսեանի բերնով պաշտօնապէս կը յայտարարէին թէ Հօկի տեղական մարմին մը արդէն կազմուած է եւ թէ ան լիուլի կրնայ փոխարինել Գաղթ. Միութիւնը, միաժամանակ ունենալով գործելու շատ աւելի լայն սահմաններ...։ Սակայն այս շուրջ մէկ տարուայ ընթացքին Հօկի տեղական մարմնի մը գոյութենէն ոչ մէկ նշան տեսնուեցաւ։

Ճիշդ է որ Գաղթ. Միութիւնը արդէն կորսնցուցած էր իր կենսունակութիւնը եւ իր հիմնուելու օրէն իսկ նաեւ կարգ մը անձնական ճղճիմ հաշիւներու ծառայած։ Բայց եթէ կանխապէս մութ աշխատանքներ կատարուած չըլլային, գաղութի գիտակից ու անշահախնդիր տարրերու աջակցութեամբ կարելի կ'ըլլար անկասկած վերականգնել երբեմն վիճակի մատնուած այդ Միութիւնը եւ առողջ դիմագիծ ու հարազատ գործունէութիւն ապահովել անոր։ Մէկ տարի առաջ այդքան աւելի հրամայական էր նման միութեան մը գոյութիւնը, երբ մանաւանդ նոր կազմուած «Եկեղեցական Համայնքը» բացարձակապէս հեռու կը մնար որ եւ է հանրային եւ մշակութային աշխատանքէ, միայն մատուռը դարձնելով իր գոյութեան եւ գործունէութեան առանցքը. իսկ Հօկի տեղական մարմնի մը մասին եղած յայտարարութիւններէն կարելի չէր դրական որ եւ է ակնկալութիւն ունենալ գաղութին համար, ինչպէս յաջորդ շրջանը կատարելապէս հաստատեց։

Այսօր իրերու վիճակը փոխուած է, քանի որ «Եկեղեցական Համայնքը» գաղութային կեանքի ներկայացուցած անհրաժեշտութիւններուն ընդառաջ երթալով, հետզհետէ դուրս եկաւ գործունէութեան իր նեղ սահմաններէն, գէթ մասամբ ստանձնելով նաեւ Գաղթ. Միութեան աշխատանքը։

Ինչպէս ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, «Եկեղեցական Համայնք»ը արդիւնք է խումբ մը հայրենակիցներու գլուխ անհատական նախաձեռնութեան. այդ խմբակին միակ նպատակն է հոգեւոր հովիւ մը ունենալ եւ տարիներ առաջ հիմնուած մատուռը վերականգնել։

Մայիս 20ին տեղի ունեցաւ «Եկեղեցական Համայնք»ի վարչութեան կողմէ հրաւիրուած տարեկան Ա. ընդհ. ժողովը, որուն մասնակցելու համար կոչ եղած էր գաղութի բոլոր անհատներուն անխտրօրէն։ Ցիշեալ խմբակին մէջ հետզհետէ հասունցած է այն կարծիքը թէ բոլորի նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը պէտք է ապահովել՝ սկսուած գործը անհատական ձեռնարկի հանգամանքէն դուրս հանելով, ամբողջ գաղութի սեփականութիւն դարձնելու համար։

Ժողովին կը նախագահէր առժամեայ հոգեւոր հովիւ Տ. Արսէն Ծ. վրդ. Ղլտճեան։ Վարչութեան միամեայ գործունէութեան մասին նախագահ Պ. Ե. Զատէեանի ըրած գրաւոր տեղեկատուութենէն երեւցաւ որ վարչութիւնը ոչինչ չէ խնայած իր իսկ կամքով ու նախաձեռնութեամբ յանձն առած պարտականութիւնը լի ու լի կատարելու համար, Վիէննայի գաղթային կեանքին միակ գործօն մարմինը հանդիսանալով եւ անհրաժեշտ ներկայացող ամէն ուղղութեամբ ցոյց տալով բաւարար եւ գնահատելի գործունէութիւն։ Ան կանգ չէ առած նաեւ նիւթական դժուարութիւններու առջեւ եւ առանց ընկճուելու ու հիասթափուելու, արիաբար ու պարկեշտութեամբ տարած է բարոյական այն մեծ հարուածը զոր իրեն հասցուցած էր Վիէննայի նախկին հոգեւոր հովիւ Սահակ վրդ. Գէորգեան իր կոչման անվայել ընթացքով եւ վարած խայտառակ կենցաղով։

Վարչութիւնը իր տեղեկագրութեանը մէջ պատրաստակամութիւն կը յայտնէր սիրով շարունակելու մէկ տարի տարած իր աշխատանքը, խոստանալով հետզհետէ գործունէութեան աւելի լայն ասպարէզ ընդգրկել։ Կատարուած ընտրութիւնը ցոյց տուաւ թէ ընդհ. ժողովը իր ստուար մեծամասնութեամբ կը գնահատէ վարչութեան կողմէ յայտնուած այդ պատրաստակամութիւնը։ Հին վարչութիւնը վերընտրուեցաւ եւ պիտի գործէ կրկին Պ. Ե. Զատէեանի արժուն նախագահութեան տակ։

Օրակարգի կէտ կը կազմէր նաեւ Յունիս 20ին փարիզ գումարուելիք պատգամաւորական ժողովի համար եղած հրաւէրը։ Սկզբունքով ընդունելով մասնակցիլ այդ ժողովին, տեղիս վաճառականներէն Պ. Գ. Ամատունի սիրով յանձն առաւ իր նիւթական միջոցներով ներկայացնել Վիէննայի մէկ ձայնը։ Եղած հարցերու մասին անհրաժեշտ տեսակէտները պիտի մշակուին «Եկեղեցական Համայնք»ի վարչութեան կողմէ։

Պ.

ԱՅԳԻՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ.— Վախկար որ Ապրիլի սկիզբները տեղացած անսովոր ձիւնէն ցրդահար ըլլան Հայաստանի այգիներու հարիւրէն 70-80ը։ Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ Վաղարշապատի մէջ բոլոր այգիները առողջ են եւ առատ բերք կը սպասուի։ Մեծ չափով կ'աւելնայ նորատունկ այգիներու համեմատութիւնը։ Տեղացիները այգիներու կը վերածեն Թափուր հողերը։ Բայց բանուորի պակասութիւն կայ։ Սարի գիւղերու բանուորները կը պահանջեն օրական մինչեւ 2 րուբլի, մինչ առաջ կ'աշխատէին 70-80 կոպէկով։ Այս վիճակին գլխաւոր պատճառը այն է որ քիչ-շատ ապահով այգետէր գեղացիները չեն ուզեր անձամբ աշխատիլ։ Մինչեւ Յունիսի կէսերը այգիները հազիւ թէ փորուած ըլլան։

ՀԱՄԱՄԼՈՒ գիւղէն «Խորհրդային Հայաստան»ի կը գրեն թէ գաղթականները այս տարի ալ առանց ցանքի մնացին։ Հակառակ եղած խոստումներուն, գաղթականները մինչեւ այսօր հող չեն ստացած։ «Եթէ այսպէս շարունակուի, 200 անհող եւ արօտազուրկ գաղթականներ սովի պիտի մատնուին»։

ՍՏՈՐ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հալէպ, 31 Մայիս

Ամբողջ Հալէպը յուզուած է ստոր մատնութեան մը հետեւանքով։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Հալէպի Կոմիտէն կը պատրաստուէր տօնել մեր անկախութեան տօնը — Մայիս 28ը։ Երբ յայտարարութիւնը կը հրատարակուի, քաղաք. ժողովի ատենապետ Պ. Յ. Պէրպէրեան դիմելով Դաշնակցութեան Կոմիտէին, կ'առաջարկէ. քաղաք. ժողովին թողուլ Անկախութեան տօնը կազմակերպելու պատիւը, որպէս համազգային տօն։ Կոմիտէն որ վաղուց կը սպասէր ազգային իշխանութենէն այդ տեսակ ողջմտութիւն մը, սիրով կ'ընդունի այս առաջարկը եւ որոշ համաձայնութեամբ մը տօնին կազմակերպութեան պատիւը կը տրուի ազգային իշխանութեան։

Համաձայնութեան հիման վրայ, անկախութիւնը պիտի տօնուէր Մայիս 30ի կիրակին։ Արտաւազդ վրդ. պիտի պատարագէր եւ անկախութեան տօնին վրայ պիտի քարոզէր։ Ժամը 10ին, Սինէմա Օրիանթալի մէջ իր նախագահութեամբ, պիտի խօսէին քաղաք. ժողովի ատենապետ Պ. Յ. Պէրպէրեան, Պ. Երուանդ Զօրեան (չէզոք), ընկերներ՝ Արսէն Արծրունի եւ Միհրան Ալճեան։ Պ. Բ. Կանաչեանի յիսուն հոգինոց խումբը պիտի երգէր. կային արտասանութիւններ եւ նուագ։

Ու սակայն այս բոլորէն ոչ մէկը տեղի ունեցաւ։ Ինչո՞ւ։

«Սուրիական Մամուլ»ը, շաբաթ մը ամբողջ իր ստոր եւ շնական հրատարակութիւններով, սկսաւ միտքերը պղտորել եւ օտարի ուշադրութիւնը հրաւիրել մեր ներքին կեանքին վրայ։ Ոչ մէկ Հայ ականջ կը դնէր այս փողոցային թերթուկին, ու սակայն սենլքօրները ասով չէին բաւականանար։ Վարձկանի իրենց հաւատարմութիւնը պէտք է արժեցնէին։ Րուբլի մը ստանալու յոյսով, կը դիմեն մատնութեան ու իրենց մէջէն մէկ Շաւարշ Շիշմանեան կը ղրկեն ֆրանսական կառավարութեան, ուր այս խեղճուկ «լաքէ»ն. կը յայտնէ թէ, ազգային իշխանութիւնը կը պատրաստուի տօնել Մայիս 28ի տօնը, որուն դէմ են քաղաքիս հայութեան մէկ որոշ մասը, կարող են տեղի ունենալ անախորժութիւններ եւ մանաւանդ կրկնուիլ Լիոնի դէպքերը։ Ֆրանսական կառավարութիւնը կը կանչէ Սիւրմէեան վարդապետը եւ կը յայտնէ տօնակատարութեան մասին տրուած լուրերը։ Կը խնդրուի վարդապետէն չտօնել, եթէ ինք եւս կը կասկածի թէ կրնայ անախորժութիւն պատահիլ։ Սիւրմէեան վարդապետ, որուն մասնակցութիւնը շատ կասկածելի կը թուէր, շատերու կողմէն մինչեւ անգամ լաւ սարքուած խաղ մը, իսկոյն կը համաձայնի չտօնել, մոռնալով թէ Դաշնակցութեան հետ իր ունեցած համաձայնութիւնը եւ թէ՝ ազգային իշխանութեան վարկն ու ըրած յայտարարութիւնները։ Լաւատեղեակ պաշտօնեայ մը կը հաղորդէ մեզի թէ ֆրանսական կառավարութիւնը կրկին եղած դիմումի մը վրայ կը յայտնէ, որ եթէ Սիւրմէեան վրդ. պաշէ իր նախագահութիւնը, միշտ ալ կարելի է արտօնել. բայց Արտաւազդ վրդ. առաջին վայրկեանէն կը հրաժարի թէ նախագահութենէն եւ թէ անկախութեան տօնէն։ Աստիվրայ կառավարութիւնը աւելի կը խստացնէ ու Մայիս 30ի կիրակի օրուայ համար կ'արգիլէ ամէն տեսակի հայկական հաւաքոյթ, ժողով, լսարան, ներկայացում եւայլն.։

Այսպէս, քանի մը հնչակեան խլէզներ եւ վարձկան «լաքէ»ներկը յաջողին մատնութեամբ եւ խաբէութեամբ խանգարել Մայիս 28ի անկախութեան տօնը։ Այսպէս ամէն տեղ նոյն անոպայ խմբակը կորսնցուցած ազգային եւ անհատական արժանապատուութիւն, լծուեր է շատ մութ գործի մը, որու տակէն այնքան շատ... անակնկալներ կարելի է նշմարել։

Թող այս մէկն ալ արձանագրուի, վաղուան համար անշուշտ...։ Վարդապետը կիրակի օրը ո՛չ պատարագեց եւ ոչ ալ օրուայ առթիւ քարոզ խօսեցաւ։ Այս ալ չափազանց յատկանշական էր։

*** Մայիս 28ի երեկոյեան, Հալէպի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը, «Նաւասարդ» ակումբի մէջ մեծ ոգեւորութեամբ տօնեց անկախութեան տօնը։ Եղան բանախօսութիւններ, երգեր եւ արտասանութիւններ։ Խօսեցան ընկերներ Արամ Երէցեան, Հրաչ Փափազեան, Մուրատ Պետրոսեան եւ Տօքթ. Ա. Գասպարեան։

*** Մայիս 28ին, անկախութեան տօնին առթիւ ազգային եւ միւս լուսաւորչական դպրոցները փակ էին։ Ազգային դպրոցները անկախութեան տօնի առթիւ կազմակերպած էին պատշաճ հանդէսներ, ուր աշակերտութեան բացատրուեցաւ օրուան նշանակութիւնը։

Ա. Ա.

ԱՒԵՐԱԿ ՏԷՕՐԹ-ԵՕԼԸ

Լիբանանցի մը, որ պատերազմէն առաջ երկար տարիներ Տէօրթ-Եօլ ապրած է, վերջերս յաջողած ըլլալով այդ քաղաքը այցելել, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Կիլիկիոյ երբեմնի այդ շէն քաղաքի մասին.

— Քաղաքի մեծ մասը աւերակ է, տուները քանդուած են, պարտէզները չորցած եւ կտրուած, միայն քաղաքի կեդրոնի եւ շրջապատ տեղերու պարտէզներն են որ կանանչ կը մնան։ Մանաւանդ քաղաքի հարաւային մասի, բողոքականաց եկեղեցիի հարաւը գտնուող բոլոր պարտէզները կատարելապէս չորցած եւ աւերակ են։ Պալեան Սարգիսի մեծ շէնքը հիմնայատակ է, ուրիշ նման մեծ շէնքերէն շատերը քանդուած են։ Պալեան Պաղտասարի բնակարանը նուիրուած է Մուսթաֆա Քէմալի կնոջ։

Գիշերը անկարելի է անվախ կերպով քաղաքին մէջ պտտիլ. զանազան վայրի կենդանիներ մինչեւ առտու կը շրջին։ Ջրուած պարտէզներն ալ շատ անմշակ մնացած են, ոչ կը հերկուին եւ ոչ ալ կը խնամուին։ Անտառի մը ձեւը առած են պարտէզները։ Մեծ եկեղեցին ախոռի վերածուած է։

Քէլէկեան որբանոցի մեծ շէնքը վերածուած է զօրանոցի։ Սիսուան որբանոցի շէնքերը կառավարատուն եղած են։ Քաղաքին մէջ այժմ կը բնակին Թուրք գաղթականներ, որոնք ամէն տեսակ անբարոյականութեան որջ դարձուցեր են քաղաքը։ Առնցմէ զատ քաղաքին բոլոր հարստութեանց տէրերը կարգ մը Թուրք տէրէպէյիներ են, որոնք դիկտատորական ձեւով կ'իշխեն։ Կառավարութիւնը ազդեցիկ աղաներու ձեռքը խաղալիք է։ Այժմ Տէօրթ-Եօլի մէջ կը գտնուին մեծ թիւով զինուորներ։

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը 10 անգլ. ոսկի ստացած է, զոր Վիէննայի Եկեղեցական Համայնքը հաւաքած է Որբերու Կիրակիին առթիւ։

ԱՐԴԻՒՆԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.— Հօկի պարահանդէսը որ յետաձգուած էր գործադուլի պատճառաւ, տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ իրիկուն, մեծ յաջողութեամբ։ Ներկայ էին գաղութին կարեւոր մէկ մասը ինչպէս նաեւ անգլիացի հիւրեր։

Պարահանդէսին գլխաւոր նպատակն էր գումար մը գոյացնել Երեւանի մէջ կառուցուելիք «Լոնտոնահայ Տուն»ին համար։ Տոմսակներու հասոյթէն զատ, երեկոյթի ընթացքին կատարուած նուիրատուութիւններու ամբողջական գումարն է 910 ստերլին. իսկ տոմսերէն պիտի գոյանայ աւելի քան 100 ստերլին։ Հանգանակութիւնը պիտի շարունակուի նաեւ բացակայ հայրենակիցներու միջեւ եւ մեծ յոյս կայ որ շէնքին համար անհրաժեշտ նկատուած 3000 ստերլինի գումարին 2000ը ապահովէ Լոնտոնի գաղութը, մնացածին հոգը ձգելով Մանչեսթըրի Հայերուն։

Այս անսպասելի արդիւնքը որ չափազանց գովելի է մեր գաղութին համար, պերճախօս պատասխան մըն է այն բանդագուշանքներուն որ եւրոպահայ գաղութներու գլխուն կը տեղացնեն Երեւանի հայանուն կարմիրները։ Թէ՛ կազմակերպողներու եւ թէ նուիրատուներուն մէջ չկայ մէկը որ համաձայն ըլլայ ներկայ վարչաձեւին։ Լոնտոն կատարեց իր պարտքը, առանց հետաքրքրուելու Երեւանէն եկող պատգամաւորներով։ Լաւագոյն է որ իւրաքանչիւր հայ պաշտէ իր տեսակէտները անկախութիւնը, փոխանակ ստրկանալու «օրուան փրկիչներու» առջեւ եւ դրապէս օգնէ իր հայրենիքին։ Այդպէս ըրաւ մեր գաղութը։

*** Երեկոյթին գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան Պ. Մակարոֆ՝ 72 տարեկան հայ երգիչը, որուն թաւ ձայնը կը պահէ տակաւին իր բնքնատիպ հմայքը եւ ուժը, ինչպէս նաեւ իր հայ աշակերտուհին՝ Օր. Լիւսի Փիթըրս որուն երգերը անցան շատ յաջող։ Տիկին Շահան Սիրան Դէվէհիր, որ կազմած էր արեւելեան «պալէ»ներու բաժինը, խանդավառութիւն ստեղծեց իր մասնակցութեամբ։ Շատ յաջող էր նաեւ Օր. Րօզի Ճօրճ (հայ), իր «Ասիա»ի դերով, իսկ անվիճելի է Օր. Մաուի Փիթըրսի ձիրքը, իբրեւ շնորհալի պարուհի։

*** Կարմիր խաչի Մայիս 15ի պարահանդէսին զուտ հասոյթն է 168 ոսկի 10 շիլին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԼՐՏԵՍՆԵՐ

Պանտրմայի եւ Պալըքէսէրի շրջանին մէջ ձերբակալուած են երեք ֆրանսացի լրտեսներ, որոնց դատավարութիւնը պիտի սկսի գալ շաբաթ երբ անկախութեան դատարանի նախագահ Ալի պէյ եւ անդամ Գըլըճ Ալի պէյ Պոլիսէն Էնկիւրի դառնան։

ՆՈՅՆ ՎԻՃԱԿԸ ՄԻՆՉԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Չինաստանի Մանչուրիա քաղաքէն քսան հայրենակիցներ «Յառաջ»ի հասցէով հանրագրութիւն մը ղրկած են Հ. Հ. Պատուիրակութեան եւ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովին, խնդրելով որ միջնորդեն, որպէսզի ֆրանսական պաշտպանութեան տակ մտնեն։ Ստորագրողները կ'ըսեն թէ իրենց իրաւական վիճակը անստոյգ է, իբրեւ Թրքահպատակ, իսկ խորհրդային իշխանութեան հետ կապուիլ չեն ուզեր։

ՀԱՅԵՐԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷ[Ջ]

(Սեփական Թղթակցութիւն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 4 Յունիս

Այսօր պաշտօնապէս յայտ[նի] եղան արդէն երեսփ. ժողովի [եւ] ծերակոյտի ընտրութիւնները, [ո]րոնք կը համապատասխանեն [ա]թիւներուն զորս տեղեկացուցեր էի [ձեզ] նախորդ թղթակցութեամբ մը։ Պաշտօնական տեղեկագրին համաձայն, վարչապետ Զօր. Աւէրէսքուի կուսակցութիւնը խորհրդարանի մէջ պիտի ունենայ ձայներու երեք քառորդը։

Նորընտիր երեսփոխաններուն մէջ կան երկու Հայեր, Պ. Գալուստ Աւատուրով (Չէթարէ-Ալպայէն), որ վերջերս նահանգապետն էր Չէթարէ Ալպայի եւ ընտրութեանց մէջ կառավարական կուսակցութեան կողմէ թեկնածու ներկայացուելու առթիւ հրաժարեցաւ նահանգապետութենէ, իր տեղը տալով իր եղբօր Խօան Աւատուրովի։ Միւս Նորընտիր երեսփոխանն է Պ. Գրիգոր Թրանքու Եաշ, ներկայ դահլիճին մէջ աշխատանքի եւ հանրային ապահովութեան նախարար, որ Աւէրէսքուի կուսակցութեան սիւներէն մէկն է եւ որ ասկէ առաջ, երբ կալաց էր, վարած է տեղւոյն հայ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը։ Պ. Թրանքու Եաշ, հինգ տարի առաջ ալ, Զօր. Աւէրէսքուի դահլիճին մէջ կը վարէր մինւնոյն նախարարութիւնը։ Պ. Կարապետ Շըշ[...], որ ազատական խորհրդարանին մէջ երեսփոխան էր Խլվոֆի նահանգէն (Պուքրէշ), չկրցաւ վերընտրուիլ, Պրաթիանուի կուսակցութիւնը պարտուած ըլլալով ընտրութեան մէջ եւ հազիւ շահած ըլլալով [...] աթոռ։

Ծերակոյտին կ'անդամակց[ի] միակ Հայ մը՝ Պուքրէշի Առեւտրական եւ Ճարտարարուեստ[ի] սենեակի նախագահ Պ. Սահակ Չէրքէզ, որ նոյն սենեակին կող[մէ] ծերակուտական ընտրուեցաւ [...] ազատական թեկնածու։

Աւելցնեմ որ Հայերը չ[...] ծերակոյտին մէջ աթոռ մը [...] պահովել իրենց հոգեւոր պե[տ]ին, ինչպէս ունին ուրիշ փոքրամա[ս]նութիւնները, որոնց թիւը 20000է [...] կ'անցնի։ Իսլամներն են միայն [որ] առանց սոյն թիւը ունենա[...]լու ներկայացուցիչ մը կը ղրկ[են]. Ռումանական սահմանադր[ու]թեամբ եղած է այս բացառ[ու]թիւնը։

***

Վերջին օրերս ռումանակ[ան] թերթերը, «Ցնիվէրսալ»ն ալ [...] շատ կը խօսին երիտասարդ [...] գիտնականի մը՝ Տօքթ. Լ[...] Միրախորեանի գիտական հե[տա]զօտութեանց մասին։ Բժ. Միր[ա]խորեան, որ այժմ կը վարէ [...]քի համալսարանին կից [...] բուժական բուժարանը, որ[...] Վաննցի յայտնի ազգագէտ [...] նուէլ Միրախորեանի, այժմ [...]ուած ֆօքշան, ուր պաշտօնավ[արած] է տասնեակ տարիներ, երբ [...] ֆօքշանը իր հայ կրթ[...] ունէր։ Բժ. Միրախորեանի [...]կան հետազօտութիւնները [...] ձգտին ապացուցանել որ [...] մէջ ենթադրուած հերցեան [...] լիքները կարելի է օգտագ[ործել] նպաստ բժշկութեան։ Հայ բ[...] մտադիր է այցելել Մի[...] փարիզ՝ միջազգային գի[տական] հաստատութեանց առջեւ ալ [...] զելու իր հետազօտութեանց [ար]դիւնքը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԲՈԼՈՐ ԱՇԽԱ[ՏԱԿԻՑ]ՆԵՐԷՆ ԳՐԵԼ ԹՈՒՂԹԻՆ ՄԷԿ [ԵՐԵՍԻՆ] ՄԻԱՅՆ։

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Արտասահմանեան հայ մամուլի մի քանի օրգանները ան[...]ել մի պայքար են սկսել հայ [...]անուանի գրող Ա. Ահարոնեանի [...]եմ եւ այդ պայքարի ընթացքում, որի մէջ դժբախտաբար [...]յ ոչ մի գաղափարականութիւն, մարդիկ անցնում են ոչ [...]յն գրական «էտիկա»յի, այլ [...] տարրական քաղաքավարութեան սահմանները:

Հայ գրողը հրապարակօրէն [ենթ]արկւում է ամէն վիրաւորանքի, անգամ սպառնում են ֆիզիքական վիրաւորանք հասցնել [...]րան, — այդու հանդերձ հայ հասարակութիւնը, արտասահմանի բազմաթիւ մտաւորականութիւնը [լռ]ում է, բողոքի ձայն չի բարձրացնում այդ անմարդավայել վերաբերմունքի դէմ ու համակրանքի խօսք չի արտայայտում վիրաւորուած հայ գրողին: Եւս աւել ցաւալի է տեսնել, որ այդ ամբոխավարութեան գլուխ են կանգնած մարդիկ, որոնք իրենք տասնամեակներ շարունակ աշխատել են հայ գրական ան[...]գասատանում եւ այժմ իրենց մա[...]քուր կոչումը թողած՝ թուղթ են սեւացնում իրենց գրչակցի պատիւն ու անձը արատաւորելու համար:

Թւում է, որ կուսակցական պայքարն էլ պիտի դրուի որոշ սահմանների մէջ, չպիտի կորցնի երբեք իր գաղափարականութիւնը, չպիտի վերածւի մանր, անձնական հաշիւների, ոչ էլ արատաւորի դիմացնի անձն ու պատիւը:

Վիրաւորուած է անտեղի հայ գրական մշակը, որ մի շարք տասնամեակներ ոգեւորութեան [աղ]բիւր է տուել մեր ժողովրդին, ուղեցոյցը եւ թարգմանը հանդիսացել նրա ձգտումների:

Ում համար թանկ է հայ գրականութիւնը՝ չի կարող անկեղծ գայրոյթով չլցւել՝ կարդալով այն բազմաթիւ գրութիւնները, որ ուղղւում է Ա. Ահարոնեանի հասցէին:

Ձեխօսլովակիոյ Հայ Ուսանողական Միութիւնը բողոքում է այդ անվայել պայքարի դէմ, որ կիրառում են Ա. Ահարոնեանի քաղաքական հակառակորդները:

Մենք մեր խորին համակրանքն ենք յայտնում հայ վաստակաւոր գրողին, Ա. Ահարոնեանին, որպէս ժամանակակից հայ գրականութեան լաւագոյն ներկայացուցչին եւ ցաւակցութիւն այն ոչ մարդավայել վերաբերմունքի համար՝ որ նա յաճախ հանդիպում է հասարակութեան որոշ տարրերի եւ մամուլի օրգանների կողմից:

Մենք ողջունում ենք նրա վերադարձը դէպի հայ գրականութիւնը անկեղծօրէն եւ սպասում, որ քանքարաւոր հեղինակը նորէն կը հարստացնի մեր գրականութիւնը ընտիր երկերով:

(կնիք)

Չեխօսլովաքիոյ
Հայ Ուս. Միութիւն

ՖՐԱՆՔՕ-ԹՈՒՐՔ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Թուրքիոյ ֆրանսական դեսպան Պ. Ալպէռ Սարօ Յունիս 7ին Պոլիսէն ճամբայ ելաւ դէպի Փարիզ, հետը բերելով թուրքեւսուրիական նոր դաշնագիրը, որ վերջերս կնքուեցաւ Էնկիւրիի մէջ: Դեսպանը կը յուսայ թէ պիտի կրնայ յիշեալ դաշնագիրը հաւանութեամբ վաւերացնել տալ խորհրդարանէն:

Դեսպանը արդէն Փարիզ հասաւ Չորեքշաբթի օր եւ լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ թերթերուն:

ՇԱՀԸ ԵՒ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

(Թաւրիզի մեր Թղթակցէն)

Մայիս 9ին Թէհրանէն Թաւրիզ հասաւ Ատրպատականի առաջնորդ Ներսէս արքեպսկ. Մելիք-Թանգեան, որ Ապրիլ 20ին գացած էր Թէհրան՝ Րիզա Շահի թագադրութեան հանդէսներուն մասնակցելու:

Ներսէս արքեպսկ.ը Թէհրանի հայ գաղութին կողմէ հանդիսաւոր ընդունելութիւն գտած է եւ արժանացած է համակրական ցոյցերու: Ամենայն Հայոց Հայրապետին կողմէ ալ, ներկայացուցիչ եկած էր Մեսրոպ արքեպսկ.ը, որ Րիզա Շահին մատուցեր է Հայոց Կաթողիկոսին օրհնութեան եւ շնորհաւորութեան կոնդակը, (հրատարակուած՝ Թէհրանի պարսկական թերթերու մէջ):

Ներսէս արքեպսկ.ը Թէհրանի մէջ, թէ պարսիկ եւ թէ օտար պաշտօնական մարմիններու եւ անձերու մօտ մեծ յարգանքներու արժանացած է:

Ռուսական եւ անգլիական դեսպանները ճաշի հրաւիրեր են Հայոց առաջնորդը եւ խօսակցութիւններ ունեցեր են քաղաքական հարցերու շուրջ: Ներսէս արք.ը ջերմ եւ սիրալիր ընդունելութեան արժանացած է մանաւանդ Րիզա Շահի կողմէ: Շահը գոհ մնացեր է անոր Թէհրան ժամանումէն, իսկ թագադրութեան ժամանակ երբ գահաճառը արտասաներ է, խօսքը զրադաշտական (գեբրր) պարսիկներուն ուղղելով ըսած է.

— «Դուք հին պարսիկներու մնացորդներն էք թէեւ, բայց աշխատեցէք նմանիլ Հայերուն, որոնք քաջ են, ազնիւ, աշխատասէր, շիտակ եւ հաւատարիմ»:

Ներսէս արքեպսկ.ը թէ Շահին եւ թէ պետական անձերու ներկայացուցեր է կարգ մը խնդրագիրներ պարսկահայոց ազգային, կրթական եւ այլ հարցերու շուրջ եւ ստացած է բարեյաջող լուծում:

Առաջնորդին Թէհրանէն Թաւրիզ ժամանումը շատ հանդիսաւոր եղաւ: Ընդ առաջ գացեր էին բազմաթիւ կառքեր, ձիաւորներ եւ ինքնաշարժներ: Կառավարութեան կողմէն դիմաւորելու եկեր էին Թաւրիզի ոստիկանապետ փաշա խան, Նահանգապետի օգնականը եւլն.: Այս առթիւ ընդունելութիւն մը կատարուեցաւ թեմական դպրոցի պարտէզին մէջ, ուր հաւաքուած էր խուռն բազմութիւն մը:

Մասիս

ՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Փարիզի Հայ Չափահաս Երկսեռ Որբերու միութիւնը, որ հիմնուած է 19 դեկտ. 1925ին, Մայիսի վերջը վեցամսեայ ընդհ. ժողով մը ըրաւ, միութեան նպատակին շուրջ խոր վիճաբանութիւնէ մը վերջ, վերաքննեց ու վաւերացուց ծրագիր-կանոնագիրը եւ ընտրեց նոր վարչութիւնը:

Այսուհետեւ Ապրիլ ամիսը կը մնայ միութեանս գործունէութեան տարեսկիզբը: Վարչութիւնը պիտի ձեռնարկէ ամբողջական որբահամարի մը: Այս ծանր ու էական գործին, ինչպէս նաեւ միութեան ծրագրին իրագործման համար, այսօր հրաւէր կ'ուղղենք բոլոր որբերուն, որպէսզի մանրամասնութիւններու դանցով մը ստեղծուի համագործակցութիւնը մեր նուիրական խնդրին շուրջ:

Փարիզը ըլլալով նախաձեռնարկ, առ այժմ կը ներկայանայ իբրեւ կեդր. մարմին, եւ գաւառները պիտի կազմեն մասնաճիւղեր: Կոչ կ'ընենք միւս գաղութներու մէջ բնակող մեր ընկերներուն, որ նման ձեռնարկներ կատարեն, ապագային ստեղծելու համար հայ որբերու արտասահմանեան ընդհ. կեդրոնը: Մեր ծրագիրը պիտի ղրկուի բոլոր որբանոցներուն, եւ հոն ուր որբեր կեդրոնացած են:

Չափահաս երկսեռ որբերը կը զգան թէ այսուհետեւ կը սկսի շրջանը ինքնագիտակցութեան, որ մեր բոլորին կը պարտադրէ լուրջ աշխատանքներ: Ատեն է որ որբանոցներու հունձքը. առատ ու սփոփարար, յոյսով լեցնէ սպասող հոգիները: Միացնելով բոլոր որբերը, —գտնուին անոնք հայկական, ամերիկեան, կամ ուրիշ օտար հաստատութիւններու մէջ,— միակ գաղափարի մը շուրջ, մենք մեր աչքին առջեւ ունինք պատմական հսկայ կազմակերպութեան մը պատկերը, որ նոյնքան նուիրական է որքան բոլոր արդար յաւակնութիւնները զանազան կազմակերպութիւններու: Այստեղ մէջ կը բերենք մեր ծրագրին ամենէն գլխաւոր յօդուածը.—

«Որբերու բարձրագոյն իտէալը կր կազմեն, պայքար՝ ապազգայնացման դէմ, սէր՝ հայրենիքի հանդէպ, լաւագոյն ճանաչումը՝ ցեղային պատմութեան, պահպանումը՝ տոհմային ազնիւ աւանդութեանց»: (Յօդ.— 1.— Ա.)

Մենք կը ձգտինք ճշմարիտ անձնուիրութեամբ մը իրարու զօդել որբերը, ինչպէս եղբայրներ, ըլլան անոնք երկրի թէ արտասահմանի մէջ:

Այսպէս ճամբայ կ'ելլենք յաջողութեան ջերմ հաւատքով:

Փարիզի մէջ մեր գտած խանդավառութիւնը կը յուսադրէ մեզ եւ կ'ամրապնդէ հաւատքը մեր մէջ:

Մերն է ապագան, ընկերնե՛ր: Դէպի՛ միութիւն:

(կնիք)

ԾԱՆՕԹ.— Միութեանս հետ հաղորդակցելու համար դիմել միութեան կեդրոնի հասցէին՝ Union des Orphelins Arméniens Majeurs 3, rue d'Austerlitz Paris (12e).

Մեր ծրագիր-կանոնագիրը, որ լոյս տեսաւ, պիտի ղրկուի բոլոր որբ. միութիւններուն, գաւառները: Կը խնդրուի ուր որ մէկ որբ կայ, գրել մեզի, եւ թղթակցիլ: Անդամները, անդամագրուողներ եւ ուրիշ խնդիրներու համար կարելի է անձամբ ներկայանալ բացի երկուշաբթի օրէն, միւս օրերուն առաւօտէն մինչեւ երեկոյեան 8ը վերոյիշեալ հասցէին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

37 — ՔԼԷՐՄՈՆ ՖԵՌԱՆ

1924էն ի վեր մօտ 50 երկսեռ հայութիւն մը կ'ապրի Քլէրմոն Ֆեռանի մէջ: Մեծ մասը նախապէս կ'աշխատէր Միշլէնի քաուչուքի գործարանին մէջ, բայց այժմ բոլորն ալ արձակուած են (վերջին մէկ ամսուան ընթացքին գործարանը երեք հազար բանուոր արձակեց) եւ կ'աշխատին զանազան տեղեր: Օրավճարները անբաւական են բաղդատելով ապրուստի սղութեան հետ: Քաղաքի օդը եւ ջուրը լաւ են: Բոլորս ալ առողջապահիկ պայմաններու մէջ կ'ապրինք: Եօթը հայրենակիցներ ընտանիքով են, եւ մնացեալները ամուրի: Ցարդ երկու ամուսնութիւն կատարուած է ֆրանսական ծէսով, եւ հայ մը ամուսնացած է ֆրանսուհիի մը հետ: Մահ եւ ծնունդ չէ պատահած: Ամուրի երիտասարդները երեք ոչ կողմնակից, բայց հակամէտ են միշտ, ամուսնանալու ֆրանսուհիներու հետ: Այս վտանգը օրէ օր կ'արմատանայ եւ շատ հաւանական է որ Օվէրնիոյ գեղջկուհիներէն բաժնուիլ դժուար գայ օր մը մեր տղոց: Անկարելի է եղած կազմել գոնէ պարզ Լսարանական Միութիւն մը, լոկ անհասկացողութեան պատճառով: Ունինք վեց պզտիկներ, որոնք ֆրանսական դպրոց կ'երթան:

Վ. Մասլաքեան

38 — ՎԱՌԷՆ

Վառէն գործարանային շրջան մըն է Օպինեէն երեք քիլոմեդր հեռու: Մենք հոս եկած ենք 1923էն սկսելով: Շատեր եկած եւ գացած են: Գործարանը հիմնուած է Լուառ գետի ճիւղերէն մէկուն վրայ: 12 Հայեր ենք: Մինչեւ հիմա գրեթէ բնաւ հիւանդ չունեցանք. օրավարձերը 14—18 ֆր. սենեակներ յատկացուած են գործարանէն, նոյնպէս վառելիք եւ հողամասեր՝ կանանչեղէնի մշակութեան համար: Մեր ընկերները բոլորն ալ լաւ գործեր ունին, բացի երկու նորեկներէն, որոնք բակը կ'աշխատին: Մեր աշխատասիրութեամբ յարգուած ենք գործատէրէն եւ վարիչներէն, որոնք չեն ուզեր որ հեռանանք: Մեր նախորդ տնօրէնէն ստացանք նամակ մը որով իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ մեզի հանդէպ եւ իր քով կը հրաւիրէ մեզ, տասը հոգիի համար պատրաստ գործ խոստանալով: Բոլորս ալ որբեր ենք:

Ներկայիս որ եւ է կազմակերպութիւն չունինք: Անցեալ տարի միութիւն մը կազմեցինք նպատակ ունենալով օգնել մեր բախտակից եղբայրներուն: Անփորձներ ըլլալով չկրցանք շարունակել:

Ա. Եագուպեան

ՇԱՎԻԼ

Իբրեւ լրացուցիչ տեղեկութիւն Շավիլի մասին «Յառաջ»ի թիւ 133ին մէջ հրատարակուած պատասխանին, կը փութամ հաղորդել որ յիշեալ գիւղին մէջ կ'ապրին նաեւ կիւրլէցի տասը ընտանիքներ, որոնք Ֆրանսա եկած են 1923ին եւ ժամանակ մը Փարիզի պանդոկներուն մէջ բնակելէ վերջ հաստատուած են Շավիլ: Այս ընտանիքներէն հինգը կը բնակին մասնաւոր շէնքի մը մէջ, պարտէզով շրջապատուած եւ կը վայելեն ամէն ազատութիւն, կերակուր եփելու եւ լուացք ընելու համար: Այրերը առհասարակ կ'աշխատին մօտակայ գործարաններու մէջ եւ կիները վզկապի մետաքս կը կապեն:

Կիւրլէցի բանւոր
Տաճատ Օհաննէսեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սեփ. Թղթ.)— Այս օրերս յաճախ կը խօսուի հինգ պատգամաւորներու ընտրութեան մասին: Սակայն երկու տարի գէշ-աղէկ կառավարուած եկեղեցին ու վարժարանը այսօր երեսի վրայ ձգուած են: Տրամադրութիւն չկայ հայրենիքի տուրք վճարելու նշանակովի վարչութեան քանի դեռ արհամարհուած կը մնայ ժողովուրդին կամքը: Ու շատ մը հայրենակցական միութիւններէ զատ, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ալ կը խորհի չմասնակցիլ ընտրութեանց:

*** Անցի օր տեղի ունեցաւ Հօկ.ի հրապարակային ժողովը ուր բանախօսելու հրաւիրուած էր Պ. Ա. Չօպանեան: Նշանաւոր "բողոք,,ին միջնորդը խօսեցաւ շատ մը բաներու մասին, փառաբանեց Հայաստանի շինարարական աշխատանքները, բայց ակնարկ մը անգամ չըրաւ Հայաստանի մէջ կատարուած ձերբակալութեանց եւ անլուր չարչարանքներու մասին:

Բանախօսութենէն անմիջապէս վերջ «Ֆրանսահայ տան» համար հանգանակութիւն ձեռնարկել ուզեցին, բայց ժողովուրդը հեռացաւ, առանձին ձգելով կազմակերպիչները...

Վրոյր

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ 6 Յունիս (Սեփ. Թղթ.)— Մեր քաղաքին մէջ այսօր միայն կարելի եղաւ տօնել Մայիս 28ը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին:

Սրահը լիքն էր: Մանաւանդ Խարբերդի, Քղիի Տարօն-Տուրուբերանի հայրենակցական միութիւնները եւ Ս. Շամօնէն բազմութիւն մը փութացած էր իր յարգանքը յայտնելու անկախութեան տօնին: Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշներով, Քրիստափորի մեծադիր նկարով, «Կեցցէ՛ Միացեալ Անկախ Հայաստան» վերտառութեամբ, զոր բռնած էին երկու արիներ:

Ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեան հանդէսը բանալով, բեմ հրաւիրեց ընկ. Վարդան Զուլլէրեանը, որ լայնօրէն պատկերացուց Մայիս 28ը իբրեւ արդիւնք ճակատագրական պայքարներու: Եղան նուագ, երգեր եւ արտասանութիւններ:

Ընկ. Գուրգէն Գաբրիէլօֆ ճառ մը կարդաց, պարզելով ապազգայնացման վտանգը դարերու ընթացքին եւ մինչեւ այսօր: Հանդէսէն յետոյ եղան խրախճանութիւններ, մինչեւ իրիկուն:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԻ ՄԸ ՄԷՋ

Իր հիմնարկութեան տասնըհինգերորդ տարեդարձին առթիւ, ֆրանսացի «Իւնիօնիսթ» սկաուտական միութիւնը մեծ հանդէսներ կազմակերպած էր, որոնք տեղի ունեցան Ուրբաթ իրիկուն, 4 Յունիս, Թռոքատէրօի սրահին մէջ, իսկ Շաբաթ եւ Կիրակի Մէտոնի անտառին մէջ: Այս առթիւ գրեթէ բոլոր երկիրներէ սկաուտ ներկայացուցիչներ հրաւիրուած էին. Անգլիացիներ, Դանիմարքացիներ, Ռուսեր, Զուիցերիացիներ, Հոլանտացիներ, Շուէտացիներ, Յոյներ, Իտալացիներ եւլն. եւ իր կարգին իբր լաւ կազմակերպուած խումբ՝ Փարիզի Հայ սկաուտական խումբը:

Ուրբաթ գիշեր Թռօքատէրօի լայն սրահը շատ պզտիկ կուգար հոն խռնուած բազմահազար ժողովուրդին: Հանդէսը բացուելէն անմիջապէս յետոյ բեմին վրայ սկսաւ պաշտօնական տողանցքը — միջազգային եւ ամէն երկիր իր դրօշով: Այբուբենի կարգով, առաջին քալեցին Անգլիացիները եւ երկրորդ Հայերը, հետեւելով իրենց սիրուն եւ փառապանծ եռագոյնին եւ երբ ազդարարողը բարձրաձայն յայտարարեց «Արմէնի», ծափերը իրենց գագաթնակէտին հասան. խանդավառութիւնը աննկարագրելի էր: Հայերուն հետեւեցան այբուբենի կարգով միւս ազգերը:

Շաբաթ եւ Կիրակի բնութեան ծոցին մէջ շարունակուեցաւ հանդէսը: Հայ խումբը ներկայ էր եւ մեծ հետաքրքրութեան եւ համակրանքի արժանացաւ: Մեր եռագոյնը կը ծածանէր պատուոյ կայմին վրայ միւս պետութեանց դրօշներու կարգին: Գիշերը բանակումի խորհուրդը տեղի ունեցաւ, որուն ընթացքին Դանիմարքայի ներկայացուցիչները մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին: Հանդէսը շարունակուեցաւ Կիրակի: Խուռն բազմութիւն մը ներկայ էր, հազարէ աւելի, իսկ սկաուտներուն թիւը երկու հազարը կ'անցնէր: Խաղերուն հայ խումբն ալ մասնակցեցաւ գովասանքի արժանանալով:

Կէս օրէն վերջ տեղի ունեցան սկաուտական ներկայացումներ: Ամէն օտար խումբ իր ազգային երգերէն երգեց, եւ հայ խումբը «Յառաջ Նահատակ»ը՝ երկար ծափեր եւ կեցցէներ խլելով: Կրթական նախարարութեան ներկայացուցիչը խօսեցաւ, վեր հանելով սկաուտական դաստիարակութեան դերը նկարագրի կազմութեան մէջ: Այս գեղեցիկ հանդէսը փակուեցաւ 2000 սկաուտներու անցքով: Հայերը դարձեալ երկրորդ քալեցին առոյգ եւ կարգապահ: Վերադարձին ժողովուրդը դեռ հայ խումբին գովեստը կ'ընէր:

Այս առթիւ կ'արժէ յիշատակել այն ջերմ համակրանքը զոր ֆրանսական այս մեծ միութիւնը ունի մեզ հանդէպ. միշտ յարգանք ունին հայ խումբին նկատմամբ եւ միշտ հրաւիրած են զայն այս տեսակ տօներու:

Այս հանդէսը մեծ պրոպագանդ մը եղաւ հայ ժողովուրդին համար:

Մ. Գուրգէն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ի ՊԱՏԻՒ "ՏԻԾԵՌՆԱԿ,,ՆԵՐՈՒՆ

Արժանթէօյի հայութիւնը, տեղին եւ Պուա Գօլօմպի երիտասարդներէն կազմուած Հ. Մ. Ը. Մ. ի «Տիծեռնակ»ներու յաջողութիւնները քաջալերելու համար, կազմակերպած էր ընդունելութիւն մը, որ շատ յաջող անցաւ:

Երգերէ եւ հաճելի անակնկալներէ յետոյ, խօսեցաւ Պ. Ռ. Տէյիրմէնճեան, Պուա Գօլօմպի ազգային միութեան քարտուղարը: Տիծեռնակներու համակիրներու թիւը 40ը անցած ըլլալով, որոշուեցաւ զատ մասնաճիւղ մը կազմել այդ շրջաններուն մէջ, եւ ընտրուեցաւ աժամեայ վարչութիւն մը:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ (Սեփ. Թղթ.)— Յունիս 5ին, Շաբաթ օր կէսօրէ վերջ, «Վօլիւվ» փարքի գեղածիծաղ դաշտերուն մէջ, տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մրցումը տեղական Cercle Sportif de Belgian Benzine Company ին հետ: Խաղի սկզբնաւորութեան կ'ենթադրուէր թէ երկու ուժերն ալ հաւասար են, սակայն հետզհետէ գերազանցող ուժը բացայայտ կերպով երեւան եկաւ մերիններուն տարապայման սեղմումով: Այսպէս արդէն իսկ առաջին կիսախաղին հակառակորդները շահեցան երկու նշանակէտ: Երբ խաղը վերսկսաւ, Հայերը մնացին պաշտպանողական դիրքի վրայ: Հակառակորդները՝ հակառակ իրենց կատաղի յարձակողականին, չկրցան բան մը աւելցնել նախորդ արդիւնքին վրայ, եւ խաղը վերջացաւ ի նպաստ իրենց 0ի դէմ 2 նշանակէտով:

Այս պարտութիւնը, որ իր տեսակէտով հազուադէպ է մեր խումբի պատմութեան մէջ, կարելի է վերագրել մեր տարրերուն այլազանութեան: Խաղացողներ ունինք որոնք առանձինն պատուական ուժեր են, սակայն աջակից ուժեր պակսելուն չեն կրնար իրենց կարողութիւնը լիովին արժեցնել դաշտին վրայ: Այս մրցումին օրինակի համար միջնապահներու պակասը չափազանց զգալի դարձաւ, եւ այդ իսկ պատճառաւ գնդակը երբեք չի հասաւ մեր յառաջապահներուն ոտքը: Այս առթիւ ուշադրաւ էր բերդապահ Մելքոն Օտապաշեանի յաջողութիւնը:

Նորագոյն լուրեր

Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու յանձնաժողովին Պոլսոյ նոր ներկայացուցիչ Պ. Շարփանթիէ Աթէնքէն Պոլիս հասնելով յայտնած է «Վագըթ»ի թէ Յունաստանի Հայերուն կովկաս փոխադրութիւնը յետաձգուած է յառաջիկայ տարուան, որովհետեւ կարելի չէ եղած անոնց փոխադրութեանը համար հարկ եղած գումարը հայթայթել։

Մուսթաֆա Քէմալ Պոլսոյ առջեւ

Մուսթաֆա Քէմալ, որ քննական պտոյտի ելած է, վերջերս Պրուսա այցելեց։ Այս առթիւ Պոլսոյ ժողովուրդին կողմէ հարիւրաւոր հոգինոց պատուիրակութիւն մը յիշեալ քաղաքը գնաց, բարի գալուստ մաղթելու համար իրեն։ Մուսթաֆա Քէմալ Մուտանիայէն «Կիւլ Ճէմալ» շոգենաւով դէպի Պոլիս ճամբայ ելած է։ Շոգենաւը մինչեւ Իշխանաց կղզիները գալով գիշերը ժամը 11ին Մեծ կղզիի եւ Հէյպէլիի առջեւ խարսխած է։ Հոն մինչեւ լոյս պարահանդէս մը տուած է շոգենաւին մէջ, որ արտակարգ կերպով լուսազարդուած էր։ «Կիւլ Ճէմալ» յաջորդ առաւօտ Մուտանիա դարձած է։

Հալածանքը Քիւրտերուն դէմ

Թուրքերը կը շարունակեն սարսափի տակ պահել քիւրտ ժողովուրդը եւ հետապնդել ապստամբութեան հետ հեռուէն կամ մօտէն կապուած բոլոր մարդիկը։ Վերջին անգամ իր 16 ընկերներուն հետ միասին գերի ինկած է Համանցի Խալիտը, որ շէյխ Սայիտի ապստամբական շարժումէն առաջ գրաւած էր Պուլանըքը։ Այդ ատենէն ի վեր ապստամբական շարժման գլուխն անցած, կը շարունակէր Թուրք գիւղերու վրայ յարձակիլ եւ մեծ կորուստներու ենթարկել իրեն դէմ ղրկուած Թուրք զինուորական ջոկատները։ Այս անգամ Տիգրանակերտի մօտ ձեռք անցուած է, սաստիկ ընդհարումէ յետոյ։ Խալիտ զինադադարի շրջանին էրզրումի պատերազմական ատեանին անդամ եղած է եւ աշիրէթի հեծելազօրքի աստիճան ունի։ Նեստորականներու շարժումին ատեն Խալիտ ձերբակալուած եւ Պիթլիսի պատերազմական ատեանը տարուած ատեն զինուորներու ձեռքէն փախած էր։ Համանցի Խալիտ քիւրտ անկախութեան համար պայքարող գլխաւոր ուժերէն էր եւ իր կորուստը բաւական ծանր պիտի ճնշէ։

«Մալաթիա» թերթը կը գրէ թէ Մէրտիս աշիրէթի պետ Շիւքրի եւ Նուրի ոստիկան զօրաց ջոկատներու կողմէ հետապնդուելով անձնատուր եղած են։ Ասոնք Մալաթիոյ մէջ հսկողութեան տակ առնուած են։ Քիւրտերէն գրաւուած 30 բեռ զէնք նոյնպէս Մալաթիա փոխադրուած է։

"Հայ «կոմիտէճի»ներուն զոհերը,,

Ինչպէս գրած էինք, Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ ժողովը որոշած է դրամական նուէրներ ընել կամ կալուածներ յատկացնել սպաննուած կամ կախուած Ջարդարարներու ընտանիքներուն։ Այս առթիւ հետեւեալ հերոսական ճառը խօսեր է Սինօպի երեսփոխան Րէճէպ Զիւհտի պէյ.— «Կը խորհիմ որ մենք այս օրէնքը կ'ընդունինք, հայրենասիրական ծառայութիւններէ աւելի, իբր փոխադարձութիւն եղեռնագործ Հայերուն։ Եթէ ասիկա ընենք լոկ հայրենասիրական ծառայութեանց մտահոգութեամբ, այն ատեն մտածելիք եւ ըսելիք շատ խօսքեր կան, որովհետեւ երկրին ամէն կողմը լեցուն է բազմաթիւ անձնուէրներու որբերով։ Հետեւաբար, որովհետեւ ասիկա կ'ընենք փոխադարձութեան դիտումով, կ'առաջարկեմ որ ջնջուի «ազգային կալուածներէ» բառերը եւ գրուի «փախստական Հայերու կալուածներէն»։ Այս կերպով մենք ազդարարած կ'ըլլանք այդ եղեռնագործ Հայերուն. «Դուք կրնաք որ եւ է Թուրքի դէմ մահափորձ կատարել եւ սպաննել, բայց մենք անոնց զաւակները կը հասցնենք ձեր դրամովը, որպէսզի վաղը ձեր աչքը հանեն եւ ձեր գլուխները կոտրեն» (Զայներ՝ կեցցէ՛)։

Աւստրիա ազատեցաւ, Հունգարիա՝ ոչ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը որոշեց ջնջել ելմտական հսկակշիռը որ հաստատուած էր Աւստրիոյ վրայ, անոր տրուած փոխառութեան առթիւ։ Աւստրիա, տարիներէ ի վեր կը ճգնէր թօթափել այս լուծը, եւ այս անգամ յաջողեցաւ, մեծերուն վստահութիւնը շահած ըլլալով։ Փոխառութեան մնացորդը Աւստրիոյ գանձին պիտի մնայ։

Հունգարիան ալ նոյն պահանջը դրած էր, բայց մերժուեցաւ։ Վարչապետ կոմս Պէթլէն, որ Ժընեւ գացած էր այս պահանջը արժեցնելու եւ միջազգային փոխառութենէն մնացած 82 միլիոն ոսկի քուրոնը իբր շնորհ ստանալու համար, ձեռնունայն դարձաւ։

Գործադուլը եւ պոլշեւիկեան մասը

Նախարար Լորտ Պիրքընհէտ կարեւոր ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ գործադուլին երկարիլը մեծ վտանգներու պիտի ենթարկէ երկիրը։ Ակնարկելով ռուս բանուորներու ղրկած 400,000 ստերլինի օժանդակութեան, ըսաւ. «Իրապէս յուզիչ է նկատել որ ռուս հանքագործը տրամադիր է օրական տասը ժամ աշխատիլ, որպէս զի իր անգլիացի ընկերը եօթը ժամ աշխատի (ծիծաղներ) եւ իր շաբաթական 25 շիլլինէն մաս մը կը յատկացնէ, որպէս զի իր անգլիացի բարեկամը 40 շիլին ստանայ։ Բայց խորհրդային աչքառու պաշտօնատարներ բացէ ի բաց պարծենցան թէ իրենք քաջալերեցին Անգլիոյ ընդհ. գործադուլը եւ թէ մեր հանքագործներուն ղրկուած դրամը ոչ թէ բանուորներն են ղրկած այլ, ռուս կառավարութիւնը։ Տարակոյս չկայ որ այս նպաստը եղած է յեղափոխութիւն հանելու համար Անգլիոյ մէջ»։

Քառասուն օրէ ի վեր կը տեւէ գործադուլը եւ մեծ վտանգ կը սպառնայ։ Պահպանողական երեսփոխաններ կը պահանջեն խզել անգլօռուս յարաբերութիւնները։

42,000ը մերժուեցաւ

Առջի օր կէս գիշերին երեսփ. ժողովը 128ի դէմ 150 ձայնով մերժեց այն առաջարկը որ կը պահանջէր 27000 ֆրանքէն 42,000ի բարձրացնել երեսփոխաններուն տարեկան վարձքը։ Անպատճառ յաւելում ստանալու համար, քանի մը երեսփոխաններ առաջարկեցին ուրիշ ձեւ մը,— պահել 27,000ը, 5000 ֆրանք յաւելուածական վարձք վճարելով ամուսնացած երեսփոխաններուն եւ 3000 ֆրանք իւրաքանչիւր երախայի համար, կամ, պետական խորհուրդի անդամներուն հաւասար թոշակ (36,000 ֆր.) վճարել երեսփոխաններուն, 3000 ֆր. յաւելուածական վարձք՝ ամուսնացածներուն, եւ 1200 ֆր. իւրաքանչիւր զաւակի համար։ Այս բանաձեւերն ալ մերժուեցան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր խումբերը այսօր Ուրբաթ գիշեր ժամը 8.30ին 2 rue du Vieux Colombier, Մէթրօ Սէն-Սիւլփիս։ Օրակարգ՝ Զեկոյց ընկ. Շահան Նաթալիէ եւ ներթական հարցեր։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Ենթակոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը 13 Յունիս Կիրակի, կէս օրէ վերջ, ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Լիօնի Ենթակոմիտէին դասախօսական ժողովը Կիրակի 13 Յունիս, Փլաս տիւ Փօն, քաֆէ Նուվօ Սանթրի սրահին մէջ թիւ 7, ժամը 9ին։ Կը դասախօսէ ընկ. Կ. Թ.։

Հ. Յ. Դ. Լիօնի Ակումբ Ընթերցարանի միայուն վարչական խորհուրդի ընտրութեան ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր, Ուրբաթ 11 Յունիս, երեկոյեան ժամը 8ին։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ընդհ ժողովը, այսօր ժամը 8.30ին, Floria ճաշարանի սրահին մէջ, rue Mons. le Prince Paris (6e)

ՀԱՅ ՄԵՔԵՆԱԳՈՐԾ Արհեստ. Միութեան դասախօսական ժողովը 13 Յունիս Կիրակի ժամը 2.30ին Café du Métroի վերնայարկը 95 Boul. St. Gérmain. Կը խօսի Պ. Մէրճիմէքեան:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏՍ. միութեան վեցամսեայ սովորական ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի 14 Յունիս Floria ճաշարանին սրահը, ժամը 9ին։ Օրակարգ՝ համարատուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քղիի երիտ. միութեան առաջին դասախօսական ժողովը՝ Յունիս 13 Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 63 Ռէփիւպլիք, ծանօթ հաւաքատեղին։ Պիտի խօսի Պ. Հայկ Սէրէնկիւլեան։ Կը հրաւիրուին միութեանց անդամները ինչպէս նաեւ բոլոր երիտասարդութիւնը։

ՇԱՎԻԼ հաստատուած հայ ընտանիքներէն կը խնդրուի մէկ մէկ ներկայացուցիչ ղրկել Պ. Եղիազարեանի տունը 187, Grand, Rue Chaville, յառաջիկայ Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, տեղական խիստ կարեւոր խնդրի մը մասին խորհրդակցելու համար։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ 1915 յունիս 20ին կախուած 21 Հնչակեաններու յիշատակին յունիս 20ի կիրակի օր, Լիօնի եւ շրջակայից հոգեւոր հովիւ Անանիա Ծ.վ. Հաքէլեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Լիօնի մէջ։ Պատարագէն յետոյ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական ընդհ. փորձերու բացումը՝ որ աննպաստ օդերուն հետեւանքով յետաձգուած էր, պիտի սկսի յառաջիկայ կիրակի Յունիս 13ին Փարք Սէն Մօրի մարզարանին մէջ։ Բոլոր հին ու նոր մարզիկները ինչպէս եւ փափաքող անդամները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ նոյն առաւօտուն Պաստիլ կայարանին արտաքին շրջափակը 8,30—9, հաւաքաբար մեկնելու համար։ Փորձերը պիտի վարէ մարզական խմբապետ Պ. Գաղօ Շահինեան։ Մարզական յանձնախումբին կողմէ ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Պ. Պ. Գ. Մէրճանօֆ, Գ. Ճօլօլեան եւ Պ. Չաքըճեան։

Մարզ. Յանձնախումբ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԱՅԻՍԻ 28,,ը

Աշխատակցութեամբ Ա. Ահարոնեանի, Ս. Խաչակեանի, Ս. Խատիսեանի, Ռուբէնի, Մ. Վարանդեանի, Ս. Վրացեանի, եւլն.։ Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի։ 14 մեծ եւ փոքր պատկերներով։ Տպագր. Կ. Յ. Ներսէս, Փարիզ, 1926։ Գին 5.50 ֆրանք։ Կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՇԱՎԻԼ, Գ. Կ.— Ստացանք նամակնիդ։

ԼԱ ՍԷՅՆ, Խ. Պ.— Նոյնպէս։

ՏԷՍԻՆ, Կ. Օ.— Ստացած եւ ղրկած ենք։

ՇԱՎԻԼ, Հ. Ե.— Ստացանք նամակնիդ։

ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, Տ. Ս.— Ստացանք բաժնեգինը։ Ղրկեցինք։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ, Գործ.— Ստացանք 227 ֆրանք։

ՏՐԵԶՏԷՆ, Մ. Պ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ԺԸՌԱՐՏՄԵՌ, Ղ. Ա.— Ստացանք նամակնիդ։ Ղրկեցինք։

ՏԻՒՆԻԼՌ, Կ. Ճ.— Ստացանք 20 ֆրանք։ Ղրկեցինք։

ԼԱՊԷԿԻՒՏ, Մ. Գ.— Ստացանք 15 ֆրանք։ Կը յայտարարուի։

ՊՕՓՌԷ, Կ. Կ.— Ստացած ենք։

ԹԱՒՐԻԶ, Թղթակից.— Համաձայն ենք։— Դրատան վճարուած է։

ԼԻՕՆ, Գործ. Յ. Դ.— Ժամանակին ստացանք 580 ֆր.։

ԼԻՕՆ, Գործ. Ա. Մ.— Նոյնպէս ստացանք 216,50 ֆր.։

ՎԻԵՆ, Գործ.— Նոյնպէս, ստացանք 353.60 ֆր.։

ՄԱՐՍԻԼԻԱ, Գ. Ծ.— Դրամը ստացած եւ կարգադրած ենք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Սեպուհ եւ Տիգրան Աբիկեան, բնիկ Ատանացի։ Մինչեւ 1915 Մերսին էին, այժմ կը կարծուին Միջագետքի կողմերը ըլլալ։ Տեղեկացնել M. Archag Apikianի, 12, Rue Chanoinesse, Paris (4)։ Առաջին լուր տուողին 500 ֆր. պարգեւ։

— Կը փնտռուի Պրուսայի Չէնկիլէր գիւղացի Վահրամ Պալճեան եւ Պօղոս Փիրէնեան Սեբաստացի, եւ Պրուսայի Սէօլէօզէն Սրբուհի Քէշիշեանը։ Տեղեկացնել Խաչիկ Քեաթիպեանի Rue José-Frappa, Hotel du Centre N. 11 St. Etienne, Loire։

— Կը փնտռուի Կիրակոս Հայրապետեան, Բալու Նոր գիւղ Մըրղացի։ 1920ին Հայաստան Իգտիր զինուոր էր։ Տեղեկացնել եղբօրը Կարապետ Հայրապետեանի 34, Rue des Petites Maries Marseille։

— Մշոյ Բուլանուխ Խարագըլ գիւղացի Մանուկ Գրիգորեան կը փնտռէ սանահայրը Վանեցի Սերոբ Պուլանեան, որ Սալնէ Դաժունոյ ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի կամ Manouk Krikorian, Verrerie de Vals. La Légude, Ardèche.

— Կը փնտռուի Սալմաստցի Չէչոյեան Արտաշէս կամ իր եղբայրները Սարգիս, Աշոտ կամ Սուրէն։ Տեղեկացնել Սարգիս Փետեւոսեանի Gaudinière, La Villa-aux-Clercs, Loire-et-Cher.

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Guégham Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի եւ «Մարմարա»ի գործակալն է Յովհաննէս Դերձակեան, 34 Rue Dunoir, Lyon.

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Յունիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	163	—
Տոլար,	Dollar	33	40
Մարք (ոսկի)	Mark	7	95
Թրքական թղթ.	L. Trq.	17	50
Թրք. ոսկի	» or	140	—
Մէճիտիէ	Médjidié	12	50
Լէվա 100 հատր	Léva	22	—
Տրախմի »	Drachme	41	—
Լիր » »	Lire	123	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	102	—
Զուից. »	Frc. Suisse	645	—
Լէյ 100 հատր	Ley	13	10
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	168	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3800	—
» II	»	2300	—
» III	»	2150	—
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	140	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՅՈՒՆԻՍ 1926

13 JUIN 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 136 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՆՁՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԺԿԱՄԱԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Բոլորովին անհիմն չէ տիրող մտահոգութիւնը, ինքնութեան թուղթերու նոր տագնապին առթիւ:

Առանձին չկամութիւն չկայ, ինչպէս կը հաւաստէր Ոստիկանական Տեսչութեան օտարականներու բաժնին վարիչն ալ, մեր տեսակցութեան ընթացքին: Բայց կան կարգ մը կասկածելի նշաններ: Եւ եթէ ուզենք բուն բառը գործածել, խնդիրը առաւելապէս տնտեսական է:

Վերջերս ինքնաշարժի վարիչները (շօֆէօռ) դառնօրէն կը գանգատէին թէ օտար, մանաւանդ ռուս արհեստակիցներ արդէն կ'ըլլան իրենց հացին: Այս գանգատին վրայ, Քաղաքապետութիւնը որոշեց սահմանափակել օտարներուն իրաւունքները, և նոր արտօնագիր չտալ: (Միայն Ռուսերու թիւը քանի մը հազարի կը հասնի): Այժմ նոյն գանգատը կը յայտնեն ֆրանսացի բժիշկները, իրենց օտար մրցակիցներուն, մասնաւորապէս Ռուսերուն դէմ: Անոնք մինչև անգամ յանձն կ'առնեն ձրի նայիլ օտար չքաւոր գաղթականները, ինչպէս կ'ընեն Ռուսերը:

Անշուշտ կառավարութիւնը չի կրնար անտես առնել այս հացի խնդիրը, մանաւանդ այնպիսի ժամանակի մը մէջ երբ սպրուստը խաղալիք դարձած է ստերլինի և տոլարի ելեւէջներուն: Նոյն իսկ ֆրանսացի բանւորները շատ ալ գոհ չեն իրենց օտար բախտակիցներուն բազմութենէն և մրցակցութենէն: Այս երեւոյթը հետզհետէ կը շեշտուի ամէն տեղ, և կառավարութիւնը ինք խտրութիւններ կը թելադրէ, ինչպէս եղաւ Ռընօյի պարագային: Նկատելի է որ միայն ռուս գաղթականները 400,000էն աւելի են, տեղաւորուած ամէն արհեստի և ասպարէզի մէջ: Աւելի բազմաթիւ են Իտալացիները, մանաւանդ հարաւային գաւառներուն մէջ, ուր հոծ գաղութներ կազմած են: Լեհերն ու Չեխերն ալ ուշագրաւ թիւ մը կը կազմեն:

Ինչ խօսք որ Հայերը այս շարքէն չեն կրնար համարուիլ, իրենց 40—45,000ով, ենթադրելով իսկ թէ մեծ մասը բանուորներ են: Բայց աչքի կը զարնեն իբրեւ իսկական տարագիր, այսինքն զրկուած հայրենիքէ և պետութենէ, հետեւաբար և հպատակութենէ: Այս տեսակէտով, բախտակից են ռուս և հայ գաղթականները, իբրեւ օդին մէջ առկախ բազմութիւններ, կամ հում նիւթ:

Պետական վարիչ մը դիտել տուած է թէ միայն Մարսիլիոյ Նաւահանգստին մէջ վեց հարիւր հայ բանուորներ կ'աշխատին: Այս դիտողութենէն պէ՞տք է հետեւցնել թէ նոյնքան Ֆրանսացիներ կը զրկուին:

Բայց չէ՞ որ Ֆրանսա միշտ պէտք ունի աշխատաւոր ձեռքերու, համաձայն պաշտօնական յայտարարութեանց:

Իրականին մէջ, զրկանքի խնդիր չկայ: Ֆրանսա բոլորովին տարբեր է Անգլիայէն, ուր ամէնէն նպաստաւոր պարագաներուն մէջ մէկ միլիոն անգործ կը համրուի, իսկ Ֆրանսայի մէջ ոչ իսկ երեք հազար, այն ալ ներկայիս:

Տնտեսականին հետ մէկտեղ, կա՛յ ուրիշ հիմնական պատճառ մը, որու մասին խօսեցանք անցեալ օր: Ֆրանսա կ'ուզէ օտարներու ձուլումով լրացնել իր արու բնակչութեան պակասը: Այս տեսակէտը յարատեւօրէն կը պաշտպանեն թէ՛ մամուլը և թէ՛ զանազան կազմակերպութիւններ: Ջախկողմեան «Քօթիտիէն»ը վերջերս մասնաւոր գոհունակութեամբ կը պատմէր օտար անչափահաս դպրոցականներու ֆրանսացումը, որ բացարձակ իրականութիւն է:

Արդ, համախումբ գաղութները կ'ուշացնեն ձուլումը, որ անխուսափելի է, տարիներու ընթացքին: Ասկէ՝ գիւղերը ցրուելու սպառնալիքը, որ արտասանուեր է Լիոնի մէջ, թէև վերջնական կարգադրութիւն չկայ տակաւին: Նոյն ձեւով կը բացատրուի նաեւ Քան Օտտոյի կայանին տագնապը (Մարսիլիա): Գիւղերը ղրկուած ատեն — եթէ վճռապէս որոշեն — կառավարութիւնը գործ ալ պիտի ճարէ, բայց բազմութիւնները պիտի նօսրացնէ եւ ցրուէ ծրագրի մը համաձայն, որ շատ ալ բարենշան չէ:

Այս երկու հիմնական պատճառներուն հետ, կը շահագործուին պատահական դէպքեր ալ, օրինակ Լիոնի պատմութիւնը: Տեղացիները առ հասարակ չեն ախորժիր օտարներու աղմուկէն. աւելի պակաս՝ օրուան իշխանութիւնը, որ մասնաւորապէս կը հետապնդէ կարմիրներու աշխատանքը օտար զանգուածներու մէջ:

Այսպէս կամ այնպէս, կը գտնուինք լուրջ անակնկալի մը առջեւ:

Շատ բան կախում ունի մեր աշխատանքէն, հարուածը կանխելու համար: Եթէ կարելի չըլլայ իսկ մեր բաղձանքներուն համաձայն կարգադրել խնդիրը, գոնէ մեղմացումներ կը ստանանք, արտաբաց պարզելով մեր կացութիւնը: Եւ դիմումները պէտք է կատարուին համախորհուրդ, բոլոր իրաւասու մարմիններուն կողմէ, որպէսզի կառավարութիւնը կարենայ ամբողջական գաղափար կազմել, փոխանակ առաջնորդուելու հաբեւանցի տեղեկագիրներով, կամ տեղական իշխանութեանց միակողմանի թելադրանքներով: Բարեացակամութիւն չի պակսիր. կարեւորը՝ զայն օգտագործելու ձեւն է: Շ.

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ՄԵՐ ՊՐՊՏՈՒՄՆԵՐԸ ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ ՄՕՏ

15 ՕՐ ԱՌԱՋ ՏՐՈՒԱԾ Է ՀՐԱՀԱՆԳԸ

Վերջին օրերս Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներէն եկած նամակներ կը գանգատին թէ տեղական իշխանութիւնները կը մերժեն ինքնութեան թուղթ տալ Հայերուն: Առաջին բողոքը Լիոնէն հասաւ, յետոյ Մարսիլիայէն եւ Փարիզէն ալ նոյնիմաստ գանգատներ սկսան գալ:

Այս մասին լուսաբանութիւն ստանալու համար, դիմեցինք Փարիզի ոստիկանական տեսչութեան, ուր հետեւեալ խօսակցութիւնը ունեցանք օտարականներու գրասենեակին վարիչ Պ. Փիքառի հետ.—

— Մեր հայրենակիցները կը գանգատին թէ ֆրանս. իշխանութիւնները կը մերժեն ինքնութեան թուղթ տալ իրենց: Կը հաճի՞ք յայտնել պատճառը:

— Մօտ 15 օր առաջ ներքին նախարարութենէն շրջաբերական մը ստացանք, որով կը հրահանգուի մեզ առ այժմ ինքնութեան թուղթ չտալ Հայերուն եւ Ռուսերուն: Այս հրահանգին մէջ Հայերու հակառակ որ եւ է բան չկայ եւ պէտք չէ յոռետես մեկնութիւններ տալ այս մասին: Ընդհակառակն, կը կարծեմ թէ արդիւնքը ձեզի համար աւելի նպաստաւոր պիտի ըլլայ:

Նախարարութեան շրջաբերականին մէջ ըսուած չէ թէ ի՛նչ է պատճառը այս կարգադրութեան, սակայն կ'ենթադրեմ թէ այս որոշումը տրուած է քանի մը շաբաթ առաջ Ժընեւի մէջ գումարուած միջազգային ժողովէն վերջ: Այս ժողովը զբաղեցաւ հայ եւ ռուս գաղթականներու անցագիրներու հարցով: Ամէն պարագայի մէջ, տրուած որոշումը կապ ունի Նանսէնեան անցագրի դրութեան եւ Հայերու հպատակութեան խնդրին հետ: Լաւագոյն է խնդիրը հետապնդել եւ իմանալ ներքին նախարարութենէն:

— Ֆրանսա նոր եկող Հայ մը առանց ինքնութեան թուղթի կրնա՞յ մնալ:

— Նոր եկող Հայերուն համար ինքնութեան առժամեայ թուղթ (demande) կը տրուի. միայն վերջնական թուղթն է որ չի տրուիր ոչ նորեկներուն, եւ ոչ ալ անոնց, որոնք երկար ատենէ ի վեր եկած են եւ իրենց ինքնութեան թուղթը նորոգելու համար դիմած եւ ստացագիր առած են:

— Հին ինքնութեան թուղթերը նորոգելու համար ո՞րքան միջոց կայ դեռ:

— Պայմանաժամը վերջացած է արդէն: Սակայն հրահանգ տուած եմ մեր բոլոր գրասենեակներուն, որ հաշտ ոգիով եւ ներողամտութեամբ վարուին եւ ուշ մնացողներու ինքնութեան թուղթերը նորոգեն: Ես անձնապէս ամէն դիւրութիւն կուտամ Հայերուն: Հաղորդեցէ՛ք ձեր հայրենակիցներուն, որ մեր ներողամտութիւնը չարաչար չգործածեն, եւ անոնք որ դիմում չեն ըրած դեռ, թո՛ղ փութան իրենց ինքնութեան թուղթերը նորոգել: Առ այժմ ուշացողներուն համար պատիժ չէ սահմանուած, սակայն հաւանաբար մօտ օրէն դրամական տուգանք պիտի նշանակուի: Դարձեալ կը կրկնեմ, մտատանջուելու պատճառ չունիք, ինքնութեան առժամեայ թուղթերը լիովին կը գոհացնեն օրինական բոլոր պահանջները:

* * Միւս կողմէ մեր կատարած քննութեան համաձայն, Լիոնի մէջ մեր հայրենակիցներուն դէմ եղած խիստ վերաբերմունքին առիթ տուած է Լիոնի վերջին դէպքը: Ֆրանս. իշխանութիւնները կ'ուզեն Փարիզ, Լիոն եւ Մարսիլիա բնակելու արտօնութիւն չունեցող բոլոր Հայերը, յիշեալ քաղաքներէն հանելով ղրկել փոքր քաղաքներ կամ գիւղեր: Բոլոր Հայերու տօսիէները կը քննուին, եւ անոնք որ առանց իրաւունք ունենալու, զանազան ձեւերով հաստատուած են յիշեալ երեք մեծ քաղաքներուն մէջ, այլեւս չպիտի արտօնուին հոն բնակելու:

∴ Ժընեւէն կը գրեն մեզ թէ Անցագրի Միջազգային Ժողովին մասնակցած են 26 պետութիւններ եւ տուած են 14 յօդուածէ բաղկացեալ որոշումներ: Ասկէ վերջ Հայերուն և Ռուսերուն ինքնութեան թուղթ եւ անցագիր տրուած ատեն հինգ ոսկեցերական ֆր. պիտի գանձուի, ի նպաստ Ներգաղթի ֆօնտին, որ պիտի հաստատուի Ժընեւ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին մէջ և պիտի յատկացուի գաղթական Հայերն ու Ռուսերը հայրենիք փոխադրելու:

ԿՈՄՍ ՊԷԹԼԷՆ ԱՊՏԱԿՈՒԱԾ

Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Պէթլէն, որ ներկայիս Ժընեւ կը գտնուի, Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովասրահի նրբանցքին մէջ ապտակուեցաւ մաճառ լրագրողի մը՝ Իվան Եուշթի (իսկական անունով Էմրրի Վէր) կողմէ, որ յայտարարեց թէ կ'ուզէր Հունգար վրէժը լուծել:

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶԻ

Այսօր, կիրակի իրիկուն, ժամը 8.30ին յոբելեանական հանդէս մը տեղի պիտի ունենայ Salle des Agriculteurs, (8, Rue d'Athènes), ի պատիւ Մինաս Չերազի վաթսունամեայ հանրային գործունէութեան: Պիտի խօսին ծանօթ դէմքեր:

«ՖԻԿԱՌՕ» կը գրէ թէ հինգ շաբաթէ ի վեր լատինական թաղի պանդոկները բնակող կարգ մը հայ եւ վրացի ուսանողներու գոյքերը կը գողցուէին: Ռիւ տէ գ'Էքօլ թիւ 33 բնակող Պ. Մովսէս Նիսանեան առջի իրիկուն Սէն Միշէլի մէկ սրճարանին մէջ երիտասարդի մը ոտքը տեսաւ իր կօշիկները, որոնք օր մը առաջ գողցուած էին: Նիսանեան ոստիկանութեան լուր տուաւ: Գողը Պաթումցի 25 տարու Ռօտոլֆ Փօրթնօֆ անուն վրացի մըն է, որ մօտ օրէն Պուլպա պիտի մեկնէր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ժընեւէն կը գրեն մեզի.—

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը իր 10 Յունիս Հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ նկատողութեան առաւ հայ գաղթականներու տեղաւորման յանձնաժողովին տեղեկագիրը, որուն եզրակացութիւնը այն է թէ Հայաստանի մէջ ոռոգումով եւ ճահիճներու չորացումով գաղթականներ տեղաւորելու ծանօթ ծրագիրը արհեստագիտական եւ տնտեսական տեսակէտով կատարելապէս առողջ գործ մըն է, դիւրութեամբ իրագործելի եւ ամէն կերպով նպատակայարմար: Գալով դրամին, յանձնաժողովը կը գտնէ որ հայկ. կառավարութեան, խորհրդային միութեան եւ Մոսկուայի պետական դրամատան տուած երաշխաւորութիւնները չեն կրնար բաւարար նկատուիլ եւրոպացի փոխատուներու աչքին:

Խորհուրդը որոշեց այդ տեղեկագիրը ղրկել իր ելմտական յանձնաժողովին, քննութեան համար:

Գալով «լքեալ» գոյքերու հարցին, կ'իմանանք թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը շարունակէ իր ստիպումները Թուրք կառավարութեան մօտ, որ սակայն շատ ականջ կախելու երեւոյթ չունի:

* * Պ. Բաշալեան, որ այս գործերով զբաղելու համար Ժընեւ գացած էր, երէկ վերադարձաւ:

Պարտքի խնդիրը եւ խորհրդարանը

Երեսփ. ժողովին մէջ զօրաւոր հոսանք մը կայ ամերիկեան պարտքի կարգադրութեան ձեւին դէմ, որ ստորագրուեցաւ վերջերս, Ուաշինկթընի մէջ: Բազմաթիւ երեսփոխաններ արձանագրած են արդէն, եւ պիտի պահանջեն շարք մը փոփոխութիւններ կատարել պայմանագրութեան մէջ, այլապէս մերժումը անխուսափելի է: Դահլիճը մեծ դժուարութիւն պիտի քաշէ, 560ի մէջ 275 ձայն շահելու եւ պայմանագիրը վաւերացնելու համար: Խմբակցութիւն մը, որ 104 երեսփոխաններէ կը բաղկանայ, բոլորովին դէմ է պայմանագրութեան. դէմ են նաեւ 100 ընկերվարականներ, համայնավարները, 28 հոգի, եւ 15 ծայրայեղ աջակողմեաններ: Միւս խմբակցութիւններէն շատ մը երեսփոխաններ տրամադիր են ձեռնպահ մնալու: Այնպէս որ, կացութիւնը շատ փափուկ է:

Երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ, վարչապետը նորէն մերժեց հրապարակային վիճաբանութիւն ընդունիլ դահլիճին վերակազմութեան եւ ելմտական քաղաքականութեան մասին: Ասոր վրայ սկսան քննել Մարոքի խնդիրը: Պ. Տօրիօ, թթու համայնավար, մեծ աղմուկ հանեց կարգ մը յայտարարութիւններով. «Ես խորհուրդ տուի Ապտիւլ Քէրիմի որ հաշտութիւն կնքէ եւ ջանայ ապահովել Ռիֆի հանրապետութեան անկախութիւնը, երբ տեսայ թէ Ֆրանսա եւ Սպանիա պիտի ջախջախեն զայն. բայց եթէ վստահ ըլլայի թէ ուրիշ մարոքեան ցեղեր ինչպէս եւ Ալժերացիներ եւ Թունուզցիներ ոտքի պիտի ելլեն օգնելու իրեն, պիտի թելադրէի իրեն կռուիլ մինչեւ մահ»: Ընդհանուր ժխորին մէջ, «դաւաճան» աղաղակներ կը լսուէին:

Եգիպտական տագնապը հարթուած

Ֆուատ Թագաւոր Հինգշաբթի օր բացաւ Եգիպտոսի Խորհրդարանը: Գահաճառը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը պիտի աշխատի Անգլիոյ հետ հաստատել բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ, որոնք պիտի կրնան ճամբայ բանալ Եգիպտոսի կատարեալ անկախութեան: Եգիպտ. կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ Սուտանի մէջ ձեռք առնուած միջոցները երբեք չեն խախտեր Եգիպտոսի օրինական իրաւունքները յիշեալ երկրին մէջ և կառավարութիւնը պիտի աշխատի Եգիպտոսի համար գոհացուցիչ լուծում մը գտնել: Գահաճառը կ'ըսէ նաև թէ Եգիպտոս պիտի դիմէ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելու համար:

Ցետոյ ընտրութեանց ձեռնարկուելով, Զաղլուլ փաշա միաձայնութեամբ նախագահ ընտրուեցաւ:

Ատլի փաշայի դահլիճին յայտարարութիւնը եւս կարդացուեցաւ Խորհրդարանին մէջ:

Ռուսեւթուրք նոր դաշնագիրը վաւերացուած

Էնկիւրիէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ազգ. Մեծ ժողովը առջի օր վաւերացուց 1926 Մայիս 3ի ռուսեւթուրք նոր դաշնագիրը, որով կը միացուին Կարսի դաշնագիրը եւ 1921 Մարտ 16ի Մոսկուայի դաշնագիրը:

Ո՞վ սպաննեց Բէշաց փաշան

Սան-Ռէմօյի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց սուլթան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍՏՈՐ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(ՆԱՄԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ)

. . . քաղաք 23 Մայիս

Այսօր Երկրի ներսում տիրում է աւելի լարուած դրութիւն, քան երբ եւ է։

Այն, ինչ որ երեւան եկաւ կոմունիստական կուսակցութեան ԺԴ. համագումարում, թերեւս անսպասելի լինէր դրսեցիների համար։ Իսկ նրանց, ովքեր մօտիկից ծանօթ ու ականատես էին անց ու դարձին, համագումարը ոչ մի նորութիւն չբերեց։ Նորութիւնն այն էր, որ իշխանութիւնը գլուխը կորցրել է ու արածին հաշիւ չի տալիս։

Եւ միթէ՞ մեղադրելի է...

Մի կողմից թանկութիւն ու դրամի անկում, միւս կողմից զանգուածների դժգոհութիւն ու քաղաքական խլրտում, եւ վերջապէս քաոսային դրութիւն կուսակցութեան ներսը։ Արդիւնաբերութեան ու արտաքին ներմուծման կրճատումները էլ աւելի են ծանրացնում ընդհանուր կացութիւնը։ Հազարաւոր բանուորներ են դուրս շպրտւում փողոց եւ ծանր կացութիւնը նոր ճնշքեր է առաջացնում, որտեղից ներս է սողոսկում մասնաւոր դրամագլուխը թէ քաղաքում եւ թէ գիւղում։ Էլ չեմ ասում պաշտօնեաների չարաշահութիւնների, տնտեսական հիմնարկներում կատարուած զեղծումների, փողոցներում թափթփուած որբ երախաների բանակների մասին։ Մի կողմ եմ թողում նաեւ արբեցողութիւնն ու սրիկայութիւնը, պոռնկութիւնն ու բարքերի ընդհանուր անկումը։

Այս բոլորը, պարզ է, որ պէտք է գրգռէր ժողովուրդը։ Եւ այսօր կոմունիստ դիկտատորներին լուրջ վտանգ է սպառնում ոչ այնքան հակառակորդ դասակարգերից ու խաւերից, որքան իրենց յենարան բանուորներից ու «մասսա»ներից։ Ով յիշում է 1915-16ը, չի կարող այժմեայ կացութիւնը չհամեմատել նախայեղափոխական այդ շրջանի հետ։ Տարբերութիւնն այն է, որ այդ ժամանակ պատերազմն արտաքին էր, իսկ այսօր կռիւը ներսն է՝ խուլ, բայց յամառ։ Կոմկուսը դիմում է բոլոր միջոցների, կացութիւնը փրկելու համար։ Նա ծունկ է խոնարհում Հինդէնբուրգի առաջ, լիզում է Քէմալի արիւնոտ ձեռքը, պատրաստ է ձեռք քաշել չինական արկածախնդրութիւնից եւ վերջապէս՝ չտեսնուած բարձր տոկոսներով փոխառութիւն կնքել։

Դրան զուգընթաց նա աշխատում է խեղդել ժողովրդի բողոքի ձայնը։ Անխնայ հալածանք բոլոր նրանց դէմ, ով կոյր ձեւանալ չգիտէ, եւ մի քանի ամիս է արդէն, որ Չեկան առատ հունձ է սկսել։

Անցեալ անգամ մենք հերքեցինք բանտարկութիւններու առթիւ «Խորհրդային Հայաստան»ում տպագրուած սուտերն ու բանսարկութիւնները։ Բայց խառնակչութիւնը միայն մամուլի էջերով չի բաւականանում. գործնականի մէջ նա աշխատում է աւելին անել։

Մի չտեսնուած եռանդով ու յամառութեամբ, Չեկան սկսել է կազմակերպել գաւառները . . . Դաշնակցութեան դրօշի տակ։ Նրա գործակալները շրջում են շրջանները ու ամենուրեք աշխատում Դաշնակցական խմբեր կազմել։ Նպատակը հասկանալի է. որպէս զի իրենց ստոր քայլերն արդարացնեն ու «գործ» սարքեն։ Բայց զուր ջանքեր։ Եթէ «Խորհրդային Հայաստան»ը կարող է խաբել գաղութի հայութիւնը, ապա Չեկան երբեք յաջողութիւն չունենայ նոյնը յաջողցնել եւ Երկրի ներսերը։

Չեկայի հերոսները բաւական չէ, որ ամենադաժան տանջանքների ու զրկանքների են ենթարկում բանտարկեալներին, նրանք չեն զլանում իրենց տաղանդը ապացուցանել նաեւ նրանց օգնող մօտ ազգականների ու բարեկամների հանդէպ։ Ծաղրելը, մէկ-երկու ժամով վախեցնելն ու անվերջ սպառնալիքները սովորական են դարձել։

Վերջերս շշուկներ են պտտում, որ Չեկան պատրաստուած է ոմանց գնդակահարել որպէս քրէական յանցաւորների։ Նա քաջութիւն չունենալով աշխատաւոր ժողովրդի առաջ բացատրութիւններ տալու իր ոճիրների համար, դիմում է կրկնակի ոճրագործութեան. նա փորձեր է անում գաղափարի մարտիկներին յայտարարել քրէական յանցաւորներ։

Բայց թող բոլորն իմանան, որ այդ դաւերն արդէն մեզ յայտնի են։

Վերջ տուէք վտանգաւոր խաղերին։ Ա.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱՃՈՒՄԸ ԱՄԵՆԱԲԱՐՁՐ ՉԱՓՆ Է

Գիտուած է որ Հայաստանի ժողովուրդը 1923էն ի վեր կ'աճի համաշխարհային ամենաբարձր չափով։ Աճումը եղած է 1923ին (1000 անձին) 25,2, 1924ին 28,0, 1925ին 31,7։

Հայաստանի աճման այս բարձր համեմատութիւնը հրաւիրած է մասնագէտ գիտնականներու ուշադրութիւնը, մանաւանդ որ մեր հարեւան հանրապետութիւնները կը ցուցնեն 1000 անձին Վրաստանը՝ 9, իսկ Ադրբէջանը՝ 7։

Այս անհաւատալի տարբերութիւնը ստիպած է Ընդհ. վիճ. վարչութիւնը Հայաստան ղրկել իր հողբաժնի վարիչ ընկ. Դիմնոգորձեւը։ Ժողովի մը մէջ ընկ. Դիմնոգորձեւի ներկայութեան այդ հարցը մանրամասն քննութեան է առնուած ոչ միայն ըստ գաւառներու, այլեւ ըստ գաւառակներու, ըստ տարիներու եւ ըստ ազգութիւններու եւ հաստատուած է որ 1. մահուան համեմատութիւնը, ինչպէս Եւրոպայի, նոյնպէս եւ Հայաստանի մէջ նախապատերազմեան չափէն իջած է, մինչդեռ ծնունդներու համեմատութիւնը բարձրացած, 2. որ Հայաստանի մէջ հարիւրին 95 կատարուած են ծնունդի եւ մահուան արձանագրութիւնները, հետեւաբար Հայաստանի այդ բարձր աճման չափը ամէն կասկածէ վեր է։

Վրացիներն ու Թուրքերը իրենց աճման չափով շատ ետ կը մնան Հայերէն։

Թուրքերու աճման չափը աւելի նուազ ըլլալուն համոզուելու համար, երկու քննիչներ գացեր են Նախիջեւան եւ արձանագրութեան տոմարէն ստուգումներ կատարելով, գտեր են, որ այնտեղ ալ Թուրքերու եւ Հայերու աճման համեմատական չափը նոյնն է, ինչ Հայաստանի մէջ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր աշխատակիցներէն գրել թուղթին ՄԷԿ ԵՐԵՍԸ ՄԻԱՅՆ։

Չինական պատմուածք

ՆԻԱՆ ԵՒ ԹՈՐԻ-ՍԻ

Նիան եւ Թորի-Սի մեռան, երբ դեռ հազիւ տասնըվեց տարեկան կային։

Այն ատեն երկինքի աստուած՝ Օքօնշանթէի առջեւ դատի կանչուեցան։ Երբ իրենց կարգին կը սպասէին, խօսակցութեան մը սկսան եւ բարեկամ եղան։ Երբ իրենց կարգին, կանչուեցան ներս, յետ քննութեան յայտնի եղաւ որ սխալմամբ առնուած էր Նիանի հոգին։

Եւ Օքօնշանթէ ըսաւ տղուն.

— Է՛, լաւ է որ երկիր դառնաս դուն նորէն։

— Չէ՛, մինակս սիրտս կը նեղանայ, կարելի չէ՞ որ այս աղջիկն ալ հետս գայ։

— Ոչ, կարելի չէ, որովհետեւ անոր մեռնելու կարգը հասած է արդէն։

Սակայն տղան շատ աղաչեց, նոյնիսկ ըսաւ որ առանց իր ընկերոջ չպիտի վերադառնայ երկիր։ Կ'ըսէր.

— Ամուսնանալ կ'ուզեմ, բայց ո՞վ ինծի աղջիկ կուտայ, երբ դրամ չունիմ, շոր մըն ալ չունիմ։ Ես շա՛տ աղքատ եմ։ Հարուստները հարուստ կը փնտռեն, հոս ամէն մարդ հարուստ է, թողէք զիս հոս, սիրականիս մօտ։

Օքօնշանթէ, յուզուած՝ Նիանի աղաչանքէն, ըսաւ.

— Ես ոչինչ կրնամ փոխել ճակատագրի գիրքին մէջէն։ Սակայն բան մը կրնամ ընել. գրուած է որ դուն 68 տարի պիտի ապրիս. ուրեմն քու կեանքէդ տուր այնքան տարի քու սիրականիդ, որքան կ'ուզես, եւ գացէք միասին երկիր։

Նիան իր կեանքը կիսեց, եւ հաւասար տարի ապրելու խոստումով աղջկան հետ երկիր վերադառնալ ուզեցին։

— Սա պզտիկ շունին ետեւէն գացէք, անիկա ձեզի պիտի ցոյց տայ կեանքի դառնալու ճամբան, ըսաւ Օքօնշանթէ։

— Կեցի՛ր, սիրականիս վրայ նշան մը դնեմ, ըսաւ տղան։

Եւ իւրաքանչիւրը իր կռնակին վրայ գրել տուաւ իր սիրականին անունը։ Ցետոյ հետեւեցան շունին, որ երբ գետի մը եզերքը հասաւ, ջուրը նետուեցաւ։ Տղան ու աղջիկը նոյնպէս ջուրը նետուեցան, եւ իրենց մարմինները հագած, երկիր վերադարձան։

* * *

Աղջկանը ողջուցը, հայրը որոշած էր զայն կնութեան տալ իր մէկ բարեկամին։ Հիմա աղջիկը ճակատագրին պատմութիւնը հաղորդեց հօրը, բայց անիկա չուզեց հաւատալ, եւ շուտով կ'աշխատէր հարսնիքը կատարել։

Նիան հարսնիքին օրը եկաւ եւ պահանջեց աղջիկը։ Ցոյց տուաւ նշանները։ Սակայն, հայրը չէր ուզեր մտիկ ընել.

— Ո՛չ երկինքը, ոչ դժոխքը կրնան իրաւունք ունենալ։

— Քանի այդպէս է պատասխանեց Նիան, ես ետ կ'առնեմ այն օրերը զորս աղջկանդ տուած էի։ Թող մեռնի։

Հայրը, կատղած, գոչեց աղջկան.

— Գնա՛, ալ զաւակս չես դուն։

Եւ իրաւ, Թորի կը պատկանէր ալ միայն Նիանի։ Անոնք հեռացան, գացին խաղաղ տեղ մը, եւ, որովհետեւ գիտէին որ քիչ պիտի ապրին, իրար այնքան սիրեցին, այնքան քաղցրօրէն, այնքա՜ն բարի սիրով։

Ու մեռան միասին, նոյն օրը, նոյն ժամուն նոյն վայրկեանին։

Այսօր, երբ անցորդները անոնց շիրիմներուն առջեւէն կ'անցնին, կը յիշեն անոնց անխառն սիրոյ պատմութիւնը, ու կ'ըսեն.

— Թո՛ղ աշխարհիս բոլոր նշանածները սիրուին Նիանի ու Թորիի պէս, հոգեկին։

* * *

Հնդկական պատմուածքներ

ՍԻՐԱՄԱՐԳԸ

Կար ժամանակ, շատ ժամանակ առաջները, երբ սիրամարգը տգեղ հաւ մըն էր։ Օր մը խելքին փչեց Կարապներու թագաւորին աղջիկը կնութեան ուզել. բայց լաւ հագուած ըլլալուն համար, որոշեց գեղեցկանալ եւ այնպէս ներկայանալ։

Լճակի մը քովէն անցած պահուն, տեսաւ որ փիթա գեղանի թռչունը կը լոգնայ, պոչին վրայի գեղանկար, նախշուն փետուրներ ընջակը եզերքը թողած։ Սիրամարգն ալ կը գողնայ ու կը փախչի։ Ջուրէն ելլելով, փիթա մերկ կը մնայ, ու յուսահատ կը կանչէ.

— «Այութա՛մ, այութա՛մ» (փետուրներս)։ Այդ օրէն ի վեր փիթա փետուրները կը փնտռէ ու կուլայ ծառերուն վրայ։ Եւ այդ օրէն ի վեր սիրամարգը կնիկ հաւնեցնելու համար փիթային նախշուն փետուրներովը կը ճեմէ պարտէզներու մէջ։

ԲՌՆԿԱԾ ԼՈՒՍՆԿԱՆ

Հնդկաստանի մէջ գիւղ մը կայ, որուն բնակիչները ամառը, հունձքի ատեն, կարմիր լուսնկային դէմ քար կը նետեն, զայն հեռացնելու համար։

Անոնք կը պատմեն թէ իրենց նախնիքը դրած են այդ աւանդութիւնը, որովհետեւ հունձքի եղանակին, երբ արտերուն մէջ դէզեր բարձրացուցած կ'ըլլան, լուսնկան բոց առած քուրջի պէս երկինքէն կը կախուի եւ, կը վախնան որ, կրակ կը ձգէ դէզերուն վրայ։

Այն օրէն ի վեր, Հնդկաստանի մէջ այդ գիւղի բնակիչները, ամռան գիշերները, տանիքներէն դէպի երկինք, կարմիր լուսնկային դէմ քար կը նետեն քանի մը անգամ։

ԱՂՈՒԷՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Անօթի էր, օր մը, աղուէսը, շա՛տ, անօթի։ Հաւի մը տոտիկը կրծելու համար գրաւի կը դնէր իր բոլոր սատանայութեանց թանկագին գիրքը։

Ու իր անօթի աչքին անուշ երեւցաւ կրիան, որ ճամբէն վար կ'իջնէր։ Ցարձակեցաւ վրան, բայց ափսո՜ս, կենդանին իր պատեանը քաշուեցաւ։

Եւ աղուէսը, դարձեալ, իր խորամանկ երգին եօթերորդ տունը բացաւ ու կարդաց, քնքո՜ւշ ձայնով։

— Եղբայր կրիայ, կրիայ եղբայր, հիւա՞նդ ես, ելիր, դուրսը արեւ կայ։

— Չէ՛, արեւ չեմ ուզեր, զովանալ կ'ուզեմ, տա՛ր զիս ջուրին մէջ։

Խորամանկ աղուէսը զայն թաթերուն մէջ սեղմած, ջուրը տարաւ, բայց հո՛ն՝ ուր ջուրը խորունկ չէր։ Թաթերը պատեանին վրայ դրաւ եւ հարցուց.

— Եղբա՛յր կրիայ, կրիա՛յ եղբայր, ալ զովացար, ելիր դուրս։

— Չէ՛, թաթերուդ կոխած տեղը դեռ չոր է, խորունկը տար զիս։

Սոված աղուէսը այդպէս ըրաւ։ Ու կրիան ջուրին մէջ սահեցաւ գնաց։

Խորամանկ աղուէսը, դարձեալ, իր խորամանկ երգին եօթանասունը եօթերորդ տունը բացաւ ու կարդաց, քնքուշ ձայնով, մանուկի եղանակով, սրտիկը կոտրած.

— Է՛հ նկաթ րիժժա, ըսելիք ունիմ, պահ մը նայէ, նկաթ րիժժա՛, (խելացի կրիայ)։

— Հապա՛, հապա՛, կրիան կը խնդայ։

Թրգ. Շ. Ն.

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՉԵՀ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԻ ՄԸ ԵՒ Վ. ՉԵՐՆՈՎԻ ԽՐԱԽՈՒՍԻՉ ԽՕՍՔԵՐԸ

Այս տարի Մայիս 28ի առթիւ Հայ Ուս. Միութեան կազմակերպած հանդէսը կատարուեցաւ արտակարգ շուքով։ Ամբողջ հայ ուսանողութեան հետ միասին հանդէսին ներկայ էին բազմազան ու բազմաթիւ քաղաքական կազմակերպութիւններու ու կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներ։

Ուսանողական տան ամենամեծ դահլիճներէն մէկը զարդարուած էր կանաչով ու ծաղիկներով. եռագոյն դրօշակները կը զարդարէին մուտքի դուռը, ինչպէս եւ ներսի կամարները։ Բոլոր ուսանողներն ու հիւրերը իրենց կուրծքին վրայ ունէին նոյն խորհրդանիշը՝ հայկական եռագոյնը։

Հայ ուսանողներէն կազմուած փոքրիկ երաժշտական խումբը զարկաւ «Մեր Հայրենիք»ը եւ ապա հանդէսը բացաւ Ուսանող. Միութեան կողմէ Վարչութեան նախագահ՝ Գ. Գիւզալեանը, որ ազդու ու ամփոփ ճառով մը պարզեց տօնին իմաստը։ «Հայոց աշխարհում այսօր մեր պատմութեան ամենամեծ տօնը չի տօնուում, գիտել տուաւ։ Հայոց լեռնաշխարհում օտարն է նստել եւ փակել մեր հարազատ ժողովրդի բերանը։ Հայ ժողովուրդը եւ հայ մտաւորականը այսօր լուռ, համբօրէն, իրենց հոգիների խորքում՝ ողբերգօրէն ապրում են մեր անկախութեան տօնը եւ օտարին անտեսանելի՝ խնկարկում բոլոր նրանց յիշատակը, որոնք իրենց մահով Հային քաղաքական ազգ դարձրին»։

Ապա համառօտ տալով պատմական զարգացումը հայկական հարցի եւ ազատագրական շարժման՝ յայտարարեց. «Այսօր Փրակայի հայ ուսանողութիւնը հանդիսաւորապէս կը յայտարարէ իր բարեկամներուն եւ քաղաքական հակառակորդներուն թէ ինքը կանգնած է Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի տեսակէտին վրայ» եւ վերջացուց իր խօսքը ըսելով. «Հայի խառնուածքի, աշխատանքի գերագոյն լոյսը արտայայտւում է մեր ազատագրական պայքարի մէջ, որի ընթացքում ինքն էլ յեղաշրջուել է, արիացել եւ ազնուացել։ Մեր անկախութեան գրաւականը այդ համազգային աշխատանքի մէջն է, անդուլ, անընդհատ աշխատանք՝ բոլոր սահմաններում՝ ձեռքի, գրչի, ռազմի։ Նպատակը՝ Հայութեան հաւաքումը Հայաստան աշխարհում՝ ապահովուած հայ պետականութեամբ։ Ահա ժամանակակից հայ պատմութեան առաջադրած հրամայական սկզբունքը, որի համար արժէ արիւն-քրտինք թափել, որի համար արժէ աշխատիլ։ Եւ մենք այդ աշխատանքը կ'անենք»։

Բացման խօսքէն յետոյ՝ առաջին ձայնը տրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Ընկ. Երիցեանին, որ քանի մը րոպէ մեզ առաջնորդեց դէպի այն արիւնոտ ու դաժան անցեալը, ուրկէ քալեց հայ ժողովուրդը, իր դարաւոր երազին հասնելու համար եւ մատնանշեց այն դերը, զոր կատարած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, այդ ազատագրական պայքարի մէջ։

Այդ երկու հայերէն ճառերը ռուսերէնի թարգմանուեցան Ս. Թորոսեանի կողմէ։

Հ. Աթանասեան չեխերէն լեզուով պարզեց հայ ուսանողութեան դերը մեր ազատագրական պայքարին մէջ։

Ցետոյ խօսք առին Բելոռ... Ուս. Միութեան կողմէ Զախ... րենկօ, վրացական գաղութի կողմէ կարցհածէ, Կովկասեան Լե... ոնցիներու ներկայացուցիչ Գո... տագոգա, Ուս. ինքնավարութեան վարչութեան անդամ Կպացիկ... կալմիկներու ներկայացուցիչ Ու... լանով, Ուկրայնացի Խու-էյնեն... ներկ. Սկիբլին «Վօլեա Rossii» խմբագրութեան կողմէ Լեբեդեւ եւ շարք մը ուրիշներ, որոնք բոլորն ալ այն միտքն յայտնեցին թէ պէտք է դաս առնել պատմական անցեալէն, միացնել բոլոր մանր ազգութիւններու ուժերը եւ ձեռք-ձեռքի ռուսական ժողովրդի դավար տարրերու հետ՝ դիմել դէպի լուսաւոր ապագան՝ ... հայրենիքի ազատ ու անկախ կեանքը։

Երկարաշունչ ու ոգեւորուած ճառով մը հանդէս եկաւ Չեխ. սլովաք. ծերակուտական Սուրգեր (Ս. Դ.)։ «Թանկագին բարեկամներ, ըսաւ, ինչպէս երիտասարդ ուսանող շատ տարիներ առաջ Վիէննայի մէջ, կարդացեր եմ պատմութիւն... հայ ժողովուրդի... հայ ժողովուրդի տառապանքներու մասին, ճիչեր ու սարսափներ այն դաժան ռեժիմի դէմ, որուն տակ կը տքար հայ ժողովուրդը։ Եւ կը զարմանայինք թէ ինչպէս կը դիմանայ այդ գողգոթային ու կը շարունակէ իր գոյութիւնը։ Դուք ցրուած էք աշխարհի ամէն կողմը։ Այդ սարսափելի վիճակ մըն է որ հին դարերը կը յիշեցնէ։ Բայց եւ ե... րաշխիք մըն է թէ հայ ժողովուրդը, որ իր այսպիսի վիճակով ապրեցաւ ու անցուց վերջին համաշխարհային պատերազմը, այլեւս չի կորսուիր, ան պիտի ապրի։

«Հիմա բախման մէջ են երկու հսկայական ուժեր ժողովրդապետութիւնը եւ գաղտնի դիւանագիտութիւնը։ Բայց համաշխարհային պատերազմէն յետոյ շատ է փոխուած Եւրոպայի եւ ամբողջ աշխարհի պատկերը՝ թէ երեւութապէս եւ թէ՛ ներքին ըմբռնումներով ու ապրումներով»։

Ու նկարագրեց այն աշխատանքները, որ կատարուած են իրենց քաղաքական գործիչներու կողմէ, Չեխ ժողովուրդի ազատագրութեան համար, գլուխ ունենալով հանրապետութեան նախագահ Մասարիկը։

«Մենք այդ պայքարն ու աշխատանքը տարեր ենք երկար տարիներու ընթացքին. դուք ալ պիտի տանիք՝ բայց ձեր պայքարի տեւողութիւնը աւելի կարճ պիտի ըլլայ, որովհետեւ հիմա ... րիք նոր դարաշրջանի մը մէջ, որ աւելի նպաստաւոր է ձեր աշխատանքին։ Թոյլ տուէք յայտնել իմ խոր հաւատքը, թէ հեռու չէ այն օրը, երբ պիտի սեղմենք մէկու ձեռքերը եւ թօթափել... օտարի լուծը բոլոր ճնշուած ժողովուրդներու վրայէն, հպարտ բարձր ճակատներով պիտի դիմենք միշտ դէպի առաջ, դէպի վեր, դէպի նախկին Ռուսաստանի բոլոր ազգութիւններու մեծ դաշնակցութիւնը»։

Վ. Մ. Չէրնով, ռուսական առաջին Սահմանադիր ժողովի նախագահը, իրենց կազմակերպութեան եւ Էս-Էր կուսակցութեան կողմէ շնորհաւորեց Մայիս 28ը իբրեւ ամենամեծ տօնը հայ ժողովուրդի։ «Ընկերներ, ըսաւ, բազմիցս ես առիթ եմ ունեցեր հանդիպելու հայ յեղափոխական գործիչներու հետ։ Այդ ժամանակուայ մարդոցմէ շատերը կենդանի չեն արդէն, շատերը հնարաւորութիւն չունին հաշուելու իրենց գլխին սպիտակցած մազերը։

«Մեզ կը կապեն հին, շատ հին...

...կայնք ու գործունէութիւն, որու վրայ պիտի նայինք, իբրեւ երկու ծայրերը միեւնոյն ընդհանուր գործի: Իբրեւ յեղափոխական եւ ընկերվարական կուսակցութիւններ, մենք հետապնդեր ենք միեւնոյն նպատակները.– ազատագրում ճնշուած ու բռնադատուած ազգի աշխատաւորներու լուծէն:

Դուք պիտի փոխարինէք ձեր մարտիկները, դուք պիտի հասարակէք ձեր նախորդներու ...քի հետ, որոնց փառայեղ գործը կը զարդարէ հայ յեղափոխական պատմութեան էջերը: ...ենք ունէին անսահման կամք ... խանդ, առանց որոնց ոչինչ կարելի է կատարել: Դուք ոչ միայն պիտի հասարակէք, այլ եւ պիտի գերազանցէք զանոնք, որովհետեւ տիրացած էք անոնց փորձառութեան որու վրայ պիտի աւելցնէք եւ ձերը: Դուք պարտաւոր էք շարունակել անոնց սկսած գործը եւ պիտի կատարէք աւանձնայատուկ պայմաններու մէջ: Որովհետեւ այսպիսի պատմական օրեր չէ անցուցած ոչ մէկ ժողովուրդ, որովհետեւ՝ ներկայիս հայ ժողովուրդը կ'ապրի թերեւս իր պատմութեան ամենադժուարին շրջանը:

Ո՞ւր կը գտնէք ժողովուրդ մը որուն մեծամասնութիւնը ապրիր իր երկրէն դուրս: Այդպէս է հայ ժողովուրդը: Անոր կը սպառնայ երկրէ, հողէ զրկուած ժողովուրդ դառնալու վտանգը:

Մարդկութեան ձգտումն է տէր դառնալ ու իշխել ժամանակի ու տարածութեան վրայ. հայ ժողովուրդը տիրացեր է ատոր: Ան պիտի յաղթանակէ անով, որ միասնական է իր մտածողութիւնը— յեղափոխական, ընկերվարական եւ ...ով իսկ երաշխիքներ կուտայ իր ապագային համար: Ու պիտի գայ այն վայրկեանը, երբ նորէն պիտի հաւաքէ իր ցրուած բեկորները, ճիշդ այնպէս ինչպէս, աւետարանի պատմութեամբ, երբ հնչէ վերջին դատաստանի փողը՝ դաշտի մէջ ցրուած ոսկորները պիտի բարձրանան, մասերը իրար պիտի միանան, նորէն շունչ պիտի առնեն ու մարդկային կերպարանք առնելով, պիտի լցնեն դաշտը:

Միայն պէտք է ճիշդ ըմբռնենք հարցը եւ ըսենք, որ հայ ժողովուրդի դատը մեր դատն է:

Այդ ծանր փորձէն, այդ դաժան երկրաշարժէն յետոյ որ քար քարի վրայ չթողուց, իբրեւ համաշխարհային ահեղ փոթորիկ մը՝ պիտի վերցնենք մեր ապագայի նշանակէտը: Այստեղ խօսք եղաւ գրաւողներու մասին: Այո, երբ զէնքի ուժով կը գրաւուի երկիր մը, այդ ճիշդ է: Բայց մենք պիտի թոյլ տանք եղբայրասպան պատերազմներու: Այն իրողութիւնը որ մենք բոլորս հաւաքուած կը տօնենք Հայաստանի անկախ հանրապետութեան տօնը, այդ իրողութեամբ իսկ մենք կը բերենք այդ երգումը ու որոշ ձեւով կը լուծենք այդ հարցը:

Հայ ազգի խնդիրը՝ բոլորին խնդիրն է. մենք պիտի բերենք անոր մեր բարոյական իսկ ... որ հնարաւոր է՝ նաեւ ֆիզիքական ու նիւթական օժանդակութիւնը: Նոյն ձեւով թոյլ տուէք ըսելու որ մեր ռուսական խնդիրն ալ, ձեր խնդիրն է, եւ այդպէս մասնաւորէն միշտ դէպի ընդհանուրը, մինչեւ համամարդկային: Եւ եթէ այդ հասկացողութիւնը խորանայ մեր մէջ, մեր մէջ պիտի բացուի նոր դարաշրջան մը անծայրածիր, հսկայ վերածնութեան՝ ամուր եւ անպարտ:»

Նախագահը իր փակման ճառով ... շնորհակալութիւն յայտնեց ... չխօսլովք կառավարութեան, որ հնարաւորութիւն կ'ընծայէ մեզ համար ուսանելու, միաժամանակ ապահովելով տարագրութեան հետ կապուած հազար ու մէկ դժուարութիւններէ, ինչպէս եւ բոլոր այն կազմակերպութիւններուն, կուսակցութիւններուն ու անհատներուն, որոնք փութացին մեզ հետ միասին տօնել մեր անկախութեան տօնը:

Հիւրերը պատուասիրուեցան թէյով եւ անուշեղէնով: Հանդէսը որ սկսած էր իրիկուան ժամը 7ին՝ վերջացաւ 11ը անց:

Փրակա Ց. ԳԱՐԻԲԵԱՆ

ԽԱՆԴԱՎԱՌ ՏՕՆ ՄԸՆ ԱԼ ՖԻԼԻՊԷԻ ՄԷՋ, ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ՄԻԱՍԻՆ

ՖԻԼԻՊԷ, 2 Յունիս

Անկախութեան օրը արտակարգ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Ֆիլիպէի, ինչպէս Պուլկարիոյ բոլոր քաղաքներուն մէջ ուր հայութիւն կայ:

Առտուն հոգեհանգիստ կատարուեցաւ եկեղեցին, ուր ասեղ ձգելու տեղ չկար: Օրիորդներ իբր զարդանիշ կը բաշխէին հայկական գինանշանը: Դրան երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ պուլկարական դրօշները: Խորանին աջէն կընշմարուէին բազմաթիւ դրօշակներ, պուլկարական, մակեդոնական, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւլն.: Դասը կեցած էին պուլկար պաշտօնական անձեր, մակեդոնական զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, գործիչներ եւ ծանօթ Հայեր:

Հոգեհանգիստէն կը մասնակցէին Ֆիլիպէի գրեթէ բոլոր միութիւնները, ծաղկեպսակներով, որոնց թիւը 15ի կը հասնէր: Բակին մէջ շարք էին կազմեր հայ աբիները, անգք կայ, եւ «պատուի առ» հայ եռագոյնին: Բոլորն ալ ոգեւորուած են:

Անգքէն վերջ մակեդոնական քոյր կազմակերպութեան մը ներկայացուցիչը խօսք առաւ, պարզելով հայ եւ Մակեդոնիոյ ժողովուրդի տառապանքը, պանդխտութիւնը եւ գաղափարական եղբայրակցութիւնը: Այս ճառին պուլկարերէն պատասխանեց Պ. Ա. Ցակոբեան մեծ յաջողութեամբ:

Ցետոյ մակեդոնական եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշակներուն առաջնորդութեամբ կազմուած թափօր մը ուղղուեցաւ դաշնակցութեան ակումբը, ուր խօսեցաւ ընկ. Գ. Նժդեհ, կարճ, բայց կուռ:

Ընկեր Նժդեհ հիւրերուն համար խօսեցաւ նաեւ ռուսերէն ճառ մը, որ հիացում պատճառեց:

Կէս օրէ վերջ տեղի ունեցաւ բուն հանդէսը Զինուորական Ակումբին մէջ: Կէս ժամ առաջ սրահը լեցուած էր արդէն եւ հետզհետէ եկող ժողովուրդը ստիպուեցաւ ոտքի վրայ մնալ: Մակեդոնացի եւ պուլկար հիւրերուն թիւն ալ բազմապատկուած էր:

Հանդէսը բացուեցաւ «Բամ փորոտան»ով, զոր երգեց Վ. Մանուէլեան գեղ. Միութեան երգչախումբը: Խօսք առաւ Մակեդոնական մեծ կազմակերպութեան՝ «Իլինտէն»ի ներկայացուցիչը, որմէ յետոյ պուլկարերէն ճառ մը խօսեցաւ Պ. Անդրէաս Ցակոբեան եւ երգուեցաւ Պուլկարիոյ ազգային քայլերգը «Շումի Մարիցա»: Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները չորս բուրգեր կազմեցին յաջողապէս, բոլորն ալ յաջող: Ընկ. Թ. Հէքիմեան արտասանեց Սիամանթոյի «Բանտերու խորէն» քերթուածը: Արկին երգեր Կոմիտաս վրդ.ի շարքէն, որ բուռն ծափեր կը խլէին: Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները երկրորդ մեծ ու բարձր բուրգ մը կազմեցին, որուն վրայ պարզուեցաւ հայկ. եռագոյնը, գլգլագին ծափերով:

Ցետոյ բեմ ելաւ օրուան բանախօսը, ընկ. Գ. Նժդեհ, յուզեց եւ խանդավառեց բազմութիւնը շատ գեղեցիկ ճառով մը, որ կը բաղդատէր Մայիս 28ն ու Նոյեմբեր 29ը: Այդ միջոցին ցաւագար մը ծնաց, բայց անմիջապէս դուրս հանուեցաւ սրահէն:

Հանդէսի աւարտումէն վերջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ակումբին մէջ, հիւրընկալուեցան Մակեդոնական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները:

Օ. Բանիկեան

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

39.— ՓՈՆ ՍԷՆԹ ԷՍՓՐԻ

Գրեթէ տարիէ մը ի վեր է որ խումբ մը հայրենակիցներ հաստատուած են Կառ Նահանգին այս համեստ բայց գեղեցիկ գիւղաքաղաքին մէջ եւ կ'աշխատին ապակիի գործարաններուն մէջ: 15-20 եւ մինչեւ 30 փրանք շահողներ կան:

Կը բնակին գործատիրոջ կողմէ տրամադրուած մասնաւոր տուներու մէջ եւ ազգային ուրոյն կենցաղ մը ունին ընդհանրապէս:

Իրենց թիւն է 120, որոնց 15ը ընտանիք, իսկ մնացեալը ամուրի երիտասարդներ: Ո՛ր եւ է կազմակերպութիւն չունինք: Վերջերս փորձեր եղան կազմելու Սեբաստիոյ Սենեքերիմեան միութեան մէկ մասնաճիւղը: Կը յուսանք որ սրտցաւ հայրենակիցներ մօտ օրէն պիտի փութան համախմբուիլ այս հանրօգուտ ձեռնարկին շուրջ:

Ինչպէս շատ մը հայաշատ կեդրոններու մէջ, հոս ալ մեր մանուկները ազգային նախակրթութենէ զրկուած, ֆրանսական դպրոցներ կը յաճախեն կամ անուս կը մնան: Արդէն ոչ առայժմ ոչ ալ ապագային ազգային նախակրթարան մը հիմնելու միջոց չկայ:

Վերջերս դժբաղդութիւնը ունեցանք հողին յանձնելու Զօնկուլտաքցի երիտասարդ մը: Առանց բացառութեան բոլոր հայրենակիցները փութացին յարգել հանգուցեալին յիշատակը: Տեղացի ժողովուրդը՝ մեծ յարգանք ունի մեզի հանդէպ:

Մինչեւ ցարդ ծնունդ կամ հարսնիք չենք ունեցած: Օ. Ճ.

40 — ԼԱՆՍԷՅ

Լանսէյ (Իզէռ) կը գտնուի Լիոնէն երկաթուղիով չորս ժամ հեռու: Ունի մաքուր օդ եւ ջուր, հաստատուած երկու բարձր լեռներու ստորոտը:

Այստեղ 10-12 տարի առաջ եկած են քանի մը Սեբաստացի Հայեր, աշխատելու թուղթի գործարանը որ երեք ճիւղերու բաժնուած է: Հետզհետէ ուրիշներ ալ եկած են եւ այսօր ունինք մօտ 150 ընտանիքներ եւ 40է աւելի այրեր: Գրեթէ բոլոր ընտանիքները կը բաղկանան 5-6 անդամներէ: Սկիզբները մեծ դժուարութեանց կը հանդիպին մեր հայրենակիցները, քանի որ տեղացիները սենեակ իսկ չէին տար եղեր Հայերուն, զանոնք համարելով ատոտ ազգ մը, կամ պարզապէս գաղափար չունենալով անոնց վրայ: Բայց շուտով կը համոզուին որ մաքուր եւ աշխատասէր տարրի մը հետ է իրենց գործը եւ այժմ մասնաւոր համակրանք ալ ունին:

Սենեակներու վարձքերն են 50-60-70 փրանք, առանց հաշուելու ելեկտրական լոյսը: Գործարանը գրեթէ ձրի տրամադրած է նոր շինուած տուներ՝ հին գաղթականներուն: Գործարանի թուղթի ճիւղին մէջ կ'աշխատին բաւական թիւով Հայեր եւ կը ստանան 8 ժամուան աշխատութեան փոխարէն ժամը 1 Փր. 80: Վերջին սղութեան պատճառաւ օրական մօտ 3 փրանքի բացառիկ յաւելում մը եղած է: Նոյնը եւ «քարթօնըրի»ն, միայն այնտեղ աւելի շատ կ'աշխատին բաւական թիւով Հայեր: Իսկ կարի աշխատութիւնը երկու մասի կը բաժնուի («քորսաժ» եւ «թամպուր»), որուն աշխատութիւնը անտանելի է եւ գործ գլուխ: Աշխատաւորներու մեծ մասը Հայեր են. տեղացին բնաւ չաշխատիր այս գործին մէջ. կան քանի մը Իտալացիներ եւ Սպանիացիներ: Թէեւ կը տոկանք, բայց ալ մեր երեսը գոյն չէ մնացած: Մեր աշխատանքը Ֆրանսացիներուն զարմանք կը պատճառէ, բայց ի՛նչ օգուտ. նորէն գործաւորի մը արժէքը կը ներկայացնենք: Գրեթէ ամէն ամիս արկածներ կ'ունենանք: Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ մեր ընկերներէն Պօղոս Եղիկեան (Խարբերդցի) 23-25 տարեկան, հինգ մատներէն վնասուեցաւ եւ հիմա Կռօնօպլի հիւանդանոցը կը գտնուի: Դեռ ունինք քանի մը վնասուած ընկերներ որոնց ոչինչ գումարներ վճարուած է իբրեւ ապահովագին:

Այստեղ աշխատողները 13-14 օրուան աշխատութեան փոխարէն կը ստանան 300էն 400 փրանք, բայց միջանկեալ ըսեմ որ քրտինքներու մէջ կը կորսուին:

Ազգային տեսակէտով ալ տխուր է մեր վիճակը: Այսօր-վաղը Հայաստան պիտի երթանք ըսելով շատ չեն հետաքրքրուիր:

Երկու տարուան ընթացքին քանի մը երախաներ եւ երկու երիտասարդ կիներ մեռած են, իսկ 35ի մօտ ծնունդներ եղած են, նաեւ 20ի մօտ հարսնիքներ, գրեթէ բոլորն ալ ֆրանսական ծէսով: Բաւական թիւով պզտիկներ կան. մէկ մասը ֆրանսական դպրոց կ'երթայ, իսկ մէկ մասն ալ փողոցները կը թափառի: Կայ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէ մը որ երբեմն կ'ունենայ հրապարակային բանախօսութիւններ: Հօկի գործունէութեան մասին որոշ բան մը կարելի չէ գրել: Կան նաեւ բաւական թիւով Ս. Դ. Հնչակեաններ, որոնք միշտ հետեւող եղած են իրենց նահատակ ընկերներուն եւ անոնց ծրագրին, բայց չունին ո եւէ կազմակերպութիւն: Գաղութը կը բաղկանայ քանի մը Պոլսեցիներէ եւ բազմաթիւ Խարբերդցիներէ ու Սեբաստացիներէ: Պարապ մարդ չունինք, իսկ կիներուն մեծ մասը միայն կ'աշխատին օրական 7 փրանքի փոխարէն: Շատեր՝ Կռօնօպլի «պիսքուիթըրի»ի գործարանը կ'աշխատին եւ հանրակառքով կ'երթեւեկեն:

** Մէկ ժամ հեռու, Կռօնօպլը քաղաքին մէջ կը գտնուին 8-10 ընտանիքներ Խմիրի կողմերէն եւ կ'աշխատին պիսքուիթի եւ շօքօլայի գործարաններուն մէջ:

Տէրտէրովիչ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 8ին խումբ մը Կիլիկեցիներ, ժողով գումարելով, հիմը դրին «Կիլիկեան Հայրենակցական Միութեան» եւ ընտրեցին հինգ հոգինոց Առժամեայ Վարչութիւն մը, կանոնագիր մշակելու եւ կազմակերպման աշխատանքները վարելու համար: Վարչութեան անդամներն են՝ Գր. Թէլլալեան (Սիս), Սիմոն Զալեան (Հաճըն), Մ. Խաչիկ (Ցէօրթ-Եօլ), Տոքթ. Մատթէոսեան (Զէյթուն) եւ Լ. Տէր-Մկրտիչեան (Մարաշ):

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի օր հայ ժողովրդական լսարանական միութեան նախաձեռնութեամբ թատերական ներկայացում մը տրուեցաւ: Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը: Սիրողներու խումբը ներկայացուց յեղափոխական կեանքէ առնուած դրամ մը՝ «Արմենուհի—Մայր Հայաստան»: Բոլոր մասնակցողներն ալ յաջողութեամբ տարին իրենց դերերը: Դրամէն վերջ ներկայացուեցաւ նաեւ «Պաղտասար Աղբար»ը, նոյնպէս յաջող: Կ'արժէ քաջալերել այս խումբ մը երիտասարդներն ու օրիորդները, որոնք կ'ուզեն հայ գեղարուեստը վառ պահել այս հեռաւոր գաւառին մէջ:

Վ.Իշապ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԿԱՅԱՆԸ

Պէյրութի արաբերէն եւ ֆրանս. թերթերը կը պահանջեն տեղւոյն հայ վրանաքաղաքին ցրումը կամ տեղափոխումը, այն առարկութեամբ թէ գաղթականներու կայանը դարձած է վարակիչ հիւանդութեանց բոյն մը, եւ կը սպառնայ Պէյրութի ազգաբնակչութեան. Կը գրեն թէ անցած ամիս թոքախտի 40 դէպքեր պատահած են: «Լա Սիրի» թերթը կը հերքէ այս դիտումնաւոր լուրերը եւ կ'ըսէ որ ո՛չ թէ 40 այլ 4 դէպք միայն պատահած է: Ցետոյ կ'առաջարկէ բարեփոխումներ մտցնել կայանի առողջական պայմաններուն մէջ, կոյուղիներու եւ արտաքնոցներու թիւը աւելցնել: Նոյնպէս կը թելադրէ մօտ 5000 Հայեր փոխադրել գետի կամուրջէն անդին Ս. Տիմիթրիի բլուրներուն վրայ եւ հոն երկյարկանի տնակներ կառուցանել անոնց համար:

ԿԱՐԴԱԼ-ԳՐԵԼ ՉԵՆ ԳԻՏԵՐ

Խորհրդային պետական պատմագիր Պ. Փ..քրովսքի Մոսկուայի վարժապետանոցին մէջ կարդաց դեկոյց մը, որուն համաձայն պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ի վեր Ռուսիոյ մէջ ուսման մակարդակը երթալով կ'իջնէ: Փօքրովսքիի տեղեկագրին մէջ կ'ըսուի թէ հին դպրոցներուն մէջ տղաքը չորրորդ տարիէն վերջ գիտէր կրնային կարդալ եւ գրել, մինչդեռ սովետական դպրոցներուն մէջ եօթերորդ տարին անընթեռնելի կերպով կը գրեն եւ քերականական սխալներ կ'ընեն: Եզրակացնելով, կ'ըսէ թէ դպրոցները արագօրէն կը յետադիմեն եւ թէ ուսուցիչները պէտք է զարգացնեն իրենց ուսուցման մեթոտները:

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ՄԸ

Մեր հայրենակիցներէն արձանագործ Լեւոն Մուրատօֆի վերջերս կերտած երկու արձանները Société des Artistes Françaisի յատուկ յանձնախումբին կողմէ գնահատման արժանանալով ընդունուեցան Grand-Palaisի սալոնին մէջ: Այս առթիւ յիշենք որ շատ մը ֆրանսացի եւ օտար արձանագործներու տքնաջան աշխատութեան արդիւնք՝ 400 արձաններ մերժուած են, ինչ որ աւելի կը շեշտէ հայ երիտասարդ արուեստագէտին արտադրութեան արժէքը: Ընդունուած արձաններէն մէկը կը ներկայացնէ պառկած մերկ աղջիկ մը, բնական մեծութեամբ, երկրորդը հայ փաստաբանի մը գլուխն է որ շատ նման ըլլալով հանդերձ կը պատկերացնէ բուն հայկական տիպարը:

Զանազան գեղարուեստական հանդէսներու խմբագիրներ մասնաւոր նամակներով դիմած են Պ. Լեւոն Մուրատեանին եւ ուզած են կենսագրական նիշեր, որպէսզի ըստ այնմ գրեն իրենց գնահատական յօդուածները:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ, (Սեփ. Թղթ.) — Կիրակի կէս օրէ վերջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Միութեան կողմէ կազմակերպուած «Franco-Arménien» մեծ ողիմպիականը, միութեան սեփական մարզադաշտին վրայ, նախագահութեամբ «F. F. Athlétisme»ի նախագահ Mr. Pourchier»ի, ներկայ էին պատուակալ վարչութեան բոլոր անդամները եւ Պալաքեան Եպիսկ. սեղանի մը վրայ կ'երեւային 25—30 թանկարժէք առարկաներ, նուիրուած գաղութին անդամներուն կողմէ: 1500ի մօտ ֆրանսացի եւ հայ հանդիսատեսներ միահամուռ ծափահարեցին, երբ մարզիկները իրենց համազգեստներով մտան մարզադաշտ:

Խաղին կը մասնակցէին 179 ֆրանսացի եւ վեց հայ մարզիկներ:

Խաղը շատ հետաքրքրական էր եւ պատուաբեր հայ մարզիկներուն համար: Մրցումներու մէջ առաջին եւ երկրորդ հանդիսացող բոլոր մարզիկներն ալ ստացան մէյմէկ գեղեցիկ նուէրներ:

ԳՈՒՆՏ ՆԵՏԵԼՈՒ մէջ առաջնութիւնը շահեցաւ 9,94ով Պ. Աւետիս Փէքմէզեան եւ ստացաւ Պ. Թիրեաքեանի կողմէ նուիրուած կաշիէ պայուսակ մը:

ՁՈՂՈՎ ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆ ՑԱՏԿԵԼ.— Առաջին հանդիսացաւ Պ. Պօղոս Նազիկեան 3,5 մեթրով եւ ստացաւ Տիկ. Սահաթճեանէ նուիրուած սիրուն ձեռագործ մը:

ՎԱԶՔ 60 ՄԵԹՐ.— Երկրորդ հանդիսացաւ Պ. Ժիրայր Տէրտէրեան, ստացաւ Մամբրէ Վրդ. Գալֆաեանի նուիրած արծաթ գրիչը:

ՆԻԶԱԿ ՆԵՏԵԼ.— Երկրորդութիւն շահեցաւ Պ. Պօղոս, ստացաւ Պ. Եքիզեանի կողմէ նուիրուած ինքնահոս գրիչ մը:

Որով վեց հայ մարզիկներէն երկուքը առաջին, երկուքը երկրորդ եղան: Համեմատելով ֆրանսացի մարզիկներու թիւին ու դիրքին հետ, մեծ յաջողութիւն մըն է այս որուն համար կ'արժէ շնորհաւորել թէ մարզիկները եւ թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը:

Ամէն ինչ լաւ էր, միայն հայկական դրօշը իր բացակայութեամբ կը փայլէր:

Ստ. Միլտոնեան

** Գարօ (Գաբրիէլ Պաղտասարեան) Նախորդ Հինգշաբթի «Փրինթըլանտ»ի սրահին մէջ, կէտերու առաւելութեամբ յաղթեց, 10 շրջան խաղէ վերջ, ֆրանսացի կռփամարտիկին՝ Ակօթէնի, որ Մարսէյլի նաւաստիներու ախոյեանն է: Մեր հայրենակիցը խիստ գեղեցիկ խաղարկութիւն մը ունեցաւ եւ լաւ տպաւորութիւն ձգեց ներկաներուն վրայ: Տեղական թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին Պաղտասարեանի մասին եւ փայլուն ապագայ մը կը նախատեսեն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական ընդհ. փորձերու բացումը՝ որ անհոգաստ օդերուն հետեւանքով յետաձգուած էր, պիտի սկսի այսօր կիրակի Յունիս 13, Փարք Սէն Մորի մարզարանին մէջ: Բոլոր հին ու նոր մարզիկները ինչպէս եւ փափաքող անդամները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ նոյն առաւօտուն Պաս. Թիֆի կայարանին արտաքին շրջափակը 8,30—9, հաւաքաբար մեկնելու համար: Փորձերը պիտի վարէ մարզական խմբապետ Պ. Գալօ Շահինեան: Մարզական յանձնախումբին կողմէ ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Պ. Պ. Գ. Մէրճանօֆ, Գ. Ճօլօլեան եւ Պ. Զաքրճեան:

Մարզ. Յանձնախումբ

Վահիտէտտինի թիկնապահ գնդապետ Ջէքի պէյը 55 տարու, Մէհմէտ Զ.ի բժշկապետ Րէշատ փաշան սպաննած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ 1924ի Մարտին Տօքթ. Րէշատ փաշա սպաննուած գտնուեցաւ իր սենեակին մէջ և բուեցաւ թէ անձնասպան եղած է։ Անցած տարի Էնկիւրի դատ բացաւ Վահիտտէտինի դէմ, իբրև սպանիչ, որուն վրայ Սան Րէմօի դատական իշխանութիւնը քննութիւն մը բացաւ և որ և է փաստ չկրնալով գտնել, խնդիրը փակուեցաւ։ Հիմա Վահիտէտտինի մահէն վերջ, իր հետեւորդները մէջտեղ հանած են կարգ մը վաւերաթուղթեր, որոնք Էնկիւրիի կառավարութեան ձեռքն ինկած են։ Ճենովայի Թուրք հիւպատոսը կարգ մը փաստեր հաղորդած է իտալական իշխանութեանց։ Վահիտէտտինի մարմինը յունիս 16ին Դամասկոս պիտի փոխադրուէր իտալական մարտանաւով մը. այս փոխադրութիւնը յետաձգուած է, որովհետև սուլթանը մօտ 200,000 լիրի պարտք մը ձգած է։ Պարտատէրերը կնքել տուած են դագաղը եւ վիլլա Մանեօլին, ուր կը բնակին սուլթանին երեք կիները և ուրիշ պալատականներ։

Թուրքիոյ ճամբով Իտալիա

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային վարչութեան նախագահ Րիկօֆ և կեդր. կոմիտէի քարտուղար Սթալին Թուրքիա պիտի այցելեն, քաղաքական խնդիրներու մասին խորհրդակցելու համար։ Իսկ «Իզվէստիա», որ անշուշտ աւելի իրազեկ է, կ'ըսէ թէ Չիչէրինը և Սթալինն են որ Թուրքիոյ ճամբով Իտալիա պիտի անցնին։ Ասոնք համաձայն են եղեր որ իտալացի գաղթականներ հաստատուին Սև ծովու ռուսական ափերը, պայմանաւ որ Իտալիա բարեկամական յարաբերութիւն մշակէ Թուրքիոյ և Ռուսիոյ հետ։

Նոր վէճ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ

Վերջին գործադուլին առթիւ, քանի մը հարիւր հազար ռուբլին ղրկուեցաւ Մոսկուայէն, ռուս բանուորներու անունով։ Անգլ. կառավարութիւնը կը կասկածի թէ այս գումարները ոչ թէ բանուորներէն հաւաքուած են, այլ պոլշեւիկ իշխանութիւնը ինք սահմանած է, Անգլիոյ մէջ յեղափոխութիւն յարուցանելու համար։ Ներքին Նախարարը կը յայտարարէ թէ ինք զօրաւոր փաստեր ունի այդ մասին, և յատկապէս պնդեց երեսփ. ժողովին առջի օրուան նիստին մէջ։ Լոնտոնի ռուս գործակատարը պաշտօնական հերքում մը հրատարակեց, բայց պահպանողականները չեն հաւատար և կը պահանջեն խզել 1921ի համաձայնութիւնը։ Առջի օր Լոնտոնէն բողոքագիր մը ղրկուեցաւ Մոսկուա, դրամի առաքման դէմ։ Ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ այդ ձեռնարկը հակառակ է դաշնագրին տրամադրութեանց, քանի որ կը ձգտի խլրտում յառաջ բերել Անգլիոյ մէջ, ուժ տալով գործադուլին։

Ներքին Նախարարութիւնը մօտերս պիտի հրատարակէ ճերմակ տետրակ մը, ջախջախիչ յայտնութիւններով։ Նախարարը կ'ըսէ թէ ձեռքին տակ ունի քառասուն փաստաթուղթերու բնագիրները եւ վաւերական պատճէնները, որոնք կ'ապացուցանեն թէ խորհրդային իշխանութիւնը ամէն կողմէ կը թափանցէ Անգլիոյ բանուորական շարժման մէջ։ Արտաքին Նախարարութիւնը հակառակ էր այս հրատարակութեան, բայց իր լռութիւնը աւելի սրեց երեսփոխաններուն հետաքրքրութիւնը։ Պօլտուին և Չէմպըլէն կը վախնան որ յարաբերութիւնները նորէն պղտորին, այդ մերկացումներով։

Բողոքագրին բովանդակութիւնը գաղտնի կը պահուի, բայց իմաստը յայտնի է։ Բոլոր տեղեկութիւնները հաւաքելէ յետոյ, անգլիական կառավարութիւնը նոր ծանուցագիր մը պիտի ղրկէ Մոսկուա։ Պահպանողական երեսփոխան մը, որ նոր դարձաւ Ռուսիոյ մէջ կատարած պտոյտէն, պահանջեց ամուր կենալ, նոյն իսկ ջնջել անգլիառուս առեւտրական դաշնագիրը եւ ճամբել Լոնտոնի ռուս ներկայացուցիչները։

ՎՐԱՑԻ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ՈՒՐԻՇ ՎՐԱՑԻ ՄԸ

ՊՈԼՇԵՒԻԿ-ՄԵՆՇԵՒԻԿ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Անցած տարի Օգոստոս 9ին Փարիզի վրացի կարմիրները քաֆէ Վօլթէրի մէջ ժողով մը կը գումարէին, վրացական հօկ մը կազմելու համար։ Վրացի ընկերվարական և ազգայնական ուսանողներ խանգարեցին այդ ժողովը, յարձակելով կազմակերպիչներուն վրայ և իրարանցումի պահուն քանի մը համայնավարներ վիրաւորուեցան։ Այս վերջինները դատ բացած ըլլալով, Փարիզի 11րդ պատժադատ ատեանին առջև Հինգշաբթի օր տեղի ունեցաւ դատավարութիւնը։ Մենշեւիկներուն կողմէ ներկայացան բազմաթիւ վկաներ, որոնց կարգին նաև գերապայծառ Պօտրիյեառ։ Համայնավարներու կողմէ իբրև վկայ եկած էր նաև «Նոր Վրաստան» թերթին խմբագիր Կրիկօրի Վէշափելի։ Դատավճիռը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ շաբթուան և ներկաները ժամը 4ին դատարանէն մեկնեցան։ Դուրսը Վէշափէլի կառք մը կանչելով նստաւ կնոջ և հօրեղբօր տղուն հետ։ Այդ պահուն վրացի մը մօտեցաւ իրեն և հարցուց. «Ատրճանակ ունի՞ք»։— Ոչ, պատասխանեց Վէշափէլի· —Լաւ, ես ունիմ։» Ու գրպանէն ատրճանակ մը հանելով երեք անգամ կրակեց։ Գնդակներէն երկուքը ծակեցին խմբագրին կուրծքը։ Վիրաւորը Օթէլ Տիէօ փոխադրուեցաւ և վիրաբուժական գործողութեան պահուն մեռաւ։ Սպաննիչն է Օրթանիլ Մէրապաշվիլի անուն 23 տարեկան վրացի նախկին դերասան մը, որ վերջերս Րընօի գործարանը կ'աշխատէր։

Երբ ոստիկանները եկան, առանց ընդդիմութեան յանձնուեցաւ և յայտարարեց թէ Վէշափէլի իրեն պէս Սոց. Դեմոկրատ էր ժամանակին և Տումայի անդամ, սակայն ետքէն պոլշեւիկութեան յարելով 1924 Նոյեմբեր 15ին Պերլինի մէջ սկսած էր հրատարակել «Նոր Վրաստան» անուն թերթը, և կը ջատագովէր խորհրդային քաղաքականութիւնը։ Այդ թուականէն երդուընցած էր սպաննել Վէշափէլին և իր այս որոշումը արձանագրած յիշեալ թերթին լուսանցքին վրայ։ Անցած տարի քաֆէ Վօլթէրի մէջ ուզած էր իր ծրագիրը գործադրել սակայն, առիթը յարմար չէր գտած։ Վերջապէս Հինգշաբթի օր դատավարութեան ատեն վճռեց որ այլեւս հասած էր ժամը իր երդումը իրականացնելու։ — Բնաւ չեմ զղջար, աւելցուց։ Սպաննեցի դաւաճան մը և ուրացող մը, իմ և հայրենիքիս վրէժը լուծեցի, պոլշեւիկները սպաննեցին հայրս, եղբայրս և ընտանիքիս անդամներէն շատեր։

ՋՐՈՑՅԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպօլի Յանձնախումբը կուզայ հրապարակաւ յայտարարելու թէ՝ մինչև այսօր ո եւ է փարիզեան հայ խումբէ պաշտօնական հրաւէր չէ ստացած։ Թերթերու մէջ կամ բերանացի շրջած զրոյցները ո և է հիմք չունին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի դռները միշտ բաց են փափաքող խումբերու համար. և կրնան գրաւոր գրել միութեանս կեդրոնատեղին։ 56, Rue Lafayette, Paris (9).

Ի դիմաց Հ. Մ. Ը. Մ.ի
Ֆութպօլի Յանձնախումբի
Յ. Մ Ա Թ Ի Կ Ե Ա Ն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏՍ. միութեան վեցամսեայ սովորական ընդհ. ժողովը վաղը Բշ. 14 Յունիս Floria ճաշարանին սրահը, ժամը 9ին։ Օրակարգ՝ համարատուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ 1915 յունիս 20ին կախուած 21 Հնչակեաններու յիշատակին յունիս 20ի կիրակի օր, Լիոնի եւ շրջակայից հոգեւոր հովիւ Անանիա Ծ.վ. Հաբէշեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Լիոնի մէջ։ Պատարագէն յետոյ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Սեպուհ եւ Տիգրան Աբիկեան, բնիկ Ատանացի։ Մինչեւ 1915 Մերսին էին, այժմ կը կարծուին Միջագետքի կողմերը ըլլալ։ Տեղեկացնել M. Archag Apikianի, 12, Rue Chanoinesse, Paris (4)։ Առաջին լուր տուողին 500 Ֆր. պարգեւ։

— Կը փնտռուի Կիրակոս Հայրապետեան, Բալու Նոր գիւղ Մըրղացի։ 1920ին Հայաստան Իգտիր գինուոր էր։ Տեղեկացնել եղբօրը Կարապետ Հայրապետեանի 34, Rue des Petites Maries Marseille։

— Յարութիւն Պալյեան, Երզնկացի, 21 տարեկան, 1916ին բաժնուած է իր ծնողքէն։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

ՍԱԿԱՐԱՆ

12 Յունիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	167	—
Տոլար,	Dollar	34	30
Մարք (ոսկի)	Mark	8	19
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	17	77
Թրք. ոսկի	» or	145	—
Մէճիտիէ	Médjidié	13	50
Լէվա 100 հատը	Léva	24	50
Տրախմի »	Drachme	42	—
Լիր » »	Lire	123	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	101	30
Զուից. »	Frc. Suisse	665	—
Լէյ 100 հատը	Ley	14	20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	172	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3800	—
» II	»	2550	—
» III	»	2400	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	155	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն) 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82
Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆԻՍ 1926
16 JUIN 1926
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 137 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԴԻՄ

ՖՐԱՆՔԻՆ ՆՈՐ ԱՆԿՈՒՄԸ ԼՈՒՐՋ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՏՃԱՌԷ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՓԱՏԻՇԱՀԸՄ ՉՕՔ ԵԱՇԱ,,!

Տաժանելի բան է գործ ունենալ անարժան հակառակորդներու հետ:

Ընդհանրապէս տգէտ եւ տմարդի, անոնք սիրտ խառնելու պաշտօն ունին մեր հանրային կեանքին մէջ: Եւ եթէ երբեմն կը հարկադրուինք զբաղիլ, պատճառը այն է որ անոնք սահման չեն դներ իրենց փոքրոգութեան, և ծափ կը զարնեն ամէնէն կսկծալի դէպքերու առթիւ:

Պատմութիւնը ծանօթ է ամէնուն: Մենք ամիսներով պնդեցինք թէ հարիւրաւոր ձերբակալութիւններ կատարուած են Հայաստանի մէջ: Պոլշեւիկները ուրացան, ծաղրեցին, հայհոյեցին: Եւ այս բոլորը՝ ԳԻՏԱԿՑԱԲԱՐ: Ռամկավարներն ալ նոյն ճամբուն հետեւեցան, քիչ մը ծամծմելով, միշտ լուրին ստուգութիւնը կասկածի տակ դնելով, բայց առանց բան մը գիտնալու: Ետքը մը (Ապրիլ 25), «Խորհրդային Հայաստան» խոստովանեցաւ իրողութեան մէկ փոքր մասը միայն, յայտնելով թէ 110 հոգի ձերբակալուած են, որոնց 70ը Դաշնակցական: Այստեղ ալ սուտ կը խօսէր Երեւանի պաշտօնաթերթը,— ճիշդ այնպէս ինչպէս Թուրք թերթերը: Բայց մեծ բան էր եղածը, չորս ամսուան խոր լռութենէն և շինծու հերքումներէն յետոյ: Մենք այսուհետեւ առիթ ունեցանք նոր մանրամասնութիւններ հրատարակելու, և արդէն պարզ է պատկերը: Ձերբակալուած են ոչ թէ 70 հոգի, այլ հինգ-վեց անգամ եօթանասուն, զանազան առիթներով: Վերջին լուրերու համաձայն, կալանաւորներուն մէկ մասը արձակուած է, իսկ մեծ մասը աքսորուած է կամ տակաւին բանտը կը մնայ:

Արդ, ի՞նչ ըրին «սողունատիպ ռամկավարները» (տես քիչ անդին), այս խոստովանութեան առթիւ:

Իրենց Ամերիկայի պաշտօնաթերթը, «Պայքար» (27 Մայիս), խմբագրականի մը մէջ արտատպելով «Խորհրդային Հայաստան»ի լուրը, հալած իւղի պէս կը կլլէ անոր յերիւրած ամբաստանութիւնները եւ կը փափայ հրճուագին.

— «Հայաստանի ապահովութեան եւ բարօրութեան ցանկացող ամէն Հայ, բնականաբար գոհ միայն կրնայ ըլլալ այս արդիւնքէն: Հայաստանի կառավարութիւնն ու Կովկասեան իշխանութիւնք գնահատելի աչալրջութեամբ մը իրենց պարտքը կատարած են, երկրին խաղաղութեան համար անհրաժեշտ միջոցները գործադրելով»:

Այսքանը գրելէ յետոյ, կը մնար քայլ մըն ալ առնել եւ աղաղակել երեք անգամ.

— «փատիշահըմ չօք եաշա՛...»:

Որովհետեւ, իրականին մէջ, այս դիրքը երբեք տարբերութիւն չունի այն միւսէն զոր կը բռնէին «Իգտամ»ներն ու «Սապահ»ները, երբ Համիտը կամ Իթթիհատը կը բանտարկէին, կը կոտորէին ու կ՚աքսորէին, «երկրին խաղաղութեան համար անհրաժեշտ միջոցները գործադրելով:» Տարբերութիւն մը կայ ինչպէս Թուրք սորուկներուն. որովհետեւ անոնք բնազդօրէն կ՚ուրախանային որ կառավարութիւնը կը հալածէ օտար տարր մը, Հայերը: «Պայքար»ն ու իր լուսազբաղները այդ չքմեղանքն ալ չունին: Հայաստանի մէջ հարիւրաւոր Հայեր ձերբակալուեր են հայ վարիչներու ձեռքով, կամ անոնց հրահանգով: Եւ ձերբակալուեր են բոլորովին շինծու պատրուակներով, խարդախութեամբ եւ բռնութեամբ: Ասոր մէջ ի՞նչ կայ գոհունակութեան արժանի: Ռամկավարները ուրկէ՞ լսեցին որ այդ խեղճ կալանաւորները — որոնց մէջ ութսուն տարեկան մարդ ալ կայ — դաւադրութիւն կը պատրաստէին Հայաստանի կառավարութեան դէմ: Ուրկէ՞ ստուգեցին թէ «Դաշնակ»ները ձեռք ձեռքի տուեր են մուսավաթականներուն հետ, «եղբայրաբար դաշինք կնքած են խորհրդային իշխանութեան դէմ պայքարելու համար», երբ Կովկասի կարմիր փոխարքան, Օրջոնիկիձէն անգամ կը յայտարարէ պաշտօնապէս. «Դաշնակները ներկայիս չեն բարձրացներ զինուած ապստամբութեան հարց»: Իբրեւ երկիւղած «պէնտէնկեան»ներ, ինչո՞ւ չեն փորձեր գոնէ մէկ անգամ հաղորդակցութիւն հաստատել Երեւանի հետ, եւ հասկնալ իրողութիւնը ոչ թէ անբարոյական չենովիկներէ կամ չէկիստներէ, այլ բուն իսկ ժողովուրդէն, մինչեւ անգամ իրենց համատարիմներէն:

Ցգիտութիւնը ներելի է անհատին, բայց ոչ հանրային գործիչին: Այլեւս անհանդուրժելի է երկուքը մէկ «դաւադրութիւն» տեսնելու և «հրդե՛հ կայ» պօռալու այս լրբութիւնը, այն ալ հեռաւոր Ամերիկայէն: Կալանաւորներուն դէմ եղած ամբողջ փաստը քանի մը Դաշնակցական թերթերու ներածումն է, որ սարսափի մատնած է օրուան իշխանութիւնը: Անկէ դուրս ինչ որ կ՚ըսեն և կ՚երազեն, ջղագարներու յատուկ զառանցանք է:

Դարման կա՞յ այս հիւանդութեան: — Այո՛. կը թելադրէինք որ այդ կարգի ջղագարները—ռամկավար թէ նորընծայ պոլշեւիկ—մէկ մէկ անցագիր ճարեն և երթան Հայաստան: Միայն իրենց տեսածն ու լսածը հրաշք պիտի գործէ, կը բաւէ որ կաթիլ մը պարկեշտութիւն ունենան:

Այլապէս, անվերջ պիտի շարունակուի «փատիշահըմ չօք եաշա»ն, առանց սակայն դրախտի վերածելու Հայաստանը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի ՊԷՏՍ ՋԱՐԳԱՑԵԼՈՑ...

Հետեւեալ հատուածները կը քաղենք «Պրոլետար» շաբաթաթերթէն, «օրգան Ամերիկայի կոմունիստ կուսակցութեան հայկական հատուածի».—

«Ի հարկէ, չենք մտածեր մենք շաղկապուիլ խորհրդային Հայաստանին՝ ցեղային առանձնայատուկ զգացումներով, ապրումներով: Խորհրդային Հայաստանը մէկ երեսակն է միայն մեր աշխարհածաւալ դատին, մէկ իրական փաստը՝ սոցիալիզմին առարկայական կառուցումին: Սակայն, մէկ բան չպէտք է մոռնալ, որ ներկայիս կարելի է օգտագործել բազմութիւններու հայրենասիրական ոգին, անոնց հայրենապաշտութիւնը անցնել մեր բովէն, մինչեւ որ անոնք հասնին դասակարգային գիտակցութեան:

«Գաղութահայ աշխատաւորական մասսաները պիտի ունենան իրենց սեփական մամուլը, իրենց ուղիղ հայելին՝ որ ցոլացնէ իրենց իղձերը, ձգտումները և պաշտպանէ իրենց դատը:

«Մէկ - երկու կեդրոններու մէջ կարծես թէ այդ ուղղութեամբ, չէզոք մամուլ ունենալու ջանքեր թափուած են. սակայն, մեր կարծիքով, եղածը բաւարար չէ. աշխատաւորական թերթ մը, այն ալ դասակարգային գիտակցութիւնով հասունցած աշխատաւորութեան մը օրգանը, պէտք է բաց խօսի ամէնքին հետ, ամէն տարր իր արժէքով ներկայացնէ: Ասով ըսել կ՚ուզենք թէ, մեր կռիւը, մեր պայքարը սոսկ ախտավարակ դաշնակցութեան մը դէմ չէ, այլ դէմ է նաեւ սողունատիպ ռամկավարին ու կեղծաւոր հնչակին:

«Գաղութներու հայ աշխատաւորութիւնը մեծ յոյսեր դնելու է օտարազգի բանւորական միութիւններու վրայ, աւելի ճիշդը կոմունիստական կուսակցութիւններու, որոնք իրենց բարոյական և ի հարկին նիւթական օժանդակութիւնը պիտի բերեն բնիկ ու կազմակերպչական աշխատանքներուն:

«Գաղութահայը իր իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը պիտի գտնէ բանւորական կազմակերպութիւններու եւ կոմունիստական գաղափարաբանութեան մէջ»:

Խորհրդածութիւններ չենք աւելցներ: Թող ամէն մէկը դատէ իրեն համար:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

Թերթս մամուլը դրուած պահուն կը տեղեկանանք թէ ելմտական նախարար Պ. Ռաուլ Փէրէ նախարարաց խորհուրդի նիստին մէջ ներկայացուցած է իր հրաժարականը, քանի որ ֆրանքը փրկելու համար «կարգ մը էական աջակցութիւններ կը պակսին»:

Այս հրաժարականով կը բացուի նախարարական տագնապը եւ այս անգամ կը կարծուի միացեալ դաhլիճ պիտի կազմուի, մասնակցութեամբ բոլոր հոսանքներու:

ԼԻՕՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լիօնի մեր թղթակիցը կը գրէ.— Հարցաքննիչ դատաւորը Յունիս 18ին դատարան ներկայանալու համար կոչնագիր ղրկած է Արսլանպէկեցի Կարապետ Գամճեանին, որ ինչպէս ժամանակին հաղորդած էի, Մարսիլիայէն յատուկ բերուած էր Լիօն, յարձակելու համար ընկեր Ահարոնեանի վրայ: Նոյն օրը պիտի հարցաքննուին նաեւ ուրիշ Հայեր:

ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը որոշած է այս ամառ հետազօտել Հայաստանի հանքերը: վարկ բացուած է 72,500 ռուբլի: Գիտական արշաւախումբը երեք մասէ կը բաղկանայ. առաջին խումբը մեկնած է արդէն Դարալագեազի գաւառը, հետազօտելու արծաթի եւ արճիճի շահագործման հնարաւորութիւնները. այստեղ պիտի կատարուի զուտ երկրաբանական հետազօտութիւն. Կիւմիւշխանի, Գազմայի եւ Ենգիջայի մօտերը պիտի հանուին նկարներ եւ քանի մը այլ հետախուզական աշխատանքներ պիտի կատարուին: Բ. խումբը պիտի մեկնի Սեւանայ լիճը՝ հիւսիս արեւելեան մասերուն մէջ գտնուող քրոմի եւ ծանր մետաղի շահագործման աշխատանքները կազմակերպելու համար: Գ. խումբը պիտի աշխատի Պեմզայի հանքերուն մէջ, որուն նպատակն է աւելցնել սիմենտը. այս խումբը մօտերս պիտի մեկնի եւ պիտի աշխատի Երեւանի, Լենինականի, Էջմիածնի եւ Փամբակ-Լոռուը գաւառներուն մէջ:

ՅԱՆԴՈՒԳՆ ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Յունիս 14ի առտուն, Փրէվէզա-Եանինա ճամբուն վրայ, յարձակման ենթարկուեցաւ ինքնաշարժ մը որ 15 միլիոն դրախմի կը փոխադրէր: Աւազակները սպաննեցին երեք ոստիկան - զինուորներ, դրամատան պաշտօնեայ մը եւ երկու ծառաներ եւ փախան, դրամն ալ միասին տանելով:

ԱՊՏԻՒԼ ՔԵՐԻՄ ՊԻՏԻ ԱՔՍՈՐՈՒԻ

Արտաքին Նախարարութեան մէջ երկուշաբթի կէսօրէն վերջ բացուեցաւ ֆրանքիւսպանիական հաշտութեան ժողովը Ռիֆի մասին: Բացման պիտի նախագահէր վարչապետ Պ. Պրիան, որ պատուիրակներուն ի պատիւ ճաշ մը տուաւ նոյն օրը կէս օրին, սակայն ֆրանքին յանկարծական անկումին պատճառով ստիպուեցաւ մեկնիլ եւ նախագահեց մարաջախտ Փէթէն: Այս առաջին նիստին մէջ կարծիքի փոխանակութիւններ կատարուեցան: Թելադրուեցաւ Ապտիւլ Քէրիմը ամբողջ ընտանիքով աքսորել Մատակասքար կամ Ֆրանսա. ուրիշ գաղթավայր մը: Նոյն ձեւով պիտի աքսորուին նաեւ 150 Ռիֆցի երեւելիներ: Ժողովը պիտի տեւէ մօտ 15 օր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՔԻՆ ՆՈՐ ԱՆԿՈՒՄԸ

Երկուշաբթի օր նորէն մեծ անկում ունեցաւ ֆրանքը: Տոլարը 34.40էն բարձրացաւ 36ի, իսկ ստերլինը 167.50էն 177ի: Այս իրողութիւնը մեծ յուզում պատճառեց խորհրդարանական շրջանակներու մէջ: Պ. Մարսէլ Գաշէն, կոմունիստ առաջնորդը, հաղորդեց թէ հարցապնդում պիտի ուղղէ կառավարութեան եւ պիտի պնդէ որ վարչապետն ու ելմտական նախարարը բացատրութիւններ տան:

Ելմտական նախարարը վարչապետին գնաց երկուշաբթի առտու, եւ խորհրդակցեցաւ մինչեւ կէս օր: Իրիկուան նորէն խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան: Երէկ Նախարարական խորհուրդ նկատի առաւ ֆրանքին յանկարծական անկումը, Ամերիկայի հետ կնքուած պայմանագրութիւնը եւ ուրիշ ելմտական խնդիրներ: Կարգ մը նախարարներ կը կարծեն թէ ամերիկեան պայմանագրութեան անմիջական վաւերացումը նպաստաւոր է Ֆրանսայի համար. այլապէս Ամերիկացիները կրնան փոխել իրենց միտքը: Բայց յոյս չկայ որ երեսփ. ժողովին մէջ մեծամասնութիւն գոյանայ վաւերացման համար:

Երէկ նորէն լուրեր կը պտտէին դահլիճի անկման եւ կամ քանի մը Նախարարներու հրաժարման մասին: Մինչեւ անգամ թեկնածուներ ալ կը յիշուէին ելմտական Նախարարութեան համար,— Պ. Թառտիէօ (Քլէմանսոյի աջ բազուկը) կամ Պ. Քայեօ:

«Լիպէռթէ» խմբագրականով մը կը պնդէ թէ 1924ին Մորկընի կողմէ փոխ տրուած հարիւր միլիոն տոլարին 65 միլիոնը անցեալ ամսու ծախսուած է ելմտական Նախարարութեան կողմէ, երեք միլիառ ֆրանքի կարճ պայմանաժամով մուրհակները վճարելու համար: Թերթին տեղեկութեան համաձայն, տոլարը ծախուած է 35էն, եւ կառավարութեան մնացած է իւրաքանչիւր տոլարին 30 ֆրանք կամ իբր 1,950,000,000 ֆր.:

Եթէ Նախարարական փոփոխութիւն պատահի, հաւանական է որ խորհրդարանին դադար տրուի, որպէսզի ելմտական նախարարը կարենայ ազատօրէն գործել, ֆրանքը բռնելու համար:

Պրազիլիա քաշուեցաւ

Պրազիլիոյ արտաքին նախարարը պաշտօնապէս հեռագրեց Ժընեւ թէ կը քաշուին Ազգերու Ընկերակցութենէն:

Ինչպէս յայտնի է, երբ Գերմանիա դիմեց Ազգերու Դաշնակցութեան անդամագրուելու, խորհուրդին մէջ մնայուն աթոռ ունենալու պայմանով, Պրազիլիա և Սպանիա եւս նոյն իրաւունքը պահանջեցին: Այս վէճին հետեւանքն է հրաժարումը: Հետեւաբար այդ երկիրը չպիտի մասնակցի յառաջիկայ Սեպտեմբերի ընդհ. ժողովին:

Այս երկրորդ պետութիւնն է որ կը քաշուի Ազգերու Դաշնակցութենէն: Աւելի առաջ, Քոսթարիքան էր որ քաշուեցաւ, 1925ին, իբրեւ բողոք իր վրայ դրուած դրամական պարտքին: Կանոնագրին համաձայն, պետութիւն մը կրնայ քաշուիլ երկու տարի առաջ լուր տալով, պայմանաւ որ մինչեւ այդ թուականը կատարած ըլլայ իր բոլոր յանձնառութիւնները: Ուրեմն, Պրազիլիա Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պիտի մնայ մինչեւ 1928ը, եւ երկու տարի պարտաւոր է վճարել իրեն ինկած բաժինը:

Կը կարծուի թէ Սպանիան և Չինաստանն ալ պիտի հրաժարին:

*** Պոլսէն հեռագիր մը կը հերքէ այն լուրը թէ Թուրքիա դիմում ըրած է, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելու համար:

Վահիտէտտինի մահէն վերջ

Իշխան Ֆարուգ եւ կինը Սան Րէմօ հասնելով անմիջապէս գացին կայսերական վիլլան, ուր փոքր սրահի մը մէջ կը մնայ սուլթանին դագաղը: Վահիտէտտինի երեք կիները եւ ուրիշ պալատականներ արտօնութիւն ստացան Թուրքիա դառնալու: Անոնք որ կասկածելի անցեալ ունեցած են, չեն արտօնուած հայրենիք երթալու: Վահիտէտտինի մեռնելէն ի վեր անգլ. կառավարութիւնը դադրեցուցած է պալատականներուն յատկացուած ամսականը: Մեհմէտ Զ.ի թուղթերուն մէջ գտնուած են խիստ կարեւոր դիւանագիտական թուղթեր, Քէմալի դէմ եւ Անգլիոյ հետ իր գործակցութեան մասին:

Հայ-հռոմէականներն ալ «Թուրք»

«Թան» կը հրատարակէ պատճէնը ուղերձի մը, զոր Թուրքիոյ հայ-հռոմէականները ղրկած են Էնկիւրի, Լօզանի դաշնագրին փոքրամասնութեանց վերաբերեալ յօդուածներէն հրա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ԳԻՏԱԿԱՆ ՊՐՊՏՈՒՄՆԵՐԸ

(Պուքրէշի մեր Թղթակցէն)

5 Յունիս 1926

Նախորդ թղթակցութիւնս թղթատարին յանձնած էի արդէն, երբ իրիկուան ուրիշ թերթերուն մէջ կարդացի թէ Տ.ք. Լեւոն Միրախորեան, քլուժի ջլախտաբուժական բաժնի հայազգի վարիչը, Փարիզ կը մեկնի շուտով, մասնակցելու համար, յանուն ռումէն կառավարութեան, հոգեբուժական միջազգային չորրորդ համաժողովին՝ որ կը գումարուի հոն Յունիս 12-18ը։ Այդ առթիւ բժիշկը պիտի ներկայացնէ նաեւ գիտական զեկուցում մը ի մասին իր անձնական հետազօտութեանց հոգեկան (փսիշիք) եւ հոգեբնազանցական (մէթափսիշիք) մարզին մէջ։

Ինչպէս նախորդ թղթակցութեանս մէջ կ'ակնարկէի, Տօքթ. Միրախորեան կը ձգտի ապացուցանել թէ մարդկային ուղեղը կ'արտադրէ հերձեան ալիքներ եւ կը ներկայացնէ տեսակ մը մարդկային անթել հեռագիր, ինչպէս կը հաստատեն «թէլէփաթի»ի եւ «թէլէվիզիօն»ի կարգ մը փորձառութիւնները։ Տօքթ. Միրախորեանի տեսութիւնները նախապէս անտարբերութեամբ կը լսուէին ռումէն բժշկական աշխարհին մէջ, բայց անոնք սկսան հետաքրքրութիւն արթնցնել, երբ յաջողութեամբ պսակուեցան իր փորձերը, եւ երբ մանաւանդ Միլանոյի համալսարանին փրօֆէսէօրներէն հռչակաւոր ջլախտաբան Փ. Քաձձամալլի եկաւ ապացուցանել գոյութիւնը մարդկային ուղեղին մէջ հերձեան կոչուած ալիքներուն։ Ընկէ յետոյ է որ ամբողջ ռումէն մամուլը, քլուժի թէ մայրաքաղաքիս մէջ, սիւնակներ նուիրեց հայ գիտականին տեսութիւններուն։

Տօքթ. Միրախորեան, երէկուան «Ատէվէրուլ»ի մէջ, ունի բժշկական քրոնիկ մը՝ ուր կը խօսի ջլախտաբանութեան մէջ գիտութեան բերած բուժական նոր մեթոտներու մասին, եւ ուրկէ կ'ընեմ հետեւեալ քաղուածքը.—

Գիտական նորագոյն հետազօտութիւնները ապացուցին որ անհատին հոգեկան աշխարհը,— զգացողութիւններու, երեւակայութեանց եւ աֆէքթիւ վիճակներու այս անսահման աշխատանոցը,— գերիշխող դեր մը ունի մեր բոլոր անկանոն եւ հիւանդ վիճակներուն վրայ։ Չկայ որ եւ է օրկանական հիւանդութիւն՝ որ չհամապատասխանէ հոգեկան որոշ վիճակի մը։ Ու նաեւ ամէն հոգեկան տկարութիւն իր օրկանական պատճառը ունի։

Այս երկու մեծ սկզբունքներէն ծագում առաւ նոր հետազօտութեանց շարք մը՝ որ կը ձգտէր ապացուցանել թէ անհատին հոգեկան վիճակը փոխխական է առողջական ընդհանուր վիճակին համեմատութեամբ, եւ փոխադարձաբար։

Ահաւասիկ կարեւոր հարց մը որուն վրայ, կ'ըսէ բժիշկ Միրախորեան, պէտք է լրջօրէն խորհին իմ պաշտօնակիցներս եւ որմէ գիւրաւ կը հասկցուի այն մեծ կարեւորութիւնը զոր ունի հոգեբուժութիւնը։

«Նէվրօզ»ը ուրիշ բան չէ նթէ ոչ մարդկային կազմի զանազան պաշտօններու խանգարում մը, որուն «Ընդհանուր նէվրօփաթիք» անունը կուտան։

«Նէվրօփաթիք» վիճակի մը դարման տանելու համար բացայայտ է որ բժիշկը պէտք է նախ հոգեբանական «անալիզ»ը ընէ, այսինքն կատարէ քննութիւնը անհատի մը հոգեկան վիճակներուն կամ գործքերուն։

Ասոնք երկու տեսակ են, կամաւոր կամ գիտակցական եւ ինքնաշարժ կամ անգիտակցական։

Հոգեկան վիճակներու կամ գործունէութեան այս երկու խումբին կը համապատասխանեն երկու հոգեկան կեդրոններ, որոնք կը գտնուին ուղեղային կեղեւին, «քորդէքս»ին մէջ։

Բնախօսական նորմալ վիճակի մէջ այս կեդրոնները ներդաշնակ կը գործեն, երկուքն ալ նոյն ուղղութեան մէջ կը դնեն իրենց գործունէութիւնը։

Մարդկային կազմին որոշ վիճակներուն մէջ սակայն, օրինակի համար քունի մէջ, այս կեդրոնները նոյն գործունէութիւնը չեն ունենար ծնունդ տալով վիճակի մը, զոր ջլախտաբուժութեան մէջ կը կոչենք «Տէզակռէկասիօն սիւփռաւիօլիկօնալ ֆիզիօլօժիք»։ Հիւանդը «նէվրօզ»է կը տառապի ուրեմն։ Այս «նէվրօզ»ը արհեստականօրէն ալ կարելի է արդէն առաջ բերել։

Հոգեբուժութիւնը մեծ դեր ունի նէվրօզներու բուժումին մէջ եւ գրեթէ հոգեկան բոլոր վիճակներու դարմանումին մէջ, վիճակներ զորս «փսիխօզ» կը կոչենք։

Հոգեբուժութիւնը կը գործէ մեր հոգեկան կեդրոններու վրայ, կեդրոններ որոնք մեր բոլոր շարժումներուն եւ գործքերուն իրական վարիչներն են։

Տօքթ. Միրախորեան երեւակայութեան, թելադրութեան, հիբնօզի մարդկային հոգեկան վիճակին վրայ ունեցած ազդեցութեանց վրայ երկար խօսելէ ետք, կ'եզրակացնէ. «Հոգեբանական անալիզը մեկնակէտը պիտի ըլլայ հոգեբուժութեան՝ վերը յիշուած մեթոտներով, որոնք միայն կրնան ապահովել «նէվրօզ»ներու դարմանումը»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ՞ ԹԷ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ "ԼԱՔԷ,,

Անցած օր Երեսփ. ժողովի արտաքին յանձնաժողովին առջեւ զեկոյց պիտի տար Սուրիոյ մարզպան Պ. տը Ժուվընէլ։ Կը նախագահէր Պ. Ֆրանքլէն Պույիօն, որ ներկաներէն խոստում առաւ գաղտնապահ ըլլալ մարզպանին խօսելիքներուն մասին։ Բոլորը խոստացան, բացի համայնավար երեսփոխան Անտրէ Պէրթօնէ, որ դիտել տուաւ թէ ժամանակին երբ Քլէմանսօ Վէրսայլի դաշնագրին մասին նոյն կարգի յայտարարութիւն պիտի ընէր, յանձնաժողովի անդամներէն միայն Ֆրանքլէն Պույիօնն է որ հակառակեցաւ։

— Շատ լաւ կը յիշեմ այդ դէպքը, պատասխանեց Ֆրանքլէն Պույիօն, սակայն այն ատեն վիճաբանութիւնը տեղի կ'ունենար միայն Ֆրանսացիներու միջեւ։ Այսօր մեր մէջ կը գտնենք յանձնաժողովի անդամ մը, որ իր հրահանգները Մոսկուայէն կը ստանայ, այնպէս չէ՞, Պ. Պէրթօն։

Ցետոյ դառնալով մարզպանին.

— Կրնաք սկսիլ ձեր զեկոյցը. միայն կը խնդրեմ որ գաղտնի մասերը վերապահէք վարչապետին։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ հարուստներէն շատեր սպառնագիր ստացած են ապստամբներէն, որոնք կը պահանջեն նիւթապէս աջակցիլ ապստամբութեան, հակառակ պարագային պիտի սպաննուին։

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ԿՌԸՆՈՊԼԸ

Ֆրանսայի նահանգներու ամենէն ընդարձակն ու հետաքրքիրը Իզէրն է, երբեմնի Տօֆինէն։ Նահանգին կեդրոնն է Կռընօպլը սիրուն քաղաքը, Տօֆինէ լերան եւ Ֆրանսական Ալպերէն կազմուած խոր ու ընդարձակ ձորի մը մէջ, Իզէռ գետի եզերքը։

Կռընօպլըն՝ 75-85 հազար բնակչութեամբ, բոլորովին արդիական ու շրջիկներու քաղաք մըն է, շնորհիւ իր ախորժելի կլիմային, զովաշունչ ամառին, գեղեցիկ համայնապատկերին, Ալպերուն, Տօֆինէին, Իզէրին, նաեւ նշանաւոր ջերմուկներուն, անոյշ արեւին ու կապոյտ երկինքին։

Վալանսէն ճեպընթացով 2.30 ժամ դէպի հիւսիս արեւելք, Լիօնէն 3.30 ժամ դէպի հարաւ արեւելք, այս քաղաքը նոյն ատեն վառարան մըն է գիտութեան, իր համալսարանով, արհեստագիտական վարժարաններով։

Երբ կայարանէն դուրս կ'ելլես դէպի քաղաքը, առաջին քայլափոխին իսկ կը զգաս որ գործդ պուրժուա քաղաքի մը հետ է, հարուստ, մեծ ու շքեղ պանդոկներով, ընդարձակ ու սիրուն սրճարաններով, մաքուր եւ ճոխ ճաշարաններով։ Երբ, քիչ մը յառաջանաս, կը գտնես բազմաթիւ ու հաճելի հանրային պարտէզներ, լեցուն երկսեռ բազմութեամբ, օրուան 8 եւ է ժամուն, սրճարաններ՝ ծիրանեղ նուագախումբեր օրուան բոլոր ժամերուն, ձեզի կուտան սիրուած կտորի մը ախորժելի սիմֆոնիքը։ Բոլոր պարտէզներուն թագուհին է սակայն ծարտէն Տօֆինուան՝ համանուն լերան ու Իզէրի միջեւ, բարձրահայեաց, իսկական պուրակ մը, ուր մարդկային ձեռքի ճարտար խաղերն ու մտքի շնորհները թափուած են։

Քաղաքին ու նահանգին ամենէն տարածուած թերթն է Le Petit Dauphinois, որ հազիւ թէ գաւառական թերթ մըն է, լաւատեղեակ ու լուրջ։

Ալպերու վերեւ 20-25 վայրկեան հանրակառքով, կը գտնուի Curiage les Bains, բայց ամբողջ նահանգը լեցուն է շահեկան վայրերով։

Քաղաքը աւելի սիրուն է գիշերը. ու կը զգաս թէ ան միջազգային է. ֆրանսական բնիկ լեզուի հետ կը լսես անգլիերէնը, գերմաներէնը, իտալերէնը նաեւ հայերէնը։ Խումբերով, խրոխտ քալուածքներով, բարձրաձայն ծիծաղելով եւ շաղակրատելով կ'անցնին Բրիտանացիները եւ Եանքիները, որոնք տօլարի եւ սդերլինի հաշուով շատ աժան կը գտնեն ու կը վայելեն խիստ սուղ հաճոյքներ։ Պողոտաներն ու սրճարանները լեցուած են անոնցմով, բոլորն ալ երիտասարդ, հաբուստ պտտաքինով, մշուշապատ Լոնտոնէն ճողոպրած, պայծառ Տօֆինէի օդն ու արեւը կը ծծեն ագահօրէն։

Իբրեւ «պուրժուա» քաղաք, Կռընօպլը վայելքի տեղ է քան շահու, մեծ գործարաններ չկան, բացի քաղաքի գիծերուն յարմար՝ քաղցրահամ ու ընտիր շօքոլայի ու նաեւ պիսքիւիի ճարտարարուեստէն։

Ամբողջ քաղաքը երեք գործարան ունի. 1.— Շօքոլաի, 2.— Պիսքիւիի եւ 3.— Կիսակօշիկներու (սանտալ)։

Այս քաղաքն ալ, հակառակ իր աղուապետական գոյնին ու շէշտին, ունի, փոքրիկ ու զրիւ հայ գաղութ մը, 125-130 հոգի։

Այստեղի Հայերը Իզմիրի շրջանէն են, Մանիսա, Աֆիոն Գարահիսար, Պրուսա, Ատաբազար, Տիւզճէ, նաեւ Սէվէրէկէն։ Այս թիւէն 25-35ը տղամարդ են 18-45 տարեկան, 25-25 մանչ ու աղջիկ երախաներ 1-8 տարեկան։ Մնացածը կիներ ու աղջիկներ, նաեւ քանի մը պատանիներ 12-15 տարեկան։

Կ'աշխատին վերը յիշուած երեք գործարաններու մէջ ալ, ստանալով ժամական 1.75էն մինչեւ 2.50 ֆրանք։ Աշխատանքը տասը ժամ է։ Ի հարկէ շօքոլայի եւ պիսքիւիի գործերը դիւրատար ու կանացի աշխատանքներ են։ Այերուն կը տրուին այն գործերը զորս կիները չեն կրնար տանիլ։ 5-6 ամուրի երիտասարդներ կան, քանի մը որբեւայրիներ։ Դպրոցական տարիք ունեցող պզտիկները կը յաճախեն ֆրանսական վարժարան։

Ապրուստը դժուար է, իսկ վճարումները անբաւարար։ Գիտած եմ որ առհասարակ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, մեր հայրենակիցները դժուարաւ ապրուստ կը ճարեն, ու հազիւ ծայրը ծայրին կը բերեն։ Քանի մը ֆրանք աւելի ստանալու համար, յաւելեալ ժամերու աշխատանքը պարզապէս կը մաշեցնէ զիրենք։ Մեր երիտասարդները խաղողի ողկոյզներու պէս կը քամուին, ինչքան կանանչ երիտասարդներ տեսայ ոռոնք ոսկրացեր են, կը հիւծին։ Արեւոտ դաշտերու որդիներ, մինչեւ ե՞րբ, այսպէս հայրենիքէն հեռու։

Ապրուստը դժուար կը ճարեն, մանաւանդ երբ ընտանիքի մը մէջէն աշխատող ձեռքը միայն մէկ հատ է։ Ընդհակառակը՝ երբ ընտանիքի մը մէջէն աշխատող ձեռքերը կ'աւելնան մէկ, երկու, երեքով, ապրուստը կը դիւրանայ խնայողութիւնը հնարաւոր կը դառնայ։ Ես տեսայ հինգ հոգինոց ընտանիք մը, բոլորն ալ կ'աշխատէին, ու օրը շուրջ 100 Փր. դրամ ներս կը մտնէր։ Իրենց հետ նստայ, հաշուեցի որ օրը 35-40 ֆրանք ծախսելով կրնային խիստ լաւ սնանիլ եւ նոյնքան դրամ աւելցնել։ Ուրեմն այդ ընտանիքը երեք չորս տարուայ աշխատանքէն յետոյ կրնայ դրամագլուխի մը տէր դառնալ, ու նոյն իսկ ազատիլ գործաւորութենէ։

Ճիշդ այս պատճառով, Կռընօպլի մէջ, ամուսիններն եւեւէն կինը մտած է գործարան։ Կիները մինչեւ գործի վարժուիլը կը ստանան օրական 15-17 ֆրանք։ Քիչ մը վարժութենէ յետոյ, կ'աշխատին կտորի հաշուով, ու տեսայ որ մինչեւ 20-25 ֆրանք շահողներ կան։ Այր ու կին աշխատելով, միջին հաշուով կը ստանան 40 ֆրանք, եւ ապրուստի բեռը մեծապէս կը թեթեւնայ։ 25ի չափ Հայուհիներ կ'աշխատին շօքօլայի եւ պիսքիւիի գործարանին մէջ։

Պատահաբար հիւր եղայ տուն մը, գրեթէ սեղանի վրայ գտնելով զիրենք։ Տանտէրը նոր դարձած էր գործարանէն իր կնոջը հետ։ Սեղանի վրայ գտայ գինի, մսեղէն, ձկնեղէն, ու մաքարօնի. մեծ եղաւ ուրախութիւնս, տեսնելով որ այնքան տաժանքէն յետոյ, լաւ սնանելու գիտակցութիւնը ունէին։ Երկու փոքրիկներ՝ երկուքուկէս տարեկան, չարաճճի աղջնակ մը, եւ մէկուկէս տարեկան նիհար մնացած մանչ մը իրենց աղմուկով լեցուցին տունը. ու կսկիծով նկատեցի որ փոքրիկ աղջիկը՝ կէս առ կէս ֆրանսերէն ու հայերէն կը

խօսէր։ Ոչ տակաւին դպրոց չէր յաճախեր. Հայրն ու մայրը գործարան կ'երթային, ու պզտիկները կը մնային Ֆրանսացի ընտանիքի մը մօտ։ Այդ.քանը արդէն օտարացումի առաջին քայլն էր։

Քանի մը պրպտումներէ յետոյ, հասկցայ որ մնացեալ ընտանիքներու ալ սեղաններուն պատկերը աւելի կամ նուազ նոյնն էր։

Հետաքրքրուեցայ ու հասկցայ որ մեր հայրենակիցները չէին կրնար բան մը վայելել սիրուն Կռընօպլի բազմաթիւ շնորհներէն. առաւօտուն կանուխ, մութնուլուսուն գործարան, իրիկունը ուշ ատեն յոգնած ու ջարդուած տուն կը դառնային, հազիւ ընթրած՝ կ'իյնային անկողին։ Կիրակի օրերն ալ, տնական գործեր։

Ազգային ոչ մէկ կազմակերպութիւն, բացի Դաշնակցութեան նորակազմ խումբէն։— Ի՞նչ կ'ըլլար մեր բազմաչարչար աշխատաւորութեան հոգեկան կեանքը, եթէ անոր մէջ առկայծ ճրագի մը պէս չվառէր Դաշնակցութեան իտէալը,— հայրենիքի սրբազան գաղափարը։

Պուլկարահայ ուսանող մը կ'ուսանի մեքենագիտական վարժարանին մէջ։

Շահյալունի

"ՆՈՐ ԱՐԱՔՍ,,

(ՀԱՅԿ. ԳԻՒՂ ՄԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ)

«Նոր Արաքս» գիւղը հիմնուած է Հարաւային Իտալիոյ Պարի քաղաքին մէջ, նախաձեռնութեամբ բանաստեղծ Հրանտ Նազարեանցի, որ երկար տարիներէ ի վեր իր հայրենանուէր գործունէութեամբ, մանաւանդ իր քաղաքական ու գրական հրատարակութիւններով, սաեղծած է Իտալիոյ բոլոր շրջանակներուն մէջ համակրանքի հզօր հոսանք մը եւ սիրելի դարձուցած հայ անունը իտալացի ժողովուրդին։ Իտալական կառավարութիւնը քաղաքական եւ պատմական մեծ նշանակութիւն ընծայած է հիմնարկութեանը այս հայկ. գիւղին որ, առաջինն է Իտալիոյ մէջ։ Մասնաւորապէս իրենց առատաձեռն օժանդակութիւն ու հոգածութիւնը նուիրած են վարչապետ եւ փաշիստ կուսակցութեան պետ՝ Պէնիթօ Մուսօլինի, մեծանուն հայասէր ծերակուտական ու նախկին վարչապետ Լուիճի Լուցցաթթի, Վօլփի եւ Չիանօ նախարարները, իշխանուհի Սանթա Պօրկէզէ, կոմս Ռոմպէրթօ Ցանօթթի Պիանքօ, իշխան Քիճի, Մարքիզուհի Տէ Զէգարօ, կոմսուհի Պրաչչի, եւ դուքս Լուիճի Սէրրա Տէ Գասսանօ։

«Նոր Արաքս»ը որուն պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ Հռոմի մէջ, Մայիս 31ին, ունի հարիւրէ աւելի բնակիչներ։ Բոլորն ալ հանգիստ են։ Իւրաքանչիւր ընտանիքի տրուած է տնակ մը (pavillon Docker) եւ հողամաս մը մշակելու համար։ Հայ գաղթականները իրենց առօրեայ աշխատանքէն զատ՝ կը զբաղին հաւաքուծութեամբ, ծաղկեմշակութեամբ, նոր մեղուաբուծութեամբ, եւ կը հասցնեն իրենց ընտանեկան պէտքին համար ամէն տեսակ բանջարեղէն։ Տուներէն զատ, որ իւրաքանչիւր ընտանիքի սեփականութիւն պիտի դառնայ որոշուած տարիներու շրջանէ մը վերջ, տրուած է, կաh կարասի, ճերմակեղէն, մահճակալ, անկողինի կազմ, ու կը հայթայթուի նաեւ ջուր եւ ելեկտրական լոյս։ Գիւղը ունի իր լսարանը որ կը ծառայէ նաեւ իբրեւ երեկոյեան դպրոց, փոքրիկ մանկապարտէզը, փուռ մը, առողջապահական հանգիստներու համաձայն պաքարաշէն օդաւէտ խոհանոցներ։ Շուտով պիտի կառուցուի նաեւ եկեղեցի մը, գաղութին հոգեկան մխիթարանքին համար։ Աւելցնենք այս բոլոր առաւելութեանց վրայ որ «Նոր Արաքս»ը հիմնուած է վերջին ծայր օդասուն, ձիթենիներով, նարինջներով եւ ուրիշ պտղատու ծառերով զարդարուած ընդարձակ հողամասի մը վրայ։

Պարիի հայ գաղութը գրեթէ ամբողջապէս կ'աշխատի գորգի գործարանին մէջ, որ մօտ երեք տարիէ ի վեր հաստատուած է Պ. Նազարեանցի ջանքերով։ Օրականները գոհացուցիչ են։ Կառավարական մասնաւոր թոյլտուութեամբ տղաքներէն եւ աղջիկներէն շատերը կը յաճախեն իտալական դպրոցներ։ Աղջիկներէն խումբ մըն ալ կը հետեւի երաժշտութեան, ծանօթ երաժշտագէտներու առաջնորդութեամբ։ Նազարեանց ապահոված է նաեւ հայ գաղութին համար ձրի բժիշկ ու դեղ եւ բոլոր հիւանդանոցներուն մէջ ձրի խնամք։ Շատ հազուադէպ են հիւանդութիւնները, իբրեւ հետեւանք Պարի քաղաքին պատուական օդին ու ջուրին։ Հայ գաղութը ունեցած է ցարդ երկու ծնունդ եւ մէկ ամուսնութիւն։

Գիւղը ունի իր հայկական դրօշակը՝ նուէր կոմսուհի Պրաչչիի։

Հայ գաղութին արտադրած գորգերը մեծ յարգ ստացած են Իտալիոյ մէջ եւ մեծ խնդրանք կայ։ Ուշադրաւ յաջողութիւն ունեցած են Հռոմի, Միլանոյի եւ Թօրինոյի մէջ կազմակերպուած գորգերուն ցուցահանդէսը՝ հովանաւորութեամբ իշխանուհի Պօրկէզէի եւ կոմս Ցանօթթի Պիանքօյի։

Պարի Թղթակից

ՌՈՒՍԵՒԳԵՐՄԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Անգլիական թերթ մը կը գր[...]

Ազգային ուժերու նոր խմբաւորում մը կը կազմուի հիւսիսէ եւ օր մը Արեւմտեան Եւրոպան ինքզինքը դէմ դիմաց պիտի գտնէ հակադաշնակցային 200 միլիոն հոգիոց խմբակցութեան մը հետ։ Ռուսական մկանունքը եւ գերման ուղեղը աշխարհի ամենէն ահռելի [...] նակցութիւնը պիտի կազմեն։ Գերմանեւռուս նոր զինակցութեան նպատակներէն մէկն է այս երկու երկիրները ապահովել [...] րու Դաշնակցութեան կողմէ [...] զինացման մը դէմ։ Ոչ մէկ եւ րոպացի դիւանագէտ կրնայ [...] ւակնիլ տակաւին գիտնալու ինչ տարողութիւն ունի Եւրոպայի երկու ղժգոհ պետութեանց միջեւ գոյացած նոր համաձայնութիւնը։ Մեզի համար կենսական է [...] մօտէն եւ անդադար հետապնդել ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ։ Անգլիոյ յարձակողական ո՛չ մէկ նպատակ ունի գերմանիոյ կամ Ռուսիոյ դէմ, բայց այս երկու պետութիւններէն մէկն ու միւսը ծածկեր իրենց հակառակութիւն Անգլիոյ դէմ։ Իրենց գործունէութեան վայրկեանը դեռ չէ հասած, բայց անգիտելի դասերը յիշելով հետաքրքրութեամբ պիտի սպասենք իրենց ժամին։ Ռափալլոյի դաշնագիրը առաջին ազդարարութիւնն էր, Պերլինի դաշնագիրը երկրորդ ազդարարութիւնն է։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ բոլոր աշխատակիցներէն գրել թուղթին մէկ երեսը միայն։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

41.— ԺՈՒԱՅԵՕԶ

Արուէզի նահանգին մէջ գիւղ մըն է Ժուայեօզ, շրջապատուած գեղեցիկ պարտէզներով. ջուրը եւ օդը առողջ են։

Այստեղ կ'ապրինք 300 հայ գաղթականներ, որոնց 50ը մէկ տարի առաջ եկած են, իսկ միւսները հիններ են։ Բոլորն ալ շուտով գործի եղած են եւ կ'աշխատին Գ. Պէյլէրեանի գործարանը։ Կիները կ'աշխատին գորգի եւ մետաքսի գործերու. այրերէն մէկ մասն ալ նոյն գործարանն են։ Օրականները գոհացուցիչ են։ Կան 20 էրիկ մարդիկ կ'աշխատին փայտի գործարանը օրական, 14 ֆր.ի, կան նաեւ ամուրի երիտասարդներ որ կ'աշխատին շրջականները։

Գործարանէն ամէն մէկ ընտանիքի տրուած են սենեակներ եւ ելեկտրական լոյս։ Ունինք 20էն աւելի երեխաներ, որոնք ֆրանսական դպրոցը կ'երթան։ Կայ նաեւ յոյն ընտանիք մը։ Մեր հայրենակիցները կը պատկանին զանազան շրջաններու,— Կէյվէցի, Պրուսացի, Ատափազարցի, Ալաշկերտցի (մէկ ընտանիք), Պարտիզակցի, Պուրտուրցի (2), Պիթլիսցի քոյր եւ եղբայր. կան նաեւ բաւական թիւով Քէօթահիացիներ։ Պայմանագրութիւնը լրացնողները կը մեկնին զանազան շրջանները։

Ալեք

42.— ՔԱՆ ՄԻՌԱՊՕ

Քան Միրապօ կը գտնուի Մարսէյլէն հանրակառքով 35-40 վայրկեան հեռու, շրջապատուած գեղեցիկ տեսարանով, օդասուն ընդարձակ մեծ պարտէզներով։ Այստեղ Հայեր եկած են 1923 Հոկտ.ի վերջերը։ Թ. Խաչիկեանի ջանքերով տեղաւորուեցան կառավարութեան կողմէ տրուած 50 վրաններու տակ, 500 հոգիէն աւելի։ Ատեն մը վերջը կառավարութիւնը վրանները ետ առաւ եւ ժողովուրդը ցրուեցաւ։ Մնացին միայն անոնք որոնք տեղաւորուած էին կայանին մէջ գտնուած տուները։ Այժմ կան 17 ընտանիք 70 հոգի, 23 էրիկ մարդիկ 22 [illegible], 6 ամսեայէն մինչեւ 12-13 տարեկան, (13 աղջիկ 6 մանչ) 3 չափահաս աղջիկներ 4 ամուրի երիտասարդներ. մնացեալը կիներ եւ 4 որբեւայրի պառաւներ։ Պզտիկներ կը յաճախեն Քան Օստոյի դպրոցը, որ կէս ժամ հեռու է. մէկ աւելի փոքրերը Ֆրանսական դպրոց։ Տղամարդիկ կ'աշխատին մեծ մասը աղիւսի գործարանը, 13 ֆրանքի։ 10—11 ժամ կ'աշխատին բացօթեայ. բոլորն ալ իրենց վիճակէն գոհ են։ Հինգ հոգի կ'աշխատին նաւահանգիստը, 8 ժամուան համար կը ստանան 30 ֆրանք։ Երկուքուկէս տարիէ ի վեր իրենց բնակած տուներուն համար վարձք չեն տար։ Ազգային ո՛չ եւ է կազմակերպութիւն չկայ. ամէն մարդ առանձնացած՝ իր օրուայ հացի մասին կը մտածէ։ Հիւանդութիւններ եւ մոլութիւններ չկան։ Միակ ամօթալի բանն է թրքախօսութիւնը, թէեւ բոլորն ալ հայերէն գիտեն, բացի մէկ ընտանիքէն որ թրքախօս է։ Միռապոյի մէջ կան նաեւ 15 ընտանիքներ, որոնք իրենց սեփական տուները շինեցին եւ կ'աշխատին աղիւսի գործարանի մէջ։ Ստոյգ թիւեր չունենալով, զանց կ'ընեմ տալ մանրամասնութիւնները։ Կիները ընդհանրապէս կը զբաղին իրենց տնային գործերով։

Այս տարի ունեցեր ենք երեք ծնունդ, երկու հարսնիք, մէկ նշանախօսութիւն։ Մահ չկայ։

Ա. Սահակեան

ՈՏՔԻ՛

Բոլոր չափահաս որբերուն

Սկսած ենք արդէն մեր ցիր ու ցան ուժերուն համախմբումը։

Փարիզի Զ. Ո. Միութենէն վերջ, ահա Լիոնն ու Վիէնն ալ ունին իրենց կազմակերպուած մարմինները։ Վաղը Տեսինն ու Փօն տը Շէրիւին եւս կ'ունենան իրենց նոյնանման մարմինները։ Անոնք առայժմ իրարմէ անկախ մարմիններ են, բայց ուշ չէ այն օրը երբ անոնք պիտի ներկայանան համերաշխ եւ միաւորուած։ Կարելի է ըսել, թէ Լիոնը իր շրջականներով կազմակերպման գործը վերջացնելու վրայ է, եւ մօտ ժամանակի մէջ կը թեւակոխէ իր գործունէութեան շրջանին։

Միայն Մարսէյլն է որ ձայն չի հաներ, ոչ մէկ նշան ցոյց չի տար թէ ինքն ալ կը շարժի, ու կ'աշխատի կազմակերպուիլ։ Բայց կանխահաս է դեռ յոռետես ըլլալ. թերեւս հոն կ'ուզեն գործել համեստ ու անաղմուկ, եւ յետոյ հրապարակ ելլել։ Ամեն պարագայի տակ հաւատք ունինք մեր աշխատանքի յաջողութեանը վրայ։ Կը հաւատանք, որովհետեւ մենք չունինք կեղծ ու թաքուն նպատակներ մեր բարոյական վերածընունդին մէջ։ Եւ կազմակերպման գաղափարը նոյնքան նուիրական՝ անհրաժեշտ է բոլորիս համար, որքան ապրելու տենչը մեր սրտերուն մէջ։ Անկեղծ է մեր սիրտը. ինչպէս կը խօսինք այնպէս ալ պիտի գործենք, մեր անձնական գիտակցութիւնն է մեր վարիչ ուժը։ Մենք պէտք ունինք կազմակերպման, պաշտպանուելու համար փճացումի յորձանքին դէմ։

Ահա այս գիտակցութիւնն է որ մեզ կը մղէ ընդհանրացնել այդ գաղափարը մեր հասարակութեան մտքին մէջ։ Բոլոր չափահաս որբերը պարտականութիւններ ունին։ Իւրաքանչիւրը պէտք է գիտնայ, որ ինք աւելի պարտական է իր նմաններուն, քան որ եւ է մարդ։

Թողէք անոնք որոնք զզջացեր են իրենց ապրելուն համար, ձգեցէք եւ այն բոլորը, որոնք որպէս արատ կ'ընդունին որբ անունը։ Ձեր գիտակցող, երախտագէտ շարքերով ոտքի կանգնեցէք նախ դուք ձեզի, ապա բոլորին համար։ Գիտցէք բոլորդ ալ, որ վեհ է ձեր նպատակը, որովհետեւ ձեր գաղափարը ապրիլ է միայն։ Գիտցէք որ որբ բառն իսկ բացատրութիւն մըն է ինքնին։ Անոնք, որ կ'արհամարհեն ձեր գործը, որ կը խորշին ձեր պարզած դրօշէն, անտեղեակ են իրենց իսկ էութեան, եւ միշտ պարտական իրենց մօր կաթին։ Թող չքմեղանան թէ իրենք որբ չեն։ Տգէտներ են անոնք, որովհետեւ չեն գիտեր թէ մենք իրենցմէ առաջ կ'ուզենք ցոյց տալ թէ որբ չենք այլեւս, ու գիտենք փոխարինել զայն մեր բազուկի ու մտքի կարողութեան չափով։ Կ'ուզենք ըսել թէ մենք չափահաս ենք այլեւս եւ կրնանք իրեն համար քիչ մը հաց տուն բերել։ Բոլորուեցէք ձեր գործին շուրջ, եւ հպարտ եղէք, որ որբ էք եւ գիտակցութիւնն ունիք ձեր պարտականութեանց հանդէպ։ Այսպէսով միայն դուք օծուած պիտի ըլլաք ձեր պատմական տառապանքին վրէժը։

Դուք բոլորդ ալ գիտէք, որ ձեր ազգը հակառակ իր ծովերով արիւնին, եւ անթիւ զոհաբերութեանց, դեռ մեծ մասով թափառական է աշխարհէ աշխարհ բոլոր ճամբաներուն վրայ, միշտ ենթակայ վատասերման ու ձուլումի, որովհետեւ դեռ չէ իրականացած ազատ ու խաղաղ ապրելու ամբողջական իրաւունքը մեր հայրենիքէն ներս։

Նայեցէք հոս, մեր անբախտ եղբայրներու բազմութիւնները, որոնք կը ցամքին իրենց մորթին մէջ, օտարութեան մահաբոյր ու ապականող մթնոլորտէն։ Իսկ հո՞ն, հայրենի երդիքի տակ, «խուժան» են անոնք, գող, աւազակ, սրիկայ եւ ամէն ինչ միանգամայն։ Օգնեցէք անոնց։ Մեզի այնքան մօտիկ այդ դժբախտ բազմութիւնները օգնութեան պէտք ունին։ Անոնց խօսքը բախտաւորներուն է, անոնք որոնք ուտելու հաց, եւ անոր հետ քիչ մը խիղճ ու խելք ունին։ Շարժեցէք դուք, խմբուեցէք իրարու քով, եւ վաղ թէ ուշ բոլոր անզգաներն ու թուլամորթներն ալ պիտի զգաստանան ու իրենք զիրենք գտնեն ձեր դրօշին տակ։

Ու յիշեցէք որ ամէն մէկդ, քոյր մը, հայր մը, կամ սիրելի մը ունիք անցնող սերունդին մէջ, որոնց գանկերը ջախջախուեցան բռնակալութեան տապարներով։ Ինկան անոնք հաւատալով թէ անպայման պիտի յաղթանակէ ստուգ մարդկութեան ազատութեան գաղափարը։ Եւ եթէ ինկան անոնք, գէթ մենք ապրեցանք այդ ահաւոր մոխրացումէն վերջն ալ, որպէս փիւնիկները անմահական ժողովուրդին։ Ու տեսանք թէ մասամբ իրականացաւ անոնց երազը։ Պէտք է արժանի զաւակներն ըլլանք մեր անձնուէր հայրերուն։ Պէտք է պատռենք մեր թշնամիին այն պատմուճանքը, թէ յաջողած է ամբողջ ժողովուրդ մը անշնչացնելու իր նպատակը իրագործել, անոր մէկ միլիոն զաւակներու արեան գնով։ Մեր վրէժը մարտական չէ, բայց աւելի մահացու քան իրական մահը։ Պէտք է ցոյց տանք թէ կ'ապրինք դեռ ու ոչ մէկ թշնամի, բռնութեան զէնքով, թէ բարդախ ճամբաներով չպիտի կարենայ հասնիլ իր նպատակներուն։ Ասոր համար անհրաժեշտ է նուիրուիլ նմաններու մտաւոր բարոյական վերելքին, կարելի չափով հասնիլ անոնց դժբախտ ու սեւ օրերուն, ազդակն ըլլալ անոնց մաքուր ուղղութեան։

Այսպէսով մենք օգնած կ'ըլլանք մեր ժողովուրդի բազմական ցաւերու դարմանումին, մասնակից անոր մտաւոր զարգացման, ու հաւաքական գիտակցութեան զարթնումին։ Մէկ խօսքով մեր բաժինը բերած կ'ըլլանք ընդհանուրի փրկութեան, արժանի դառնալով անցեալի պատմութեան ժառանգութիւնը ըստանձնելու։

Որբեր բոլորդ ալ։

Տաճատ Գնդունի

ՆՈՐ ԳԻՒՏԵՐ

Ամերիկայի Տէյթըն (Օհայօ նահանգ) քաղաքէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ամերիկեան բանակի օդանաւային կայանին մէջ ներկայիս փորձեր կը կատարուին մեծ հեռաւորութիւններէ պատկերներ առնելու համար։ Այսպէս մօտ ատենէն կարելի պիտի ըլլայ Տէյթընի վրայ սաւառնող օդանաւէ մը Տիթրոյիթ քաղաքի պատկերը առնել. այս երկու քաղաքները իրարմէ 400 քիլոմեթր հեռու կը գտնուին։ Այս արդիւնքը ձեռք բերելու համար օդանաւը առնուազն 9 հազար մեթր պէտք է բարձրանայ օդին մէջ եւ գործածուին խիստ զօրաւոր լուսանկարի գործիքներ։ Եթէ այս փորձը յաջողի, կարելի պիտի ըլլայ Ուաշինկթընէն կամ Պօսթընէն Նիւ Եօրքը լուսանկարել կամ տեսնել։

ԵՐԿՈՒ ՅՈՒԲԵԼԵԱՆՆԵՐ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ ՄԵԼԻՔԹԱՆԳԵԱՆ ԱՐՔԵՊՍ.Ի

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶԻ

Յոբելեանական հանդէսները խիստ հազուադէպ են հայ ազգի պատմութեան մէջ. այդ պատճառով ալ վերջացող շաբաթը յիշատակելի պիտի մնայ փարիզահայ տարեգրութեանց մէջ, կրկնակ յոբելեաններուն տօնախմբութեամբ։

Առաջինը՝ Ատրպատականի առաջնորդ Ներսէս արքեպսկ. Մելիքթանգեանի քառասնամեայ հանրային գործունէութեան յոբելեանը՝ տեղի ունեցաւ շաբաթ գիշեր Սալ տը Ժէօկրաֆիի մեծ սրահը, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։ Սրահը պզտիկ կուգար ամէն դասակարգի հանդիսականներուն համար, որոնք փութացեր էին իրենց յարգանքի արտայայտութիւնը բերել ծերունազարդ յոբելեարին։

Բեմին վրայ զրուած էր Մելիքթանգեան արքեպսկ.ի մեծադիր լուսանկարը։ Սրահին մէջ տեղ մնացած չըլլալով, երգչախումբը գրաւած էր բեմին ետեւի մասը, յոբելեանական յանձնախումբի կողքին։

Հանդէսը բացաւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան վարիչ ընկեր Ալ. Խատիսեան, որ ներկայացուց յոբելեարի կեանքին գլխաւոր գիծերը, վեր հանեց անոր ժողովրդանուէր գործունէութիւնը, ցարական վարչութեան օրերէն մինչեւ ընդհանուր պատերազմի ճգնաժամը եւ հանրապետութեան ստեղծումը։ Պատմեց թէ ինչպէս երբ 1917ին Թուրքերը Պարսկաստան մտան, Ներսէս արքեպս. ընդ առաջ երթալով Վէհիպ եւ Ալի Իհսան փաշաներուն, պարսկահայ գաղութը եւ Պարսկաստան ապաստանած հայ եւ ասորի տարագիրները փրկեց ջարդէ ու բնաջնջումէ։ Ընկեր Խատիսեան խանդավառ ծափերու մէջ վերջացուց իր խօսքը, գոչելով «կեցցէ Մելիքթանգեան արքեպսկ.»։

Յետոյ խօսեցաւ ընկեր Շահան Նաթալի, որ ըսաւ թէ Մելիքթանգեան արքեպսկ. իր այսօրուան դիրքը կը պարտի Գ. Համբարձում Մելիքեանի, հայ հարուստներու մէջ հազուագիւտ մեկենաս մը, որ յոբելեարին գլխաւոր բարերարը եղած է։ Յիշեց թէ ինչպէս ամէն ժողովուրդներու, նոյնպէս Հայերուն մէջ առաջին մտաւորականներն ու հանրային գործիչները եղած են եկեղեցականներ, ու յոբելեարը արժանաւոր յաջորդն է Խրիմեաններու եւ Իզմիրլեաններու։ «Մելիքթանգեան արքեպսկ. կրօնական սքեմը առած է իր վրայ, աւելի լաւ կարենալ ծառայելու համար իր սիրած ժողովուրդին, որուն զոհաբերած է իր ամբողջ կեանքը։ Յոբելեարը յեղափոխական մըն է՝ բառին իսկական առումով։»

Վերջին խօսողն էր Փարիզի Հոգեւոր Հովիւ Վռամշապուհ եպսկ. Քիպարեան, որ հակառակ իր տկարութեան, փութացած էր յարգանքի խօսք ըսելու իր մեծ պաշտօնակցին ի պատիւ։ Քիպարեան եպսկ. յոբելեարը ներկայացուց իբրեւ տիպար եկեղեցական եւ նմանցուց Մեծն Ներսէսի, որուն պէս շինարար եւ անձնազոհ գործունէութիւն ունեցած է։ «Բազմակարօտ եւ բազմապահանջ ազգ մըն ենք։ Այս ժողովուրդը իր ծոցէն միշտ ալ պիտի հանէ Մեծն Ներսէսներ եւ Սահակներ, որոնք իրենց կեանքը պիտի զոհաբերեն անոր համար»։

Յոբելեանական յանձնաժողովին կողմէ ընկեր Գ. Երասխ Բալայեան կարդաց զանազան տեղերէ եկած շնորհաւորական հեռագիրներ եւ ուղերձներ, ինչպէս Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութենէն, Մարսիլիոյ հայ գաղութէն, Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Շրջ. կոմիտէէն, Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութենէն, Արիստոմ քհնյ. Թօրոսեանէ, եւայլն։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէր «Սիփան» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Յակոբեանի։ Երգուեցան «Տէր կեցո»ն, «Սօնա Եար» եւ ուրիշ հայկական երգեր։

Արտասանութիւններ ըրին Օր. Բալայեան եւ Պ. Շահան Սարեան, Օր. Տէր Կարապետեան եւ Պ. Նաւասարդեան երգեցին ժողովրդական երգեր։

* * *

Քիչ մը ազնուապետական էր Մինաս Չերազի նուիրուած հանդէսը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի գիշեր, Սալ տէ Լ'Աէրիքիւլթիւրի մէջ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Սիփան» երգչախումբի «Տէր կեցո»ով։ Պ. Զօպանեան ներկայացուց Մինաս Չերազի կեանքին գլխաւոր գիծերը, իբրեւ ուսուցիչ, գրագէտ եւ քաղաքական գործիչ։

Պ. Լեւոն Բաշալեան գրաւոր զրոյց մը կարդաց, քանի մը դրուագներ յիշելով Մ. Չերազի կեանքէն։

Պալաքեան եպս. Մարսիլիայէն դարձած չըլլալով, շնորհաւորական հեռագիր ղրկած էր։ Նոյնպէս շնորհաւորութեան գիրեր ղրկած էին Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ Պ. Ա. Խատիսեան Փարիզի Տիկնանց միութիւնը, Բարեգործական միութիւնը։ Կարդացուեցաւ նաեւ Պ. Պօղոս Նուպարի ֆրանսերէն մէկ նամակը, որով կը յայտնէր թէ հիւանդութեան պատճառով չպիտի կրնայ ներկայ ըլլալ հանդէսին եւ իր համակրանքը կը յայտնէր յոբելեարին։

Պ. Պ. Շահան Սարեան եւ Տրդատ Նշանեան կարդացին Չերազի երկու արձակ գրութիւնները։ Օր. Բալայեան քանի մը սիրուն երգեր երգեց, Օր. Ջաւարեան դաշնակի վրայ եւրոպական եւ կովկասեան կտորներ նուագեց։

Ամէնէն վերջ Պ. Նշանեան կարդաց, Մինաս Չերազի «Շնորհակալութեան գիրք»ը, որուն մէջ, յոբելեարը կ'ըսէր թէ ինք երեք մարզերու մէջ հանրային գործունէութիւն ունեցած է. իբրեւ ուսուցիչ ոչ մէկուն կողմէ քննադատուած է, իբրեւ գրագէտ, ոմանք քննադատած ուրիշներ գնահատած են, գրականութիւնը ճաշակի խնդիր ըլլալով. իբրեւ քաղաքական գործիչ ինք իր պարտականութիւնը կատարած է, «Պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն շատ առաջ, հայ գիւղացին եւ բանուորին երաշխաւորելու համար կեանքի, ինչքի եւ պատուի ապահովութիւն եւ ազատ աշխատանքի իրաւունք»։ Յետոյ երկարօրէն կը պատմէր թէ ինչպէս սկսան կեղեքումները հայկ. նահանգներու մէջ, եւ թէ ինչպէս ժողովուրդին մէջ ծնաւ յեղափոխութեան եւ ըմբոստութեան ոգին։ Նամակը կը վերջացնէր յայտնելով որ իր յոբելեանին առթիւ հաւաքուած գումարները պիտի յանձնուին Բարեգործականին, որ խոստացած է Հայաստանի նոր շինուելիք «Նոր Ակն» գիւղին մէջ իր անունով բանալ եռամեայ ցերեկեայ արհեստանոց-նախակրթարան մը։

Հանդէսը վերջացաւ կէս գիշերին մօտ։

ԻՆՉ ՀԱՄԱՐՁԱԿՈՒԹԻՒՆ...

Պոլշեւիկները Թէհրանի մէջ «Գաղափար» անուն թերթ մը կը հրատարակեն, դաւանափոխ Դաշնակցականի մը ձեռքով։ Թերթին Ապրիլ 30ի թիւին մէջ զարմանքով կը կարդանք հետեւեալ դիտողութիւնները,—

«Թիւրքիան չի կարող մէջտեղից չքացնել Թիւրքահայութեան իրաւունքների հարցը, եւ դա մի քանի պատճառով.

Նախ այն, որ Անգորան նկատի չէ առնում Թրքահայութեան պատմական իրաւունքներն ու նրա միջազգային բնոյթը։ Եւ երկրորդ՝ եթէ մի րոպէ թոյլ տանք կարծելու, որ ամէն հաւանականութիւնից զուրկ է, թէ Թիւրքիայում մնացած մի քանի տասնեակ հազար հայութիւնը, ահաբեկման ու ճնշման տակ, դրական վճիռ կ'ընդունի Անգորայի համար. այն է՝ կը հրաժարուի իր ազգային բոլոր իրաւունքներից, այդ դէպքում անգամ Թուրք գործիչները չեն կարող իրենց նպատակին հասած լինել. քանի որ Թիւրքահպատակ Հայերից 700 հազար հոգի գտնւում են Թիւրքիոյ սահմաններից դուրս եւ նրանք բնաւ չեն հրաժարւում իրենց անմիջական ու պատմական իրաւունքներից։»

«Մանաւանդ, մոմենտն էլ նպաստաւոր է իրեն. քանի որ այսօր հարեւան բարեկամ ունի խորհրդային Հայաստանը.— կարող է ինքնակամ Թիւրքահայաստանի արեւելեան հողամասերից բաժին հանել Թիւրքահայ գաղթականների տեղաւորման համար եւ ընդմիշտ լուծել հայկական չարաբաստիկ հարցը. եւ դա կլինի հարցի վճռման ամենախելացի ձեւը։»

Ի՛նչ յանդգնութիւն է այս, երբ ամբողջ խորհրդային մամուլը, Երեւանէն մինչեւ Քալիֆօրնիա, մէկ բերան սաղմոս կ'երգէ քէմալական Թուրքիոյ եւ փակուած կը հռչակէ հայկական դատը։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

ՍՕՖԻԱ, (Սեփ. Թղթ.).— Այս տարի Հայաստանի Անկախութեան տօնը Պուլկարիոյ բոլոր հայաբնակ վայրերուն մէջ տօնուեցաւ աննախընթաց գիտակցութեամբ եւ ոգեւորութեամբ։ Այն հօսանքները որ հաճելի դառնալու համար փշրած են իրենց երէկի կուռքերը եւ կը դժկամակին մասնակցիլ օրուան մեծ տօնին, մնացին մեկուսացած ու խղճալի վիճակի մէջ։

Բոլոր հայ ազգային մարմինները, մշակութային միութիւնները եւ Հ. Յ. Դ. Մարմինները խմբուեցան եւ իբրեւ համահայկական տօնեցին անկախութեան տօնը։

Ինչ ալ ըսեն ու գրեն բոլոր վարձկանները, Մայիս 28ը այլեւս արմատ բռնած է հայ ժողովուրդի սիրտին մէջ եւ պարզապէս տգիտութիւն ու անբարեխղճութիւն է կուսակցական ակնոցով նայիլ եւ ջանալ պզտիկցնել այդ մեծ տօնի գերազանց նշանակութիւնը։

Հանդէսները տեղի ունեցան շատ խաղաղ մթնոլորտի մէջ եւ խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ, ամօթապարտ ձգելով վայրահաչները։

*** Պոլսոյ «Իգդամ» թերթը կը գրէ թէ Վառնայի մէջ 4000 հոգի ներկայ էին Մայիս 28ի տօնին։

*** Եգիպտոսի մէջ ալ ծանօթ խմբակ մը փորձեր է ոտնկոխութեան միջոցաւ արգիլել տալ Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը, բայց կարելի եղած է կանխել եւ հանդէսը տօնել կատարեալ մեծ յաջողութեամբ։

ժարելու համար: Ստորագրողներուն մէջ են Նախկին ծերակուտական Երամ Էֆ. եւ Նախկ. դատարանի Նախագահ Պ. Յովհ. Ալէքսանեան:

Մուսուլի դաշնագիրը

Իտալիոյ կարեւոր թերթերէն «Քօրիէռէ տէլլա Սէռա» խօսելով անգլիօթուրք համաձայնութեան վրայ, կը գրէ. «Իտալիա գանգատելու բան չունի. ընդհակառակն պէտք է ուրախանայ, քանի որ Արեւելքի համար միջազգային համաձայնութեանց իրական քաղաքականութիւն մը կը բացուի, ու եւրոպական դրամագլուխն ու ճարտարարուեստը պիտի մասնակցին Անատոլուի տնտեսական զարգացման: Մուսուլի կնճռոտ վէճին մէջ Իտալիոյ դիրքը այնքան ուղղամիտ եղաւ, որ ասիկա Նախարանը պիտի ըլլայ Թուրքիոյ հետ սիրալիր յարաբերութեանց հաստատման տնտեսական, գիտական եւ մտաւորական գետնի վրայ»:

Ի՜նչ չուտ յուսահատեցաւ...

Մուսօլինիի վրայ մահափորձ կատարող իրլանտացի օրիորդ կիպսըն, որ բանտին մէջ արհեստական ծաղիկ շինելով կը զբաղի, խոշոր մուրճ մը ձեռք անցուցած ըլլալով գլխուն իջեցուցած է, անձնասպան ըլլալու համար: Օրիորդը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, բայց կեանքին վտանգ չկայ:

Անգլեւռուս նոր վէճը

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ հարցումներ եղան, Ռուսիոյ ղրկուած նոր ծանուցագրին առթիւ: Արտաքին Նախարար Չէմպըլէն պատասխանեց թէ՝ ժընեւ երթալէ առաջ դիտողութիւն ըրած էր ռուսական գործակատարին թէ իրենց ելմտական գործավարը արտօնութիւն տուած է որ կարեւոր գումարներ ղրկուին Անգլիա, գործադուլին ուժ տալու համար: Նախարարը աւելցուց թէ տեսակցութեան ընթացքին բացորոշապէս հասկցուցած էր թէ Ռուսիոյ հականգլիական քաղաքականութիւնն է մէկ արգելքը որ անգլեւռուս յարաբերութիւնները չեն կրնար բարւոքիլ եւ Անգլիա չի կրնար վերսկսիլ բանակցութիւնները: Պահպանողական երեսփոխան մը հարցուց թէ կառավարութիւնը մտքէ կ՚անցընէ՞ վերջ տալ առեւտրական դաշնագրին: Չէմպըլէն պատասխանելով խնդրեց որ այս հարցումը չընեն հինգշաբթիէն առաջ, երբ կառավարութիւնը ընդհանուր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ թէ երեսփ. ժողովին եւ թէ Լորտերու ժողովին առջեւ, անգլեւռուս յարաբերութեանց մասին:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Վրաստանի Սահմանադիր ժողովին Նախագահ Նիքօլա Չխէիձէ, Յունիս 7ին անձնասպան եղաւ, ածելիի մը միջոցաւ վիզը կտրելով Փարիզի մէկ արուարձանին մէջ: Չխէիձէ վիրաւոր վիճակի մէջ մասնաւոր հիւանդանոց մը փոխադրուեցաւ, ուր մեռաւ Յունիս 11ին Ուրբաթ օր: Ծնած էր 1864ին Քութայիսի մէջ: Երիտասարդ հասակէն յարած էր ընկերվարական շարժումին, որուն մեծագոյն առաջնորդներէն մէկը եղաւ ոչ միայն Վրաստանի այլ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ: 1908ին Տումայի անդամ ընտրուեցաւ եւ այդ թուականէն մինչեւ 1917ի յեղափոխութիւնը Տումայի Սոց. Դեմոկրատ երեսփոխաններու առաջնորդն էր: Նշանաւոր են իր պայքարները Տումային մէջ: Երբ 1917ի յեղափոխութիւնը պայթեցաւ, Չխէիձէ առաջնակարգ դեր խաղաց եւ ընտրուեցաւ ամբողջ Ռուսիոյ Սովետներու գործադիր կոմիտէի Նախագահ: 1918ին երբ Վրաստան անկախութիւն հռչակեց, Չխէիձէ Սահմ. ժողովի Նախագահ ընտրուեցաւ, յետոյ Փարիզ ղրկուած պատուիրակութեան Նախագահ կարգուեցաւ: 1921ին երկիր վերադառնալով, ականատես եղաւ պոլշեւիկեան գրաւման եւ կրկին Եւրոպա ապաստանեցաւ: Քանի մը տարիէ ի վեր կը բնակէր Փարիզի մէկ արուարձանը եւ վերջերս հոգեկան քայքայման նշաններ ցոյց կուտար:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Փէր-Լաշէզի գերեզմանատունը: Ներկայացուցիչներ ղրկած էր նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Տագնապը Պոլսոյ հրապարակին վրայ

Վերջին օրերս աւելցած է առեւտր. հրապարակին վրայ տիրող տագնապը: Երկու պատճառի կարելի է վերագրել ասիկա: Նախ որ վաճառականները տագնապ կ՚անցնեն ամառուան շրջանին եւ երկրորդ Եւրոպայի քաղաքական անվստահութիւնը մեծ ազդեցութիւն կը գործէ առեւտրական գործառնութեանց վրայ: Շատ մը դրամատուններու մէջ դիզուած են բեռնագիրները (գօնէսըման): Ասոնց տէրերը չեն կրնար փոխարժէքը վճարելով առնել զանոնք: Հրապարակին վրայ կարեւոր գործառնութիւններ կատարող յանձնակատար մը հետեւեալ օրինակը ցոյց տուած է «Վագըթ»ի խմբագիրներէն մէկուն.— «Վաճառականներէն մին ժամանակ մը առաջ 76 անգլ. ոսկիի ապրանք ապսպրած էր Եւրոպա եւ 23 անգլ. ոսկի ալ կանխավճար ըրած: Ապրանքը եկած է, հարկ է որ վաճառականը մնացեալ 53 անգլ. ոսկին ալ վճարելով առնէ զայն եւ սակայն Ներկայիս այդ դրամը վճարելու կարողութիւն չունի»:

Պզտիկներն ալ կը խորհրդակցին

Փոքր Համաձայնութեան (Չեխօ-Սլովաքիա, Ռումանիա, Եուկօ-Սլաւիա) նոր ժողովը տեղի կ՚ունենայ Յուլիս 17ին, Պելկրատի մէջ: Պաշտօնական լուրերու համաձայն, ժողովը միայն ընթացիկ խնդիրներով պիտի զբաղի, բայց տարբեր աղբիւրները կը հաւաստեն թէ՝ այս ժողովին մէջ յատկապէս պիտի քննուի պուլկարական խնդիրը: Մինչեւ հիմա Եուկօ-Սլավիան էր որ տրտունջներ կը յայտնէր: Այս անգամ Ռումանիան է գանգատողը: Արտաքին Նախարարը կը յայտնէ թէ Պուլկարները չեն հրաժարած Տօպրուճայէն եւ հրոսախումբեր կը գործեն սահմանին վրայ: Հետեւաբար, պիտի հրաւիրէ իր սերպ եւ չեխ պաշտօնակիցները՝ թոյլ չտալ որ Պուլկարիա ստանայ Ազգերու Դաշնակցութեան խոստացած 2ուկէս միլիոն ստերլինի փոխառութիւնը: Այս գումարը պուլկար գաղթականներուն համար է, բայց հարեւանները կը կասկածին թէ ուրիշ նպատակներու պիտի գործածուի:

ՕՐ. ԱՆԱՅԻՍ ՇԱՀԻՆԵԱՆ
(Տրապիզոնցի)
ԵՒ
Պ. ՍԱՀԱԿ ԽԱԼԱՐԵԱՆ
(Սեբաստացի)
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
13 յունիս 1926 փարիզ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» խումբի ժողովը՝ Ուրբաթ, 18 Յունիս, ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Լիօնի Ակումբ-Ընթերցարանի անդամական ժողովը՝ յառաջիկայ կիրակի, 20 Յունիս, ժամը 10ին, թիւ 7, քաֆէ Նուվօ Սանթրի սրահին մէջ, Փլաս տիւ Փօն:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ 23 Յունիս, գիշերուան ժամը 9ին, ճաշարան Ֆլօրիայի վերնայարկը: 61, Rue Mr. Le Prince. Մէթրօ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ:

ՖԱՔԻՐ ԹԱՀՐԱ ՊԷՅ հրաւիրուած է վաղը՝ Հինգշաբթի իրիկուընէ սկսեալ ներկայացումներ տալ Շան զ՚Էլիզէի Թատրոնին մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ 1915 յունիս 20ին կախուած 21 Հնչակեաններու յիշատակին յունիս 20ի կիրակի օր, Լիոնի եւ շրջակայից հոգեւոր հովիւ Անանիա Ծ.Վ. Հաբէլեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Լիոնի մէջ: Պատարագէն յետոյ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի:

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Սուրէն Գաթէնեան, աւանդ մը ստանալու համար:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
"ՄԱՅԻՍԻ 28,,Ը
Աշխատակցութեամբ Ա. Ահարոնեանի, Ա. Իսահակեանի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի, Մ. Վարանդեանի, Ս. Վրացեանի, եւլն.: Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի: 14 մեծ եւ փոքր պատկերներով: Տպագր. Կ. Յ. Ներսէս, Փարիզ, 1926: Գին 5.50 ֆրանք: Կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Սեպուհ եւ Տիգրան Աբիկեան, ընիկ Ատանացի: Մինչեւ 1915 Մերսին էին, այժմ կը կարծուին Միջագետքի կողմերը ըլլալ: Տեղեկացնել M. Archag Apikianի, 12, Rue Chanoinesse, Paris (4): Առաջին լուր տուողին 500 ֆր. պարգեւ:

— Կը փնտռուի Կիրակոս Հայրապետեան, Բալու Նոր գիւղ Մըրղացի: 1920ին Հայաստան Իգտիր զինուոր էր: Տեղեկացնել եղբօրը Կարապետ Հայրապետեանի 34, Rue des Petites Maries Marseille:

— Յարութիւն Պալյեան, Երզնկացի, 21 տարեկան, 1916ին բաժնուած է իր ծնողքէն: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

Մ՚ՈՒԶՈՒԻ

Փարիզի մէջ կարեւոր արհեստ մը համարուող Բօնէլի Պրօտըրին սովրեցնելու համար կիներ ու աղջիկներ կը փնտռուին: Առաջին օրէն կը վճարուի: Դիմել 17, Rue Damesme, մէթրօ Place d'Italie.

ՄԵՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐՈՒՆ

Մայիս 2ի եւ 5ի «Յառաջ»ները բոլորովին սպառած են: Անոնք որ տրամադրելի ունին նոյն թիւերէն, թող հաճին ղրկել մեզ, փոխարէնը ստանալով:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

«ՅԱՌԱՋ»ի գործակալն է Պ. Յ. Ճգնաւորեան, B. P. 487, Bucarest.

ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Գալուստ Մէշտուտճեան, Poste Restante, Athènes.

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ցրուիչն է Պ. Գեղամ Ծերիկեան.— Հասցէ Guégham Tzerikian, Poste Restante, Marseille.

ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի եւ «Մարմարա»ի գործակալն է Յովհաննէս Դերձակեան, 34 Rue Dunoir, Lyon

Le Gérant : H. TEURNIER
Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Յունիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	175	20
Տոլար,	Dollar	36	10
Մարք (ոսկի)	Mark	8	60
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	18	60
Թրք. ոսկի	» or	160	—
Մէճիտիէ	Médjidié	14	—
Լէվա 100 հատր	Léva	25	—
Տրախմի »	Drachme	43	50
Լիր »	» Lire	131	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	102	—
Զուից. »	Frc. Suisse	710	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	40
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	180	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3900	—
» II	»	2650	—
» III	»	2400	—
Թուրքիոյ երկաթղ.	Lots turcs	145	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette, PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՅՈՒՆԻՍ 1926

18 JUIN 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 138 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԷ ԶՕՐԱՒՈՐ ՁԵՌՔ ՄԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԱՐԿԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԴԷՊԻ ԱՋ

Բոլորին ուշադրութիւնը կեդրոնացած է օրուան տագնապին վրայ, որ իր նմանը չունի Ֆրանսայի պատմութեան մէջ:

Իրարու ետեւէ փորձեցին, փորձուեցան ու ինկան երկրին ամէնէն տաղանդաւոր ելմտագէտները, բայց ֆրանքը չէ փրկուած տակաւին և ընդհակառակն վախ կայ որ մինչեւ 200ի բարձրանայ ստերլինը:

1925 Ապրիլէն ի վեր, երբ ստերլինը 91 ֆրանք էր, վեց ելմտական հեղինակութիւններ կամ կորովի անհատականութիւններ գիշերը ցորեկին խառնեցին, ու վերջին պահուն կարելի եղաւ հաւասարակշռել սովորական ելմտացոյցը: Եւ սակայն, ստերլինը 180ի բարձրացած էր արդէն, երբ Պ. Ռաուլ Փէրէ եւս հրաժարական կուտար:

Երկրին մէջ տիրող մտահոգութեան հետ զուգընթաց, հետաքրքրութիւնը կ'աւելնայ արտասահմանի մէջ: Եւ ինչ որ կողմնակի ձեւերով կ'ըսուէր մինչեւ հիմա, մէջտեղ կը դրուի ուղղակի, իբրեւ փրկութեան միջոց: Ոչ միայն ամերիկեան, այլ եւ անգլիական թերթեր կ'առաջարկեն Տօըսի ծրագիր մը հաստատել Ֆրանսայի համար, ճիշտ այնպէս ինչպէս կայ Գերմանիոյ մէջ: Նոյն իսկ չարամիտներ կան որ դիտել կուտան թէ Ֆրանսա յատկապէս կը ձգէ իր վարկն ու դրամը, որպէս զի ոչնչացնէ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի ունեցած պարտքը: Անշուշտ ալ[ի]ութենէ զուրկ է այս մեղադրանքը. բայց կ'արտայայտէ հոգեբանութիւն մը որ երբեք բարենշան չէ:

Ֆրանքի անկման գլխաւոր պատճառը անվստահութիւնն է թէ ներսէն եւ թէ դուրսէն: Ամենավերջին ելմտական նախարարը միշտ լաւատես էր, եւ տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ պաշարինութիւն կը յանձնարարէր, երբ 178ի բարձրացաւ ստերլինը: Բայց վերջին ելեւէջներուն վրայ, ստիպուեցաւ խոստովանիլ թէ այլեւս բան չի հասկնար այս կացութենէն: Այս այն նախարարն էր որ կրցաւ հաւասարակշռել ելմտացոյցը եւ վաւերացում ստանալ նոր տուրքերու համար: Միջազգային խաղերն ալ իրենց կարգին կը սաստկացնեն տագնապը, թէ՛ անվստահութիւնը խորացնելով եւ թէ՛ իրական կորուստ պատճառելով Ֆրանսայի:

Ինչպէս ըսինք, անգլիական եւ ամերիկեան թերթերը Տօըսի ծրագիր մը կը նախատեսեն, իբրեւ դարման տիրող տագնապին: Թերթերը այս ձեւը կը կոչեն «Թրքացում», քանի որ, այդ պարագային, Ֆրանսան ալ պիտի իյնայ Թուրքիոյ վիճակին, գերի օտար դրամատէրներու տիրապետութեան: Այս կէտը շատ լաւ կը բացատրէ Լօնտոնի ազատական հինաւուրց օրկանը, «Տէյլի Նիւզ».

—«Պիտի գայ ժամանակը երբ Ֆրանսա պիտի հարկադրուի Անգլիոյ եւ Ամերիկայի գործակցութիւնը խնդրել: Բայց այդ աջակցութիւնը պիտի տրուի միայն այն պայմանով որ ներքին անողորմ բարենորոգումներ կատարուին, հաւանաբար երկու կառավարութեանց սերտ հակակշռին տակ: Եթէ Ֆրանսա այս վիճակին իջնէ, այդ պիտի ըլլայ իր ամէնէն մեծ նուաստացումը, գերմանական գրաւումէն ի վեր»:

Այս պայմաններուն մէջ, զարմանալի չէ որ ամէն կողմէ պահանջ կը դրուի կորովի ձեռքի մը յանձնելու երկրին ճակատագիրը: Ուրիշ խօսքով, կը զօրանայ աջակողմեան, ըսենք՝ դիկտատորական հոսանքը: Երկու օրէ ի վեր ֆրանսական թերթերը կը հնչեցնեն այս եղանակը: Տեսակէտի և արտայայտութեան տարբերութիւններ կան, բայց ոգին շատ ալ տարբեր չէ: Թանտիէօ, Քլէմանսօյի աջ բազուկը, որ հետզհետէ աւելի բարձր կը խօսի երեսփոխան ընտրուելէն ի վեր, կը պահանջէ զօրաւոր պետ մը: «Թան», թունդ պահպանողական, կը պահանջէ զոհողութեան ընդունակ խորհրդարան մը, բայց մանաւանդ խումբ մը զօրաւոր անհատներու: Ուրիշ աջակողմեան թերթ մը անկարելի գտնելով մէկ մարդ, «այդ փիւնիկը», կը պաշտպանէ նոյն տեսակէտը: Երրորդ մը, միշտ աջակողմեան, խեղկատակութիւն կը համարէ զօրաւոր անհատներու խմբակցութիւն մը, «քանի որ ամէն մէկը պիտի ուզէ հրամայել, իսկ ոչ մէկը՝ հնազանդիլ», եւ կը պաշտպանէ մէկ պետի առաջարկը: «Աքսիօն Ֆրանսէզ», թունդ ազգայնական և արքայական, իր թեկնածուին անունն ալ կուտայ,—Քլէմանսօ: Դաւանափոխ հիւսթավ Հէռվէ՝ «ազգային փրկութեան» դահլիճ մը կը փնտռէ, իսկ երբեմնի թունդ համայնավար Ֆրօսարը «փրկութեան կոմիտէ» մը, առժամեայ ըլլալու պայմանաւ:

Մէկ խօսքով, բացի կարմիրներէն, որոնց բանաձեւը մէկ է ամէն տեղի եւ ամէն ժամանակի համար, ակներեւ ձգտում կայ սովորական ձեւերը մէկդի դնելու եւ բացառիկ վարչութիւն մը հաստատելու: Արգելքը՝ Խորհրդարանին ձախակողմեան մեծամասնութիւնն է եւ ճիշտ ատոր համար է որ զոհողութիւն կը պահանջուի, որովհետեւ Խորհրդարանը լուծելու իրաւունք չկայ:

Ամէն պարագայի մէջ, չափազանց յատկանշական է երեւոյթը:

Շ.

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ԺԸՆԵՒԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Ինչպէս գրեցինք, անցած ամիս հայ եւ ռուս գաղթականներու վերաբերեալ խնդիրներով զբաղելու համար Ժընեւի մէջ գումարուած համաժողովը ընդունեց բանաձեւ մը, որուն հետեւանքով առժամաբար դադրեցուցին հայ եւ ռուս գաղթականներուն ինքնութեան թուղթ տալ: Խնդրին կարեւորութեան համար, նոյնութեամբ կը հրատարակենք ժողովին մէջ ընդունուած բանաձեւը.—

Ստորագրեալներս, ներկայացուցիչներ այն կառավարութեանց որոնք 10 Մայիս 1926ին մասնակցեցան Ազգերու Դաշնակցութեան Բարձր Կոմիսէրին կողմէ Ժընեւ գումարուած Համաժողովին, ի մասին ռուս եւ հայ գաղթականներուն, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան Զ. նստաշրջանին մէջ տրուած որոշման, ընդունուած Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին կողմէ 28 Սեպտեմբեր 1925ին,

Նկատի առնելով ռուս եւ հայ գաղթականներու յատուկ ինքնութեան վկայագիրներու շնորհիւ ձեռք բերուած առաւելութիւնները,

Նկատելով որ անհրաժեշտ է՝

1.— Կանոնաւորել ռուս եւ հայ գաղթականներուն տրուած ինքնութեան վկայագիրներու դրութիւնը.

2.— Հաստատել, աւելի ճշգրիտ եւ վերջնական կերպով, ռուս եւ հայ գաղթականներու թիւն ու կացութիւնը զանազան երկիրներու մէջ.

3.— Կազմել շրջուն դրամագլուխ (fonds de roulement) *մը՝ գաղթականներու փոխադրութեան եւ տեղաւորման ծախքերը հոգալու համար,*

Կ'ընդունինք հետեւեալ որոշումները, լրացնելով եւ բարեփոխելով 5 Յուլիս 1922ի եւ 31 Մայիս 1924ի կարգադրութիւնները.

1.— Համաժողովը ստիպողական փափաք կը յայտնէ որ այն բոլոր պետութիւնները, որոնք տակաւին չեն ընդունած 5 Յուլիս 1922 եւ 31 Մայիս 1924ի որոշումները, հաճին կարելի եղածին չափ շուտ վաւերացնել այս կարգադրութիւնները:

2.— Գալով գաղթականի հանգամանքը սահմանելուն, ժողովը կ'ընդունի հետեւեալ սահմանումները.—

ՌՈՒՍ.— Ծագումով Ռուս ամէն անհատ, որ այլեւս Խ. Հ. Միութեան կառավարութեան պաշտպանութիւնը չի վայելեր եւ որ ուրիշ հպատակութիւն չէ առած:

ՀԱՅ.— Նախապէս օսմ. կայսրութեան հպատակ և ծագումով Հայ ամէն անհատ, որ չի վայելեր կամ այլեւս չի վայելեր Թուրք Հանրապետութեան կառավարութեան պաշտպանութիւնը եւ որ ուրիշ հպատակութիւն չէ առած:

3.— Ժողովը, դիւրացնելու համար գաղթականներու ճամբորդութեան ազատութիւնը, կը վաւերացնէ այն սկզբունքը թէ ինքնութեան վկայագրերու վրայ պէտք է դնել վերադարձի վիզա երկրէ մը մեկնող գաղթականներու համար. կառավարութիւնները իրենց կը վերապահեն մասնաւոր պարագաներու համար այս սկզբունքին բացառութիւններ ընել:

4.— Ժողովը կ'ընդունի որ մինչեւ 15 տարեկան տղոց անունները յիշուին իրենց ծնողքին ինքնութեան վկայագրին վրայ:

5.— Ժողովը փափաք կը յայտնէ որ այն կառավարութիւնը, որ ազգային անցագիր մը կուտայ գաղթականի մը, անոր ձեռքէն առնէ իր ինքնութեան թուղթը, զայն վերադարձնելու համար տուող իշխանութեան:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՕՆԻ ՄԷՋ

Լիօնի մեր Թղթակիցը կը գրէ.—

Բացարձակապէս սխալ է պատահական թղթակցի մը հաղորդած այն լուրը թէ ոստիկանութիւնը ետ առած է հայրենակցի մը ինքնութեան թուղթը, կամ սա տեսակ խօսքեր արտասանուած են՝ «Դուք քաղաքի մէջ ապրելիք մարդիկ չէք»: (Խմբ.— Կը հրաւիրենք նոյն թղթակիցը արդարացնել ինքզինքը):

Հայերու դէմ առելութիւնը մեղմացած է եւ ինքնութեան թուղթի առթիւ ներկայացողներուն քաղաքավարութեամբ կը պատասխանուի թէ Ռուսերու եւ Հայերու ինքնութեան թուղթերը իրար խառնուած ըլլալով, 15 օրէն առաջ կարելի չպիտի ըլլայ գործողութեան ձեռնարկել:

Ազգային Միութեան ատենապետ Պ. Ս. Փափազեան անցած օր տեսակցեցաւ Ընդհանուր Ապահովութեան Տնօրէնին հետ, որ յայտնած է իրեն թէ Հայերու մասին նպաստաւոր տեղեկագիր պիտի տայ: Իսկ Թարգման Պ. Մ. Արեւեան ալ Ոստիկանական Տեսչութեան մօտ երթալով բացատրութիւն ուզած է ինքնութեան թուղթերու մասին. պատասխանուած է իրեն թէ մօտ ատենէն ամէն բան պիտի կարգադրուի: Նոր ինքնութեան թուղթ ստանալու համար դիմողներէն ոստիկանութիւնը աշխատանքի պայմանագրութիւն (Contrat de travail) *կը պահանջէ: Շատ մը գործարաններ կուտան այդ վաւերաթուղթը. կան ալ որ կը մերժեն տալ:*

Քաղաքին մէջ Յանձնախումբ մը կազմուեցաւ «Ֆրանքը փրկելու համար», բոլոր հոսանքներու ներկայացուցիչներէն: Անդամներն են՝ Պ. Պ. Մ. Արեւեան, Ե. Ճանկէօզեան, Տօքթ. Արսլանեան, Պ. Իշխանեան եւ Յ. Կիւլպէնկեան: Յանձնախումբը մինչեւ մէկ շաբաթ պիտի կրնայ գործի ձեռնարկել:

Վիէնի մէջ ալ պիտի սկսի նման ձեռնարկ մը:

Ուրբաթ օր (այսօր) տեղի կ'ունենայ Մայիս 2ի եղբայրասպան կռիւին առթիւ դատարան կանչուած հայրենակիցներու հարցաքննութիւնը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ելմտական տագնապը նախարար Պ. Ռաուլ Փէրէն յետոյ տապալեց նաեւ Պ. Պրիանի դահլիճը. այսպէսով 11 Մայիս 1924էն, այսինքն խորհրդարանին նոր նստաշրջանէն ի վեր ութերորդ ելմտական նախարարն ալ չկրցաւ դարման տանիլ անել կացութեան:

Պ. Փէռէ հրաժարեցաւ անոր համար որ Պանք տը Ֆրանս կը մերժէր իր տրամադրութեան տակ դնել ոսկիի պահեստը, «ֆրանքին փրկութեան» առթիւ գործածելու համար: Վարչապետը չուզեց անմիջապէս հրաժարիլ, մանաւանդ որ ելմտական նախարարին հրաժարելէն վերջ ալ երեսփոխանական ժողովին մէջ վստահութեան քուէ ստացած էր. ուստի ելմտական նախարար մը փնտռեց . սակայն Պ. Պ. տը Մօնզի և Քայեօ, որոնց առաջարկեց, մերժեցին ընդունիլ: Նախարարական խորհուրդը չկրցաւ Պ. Ռ. Փէռէին համար յաջորդ մը գտնել և որոշեց հաւաքական հրաժարական ներկայացնել հանրապետութեան նախագահին:

Նախագահ Պ. Տումէրկ խնդրեց Պ. Արիսթիտ Պրիանէ, որ նոր դահլիճը կազմէ: Պ. Պրիան, որ ինը անգամ վարչապետ եղած էր, հաւանեցաւ իր տասներորդ նախարարութիւնը կազմելու փորձ ընել: Այս անգամ, ինչպէս գրեցինք, դահլիճին մէջ աւելի լայն չափով տեղ պիտի ունենան միւս հոսանքները:

Միացեալ դահլիճը կազմելու մասին տարածուած զրոյցներուն շնորհիւ ֆրանքը որոշ բարձրացում ունեցաւ առջի օր: Շատ կը խօսուի Էռիօի և Փուանքարէի մասնակցութեան մասին, այս վերջինը իբրև ելմտական նախարար: Գիշերը Արմատական-ընկերվարականները ժողով գումարելով քուէարկեցին բանաձև մը, որով կը յայտնեն թէ «ներկայ ծանր պայմաններուն տակ, երկրին ու հանրապետութեան հանդէպ պարտաւոր են իրենց բոլոր պարտականութեանց պատասխանատուութիւնը ստանձնել», սակայն թոյլ չպիտի տան որ «սրբազան միութիւն» անուան տակ իշխանութիւնը յանձնուի փոքրամասնութեան: Կը կարծուէր թէ Փուանքարէի մասնակցութեան պիտի հակառակին, սակայն այդպիսի պայման մը չդրուեցաւ, որով հիմա արգելք չկայ որ Էռիօ մտնէ դահլիճի մը մէջ, որուն մաս կը կազմէ Փուանքարէ:

Բոլոր թերթերը, նոյն իսկ ձախակողմեանները պէտքը ցոյց կուտան միացեալ դահլիճի մը: «Փարի Սուար»ի մէջ Ֆրօսար կ'առաջարկէ «ընդհ. ապահովութեան կոմիտէ» մը կազմել, ինչպէս ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան օրերուն: «Էօվր» կ'ըսէ թէ միայն «ազգ. միութեան» դահլիճ մը կրնայ փրկել երկիրը:

Ֆրանքին գինը՝ նախարարէ նախարար

1925 Ապրիլէն ի վեր, անդադար կ'իյնան ելմտական նախարարները, իրենց հետ ձգելով ֆրանքն ալ: Քլէմանթէլ հրաժարեցաւ 1925 Ապրիլ 2ին, երբ ստերլինը 91 ֆրանք 97 էր. Տը Մօնզի քաշուեցաւ Ապրիլ 10ին, ստերլինը՝ 93.31. Քայեօ, Հոկտեմբեր 27ին, ստերլինը՝ 115.95. Փէնլըվէ՝ Նոյեմբեր 22ին, ստերլինը՝ 123.70. Լուշէօր՝ Դեկտեմբեր 15ին, ստերլինը՝ 134.85, Տումէր՝ 1926 Մարտ 6ին, ստերլինը՝ 134.62. Փէռէ՝ Յունիս 15ին, ստերլինը՝ 173.75:

Ինչ վիճակի մէջ է Սեբաստիան

Վերջին օրերս Սեբաստիայէն բազմաթիւ հայրենակիցներ սկսած էին գաղթել դէպի Պոլիս, տնտեսական շատ նեղ կացութեան ենթարկուած ըլլալով: Մայիսի երաշտը խստիւ ցնցած է Սեբաստիան, որ առաւելապէս հողագործական կեդրոն է, այնպէս որ արմտիքի հրապարակը մեծապէս ազդուած է: Ցորենին ուրլան (12 օխա) մինչև 45ի, իսկ գարին 15ի (արծաթ դրամ) բարձրացած էր: Մայիսի վերջերը տեղացող անձրեւներուն շնորհիւ, հողագործները սկսած են քիչ մը խնդալ և արմտիքն ալ աժանցած է : Քաղաքի Հայերուն մեծամասնութիւնը առեւտրականներէ և արհեստաւորներէ կը բաղկանայ: Ջաղացպաններն ու հիւսները լաւ օդերուն շրջակայ գիւղերը կը մեկնին, և աշնան քաղաք կը դառնան. շրջակայ հայ գիւղացիներու վիճակը շատ խեղճ է, որովհետև անոնք Հայաստան գաղթելու ակնկալութեամբ չեն ցանած այս տարի , խաբուելով զուր խոստումներէ: Նոյն վիճակը կը տիրէ նաև Թոքատի մէջ: Սեբաստիոյ դպրոցը փակուած էր նախապէս, նիւթական պատճառներով, իսկ հիմա ալ կառավարութիւնը թոյլ չի տար վերաբանալու: Գաղթը առժամապէս կանգ առած է:

Էջմիածնի աթոռը դէպի Երուսաղէմ (?)

Երեւանի վարիչներուն կողմէ հայ եկեղեցիին դէմ կա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾԱՆՐ ՀՈԳԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐՏԱԳԱՂԹ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

ՀԱԼԷՊ, 6 Յունիս

Տարիներու աշխատանքը արգիլուած չէ եղած այս 125 հազարնոց գաղութին մէջ։ Տակաւին չենք տեսներ լայն համագործակցութիւն այս կամ այն ճակատին վրայ։

Ազգային իշխանութիւնները, որոնք պատահական ձեւերով կազմուած են, ամէնէն շատ պատասխանատու են այս կացութեան։ Սուրիոյ բոլոր քաղաքներու ազգային մարմիններէն ո՛չ մէկը ունի Ազգ. Սահմանադրութեան համապատասխան ընտրութիւն։ Եկեղեցական պետ մը ամէն ինչ է հոս, ե՛ւ օրէնք եւ իրաւունք։ Պէյրութի մէջ կը գործեն կարգ մը նշանաւոր մարմիններ, կաթողիկոսին հովանաւորութեամբ, չունենալով ժողովուրդին հետ որ եւ է օրգանական կապ։ Դամասկոս, որ պատերազմի պատճառով պէտք ունի հեռատես եւ լուրջ ջանքերու՝ զուրկ է ազգային իշխանութենէ։

Հալէպ ուրիշ պատկեր կը ներկայացնէ։ Հոս ալ չկան կանոնաւոր մարմիններ։

Տարբեր չէ պատկերը միւս շրջաններու մէջ։ Համա, Հոմս, Ալէքսանտրէթ, Տրիպօլիս եւն.։

Կրթական գործը, որ մեր գաղութներու անմիջական զբաղումը պիտի կազմէ, նմանապէս անկերպարան վիճակ մը կը ներկայացնէ։ Ո՛չ ընդհանուր մշակուած ծրագիր կայ, ո՛չ ալ ուժեր՝ որոնք կարենային բարձրացնել մեր կրթական հաստատութիւնները։ Նոր սերունդը արագօրէն կը հեռանայ մեր դպրոցներէն ու կը լեցնէ օտար վարժարանները։ Քանի մը թիւեր բաւական են ապացուցանելու կացութեան ողբերգութիւնը։

1924—25 ուսումնական շրջանին Հալէպի Ազգային-Լուսաւորչական վարժարանները կը հաշուէին 9 դպրոց, 3366 աշակերտ, 109 ուսուցիչ, 6093 ամ. հնչ. ոսկի պիւտճէ։ Հայ կաթողիկ չորս վարժարանները ունէին 1200 աշակերտ, 63 ուսուցիչ, 4000 ոսկի պիւտճէ։ Հայ բողոքականները հինգ վարժարան, 950 աշակերտ, 92 ուսուցիչ, 3450 ոսկի պիւտճէ։ Ընդամէնը՝ 18 վարժարան, 5516 աշակերտ, 214 ուսուցիչ, 13543 պիւտճէ։

Ներկայ 1925—26 ուսումնական շրջանին մեծ փոփոխութիւն մը կը տեսնուի այս թիւերուն մէջ, որոնք կ՚ապացուցանեն մեր ազգային մարմիններու ողորմելի գործունէութիւնը եւ ընդհակառակն կաթողիկ եւ բողոքական համայնքներու ծաւալումը։ Ներկայիս Լուսաւորչական վարժարանները ունին 76 ուսուցիչ, 2400 աշակերտ, 3710 ամ. ոսկի պիւտճէով, պակաս 33 ուսուցիչ, 966 աշակերտ եւ պիւտճէն 2383 ոսկի։ Ի՜նչ աճաւոր թիւեր են ասոնք, հայ կաթոլիկներ 25—26 շրջանին ունին 70 ուսուցիչ, 1760 աշակերտ եւ 4800 պիւտճէ։ Հայ բողոքականներ 95 ուսուցիչ, 1025 աշակերտ եւ 3875 ոսկի պիւտճէ։

Դեռ չենք հաշուեր օտար վարժարաններ գացող աշակերտներու թիւը, որ նոյնքան ծանրակշիռ պատկեր մը կը ներկայացնէ։

Ահա Սուրիոյ հայութեան երկրորդ մտահոգութիւնը որ չի կրնար չազդել նոր սերունդի ապագայ անհատականութեան եւ ազգային գիտակցութեանը վրայ։

* **

Տնտեսական վիճակի մասին գրած էի նախապէս, եւ այդ առթիւ «Յառաջ» խմբագրական մը գրած էր, հրաւիրելով մասնաւորապէս արտասահմանի ազգային մարմիններու ուշադրութիւնը։ Յարգելի խմբագիրը քիչ մը վերապահ կ՚երեւար հաղորդուած տխուր տեղեկութիւններու մասին։ Դժբախտաբար իրականութիւն է մեր գրած իւրաքանչիւր տողը։ Ահաւասիկ անօթութեան հետ կը ծաւալին բազմաթիւ վարակիչ հիւանդութիւններ, որոնք մեծ մասով հետեւանք են զրկանքի։ Գրեթէ անգործութեան եւ թշուառութեան հետեւանքով էր որ տասնեակ երիտասարդներ կամաւոր գացին եւ վերջերս ալ կարաւան-կարաւան կը գաղթեն դէպի Ֆրանսա եւ Հարաւային Ամերիկա։ Ո՞ւր կ՚երթայ այս ժողովուրդը։ Ո՛չ ոք գիտէ, տարերային շարժում մըն է, որուն ելքը դժուար է գուշակել։

Փարիզի տիտղոսաւոր մարմինները պարտաւոր չէ՞ն լրջօրէն հետաքրքրուելու եւ գործնական օժանդակութիւն ընելու այս անգործ եւ անօթի ժողովուրդին։ Շեշտած էինք որ մասնակի, փոքրիկ գումարներով ո՛չինչ կը փրկուի եւ սխալ է նպաստի ձեւով մտահնալ այս աճաւոր ցաւին։ Անհրաժեշտ է հաւաքական աշխատանք. գործի պէտք է ձեռնարկել ծրագրաւորելով։ Լաւագոյն միջոցներէն մէկն է ժողովուրդը կապել գիւղի, հողի հետ։ Սուրիան ունի ազատ տարածութիւններ, որոնք շահագործելի են եւ կրնան հաղարաւոր ընտանիքներ ապրեցնել։

Քաղաքներու մէջ հիւսուածեղէնի վրայ բազմաթիւ աշխատող ձեռքեր կարելի է գտնել, սակայն ոչ դրամ կայ, ոչ ալ գործի կազմակերպութիւն։

Դեռ շաբաթ մը առաջ մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը ունեցայ Հալէպի Մշեցիներու մասին, որոնք անգործ են բառին լայն իմաստով եւ անօթի։ Վերջերս կազմակերպուեցան, որպէսզի հայրենակցական միութեան մը միջոցաւ կարենան մեղմել համատարած թշուառութիւնը։ Կոչեր հրատարակեցին արտասահմանի մամուլի մէջ, բայց անօգուտ։ Ու ահա հինգ հարիւր Մշեցիներ անելի մատնուած են։ Զմոռնանք ըսելու որ այս 500 Մշեցիներէն 425ը կիներ են, մնացորդները քսանմէկ ջարդին։ Նորէն կը պատմուի քէսրիկցիներու մասին։

Փոխանակ այս համատարած թշուառութեան դէմ կռուելու, մենամարտի ելած ենք օտար քաղաքներու մէջ, իրար կը խածանենք։

Քիչ մը հեռատեսութիւն ունենանք, անմիջականը երկրորդականէն զատելու եւ մեր հաւաքականութիւնը փրկելու։

Ա. Ա.

ՀՐԷԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Մոսկուա հրամանագիր մը հրատարակեց, որով ինքնավար հրէական հանրապետութիւն մը կը հաստատուի Խէրսոնի կառավարութեան եւ Ուկրանիոյ մէկ մասին մէջ։ Խոստացուած են ընդարձակ հողամասեր, որոնց վրայ 25,000 հրեայ ընտանիքներ պիտի հաստատուին ուկրայնական հանրապետութենէն։

Իզվէսթիա կը յուսայ թէ Ամերիկայի Հրեաները նիւթապէս պիտի աջակցին գաղթային այս ծրագրին։

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Միջազգային մամուլը ամէն օր լեցուն է առօրեայ դէպքերով, որոնք խիստ յատկանշական են, իբրեւ ժամանակակից կեանքի երեւոյթներ։

Այս կարգի դէպքերէն է այն եղերական տրամը որ տեղի ունեցած է Յունիսի սկիզբը վերին Աւստրիոյ հնադարեան դղեակներէն մէկուն մէջ։ Դերակատարներն են երեք ազնուականներ։ Սիրային աճաւոր տրամին զոհ գնաց պառոնուհի Գլինկըր՝ 34ամեայ գեղեցիկ կին մը, մայր երեք անչափահաս զաւակներու։

Այս տարւոյ Մարտ ամսուն պառոն եւ պառոնուհի Գլինկըր գարնանային օդափոխութեան մը առթիւ Մերանի մէջ կը ծանօթանան իշխան Կիրիլ Օրլօֆ անուն 24ամեայ ռուս ազնուականի մը հետ։ Քիչ ժամանակ վերջ պառոնը կարգ մը անձնական գործերու համար կնոջմէն հրաժեշտ առնելով կ՚երթայ Վիեննա։ Այս շրջանին պառոնուհին կը մնայ իր մօրը կոմսուհի Շըրինկֆէլտի մօտ։ Սակայն հակառակ թերեւս իր կամքին, չի կրնար երիտասարդ իշխանին յաճախակի հրաւէրները մերժել ու քանիցս կը հաւանի ռուս ազնուականին հետ մօտակայ անտառին մէջ պտոյտներ կատարել։ Պարզ բարեկամութեամբ մը սկսած մտերմութիւնը կը ծնի սէրը՝ որ շուտով մոլեգին կիրքի մը համեմատութիւն կ՚առնէ։

Ամուսնին վերադարձին, երկու սիրահարները չեն վարանիր իրենց գաղտնիքը յայտնելու, մինչ պառոնը իր կնոջ անմեկնելի պահանջքին առջեւ զայրացած ու աճաբեկ՝ կը հեռանայ այդ միջավայրէն։

Շատ չանցած պառոնուհին իր մօր, ու երիտասարդ իշխանին հետ կը վերադառնայ Վիեննա, ուր իրեն կ՚այցելէ Օրլօֆի դղեակին մէջ։ Այս միջոցին՝ երկու սիրահարները կ՚որոշեն որ պառոնուհին իր ամուսինէն զատուի ու Օրլօֆի կինը դառնայ։ Այս տարօրինակ պահանջքը սաստիկ վէճեր կը յարուցանէ երկու ամուսիններու միջեւ եւ կը խռովէ սիրահարուած կնոջ հոգին։

Վերջապէս երկու սիրահարները կ՚որոշեն վերջին փորձ մըն ալ կատարել եւ անյաջողութեան պարագային փախչիլ։ Այս նպատակով ամէն ինչ կը կարգադրեն ու սպառնացող աճաւոր աղէտին անգիտակից պառոնուհին անձամբ ցոյց կուտայ Օրլօֆի՝ անտառին այն ճամբան որուն վրայ կը գտնուի որսորդութեան ելած իր ամուսինը։

Մութը կոխած է արդէն, երբ Օրլօֆ դէմ առ դէմ կուգայ պառոնին հետ, որուն կը յայտնէ իր հանդիպումին նպատակը։ Այս վերջինը չի վարանիր իշխանի իրեսին տալ իր վատ ընթացքը։ Յաջորդ պահուն զէնքի երկու հարուածներ կ՚արձագանգեն իրիկուան լռութեան մէջ։ Ուսէն վիրաւոր պառոնը գետին կը գլորի, մինչ Օրլօֆ բազուկէն ծանրապէս վիրաւորուած, մթութեան մէջ կը հեռանայ...

Եթէ այս միջադէպը հոս վերջ գտած ըլլար, թերեւս չպիտի ունենար այն յատկանիշը զոր հարկ է ի վեր հանել։ Տրամի երկրորդ մասն է որ այս դէպքին իր մասնաւոր դրոշմը կուտայ։

Յաջորդ օրը վիրաւորը կը փոխադրուի մօտակայ հիւանդանոց մը։ Նոյն ատեն շրջանի պահականոցէն ի զուր կը խնդրեն որ պառոնուհին ոստ. քննիչին ներկայանայ եւ հարկ եղած յայտարարութիւններն ընէ։ Վերջապէս այս վերջինը անձամբ գալով կը յայտարարէ թէ ի հարկին սպանուած է բոնի ուժով օրէնքը գործադրել։ Այս հրամանը կը հաղորդուի տիկնոջ, որ «շատ լաւ երթամ հագուստս փոխեմ» ըսելով, պահ մը կը քաշուի իր սենեակը։ Եւ ահա ասդմանակի պայթում մը կը սահմռկեցնէ ներկաները...

* **

Երկու օր վերջ գիւղի մը գերեզմանատան լռիկ մէկ անկիւնը հողին կը յանձնուի դեռատի կնոջ մը մարմինը։ Աղէտն դարաւոր դղեակի մը միջնաբերդին վրայ կը ծածանի սուգի դրօշը... սենեակի մը մէջ երեք անմեղ մանուկներ կը զրօսնուն... Յանկարծ ութնամեայ աղջնակ մը սեւ դրօշակ մը տեսնելով, մանկական հետաքրքրութեամբ մը կը հարցնէ.

— Ո՞վ մեռաւ, մեծ հայրիկ։

Հայրական անհուն վիշտի մը բեռան տակ կքած ալեւոր մը կը պատասխանէ.

— Կայսրը մեռաւ, զաւակս։

Փոքրիկը պահ մը կ՚ամփոփուի ու մանկական անմեղութեամբ.

— Խե՛ղճ կայսրը։

Ու դարձեալ կը գրկէ իր պուպրիկները...

* **

Այսպէս ուրեմն կեանքի նիւթական հոգերէն բոլորովին զերծ, ամուսնական կեանքի մէջ տրամաբանօրէն երջանկութեան որոշ չափ մը տիրացած մանկամարդուհի մը հոգեկան տագնապի մը մէջ կը զոհէ ամբողջ ընտանիքի մը երջանկութիւնը, ու գիտակցութեան վայրկեանի մը մէջ ինք իր ձեռքովը կը գործադրէ իր վճիռը։

Մեր ժամանակի ամենէն ուշագրաւ երեւոյթներէն մէկն է այս։ Արդի կեանքի մէջ այլեւս հրապոյր չունի ինչ որ յայտնի է, ապահով կամ անփոփոխ է։ Անորոշը, անապահովը, փոփոխականն է որ միայն կը վարէ ժամանակակից հոգիները։

Կեանքի նորանոր վայելքներ, մարմնական յարաճուն հեշտանքներ անդադար կը մտրակեն մարդուն մէջ պահուած տենչանքը՝ դէպի անորոշն ու վտանգաւորը...

Մեծ պատերազմէն ի վեր սովորական դարձած են այս կարգի երեւոյթները, եւ դեռ ուրիշներ, որոնց մասին առիթ կ՚ունենանք խօսելու։

Կ. Պետրոսեան

ՄՈՒՀԱՄՄԷՏԻ ԿԵԱՆՔԸ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՄԷՋ

Եգիպտացի յայտնի դերասան Եուսէֆ Վահպի պէյ ֆրանսական շարժանկարի ընկերութեան մը հետ պայմանաւորուած է խաղալու համար Մուհամմէտի դերը «Մարգարէին կեանքը» անուն խաղին մէջ։ Այս լուրը մեծ գրգռութիւն առաջ բերաւ ուղղափառ իսլամներու մէջ եւ բոլոր Շէյխերը բուռն պայքար կը մղեն Վահպիի դէմ, որ այս կոիւին մէջ գրեթէ մինակ մնացած է եւ թերթերու մէջ հրատարակած իր յօդուածներով կ՚աշխատի բացատրել թէ իսլամութեան հիմնադրին կեանքը պիտի պատկերացուի շատ յարգալիր ոգիով մը։ Շէյխերը կը մերժեն լսել այս կարգի արդարացումներ եւ կը սպառնան բռնի ուժի դիմել, եթէ յամառի խաղալ այդ դերը։ Վահպի ամուսնացած է ամերիկուհիի մը՝ Լուիզ Լընտի հետ։ Այս պայմաններուն մէջ կը կարծուի թէ կամ ընկերութիւնը պիտի հրաժարի այս շարժանկարը ներկայացնելէ եւ կամ Վահպի՝ այդ դերը խաղալէ։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

(Ռաշտի մեր թղթակցէն)

Վերջապէս եկաւ Պարսկա-Հնդկաստանի առաջնորդ Մեսրոպ արքեպիսկոպոս, որուն արտօնագիրը կը ձգձգէին մինչեւ այսօր, Երեւանի մէջ։ Ի պատիւ իրեն սարքուած ընդունելութեան առթիւ, գիտնական եպիսկոպոսը ճառ մը խօսելով նկարագրեց Մայր Աթոռի եւ հայ հոգեւորականութեան վիճակը։ «Շատ կառավարութիւններ են եկել ու գնացել, բայց հայ ժողովուրդն ու հայ հայրենիքը մնացել են մինչեւ այժմ»։ Եւ հրաւիրեց ամէն կերպ օգնել ու վերաշինել մեր հայրենիքը ու փրկել հայ ժողովուրդը տնտեսական ու բարոյական քայքայումէ։ Խօսեցաւ Հայաստանի մէջ կատարուած աշխատանքներու եւ վերաշինութեան գործունէութեան մասին, բաւական լաւատեսութեամբ։ Ցետոյ աւելցուց թէ այդ բոլորը կը կատարուին նեղ պայմաններու մէջ եւ եթէ մեծ արդիւնք չի տեսնուիր, պատճառը երկրին աղքատութիւնն է։ «Դրամ չկայ, պէտք է օգնութեան հասնիլ, ով ինչով եւ ինչ ձեւով ու միջոցով կարող է կամ կը կը ցանկայ»։

Առաջնորդը յայտարարեց, որ Ցորդանանեանի կռակի գործը պիտի վերջացնէ, յետոյ պիտի անցնի Սպահան։

* ** Մայիս մէկը «բանւորագիւղացիական» կառավարութեան ներկայացուցիչները տօնեցին ճոխութեամբ ու շռայլութեամբ։ Ռուս բանւորը անօթի կը մեռնի, բայց այսպիսի տեղերու մէջ հազարներ կը վատնուին տօներու համար, որպէսզի կարողանան տպաւորութիւն յառաջ բերել։

Զատիկը տօնելու համար պոլշեւիկեան դպրոցի հայ աշակերտաշակերտուհիները կը դիմեն եւ երկու օրուան արձակուրդ կը խնդրեն։ Խորհրդային հիւպատոս Լվիցկին կը յայտարարէ թէ բացակաները անմիջապէս պիտի վտարուին դպրոցէն։ Ահաւասիկ խղճի ազատութեան գեղեցիկ ապացոյց մը։ Իսկ իրենք կոմունիստները իրենց կարմիր Զատիկը երեք օր տօնեցին հանդիսաւորութեամբ ու պարտադիր խնջոյքով։

* ** Էնզէլիի մէջ (այժմ փահլեւի) հայ հասարակութիւնը խելքի եկած կ՚ուզէ վերաբանալ հայկական դպրոցը։ Ընտրուած եկեղեցական վարչութիւնը իր ձեռքն առաւ ազգային շէնքերն ու կալուածները։ Նոյն վարչութեան նախաձեռնութեամբ ընտրուեցաւ հոգաբարձութիւն, որուն մէջ կը գտնուին կոմունիստներ ալ։ Խնդիր է թէ անոնք ի՛նչպէս պիտի կրնան բանալ ազգային դպրոցը, առանց տհաճութիւն պատճառելու հիւպատոսին։

Պ. Լէվցկին շատ «սրտցաւ» է Հայաստանի համար։ Վերջերս նորընտիր մարդիկ կը հրաւիրէ պոլշեւիկեան ակումբը եւ կ՚առաջարկէ Հօկի մասնաճիւղ կազմել։

Այս առթիւ Հօկին իրաւունք կուտայ զբաղիլ Բարեգործականի, Գաղթականական Մարմնի եւ Հայաստանի վերաշինութեան գործերով, այսինքն այդ մարմիններէ կը թաղէ Հօկի գերեզմաննոցին մէջ։ Ընտրութեան ժամանակ կը կարդայ իր թեկնածուներուն ցանկն ու կ՚ըսէ, «կարծեմ ոչ մէկը հակառակ է» եւ կը հրահանգէ քուէարկել։ Այդպէս ալ կը վերջանայ ընտրութիւնը, եւ Հայաստանը կը վերաշինուի այդ Հօկով։

* ** Հայաստանի մէջ եղած ձերբակալութիւնները բացարձակ իրողութիւններ են։ Վաղարշապատէն բանտարկուածներուն մէջ են Շաւարշ Թարխանեանը եւ Մո-

ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

(ԻԲՐԵՒ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ)

Ուրիշ թղթակցութեան մը վերապահելով նուիրատուութեան ամփոփ պատմութիւնը, կ՚ուզեմ քիչ մը տեղեկութիւն հաղորդել Մելքոնեան կրթական հաստատութեան մասին։

Նիկոսիա քաղաքէն մօտ եւ բեք մղոն հեռու (դէպի հարաւ), 73 արտավար գետնի վրայ կը տարածուին հաստատութեան մեծ ու փոքր 12 կտոր շէնքերը։ Երկու հսկայ եռայարկ շէնքեր կը կազմեն մանչերու եւ աղջկանց յատուկ վարժարանները. ասոնց մօտ ուղիղ գծի վրայ բարեբար Պ. Կ. Մելգոնեանի վիլլան, որուն մօտը ելեկտրականութեան կայանը 27 ձիու ուժով։ Նոյն կայանին կից ս շոգեբար հորաբարը որ 50 թոնո ջուր կ՚ամբարէ. շէնքերու ետեւի կողմը կը գտնուին խոհանոցը, ուսուցիչներու յարկաբաժինը եւ մթերանոցը։ Շէնքերէն բաւական հեռու առանձինն հիւանդանոցը։

Դպրոցները արդէն բացուած են եւ երկու հարիւր մանչ ու աղջիկ որբ աշակերտներ կանոնաւորապէս ուսման կը հետեւին։ Այս թիւը 250ի պիտի բարձրանայ յաջորդ շրջանին։ Հիւանդանոցը ունի բժիշկ, ատամնաբոյժ, դեղագործ եւ հիւանդապահուհի, տղոց սարքին եւ առողջութեան մեծ հոգ կը տարուի։

Հաստատութեան ոգին եւ վերին ղեկավարն է Զաւէն արքեպսկ., որ օրինական աշխատանքի ձեռնարկ է հաստատութեան մէջ, հսկելով ամէն գործի։ Իր փոխանորդն է, Օսմ. Դրամատան պաշտօնեաներէն Պ. Յովհաննէս Զաքարեանը, որ նոյնքան եռանդով կ՚աշխատի։

Գահիրէի մէջ եօթը անձերէ բաղկացեալ Խնամակալութիւնը եւս, առանց ո եւ է վճարումի կ՚աշխատի բարգաւաճման համար։ Բոլորին ետեւը կանգնած է Հ. Բ. Ը. Միութիւնը։

Ինչպէս ըսի, զոյգ վարժարանները բացուած են արդէն եւ աշակերտներն ու աշակերտուհիները 8—15 տարեկան պատանիներ են, հետեւին իրենց դասերուն։ Դժբախտաբար երկու մեծ շէնքերը որոնց կառուցմանը համար Սորբեան եւ Պ. Կարօ Պալեան տասնեակ հազարաւոր ոսկիներ մսխել տուին ամէն յարմարութիւններ չունին։ (Փակագիծի մէջ ըսենք որ Պ. Կարօ Պալեան առանց կարմրելու «ազգասիրաբար» 2500 ոսկիին կը պահանջէ այս գրեթէ պարզ քառակուսի շէնքերուն յատակագիծներուն համար, մէջը ըլլալով նաեւ միւս երկրորդական փոքր 5-6 շէնքերու յատակագիծները)։

Հաստատութեան 12 մեծ ու փոքր շէնքերու համար ծախսուած է մօտաւորապէս 60 հազար ոսկիին, այս մսխումի պատասխանատուները յիշեալ երկու անձերն են.

Հաստատութեան պաշտօնական բացումը հաւանօրէն տեղի ունենայ աշնան։

«Նպատակս ազգին կորսուած մեծ զաւակներուն պէտք մէկ մասը լեցնել է», կ՚ըսէ բարերարը, եւ կ՚աշխատի այդ ոգութեամբ։

ՏՔԹ. Ռ. ԹԱԳԻՒՈՐԵԱՆ

Նիկոսիա

կացի Գրիգորը (բոլորովին ծերացած։

* ** Ռաշտի հայ համայնքը մինչեւ այսօր ժողովատեղի չունէր։ Վերջերս խումբ մը երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ բացուեցաւ հայկական ակումբ մը ուր հասարակութիւնը կը յաճախէ մեծ հաճոյքով։

ՓԱՍՏԱԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

43 — ՎԻԷՆ — ՓՈՆԹ'ԷՎԷՔ

Փոնթ'էվէք կը գտնուի Վիէն քաղաքին ծայրը, փոքրիկ կամուրջով մը անջատուած։ Ունի իր սեփական քաղաքապետարանը, ոստիկանատունն ու հեռագրատունը, եւ փոքրիկ գիւղ մը կը համարուի։ Հոս ունինք 100ի մօտ հայրենակիցներ, մեծ մասով խարբերդցի բազմաշէն գիւղացիներ. իսկ Լաֆայէթ եւ Վիքթօր Ֆօժէ թաղամասերուն մէջ համախմբուած են 350-400 Հայեր։ Մեր հայրենակիցները ընդհանրապէս կ'աշխատին կաշիի եւ կօշիկի գործարաններուն մէջ։ Համեմատաբար շատ քիչեր կրցած են գործ գտնել կերպասի գործարաններուն մէջ, գործերը դժուար ու ծանր ըլլալով, թէեւ առաջինէն աւելի լաւ կը վարձատրուին։

Բնակարանի տագնապը մեծապէս զգալի է։ Կօշիկի գործարանատէրը Պ. Փէլէ անցեալ տարի երկյարկ շէնք մը շինել տուաւ, ուր 20-22 հայ ընտանիքներ կը պատսպարուին։ Իւրաքանչիւր ընտանիքի տրամադրուած է երկու սենեակ, ամսական 55 ֆր.ի։ Ուրիշ նոր շէնք մըն ալ կը շինուի համանուրապէս Հայերու համար։ Բոլորս ալ երախտապարտ ենք։ Այրերը 8 ժամուայ աշխատանքի փոխարէն կը ստանան 16-19 ֆր. իսկ կիները 8-14 ֆր.։ Բոլորն ալ գոհ են իրենց վիճակէն։ Ամուրիներ գրեթէ չկան։ Ամուսնութիւն եւ ծնունդ յաճախադէպ են։ Մահ ըլլալով, միայն վերջերս 2-3 մանուկներ հողին յանձնեցինք, այն պատճառաւ որ մայրերը պէտք եղած խնամքը չեն տանիր եւ կ'ուզեն թուրքիոյ սովորութիւններով մեծցնել իրենց զաւակները։ Ուտեստը՝ շաբաթը երկու անգամ միս, լոբիա, սիսեռ, բանջարեղէն եւլն.։ Վերջին շաբաթները ֆրանքի գահավէժ անկումի պատճառաւ ապրուստը սղեց։ Հացը 1,90էն 2,10ի բարձրացաւ, իսկ միսը 9էն 12ի։

Ազգային կազմակերպութիւններն են.— Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը, Ազգ. Միութիւնը, Հօկը, Հայ Կանանց Կարմիր Խաչը, Ս. Դ. Հնչակեան Մասնաճիւղը, Զարիհասս Վերերու Միութիւնը, Բազմաշէնի Միութիւնը. Ռամկավարներն ալ մասնաճիւղ մը կազմելու վրայ են։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը թոյլ է, իսկ Ազգ. Միութիւնը մէկ տարուան մէջ 400 ֆր. ղրկած է Կեսարիոյ որբերուն եւ 400 ֆր. ալ Պոլսոյ Ս. Փրկչի հիւանդանոցին։ Կարմիր Խաչը ջանքեր կը թափէ դպրոց մը բանալու, մանուկները օտարացումէ փրկելու համար։ Կաթ. Պատուիրակը ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի ալ խոստացաւ ուսուցչուհի մը ղրկել։

Վ. Խնկունի

44-ԱՐՏԷՇԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Լ'ԱՐԺԱՆԹԻԷՌ.— Այս գիւղին մէջ կը գտնուին 100-120 հայրենակիցներ։ Կիները կ'աշխատին մետաքսի երկու մանածարաններու մէջ։ Իսկ այրերը՝ մօտակայ շրջակաները շիշի, հանքային ջուրի եւ մօզայիքի գործարաններուն մէջ աշխատելով, շաբաթը մէկ անգամ տուն կուգան։ Հազիւ 5-6 այրեր ունինք։ Երիտասարդները մեկնած են դէպի Լիոն, թէեւ շրջականերուն մէջ իրենց գործ չէր պակսիր։ Մանարանին մէջ կիները կը ստանան 13,50 ֆրանք, իսկ այրերը 15էն 25 ֆրանք։ Ընդհանրապէս ամէն ընտանիքներու եւ անհատներու ձրի տրամադրուած են սենեակ, լոյս, տաքութիւն եւայլն։ Բոլոր ամուսնացածները զաւակներ ունեցած են այստեղ, մօտ 8-10։ Նշանտուք սովորական է, անցեալ շաբթու աղջիկ մը նշանեցինք. եւ երկու աղջիկ ալ պիտի նշանենք երկու երեք շաբաթ վերջ։ Երիտասարդները միշտ Վալանսէն են։ Մինչեւ այսօր մահ պատահած չէ հոս մեր մէջ. ընդհակառակն Յունաստանէն հիւանդ եկողները առողջացած են։ 8-10 փոքրիկներ կը յաճախեն ֆրանսական վարժարան։ Ապրուստը կէս եւրոպական եւ կէս ասիական է։ Ո եւ է կազմակերպութիւն գոյութիւն չունի։ Ոչ մէկ գործիչ այցելած է, բացի պատուելի մը, հարսնիքի մը համար Լիոնէն եկած քահանայէ մը եւ Պահապանեան գերապայծառէն։

45 — ԺՈՒԱՅԵԽՕԶ (տես «Յառաջ» թիւ 137).— Աւելցնեմ որ ամէն ինչ հայկական է հոս։ Կիրակի օրերը խումբ խումբ աղջիկներ եւ տղաք հայկական երգերով կ'ոգեւորուին։ Փափաքելի է որ այս շրջանները միշտ հայկական կեդրոններ ըլլան։ Հոս Հայերուն մէջ չեն պակսիր արհեստաւորներ ալ։ Ոեւէ կազմակերպութիւն գոյութիւն չունի։

46.— ԼԷ ՎՕՆ. Ժուայեօզէն 8—10 քիլոմեդր հեռու է. հոս կան 30—40 Հայեր, կիները մետաքսի կ'աշխատին, իսկ այրերն ալ զանազան գործեր կը կատարեն, փոքրերը ֆրանսական վարժարան կ'երթան. ո եւ է կազմակերպութիւն չկայ։

47. ՎԻԼՆԷՕՎ ՏԸ ՊԷՐԿ.— Լ'Արժանթիէրէն 25 քիլոմեդր հեռու է. բաւական գեղեցիկ գիւղ մ'է. հոս ալ 3-4 ամիս առաջ մետաքսի մանարանի մը համար, Յունաստանէն Հայեր բերուեցան, որոնց թիւն է 50-60 հոգի։ Ասոնցմէ 25-30 կիներ եւ աղջիկներ մանարանին մէջ կ'աշխատին, ժամը կը ստանան 1 ֆր.10, եւ 9 ժամ կ'աշխատին։ Մանարանատիրոջ կողմէ թէեւ սենեակներ տրուած են ձրի, բայց առայժմ այնքան հանգիստ չեն, յոյս կայ որ կամաց կամաց բարելաւուի։ Այս տեղ օդը միջակ է, սակայն ջուրը այնքան լաւ չէ։ Գիւղէն 3 քիլոմեդր հեռու, համանուն երկաթուղիի կայարանի մօտ մօզայիքի գործարան մը կայ ուր այրերը կ'աշխատին եւ օրական կը ստանան 14-20 ֆրանք։ Այս աշխատաւորներուն թիւն է 20։ Քանի մը երիտասարդներ Ժուայեօզէն հոս կուգան կ'աշխատին։ Իրենց տրուած է գործարանատիրոջ կողմէ ձրի սենեակ եւ մահճակալ։

Այս գիւղին մէջ ալ մահ պատահած չէ, ոչ ալ հիւանդութիւն։ Ապրուստը հայկական է։ 8-10 փոքրիկներ ֆրանսական դպրոց կ'երթան։ Ոչ եւ է կազմակերպութիւն չկայ։ Մ. Տ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԼԻՕՆ (Սեփ. Թղթ.).— Պատգամաւորական ընտրութեան մասին գրած էի։ Գաղութս 4000 հայութիւն ունի. քուէի մասնակցած են 150 հոգի։ Հետեւաբար ընտրուած պատգամաւորները չեն ներկայացներ Լիոնի հայութիւնը։ Արդէն բողոք հանրագրութիւն մը կը պատրաստուի այս մասին եւ պիտի ղրկուի առ որ անկ է։ Աւելցնեմ նաեւ որ շրջակայ հայաշատ կեդրոնները՝ Վալանս, Վիէն, Սէն-Շամօն, Սէնթ-Էթիէն, Տէսին եւն. բնաւ հնարաւորութիւն չեն ունեցած ընտրութեանց մասնակցելու։ Ասկէ զատ քուէթուղթ չէ ղրկուած կարգ մը հայրենակիցներու, որոնք իրենց ազգ. տուրքը վճարած են կանոնաւորաբար։ Օրինակ յիշենք Անդրանիկ Վահրամեանը, որ Ազգ. Միութեան քթին տակ կ'ապրի։

ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԸ

Յունիս 13ին, կիրակի օր, կատարուեցաւ Զուիցերիացի Հայասէրներու Միութեան վարիչ Պ. Քրաֆդ Պօնարի ծննդեան տարեդարձը։

Ժընեւի Հայ դպրոցի սաները գացին Պընեէն, հաւաքաբար տօնելու համար իրենց «հայրիկ»ին տարեդարձը։ Ժամը 11ին տեղի ունեցաւ պատարագը։ Ներկայ էին նաեւ Պ. Քրաֆդ իր ընտանիքով եւ քանի մը օտարներ, որոնք իրապէս յուզուեցան հայկական շարականներէն։ Կէս օրէ վերջ հանդէսը բացուեցաւ խմբերգով մը, որմէ վերջ Պ. Գէորգեան վեր հանեց Պ. Քրաֆդի կատարած գործը, աննկուն կամքը։ Պընեէնի եւ Ժընեւի տղաքը կարդացին ուղերձներ։ Եղան արտասանութիւններ, նուագ եւ խմբերգներ։

Ամէնէն վերջ խօսեցաւ Պ. Քրաֆդ որ շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած այս պատիւին համար, ու տուաւ հայրական խրատներ։ Ըսաւ որ իր ըրածը լոկ պարտականութիւն մըն է, ու հոն ուր դժբախտութիւն մը կայ, մարդ պէտք է օգնութեան հասնի, որքան որ իր պայմանները կը ներեն։

Այս առթիւ Պընեէնի եւ Ժընեւի տղաքը, ինչպէս եւ ուսուցչական կազմը նուէրներ յանձնեցին, իբրեւ յիշատակ։

Իրիկունը հանդէսը շարունակուեցաւ Ժընեւի «Հայ Տուն» մէջ, եւ այս առթիւ ներկայացուեցաւ, Պ. Ա. Քրաֆդի գործը, կենդանի պատկերով։

Յատկապէս կազմուած եռաձայն երգչախումբ մը աւելի փայլ մը տուաւ հանդէսին, իր ֆրանսերէն եւ հայերէն երգերով։

Արշակ

ՆՈՐ ՄԵՍԻԱՆ

Աստուածիմաստական ընկերութեան տարեկան համաժողովը Լոնտոնի մէջ գումարուելով, 3ի դէմ 500 քուէով իբրեւ Նոր Մեսիա ընդունեց երիտասարդ հնդիկ Ճիտտու Քրիշնամուրթին։ Այս վերջինը շուտով Սկովտիա պիտի անցնի, պատրաստուելու համար ամբողջ աշխարհին ուղղելիք իր պատգամը։

Այս որոշումէն վերջ Կիրակի օր Աստուածիմաստական ընկերութիւնը գաղտնի նիստ մը գումարեց, որուն մէջ խիստ փոթորկալից վիճաբանութիւններ ծագեցան։ Մասնաւորաբար յարձակումի ենթարկուեցաւ ընկերութեան նախագահուհի Տիկ. Աննի Պըզէնթ, անոր համար որ համաժողովին պարտադրած էր Քրիշնամուրթին ընդունիլ իբրեւ Նոր Մեսիա։ Այս գաղտնի ժողովէն վերջ քանատական եւ չեխօսլովաքեան մասնաճիւղերը ընկերութենէն բաժնուեցան, մերժած ըլլալով ընդունիլ վերի որոշումը։ Ի վերջոյ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որով ընկերութեան մէջ այսուհետեւ պիտի ընդունուին կրօնական ճշմարտութեանց նոր արտայայտութիւններ։

Քրիշնամուրթի խաղաղ կեանք մը կը վարէ Ուիլպըլտընի մէջ, եւ կը մերժէ տեսնել լրագրողները, որոնք տասնեակներով կը ներկայանան ամէն օր։ Օգոստոսին Տիկ. Պըզէնթի հետ Ամերիկա պիտի երթայ, մասնաւորապէս պիտի այցելէ Շիկակօ. յետոյ Անգլիա վերադառնալով վերջնապէս պիտի հաստատուի Սկովտիա, ուր տուն մը դրուած է իր տրամադրութեան տակ։ Նոր Մեսիան այնտեղ պիտի շրջապատուի 12 առաքեալներով։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՔՈՒՊԱՅԻ ՄԷՋ

Հավանայէն (Քուպա) կը գրեն մեզի.—

Հավանայի մէջ կազմուած է Հ. Յ. Դ. Իշխան Կոմիտէն, 1925 Յունիս 1ին։ Մինչեւ այսօր չորս հանդէսներ տուած են, բոլորն ալ յաջող։ Ունին գրադարան մը 50 կտոր գիրքերով եւ հերոսներու նկարներով։ Ամիսը չորս անգամ դասախօսական ժողովներ տեղի կ'ունենան, որուն ընդհանուր մասին խօսելու եւ հայերէն, անգլիերէն, սպաներէն ձրի դասեր տալու համար։ Ամէն ընկեր սիրով կը կատարէ իրեն ինկած պարտականութիւնը։ Ընկերներուն թիւը 30ի կը հասնի։ Ասկէ զատ Թանաս Թունասի գիւղաքաղաքին մէջ կան 50է աւելի երիտասարդներ, որոնցմէ շատերը համակիր են Դաշնակցութեան։

Հավանայի Գաղթային Բարեգործական Միութիւնը կը շարունակէ գործել, ինչպէս Տիկնանց Միութիւնը եւ Մալաթիացիներու Կրթասիրաց Միութիւնը։

Ինչպէս ուրիշ անգամ ալ գրած ենք, Քուպայի մէջ բնակող Հայերուն մեծ մասը Ամերիկայի իրենց ազգականներուն դրամով կ'ապրին, իսկ անոնք որ մարդ չունին Ամերիկայի մէջ, կօշիկ կը ներկեն, իրենց վիզերէն մէկ-մէկ գոգնոց կախած, փողոցները կը պտտին օրական հացի եւ սենեակի դրամ ճարելու համար։ Անոնք որ Քուպա կ'երթան Ամերիկա անցնելու յոյսով, չարաչար կը խաբուին։

Ե. Յ.

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Տարօն Տուրուբերան հայրենակցական միութեան ներկայացուցչական համագումարը տեղի ունեցաւ Յունիս 13ին, Սէն Շամօնի մէջ։ Ներկայ էին Փարիզի, Մարսիլիոյ, Լիոնի, Ս. Էթիէնի, Ս. Շամօնի եւ Տէսինի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները։

Բացման խօսքը ըրաւ Պ. Մ. Շէխիկեանը, որ շատ մը գեղեցիկ օրինակներով հաստատեց անհրաժեշտութիւնը մեր միութեան եւ համագործակցութեան։ Ապա խօսեցան հայրենակիցներ Մ. Կաղնեան եւ Մ. Տէր Ստեփանեան, գովելով Մարսիլիոյ մասնաճիւղին նախաձեռնութիւնը։ Մէկիկ մէկիկ թուեցին անջատ գործելու անպատեհութիւնները, եւ առաջարկեցին ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ բոլոր գաղութներու հայր. միութեանց համագործակցութիւնը։ Ապա ժողովը լուծեց կարգ մը հարցեր։ Երկրորդ համագումար մը պիտի գումարուի հիմնական կանոնագիր-ծրագիր մը մշակելու, որու կազմութեան համար ընտրուեցաւ հինգ հոգինոց յանձնախումբ մը (Ս. Սասունի, Տօքթ. Օհաննէս Տիրացուեան, Ա. Սասունի եւ Մ. Տէր Ստեփանեան).

Ընտրուեցաւ նաեւ կեդրոնական գործադիր մարմին մը Ֆրանսայի համար (Պ. Պ. Շմաւոն Շէխիկեան, Ներսէս Զաքարեան, Յարութիւն Ջնտօեան եւ Միսաք Սիմոնեան)։ Օրակարգի միւս հարցերն էին 1.— Պարտադրել Ֆրանսայի հայրենակցական միութեան կեդր. վարչութեան որ, կազմէ աշխարհի մէջ ցիրուցան Տարօնցիներու ցուցակը։ 2.— Բոլոր միութիւններու ու մասնաճիւղերու հետ համագործակցութեան նախնական քայլեր առնել նամակագրութեամբ։ 3.— Հեռու մնալ որ եւ է կուսակցութեան ազդեցութենէն։ Բոլորն ալ ընդունուեցան եւ արդէն մաս պիտի կազմեն ծրագիր-կանոնագրին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

(Պատահական Թղթակցէ մը)

Կոմիտաս Վարդապետի Աղեքսանդրիոյ մէջ ունեցած յաջողութիւններէն յետոյ, Վ. Սրուանձտեանցի վերջին համերգը իր գտած ընդունելութեամբ առաջինը կարելի է համարել։

Հանդէսը կազմակերպած էր Հ. Յ. Դ. «Յառաջդիմասէր» Միութիւնը։

Ղեկավարը շատ խնամք դրած էր երգչախմբի պատրաստութեան մէջ, եւ ճոխ ու բազմակողմանի ընտրութիւն ըրած էր թէ խմբերգներու եւ թէ մեներգներու։ Առանձին տեղ տալով հանդերձ ազգային գեղջուկ երգերուն, մասնաւոր խնամքով պատրաստուած էին նաեւ օտար եւրոպական երգեր, արեւմտեան բարձր արուեստին հաղորդակից ընելու համար հայ սիրտերը։ Քանի մը երգեր գեղարուեստական ճշմարիտ փայլք մը եղան, մեծ խանդավառութիւն առաջ բերին եւ կրկնուեցան։

Պ. Սրուանձտեանց նոր երգեր կը բերէր հայրենի երգերու կողքին, զորս բոլորն ալ ինք դաշնաւորած էր հաղուագիւտ արուեստով մը, ուր գերման մեծ արուեստագէտներու շունչը կը սաւառնէր։ Յիշենք «Հին փառաւոր իմ հայրենիքը» (խօսքերը Հ. Շէմսի) ինչպէս նաեւ «Նուերգը»։ Առանձնապէս տպաւորիչ էր սիրերգը իր չափազանց խորունկ ու արտայայտիչ դաշնաւորումով։ Բայց մանաւանդ ցնցեց բոլոր հայրենաբաղձ սիրտերը Պէշիկթաշլեանի «Առ Հայաստանը», որ ներդաշնակութեան հրաշակերտ մը կը համարուի։

Գեղջուկ երգերէն յաջող էին Կոմիտաս Վարդապետի «Լուսնակն անուշը» եւ «Մոկաց հարսները»։

Մեներգները որ սիրողներու կողմէ երգուեցան, առ հասարակ յաջող դուրս եկան։ Այս օտար ափերուն վրայ խոր տպաւորութիւն մը ըրաւ Պ. Սրուանձտեանցի հեղինակութիւններէն «Հայրենի գարունը», որ երգուեցաւ Պ. Գ. Գարապաճեանի կողմէ թրթռուն ձայնով։ Շնորհաւորելի էր Տիկին Ս. Թօփճեան դաշնակի ընկերակցութեամբ։ Չմոռնանք նաեւ Պ. Ե. Պօղոսեան իր Aubade du roi d'Ys մեներգովը զոր երգեց խոր հասկացողութեամբ։ Վեց հարիւրի չափ ունկնդիրները մեկնեցան խանդավառ տրամադրութեամբ, փափաքելով որ նման համերգներ միշտ կրկնուին։

Աղեքսանդրիա

ՁԱՅՆ՝ ՈՐ ՏԱՐԻՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ԿԸ ԲԵՐԷ

Իտալացի յայտնի երգիչ հանգուցեալ Քարուզօի ձայնագրի համար երգած երգերը տարեկան մէկ միլիոն տոլարի հասոյթ կը բերեն Ամերիկայի մէջ։ Այս ահագին հարստութենէն բաժին ըստանալու համար վէճ ծագած է Քարուզօի ժառանգորդներուն միջեւ։ Առաջին անգամ է որ ձայն մը յետ մահու այսքան վիթխարի գումար կը բերէ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Ինչպէս գրած էինք, Հայկական շրջան մը կազմուած է հիւսիսային Կովկասի մէջ, Տօնի ափերը։

Մայիս 10ին տեղի ունեցաւ նոր շրջանին առաջին համագումարը։ Ներկայ էին մօտ հարիւր պատգամաւորներ։ Ողջոյնի ճառերէն յետոյ, լսուեցաւ կարճ զեկուցում մը, որմէ կ'երեւայ որ նոր շրջանին մէջ կը մտնեն Չալթըր, Թօփթի, Մեծ Սալա, Փոքր Սալա եւ Նխիթիտա գիւղերը, ինչպէս նաեւ Ս. Խաչ ագարակը, 25 հազար հայ բնակչութեամբ։ Շրջանը կոչուեցաւ Միասնիկեան։

ՀՐԷՇԱՅԻՆ ԱՐԱՐՔ ՄԸ

«Յուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք.—

Աղեքսանդրիոյ մէջ, եւրոպացի տան մը մէջ ծառայող որբուհի մը, Սաթենիկ, վերջերս մտային խանգարման նշաններ ցոյց տուած ըլլալով, անցեալ շաբաթ օր տանտիկնոջ կողմէ կը յանձնուի ոստիկանութեան։ Այս վերջինը իր կարգին զայն կը յանձնէ Ազգային Առաջնորդարանը։ Նոյն գիշերը աղջիկը կը պատսպարուի Ակիլ-Բօտոլֆի մէջ, ուր յիմարութեան նոպայի մէջ յարձակում կը գործէ ուրիշ հայ որբուհիներու վրայ եւ կիրակի առաւօտ կը բերուի Առաջնորդարանը, որպէսզի Որբապաշտպանի ձեռնարկով հիւանդանոց փոխադրուի։

Աղջիկը պահ մը առանձին մնալով կը յաջողի խոյս տալ Առաջնորդարանէն եւ մինչեւ երեկոյ կարելի չըլլար գտնել զինքը։ Առաջնորդարանէն ելլելով հէք աղջիկը իր քայլերը աննպատակ կերպով կ'ուղղէ դէպի Մաքսատուն, ուր կը հանդիպի երկու ֆրանսացի զինուորներու, որոնք նաւակով մը կը տանին զինքը երկու արաբ նաւավարներու հետ, նաւահանգիստին ծայրը Քամլէ-Պէտա կոչուած ամայի եւ քարքարուտ վայրը եւ հոն առանձնութեան մէջ չորսը փոխադարձաբար կը լլկեն դժբախտ աղջիկը եւ զայն զգայազիրկ վիճակի մէջ կը վերադարձնեն քաղաք։ Յամաք հանուած միջոցին, Մաքսատան ոստիկանները կը նշմարեն ու կը յաջողին ձերբակալել երկու ֆրանսացի զինուորները եւ մէկ արաբ մակուկավարը։

Ոստիկանապետը անմիջապէս խիստ քննութիւն կը կատարէ եւ կը ստուգուի որ ամէնէն առաջ ֆրանսացի զինուորն է կատարողը գազանային արարքը, իբր փաստ՝ արեան հետքեր կրող իր ճերմակեղէնը։

Հէք որբուհին գերմարդկային ճիգեր ըրած է ազատելու համար ճիւաղներու ձեռքէն։ Բայց անօգուտ, եւ խածած է անոնցմէ մէկուն ձեռքը ու ճանկռտած միւսներուն երեսները։ Հաստատուած է որ այդ մարդակերպ հրէշները իրենց բնական ու հակաբնական զազրելի կիրքերը գոհացուցած են աղջկան անզգայ վիճակին մէջ։

Ոճրագործ երկու ֆրանսացի սպաները յանձնուած են ֆրանսական զինուորական իշխանութեան, իսկ արաբը բանտարկուած է։

ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ ՈՉ-ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԴԷՄ

Էնկիւրի կը շարունակէ իր ազգայնամոլ քաղաքականութիւնը։ Հայերն ու Յոյները մաքրելէ յետոյ, կարգը եկաւ իսլամ փոքրամասնութիւններուն։ Խալիֆայութեան ջնջումով կրօնքը այլ եւս չեղբայրացներ ոչ-թուրք իսլամ տարրերը։ Քիւրտերուն դէմ հալածանքէն վերջ, հիմա ալ Չերքեզները, Լազերը եւ ուրիշ ոչ-թուրք փոքր տարրերը մաքրագործելու քաղաքականութիւնն է օրուան կարգախօսը։ Երեսփոխան մը առաջարկ ներկայացուցած է ցրուել Չէրքէզ եւ ուրիշ ոչ-թուրք համախմբումները, քանի որ կարգ մը «անպատեհութիւններ» կը ծագին եղեր «այդ տարրերուն գիւղերու մէջ խմբական բնակութենէն»։

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ Տիկին Մարգարիտ Միրիմանեանի նուագահանդէսը տեղի կ'ունենայ վաղը՝ Շաբաթ, Յունիս 19, Comoedia սրահին մէջ (51, Rue St. Georges)։ Մնացած տոմսերը կը ծախուին նուագահանդէսին օրը սրահի կիշէն։

տարուան ոտնձգութիւնները, մանաւանդ վերջին հրահանգը ընդհանուր գայրոյթ յառաջ բերած են ոչ միայն Հայաստանի, այլև արտասահմանի մէջ: Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը տեղեկանանք թէ Շաբաթ օր Պոլսոյ մէջ գումարուած է եպիսկոպոսական ժողով մը, զբաղելու համար այս խնդրով: Ժողովը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ Էջմիածնի տագնապալի կացութեան վրայ և կ'առաջարկէ բողոքի ձայն բարձրացնել յանուն ամբողջ հայ եկեղեցականներուն: Բարձրաստիճան եկեղեցական մը այս առթիւ յայտարարած է. «Նոյն իսկ կը խորհուի Երուսաղէմ փոխադրել Էջմիածնի աթոռը, եթէ Երեւանի վարիչները անդրդուելի մնան իրենց անհաշտ վերաբերումին մէջ, հանդէպ հայ եկեղեցիի»:

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Մինչեւ մամուլը թերթս տրուած պահուն, Պ. Պոիան չէր յաջողած կազմել դահլիճը: Վարչապետը տեսակցեցաւ Պ. Պ. Էրիօի եւ Փուանքարէի հետ, որոնք երկուքն ալ իրենց վերջնական պատասխանը վերապահեցին: Պ. Պոիան լաւատես է և կը յուսայ շուտով եւ նպաստաւոր կերպով լուծել տագնապը,

Բրիտանական տագնապը

Օրէ օր կը ծանրանայ հանքագործներու տագնապը: Կառավարութիւնը որոշած է օրինագիծ մը ներկայացնել, եօթնէն ութը ժամի բարձրացնելով աշխատանքի ժամը, հինգ տարուան համար: Այս առթիւ պիտի առաջարկէ նաեւ հինգ ամիս պահել ներկայ աշխատավարձը հանքերու կէսին մէջ, մինչեւ 100ին 10 զեղչել միւս կէսին մէջ:

Փոթորիկը պայթած է արդէն այս ծրագրին առթիւ, որուն դէմ են Աշխատաւորականները եւ Ազատականները: Երեսփ. Ժողովին մէջ Պահպանողականները մեծամասնութիւն ըլլալով, հաւանական է որ օրինագիծը քուէարկուի, բայց խնդիրը ատով չի լուծուիր: Հանքագործները երբեք տեղի տալու միտք չունին, եւ անոնց վարիչները «հանքատէրերու ծախուած» հրաչակելով վարչապետ Պօլտուինը, կը յայտարարեն թէ պիտի կռուին մինչեւ մահ:

Ռուսիոյ պատասխանը

Պատասխանելով Անգլիոյ գանգատներուն, խորհրդային կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ ինք չի կրնար արգիլել որ միլիոնաւոր բանուորներ ներկայացնող սէնտիքաները դրամ ղրկեն ուրիշ երկիրներու սէնտիքաներուն: Մոսկուա իր կարգին կը բողոքէ անգլիական կառավարութեան կարգ մը անդամներուն յայտարարութեանց դէմ եւ կը հերքէ թէ Անգլիոյ բանթողներուն դրամ ղրկողը ինքն է, ոչ թէ սէնտիքաները:

Բրիտանական կառավարութիւնը նոր պատասխան մը կը պատրաստէ: Դահլիճին կարգ մը անդամները կը պահանջեն կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել, իսկ միւսները եղածը բաւական կը համարեն:

Եւրոպայէն յուսահատ, Ամերիկա կը դիմեն

Մոսկուայի «Իզվէստիա»ն այլեւս համոզուած ըլլալով թէ աջ կառավարութիւն մը պիտի կազմուի Ֆրանսայի մէջ, հաւանական կը գտնէ որ դադրին ֆրանքօ-ռուս բանակցութիւնները: Այս պատճառով ալ, յոյս չունի որ Ռուսիա որ և է օգնութիւն կարենայ ստանալ Եւրոպայէն, վարկի կամ փոխառութեան ձեւով: Ամերիկան միակ երկիրն է որ կրնայ օգնել, և խորհրդային պաշտօնաթերթը կ'իմանայ թէ Չիչերին նոր ծանուցագիր մը կը պատրաստէ Ամերիկայի համար, ընդունելով Մ. Նահանգներու պահանջներուն մէկ մասը և բանակցութիւն խնդրելով մնացած խնդիրներուն համար:

Տարբեր աղբիւրներէ կը հաւաստեն թէ Ռուսիա պատրաստ է ճանչնալու իր պարտքերը Ամերիկայի հանդէպ և տրամադիր է երաշխաւորութիւն մը ստորագրելու, որպէսզի պոլշեւիկեան քարոզչութիւն չըլլայ Մ. Նահանգներու մէջ: Անհատական սեփականութեան խնդիրը կարգադրուած կը համարուի, Խորհրդային իշխանութեան կողմէ, քանի որ մէկ տարի առաջ ընդունուած է կարգ մը դասակարգերու իրաւունքը՝ սեփականութեանց մասին, իսկ ժառանգութեան օրէնքն ալ բարեփոխուեցաւ արդէն: Կ'ըսէ նաև թէ Մոսկուա շատ կը փափաքի անմիջապէս բանակցութեան սկսիլ Ուաշինկթընի հետ, իբրև իրական կառավարութիւն ճանչնալու համար, քանի որ տնտեսական քայքայումը անհրաժեշտ կը դարձնէ խոշոր փոխառութիւններ և վարկեր:

100ին 10ի տեղ՝ 500,000 ոսկերին

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Թուրքիա հաւանած է ընդունիլ 500,000 ոսկիի գումարը, զոր առաջարկած էր Իրաքի կառավարութիւնը, քարիւղի հարիւրին տասը շահաբաժնին փոխարէն:

Այսպէս ուրեմն, Մուսուլի ամբողջ նահանգէն հրաժարելէ յետոյ, Թուրքիա կը հրաժարի նաև իր քարիւղի բաժինէն, մաս մը գումարի փոխարէն:

68.000 ՏՈԼԱՐ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՄԱՐ

Բարեգործականի գրասենեակէն.— Բարեգործական Միութեան ձեռքով Ամերիկայի մէջ բացուած ներգաղթի հանգանակութեան զուտ արդիւնքը, իբր 68,000 տոլար, փոխադրուած է Փարիզի Կեդր. Վարչութեան, որ անմիջապէս բանակցութեան վերսկսած է հայկական կառավարութեան Փարիզի ներկայացուցիչ Պ. Ս. Փիրումեանի հետ:

Պ. Ս. Փիրումեան հեռագրով հաղորդակցութեան սկսած է Պ. Շահվէրտեանի հետ, որուն յանձնուած է այս տարուան ներգաղթի վերին տնօրինութիւնը, անմիջապէս գործի ձեռնարկելու համար:

Յունաստանէն, Սուրիայէն, Պուլկարիայէն, Պոլսէն եւ Ֆրանսայէն ամէն օր դիմումներ կը կատարուին Բարեգործական Միութեան մօտ, զանազան խումբերու կողմէ, որպէս զի իրենք ալ արձանագրուին այս տարուան ներգաղթի ցանկին մէջ: Միութիւնը կը շատանայ այս բոլոր դիմումները ուղղելով Պ. Շահվէրտեանի բարի հայեցողութեանը: Լաւագոյն է անշուշտ որ խնդրարկուները ուղղակի դիմեն Պ. Շահվէրտեանի, Պոլիս:

Վերոյիշեալ 68,000 տոլարէն 58,000ը Բարեգործական Միութեան կողմէ հայկական կառավարութեան պիտի յանձնուի ներգաղթի համար, իսկ 10,000 տոլարը, որ կը գտնուի Նիըր Իսթ Ըըլիֆի մօտ, այս վերջինին եւ Միութեան համաձայնութեամբ պիտի գործածուի նոյն նպատակին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» խումբի ժողովը՝ այսօր Ուր. 18 Յունիս, ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ակումբ-Ընթերցարանի անդամական ժողովը՝ յառաջիկայ Կիրակի, 20 Յունիս, ժամը 10ին, Թիւ 7, քաֆէ Նուվօ Սանթրի սրահին մէջ, Փլաս տիւ Փօն:

Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամօնի Կոմիտէն Հայաստանի Անկախութեան տարեդարձը կը տօնէ վաղը՝ 19 Յունիս Շաբաթ գիշեր քաղաքապետարանի (Mairie) ժողովասրահին մէջ, ժամը Յուկէսէն սկսեալ մինչեւ առաւօտ: Հանդէսէն վերջ տեղի կ'ունենայ պար եւ խնջոյք:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանի Միութեան ընդհ. ժողովը կիրակի, 20 Յունիս, առաւօտեան ժամը 9ին Միութեան սրահը 63 Րիւ տը լա Րէբիւփլիք: Կը հրաւիրուին նաեւ անդամակցիլ փափաքող հիմակիրները:

ԲՈԼՈՐ ԿԻԼԻԿԵՑԻՆԵՐԸ ստիպողաբար կը հրաւիրուին կիլիկեան Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովին՝ այս կիրակի 20 Յունիս, կէս օրէ վերջ, ժամը 3ին «Ֆլօրիա» ճաշարանը, 61 Րիւ Մէօսիէօ լը Բրէնս: Մեթրօ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ: Օրակարգ վաւերացում ծրագիր-կանոնագրի:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը՝ Շբ. գիշերուան ժամը 9ին, ճաշարան Ֆլօրիայի վերնայարկը: 61, Rue Mr. Le Prince. Մէթրօ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ:

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅ Նահանգային Միութեան ընդհ. ժողովը 26 Յունիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ֆլօրիա ճաշարանը: Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ 1915 Յունիս 20ին կախուած 21 Հնչակեաններու յիշատակին Յունիս 20ի կիրակի օր, Լիոնի եւ շրջակայից հոգեւոր հովիւ Անանիա Ծ.Վ. Հաքելեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Լիոնի մէջ: Պատարագէն յետոյ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի:

Պ. ՊՕՂՈՍ ՔԷՇԻՇԵԱՆ ետամսեայ «Յառաջ»ի կը նուիրէ կորնթոս Պ. Հայկ Ֆիլիզեանի:

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Սուրէն Դաթէնեան, աւանդ մը ստանալու համար:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԱՅԻՍԻ 28,,Ը

Աշխատակցութեամբ Ա. Ահարոնեանի, Ա. Իսահակեանի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի, Մ. Վարանդեանի, Ս. Վրացեանի, եւլն.: Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի: 14 մեծ և փոքր պատկերներով: Տպագր. Կ. Յ. Ներսէս, Փարիզ, 1926: Գին 5.50 ֆրանք: Կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՔԱՄԱՐԿ, Օ. Պ.— Ստացանք նամակնիդ: Ղրկեցինք Յունիս 10էն:

ԿԱՐՏԱՆ, Յ. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք:

ՍԻՒՄԻՆ, Մ. Կ.— Ստացանք 24 ֆրանք:

ՎԵՐՆՈՒ, Յ. Դ.— Ստացանք 30 ֆրանք: Ղրկեցինք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Վ. Գ.— Ստացանք 22 ֆրանք: Փոխեցինք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Պ.— Ստացանք 20 ֆրանք: Ղրկեցինք:

ՊՕՌՏՕ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք 20 ֆրանք: Կարգադրեցինք:

ՎԱԼԱՆՍ, Ն. Ս.— Ճշդեցինք:

ՓԱՐԻԶ, Եղ. Յկ.— Ստացած ենք: Կարգադրեցինք:

ԼԻՕՆ, Յ. Ս.— Ձեր ուզած հասցէն է Mr. Gordon Berry, 15 Bld. des Italiens.

ՀԷՐԻԲՈՒՐ, Ա. Պ.— Կիւլեանի հասցէն, 2 Rue Carnot, Chaville (S. et O.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կիրակոս Հայրապետեան, Բալու Նոր գիւղ Մըրդայի: 1920ին Հայաստան Իգտիր գինուոր էր: Տեղեկացնել եղբօրը Կարապետ Հայրապետեանի 34, Rue des Petites Maries Marseille:

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Յունիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	171	25
Տոլար,	Dollar	35	30
Մարք (ոսկի)	Mark	8	40
Թրքական թղթ.	L. Trq.	18	40
Թրք. ոսկի	» or	156	—
Մէճիտիէ	Médjidié	12	50
Լէվա 100 հատը	Léva	24	50
Տրախմի »	Drachme	42	—
Լիր » »	Lire	129	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	102	—
Զուից. »	Frc. Suisse	682	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	175	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3600	—
» II	»	2400	—
» III	»	2225	—
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	145	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration) 208 bis, Rue Lafayette
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն) PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ
20
ՅՈՒՆԻՍ
1926

20 JUIN 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 139 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՆԵՐԸ ԻՆԿԱՆ ՈՂՋԵՐՈՒՆ ՁԳԵԼՈՎ ԱԶԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԿՏԱԿԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՐՕՐԵԼՈՎ, ՈՍՏՈՍՏԵԼՈՎ

Այսօր, 20 Յունիս, պիտի բացուէր Եւրոպայի Պատգամ. Ժողովը, որ անգամ մը յետաձգուած էր արդէն:

Նորէն ձայն չկայ: Եւ դեռ ատեն մը այսպէս պիտի շարունակուի, ապահովաբար: Մինչեւ հիմա պատգամաւորներ ընտրուած կամ նշանակուած են Լոնտոնէն, Պելկրատէն, Լիոնէն, Վիէննայէն եւ Փարիզէն: Կաթ. պատուիրակը կ'օստոստէ զաւառէ գաւառ, յոխորտալով, կարկտելով կամ շոյելով: Միեւնոյն ատեն խոստումներ կը շռայլէ, ճիշտ այնպէս ինչպէս դպրոցականներուն շաքար կը բաշխէր լուսահոգի Օրմանեանը: Իր եռանդը գնահատողներ կան. բայց շատեր իր աղմկալի շարժումները կը շփոթեն իրական գործունէութեան հետ, որ բոլորովին ուրիշ բան է: Պալաքեան եպիսկոպոս կը սիրէ խօսիլ ու երեւալ իբրեւ երկնառաք լուսաւորիչ մը, ինչ որ շատ բան կը պակսեցնէ իր լրջութենէն:

Բայց, ինչպէս դիտել տուած ենք ուրիշ ատեն ալ, ունի գոնէ մէկ հատ «մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց»: Իր գլխուն ձգեր են զինքը իր խորհրդականները, եւ կ'ուզեն որ ան առաջնորդէ ու վարէ, պարբերաբար տեղեկութիւններ հաղորդելով: Այդպէս ալ կ'ընէ պատուիրակը, գերագնահատելով իր կարողութիւններն ու իրաւասութիւնները:

Կարելի չէր երեւակայել աւելի տխուր եւ անկենդան պատկեր, այս վաղուան միջավայրին մէջ:

Ինչպէս շատ մը տեղեր, պատգամաւորական ընտրութեան խնդիրն ալ դարձաւ տեսակ մը խեղկատակութիւն: Եւ ամենէն ափսոսալի օրինակը՝ գլուխը, Փարիզը տուաւ: Այս քաղաքի 12—15,000 հայութեան համար պատգամաւոր ընտրած են... քանի երկու երեւելիներ, իրենք իրենց մէջէն, եւ ճիշտ այն տարրերէն որոնք Պալաքեանի հեռացումը կը պահանջէին, մօրուք ներկելու պատմութիւն մը դնելով մէջտեղ: Կաթող. պատուիրակը որքան ինքնահաւան, նոյնքան ճկուն մարդ է, եւ կը թուի թէ մօրուքի ներկը մոռացութեան տալու համար, ձգած է որ բողոքողները իրենք ներկուին, իբրեւ «միւնթէխիպը սանի»:

Ծաղրանկար մըն ալ առ սա Լիօնը, ուր իբրեւ թէ ընտրութիւն կատարուած է: Մինչդեռ 4000 հայրենակիցներու անունով քուէարկած են 150 հոգի, կանխորոշ ցուցակի մը վրայ: Զանէ զրկուած են հարեւան հայաշատ շրջանները:

Այս տողերը գրուած ատեն, ծանօթ չենք Մարսիլիոյ անցուդարձին, բայց եղքը շատ ալ տարբեր չպիտի ըլլայ, դատելով եղած պատրաստութիւններէն: Եւ կաթող. պատուիրակը այնքան փափկանկատութիւն չունի որ, ընտրութիւնները կամ անուանումներն ալ անձամբ կը կատարէ, իբրեւ թէ ոչխարներու հօտ մը ըլլար դիմացը:

Ի հարկէ անօգուտ են այս դիտողութիւնները, երբ գործը ընթացք առեր է արդէն, եւ այսպէս կամ այնպէս պիտի բացուի պատգամաւորական ժողովը: Կը մնայ որ իւրաքանչիւր պատգամաւոր քիչ մը լրջութեամբ ըմբռնէ իր դերը, եւ անկեղծութեամբ արտայայտուի Եւրոպայի «Սահմանադիր» ժողովին մէջ, կարելի եղածին չափ թարմացնելու համար մթնոլորտը: Ամէն մէկը որ խօսք մը պիտի արտասանէ այնտեղ, ամէն բանէ առաջ նկատի պէտք է ունենայ այս գաղութին անմիջական պահանջները: Ոչ ակադեմական ճառերու պէտք ունինք, ոչ ալ բանգիտութեան մրցումներու: Այս գաղութը ամէնէն աւելի ենթակայ է այլասերման, շնորհիւ միջավայրի պայմաններուն: Եւ սահմանադրութիւնը քննած ատեն, պէտք չէ մոռնալ թէ անոնք որ Թուրքիոյ Հայերուն առաջին սահմանադրութիւնը կազմեցին, այս քաղաքէն առեր էին իրենց ներշնչումը: Չի բաւեր առարկել թէ պայմանները տարբեր են: Հիմնական միտքեր կան որ այսօր ալ նոյնքան արժէք ունին, որքան երէկ: Շատ բան կախում ունի մեր արթնութենէն եւ աշխատանքէն: Հրեաներն ալ նոյն պայմաններուն ենթակայ են զանազան գաղութներու մէջ, բայց շատ աւելի կ'օգտուին քան մենք, թէեւ աւելի բարեացակամութիւն կը վայելենք:

Ամլութեան դատապարտուած է օրօրելով, ոստոստելով յառաջ եկած ոգեւորութիւնը: Ե՞րբ կը սկսի իրական աշխատանքը:

Եւ որպէսզի արդիւնաւոր ըլլայ որ եւ է ծրագիր կամ որոշում, պէտք է թօթափել կանխակալ կարծիքները, եւ ասպարէզ իջնել բաց սրտով: Ով որ կրնայ շարժում ստեղծել, գործ մը արտադրել, պակաս մը լրացնել ներկայ պարագաներուն մէջ, պէտք է առաջ անցնի առանց կեղծ համեստութեան, կամ առանց հաւատաքննութեան հանդիպելու:

Շատ մը ամուլ վէճեր կը ծագին ոչ թէ սկզբունքի խնդիրներէ, այլ կանխակալ կարծիքներէ:

Շ.

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ (Սեղանին մէջտեղը).— Մի՛ոն ի ձէնջ, եղբարք, մատնելոց է զիս ի մահ.

ՍԵՂԱՆԱԿԻՑՆԵՐԸ, (ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ).— Միթէ ե՞ս իցեմ... (Մէջտեղէն հաշուելով, աջէն՝ Չէմպըլէն, Մուսօլինի, Վանտէրվէլտ եւն. ձախէն՝ Պրիան, Իշի (Ճաբոն) եւայլն:

ՄԱՄՈՒԼ

"ԴԱՇՆԱԿԻՑ,,ՆԵՐՈՒ ԽԱՂԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ԴԷՄ

Բովանդակ իտալական մամուլը բուռն հրատարակութիւններ կ'ընէ այս միջոցին: Ցարական Ռուսիոյ արտաքին նախարարութեան գաղտնի դիւանաթուղթերը, որոնք երեւան հանուեցան պոլշեւիկներուն կողմէ, յայտնապէս ցոյց կուտան թէ Անգլիա, Ֆրանսա և Ռուսիա ամէն գնով աշխատած են որ Իտալիա բաժին չստանայ նախկին Օսմ. Կայսրութենէն կամ Ափրիկանի և Միջերկրականի մէջ: Երեք պետութիւնները գաղտնապէս համաձայնած եւ մերժած են Իզմիրը տալ Իտալիոյ: Մուսօլինիի եղբայրը, այս առթիւ կը գրէ կիսապաշտօնական «Փօփօլօ»ի մէջ,

— Շնորհիւ ռուսական այս թանկագին փաստաթուղթերուն, իտալիոյ ժողովուրդը գիտէ թէ իր դաշնակիցները դաւաճանած են իրեն դէմ պատերազմի միջոցին: Իտալիոյ ժողովուրդը պիտի յիշէ այս դաւաճանութիւնները: Մինչեւ որ իր արդար պահանջները գոհացում գտնեն ։Սահմանէն անդին ոչ մէկ մարդ կրնար սպասել որ մենք մոռնանք այդ դաւաճանութիւնները»:

Այս յօդուածը արտատպուեցաւ բոլոր թերթերուն կողմէ, խոր տպաւորութիւն ձգելով, մանաւանդ որ, ճիշտ այս միջոցին ուժգին պայքար կը մղուի Մարոքի առթիւ, Ազգերու Դաշնակցութեան դէմ եւլն.:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պ. Պրիան չկրցաւ կազմել նոր դահլիճը, իր ծրագրած ձեւով, որովհետեւ Արմատական-Ընկերվարականները մերժեցին իրենց աջակցութիւնը բերել աջակողմեաններու մասնակցութեամբ կազմուելիք դահլիճի մը, մասնաւորապէս չէին հանդուրժեր որ Պ. Էռիօ մասնակցի դահլիճի մը, որուն մէջ պիտի մտնէ Պ. Փուանքարէ:

Այս վերջինը ընդունեց Պ. Պրիանի առաջարկը, եւ ամէն կերպով պատրաստակամութիւն յայտնեց իր կարողութիւնները ի սպաս դնել՝ ներկայ տագնապը լուծելու համար: Սակայն Պ. Էռիօի մերժումին վրայ, Պ. Պրիան Հանրապետութեան Նախագահին երթալով, յայտնեց թէ այլ եւս իր պաշտօնը վերջ գտած է, հետեւաբար նոր դահլիճը կազմելու հոգը պէտք է յանձնէ Պ. Էռիօի, իբրեւ պետ Խորհրդարանի մեծամասնութեան՝ Արմատական-Ընկերվարական կուսակցութեան:

Պ. Տումէրկ անմիջապէս Էլիզէի պալատը կանչելով Պ. Էռիօն՝ իրեն յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու հոգը: Երեսփ. Ժողովի նախագահը ընդունեց առաջարկը եւ սկսաւ իր խորհրդակցութիւնները: Տեսնուեցաւ Պ. Պ. Փէնլըվէի, Պրիանի, Փուանքարէի եւ իր քաղաքական բարեկամներուն հետ:

ԹՈՒՐՔ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ Խորհրդարանները վաւերացուցին 18 Հոկտ. 1925ին Ռաւէֆի եւ Թէվֆիք Քեամիլ պէյի միջեւ կնքուած դաշնագիրը, որով կը լուծուին փոքրամասնութեանց եւ գաղթականներու լքեալ գոյքերու խնդիրները: Թուրքիա յանձն կ'առնէ իր երկրին մէջ գտնուող Պուլկարներուն համար գործադրել Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւնները, իսկ Պուլկարիա բնակող Թուրքերը պիտի վայելեն Նէօյեիի դաշնագրին տուած առաւելութիւնները: Գալով գաղթականներու լքեալ գոյքերուն, ընդունուած է այն սկզբունքը թէ Թուրք կառավարութիւնը պիտի գրաւէ երկրէն փախչող Պուլկարներու գոյքերը եւ փոխադարձաբար: Այս պայմանը շատ ծանրակշիռ էր Պուլկարներուն համար, քանի որ Թուրքիայէն մեկնող Պուլկարները թիւով աւելի շատ են քան Պուլկարիայէն հեռացող Թուրքերը: Պուլկարները բողոքեցին այս պայմանին դէմ, սակայն ի վերջոյ համակերպեցան:

Մօտ օրէն Պուլկարիա և Թուրքիա պիտի կնքեն առեւտրական դաշնագիր մը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ

Իզմիրէն կը հեռագրեն Յունիս 18 թուականով.—

Ոստիկանութիւնը դաւադրութիւն մը երեւան հանեց Հանրապետութեան Նախագահին դէմ: Կազմակերպիչները ձերբակալուեցան Մ. Քէմալի հասնելէն մէկ օր առաջ եւ ամէն բան խոստովանեցան: Էնկիւրիի Անկախութեան ատեանը անմիջապէս Իզմիր մեկնեցաւ, գործը քննելու համար: Նախարարական խորհուրդը երկար նիստ մը գումարեց: Մամուլը զայրոյթի աղաղակներ կ'արձակէ: Դաւադիրներուն պետն է Զիա Խուրշիտ պէյ, նախկին երեսփոխան Լազիսթանի (Ջէրքէզ և Իթթիհատական):

Հեռագրի մը համաձայն, դաւադիրները ռումբեր ճարած էին եւ Մ. Քէմալի վրայ պիտի նետէին, անոր անցած ատենը:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԽՆԴԻՐԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Սուրիոյ մարզպան Պ. տը Ժուվնէլ Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեան յանձնաժողովին առջեւ երկար զեկոյց մը տուաւ Սուրիոյ մասին: Ըսաւ թէ երբ հասաւ, Լիբանան կրակի ու արիւնի մէջ էր: Ֆրանս. բանակը ազատագրեց Լիբանանը եւ Սահմանադիր ժողով հրաւիրելով, այդ երկրին համար սահմանադրութիւն մը տուաւ, մասնակցութեամբ բոլոր յարանուանութեանց: Ալաուիներու մասին մասնաւոր բան մը չըսաւ եւ պատմեց Ճէպէլը Տրիւզի ապստամբութեան մանրամասնութիւնները: Յետոյ յայտնեց թէ Ճէպէլը Տրիւզի ապագայ վարչաձեւին մասին բան չի կրնար ըսել. ատիկա կախում պիտի ունենայ երկրի ժողովուրդին փափաքէն: Գալով Ալէքսանտրէթի, օգտակար գտաւ որ Հալէպի եւ Դամասկոսի հետ մերձեցում ունենայ:

Մարզպանը տեղեկութիւններ տուաւ նաև Էնկիւրիի դաշնագրին մասին, որ վերջ կը դնէ Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ առկախ մնացած խնդիրներու: Յետոյ պարզեց նաեւ Դամասկոսի ռմբակոծութեան մասին առաջ եկած թիւրիմացութիւնները: Խօսելով արաբ ազգայնականներու կողմէ Ազգերու Դաշնակցութեան ուղղուած բողոքներու մասին, մարզպանը դիտել տըւաւ թէ Սուրիա-Պաղեստինեան կոմիտէին նախագահն է «Իշխան» Միշել Լութֆալլահ, որ ո՛չ Սուրիացի է, ո՛չ Պաղեստինցի, եւ ո՛չ ալ իշխան»: Խնդրին դժուարութիւնը հոն է որ, ըսաւ, Լիբանանի բնակչութեան մեծամասնութիւնը քրիստոնեայ է, իսկ Սուրիայինը՝ իսլամ: Եզրակացնելով, Պ. Ժուվնէլ յայտնեց թէ իր ծրագիրն է դաշնագրով մը իրար միացնել Սուրիոյ զանազան փոքր պետութիւնները, որով անոնք համաձայնին արտաքին սահմանները հաւաքաբար պաշտպանել թշնամիին դէմ, իսկ ներքին վէճերու կարգադրութեան համար դիմեն հոգատար պետութեան իրաւախոհութեան:

Սպանիան ալ կը խաշուի

Լուրջ տագնապի մատնուած է Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Պրազիլիայէն յետոյ, որ քաշուեցաւ, Սպանիան ալ կը սպառնայ հեռանալ, եթէ մնայուն աթոռ չտան իրեն Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մէջ: Այս իմաստով ճառ մը խօսեցաւ Սպանիոյ արտաքին Նախարարը, յայտնելով թէ չպիտի ընդունին առժամեայ աթոռ մը: Այս պատճառով ալ, չպիտի մասնակցի Սեպտեմբերի ընդհ. ժողովին, եթէ նախապէս ապահով չըլլայ թէ միաձայնութեամբ ուժ չպիտի տան իր թեկնածութեան:

Հրաժարելու տրամադիր է նաեւ Արժանթին, թէեւ դեռ վերջին խօսքը չէ արտասանած:

Այս հրաժարումներուն հետ մէկտեղ, նշաններ կը տեսնուին կազմելու նոր խմբակցութիւն մը, առաջնորդութեամբ Սպանիոյ եւ Փորթուկալի եւ մասնակցութեամբ հարաւային Ամերիկայի պետութեանց: Փորթուկալի մէջ նորէն յեղափոխութիւն ծագեցաւ երկու օր առաջ, եւ նոր դիկտատորը ջերմապէս կուսակից է այս ծրագրին,

Լեհաստանն ալ դիկտատուրական

Լեհական վերջին յեղափոխութենէն յետոյ իշխանութեան գլուխ անցնող դահլիճը մշակեց Սահմանադրութեան նոր ծրագիր մը, որ հիմնական փոփոխութեան կ'ենթարկէ օրէնսդիր եւ գործադիր մարմիններու իրաւասութիւններն ու փոխ-յարաբերութիւնները: Նոր սահմանադրութիւնը աւելի կը պատշաճի բացարձակ միապետութեան մը քան Սահմանադրական հանրապետութեան: Հանրապետութեան Նախագահին իրաւունքները անհամեմատ կ'աւելնան, մինչ երեսփ. ժողովի և ծերակոյտի հեղինակութիւնը կը նուազի : Հանրապետութեան Նախագահը իրաւասութիւն պիտի ունենայ լուծելու խորհրդարանը, դահ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԻՐ ՀՈԳԵՐԸ

Ցաւալին շատ աղօտ են տնտեսական մօտալուտ բարելաւումի մը յոյսերը։ Ընդհ. գործադուլը, որուն օրինական չըլլալը կը խոստովանին այսօր նոյնիսկ Արհեստակցական Միութիւններու վարիչները, շատ սուղ արժեց ժողովուրդին, թէ՛ առեւտրական գործունէութեան եւ թէ՛ առհասարակ արդիւնաբերութեան տեսակէտէն։ Համաձայն պաշտօնական հաշիւներու, զգալի անկում կրած են արտածումները Մայիս ամսուան ընթացքին, որովհետեւ հանքածուխի չգոյութեան պատճառաւ կրճատուած է ճարտարարուեստի ամէն տեսակ նիւթերու արտադրութիւնը։ Մնաց որ օտար յաճախորդներու համար երբեք մատչելի չէ անգլիական հրապարակը։ Եթէ կարելի չըլլայ լուծման նոր եղանակ մը գտնել, հաշտեցնելու համար տէրերն ու բանւորները եւ հանքերը փակ մնան քանի մը շաբաթ եւս, տարակոյս չկայ թէ հետզհետէ պիտի ծանրանայ կացութիւնը։

Ընդհանուր գործադուլը յեղաշրջեց ամէն բան տնտեսական գետնի վրայ, չէզոքացնելով կառավարութեան ձեռնարկները վերականգնումի ճամբուն մէջ։ Պետական վարիչները առաւելապէս մտահոգ են հիմա ու անկարելին պիտի փորձեն, կանխելու ապագայի պատահականութիւնները եւ սանձելու համար «յեղափոխական» վարիչներու գործունէութիւնը։ Շատ մը դարմաններ կան սեղանի վրայ, այդ առաջադրութեամբ։

Հաւանաբար կարգ մը սեղմումներու ենթարկուի Արհեստակցական Միութիւններու ներկայ օրէնսդրութիւնը, որուն շնորհիւ անոնք լայն իրաւասութիւններ կը վայելէին մինչեւ հիմա՝ բանուորներու կազմակերպութեան գործին մէջ։ Վարչապետին իսկ խօսքերով, այդ օրէնքը կրնայ զէնք մը դառնալ ոչ-խղճամիտ վարիչներու ձեռքը, քաղաքացիական կռիւ մը ստեղծելու համար երկրին մէջ։ Պնդողներ կան նոյնիսկ որ կառավարութիւնը եւ Խորհրդարանը եթէ ուզեն, կրնան լուրջ միջոցներու դիմել, սահմանափակելու համար ընկերվարական կազմակերպութիւններու գործունէութեան ասպարէզը։

Անշուշտ, երբ Անգլիացին կը գանգատի իր հայրենակից ընկերվարականէն կամ համայնավարէն, հազար անգամ աւելի կ'ամբաստանէ անոնց օտար եղբայրակիցները որոնք ուղղակի պատասխանատու են, — ինչպէս դիտել կուտան պահպանողական օրկանները —, բրիտանական կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը ծաւալող մութ ձեռնարկներուն։ Փաստեր շատ ունինք, կ'ըսեն Անգլիացիները, այդ համոզման յանգելու համար։

Այս նկատումներով շատ հասկնալի է այն զայրոյթը զոր յառաջ բերաւ Ռուսիոյ Արհեստակցական Միութիւններու ուղարկած նպաստը։ Պահպանողական ու Ազատական թերթերը բուռն կերպով կը բողոքեն «ռուս բանւորական կազմակերպութիւններու կեղծանունին տակ» հասնող այդ օգնութեան համար։ Անոնց կարծիքով, այդ գումարները կ'ուղարկուին Մոսկուայի վարիչներուն կարգադրութեամբ, քաջալերելու համար շարժում մը որ վտանգ կը սպառնայ Անգլիոյ տնտեսական վերականգնումին։ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը յայտարարէ թէ ռուս համայնավարներու գլխաւոր նպատակն է կարելի եղածին չափ երկարաձգել գործադուլը, որուն յաջողութենէն շատ բան կ'ակնկալեն համաշխարհային յեղափոխութեան համար. թէեւ մինչեւ հիմա ղրկուած 6-7 հարիւր հազար ստերլինի նպաստը չի կրնար շօշափելի օժանդակութիւն մը բերել մէկ միլիոնի չափ անգործ հանքային բանւորներու։ Պետական շրջանակները մեծապէս շահագրգռուած են այս խնդրով եւ կառավարութիւնը արդէն ուղարկած է իր առաջին «ազդարարութիւնը» Կրէմլինի վարիչներուն։ Դիտել կը տրուի որ էականը նպաստին աղբիւրը չէ, այլ այն թոյլտուութիւնը, զոր Մոսկուայի կառավարութիւնը տուած է դրամին առաքման համար, պարագայ մը որ կասկածի կ'ենթարկէ «բարեկամ պետութեան» մը մասին տրուած հաւաստիքները։

Կը թուի թէ կառավարութիւնը վճռած է խիստ միջոցներ ձեռք առնել, բողոքելու համար այս «ապօրէն օժանդակութեան» դէմ։ Թելադրութիւններ կան ամէն կողմէ՝ երկրէն դուրս հանելու բոլոր պոլշեւիկ գործակալները եւ վերջ տալու «Արքօս» առեւտրական պատուիրակութեան, եթէ Մոսկուա տեղի չտայ Անգլիոյ պահանջներուն առջեւ։ Այդ պարագային արդէն կը լարուին երկու երկիրներուն դիւանագիտական յարաբերութիւնները, ինչպէս նախատեսել կուտան թերթերը։ Մոսկուա կրնայ ափերով ոսկի թափել անգլիացի բանթողներու գրպանը եւ զանազան մեքենայութեանց դիմել, սակայն իրողութիւնը այն է որ քաղքենի-դրամատէր կառավարութիւնը կացութեան բացարձակ տէրն է այսօր, մանաւանդ ընդհանուր գործադուլի վիժումէն ասդին։ Միամտութիւն է ենթադրել թէ պոլշեւիկեան հրովարտակները պիտի կրնան մէկ օրէն միւսը յեղաշրջել այդ բնական վիճակը։ Օրուան վարիչները առանձին չեն ու իրենց ետին ունին խոշոր դրամատէրերու զանգուածը, բացի տիտղոսաւոր ազնուականներու շքախումբէն, որոնց հեղինակութիւնը քաղաքական կեանքին մէջ, շատ մեծ է տակաւին։ Կարելի է նոյնիսկ ըսել որ բուն անգլիացի ժողովուրդը յաճախ իր քուէն կուտայ ներկայ կառավարութեան, զանազան հարցերու մէջ, փոխանակ ծափ զարնելու այն ամէն «յեղափոխական» ձեռնարկներուն համար որոնք ներշնչուած են միշտ, համաձայն տիրող համոզումին, օտար գործակալներէ։ Այս եզրակացութեան կը հասնիք ակամայ, երբ մօտէն հետեւիք մամուլի արտայայտութիւններուն կամ լսէք զանազան միթինկներու մէջ արտասանուած ճառերը։

Կը մնայ տեսնել թէ ի՛նչ հետեւանք պիտի ունենայ «կարմիր ոսկի»ն անգլեւռուս յարաբերութեանց մէջ։

* * *

Տնտեսականէն ետք քաղաքական յաղթանակ մըն ալ շահեցաւ Պոլտուինի դահլիճը, Մուսուլի վէճին առթիւ։ Բրիտանական պաղարին բայց ճկուն դիւանագիտութիւնը գլուխ հանեց նախատեսուած արդիւնքը, որ լիովին կը գոհացնէ կարգ մը դրամատէրներու ակնկալութիւնները Միջագետքի մէջ։ Եղած զիջումները չեն նուազեցներ յաջողութեան արժէքը եւ Անգլիա այս խաղաղ լուծումէն ետք կրնայ, համաձայն իր բարի աւանդութեան, շահագործել այդ հողամասը իր ուզած ձեւով։ Կասկածէ դուրս էր արդէն որ Մուսուլը ամէն գնով պահելու անհրաժեշտութիւնը չէր բխեր լոկ բարոյական շարժառիթներէ։

Պահպանողական թերթերը մասնաւոր յօդուածներ նուիրեցին այս լուծման, շնորհաւորելով կառավարութեան ուղղութիւնը սկիզբէն մինչեւ վերջ։ Ազատականները եւ աշխատաւորականները գոհ չեն, վախնալով որ պետութեան եկամտացոյցը անտեղի ծախքերու պիտի ենթարկուի, հոգատարութեան հետեւանքով։

«Սընտէյ Թայմզ» շնորհաւորելէ յետոյ Մուսթաֆա Քէմալի դիւանագիտութիւնը, կ'աւելցնէ.— Յոյս ունինք որ այս համաձայնութիւնը պիտի ըլլայ առաջին փուլը երկու երկիրներու նոր յարաբերութեանց, որոնք բարեկամական եղած են միշտ։ Մեր բարեկամութիւնը Թուրքիոյ հետ դարերէ ի վեր կը շարունակուի եւ անիկա բնազդական է ու ճշմարիտ։ Վերջին տարիներու ընթացքին ծագած վէճերը արդիւնք են գժբախտ պատահարներու եւ երբեմն ալ, խոստովանինք, հետեւանք մեր սխալներուն։

Անցնելով փոքրամասնութեանց ապահովութեան հարցին, թերթը առոր համար ամէնէն էական կը գտնէ Թուրքիոյ բարի տրամադրութիւնները։ «Անարժէք են ամէն տեսակի երաշխիքները, եթէ կը պակսին այդ տրամադրութիւնները։ Մինչեւ հիմա ձեռք առնուած երաշխաւորութիւններն են որ ծնունդ տուին քրիստոնեայ փոքրամասնութիւններու տառապանքին»։

Ի՛նչ խօսք որ քարիւղի սիրուն սկսեր են շողոքորթել մարդասպանները հայրենիքը, գիծ քաշելով վերջին տասը տարիներու պատմութեան վրայ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ ԱՂՋԻԿԸ

I

Բռնուել մի երգ եմ առել շրթերիս,
Թնդում է իմ հոգին հիմա,
Յիշո՞ւմ էք, ընկերնե՛ր, Մայիս էր, Մայի՛ս,
Երկրում այն, ուր աւեր էր ու մահ . . .
Ուր մեռել էր վաղուց հորովելը զւարթ,
Ծաւալուն դաշտերը չոր, խոպան։
Ուր ցաւն էր կսկծում կարեվէր սրտերում,
Ուր ասին՝, «Կենդանի ապրողներ էլ չը կան . . .
Բայց եկա՛ն, Մայիս էր արդէն,
Նոր կեանքի առաւօտը լուսեղ,
Նոր խինդի, նոր ճիչի բերկրանքի զոյներով
Հայրենի դաշտերում ծաղիկն էր ծաղկել։
Ու եկա՛ն, կեանք ու շունչ սփռեցին ամենուր,
Հնչեցին երգերը հին ռազմի,
Շնչեցին գիւղերը քնից նոր արթնացող,
Զարթնեցին աւաններն բոլոր հին։
Երեւանն էլ ելաւ, բարձրացաւ,
Իր երգը նա ասաց աշխարհին,
Սուլեցին, ճչացին պոյեզղներն երկաթի,
Լուսաէջ նոր օրուայ աւետիսը բերին . . .

II

«Նայիրի երկրում արեւ է ծագել,
Լսեցէ՛ք, լսեցէ՛ք, լսեցէ՛ք.
Երեւանն իր տօնի զգեստն է հագել,
Եռագոյնը հեռուից տեսանք մենք։
Արագը չի լալիս խուլ ցաւից,
Մասիսը յուզմունքից արտասուեց,
Իսկ Զանգուն միամիտ մանկան պէս
Վազում էր, խնդաց ու ծիծաղեց։
Նայիրի երկրում բերկրանք կայ այսօր,—
Ճչացին պոյեզղները նորէն,—
Նայիրի աղջիկը պսակւում է այսօր,
Սասցէք կերոններ թող բերեն . . .»

III

Ու սուլեցին, անցան
Պոյեզղները թափով,
Ժողովուրդը ելաւ
Խինդ ու երգով, ծափով.
Շէն ու գիւղից ելան
Մեծ ու փոքր եկան,
Ողջունելու սիրով
Նայիրի աղջկան։
Եկան ճերմակ գլուխ
Ծերունիներ զողդոջ,
Եկան այրիացած
Հարս ու քոյրեր, մայրեր,
Որբ մանկիկներ եկան
Ինչպէս գարնան բողբոջ,
Եկա՛ն, եկա՛ն, լցւեց
Երեւանն ամբողջ . . .

IV

— Աւերների միջից ծնւող հայրենի՛ք,
Մոխիրներից մարմին առած հայրենի՛ք,
Որբի, ծերի, այրիների մխիթարանք,
Արիւններով զնուած, ազատ հայրենի՛ք։—
Երգ էր ձօնում ժողովուրդը հաւաքուած,
Էն մեծ օրին, Երեւանում ազմկոտ,
Ու Նայիրին երեք գոյնով զարդարուած,
Ժպիտ ունէր՝ լուսապսակ, արեւոտ . . .
Երջանիկ էր զգում իրեն Նայիրին,
Եւ հպարտ էր, եւ հզօր էր նա հիմա.
Ա՜հ, ոսկեղէն շքեղութիւնն այն օրի
Նրա հոգում յաւէտ անջինջ կը մնայ . . .

Թաւրիզ, Մայիս 28 — ԱՐԱՄ-ԳԱՌՕՆԷ

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Այս երեկոյ մեծ շուքով կը տօնուի Շապին Գարահիսարի հերոսամարտի 11րդ տարեդարձը։

Վերջին տասնեակ մը տարիներու պատմութեան քիչ շատ իրազեկներ, խորապէս կ'ըմբռնեն այս տօնին իմաստը։ Շ. Գարահիսարի օրհասական կռիւը եկաւ նոր օրերու Վարդանանց մը քանդակել հայ ժողովուրդի արիւնատառ պատմութեան մէջ։ Մինչեւ Յունիս 15 գրեթէ մոռցուած, լուռ ու մունջ Գարահիսարը, եռացող երգերու եւ վէրքերու փառաւոր Տարօնն ու Վասպուրականը, յեղափոխական Սուէտիան, եւ խաղաղ Եդեսիան շատ մը տեսակէտներով գերազանցեցին Վարդանանցը։

* * *

Դժուար է քանի մը սիւնակի մէջ պատկերացնել Շապին Գարահիսարի 23 օրուան հերոսամարտը, իր զարհուրելի դրուագներով։ Պիտի ջանամ ամփոփել գլխաւոր գիծերը։

1915ի գարնան սկիզբները, երբ արդէն սկսած էին գործադրել Բ. Դրան մեծ պատգամը՝ տեղահանութիւնները, Շ. Գարահիսարը դեռ հանդարտ էր։ Միայն զինուորական տարիք ունեցողները խուսափելէն կը հետապնդուէին։

Հետզհետէ պղտորեցաւ մթնոլորտը։ Ձերբակալութիւն, բանտարկութիւն, ծեծ եւն., սովորական դարձեր էին մեր քաղաքին մէջ ալ, նոր կ'իմանար Պոլսոյ ձերբակալութիւնները եւ գաւառներու տեղահանութիւնները։

Առտու մըն ալ կառավարութիւնը սկսաւ հաւաքել Գարահիսարի յայտնի դէմքերը, մինչ երիտասարդութիւնը կը սպասէր լաւագոյն առիթին, ինքզինքը պաշտպանելու համար։

Ոստիկաններ սկսան թափանցել Հայոց թաղը, ու դիւային նայուածքներ նետել անցնող դարձող Հայերուն։ Կորէն համբերեց երիտասարդութիւնը։ Ու երբ լսուեցաւ իր հարսին ու աղջկան լացն ու աղաղակը, գաւազանի հարուածներու տակ, ա՛լ կը լեցուէր համբերութեան բաժակը։

Ու Յունիսի գեղեցիկ առաւօտ մը երիտասարդութիւնը դուրս եկաւ իր նեղ ու մութ թաքստոցէն. զէնքեր արձակուեցան օդին մէջ։ Կառավարութիւնը շուարեցաւ անակնկալին առջեւ։

Հայ ապստամբները քանի մը վայրկեանի մէջ խմբուեցան ու կառավարութեան շէնքը մտնելով, խորտակեցին երկաթակուռ դուռները, ու կրցան ազատել 40ի մօտ շղթայակիր բանտարկեալներուն մէկ մասը, որոնք պիտի գնդակահարուէին մէկ օրէն միւսը։

Այստեղ մեր առաջին զոհը եղաւ երիտասարդ յեղափոխական Շապուհ Օզանեանը։

Կառավարութիւնը ցրուած էր, պետական կարեւոր անձեր ապաստանեցան Գարահիսարի մօտակայ արուարձաններն ու այգեստանը, այնպէս որ Հայ մարտիկը գրեթէ հակառակորդ չունէր։ Այս վիճակը շատ նպաստաւոր եղաւ քաղաքին միւս մասը —Պաղչաները— ապրող հայրենակիցներու համար, որոնք կրցան միանալ։ Պատմական բերդը, որ քիչ յետոյ միամսեայ պատսպարանը պիտի դառնար ապստամբներու ու անոնց ընտանիքներուն, կը գտնուէր քաղաքին հիւս. արեւմտեան մասը։ Անոր ստորոտը հաւաքուեցան Հայերը, ինքնապաշտպանութեան երկրորդ օրը, երբ քաղաքը վտանգաւոր կը նկատուէր իբրեւ ապստամբութեան կեդրոն, քանի որ բերդը, երբ գրաւուէր Թուրքերու կողմէ, կրնար մեծ պատուհաս մը դառնալ Հայերու գլխուն, ինչպէս եղաւ Թուրքերու գլխուն։

Շարժման ղեկավար մարմինը որոշեց բերդը ապաստանիլ, երբ արդէն քաղաքը բոցերու մէջ էր։

Հոն շուտով կազմակերպուեցան կանոնաւոր բանակի մը յատուկ անհրաժեշտ գործերը։ Պարէնաւորման մարմին, զինուորական ղեկավարութիւն, փոխադրութեան մարմին, բժշկական-վիրաբուժական մարմին, հիւանդանոց, հեռախօս, հետախոյզ եւլն.։

Մէկ շաբաթ վերջը, երբ հրդեհը քաղաքը մոխրակոյտի վերածած էր, Սեբաստիայէն եւ Երզրումէն հասած զօրաւոր բանակ մը պաշարեց բերդը, երեք շղթաներով։

Բերդի ղեկավարներէն աչքի կը զարնէին Վահան Հիւսիսեան (ընդհ. վարիչ), Ղուկաս աղբար (զինուորական), Յակոբ Պօղոնալեան (պարէնաւորում), Խոսրով Էֆէնտի, Երուանդ Վեցիկեան, Գարակէօզեան, Մարկոսեան, Սեդրակ, Միսաք Հիւսիսեան, Չնքուշեանց Գասպար եւլն.։

Այս շարքէն նախապէս ձերբակալուած էին Թիւթիւնճեան եղբայրները, Վ. Վեցիկեան, Ա. Պօղոնալեան եւ ուրիշներ։

Կռիւին երկրորդ շաբաթը, կառավարութեան կողմէ հաշտութիւն առաջարկուեցաւ։ Մասնաւոր պատգամաւոր մը անձնատուութեան փոխարէն կը խոստանար ապահովութիւն անձի, ստացուածքի եւ ամէն քաղաքացիական իրաւունքներու։ Խոստումները գրաւոր էին ու կ'առաջարկուէին «Մեծ Սուլթանի հպատակներուն»։ Ապստամբները ընթացք չտուին, միշտ մեծ յոյս ունենալով արտաքին աջակցութիւններու վրայ։ Ռուսական բանակը ետ-առաջ կը խաղար։ «Երբ մենք գողութեան ըլլենք, լուսինը աղջի իրիկունը կ'ելլէ»։ Ցեղ իմացանք որ ռուսական բանակը կը նահանջէր, Մուրատը հնարաւորութիւն չունեցաւ մեզ միանալու, ոչ ալ Անդրանիկը։

15րդ օրը, այլեւս յուսահատական էր կռիւը, կարծես սպառելու համար միայն պարէնը։ Բայց չէին ալ ուզեր վերջացնել, քանի որ ամէն օր գոգերով ոսկի եւ արծաթ դրամներ կը ձուլէին, կապար պատրաստելու համար։

Կառավարութիւնը լուր հասուներ մեր վիճակէն, ու հետզհետէ կ'ամրացնէր իր ճակատը, թնդանօթներ ալ զետեղելով։

Քսան երեքերորդ օրը զէնքի ձայները ցանցառ էին, հայ մարտիկները կարծես միայն իրենց գոյութիւնը կ'ուզէին յայտնել յուսահատական այդ վայրկեաններուն։

Գիշեր էր։ Ռազմիկները գիմեցին իրենց ընտանիքներու քով մը բայրնները, վերջին համբոյր եւս դրոշմեցին իրենց կնոջ զաւակներուն, ճակտին, ու իրարու քանչիւրը մէկ մէկ թղթէ ծրար յանձնեց ընտանիքի երիցագոյն անդամին, բաներ մը փսփսալով։ Թոյն էր։

Ու կէս գիշերի մօտ, քանի մը խումբերու վերածուած վար իջան բերդէն, ու իրարու թրքական անուններ տալով, իրենց մէկ կարեւոր մասը կրցաւ կտրել պաշարման շղթան։ Իրենց անցած տեղերը կը ցրուէին սպանուած թուրքեր... «Եթէ Թուրքերը կը գտնեն մեր կիներու ու երախաներ

ՀԱՐՍԸ 11 ՏԱՐԵԿԱՆ, ՓԵՍԱՆ 62 ՏԱՐԵԿԱՆ

Ամերիկայի Ֆլօրիտա նահանգին ամուսնական օրէնքը տարիքի սահման չի դներ ծնողքին հաւանութեամբ կատարուած ամուսնութեանց համար։ Յունիս 9ին յիշեալ նահանգի Թամփա քաղաքին մէջ ամուսնացան Օր. Մէյրի Լի Ճանսըն, 11 տարու եւ մեծահարուստ ծերունի մը, Ալպերթ Տրիկըրզ, 62 տարու։ Ամբողջ քաղաքը վրդովուած է այս հրէշային միութեան դէմ եւ ժողովուրդը քաղաքապետարան դիմելով պահանջեց որ ջնջուի այս ամուսնութիւնը։

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԸ

(ՅՈՒՇԵՐ)

1914ի դղրդագին ամառն էր, մեծ պետութիւնները թնդանօթին եւ գնդացիրին յանձնած էին տարիներու իրենց մրցակցութեան ու թշնամանքին ահագին գործը:

Թուրքիան կռիւի չէր մտած տակաւին, բայց Ցուլխեան ընդհ. զօրաշարժը անսահման ռազմակայանի մը վերածեր էր երկիրը: Պոլսէն մինչեւ Կարին ու Մուսուլ եւ բոլոր զօրաբանակային կեդրոններու մէջ, հետզհետէ կը կուտակուէին տասնեակ հազարաւոր զինուորներ, լեցնելու համար թրքական գունդերու շարքերը: Խանդավառութիւնն ու պարտաճանաչութեան զգացումը՝ հաւասար չափով վարակեր էին թուրք եւ անխտիր բոլոր ժողովուրդները: Հայերը առաջիններէն էին՝ իրենց պարկեշտութիւնն ու ուղղամտութիւնը առանց սեթեւեթի հրապարակ նետողներուն մէջ:

Իբրեւ պահեստի սպայ, հրաման ստացած ըլլալով 10րդ զօրաբանակին միանալ, Օգոստոսի վերջը Հաճընէն ճամբայ ելայ դէպի Սեբաստիա, անցնելով պատմական Շարէն ու Ազիզիյէէն:

Այդ օրերուն Սեբաստիան զինուորական եռուզեռով մը կը եռալկուէր: 10րդ զօրաբանակին մաս կազմող 30րդ զօրաբաժնի 88րդ, 89րդ, եւ 90րդ հետեւակ գունդերը շատ ինքնատիպ կերպարանք մը տուեր էին գաւառիկ ու ձեւոտ քաղաքին:

Շուտով այս երեք գունդերը Կիրասոն մեկնեցան, որովհետեւ թրքական սպայակոյտը ռուսական յարձակողական մը վախ ունէր Սեւ ծովու ափերուն վրայ:

Մեր զօրամասը 90րդ գունդի 3րդ գումարտակն էր:

Սեբաստիան թողուցի քիչ մը կարօտանումով եւ յուզումով: Հայաշատ քաղաքը ոգեւորեր ու հափշեր էր զիս: Հոն հանդիպեր էի գաղափարի ընկերներու եւ բարեկամներու:

Կիրասոն հասնելէ առաջ, պէտք էր իջեւանել Շապին-Գարահիսար: Ծանօթներ չունէի սակայն այնտեղ, որով ուղեցի «Ազատամարտ»ի թղթակից ու թղթակալ Վահան Հիւսիսեանը գտնել, որուն անունը գիտէի թերթի նամակատուփի բաժինէն:

Շապին-Գարահիսարի այն գլխաւոր փողոցն ի վեր որ շուկան կը տանի, հարցուցի իր մասին: Ցոյց տուին Թաշ-Խանը, հայ առեւտրականներու բոյնը: Բայց Վահանին փոխարէն ուրիշ հայրենակիցներ ընդունեցին զիս, խոստանալով որ երբ վաճառատուն վերադառնայ, կը յայտնեն իմ այցելութիւնը:

Երեկոյեան դէմ էր, գումարտակի պաշարեղէնը ապահովելով զբաղած էի, երբ նկատեցի գեղադէմ ու շատ մաքուր հագուած երիտասարդ մը, որ շուրջս եղած զինուորներէն կ'ուզէր սորվիլ ինքնութիւնս: Ձեւակերպութեան ժամանակ չմնաց, իսկոյն իրարու մօտեցանք եւ ծանօթանալէ յետոյ գացինք տեսակցութեան:

Անակնկալ առիթ մըն էր որ մեզ կը միացնէր: Կասկածի կամ տարակուսանքի տեղի չկար: Փոթորկալից եւ արիւնոտ ամիսներ էին: Օրերը աւելի մռայլ ու անդոհական կը թուէին հայութեան համար: Դեռ անորոշ էր թէ ո՞ւր կ'ընթանար Թուրքիան եւ ի՞նչ ապագայ կը սպասէր մեր անպատրաստ ժողովուրդին:

Մեր խօսակցութիւնը շատ երկար չտեւեց, բայց մենք որոշեցինք շարունակել զայն գրով, քանի որ դրացի շրջան մը տեղաւորուելու կ'երթայի գունդիս հետ:

Յաջորդ առտու հեռացանք Շապին-Գարահիսարէն: Թամզարայի կարմրաթուշ հայուհիներուն աղուոր ժպիտը Թամ-Ցէրէի անդնդախոր ձորերու մառախուղին ետեւ նօսրացաւ ու անյայտացաւ:

Մեր գունդը մինչեւ ծովեզերք իջնելու հնարաւորութիւն չունեցաւ, այլ հաստատուեցաւ Կիրասոնէն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ Թաշ-Խան գիւղը:

Թաշ-Խանէն էր որ Վահան Հիւսիսեանի հետ թղթակցեցայ ատեն մը:

Թուրքիան պատերազմի սկսած ըլլալով, կառավարութիւնը կը մտածէր Շապին-Գարահիսարի հայկական թաղը գունդի մը յատկացնել, ձմեռելու նպատակով: Այս խնդիրը ահագին մտատանջութիւն եւ երկիւղ պատճառած էր ժողովուրդին, եւ Վահանը ցաւատանջ եւ եղերական բոյէն կը նկարագրէր ուժեղ եւ խորհրդաւոր նամակով մը: Կը յիշեմ դեռ իր մարգարէաշունչ բառերը,— «... Թուրք գունդի մը բանակումը հայկական թաղին մէջ՝ մեզի համար զարհուրելի երկունքի մը եւ անօրինակ գողգոթայի մը նախասկիզբն է»:

Դէպքերը տարբեր դարձուածք առին: Թուրք գունդերը մէկ-մէկ անգամ եւս եկան գիշերել Շապին-Գարահիսար, փութալու համար Կովկասեան ճակատը:

Նոյն բերումով էր որ կրկին մտայ Շապին-Գարահիսար:

Վահան Հիւսիսեանը անծանօթ մը չէր այս անգամ: Ժամանակ գտայ իր ընթրիքը կիսելու: Զինքը տեսայ իբրեւ ընտանիքի աւագ որդի եւ իր կարգին ընտանիքի պետ: Վահանը նաեւ գրական եւ նկարչական որոշ տաղանդ ունէր: Իր մատենադարանը հարուստ էր արեւմտահայ եւ արեւելահայ լաւագոյն հրատարակութիւններով:

Ընթրիքէն ետքը զիս առաջնորդեց Հմայեակ Գարակէօզեանի տունը, ուրտեղ հաւաքուեցան այն գիշեր քաղաքին բոլոր ականաւոր դէմքերը: Խօսեցանք եւ վիճեցանք օրուան անցքերուն, հայութեան ճակատագրի եւ բախտի մասին: Աննախընթաց պայծառութիւն մը եւ իմաստութիւն մը նստած էր այս հայրենասէր, յեղափոխական եւ առաքինի տղոց հոգիին մէջ:

Ամէնքը անխտիր համոզուած էին՝ որ սեւ, արիւնոտ օրեր կը մօտենային հայութեան եւ կ'երդուընային իրենց «փոքր» կեանքերը չխնայել ի հարկին:

... Եւ այդ օրերը չուշացան: Եթէ դառն ու մահացու եղան անոնք մեր ամբողջ ժողովուրդին համար, Շապին-Գարահիսարը սակայն եկաւ դիւցազնական, սեւ պարով մը դիմագրաւել զանոնք: Վահան Հիւսիսեանները ու Հմայեակ Գարակէօզեանները, Ղուկասեանները ու Պուռնազեանները իրենց նման հարիւրաւորներու հետ մեր մարտական սերունդի հերոսական զինուորները եղան,— զինուորներ արիարանց, ազատութեան եւ հայրենիքի:

ՀԱՅ ԳՆԴՈՒՆԻ

... պատուին իւրաքանչիւրին փոխարէն մենք կ'աւերենք մէկ մէկ թուրք աւան»:

Առաւօտուն կանուխ, [illegible] բերդին վրայ կը ծածանէր ճերմակ սաւան մը:

Բանակը խուժեց վեր, արիւնը ... մէջ լճացած, բայց անոնք չկրցան գործել նոյն համեմատութեամբ ոճիր: Թերեւս ... [illegible] երիտասարդութեան ... իր հետեւանքը ունեցաւ:

Այսպէս վերջացաւ Շապին-Գարահիսարի հերոսամարտը, առանց կուսակցական վէճի կամ ... փառութեան:

* * *

Վասպուրականցիները, Սուէտիացիները եւ Եդեսիացիները այս տարի մոռացութեան տուին իրենց հերոսամարտներու տարեդարձը: Բայց մենք Շապին Գարահիսարցիներս գուրգուրանքով կը պահենք մեր սրտերուն մէջ այն [illegible] անունները, եւ յառաջիկայ տարի Յունիս 15-20ին կ'ուզենք տօնել, փարիզի ամենախոշոր սրահներէն մէկուն մէջ, չորս հերոսամարտներու 12րդ տարեդարձը:

Յ. ՊՈՒՐՆԱԶԵԱՆ

ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԳԻՐՆԵՐ

Մերձաւոր Արեւելքի ժողովուրդներուն մօտ կատարուած քաղաքական, ընկերային որ եւ է փոփոխութիւն իր անխուսափելի անդրադարձումը կ'ունենայ մեր ճակատագրի վրայ: Անհրաժեշտ է բաց աչքով հետեւիլ այդ փոփոխութիւններուն, գէթ կարենալ տեսնելու համար այն կացութիւնը, որուն կ'ենթարկուինք անոնց հետեւանքով, անկախ մեր կամքէն:

Թերթերը քանի մը լուրեր արձանագրեցին եւ լռեցին: Անգլօ-ռուս դաշնագիր՝ Մուսուլի խնդրին շուրջ, Ֆրանքօ-թուրք դաշնագիր՝ Սուրիոյ սահմանագլխի վերջնական գծման շուրջ եւ Սուրիոյ վարչական բաժանումներ: Վերջին երկուքը ուղղակի եւ անմիջական ազդեցութիւն ունին սուրիահայերուն վրայ:

Ֆրանքօ-թուրք դաշնագիրը իր ծանօթ մասերով կը ձգտի կանոնաւորել Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ յարաբերութիւնները: Կը ճշդուին երկու պետութեանց սահմանները, կ'իրականացուին 1920ի Ֆրանքլէն Պուեյոնի կնքած դաշնագրին կարգ մը մասերը, տնտեսական յարաբերութեանց կարգ մը ձեւեր կը մշակուին: Սահմանագլխի սրբագրութիւնը կը կատարուի ի վնաս Սուրիոյ, քիւսիսահարաւային կողմը գտնուած քանի մը գիւղեր կը կցուին Թուրքիոյ: Խորքին մէջ մեծ փոփոխութիւն մը չէ: Թուրքիան չէ կրցած Պաղտատի երկաթուղին ամբողջութեամբ իր սահմաններուն մէջ առնել եւ ազատել զինուորական փոխադրութիւնները առանց Սուրիոյ (իմացիր ֆրանսայի) հաւանութեան կատարելու իր նեղ վիճակէն. բայց միւս կողմէ կը պահէ Սուրիոյ բաղդատմամբ սահմանագլխի ռազմական այն առաւելութիւնները որ կ'ապահովէր սահմանագլխի լեռնաշղթան: Սուրիոյ հիւսիսային սահմանները բնականօրէն անպաշտպան են. Թրքական թնդանօթները կը տիրեն սուրիական դաշտերուն եւ նոյնիսկ հիւսիսային Սուրիոյ կեդրոնին՝ Հալէպին, ուրկէ հազիւ 5-6 ժամուան հեռաւորութիւն ունին Թուրքիոյ սահմանները. (վերջին սահմանային սրբագրութիւնով այս հեռաւորութիւնը աւելի փոքրացած պէտք է ըլլայ, որովհետեւ Թուրքիոյ կցուած գիւղերը կը գտնուին ճիշտ Հալէպի հիւսիսային կողմերը):

Դաշնագրին միւս կարեւոր մասը կը վերաբերի Ալէքսանտրէթի շրջանի վարչական կազմակերպութեան: Ասկէ վեց տարի առաջ Ֆրանքլէն-Պուեյոնի կնքած դաշնագրին մէջ Ֆրանսայի կողմէ խոստում կար ինքնօրէն վարչութիւն տալ Ալէքսանտրէթի սանճաքին, որուն բնակչութեան մեծամասնութիւնը, թրքական տեսակէտներու համաձայն թուրք է: Ժուվընէլ եւ Սարօ այդ խոստումը իրականութեան փոխեցին եւ ասկէ քանի մը ամիս առաջ ինքնավար հռչակեցին այդ սանճաքը: Այս քայլը մեծ հարուած կուտայ Սուրիոյ միութեան եւ ամբողջականութեան, եւ ձեռնտու է Թուրքերուն: Բարոյական տեսակէտով նախ անոնք իրաւունք ձեռք բերած կ'ըլլան իրենց սահմաններէն դուրս գտնուող հողամասի մը վրայ ազդեցութիւն բանեցնելու, ցեղակիցներ ունենալու պատրուակին տակ: Քաղաքական տեսակէտով անոնք նպաստաւոր դաշտ մը ստեղծած կ'ըլլան Սուրիոյ մէջ իրենց փրօփականտին, պատեհութիւն կ'ունենան առանց շատ դժուարութեան նեղը ձգելու հոգատար պետութիւնը, վարկաբեկելու համար զայն ժողովուրդի աչքին: Չեն կրնար մոռցուած ըլլալ տակաւին թրքական հրոսակային շարժումները վերջին 3-4 տարուան ընթացքին Գըրըգ-խանի եւ շրջականներուն մէջ, սպանութիւնները, կողոպուտները, գիւղերու վրայ յարձակումները: Ալէքսանտրէթի ինքնավարութեամբ այս բոլորը աւելի կը դիւրանան, երբ Թուրքերը շահ մը եւ օգուտ մը տեսնեն անոնց մէջ:

Տնտեսական գետնի վրայ, ինքնավարութիւնը կրնայ ունենալ մեծ ազդեցութիւն: Արդարեւ Սուրիան երեք նաւահանգիստներ ունի միայն, Ալէքսանտրէթ, Տրիպոլիս եւ Պէյրութ: Վերջին երկուքը Մեծն-Լիբանանի մաս կը կազմեն. երբ առաջինն ալ Սուրիայէն կտրուի, ամբողջ Սուրիան, Դամասկոսով, Հալէպով եւ դէպի արեւելք տարածուած ամբողջ հողամասով որ եւ է ծովային ելք չունենար եւ հետեւաբար իր արտաքին յարաբերութիւններուն մէջ կը դադրի ազատ շարժումներէ: Այս վիճակին ամբողջական հետեւանքները ճշդել կարենալու համար, պէտք էր գիտնալ տնտեսական փոխադարձ յարաբերութիւններու այն վիճակը, զոր ֆրանսան ստեղծած է կամ կ'ուզէ ստեղծել Սուրիոյ Դաշնակցութեան չորս պետութիւններուն (Դամասկոս, Հալէպ, Ալաուիթ, Ալէքսանտրէթ), եւ Մեծն-Լիբանանի միջեւ: Այդ յարաբերութիւնները ի հարկէ չեն կրնար իբրեւ բոլորովին անկախ պետութիւններու տնտեսական յարաբերութեանց ձեւը առնել, քանի որ բոլորին հոգատարը մէկ է: Բայց քանի անջատումը եւ անկախութիւնը ժամանակի ընթացքին կ'երկարի, նոյնքան ալ անոր ստեղծած զգացումը կը դառնայ բնական եւ ուժեղ եւ հետեւաբար դժուար կ'ըլլայ նաեւ հաշտեցնել աշխարհագրական դիրքով առաւելութիւններ ներկայացնող հողամասերու տնտեսական շահերը: Այս գիտակցելով է որ ապահովաբար Սուրիոյ ըմբոստները, Տիւրզիները եւ անոնց կողքին գտնուող անկախ Սուրիոյ կողմնակիցները կը բողոքեն Մեծն-Լիբանանի անջատման դէմ եւ կը պահանջեն ամբողջ Սուրիոյ միութիւնը:

Ալէքսանտրէթի Նահանգը ինքն իր մէջ տնտեսական ամբողջութիւն մը չի կազմեր, մեծ մասամբ լեռնոտ եւ անմշակ հող է, մանաւանդ Նահանգին հայաբնակ շրջանը, Քէսապն եւ Սուէտիան: Իր գլխաւոր առաւելութիւնը նաւահանգիստի առաւելութիւնն է. ժամանակի ընթացքին իր շրջանին մէջ կրնայ լաւագոյնը ըլլալ եւ դառնալ օր մը Սուրիոյ, Միջագետքի, հարաւ Արեւելեան Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի ներածման եւ արտածման յարմարագոյն կեդրոնը: Անջատումով կը պակսեցնէ իր ընդարձակման կարելիութիւնները. ընդհակառակը կ'օգտուին Պէյրութն ու Տրիպոլիսը, որոնք երկաթուղիով ալ երկրին ներքնամասին կապուած ըլլալու առաւելութիւնը ունին միւսին վրայ:

Ինչպէս բռնազբօսիկ ու արուեստական եղած էր զօր. Կուրօյի օրով Սուրիոյ երեք պետութիւններու բաժանումը եւ կ'ապահովէր միայն հոգատար պետութեան քաղաքական շահերը, նոյնպէս բռնազբօսիկ է Ալէքսանտրէթի Նահանգին ինքնավարութիւնը, որ կը թուի յառաջ եկած ըլլալ միայն Թուրքիան սիրաշահելու քաղաքականութենէն: Հոն ապրող մեր ժողովուրդին ապահովութեան, քաղաքական եւ տնտեսական շահերու տեսակէտէն կարելի չէ օգտակար նկատել այս վարչաձեւը: Ճիշդ է որ կ'ունենանք մէկ-երկու ներկայացուցիչներ Նահանգին ներկայացուցչական մարմինին մէջ, մեր հայրենակիցները կրնան կարգ մը պաշտօններ ալ ձեռք բերել, բայց քանի որ Նահանգին բնակչութեան համեմատական մեծամասնութիւնը թուրք է, եւ Թուրքիոյ ազդեցութիւնը Նահանգին վրայ պիտի տիրէ հետզհետէ աւելի ուժեղ, նախընտրելի էր մեզի համար ամբողջ Սուրիոյ բնակչութեան 4 առ 100 մասը կազմել, քան թէ անոր մէկ անջատ մասին 13 կամ 15 առ 100ը եւ դէմը գտնուիլ իր ամբողջ ձգտումներով եւ ճիգերով մեզի թշնամի տարրի մը կամ անոր պաշտպաններուն:

Լ. ՉՈՐՄԻՍԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ.— Խնդիրը աւելի լուսաբանելու համար, կը հրաւիրենք Սուրիոյ մեր աշխատակիցները որ իրենց տեսակէտը պարզեն:

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ԺԸՆԵՒԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

(Շարունակութիւն Ուրբաթի Թիւէն եւ վերջ)

6.— Ժողովը կը կարծէ որ ինքնութեան թուղթի համար գաղթականին բնակած երկրին պետութեան կողմէ գանձուած տուրքը պէտք չէ ազգային անցագրի տուրքէն աւելի բարձր ըլլայ:

7.— Ժողովը կը յանձնարարէ կառավարութիւններուն՝ ձրի կատարել մուտքի, ելքի եւ թրանզիթի զանազան «վիզա»ները աղքատ գաղթականներուն, Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի կամ զանազան երկիրներու մէջ անոր ներկայացուցչութեանց յանձնարարութեան վրայ:

Ընդհանուր կերպով փափաք կը յայտնէ, որ կառավարութիւնները նպաստաւոր ընդունելութիւն ընեն, յիշեալ «վիզա»ներու տուրքերը ի հարկին զեղչելու մասին Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի առաջարկներուն:

8.— Ժողովը փափաք կը յայտնէ որ բոլոր կառավարութիւնները նպաստաւոր կերպով նկատի առնեն Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի առաջարկները՝ մասնաւոր դիւրութիւններ տալու երկրի մը մէջ աշխատանք գտնող գաղթականներու փոխադրութեան համար:

9.— Բացի այն տուրքերէն, որոնք ամէն երկրի մէջ, ազգային օրէնսդրութեան համաձայն, կը գանձուին թէ ռուս եւ հայ գաղթականներու ինքնութեան վկայագիրներուն համար, որոնք սկզբունքով մէկ տարիէն աւելի պէտք չէ արժէք ունենան, թէ ինքնութեան թուղթի կամ բնակութեան արտօնագրի համար, հինգ ֆրանք ոսկի դրամի տուրք մը պիտի գանձուի ի նպաստ Ազգերու Դաշնակցութեան ստեղծած շրջուն դրամագլխին:

Այս տուրքը պիտի գանձուի պետութեանց ուզած ձեւով, յիշեալ վաւերաթուղթերու մէկը կամ միւսը եւ կամ երկուքն ալ տուած ատեն, այնպէս որ բոլոր ռուս եւ հայ գաղթականները վճարեն այդ տուրքը (բացառութիւն կը կազմեն աղքատները):

10.— Համաժողովը կը յանձնարարէ միջոցներ ձեռք առնել, որպէս զի գաղթական մը տարին մէկ անգամէ աւելի չվճարէ վերոյիշեալ տուրքը:

11.— Համաժողովը կը պնդէ զանազան կառավարութեանց մօտ, թէ՛ ինքնութեան վկայագրի գործածութիւնը ընդհանրացնելու, թէ՛ իւրաքանչիւր գաղթականի կողմէ տարեկան տուրքի վճարումը ապահովելու համար:

12.— Հինգ ֆրանք ոսկեդրամի գանձումը ապահովելու համար, կառավարութիւնները կամ շահագրգռուող մարմինները պիտի հրաւիրուին հայթայթելու այս արժէքը ներկայացնող դրոշմաթուղթ մը՝ հրատարակուած Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու Բարձր Պատուիրակին կողմէ, դրոշմաթուղթ՝ որ պիտի փակցուի ինքնութեան վկայագրի, ինքնութեան թուղթի կամ բնակութեան արտօնագրին վրայ, եւ պիտի ջնջուի այս վաւերաթուղթերէն մէկն ու միւսը տուող իշխանութեան կողմէ:

13.— Շրջուն դրամագլուխին հասոյթներ հայթայթելու համար, Ժողովը կը յանձնարարէ որ պետութիւնները մասնաւոր աջակցութիւններ ընեն՝ իրենց երկրէն մեկնող կամ իրենց երկիրը դարձող որոշ թիւով գաղթականներու փոխադրութեան եւ տեղաւորման ծախքերը գոցելու համար:

Համաժողովը կը յանձնարարէ որ ներկայ կարգադրութիւնը ընդունին Համաժողովին մէջ ներկայացուած պետութիւնները, Ազգերու Դաշնակցութեանց անդամները ինչպէս նաեւ ոչ-անդամները:

Համաժողովը միւս կողմէ կը հրաւիրէ Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականներու Բարձր Պատուիրակը եւ Աշխատանքի Միջազգ. Գրասենեակի նախագահը՝ շարունակել իրենց բանակցութիւնները կառավարութեանց հետ, իբրեւ կանխավճար ձեռք բերելու համար գաղթականներու տեղաւորման անհրաժեշտ եւլն. միջոցները, մինչեւ որ ներկայ Կարգադրութեան մէջ նախատեսուած տուրքերը գանձուին:

Եւ փափաք կը յայտնէ որ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովի յառաջիկայ նստաշրջանին մէջ կառավարութեանց ներկայացուցիչները ի վիճակի ըլլան յայտնելու ներկայ Կարգադրութեան առթիւ իրենց ձեռք առած միջոցները:

ԺԸՆԵՒ, 12 Մայիս 1926

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Աթաեան, հայ կռփամարտիկը որ Սպանիա գացած էր մրցելու, վերադարձաւ պարտուած:

Մեր հայրենակիցը մինչեւ հինգ ռաունտ աւելի քան հաւասար խաղ մը ունենալէ վերջ, աչքէն վիրաւորուելովս, ստիպուած է խաղը ձգել: Երեք հազար ներկաները ծափահարեցին թէ յաղթական Լաֆինէօրը եւ թէ մեր հայրենակիցը:

Հ. Թ.

*** Ֆրանսայի ախոյեան Ժօրժ Քարփանթիէ, որ Ամերիկա կը գտնուի կէտերով պարտուած է Թօմի Լաֆրան ամերիկացիէն:

լիճին համաձայնութեամբ, ասկէ զատ վէթօի իրաւունք պիտի ունենայ Խորհրդարանի որոշումներուն դէմ, պիտի կրնայ պիւտճէն վաւերացնել, ինչպէս երբեմն Աւստրիոյ կայսրը, եթէ խորհրդարանը որոշ պայմանաժամի մը մէջ չընդունի զայն: Դահլիճը իրաւունք պիտի ունենայ, խորհրդարանի նստաշրջանէն դուրս, ամէն կարգադրութիւն ընելու, հրովարտակներով, ու որովհետեւ նստաշրջանը տարին չորս ամիս միայն որոշուած է, Նախարարութիւնը տարին ութը ամիս իր բացարձակ կամքով պիտի կառավարէ երկիրը: Ու առաջին առթիւ, Պարթէլի դահլիճը ծրագրած է մինչեւ Յունուար 1 արձակուրդ տալ խորհրդարանին: Այս բոլորը կ'ըլլան Փիլսուտսքիին ճամբայ բանալու համար դէպի դիկտատորութիւն:

Հրեաներու թրքացումը

Պոլսոյ հրեայ մտաւորականները ծրագրած են կազմել «Թուրք-Հրեաներու օճախ» մը, որուն նպատակն է թրքաբանութիւնը տարածել, «Թիւրք օճաղ»ներու ծրագրին հիման վրայ: Նախաձեռնողներն են Ավրամ Գալանթի եւ Զէքի պէյ Ալիօն: Ասկէ զատ Թուրք եւ հրեայ միութիւն մը կազմուած է, Եօնուս Նատի պէյի նախագահութեամբ, երկու տարրերուն միջեւ մերձեցում առաջ բերելու համար:

Նոր խստութիւններ

Պոլսոյ օտար եւ մասնաւոր վարժարաններու արտօնագիրները պիտի փոխուին եւ այն դպրոցները, որ դպրոցական նոր տարեշրջանին սկիզբը հանրապետական կառավարութեան արտօնագիրը ստացած չըլլան, չպիտի կրնան վերաբացուիլ:

Կրթական քննիչները ներկայ կ'ըլլան վերոյիշեալ դպրոցներու տարեկան քննութեանց, որոնց աւարտելէն վերջ տեղեկագիրներ պիտի տան կրթ. գործավարութեան: Հայ վարժարաններու քննութիւնները սկսած են Յունիս 17ին:

Զինովիեֆի դէմ

Լենինկրատի համայնավար կուսակցութեան կոմիտէի ժողովին մէջ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որով անգամ մը եւս կը դատապարտուին Զինովիէֆի ուղղութիւնը եւ ընդդիմադիրներու մեքենայութիւնները, որոնց դէմ ազդու միջոցներ ձեռք պիտի առնուին:

Աքսորեալ Հայերը

Հինգ ամիս առաջ իբրեւ համայնավար Աթէնքէն Անաֆի աքսորուած հինգ Հայեր՝ Յ. Սուքիասեան, Օ. Բէլթէեան, Ա. Գարասանլեան, Զամչեան եւ Ս. Միսաքեան հելլէն իշխանութեանց եւ մարդկային իրաւունքներու պաշտպան լիկայի նախագահին հեռագիր մը ուղղելով կը յայտնեն թէ համայնավարութեան հետ ոչ մէկ յարաբերութիւն ունին եւ կը խնդրեն որ դատարան կանչուին կամ ազատ ձգուին:

Միշտ «փախստական»ի պատմութիւն

Պոլսոյ մէջ, յանձնակատար Արամ Մաթէոսեան 7 տարի, միթար Յակոբ եւ ոսկերիչ Գառնիկ 5ական տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան, «փախստական» Մարտիրոս Պարսամեանի Պոլիս մուտքը դիւրացուցած ըլլալու ամբաստանութեամբ, իսկ Պարսամեան սահմանէն դուրս հանուեցաւ:

Ֆաքիրին դատը

Հինգշաբթի օր տեղի ունեցաւ ֆաքիր Թահրա պէյի դատավարութիւնը: Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ Փետր. 12ին հայ ֆաքիրը հրաւիրուած էր կապրիէլ փողոց ռուսական ճաշարան մը, այս վերջնոյն տիրոջ կողմէ: Կային նաեւ ուրիշ երկու հրաւիրեալներ, որոնք առտուան դէմ մեկնեցան: Սեղանի առջեւ մնաց միայն Թահրա պէյ, որու մեկնած պահուն ներկայացուեցաւ հաշիւը՝ 779 ֆրանք, 360 ֆրանքը միայն շամփանեայի համար: Ֆաքիրը մերժեց վճարել, իբրեւ հիւր, որուն վրայ կռիւ ծագեցաւ իր և ռուս կառսօններուն միջեւ:

Դատարանին առջեւ Ֆաքիրը պատմեց դէպքը եւ իբրեւ հատուցում 250,000 ֆր. պահանջեց, ըսելով որ դէպքին յաջորդ օրը պայմանագրուած էր սեկնիլ Լիօն՝ տեղւոյն Հայ կարմիր Խաչին ի նպաստ ներկայացում մը տալու համար, որմէ պիտի գոյանար 50,000 ֆր.: Սակայն դէպքէն վիրաւորուած ըլլալով չկրցաւ Լիօն երթալ: Վկաներէն մէկը ըսաւ թէ այդ պայմանագրութիւնը շինծու է, որուն վրայ Թահրա պէյ պատրաստակամութիւն յայտնեց անմիջապէս դատարան ներկայացնելու զայն: Նախագահին հարցումին վրայ, հասկցուեցաւ որ պայմանագրութիւնը պաշտօնապէս արձանագրուած չէր, որով ֆաքիրը պիտի ստիպուի քանի մը հազար ֆրանք վճարել իբրեւ արձանագրութեան ծախք:

Ճաշարանատէրը 10,000 ֆր. կը պահանջէ կոտրած-թափածներուն իբր հատուցում: Վճիռը պիտի տրուի 15 օրէն:

Վրացիները անպարտ արձակուած

Վրացի մենշեւիկներու եւ պոլշեւիկներու կռիւին դատը տեղի ունեցաւ նոյն օրը: Վեց ուսանողներ կ'ամբաստանուէին Վէշափէլին (որ սպաննուեցաւ) եւ ընկերը ծեծած ըլլալու յանցանքով: Վկաները չկարենալով հաստատել ծեծի պարագան, դատարանը անպարտ արձակեց ամբաստանեալները:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՑԸ 2.30ի պիտի ծախուի Յունիս 23էն սկսեալ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ իշխանները սեփականութենէ զրկելու համար հանրաքուէ պիտի կատարուի այսօր, երկրին ամէն կողմը:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ անձնասպան եղաւ Օր. Ռէժին Ֆլորի, փարիզեան ծանօթ արուեստագիտուհին:

ՖԱՇԻՍՏՆԵՐԸ հետզհետէ աւելորդ կը գտնեն խորհրդարանը եւ պայքար կը մղեն այդ ուղղութեամբ, վերջին լուրերու համաձայն, շուտով պիտի լուծուի երեսփ. ժողովը:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ գործադուլին հետեւանքով, 93,000 հոգի դիմում կատարած են Ամերիկա երթալու համար, բայց միայն 34,000 հոգի արտօնութիւն ստացած են: Ամբողջ Եւրոպայի համար արտօնուած տարեչափին վրայ մէկ միլիոն հոգի աւելի դիմում ըրած են այս տարի:

ՕՐ. ՇՆՈՐՀԻԿ ՍԻՒՔԻՆԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՀԱՑԱԳՈՐԾԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
19 Յունիս 1926 Փարիզ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՌՈՍՏՈՄ Թաղային խումբի ժողովը՝ 25 Յունիս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ եւ հաշուետուութիւն:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ Միութեան վերջին դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Յունիս 23ին Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Musée Pédagogiqueի մէջ, 41, Rue Gay-Lussac: Պիտի խօսին Տօքթօրներ՝ Արշակ Անդրէասեան եւ Սօլաքեան:

ԲՈԼՈՐ ԿԻԼԻԿԵՑԻՆԵՐԸ ստիպողաբար կը հրաւիրուին կիլիկեան Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովին՝ այսօր կիրակի 20 Յունիս, կէս օրէ վերջ, ժամը 3ին «Ֆլօրիա» ճաշարանը, 61 րիւ Մէօսիէօ լը Բրէնս: Մէթրօ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ: Օրակարգ վաւերացում ծրագիր-կանոնագրի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կիրակոս Հայրապետեան, Բալու Նոր գիւղ Մըրդացի: 1920ին Հայաստան Իգտիր գտնուած էր: Տեղեկացնել եղբօրը Կարապետ Հայրապետեանի 34, Rue des Petites Maries Marseille:

ԹԱՔԹԻԼՕԿՐԱՖ.— Ֆրանսերէն եւ Անգլիերէն առեւտրական թղթակցութեան վարժ թաքթիլօկրաֆ մը կ'ուզուի, գոհացուցիչ վճարումով: դիմել Թերթիս վարչութեան՝ Ս. Ա. տառերով:

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Յունիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	176	—
Տոլար,	Dollar	36	—
Մարք (ոսկի)	Mark	8	60
Թրքական թղթ.	L. Trq.	18	95
Թրք. ոսկի	» or	161	—
Մէճիտիէ	Médjidié	14	—
Լէվա 100 հատր	Léva	25	50
Տրախմի »	Drachme	44	—
Լիր » »	Lire	139	25
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	102	—
Զուից. »	Frc. Suisse	703	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	180	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3800	—
» II	»	2600	—
» III	»	2450	—
Թուրքելի երկթղ.	Lots turcs	148	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10ᵉ).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆԻՍ 1926

23 JUIN 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 140 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՔԵՄԱԼԱԿԱՆՆԵՐԸ Կ'ՕԳՏՈՒԻՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԵՆԷՆ, ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ՈՉՆՉԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Իզմիրի դաւադրութիւնը, որուն ամբողջական պատկերը պարզ չէ տակաւին, թանկագին պատեհութիւն մը կ'ընծայէ Մուսթաֆա Քէմալի, իր թշնամիները ոչնչացնելու համար:

Արդէն իսկ շարժման մէջ դրուած են ահու սարսափի բոլոր միջոցները, եւ շուտով կը շարուին կախաղանները: Իրադրութեան մասին գաղափար մը կազմելու համար, կը բաւէ յիշել որ, Էնկիւրի աւելորդ համարած է նիստի հրաւիրել Ազգ. մեծ ժողովը, եւ «անձեռնմխելի» երեսփոխանները պիտի դատէ իբրեւ հասարակ ոճրագործներ: Լուրերու համաձայն, միայն Իզմիրի մէջ ձերբակալուած են երեք հարիւր հոգի: Ոստիկանը փառած է մինչեւ Պոլիս եւ Պրուսա, եւ հաւանաբար հասնի աւելի հեռաւոր վայրեր: Ո՛վ որ դէմ է Քէմալին կամ անոր հաստատած կարգ ու սարքին, պիտի գլորի բացուած փոսին մէջ, ինչպէս եղան ուրիշներ, մէկ տարի առաջ: Անկախութեան ատեանը անդադար կը իւղոտէ մեքենան, որ կը շրջի երկրին մէկ ծայրէն միւսը, ընդդիմադիրները գլխատելու կամ թիաբաններուն կեր հայթայթելու համար: 1925ի Փետրուարէն ի վեր քրտական գլուխ մը բացուած է օրուան հոգերուն մէջ, և ամբողջ մեքենայ մը կը բանի միայն այդ ուղղութեամբ: Կախաղանները չկրցան մարել կրակը, որ այժմ կը վառի տարբեր շրջաններու, մասնաւորապէս Վանի և Պիթլիսի մէջ: Ճիշդ է որ Քիւրտերը կը կոտորուին, բայց միեւնոյն ատեն կը կոտորեն, շարունակելով հրոսակային կռիւները:

Հայերուն և Յոյներուն կոտորումը կամ վտարումը չհանդարտեցուց Թուրք ազգայնականները, որոնք ոչ միայն որ և է զիջում չեն յայտներ, այլեւ միջոցներ կը խորհին մնացորդներն ալ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար: Պզտիկ պատրուակ մը բաւական է, որպէսզի այդ քաջագործութիւնն ալ փորձեն:

Քրտական ապստամբութիւնը պահ մը մոռացութեան տուաւ ուրիշ հոգեր, սակայն բացաւ աչքերը նոր ծրագրի մը վրայ, որ շատոնց կ'արծարծուի: Նոր Թուրքերը չեն հանդուրժեր ոչ միայն ոչ-իսլամ Թուրքերուն, այլ եւ ոչ-Թուրք իսլամներուն գոյութեան: Ճիշդատոր համար ալ, Քիւրտերուն հետ ցիրուցան կ'ընեն նաեւ Չէրքէզներն ու Լազերը,— Թուրքիոյ այլացեղ բնակչութեան վերջին մնացորդները: Անոնք աչք առած են ամէն վնաս, միայն թէ յաջողին թրքացնել Թուրքիան, «Աստծու ամայի դրախտը», ինչպէս կը կոչէ իտալացի բանաստեղծը: Եւ թրքացնել բառին ամենանեղ իմաստով, թէ աշխարհագրական և թէ ազգագրական տեսակէտէն: Իզմիրի դաւադրութեան գլխաւոր հեղինակը լազ-չէրքէզ ծագում ունի, և երբեմն երեսփոխան եղած է Լազիստանի: Տարակոյս չկայ որ այս պարագան յատկապէս պիտի շահագործուի, մահացու հարուած մը տալու համար թէ Լազերուն եւ թէ Չէրքէզներուն, որոնց ազգութիւնն անգամ կ'ուրանան: Նոր բանաձեւի մը համաձայն, ինչպէս որ քիւրտ ազգ չկայ, այլ քիւրտերէն խօսող Թուրքեր, չկայ նաեւ ոչ լազ, ոչ ալ չէրքէզ: Եւ «չկայ»ն արտասանած ատեն, տեսութիւն մը չէ որ կը պարզեն, այլ ֆիզիքապէս ալ կ'ապացուցանեն, անճիտելով այդ վիճելի տարրերը: Այս քաղաքականութեան մէջ, շատ հետեւողական և կտրուկ է քէմալական իշխանութիւնը, և կանգ չառներ որ և է նկատումի առջեւ: Թող երկիրը ամայանայ, բայց միայն և միայն Թուրքերուն հայրենիքը դառնայ, այլամերժ եւ միատարր:

Իզմիրի մահափորձը նոր ազդանշան մըն է ընդհանուր «մաքրագործում» կատարելու, և արեան գետակներ կազմելու:

Ամէն պարագայի մէջ, Թուրքիան կը մնայ նոյն խռովայոյզ երկիրը, թթու ազգայնական եւ վայրագ՝ ոչ-Թուրքերու հանդէպ, պառակտած ինքն իր մէջ, քայքայուած տնտեսապէս, և ախորժագրգիռ ամէն տեսակի աշխարհակալներու համար:

Նոր հալածանքներն ու կախաղանները կրնան ատեն մըն ալ ամրպնդել Քէմալի գահը, բայց չեն կրնար փրկել երկիրը:

Փրկուելու մէկ ճար ունի Թուրքիան— ճանչնալ ուրիշներուն գոյութիւնն ու իրաւունքները եւ ամփոփուիլ իր սահմաններուն մէջ: Բայց ան չուզեր համակերպիլ իր յօժար կամքով, և կը թողու որ դէպքերը գան տնօրինեն անխուսափելին:

Օսմանեան կայսրութեան պատմութիւնն է որ կը շարունակուի ճակատագրականօրէն, թէեւ ոչ փատիշահ կայ, ոչ խալիֆա, ոչ ալ Պապը Ալի:

Հանրապետական պիտակը նորոգեց Թուրքիոյ դէմքը, առանց ազդելու անոր հոգեբանութեան վրայ, որ աւելի քան երբեք անհաշտ է:

Շատ ցնորքներ փշրուեցան այս ճամբուն վրայ: Կը քանդուի եւ Նոր ցնորքը, իրերու բնական ընթացքով:

Շ.

МАМՈՒԼ

ՈՉ ՄԱՐԴ, ՈՉ ԳՈՐԾ...

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» թերթը ողբեր կը հիւսէ Անատոլուի մէջ տիրող ամայութեան և Պոլսոյ անգործութեան վրայ, այն ալ քրիստոնեաներու ջարդէն և աքսորէն յետոյ: Կը քաղենք քանի մը կէտեր.—

«Վերջին դէպքերը բովանդակ Անատոլուի մէջ, Թուրք նախաձեռնողները առանց մրցակիցի թողուցին: Մինչդեռ Պոլսոյ, նոյն իսկ Պրուսայի եւ Իզմիրի պէս գլխաւոր կեդրոններու մէջ հազարաւոր երիտասարդներ պարզապէս անօթի են: Առանցմէ ամէն մէկը մասնաւոր ընդունակութիւն մը ունի, որ յուսահատութեան մէջ կը կորսուի կ'երթայ:

Անատոլուի քաղաք մը իբր երկիւղալի եւ խորհրդաւոր քաոս կը ցցուի Թուրք տղուն աչքին առջեւ: Իր քաղաքին չոր հացը պանդխտութեան ոսկիէն աւելի արժէքաւոր կը թուի իրեն: Զգենք Անատոլուի հեռաւոր անկիւնները, երեք տարիէ ի վեր մաքուր եւ շնորհքով լուացարարի խանութ մը բացող չէ եղած նոյն իսկ պետութեան կեդրոնին մէջ:

«Բացի կառավարութեան փոքր ամսականէն, ոչ մէկ խոստում կրնայ հրաւիրել մէկը դէպի Անատոլու: Այդտեղի հարուստ ագարակները չեն կրնար ծախուիլ, այն վախով թէ աշխատող ձեռք չեն գտներ: Միւս կողմէ Պոլսոյ մէջ զինուորութիւն ըրած առոյգ երիտասարդներ կան, որ ընկերութեան մը դրան առջեւ պատառ մը հաց կը փնտռեն:

«Տարիներէ ի վեր Անատոլուի զանազան կողմերը քրիստոնեաներուն լքած հարստութեան եւ գործունէութեան ցանցը՝ այսօր թափուր է»:

«ԼԱԶ ԱՆՈՒՆՈՎ ՑԵՂ ՉԿԱՅ»

Թուրքերը սովորական ըրած են ուրանալ բոլոր այն ոչ-Թուրք ժողովուրդները որոնք իրենց դէմ կ'ելլեն: Չէրքէզներէն և Քիւրտերէն յետոյ, ահաւասիկ Լազերը աչքի փուշ են դարձեր: Մուսթաֆա Քէմալի մահափորձէն մէկ օր առաջ, հետեւեալ յայտարարութիւնը կը հրատարակէր Տրապիզոնի «Թիւրք Օճաղին».—

«Սուլթանական վարչութիւնը Տրապիզոնէն մինչեւ Պաթում երկարող հողամասը «Լազիստան» կոչած էր: Անոր շահը կը պահանջէր որ մեր հարազատ ցեղակիցները «Լազ» անունով յորջորջուին: Սակայն հիմա զարմանքով կը տեսնենք թէ մեր կարգ մը մտաւորականները եւ օրագրողները Սեւ ծովու եզերաբնակ ժողովուրդին «Լազ» կ'ըսեն: Նոյն իսկ դատարաններուն մէջ «Լազ Հիւսէյին, Լազ Մէհմէտ» անուններով կը յիշուին: Մինչդեռ անոնք հարազատ Թուրքեր են: Պոլսոյ մէջ ալ Տրապիզոնցի եւ Րիզէցի նաւավարներուն «Լազ» կ'ըսեն: Այս տգէտ մարդիկը կը կարծեն թէ «Լազ» կը նշանակէ Սեւ ծովու եզերաբնակ Թուրք: Անոնց համար «Լազ» բառը ուրոյն ազգութիւն մը ըսել չէ, ինչպէս են օրինակ Հայ եւ Յոյն յորջորջումները: Մենք կը յայտարարենք թէ, Տրապիզոն եւ շրջականները նոյնչափ Թուրք են, որչափ Սըվազ, Գասթէմունի եւայլն»:

Այս առթիւ աւելորդ չէ յիշել թէ Էնկիւրի վերջերս որոշած էր ցրուել նաեւ Լազերու եւ Չէրքէզներու համախմբումները, իսկ երեսփոխան Զիա Խուրշիտ, որուն կը վերագրուի մահափորձին դաւը, լազ-չէրքէզ է:

ԻՆՉՊԷՍ ՑԱՐԻՆ ՕՐՈՎ

Գրեցինք թէ Երեւանի կառավարութիւնը նոր օրէնք մը հրատարակած է, որով Հայ Եկեղեցիին դէմ կարգ մը նոր սեղմումներ ի գործ կը դրուին, մասնաւորապէս զրկելով զայն սեփականութեան իրաւունքէն: Այս մասին Պոլսոյ մէջ հրաւիրուած Եպիսկոպոսական ժողովին առթիւ, «Ժամանակ» կը գրէ.— «Երեւանի կառավարութեան այս ընթացքը մեզի կը յիշեցնէ երբեմնի ցարական կառավարութեան կողմէ հայ եկեղեցիներու սեփական կալուածներուն բռնագրաւումը, որուն դէմ բողոքի ձայն բարձրացուց Օրմանեան պատրիարքի նախագահութեան ներքեւ գումարուած Եկեղեցական Համաժողովը, որուն հոյակապ ու պատմական բողոքը իր որոշ ազդեցութիւնը ունեցաւ եւ ռուս կառավարութիւնը վերադարձուց կալուածները»:

Եւրոպայի հայոց Պատգամաւորակ. ժողովը

Այսօր Չորեքշաբթի Փարիզի եկեղեցիի խորհրդարանին մէջ կը բացուի Եւրոպայի հայոց Ա. Պատգամաւորական ժողովը: Մինչեւ հիմա պատգամաւորներ եկած են Լոնտոնէն, Պրիւքսէլէն, Վիէննայէն և Լիօնէն: Փարիզի և Եուկօսլավիոյ պատգամաւորները արդէն հոս կը գտնուին. վաղը կը սպասուին նաեւ Մարսիլիոյ պատգամաւորները: Երեսուն պատգամաւորներէն 18ը արդէն ներկայ ըլլալով, որոշուած է առանց նոր յետաձգումի ժողովը բանալ, մանաւանդ որ դուրսէն եկած պատգամաւորները երկար չեն կրնար մնալ Փարիզ:

Տարօրինակ է կաթող. պատուիրակութեան դիրքը այս առթիւ: Մինչեւ հիմա ոչ մամուլին և ոչ իսկ պատգամաւորներուն պաշտօնապէս տեղեկութիւն տրուած է ժողովի թուականին և վայրին մասին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼԻ ԴԵՄ ՄԱՀԱՓՈՐՁ

300 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ, ՈՐՈՆՑ 30Ը ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ

Գ. էջին մէջ մանրամասնութիւններ տուած ենք Մուսթաֆա Քէմալի դէմ սարքուած դաւադրութեան մասին: Էնկիւրիէն հասած նոր տեղեկութիւններու համաձայն միայն Իզմիրի մէջ, 48 ժամուան ընթացքին ձերբակալուած են երեք հարիւր հոգի, որոնց տասը ընդդիմադիր երեսփոխաններ են: Պահանջուած է Ազգ. Մեծ ժողովը նիստի հրաւիրել, յիշեալ երեսփոխաններու խորհրդարանային անձեռնմխելիութիւնը վերցնելու համար, սակայն ժողովին նախագահը յայտարարած է թէ ատոր հարկ չկայ, քանի որ անոնք ոճիրի վրայ բռնուած են:

Հեռագիրները կ'ըսեն թէ դաւադրութեան լուրին հետեւանքով երկրին մէջ առաջ եկած գրգռութիւնը երթալով կ'աճի: Ամէն տեղ միթինկներ կը սարքուին, պահանջելով յանցաւորները օրինակելի պատիժի ենթարկել եւ իրենց համակրանքն ու հաւատարմութիւնը կը յայտնեն Հանրապետութեան հանդէպ:

Մուսթաֆա Քէմալ ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութեան մէջ կ'ըսէ. «Տկարամիտ թշուառականներ են անոնք, որ, կը կարծեն թէ անձի մը վերացումով կրնան վնասել մեր սկզբունքներուն, որոնք իրենց ներշնչումը կ'առնեն ժողովուրդի հոգիէն եւ Հանրապետութեան, որ Թուրք մեծ ազգին և անոր քաջարի զաւակներէն կազմուած բանակին հոգիին ու խղճին մէջ տեղ գտած է: Այս թշուառականները պիտի կրեն հանրապետութեան դատարանին սահմանելիք պատիժը»:

Պոլսէն առնուած հեռագրի մը համաձայն, ընդհանուր կարծիքը այն է թէ դաւադրութեան բոլոր կազմակերպիչները մահուան պիտի դատապարտուին:

Պոլսոյ և Իզմիրի մէջ ոստիկանութիւնը կը շարունակէ ձերբակալել բոլոր կասկածելիները:

Պոլսէն կը հեռագրեն Յունիս 21 թուականով.—

Վերջին լուրերու համաձայն, Մ. Քէմալի դէմ սարքուած դաւադրութիւնը զուտ քաղաքական հանգամանք ունի: Կ. Պոլսոյ, Էնկիւրիի եւ Պրուսայի ոստիկանութիւնը կը շարունակէ ձերբակալութիւնները, որոնց թիւը յիսունի կը հասնի: Քսանը երեսփոխաններ են, Ազգ. Մեծ ժողովի ընդդիմադիր խմբակէն, իսկ տասն ալ ուրիշ հոսանքէ երեսփոխաններ: Կան նաեւ Իթթիհատի անդամներ:»

Կալանաւորները Իզմիր ղրկուած են, ուր անկախութեան ատեանը կը շարունակէ հարցաքննութիւնը: Դատավարութիւնը պիտի սկսի չորեքշաբթի (այսօր):

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պ. Էռիօ, որ Պրիանի ձախողութենէն վերջ, ստանձնած էր նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը, կիրակի օր շարունակեց իր խորհրդակցութիւնները հանրապետական զանազան կուսակցութեանց հետ: Պ. Պ. Պօքանովսքի, Փիէթրի և Լիւսիէն Ռօմիէ, որոնց նախարարական պաշտօն առաջարկեց, մերժեցին գործակցիլ իրեն հետ, որուն վրայ Պ. Էռիօ հրաժարեցաւ դահլիճը կազմելէ:

Հանրապետութեան Նախագահը կրկին Պ. Պրիանի յանձնեց այդ պաշտօնը կիրակի օր:

Մուսօլինի պատերազմի կարօտը կը քաշէ

Փիավէի ճակատամարտին տարեդարձին առթիւ, Մուսօլինի նախագահեց արձակուրդ ստացած սպաներու ազգային միութեան հիմնարկութեան: Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, ըսաւ.

— «Շնորհիւ ձեր կազմակերպութեան, ի հարկին կարելի պիտի ըլլայ արագօրէն կազմակերպել աւելի մեծ բանակներ, սպաներով որոնք մոռցած չեն պատերազմի դասերը: Յաճախ պատերազմի մեծ հայրենաբաղձութիւն մը կը զգամ, ինչպէս որ դուք ալ զգացած էք: Յոյս ունիմ ձեր զգացումներուն, ինչպէս նաեւ ձեր կարգապահ ոգիին վրայ:

Հանրաքուէն ձախողեցաւ

Ինչպէս գրած էինք, կիրակի օր ընդհ. քուէարկութիւն կատարուեցաւ, նախորդ կայսրը եւ իշխաններն ու ազգականները, Գերմանիոյ զանազան պետութեանց վեհապետներէ մինչեւ 10—15 դուքսերուն ստացուածքները բոլորովին գրաւելու համար:

Հանրաքուէն ձախողեցաւ: Քուէարկութեան իրաւունք ունէին 39,690,559 հոգի, որոնցմէ մասնակցեցան միայն 15,587,719 հոգի, որով անկարելի եղաւ երկու-երրորդի մեծամասնութիւն ապահովել, բանաձեւը օրէնք դարձնելու համար: Քուէարկուներէն 14,441,590 հոգի կը պահանջէին բացարձակ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՆՍԷՆԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՌՈԳՄԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏ. ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Անցեալ Սեպտեմբերին հրատարակած էինք Նանսէնեան Յանձնաժողովի ընդարձակ մէկ տեղեկագիրը, ներգաղթի եւ ոռոգումի մասին, ներկայացուած Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին Զ. նստաշրջանին։ 26 Սեպտեմբեր 1926ին Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմեց, որուն պաշտօնը պիտի ըլլար ուսումնասիրել հայ գաղթականներու Հայաստան փոխադրութեան կարելիութիւնները։ Այդ յանձնախումբին նախագահն էր Պ. Ժիւլ Փամս, ֆրանսացի ծերակուտական եւ նախկին նախարար, իսկ անդամներն էին՝ Պ. Պէրկման, գերմանիոյ նախկին ելմտական փոխ-նախարար, Պ. Քօնթի Ռօսինի, Իտալիոյ պետական խորհրդական, Սըր Մըրտօք Մաքտօնալտ, Եգիպտոսի հանրային շինութեան նախկին փոխ-նախարար (Անգլիացի) եւ Տօքթ. Ֆրիտեօֆ Նանսէն։ Ասոնց աշխատակցած էին նաեւ Պ. Պ. Մաթէր, Տօքթ. Հանս Մէյէր, Պ. Պ. Փօմա, Փէթրէլլի, Ալպէռ Թօմա եւ Փիրումեան։

Յանձնաժողովը երեք նստաշրջան ունեցած է։ Առաջին նստաշրջանին (30 Հոկտեմբեր 1925), որոշած է Հայաստան ղրկել ճարտարագէտ Պ. Ուիլեըմ Մաքինթօշը եւ Հարիւրապետ Քուխլինկը, առաջինը՝ ոռոգումի եւ ճահիճներու ցամքեցման մասին հայկական կառավարութեան պատրաստած ծրագիրը քննելու, երկրորդը ընդհանուր տեղեկութիւններ հաւաքելու եւ կապ պահելու համար յանձնաժողովին եւ շահակից կառավարութիւններուն միջեւ։ Այս երկու անձերը Հայաստան մնացին վեց ամիս։ Ապրիլին Հարիւրապետ Քուխլինկ գնաց նաեւ Մոսկուա, կեդրոնական կառավարութեան մօտ տեղեկութիւններ քաղելու համար։

Պ. Մաքինթօշ յանձնախումբին ներկայացուց գիտական՝ ստուար տեղեկագիր մը։ Իսկ Սըր Մըրտօք Մաքտօնալտ յայտարարեց որ ոռոգման համար ներկայ ծրագիրները գործադրելի են։

Ահա՛ թէ ինչ կը նախատեսուի ծրագրին մէջ.—

ԴԸՐԻ ՇՐՋԱՆ (հիւս. արեւմտեան) 11,000 տեսիադին,

ԴԸՐԻ ՇՐՋԱՆ (հարաւ. արեւմտեան), 5000 տեսիադին, երկուքին համար ծախք՝ 5,198,771 ռուբլի։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԶԱՆԳԻԲԱՍԱՐ 2750 տեսիադին։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԶԱՆԳԻԲԱՍԱՐ 5,200 տեսիադին։

Ծախք՝ 1,676,000 ռուբլի։

ՍԵՒ ՋՈՒՐ (Քարասու) 11,500 տեսիադին, ծախք՝ 1,800,000 ռուբլի.

Գումար՝ 35,450 տեսիադին։ Ծախք՝ 8,674,771 ռուբլի։ Կլոր գումարով՝ 8,700,000 ռուբլի։

Եթէ ասոր վրայ աւելցնենք 4,800,000 ռուբլի տեղաւորման ծախքին համար, կ'ունենանք 13,500,000 ռուբլիի գումար մը։ Այս հաշիւները մօտաւոր են, եւ ընդհանուր գումարը պէտք է հաշուել 15 միլիոն ռուբլի, զանազան չնախատեսուած ծախքերն ալ նկատի առնելով։

Գալով այն խնդրին թէ այս ծրագիրը ելմտական առողջ հիմերու վրայ դրուա՞ծ է, — ընդհ. ծախքի տոկոսը 100ին 10, եւ տարեկան ծախքերը 150,000 ռուբլի հաշուելով, մօտ ժամանակէն կարելի պիտի ըլլայ տոկոսն ու դրամագլուխը վճարել, շնորհիւ նոր ոռոգուած հողերու արդիւնքին։

Յանձնախումբը այս երեք շրջաններու ոռոգումը գոհացուցիչ գտած է գիտական եւ առեւտրական տեսակէտով. պէտք չի տեսներ քննութեան եւ զայն կը յանձնարարէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Յանձնախումբը ամէնէն առաջ օգտակար նկատած է տեղեկութիւններ քաղել Հայաստանի ելմտական վիճակին մասին։ Այս առթիւ Հարիւրապետ Քուխլինկ պատրաստած է տեղեկագիր մը հիմնուելով միայն հայ ներկայացուցիչներու պաշտօնական տեղեկութեանց վրայ. ինքը առիթ չէ ունեցած անկախ քննութիւններ կատարելու այս մասին։

Հայաստան Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան երեք անդամներէն մէկն է եւ մաս կը կազմէ Խ. Հ. Միութեան։ Այս քաղաքական միութիւնը կ'արտայայտուի նաեւ ելմտական վարչութեան մէջ։ Յայտնի է որ զանազան Հանրապետութիւնները լայն ինքնավարութիւն չեն վայելեր, նոյնիսկ որոշելու համար իրենց տեղական համեստ ելմտացոյցները (օր. Հայաստանի պիւտճէն 1924-25ին 2ուկէս միլիոն ռուբլի էր միայն)։ Այս բացերը կը գոցուին Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան ելմտացոյցի օժանդակութեամբ։ Իւրաքանչիւր Հանրապետութեան մէջ գանձուած տուրքերու քանակը կախում ունի Խ. Հ. Միութեան ընդհ. օրէնքներէն։ Ոչ եւ է Հանրապետութեան մը կառավարութիւնը արտաքին փոխառութիւն չի կրնար կնքել, առանց կեդր. կառավարութեան հաւանութեան։ Մինչեւ հիմա Հայկ. կառավարութիւնը, ո՛չ արտաքին, ոչ ալ ազգային փոխառութիւն կնքած է։ Նախորդ տարիներուն Հանրապետութեան ելմտացոյցը միշտ բաց ունեցած է եւ Մոսկուան է որ բացը գոցած է։

1924—1925ին Հայաստանի ելմտացոյցը հետեւեալն էր.

Ծախք՝	2,680,000	ռուբլի,
Հասոյթ	1,019,000	»
Բաց	1,661,000	ռուբլի

Անդրկովկասեան դաշնակցութեան ելմտացոյցն էր.

Ծախք՝	30,000,000	ռուբլի
Հասոյթ	19,000,000	»
Բաց	11,000,000	»

Խ. Հ. Մ. ելմտացոյցը

Հասոյթ	2,134,000,000	ռուբլի
Ծախք՝	2,112,000,000	»
Աւելորդ	22,000,000	»

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Երկրագործութիւն.—

Մշակելի հողերու ընդհանուր մակերեսն է 803,000 հէքթար, մարգերունը՝ 17,000,000 եւ անտառներունը՝ 350,000 հէքթար։

Ներկայիս սերմանուած հողերու տարածութիւնը պատերազմէն առաջուան հարիւրին 85ն է, սակայն արջառը պատերազմէն առաջուանին կէսին չափ է միայն։ Ոռոգումը շատ մեծ կարեւորութիւն ունի, որովհետեւ չոռոգուած հողերը շատ տկար արժէք կը ներկայացնեն։ Պատերազմէն առաջ գոյութիւն ունեցող ոռոգման հին ճամբաները մասամբ քանդուած են, սակայն չորս նոր ճամբաներ բացուած են, որոնք կ'ոռոգեն 21,000 հէքթար հող։ Շինուելու վրայ են նաեւ երեք ուրիշ ջրանցքներ, որոնք պիտի ոռոգեն 23,000 հէքթար։ Կը մնայ 35 հազար հէքթարը, որ Սարդարապատի դաշտին 47 հազար հէքթարին հետ կը կազմէ ամբողջութիւնը այն հողերուն, որոնք կրնան մշակուիլ։ Խ. Հ. Մ. կառավարութիւնը 15 միլիոն ռուբլի նախատեսած է՝ յառաջիկայ հինգ տարուան ընթացքին Հայաստանի մէջ կատարուելիք ոռոգումներուն համար։ Կ'աշխատուի մասնաւորաբար ուժ տալ բամպակի մշակութեան, որուն նպաստաւոր են Հայաստանի բնական պայմանները։ Անցեալ տարուան հետ բաղդատելով արտադրութիւնը հարիւրին 12 աւելցած է, իսկ պատերազմէն առաջուանին կէսին կը հասնի։

Բամպակի ամբողջ բերքը կը գնուի պետութեան կողմէ։ Հայաստանի մէջ բամպակի բերքը դրուած է ղեկավարութեանը տակ հայ յանձնախումբի մը, որ անկախ չէ, այլ կը գտնուի հակակշռին տակ Անդրկովկասեան յանձնախումբի մը որ իր կարգին կեդր. յանձնախումբի հակակշռին տակ կը գտնուի։

Այգեմշակութիւնը, անասնապահութիւնը եւ կաթնատնտեսութիւնը կը կազմեն երկրին տնտեսական գործունէութեան գլխաւոր ճիւղերը։

ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏ.— Գրեթէ բոլոր ճարտարարուեստները պետական ձեռնարկներ են եւ կարեւորութիւն չեն ներկայացներ։ Ճարտարարուեստին մէջ 3 հազար, իսկ հանքերու մէջ 2 հազար մարդ կ'աշխատի։ Գլխաւոր արտադրութիւններն են՝ գինի, ոգելից ըմպելի, բամպակ, պահածոյ պտուղներ, կաշի, օճառ, քարիւղ եւ պղինձ։

(Շարունակելի)

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ՔՐԻՒԱՍ (ԱՐՏԷՇ)

Աշխատաւորական եւ բարգաւաճ նահանգ է Արտէշը։ Այս նահանգին մէջ ցրուած հայ աշխատաւորներու թիւը երկու հազարը կ'անցնի։ Ազգային-հանրային տեսակէտով ուշ արթնցող շրջանն է. կազմուած հայկական համախմբումները տնտեսապէս ամրանալէ յետոյ միայն սկսած են մտածել հոգեւոր պահանջներուն մասին։ Եւ այս շատ բնական է։ Ո՞վ կրնայ մտածել մտաւոր պահանջներու մասին, երբ ստամոքսը հաց կ'ուզէ։

Այս նահանգին մէջ, Հայերը առանձին համակրանք շահած են բնիկներէն ու իշխանութիւններէն. Փուզէն, Փրիվաս, Լարժանթիէր, Ժուայէօզ, Փօն տ'Օպնա Հայերը սիրուած են։ Կարեւոր դիրքեր գրաւած հայրենակիցներ կան։

Արտէշի շրջանը արդէն պահանջ կը զգայ առանձին թեմ դառնալու. շարժումին գլուխը կեցած է Փուզէնը, ուր ազգային կազմակերպութիւն ալ կայ։

Լեռնաշղթայի մը ստորոտը՝ Ռօնի վրայ, 3-3500 ազգաբնակչութեամբ, սիրուն աւան մըն է Քրիւաս։ Մեծ թիւ կը կազմեն Իտալացիները, Սպանիացիները, նաեւ Փորթուկէզները։ Գիւղական վայր մըն է։ Թատրոն, շարժանկար չունի. ունին միայն փոքրիկ սինէմա մը, որ ձմեռը կ'աշխատի ու ամառը փակ է։ Փոքրիկ մէկ երկու սրճարան ունի, մէկ հատիկ պանդոկ մը, մաքուր եւ հանգստաւէտ։ Ուշագրաւ վայրերը կանանչագարդ լեռներն են, գեղեցիկ այգիները, Ռօն գետը, ձորերը։ Ամէնէն շքեղ շէնքը դպրոցն է, ու նամակատունը։ Փողոցին մէջ ցոյց տուին Քրիւասի վարժարանին ուսուցիչը. Թշուառ արտաքին մը ունէր. արդեօք Ֆրանսայի մէջ ալ մեզի պէս գէշ վարձատրուած են ուսուցիչները։

Ունի երկու կարեւոր գործարան, կիրի եւ շաղախի (չիմէնթօ), նաեւ փոքրիկ մանարան մը։ Աշխատանքը՝ առաջին երկու գործարաններուն համար բացօթեայ է, արեւուն տակ, հողի եւ քարի հետ։ Այցելեցի աշխատանքի վայրերը, բահ ու բրիչը, քար կոտրող գործիքները ի ձեռին, բազմազգի աշխատաւորներ (նաեւ Հայ), քրտինքի ու փոշիի մէջ։ Տեղ մը լեռը կը քանդեն, ի՜նչ յանդուգն աշխատանք։ Յիսունհինգ տարուան ընթացքին հազիւ 8-10 մետր կրցեր են կրծել հսկայ ժայռը։ Յանդուգն այլ հպարտ աշխատանք։ Արդէն իսկ յաջողեր են լերան լանջը փոխել գեղատեսիլ հարթութեան, ուրկէ կը բացուի յանկուցիչ համայնապատկեր մը, խռովայոյզ Ռօնի ու հանդիպակաց սարերուն վրայ։ Աշխատանքը կատարուած է հողի եւ քարի հետ, սակայն դիւրատար է։

Բարե՛ւ եւ արեւ ձեզի տղաք, հայ մշակներ, երէկի դաշտերու եւ ծաղկազուարճ այգիներու տէր մշակներ, որ վառօդով եւ ռումբով լեռը քանդելու կ'աշխատիք, յանդուգն ճիգով, քրտնաթոր ճակատով։ Դժուար է աշխատանքը, սակաւ են ձեր ուժերը, բայց տեսէք, մէկ պայթիւն եւ փուլ կ'ուգան ժայռերը։ Ձեր պապերը, ձեր հայրերն ալ այդպէս մեծ, այդպէս ծանր, ոչ թէ քրտնաթոր այլ արիւնաքամ գործերու լծուեցան հայրենիք մը ստեղծելու, Հայոց պատմութիւնը սրբագրելու համար, անոնք ուզեցին ձեր ճակատներէն սրբել ստրկութեան ամօթը, ու պարտուեցան։

Պարտուեցան, եւ ես ու դուք, մենք բոլորս՝ կանաչ արեւով երիտասարդներ՝ փախանք մեր երկրէն, բայց թող հաւատքը չլքէ մեզ։ Երէկ դժուար էր պայքարը մեր հայրերուն, այսօր աւելի դժուար է ձեր պայքարը. ու զօրաւոր՝ թշնամին, բայց, տեսէք «պամ, պում, պօմ» կը փլչին ժայռերը։ Տեւական, յամառ, հետեւողական աշխատանքով փուլ կուգայ նաեւ միւս լեռը։ Մենք կ'ունենանք մեր հայրենիքը։

* * *

Քրիւասի մէջ ունինք 40-50 հայրենակիցներ, 21ը այր 20-35 տարեկան՝ որոնց 12ը ամուրի։ 9 փոքրիկներ կան 1-7 տարեկան՝ 4ը ծնած այստեղ, երկուքը կ'երթան դպրոց։ 14-17 կիներ, ու մէկ հատիկ օրիորդ։

Կիրի եւ շաղախի աշխատանքով կը զբաղին, ոչ մասնագիտական բաժինը, այլ ինչպէս վերը ըսի, բացօթեայ հողի եւ քարի հետ։ 21 այրերն ալ կ'աշխատին. հաստատ օրականները 19 Փր. են։ Սակայն մեր հայ տղաքը կ'աշխատին կտորի վրայ եւ մինչեւ 35, 40 Ֆրանք կրնան շահիլ օրը։ Երեւութապէս լաւ գումար է այս, սակայն երբ նկատի ունենանք որ անձրեւ օրերուն չեն կրնար աշխատիլ, (գործը բացօթեայ է եւ Ֆրանսայի մէջ անձրեւները շատ են), կլորիկ հաշուով. օրականը կ'իջնէ 20-25 Ֆրանքի, ինչ որ հազիւ կը բաւէ իրենց։ Շատ չեն յոգնիր, միւս կողմէ առողջ են, որովհետեւ մաքուր օդի մէջ կ'աշխատին։

Ազգային կազմակերպութիւն չունին։ Բոլորն ալ համախմբուած են Դաշնակցութեան մարմնին շուրջ։ Իրենց կենսունակութեան ու հետաքրքրութեան ապացոյցն ալ տուած են, բանալով ակումբ մը, ուր կը հաւաքուին յաճախ. են-թականտէն ու ակումբը երկու ճրագներ ու մխիթարութեան բոյներ են այս տղոց համար, որոնք հիմը ձգած են նաեւ գրադարանի։

Մարդ առնուազն կը յուզուի տեսնելով այս բուռ մը տղոց ճիգը։

Շահբարունի

ԻՏԱԼԻՈՅ ՊՍԱԿԱՒՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆ ԱԼ ԿԸ ԽՐԱԽՈՒՍԷ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Կապրիէլէ տ'Անունցիօ, Իտալիոյ պսակաւոր բանաստեղծը, վերջերս հրաշունչ յօդուած մը գրեց, խրախուսելով Իտալիոյ ծաւալման ձգտումները։ Կը քաղենք էական մասերը.—

Երբ ես կ'ըսեմ «գաղափարականօրէն կը տիրանամ բարձրագոյն կատարներու», կը խօսիմ բանաստեղծական լեզուով քառասուն եւ երկու միլիոն Իտալացիներու, որոնք կը գտնուին վարը հովիտներու, լեռներու եւ ծործորներու մէջ, ըսելով թէ անոնք եւս պէտք է որ տիրանան, նախ գաղափարականօրէն, Հռոմի վաղեմի փառքերուն բարձրագոյն կատարներուն։ Անգամ մը որ իտէալ մը ունակութիւն դառնայ, ոչ մէկ զօրութիւն կամ ուժ կրնայ արգիլել անոր իրագործումը։

Այնպէս որ ես կ'ուզեմ որ Իտալիա բարձրացնէ իր աչքերը ամպերէն անդին տեսիլքին եւ տեսնէ հին Հռոմի փառքերը, երբ Հռոմ եւ իր քաղաքակրթութիւնը կը կազմէին ամէն Հռոմայեցիի հպարտութիւնը, Միջերկրականի մէկ ծայրէն միւսը եւ պարսկական սահմանէն անդին։

Ես կը տեսնեմ որ աղքատ թերակղզիի մը վրայ թխմուած քառասուն եւ հինգ միլիոն Իտալական հոգիները, սկսած են արթննալ իրենց քունէն եւ վերստին սերտել պատմութիւնը, գեղեցիկ պատմութիւնը հին Հռոմի փառքին, երբ Միջերկրականը Հռոմէական լիճ մը եւ Սուրիան Հռոմէական գաւառ մըն էր։ Իտալիա կ'իշխէր այդ հեռաւոր երկրին նոյնիսկ այն օրերուն, երբ ամիսներ կ'առնէր հոն ճամբորդելը եւ հրամաններու եւ պատգամներու ուղարկումը նահանգային կառավարիչներու։ Եւ ան կը կառավարէր այդ հեռաւոր երկիրը այնպիսի փառքով որ հպատակ ցեղերու մէջ Հռոմի վախն ու հիացումը առանց կարգ անցած էին։ Ան իր քաղաքակրթութիւնը հաստատեց հոն այնպիսի ձեւով մը, որ նոյնիսկ այսօր, դարաւոր բացակայութենէ յետոյ, բարբարոս մահմետական գրաւումը չէ կրցած ջնջել քաղաքներու եւ գաւառներու Հռոմէական անունները, որոնք դրուեցան երբ Հռոմ իր փառքին մէջ կը գտնուէր։

Հռոմ կ'իշխէր Փոքր Ասիոյ, Սեւ ծովէն մինչեւ Միջերկրական, արգաւանդ երկրի մը, զոր Աստուած գեղեցկացուց եւ Մահմետականները ապականեցին։ Երկիր մը հարուստ հանքերով եւ հարստութեան բնական աղբիւրներով, այնքան գեղեցիկ որ Աստուած առաջին մարդը ստեղծեց անոր արեւելեան մասերուն մէջ եւ այնքան մեծ, որուն վրայ կրնան բնակիլ աւելի քան հարիւր միլիոն մարդիկ։

Այդ երկիրը այսօր ծածկուած է արիւնով, քրիստոնեաներու արիւնով, խաչին հետեւորդներուն արիւնով, զոր գետերու նման հոսեցուցին վայրենի մահմետականները, որոնք ամբողջ չորս արեւմտեան քաղաքակրթութեան շփում ունենալէ յետոյ տակա[ւին] չեն ըմբռնած Արեւմուտքի մշակոյթը։

Իտալիա՛, կը պատգամէ փի[…] պահանջէ միայն եւ բուն[…] ըլլայ ան, առ միայն եւ բուն[…] պիտի ըլլայ ան։

Հռոմ կ'իշխէր, Հռոմ կը տարածէր իր քաղաքակրթութիւ[նը], ազատօրէն կ'ուղարկէր իր մշակոյթը, երբ ան առնական էր. Հռոմ քայքայուեցաւ եւ կործանեցաւ երբ իր առնականութիւ[նը] տեղի տուաւ հեշտութեան եւ [illegible] հեղգութեան։

Այսօր դարաւոր անշարժութենէ յետոյ Իտալիա կ'ելլէ, կ'արթննայ, կ'արթննայ գտնելու իր հոգին, գտնելու իր անցեալ փառքերու եւ ապագայ հեռանկարներու գիտակցութիւնը, կ'արթննայ իր բանաստեղծին տեսիլքը իրականութեան վերածելու, [illegible] մեծ փառքերու տիրանալու։ [illegible] կան որքան որ ալ մեծ բան [illegible] ձգտիլ փառքի եւ փայլքի, Իտալիոյ համար այժմ էական է ձգտիլ աւելի մեծ Իտալիոյ մը, որովհետեւ վերապրելու [illegible] կը սաստկացնէ փառքի պապակը։

Փոքր Ասիան, նախամարդուն քաղաքակրթութեան օրրանը, Սուրիան, մեր հաւատքի օրրանը, կ'կին կը հրաւիրեն իրենց նախկին տէրերը երթալու, տէր դառնալու եւ քշելու բարբարոս մահմետականները Ասիոյ խորերը, ուրկէ դուրս խոյացան վայրենի հորդաները եւ ջնջեցին արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը Միջերկրականի մէջ, եւ ժամանակին նոյնիսկ պաշարեցին Վիեննան։

Իտալիա, որպէս արդի [illegible] կիրը, անգամ մը եւս պիտի [illegible] ձակի Մահիկին վրայ եւ այս անգամ խաչը պիտի միայն յաղթական։

Միջերկրականի արեւելեան ափերը, նախկին թրքական կայսրութիւնը, Եգիպտոս, Ափրիկէի ափերը հռոմէական էին, հռոմէական քաղաքակրթութեամբ, հռոմէական մշակոյթով, հռոմէական իրաւունքով։ Երբ ուժ գործած [illegible] անոնք Իտալիոյ գիրկը պիտի [illegible] փին հասուն պտուղներու նման։

Իտալիոյ միլիոնները, [illegible] լով փոքր եւ համեմատաբար աղքատ թերակղզիի մը վրայ, իրենց որդիները կը ղրկեն օտար երկիրներ, ուր անոնք կը կորսուին Իտալիոյ համար։ Ինչո՞ւ կ'երթան նոր աշխարհը, ուր անոնց ինքնութիւնը կարելի է գտնել միայն իրենց անուններէն։ Նոյնիսկ [illegible] Ափրիկէի մէջ [illegible] կորսնցնենք զանոնք, անգամ մը որ հոն հաստատուին։

Իտալիա պէտք է որ ունենայ գաղթային կայսրութիւն մը յարմար գաղթականացման համար։ Միայն փառքի համար չէ, Իտալիան պէտք է տարածուի, այլ ինքնապաշտպանման, վերապրելու համար։ [illegible] մեծ պիտի ըլլայ։

Մեծ պիտի ըլլայ նաեւ [illegible] հողութիւնը։ Ինքնակատարելութեան [illegible] անձնազոհութիւնն [illegible] կեանքի գոհողութիւնն է որ [illegible] առւր Իտալիա մը կարելի [illegible] ընծայեն։ Մեծ պիտի ըլլայ [illegible] հողութիւնը, աւելի մեծ [illegible] ձատրութիւնը։

Իտալիա՛, ճակատագիրդ կը պատգամէ, պարտականութիւնդ քեզ կը կանչէ — պարտականութիւն՝ Հռոմի վաղեմի փառքին հանդէպ, պարտականութիւն [illegible] հանդէպ, քու [illegible] րուդ հանդէպ։

Ընթացի՛ր, փութա՛ եւ [illegible] ցիր այն խոստանալուած երկիրը որ իր սիրահարին [illegible]

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

48.— ՍԷՎՐԸ

Սէվրը, ուր ստորագրուեցաւ Հայաստանի դաշնագիրը, կը գտնուի Փարիզէն 25 վայրկեան հեռու, պատմական Վէրսայլի գծին վրայ, շրջապատուած Սէն գետի եւ Մէօտոնի անտառներով։

Պալատի թանգարանին մէջ կը գտնուին 2-3 կտոր հայկական գրագրութիւններ, ինչպէս Քէօթահիայէն ղրկուած քառակուսի ափսէապակի մը, վրան խաչով մը եւ տակը գրուած Նուիրատուին անունը։

Հոս երկու ընտանիք ենք, 7 հոգիով։ Հինգ հատը ամուրի են, թէեւ կը փափաքին ամուսնանալ, բայց հայ աղջիկ չեն գտներ։ Ոչ մահ եւ ոչ ալ ծնունդ չենք ունեցած։ Չորս հոգի Ռընոյի մէջ կ'աշխատին, իսկ ուսանող մը կը հետեւի մասնագիտական ուսման։

Ժողովուրդը շատ լաւ է մեզի հանդէպ։

Ազգային կեանքի տեսակէտով ոչինչ ունինք, բայց յաճախ ներկայ կ'ըլլանք Փարիզի մէջ կատարուած հանդէսներուն։

Կը ստանանք Պոլսահայ թերթերը եւ «Յառաջ»։

Գ. Յովհաննէսեան

49.— ՏԷՍԻՆ (Իզեր)

Լիոնէն մօտաւորապէս կէս ժամ հեռու, ընդարձակ դաշտագետնի մը վրայ կառուցուած, գեղեցիկ օդով ու ջուրով գիւղաքաղաք մըն է, կապուած Լիոնի հետ երկաթուղիով եւ հանրակառքով։ Իզերի նահանգի վերջին գիւղաքաղաքն է որ կը միանայ Ռօնի հետ։

Ունի երկու հսկայ արուեստական մետաքսի գործարան, իսկ մէկ ալ գեղի եւ անուշահոտութեան գործարան։

Երկու տարիէ ի վեր կազմուած է հայկական գաղութը։ Մեր հայրենակիցները ընդհանրապէս աշխատաւորներ են. արհեստաւոր եւ անձնական գործի տէր Հայեր չկան։ Վերջերս միայն բացուեցաւ հայկական ճաշարան մը։

Պայմանագրութեամբ 250 հոգի (մեծամասնութեամբ կին եւ աղջիկ) Պ. Պէյլէրեանի միջոցաւ Յունաստանէն բերուած են աշխատելու S. L. S. A.ի մետաքսի գործարանը։

Գործարանը իր կողմէ տրամադրած է սենեակներ. ամէն մէկ սենեակի ամսականն է միջին հաշուով 40—50 ֆր.։

Օրականները բաղդատաբար գոհացուցիչ են։ Այրերը կը ստանան 8 ժամ աշխատանքի փոխարէն 20—26 ֆրանք, իսկ կիները 16—18։ Կիներուն գործը դիւրին է, մաքուր եւ հանգիստ, իսկ այրերունը ոչ այնքան գոհացուցիչ։ Վերջերս բաւական թիւով ընտանիքներ եկած են փոն տը Շէրիէն եւ ուրիշ վայրերէ, ամէնքը գործի [illegible] նոյն գործարանները։ Սենեակի պակասութեան պատճառաւ (որովհետեւ գործարանը տուն կուտայ միայն հին աշխատաւորներուն), նորեկները հող գնելով պզտիկ տնակներ շինած են եւ կ'ապրին բարեկեցիկ։

Գաղութը մօտաւորապէս կը հաշուէ 400 հոգի։

Որ եւ է փոխանցիկ հիւանդու-

խուած եւ աւազակի մը քարայրին մէջ ժանգոտ շղթաներով կաշկանդուած կնոջ մը նման անկարող կը սպասէ իր ազատարարին, որ գայ կինքը փրկէ։

Երբ Իտալիա անգամ մը վճռէ քալել դէպի իր բախտը, ոչ ոք ուժէ խոչընդոտ պիտի հանէ իր ճամբուն վրայ։

թիւններ չունինք։ Մինչեւ հիմա արձանագրուած են 20 — 25 ծնունդ եւ մեռած վեց հոգի, որոնց մէկը չափահաս օրիորդ մը, երկուքը երկւորեակ նորածիններ, իսկ մէկ հոգի ալ զոհ տուած ենք «Համաշխարհային յեղափոխութեան» (Մխիթար Պաղտասարեան)։ Ունինք հետեւեալ կազմակերպութիւնները։— Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն, Ազգ. Միութիւն, Հօկ, Ս. Դ. Հնչակեան մասնաճիւղ մը, ինչպէս նաեւ դպրոց մը, որուն շէնքը գործատիրոջ կողմէ տրամադրուած է։ Կը յաճախեն 35—40 աշակերտներ, Կաթող. պատուիրակութեան ուսուցչուհի մը տրամադրուած է, իսկ Ազգային Միութիւնը կը հոգայ դպրոցին մանր մունր ծախքերը, օգտուելով աշակերտներու ամսավճարներէն եւ նշանտուքի, կնունքի առթիւ տրուած նուէրներէ։

ՀՕԿԸ.— գրեթէ կազմալոյծ վիճակ ունի։ Վերջին դէպքէն ասդին ոչ իսկ անդամավճար կուտան, բացի քանի մը անհատներէ։ Հօկը կազմուած ատեն միամիտները համոզուած էին թէ ով որ Հօկին անդամ գրուի եւ երկու ֆրանք ամսական տայ, Հայաստան պիտի երթայ։ Որքա՜ն Հայաստանը Սինեմա մըն է, երկու ֆր. մուտքով... Հնչակեան երիտասարդ մը, որ Հօկի ջերմ պաշտպան էր եւ 100ներ կը ծախսէր իր գրպանէն Հօկի անդամ ճարելու համար, վերջերս տեսնելով Հօկի վարիչներուն խարդախութիւնները, իր եւ պարագաներուն տասը անդամատետրերը մէկ անգամէն կը պատռէ փողոցին մէջ եւ հիմա ալ պայքար կը մղէ որ ոչ մէկը մասնակցի այդ կազմակերպութեան։

Հարսնիք, նշանտուք, յաճախադէպ են։ Ցէսինը բաւական հարսնցուներ ղրկած է զանազան վայրեր։

Հետախոյզ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մուսթաֆա Քէմալի դէմ մեծ դաւադրութեան մը պատմութիւնը չափազանցելով, Էնկիւրիի վարիչները կ'ուզեն միանգամ ընդմիշտ արմատէն բնաջնջել ընդդիմադիրները, որոնք վերջերս սկսած էին քիչ շատ զօրանալ եւ իրենց ձայնը զգալի ընել։

Պոլսէն ստացուած նոր տեղեկութիւններու համաձայն, դաւադրութիւնը սարքողները հին եւ նոր երեսփոխաններ եւ նախկին պաշտօնատարներ են, թիւով քառասուն։ Իրենց գլուխը կը գտնուի Հիւսէյին Աւնի, Էրզրումի լազ երեսփոխանը եւ Զիա Խուրշիտ պէյ, նախկին երեսփոխան եւ ծովային սպայ, որ պատերազմի ատեն ծառայած էր գերման նաւատորմին մէջ։

Առաջինը Պոլսոյ, եւ երկրորդը Իզմիրի մէջ ձերբակալուեցան։ Դաւադրութիւնը սարքող միւս բոլոր երեսփոխաններն ալ ընդդիմադիր կուսակցութեան կը պատկանին. ասոնց մէջ են Էսկիշեհիրի եւ Իզմիրի երեսփոխանները։ Պոլսոյ մէջ բռնուածները անմիջապէս ղրկուեցան Իզմիր, ուր Անկախութեան դատարանը գործի սկսած է արդէն։

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը կարեւոր խուզարկութիւններ կը կատարէ։ «Յառաջդիմասէր» կուսակցութեան պատկանող բազմաթիւ անձեր նոյնպէս Իզմիր ղրկուած են թորփիլաճով մը։

Անկախութեան դատարանի նախագահը յայտարարած է թերթերուն թէ ներկայ վարչաձեւը քաղաքական դաւադրութեան մը առջեւ կը գտնուի։ Ընդդիմադիրները կ'ուզեն տապալել ներկայ կառավարութիւնը եւ տեղը դնել խմբակցութիւն մը, որ մութին մէջ կը գործէ՝ գաղտնի կուսակցութեան մը պէս (ակնարկութիւն Իթթիհատի)։

Ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութեան մը մէջ, Մուսթաֆա Քէմալ հետեւեալ կերպով կ'արտայայտուի. — «Կասկած չկայ որ դաւադրութիւնը ուղղուած էր աւելի հանրապետութեան քան իմ անձիս դէմ, սակայն հանրապետութիւնը, որ արմատ նետած է ժողովուրդի հոգիին մէջ, չի կրնար անհետանալ մէկ մարդու սպանութիւնով։ Իմ տկար մարմինս օր մը փոշի պիտի դառնայ, բայց թուրք հանրապետութիւնը պիտի ապրի եւ պիտի շարունակէ իր ճամբան դէպի քաղաքակրթութիւն։»

Էնկիւրի գտնուող օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչները իրենց կառավարութեանց կողմէ ցաւակցութիւն յայտնած են։

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Այս տարի երկրորդ անգամ ըլլալով Փարիզահայ գաղութը տօնեց Շապին Գարահիսարի հերոսամարտին տարեդարձը։ Ինչպէս անցած տարի, այս տարի ալ խուռն բազմութիւն մը լեցուած էր Կիրակի գիշեր, Աշխարհագրական Ընկերութեան մեծ սրահը։

Հանդէսին կազմակերպիչ Շ. Գարահիսարի «Ռազմիկ» Հայրենակցական Միութեան կողմէ բացման խօսք արտասանեց Պ. Հայկ-Արամ Քիպարեան, որմէ վերջ խօսեցաւ Պ. Ա. Արծրունի (Հնչակեան), վեր հանելով ինքնապաշտպանութեան բնազդը ամենափոքրիկ կենդանիէն մինչեւ ամէնէն կատարելագործեալին՝ մարդուն մօտ եւ պանծացուց ինկած հերոսներու յիշատակը։

Երկրորդ խօսողն էր Պ. Հրաչ Երուանդ (Ռամկավար-Ազատական), որ Գարահիսարի մէջ ինկած հերոսներուն մէջ ջատագովեց քաջութիւնը, անձնուիրութիւնն ու հայրենասիրութիւնը։

Ընկեր Յ. Ամատունի, որ ամէն տարի այս եղանակին զանազան տեղեր առիթ ունեցած է խօսելու այս հերոսամարտին առթիւ, յուզիչ շեշտերով պատկերացուց ամբողջ քաղաքի մը ժողովուրդին աննախընթաց հերոսութիւնը, եւ գրուատեց անոնց հայրենասիրութիւնն ու յեղափոխական ոգին։

Ընկեր Ա. Ջամալեան Շապին Գարահիսարի, ինչպէս նաեւ Խանասորէն մինչեւ Սարդարապատ, վերջին յիսուն տարուան ընթացքին հայ ժողովուրդի կատարած ըմբոստական շարժումներուն մէջ տեսաւ լաւագոյն ապագայ մը այս ազգին համար։ Այդ շարժումներէն առաջ Հայ անունը հոմանիշ դարձած էր ստրուկի։

Փարիզի հոգեւոր հովիւ Վռամշապուհ եպս. Քիպարեան, իբրեւ Շապին Գարահիսարցի, յարգանքի խօսք ըրաւ իր հայրենի բերդին քաջարի զաւակներուն յիշատակին։ Պատմեց թէ ինչպէս պատանի հասակէն նուիրուած էր «սուրբ գործ»ին, եւ 1888էն սկսեալ յեղափոխական մարտիկներ կը պատրաստէր երկու քահանայ ընկերներու հետ։ Ահա՛ այդ սերունդն էր որ 1915ին պաշտպանեց հայութեան պատիւը եւ 20 հազար հոգի նախընտրեցին թոյնով անձնասպան ըլլալ, քան իյնալ թշնամիին ձեռքը եւ անպատուութեան ենթարկուիլ։

Գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան Օրիորդ Զ. Փափազեան եւ Սէյլանեան (դաշնակ)։ Պ. Նաւասարդեան երգեց հայերէն եւ ռուսերէն կտորներ։ Ջութակի վրայ նուագեց Պ. Օ. Սիրմէյեան, որ առաջին անգամ բեմ կ'ելլէ։ Ունի որոշ ընդունակութիւններ. պէտք է զարգացնէ զանոնք, յարատեւ աշխատութեամբ։

*
**

Կիրակի առաւօտ Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Շապին Գարահիսարի նահատակներուն եւ Պոլսոյ քսանըմէկ Հնչակեան կախաղաններու յիշատակին։ Քիպարեան եպս. քարոզեց այս առթիւ։

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջին գործադուլին ռուսական միջամտութեան հետեւանքով, անգլեւռուս յարաբերութիւնները բոլորովին ձգտուած վիճակ կը ներկայացնեն։ Ելմտական նախարար Պ. Չըրչիլ ճառ մը խօսելով ըսաւ.— Ներկայ վայրկեանը յարմար չէ Ռուսիոյ հետ յարաբերութիւնները խզելու. սակայն այդ երկրին դրամ փոխ տուող Անգլիացիներուն կ'ազդարարեմ թէ անգլիական գանձը ոչ մէկ պատասխանատուութիւն կը ստանձնէ, եթէ օր մը իրենց դրամները գողցուին։

«Եթէ անգլ. կառավարութիւնը ո եւ է ժամանակ անհրաժեշտ նկատէ սովետներու դիւանագիտական եւ առեւտրական գործակալները վտարել, Ելմտ. Նախարարութիւնը հատուցումի մասին ոչ մէկ խնդրանք նկատի պիտի առնէ։»

Նախարարը աւելցուց թէ Լոնտոնի պոլշեւիկ ներկայացուցիչներուն վտարումը ընդհանուր գոհունակութիւն պիտի պատճառէ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍԷՆ—ՇԱՄՕՆ (Սեփ. Թղթ.). — Տեղական պայմաններու բերումով, միայն Յունիս 19ին կարելի եղաւ տօնել Մայիս 28ը, Սէն Շամօնի մէջ։

Բեմը գեղեցկօրէն զարդարուած էր հայ հերոսներու եւ մտաւորականներու մեծադիր նկարներով, որոնց վերեւ կը ծածանէր հայկական եռագոյնը։

Օրուան նախագահը, Պ. Արմենակ Գույումճեան հրաւիրեց ունկնդիրները հինգ վայրկեան ոտքի կանգնիլ եւ լռութիւն պահել իբրեւ յարգանք հայ նահատակներուն։ Քանի մը երգերէ յետոյ, խօսք առաւ ընկ. Վարդան Զուլլիեան, որ երկարօրէն բացատրեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը։ Յետոյ շարունակուեցաւ հանդէսը երգերով եւ արտասանութիւններով։

Ամէնէն վերջ խօսեցաւ ընկեր Կարպիս, քննադատելով Մայիս 28ի հակառակորդները։ «Կ'ուրանան ապերախտները, ինչպէս Պետրոս առաքեալ ուրացաւ իր վարդապետը»։

Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ծաղկեփունջ մը նուիրեց Ֆրանսուհիի մը, որ յանձն առած էր մինչեւ լոյս նուագել։ Հանդէսէն վերջ սկսան պարերը։

Ժամանակը շատ ուշ ըլլալուն, քանի մը ոստիկաններ եկան, եւ... իրենց կուրծքերուն վրայ ընդունեցին հայկական եռագոյնը։

Այս առթիւ պատուասիրութիւններ եղան իրենց եւ շնորհակալութիւն յայտնուեցաւ ֆրանսական կառավարութեան բարեացակամութեան համար։

Կ. Մ.

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԸ (Սեփ. Թղթ.).— Այս տեղ ալ կատարուեցաւ Ատրպատականի առաջնորդ Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեանի 40ամեայ յոբելեանը, նախաձեռնութեամբ պարսկահայ քարոզիչ Յ. Յովակիմեանի, որ պարզեց յոբելեարին գործունէութիւնը։ Երգուեցան ազգային երգեր եւ եղան արտասանութիւններ։ Ժողովը յոտնկայս յարգեց անխոնջ վաստակաւոր յոբելեարը, որուն պատկերը զետեղուած էր ծաղիկներու եւ հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներու մէջտեղ։ Ներկայ էին նաեւ բոլոր որբուհիները։ Այս առթիւ ժողովուրդին կարդացուեցաւ նաեւ Կաթող. պատուիրակին ծանօթ կոնդակը։ Քարոզիչը խօսեցաւ համերաշխութեան մասին։

Այս գաղութին մէջ չկայ կուսակցութիւն կամ կուսակցական, բայց ինչո՞ւ խաչաձեւումներ տեղի կ'ունենան։ Պզտիկ ճիգ մը բաւական է իրականացնելու համար դպրոցի մը եւ եկեղեցիի մը բացումը, օգտուելով գործատէրերու բարեացակամութենէն։

Հոս ալ միջոցներ կը խորհին ֆրանքի բարձրացման համար գումար մը հաւաքելու։

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պրիւսէլէն մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Հինգշաբթի 17 Յունիս, իրիկուան ժամը 9,30ին Հայ Ակումբի մէջ տեղի ունեցաւ գաղութի ընդհ. ժողովը. Ներկայ էին 41 հայրենակիցներ։

Ժողովին օրակարգն էր.— Ա.— Ընթերցում Կաթող. պատուիրակին շրջաբերականին եւ ծրագիրներ թեմական պատգամաւորական ժողովի մասին։ Բ.— Ընտրութիւն Պրիւսէլի պատգամաւորին։

Ժողովին առժամեայ ատենապետ ընտրուեցաւ Պ. Յ. Փափազեան եւ ատենադպիր Պ. Ա. Արեւեան։ Ատենապետը կարդաց շրջաբերականը եւ կանոնագիրը, որուն յաջորդեց կարծիքներու փոխանակութիւն մը։ Հինգ վայրկեանի դադարէ մը վերջ, ժողովը ձեռնարկեց ընտրութեան։ Պ. Պ. Վ. Մարտիկեան եւ Յ. Փափազեան թեկնածու առաջարկուեցան։ 38 հոգի մասնակցեցան քուէարկութեան։ Ութի դէմ 28 քուէով ընտրուեցաւ Վ. Մարտիկեան, արտօնատէր «Ճակատամարտ»ի եւ երբեմնի անդամ Պոլսոյ քաղաք. ժողովին։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՄԷՋ

Պելկրատէն մեզի կ'իմացնեն թէ Եւրոպայի պատգամաւորական ժողովին համար Եուկոսլաւիոյ (Սերպիա) պատգամաւոր ընտրուած է Պ. Շաւարշ Միսաքեան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓՈՐՁԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր մարզիկները, նոր թէ հին, սկսան մարզական փորձերը, որոնք յետաձգուած էին օդին անյարմարութեան պատճառով։

Այս փորձերը կը կատարուին պատրաստուելու համար Օգոստոսի առաջին Կիրակին տեղի ունենալիք ողիմպիականին։

Աթլեթիկ յանձնախումբը շարք մը ձեռնարկներ կատարած է եւ կը յուսացուի որ այս տարուայ Ողիմպիականը փայլուն եւ արդիւնաւոր ըլլայ։ Այսպէս մարզիկներու տրամադրութեան տակ դրուած է P. U. C.ի մարզավայրը։ Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ երեկոները 6էն վերջ (Սթատ Փըրթի ժան, Փօրթ Փիւքիւս, ուր տեղի կ'ունենայ Ողիմպիականը) եւ Կիրակի առաւօտները Սէն Մօրի ողիմպիական մարզադաշտը։ Յանձնախումբը գնած է նաեւ մարզիկներու ձրի տրամադրութեան տակ դնելու համար 50 զոյգ գամով կօշիկ, տաբատ եւ ֆլանէլ։

Ողիմպիականին օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ տարեկան հեծելանիւի մրցումը Փարիզ-Մըլէօն եւ վերադարձ (88 քիլմ.)։ Այս տարի մրցումը աւելի կանոնաւոր պիտի ըլլայ։ Հինգ ինքնաշարժեր կը հետեւին մրցման ծայրէ ծայր եւ վեց տեղ «քօնթրօլ փիքս» պիտի ըլլայ։ Հեծելանիւորդներու տրամադրութեան տակ դրուած է բոլորովին ձրի 50 տափատ եւ ֆլանէլ Միութեան գոյներով։

Աթլեթիկ փորձերուն, ողիմպիականին, հեծելանիւի մրցման եւլն. կրնան մասնակցիլ ամէն Հայ, պայմանաւ որ նախապէս անդամ գրուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի

Մանրամասնութեանց համար դիմել Միութեան կեդրոնը 56, Rue Lafayette, Paris 9e.

Հ. Թ.

*** Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղը կազմուած ըլլալով, Ժուանվիլ, Սէն-Մօր, Վէնսէն, Նօժան, Ֆօնթընէյ եւ Շամփինիի բնակող բոլոր հայ երկսեռ երիտասարդները կը հրաւիրուին անդամակցիլ։

Մասնաճիւղը կազմած է նաեւ ֆութպօլի, թէնիսի, վոլլիպօլի, թիավարութեան եւլն. խումբեր։

Դիմել նամակով՝ Պ. Վ. Հանչէրի, 23 Rue de la Varenne, St-Maur (Seine). կամ անձամբ Պ. Գ. Փաթթուքեանի, 10, Quai-Beaubourg, Joinville-le-Pont.

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան ամսական հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Յունիս 16ին, նախագահութեամբ Տօքթ. Քօլօլեանի։

Պ. Կ. Յ. Բասմաջեան հին յունական եւ արաբական բժշկականութեան վարպետներուն վրայ ընդհանուր ակնարկ մը ընելէ ետք, մասնաւորապէս կանգ առաւ Բագրատ անունով անծանօթ հայ բժշկի մը «գրած» եւ «օրինակած» մէկ բժշկարանին վրայ։ Դասախօսը զօրաւոր փաստերով հաստատեց թէ ԺԶ—ԺԷ դարերէն ծանօթ Ասար Սեբաստացիի բժշկարանէն ընդօրինակած է բառ առ բառ. իսկ «Բագրատ» անունին համար յայտնեց թէ կեղծիք մըն է, եւ անծանօթ հաւաքիչը կամ կեղծիչը ուզած է յոյն բժշկականութեան հիմնադիր Հիպոկրատէսի անունին տակ ծածկուիլ։

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՄԲ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԱԾ ՀԱՅԸ

Լրտեսութեան ամբաստանութեամբ Աթէնքի մէջ ձերբակալուած Պարտիզեան բանտէն նամակ մը գրելով «Նոր Օր»ին, կ'ըսէ թէ յունարէն թերթերու մէջ գրուածները յերիւրանքներ են եւ կը բացատրէ թէ ասկէ մէկուկէս տարի առաջ հելլէն արտաքին նախարարութեան պաշտօնեաներէն իրեն ծանօթ մէկը գաղտնի փաստաթուղթեր կը ծախէր պուլկար դեսպանատան։ Պաշտօնեան փափաք յայտնած էր որ ինք ալ մասնակցի այս գործին, բայց ինք խնդիրը տեղեկացուցած էր այդ ատենուան նախարար Պուլպուլիսի։ Յետոյ ոստիկանութեան հետ գործակցած է. այդ պաշտօնեան ձերբակալելու համար, սակայն նախարարն ու ոստիկանութիւնը չեն ուզած որ ոճիրը գործած պաշտօնեան ձերբակալուի։ Պարտիզեան վստահ է իր անմեղութեան վրայ եւ յոյս ունի որ շուտով պիտի ազատի։

սեփականազրկում, 587.723 հոգի հակառակ էին, իսկ 559.406 հոգի ձեռնպահ։ Մինչդեռ անհրաժեշտ էր 19,780,000 քուէ։ Բանաձեւին կուսակիցները ամբողջ ընտրողներու հարիւրին 38ը կը կազմեն։

Այս արդիւնքէն շատ գոհ են նախագահ Հինտէնպուրկ և վարչապետ Մարքս, որոնք մինչեւ վերջը կը պնդէին թէ անհատական սեփականութիւնը նուիրական է, հետեւաբար արքայազուններուն անհատական սեփականութիւնը պէտք է վերադարձնել։ Կառավարութիւնն ալ համաձայն է որ ժողովուրդին դրամով գնուած պալատները եւ ուրիշ կալուածները ազգին վերադարձուին և վիճելի հարցերը քննուին։

Դիտելի է որ Պերլինի, և ճարտարագործական մեծ կեդրոններու մէջ (Տրէզտըն, Լայփցիկ, Համպուրկ), քուէարկուններուն մօտ 60 առ 100ը սեփականազրկութեան քուէ առած են, մինչ գաւառներու մէջ մեծ մասը հակառակ արտայայտուած են։ Ծրագրին ձախողումէն յետոյ, կարգ մը խռովութիւններ ծագեցան, բայց ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ զսպել։ Աւելի քան հարիւր հոգի ձերբակալուեցան։

Համայնավարներու համաժողովը

Կիրակի օր Լիլ մէջ բացուեցաւ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան հինգերորդ տարեկան համաժողովը։ Ֆրանսայի ելմտական տագնապին եւ Անգլիոյ հանքագործներու գործադուլին պատճառով, օրակարգի հարցերը մասնաւոր կարեւորութիւն կը ստանան։ Բարոյական գործունէութեան տեղեկագիրը չորս նիստերու մէջ վիճաբանութեան ենթարկուեցաւ։ Յետոյ համակրանքի բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ անգլ. բանթողներուն համար։

«Իւմանիթէ»ի խմբագրապետ Վայեան Քութիւրիէ ճառ մը խօսելով բսաւ մասնաւորաբար. «Այն օրը, երբ պիտի երթանք դրամը առնել հոն ուր է, թուցիկներ չէ որ պիտի բաշխենք, այլ թնդանօթներ եւ գնդացիրներ։ Երկրաշարժը կը մօտենայ։ Պատրաստուեցէք գործել ձեր գործարաններուն մէջ։»

Ամուսնական նոր օրէնքը

Թուրքիոյ ամուսնական նոր օրէնքը, որ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 4էն սկսեալ գործադրութեան պիտի դրուի, հետեւեալ տրամադրութիւնները կը պարունակէ.—

Նշանտուքը տեղի կ'ունենայ պարզ խոստումի վրայ և կարելի է միշտ խզել։ Սակայն եթէ խզումը առանց բանաւոր պատճառի է, անիրաւուած կողմը իրաւունք ունի հատուցում պահանջելու։ Խզման պարագային ետ կը տրուին առնուած նուէրները։

Ամուսնանալու աթիւ պէտք է դիմել քաղաքապետութեան կամ ծերերու ժողովին, արձանագրութիւն կատարելու և ամուսնական վկայագիր ստանալու համար։ Վկայագիրը պէտք է կրէ հաշտարար դատարանին կնիքը։ 18 տարեկանը լրացուցած ամէն աղջիկ կրնայ առանց ծնողքին հաւանութեան ամուսնանալ։ Արգիլուած է եղբօր և քրոջ, ինչպէս նաև հօրեղբօր, մօրեղբօր, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ և այլ մօտիկ ազգականներու ամուսնութիւնները։ Ամուսնական արարողութիւնը կը կատարուի թաղապետարանին մէջ և հրապարակով։

Ամուսնալուծում կարելի է ձեռք բերել միայն դատարանի վճիռով։ Շէրիի ամուսնալուծման օրէնքը այլեւս անզօր է։ Այր թէ կին իրաւունք ունին ամուսնալուծման դատ բանալու իրարու դէմ։

Իզմիր Իտալիոյ խոստացուած էր

«Տէյլի Թէլէկրաֆի» դիւանագիտական թղթակիցը կը գրէ թէ Իտալիոյ նախկ. արտաքին նախարար եւ այժմ ծերակոյտի նախագահ Պ. Թիթօնի, Մուսօլինիի հաւանութեամբ մօտ օրէն պիտի հրատարակէ կարգ մը վաւերաթուղթեր, որոնք կը վերաբերին 1917ին գումարուած ժողովին, ցոյց տալու համար թէ դաշնակիցները այն ատեն Իզմիրը Իտալիոյ խոստացած էին։ Ռուսական վաւերաթուղթերէն վերջ, այս հրատարակութիւնը հաւանաբար պատճառ պիտի դառնայ որ Անգլիա եւ Ֆրանսա եւս կարգ մը վաւերաթուղթեր հրատարակեն։ Իտալիա այս կարգի դիւանագիտական յարձակողականի ձեռնարկելով, նպատակ ունի աւելի ուժ տալ Իտալիոյ գաղթային հատուցման պահանջներուն։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Սարը Գամըշի «Վ.արլըգ» թերթը կը գրէ.—

Անկէ առաջ Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան մասնակցող Հասանանցի Խալիտ եւ իր արբանեակները իրենց դէմ կատարած հետապնդումներուն հետեւանքով՝ Պարսկաստան փախած էին։ Վերջերս Հասանանցի Խալիտի հետեւորդներէն 27 հոգի դարձեալ Պուլանըգի շրջանը վերադարձած ըլլալով, ամէն կողմէ անոնց հետապնդման ձեռնարկուած է, եւ ասոնք ստիպուած են մէկով, երկուքով անձնատուր ըլլալ, իսկ միւս մասն ալ ողջ կամ մեռած վիճակի մէջ ձեռք անցուած է։ Այս կերպով, ասոնց մեծ մասը ձերբակալուած է և նոյն ինքն Հասանանցի Խալիտ ալ Մայիս 24ին իր գիւղին Շիրվան Շէյխի աբեւմտեան կողմը, ձեռք անցուած է մեր ջոկատին կողմէ։ Որով Հասանանցի ըմբոստներն ալ գրեթէ ամբողջովին նուաճուած են։

Մուշի դաշտի ապստամբներէն Նուհի արբանեակները կը հետապնդեն։

ՏՈՒՐՔ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ՝ կառավարութիւնը նոր օրէնք մը հրատարակեց, որուն համաձայն բոլոր այն Յոյները, այր թէ կին, որոնք արտասահման կ'երթան օդափոխութեան համար, հինգ ոսկիին պիտի վճարեն, մեկնելէ առաջ։ Առանձին ճամբորդող կիները տասը ոսկիին պիտի վճարեն, իսկ 14էն վար տղաքը տուրքէ ազատ են։ Ամէն տարի 50,000 Յոյներ օդափոխութեան կ'երթան երկրէն դուրս։ Այս օրէնքէն շատ գոհ մնացած են պանդոկապետները։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԿԸ ԳՐԱՒԵՆ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ «լքեալ» գոյքերու տնօրէնութիւնը գրաւած է Պոլսոյ Ազգային Հիւանդանոցին պատկանող 367 կտոր հասութաբեր կալուածները, որոնք «լքեալ» գոյք են եղեր։ Հիւանդանոցի տնօրէնութիւնը դիմած է ներքին գործավարութեան, ըսելով թէ այդ կալուածները «լքեալ» գոյք չեն։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

6րդ ՏԱՂԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Յունիս 26 Շաբաթ գիշեր 9.30էն մինչեւ առաւօտ

ԸՆՏԻՐ ԵՒ ՋՈՅԳ ՃԱԶ ՊԱՆՏ, ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ և ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՄՈՒՏՔ ԱՅՐԵՐՈՒ 10, ԿԻՆԵՐՈՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Պիւֆէի սպասարկութիւնը ապահովուած ՖԼՕՐԻԱ ճաշարանին տնօրէնութեամբ։

Տոմսերը կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն, Imprimerie Artistiqueէն, «Ֆլօրիա» ճաշարանէն եւ Միութեան անդամներէն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ «Առիւծ» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը Կիրակի 27 Յունիս «Քաֆէ Նուվօ Սանթրի սրահին մէջ, Փլաս տիւ Փօն, թիւ 7, ժամը 8,30ին։ Օրակարգ խիստ կարեւոր։

Հ.Յ.Դ. ՌՈՍՏՈՄ Թաղային խումբի ժողովը՝ 25 Յունիս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, ծանօթ ճաշարանին։ Կարեւոր օրակարգ եւ ճաշուետուութիւն։ Ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ Միութեան վերջին դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Musée Pédagogiqueի մէջ, 41, Rue Gay-Lussac։ Պիտի խօսին Տոքթօրներ՝ Արշակ Անդրէասեան եւ Սօլաքեան։

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ Նահանգային Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ 26 Յունիս Շաբաթ երեկոյ Ֆլօրիա ճաշարանի վերնայարկը։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան աթլեթիք մրցումները տեղի պիտի ունենան 1 Օգոստոս կիրակի օրը։ Բոլոր աթլեթներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ եւ փորձերու համար ամէն կիրակի առաւօտ երթալ փարք Սէն Մոռի Սթատ Օլէմփիքը (Պասթիյի կայարանէն)։ Մուտքը միութիւնը կը վճարէ։ Շոգեկառքը կը մեկնի ժամը 9ին։

ԼԻՈՆԻ ԳՕՄԷՏԻ - ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

26, Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին, Salle Emile-Zolaի մէջ, 127, Rue Boileau։

Կը ներկայացուի

Մասնաւոր տէքօրներով ՇԱՆԹԻ

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ 3 երեւոյթով

Խաղին ամբողջ տեւողութեան բրօժէքսիօն։ Ներկայացումը կ'աւարտի անպայման 11.30ին։

Իսկ 27 Յունիս կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին, ժողովուրդի խնդրանքին վրայ բ. անգամ ըլլալով Շիրվանզադէի՝

ՆԱՄՈՒՍ տրամը, 5 արար։

Տեղերու գիներ՝ 5 և 3 ֆր.

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Օր. Մարգարիտ Բաբայեանի հայ եւ օտար աշակերտ-աշակերտուհիներու ամավերջի նուագահանդէսը տեղի կ'ունենայ այսօր Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին Սալ Կավօի մէջ, 45, Rue La Boétie։ Տախտակներու մասնակցութիւն 2 ֆրանք։

***

Այս գիշեր ժամը 9ին Salle des Horticulteursի մէջ (84 Rue de Grenelle), նուագահանդէս կուտայ Թիֆլիզի երաժշտանոցի ուսուցչապետ յայտնի թաւջութակահար Պ. Միքայէլ Ծովիանեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գուրծ.— Թիւրիմացութիւն է։ Ստացանք դրամը։

ԼԻՕՆ, Յ. Թ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Ա. Ս.— Ստացանք 75 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Բ. Կ.— Ստացանք նոթմաման։

ՖԼԱՎԻԱ, Ս. Մ.— Ստացանք 100 ֆրանք։ Կը կարգադրենք։

ՆՈԺԱՆ, Լ. Թ.— Ստացանք 55 ֆրանք։ Փնտռտուքը աւելի որոշ գրեցէք։

ՊՈԼԷՆ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք 61.20 ֆրանք։ Գիրքերը ղրկուեցան։

ԳԼԱՄԱՐ, Գ. Ա.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՎԸՆՍԷՆ, Յ. Ա.— Ստացանք 20 ֆրանք,

ՎԱԼԱՆՍ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք 203 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Ճ.— Ստացանք եռամսեան։ Կը լրանայ։

ՊՈՒԱ-ՔՕԼՕՄՊ, Յ. Ա.— Պիտի հրատարակուի իր կարգին։ — Հիւանդին համար յանձնարարած ենք հայ բժիշկի մը, ձեր գրած օրն իսկ։

ՊԱՐՏԻԶԱՆՑԻ Պ. Կարապետ Քուստիկեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կիրակոս Հայրապետեան, Բալու Նոր գիւղ Մըրղացի։ 1920ին Հայաստան Իգտիր գինուոր էր։ Տեղեկացնել եղբօրը Կարապետ Հայրապետեանի 34, Rue des Petites Maries Marseille։

— Կը փնտռուի Պոլսեցի Յակոբ Գարակէօզեանը որ նախապէս S. et O.ի նահանգին մէջ կ'աշխատէր և յետոյ Փարիզ ճաշարաններու մէջ։ Տեղեկացընել S. Kettendjian, 16 Bd. Vauban. Valence (Drôme).

— Լեւոն Կարօեան կը փնտռէ եղբայրը Խնուսի Բաղբեկ գիւղէն Արփիար Կարմեանը, որ Փարիզ ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։ 2—1

— Կը փնտռուի Իզմիրէն տարագրեալ Կարապետ Նալպանտեան եւ քոյրը, որոնք Փարիզ կը գտնուին։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ԳՈՐԾ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կ'ուզուին երիտասարդ աղջիկներ՝ կամ կիներ 15էն 30 տարեկան՝ պրոտէի գործ սորվելու համար առանց յոդնութեան, մեքենաները մօթէօրով։ Օրական 6 ֆրանքէն սկսեալ մինչեւ 20 ֆրանք կրնան շահիլ երեք ամսուան միջոցին։

Դիմել Պ. ՆՇԱՆԵԱՆի, 2, Ave. du Docteur Léray, Paris 13. Métro Italie.

ՍԱԿԱՐԱՆ

22 Յունիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	173	20
Տոլար,	Dollar	35	70
Մարք (ոսկի)	Mark	8	47
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	18	70
Թրք. ոսկի	» or	162	—
Մէճիտիէ	Médjidié	12	—
Լէվա 100 ճատր	Léva	25	20
Տրախմի »	Drachme	44	—
Լիր » »	Lire	128	25
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	100	50
Զուից. »	Frc. Suisse	690	—
Լէյ 100 ճատր	Ley	15	25
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	178	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3700	—
» II	»	2550	—
» III	»	2350	—
Թումպի երկթղ.	Lots turcs	148	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՅՈՒՆԻՍ 1926

25 JUIN 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 141 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԶԳ. ԿԱՆՈՆԱԳԻՐԸ ԿՐՆԱ՞Յ ԱՒԵԼԻ ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ԸԼԼԱԼ ՔԱՆ 1860Ի ՕՐԷՆՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՋԱԽՈՂԱՆՔԷՆ ՄԻՒՍԸ

Այսօր կը հրատարակենք Նանսէնի յանձնախումբի տեղեկագրին վերջին մասը, աւելի ճիշդ՝ անոր եզրակացութիւնը, որ ոչինչ ունի մխիթարական:

Ինչպէս կը յիշուի, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը Սեպտեմբեր 26ին մասնագիտական յանձնախումբ մը կազմած էր, Հայաստանի մէջ ոռոգելի հողերու խնդիրը ուսումնասիրելու և գործնական ծրագիր մը ներկայացնելու համար: Յանձնախումբը ճարտարագէտներ ղրկեց, որոնք տեղացի մասնագէտներու հետ քննութիւն մը կատարեցին, վերջնական համոզում գոյացնելու համար ծրագրի մասին: Առջի օր հրատարակեցինք այդ քննութեան արդիւնքը, որուն համաձայն 35,450 տեսիատին հող պիտի ոռոգուի, Ղըրի և Զանգիբասարի շրջաններուն մէջ: Նախատեսուած ծախքն է 8, 674,771 րուբլի, որուն վրայ պէտք է աւելցնել նաև 4,800,000 րուբլի, իբրև գաղթականներու տեղաւորման ծախք: Յանձնախումբը կլոր հաշուով 15 միլիոն րուբլի կը գնահատէ բոլոր ծախքը, 25,000 գաղթականի համար:

Ի՞նչպէս պիտի ճարուի այս գումարը:

Յանձնախումբը այս կէտն ալ պիտի ուսումնասիրէր տեղին վրայ, մանաւորապէս ճշդելով երաշխաւորութեան խնդիրը, որպէսզի օտար հաստատութիւններ կամ դրամատէրներ բարեհաճէին դրամ տրամադրել, քանի որ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամները կամ պետութիւնները չեն ուզեր իրենք հայթայթել անհրաժեշտ գումարը:

Այստեղ է որ կը սկսի բուն ողբերգութիւնը:

Յանձնախումբը հաստատեր է որ,

1. Կարելի չէ հողը վարձու տալ ո՛ր եւ է մարմնի. հետեւաբար եւ իբրեւ երաշխաւորութիւն ներկայացնել առաջարկուած փոխառութեան:

2. Մոսկուա չընդունիր որ հայկական կամ կեդրոնական կառավարութեան կարգ մը եկամուտները յատկացուին փոխառութեան:

3. Մոսկուա կը մերժէ իբրեւ երաշխաւորութիւն տալ Հայաստանի «մանկանէզ»ի հանքերը:

4. Կարելի չէ մենաշնորհ ստանալ հողերու ոռոգման եւ մշակման համար:

Մոսկուա կը ստանձնէ միայն մէկ բան,—խորհրդային միութեան Պետական Դրամատան երաշխաւորութիւնը, ինչ որ ընդունելի չի համարուիր փոխատուներուն համար: Այս վերջինները երաշխաւորութիւն կը պահանջեն խորհրդային երկիրներէն դուրս:

Ճիշդ է, վերջին խօսքը Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը պիտի արտասանէ. բայց միամտութիւն պիտի ըլլար հաւատալ թէ այդ խօսքը կրնայ ազդել դրամատէրներուն վրայ: Ապահովաբար յանձնախումբն ալ այդ կասկածը ունի, քանի որ կ'առաջարկէ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ հանդիսաւոր կոչ մը ուղղել . . . Հայերուն, որպէս զի հանգանակութիւն կատարեն:

Ահա թէ ո՛ւր իջեր է ծրագիր մը, որ ատեն մը չափազանց ոգեւորեց պարզամիտները: Ուրիշ ելք ալ չէր կրնար ունենալ միջազգային (?) միջոցներով տեղ ճարելու, հող աւելցնելու այս քաղաքականութիւնը, երբ գիտենք թէ Հայաստան ոչ անկախ է, ոչ ալ ազատ, իսկ օտար վաշխառուները՝ աւելի քան երբեք շահախնդիր են եւ պահանջկոտ:

Կամկար տխրացուներ կան որ կ'ընդվզին, երբ դիտել կուտանք թէ ուրիշ բան է հայրենիքի վերաշինութիւնը, և բոլորովին ուրիշ բան՝ երկրի մը սահմաններուն ընդարձակումը: Ինչ որ գաղթականներու տեղաւորման խնդիրը կը կոչեն, պարզապէս հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն վերահաստատման հարցն է: Արդ, այս հարցը չի կրնար կարգադրուիլ անապատները ոռոգելով կամ ճահիճները չորցնելով: Ատոնք ալ իրենց կարգին, իբրև վերաշինական աշխատանք, և որքան կը ներեն միջոցները: Որ եւ է հայկական կառավարութիւն որ իր կոչման գիտակցութիւնն ունի, ինքնիրեն թոյլ չպիտի տայ յափշտակուիլ «հորձնաշուրթն» փառաբանութիւններով, և ժողովուրդի մը ճակատագիրը կապել այս կամ այն դրամատէրի քմահաճոյքին: Աւելի պակաս՝ իշխանութիւն մը՝ որ կը պարծի իբրեւ բանուոր-գիւղացիական, բայց իրականին մէջ կը մնայ անտարբեր կամ անճարակ՝ բանուոր-գիւղացիական բազմութիւններու տառապանքին հանդէպ:

Ազգերու Դաշնակցութեան առաջարկած ճարտարարուեստական ձեռնարկը, եթէ յաջողի անգամ, հայկական դատը թօթափելու մըն է: Վա՛յ անոր որ կ'իյնայ այդ ծուղակին մէջ, եւ վերաշինութիւնը կը շփոթէ քաղաքական պահանջներուն հետ:

Հետեւանքը՝ ձախողանքէ ձախողանք:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՁԱՐՆԵԼ-ՃԶՄԵԼՈՒ ՀՐԱՒԷՐ

«Ճիւմհուրիյէթ», Պոլսոյ քէմալական օրկանը, խմբագրականի մը մէջ յայտնապէս կը հրահրէ արիւնոուշտ կիրքերը, ծանօթ մահափորձին առթիւ եւ կը հրաւիրէ որ Ալի Քէմալի բախտին ենթարկուին դաւադիրները.—

«Որո՞նք են այն թշուառականները որ այս յանդգնութեան ու յիմարութեան մէջ բռնուած են: Անոնք այսքան վատ շնութիւն մը գործելու պատրաստութիւնը խոստովանած ըլլալով հանդերձ՝ տակաւին կ'ապրի՞ն: Անոնց այս խոստովանութիւնները լսող Թուրքերուն հանդարտութեամբ եւ չափաւորութեամբ շարժելուն վրայ պէտք չէ՞ զարմանալ: Մարդ ո՛րչափ համբերող պէտք է ըլլայ որ չփրցնէ և չկոտրէ այս ծրագրին օձի բոյնը կազմող գլուխները: Միթէ շա՞տ կը տեսնուի՝ երբ Իզմիրի ժողովուրդը դատարանին ոռոշումին սպասելու չափ անկարող զգայ ինքզինքը՝ բզիկ բզիկ ընելու համար այս ոճրագործները: Շիտակը ըսելով, չենք կրնար ըմբռնել թէ այս ոճրագործները ձեռք ձգող և անոնց խոստովանութեան վկայ պաշտօնեաներն անգամ ի՞նչպէս զսպած են իրենք զիրենք և խոյոյն չեն նետուած ոճրագործներուն վրայ»:

ԼԻՕՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Լիօնէն կը գրեն մեզի.—

Ինչպէս անցած շաբաթ տեղեկացուցած էի, Ուրբաթ օր հարցաքննիչ դատաւորը հարցաքննեց քանի մը Հայեր:

Տիտղոսաւոր մատնիչը իմանալով որ նոյն օրը պիտի հարցաքննուի նաեւ Պ. Ահարոնեանի վրայ յարձակող Կարապետ Գամճեանը, Փարիզէն փութացած էր հոս, միասին բերելով համանավար փաստաբան Ա. Պէրթօնը: Հարցաքննութենէն առաջ, խառնակիչ լէգէոնականը մեր հայրենակիցներէն Աղամ Սարգիսեանի եւ Սարգիս Յակոբեանի մօտենալով, կեղծաւորութեամբ անոնց անունները և հասցէները կ'առնէ եւ ուրիշ անուններ կը հարցնէ, և խօսակցութեան ընթացքին կը փափսայ թէ եթէ բուն ոճրագործին անունը յայտնեն, զիրենք ազատ ձգել պիտի տայ...:

Հարցաքննիչ դատաւորի հարցումին վրայ, Աղամ Սարգիսեան կը պատասխանէ թէ փաստաբանի պէտք չունի և կը կրկնէ ինչ որ նախապէս ըսած էր ընդհ. ապահովութեան փոխ-տնօրէն Պ. Օգըրօի, այսինքն թէ ինք ոչ մէկ մասնակցութիւն ունի Պաղտասարեանի սպանութեան գործին մէջ և բան չի գիտեր այս մասին: Յետոյ կ'ըսէ թէ դատարան գալու համար գործը ձգած և օրականէն եղած է, որով և հատուցում կը պահանջէ:

Դատաւորը ժամի հաշւով 7.50 ֆրանք կը վճարէ Աղամին և տուն կը ղրկէ զինքը, իր դէմ որ և է փաստ չգտնուելով:

Կը հարցաքննուի նաև Սարգիս Յակոբեանը, որ կ'ըսէ թէ կռիւի պահուն ինքը դուրսն էր և տեսաւ որ մարդիկ խառնի խուռն իրար կը զարնեն: Մեծ պեխերով մարդ մը և ճաղատ գլուխով մէկը կռուողները կը զատէին: Ո՛չ Պաղտասարեանը, ո՛չ ալ անոր վրայ յարձակողը տեսած է: Դատաւորը ազատ կը ձգէ նաև Սարգիս Յակոբեանը:

Կարմիրները, Փարիզէն եկած խլուրդին հրահանգներուն վրայ, Տէսինէն տասը կիներ բերել պիտի տան եղեր իբրեւ վկայ... ապացուցանելու համար թէ Սարգիս Յակոբեան գիտէ ոճրագործին անունը: Ամէն դուռ զարկին, չյաջողեցան, հիմա ալ խե՛ղճ կիները մոլորեցնելու կ'ելլեն...:

ՀԱՍԿՑՈՂԻՆ ՇԱՏ ԲԱՐԵՒ

Ներքին Նախարարութեան օտարներու դիւանին պետ Պ. Հարտման մեր աշխատակիցներէն մէկուն յայտարարած է թէ ֆրանսական իշխանութիւնները մասնաւոր դժգոհութիւն մը չունին Հայերէն: Անոնք հիւրընկալուած են ֆրանսական հողին վրայ եւ եթէ առանց աղմուկի աշխատին, իրենց բան ըսող չըլլար: Միայն թէ պէտք է խուսափին քաղաքականութեամբ զբաղելէ եւ միշտ յիշեն թէ իրենց հայրենիքին մէջ չէ որ կը գտնուին:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Չորեքշաբթի օր բացուեցաւ Եւրոպայի Պատգամաւորական ժողովը, սակայն մեծամասնութիւն չգոյանալով պատգամաւորները կարծիքի փոխանակութիւններ միայն ունեցան եւ ժողովը յետաձգուեցաւ այսօր Ուրբաթ ժամը 4ին: Մինչեւ հիմա պատգամաւոր ընտրած են հետեւեալ կեդրոնները.—

Փարիզ.— Պ. Պ. Պօղոս Նուպարեան, Տիգրան Կամսարական, Արմենակ Համբարձումեան, Արամ Ճէվահիրճեան, Անդրէաս Կէվրէկ և Վաղարշակ Թագւորեան: Լիօն.— Սեդրակ Փափազեան, Բարսեղ Կիւլպէնկեան, Մարտիրոս Աղամեան և Մ. Ս. Դաւիթ-Բէկ: Լոնտոն.— Զաքարիա Մամուլեան և Անդրէաս Ունճեան: Իտալիա.— Տօքթ. Վ. Թորգոմեան և Աւետիս Կիւլպէնկեան: Պրիւսէլ.— Վրթանէս Մարտիկեան: Վիեննա.— Երուանդ Աղաթօն պէյ: Պերլին.— Հ. Արամ Բիպարեան: Նուևօ-Ալավլիա.— Շաւարշ Միսաքեան:

Կը մնան դեռ Մարսիլիա (հինգ պատգամաւոր), Մանչեսթր, Անվէրս, Զուիցերիա, Փրակա, Վարշաւիա և Պուտափեշտ (մէյ-մէկ պատգամաւոր):

Օրակարգի գլխաւոր նիւթերն են՝

վերջնական մշակում եւրոպայի թեմի կանոնագրութեան, ուսումնասիրութիւն Հայ եկեղեցւոյ բարեկարգութեան ծրագրի, քուէարկութիւն եւրոպայի Առաջնորդ. Թեմի եկամուտներու (?), ընտրութիւն եւրոպայի Հայոց Թեմակալ առաջնորդին, եւլն.:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ԴԱՒԸ

ՆՈՒՐԷՏՏԻՆ ՓԱՇԱ, ՊԷՔԻՐ ՍԱՄԻ, ՃԱՖԷՐ ԹԱՅԵԱՐ եւ ՈՒՐԻՇ ՅԱՅՏՆԻ ԴԷՄՔԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Նուրէտտին և Ճաֆէր Թայեար փաշաները ևս ձերբակալուած են՝ իբրև մեղսակից Մուսթաֆա Քէմալի դէմ կազմակերպուած դաւադրութեան: Ոստիկանութիւնը Պոլսոյ Նաւահանգիստին մէջ գրաւած է զէնք և ռազմանիւթ բեռցած շոգենաւ մը, որ սահմանուած էր դաւադիրներուն:

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Նախկին կուսակալ և երեսփոխան Պէքիր Սամի պէյ ձերբակալուեցաւ կղզիէն իջած պահուն: Շատ մը զինուորականներ ալ ձերբակալուած են: Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին Իզմիթի արդի մէպուս Շիւքրի, Սարուխանի արդի մէպուս Ապէտին պէյերը, Սարը Էֆէ Էտիպ պէյ, առաջին Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ Մերսինի մէպուս և Բ. խմբակցութեան նախագահ Զօլաք Սէլահէտտին, միեւնոյն խմբակցութենէ Էրզրումի նախկին մէպուս Հիւսէին Ավնի, Տրապիզոնի նախկին մէպուս Հաֆըզ Մեհմէտ, Էսկիշէհիրի նախկին մէպուս Էյուպ Սապրի և Գարա Վասըֆ պէյերը. կ'ըսուի թէ Ալի Իհսան փաշա, Էրզրումի նախկին վալի Թահսին, Ճանպօլաթ պէյի եղբայրը Բասիմ եւլն. Իզմիր ղրկուած են դատուելու համար:

Ասոնցմէ Սարը Էֆէ Էտիպ Իզմիրէն Պոլիս եկած է «Մահմուտ Շէվքէթ փաշա» շոգենաւով և անմիջապէս ձերբակալուած է: Սարը Էֆէ Իզմիր պաշտօնեայ էր բեռնաւորման և պարպումի ընկերութեան մէջ: Զօլաք Սէլահէտտին Պոլսոյ մէջ առեւտուրով կը զբաղէր, իսկ Հիւսէին Ավնի եւ Հաֆըզ Մեհմէտ պէյերը Պոլսոյ մէջ դարձեալ փաստաբանութիւն կ'ընէին:

⁂ Արտասովոր գործունէութիւն եւ խստութիւն կը տիրէ Պոլսոյ ոստիկանական տեսչութեան մէջ: Ոչ ոքի թոյլ կը տրուի ներս մտնել: Կալանաւորները Թօրփիլանաւերով փոխադրուած են Իզմիր:

⁂ Անկախութեան դատարանի Նախագահ Ալի պէյ հետեւեալ կերպով կը պատմէ դէպքը.—

— Իզմիրի կառավարութիւնը տեղեկացած ըլլալով թէ տեղին մէջ մահափորձ մը կազմակերպուած է Ղազի փաշային դէմ, որ Յուլիս 16ին Իզմիր գալու համար ճամբորդութեան ձեռնարկած էր, դաւադիրները ձերբակալուեցան իրենց զէնքերով եւ ռումբերով:

Մահափորձը գործնապէս կատարելու պաշտօն ունեցողներուն գլուխը կը գտնուի Լազիստանի նախկին մէպուս Զիա Խուրշիտ: Կազմակերպութիւնը ծրագրուած է իբրեւ արդիւնք Պոլսոյ մէջ գումարուած ժողովներու եւ կատարուած խորհրդակցութեանց: Աւելի առաջները, ձմրան ամիսներուն ծրագիր մշակուած է մահափորձը Էնկիւրիի մէջ կատարելու համար, սակայն արգելիչ պատճառներ ծագած ըլլալով, գործը յետաձգուած էր:

Եղած խոստովանութիւններէն կը հասկցուի որ ձերբակալութեան միջոցին ձեռք անցուած զէնքերը եւ ռումբերը եւ անհրաժեշտ գումարը Պոլսոյ մէջ հայթայթուելով, մինչեւ շոգենաւ տարուած եւ մահափորձը ստանձնողներուն յանձնուած են: Գործը ամբողջովին քաղաքական էր, երկրին վարչաձեւը փոխելու համար:

«Էքօ տը Թիւրքի», ֆրանսատառ Թուրք թերթ մը, կը գրէ.—

«Մուսթաֆա Քէմալ մարմնացումն է ազգային փառքին: Ան այս ժողովուրդին համար նոյնքան նուիրական է որքան հայրենիքին հողը: Թուրք ազգը Մ. Քէմալի մէջ կը տեսնէ իր արտայայտութիւնը, իր ամբողջութիւնը, իր խորհրդանշանը: Անոր դէմ գործուած յարձակում մը ամէնէն ակներեւ դաւաճանութիւնն է: Թուրք ազգին ոչ մէկ թշնամին կրնայ սիրել Մ. Քէմալը»:

⁂ Մոսկուայէն խնդակցութեան հեռագիրներ ղրկեցին Էնկիւրի: Չիչէրին իր հեռագրին մէջ կ'ըսէ.— «Թուրք ժողովուրդի թշնամիներուն ջանքերը՝ իր զարգացումը կասեցնելու եւ իր անկախութիւնը հարուածելու համար՝ չյաջողեցան, մեծ գոհունակութիւն պատճառելով ժողովուրդներու ազատութեան եւ ազատ ինքնորոշման պաշտպաններուն: Թուրքիա, հակառակ իր թշնամիներու ոճրագործ նպատակներուն, պիտի շարունակէ զարգանալ եւ ամրապնդուիլ, իր հերոսական պետին ղեկավարութեան տակ»,

⁂ Պատր. Տեղապահը եւ Քաղաք. Ժողովի ատենապետը հետեւեալ հեռագիրը ուղղած են Մ. Քէմալի, «Թուրք Հայերու (ոչ թէ Թուրքիոյ, այլ Թուրք) անունով.—

«Թուրք Հայերը խորին նողկանքով լսեցին այն անիծեալ եղեռնափորձը որ կազմակերպուած էր Հայրենիքին ու Ազգին թշնամի դաւաճաններու կողմէ Հայրենիքին ու Ազգին համար ամէն բանէ աւելի նուիրական ու թանկագին Ձեր Վսեմութեան կեանքին դէմ:

«Փա՛ռք Աստուծոյ որ սոյն անիծապարտ եղեռնափորձը ո եւ է արդիւնք մը չտուած երեւան հանուեցաւ, ինչ որ ընդհանուր Թուրք Հայերուն սիրտերը անսահման ցնծութեամբ լեցուց»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՆԱՆՍԷՆԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՌՈԳՄԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏ. ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԾՐԱԳՐԻՆ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿՈՂՄԸ

Յանձնախումբը քննեց զանազան կարելիութիւններ, ձեռք բերելու համար ոռոգման աշխատանքներուն եւ գաղթականներու տեղաւորման անհրաժեշտ եղած դրամը։

Ամենէն առաջ անհրաժեշտ էր ճշդել թէ որո՞նք են այն երաշխաւորութիւնները, զորս Հայաստան կրնայ տրամադրել երկրին ներսը՝ իբրեւ աւանդ հաւանական փոխառութեան մը։

Ա.— Առաջին եւ ամէնէն բնական երաշխաւորութիւնը պիտի ըլլար իբրեւ գրաւ ներկայացնել այն հողը, որուն վրայ պիտի կատարուէր ոռոգումն ու գաղթականներու տեղաւորումը։ Այս գործողութիւնը պիտի կատարուէր գրաւի կամ հողի բացարձակ սեփականութեան ձեւին տակ (ինչպէս եղած էր յոյն գաղթականները տեղաւորելու առթիւ), գրաւ կամ սեփականութիւն՝ որ պիտի փոխանցուէր փոխատուներուն կամ խնամակալութեանց կազմակերպութեան։

Այս առթիւ, հարցում ուղղուեցաւ հայկական կառավարութեան՝ հասկնալու համար թէ հողը կարելի՞ էր իբրեւ ամբողջական սեփականութիւն որոշ տարիներու համար ձգել անկախ մարմնի մը, եւ կամ թէ այդ մարմինը իրաւասութիւն պիտի կրնար ունենա՞լ այդ հողը ծախելու, եթէ պայմանները չլրացուին։

Այս հարցումին յանձնախումբը ստացաւ հետեւեալ պատասխանը.—

«Հողը ազգայնացած է եւ չի կրնար փոխանցուիլ անհատէ անհատ, մեր օրէնսդրութիւնը հողի սեփականութեան որ եւ է իրաւունք չի ճանչնար։

«Ներկայ օրէնքին համաձայն. Հայաստանի խորհրդային հանրապետութեան հողին վրայ աշխատող եւ ապրող եւ Հայաստանի Սահմանադրութեան մէջ նախատեսուած քաղաքական իրաւունքները վայելող օտարականները, շահագործելու համար կրնան ստանալ որոշ տարածութեամբ հող, ինչպէս Խ. Հ. Հանրապետութեան որ եւ է քաղաքացի։

«Գալով մեր կառավարութեան կողմէ ճանչցուած օտար բարոյական անձնաւորութեանց, անոնք իրաւունք չունին հող վարձելու, բացի այն պարագայէն, երբ անոնք հաւաքաբար մշակութիւն կատարելու նպատակով կազմուած հողագործական համայնքներ, «քարթէլ»ներ կամ ընկերութիւններ ըլլան։ Քաղաքներու մէջ անոնք կրնան հողեր վարձել՝ առաւելագոյն 49 տարի պայմանաժամով՝ քարաշէն շէնքեր շինելու համար. քարէ զատ ուրիշ նիւթերէ շինուելիք շէնքերուն համար վարձակալութեան առաւելագոյն պայմանաժամն է 20 տարի։ Անոնք նոյնպէս քաղաքներու մէջ հողեր կրնան վարձել՝ ոչ աւելի քան 12 տարի պայմանաժամով։ Քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ վարձու հողերու վրայ շինուած անշարժ կալուածները, կրնան երրորդ անձի մը ձրգուիլ։»

Այս պատասխանին մէջ պարզուած իրական կացութիւնը թոյլ չի տար որ գաղթականներուն սահմանուած հողը փոխառութեան համար իբրեւ երաշխաւորութիւն ներկայացուի։

Բ.— Յանձնախումբը ուզեց որ հայկական կառավարութեան կամ կեդրոնական կառավարութեան կարգ մը եկամուտները յատկացուին փոխառութեան. սակայն Մոսկուա յայտարարեց թէ չի կրնար այդպիսի պայման ընդունիլ, որով եւ այս լուծումն ալ անկարելի դարձաւ։

Գ.— Յանձնաժողովը իբրեւ երրորդ երաշխաւորութիւն պահանջեց Հարրիմանի մանկանէզի մենաշնորհը, որ կը գտնուի դրացի եւ դաշնակից Վրաստանի հողին վրայ։ Այս մենաշնորհը՝ որ 20 տարուան համար տրուած է, առաջին երեք տարիներու ընթացքին տարեկան առնուազն 1 միլիոն հինգ հարիւր հազար տոլար եկամուտ կը բերէ, իսկ յաջորդ 17 տարիներու ընթացքին՝ տարեկան առնուազն 2 միլիոն տոլար։ Այս եկամուտները կը վճարուին Լոնտոնի մէջ Վրաստանի կառավարութեան, երբ մանկանէզ բեռցած շոգենաւները մեկնին կովկասեան նաւահանգիստէն։

Մոսկուա այս լուծումն ալ մերժեց իբրեւ անընդունելի։

Դ.— Քննուեցաւ նաեւ հողերը անհատներու կամ մասնաւոր ընկերութիւններու տալու ձեւով ոռոգելու եւ շահագործելու կարելիութիւնը։ Հայկական կառավարութիւնը յայտնեց թէ այսպիսի մենաշնորհ մը չի կրնար տալ։

Այս պայմաններուն մէջ, յանձնախումբը տեսնելով որ Մոսկուա ազդեցութիւն կը բանեցնէ Հայաստանի ելեւմուտքին վրայ, որոշեց կեդրոնական կառավարութեան հետ համախորհուրդ, ուրիշ երաշխաւորութիւններ փնտռել։

Այս քննութեան համաձայն, Մոսկուայի եւ Երեւանի կառավարութիւնները կ՚ընդունին որ ոռոգումի աշխատանքները իրենց նպատակ ունենան հայ գաղթականներու տեղաւորումը։ Կեդր. կառավարութիւնը կ՚արտօնէ որ այս նպատակով փոխառութիւն մը կնքուի, սակայն իբրեւ միակ երաշխաւորութիւն ցոյց կուտայ Խ. Հ. Մ. Պետական Դրամատունը։ Յանձնաժողովին բռնեցաւ թէ Մոսկուա ուրիշ յաւելուածական երաշխաւորութիւններ չի կրնար տալ։

Գալով արտաքին երաշխաւորութեանց կարելիութեան, կացութիւնը փոխուած չի թուիր այն օրէն ի վեր, երբ այս խնդիրը ծեծուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Զ. Ընդհանուր Ժողովին մէջ։ Յանձնախումբը կը վախնայ որ փոխատուները առեւտրական գործառնութեան մը համար բաւարար չնկատեն կեդր. կառավարութեան տուած երաշխաւորութիւնը։

Միւս կողմէ, կը կարծէ թէ իր իրաւասութեան սահմաններէն դուրս է վերջնապէս արտայայտուիլ այս կէտին մասին։ Ուստի այս խնդիրը կը ղրկէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին քննութեան։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ԿԱՐԾԻՔԸ

Յանձնախումբը կարծիքի փոխանակութիւն մը ունեցաւ Հայ Բարեգործական Միութեան կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչներուն հետ, որոնք յայտարարեցին թէ զուտ ելմտական հողի վրայ դրուելիք փոխառութեան մը համար կարելի կ՚ըլլայ, հայկական մասնաւոր աղբիւրներէ 100,000 ստերլինի գումար մը ձեռք բերել։ Մանրամասնութիւնները ճշդելէ վերջ, կարելի պիտի ըլլայ որոշ երաշխաւորութիւն մը հայթայթել այս գումարի հանգանակութեան համար։

ԸՆԴՀ. ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հետեւաբար Յանձնաժողովը հասաւ հետեւեալ եզրակացութիւններուն.—

1.— Ոռոգումի եւ տեղաւորումի ծրագիրը այնպէս ինչպէս մշակուած է այս վայրկեանիս, գիտականօրէն ընդունելի է։

2.— Այս ծրագիրը առեւտրական տեսակէտով ալ կարելի է, սա իմաստով սակայն որ եթէ ձեռքի տակ ունենայինք բաւարար երաշխաւորութիւններ՝ փոխառութիւն մը կնքելու համար, որպէսզի գլուխ հանուի ոռոգումի եւ գաղթականներու տեղաւորման գործը,— հողին արտադրութիւնները կը թուի թէ բաւարար են՝ պարտքին տոկոսն ու մայր դրամագլուխը վճարելու համար։

3.— Ելմտական միջոցներու մասին, դժբախտաբար յանձնախումբը դրական յանձնարարութիւններ չի կրնար ընել։

Միայն սովետներու պետական Դրամատան երաշխաւորութիւնը բաւարար չի թուիր անհրաժեշտ փոխառութիւնը ձեռք բերելու համար։ Իրապէս. ծրագրուած փոխառութեան մասնակցելու տրամադիր դրամատէրերը — ինչպէս այս կարգի բոլոր փոխառութիւններու մէջ,— կ՚ակնկալեն այնպիսի ապահովութիւններ, որոնք երաշխաւորեն տարեվճարներու եւ դրամագլուխի վճարումը։ Եթէ հայկական խնդրով շահագրգռուող երկիրներու կառավարութիւնները չտան այս երաշխաւորութիւնը, այն ատեն ատիկա պէտք է տայ ինքը Հայաստանը կամ սովետական Դաշնակցութիւնը։ Այդ պարագային, երաշխաւորութիւնները պէտք է ներկայանան այնպիսի ձեւի մը տակ, որ պահանջատէրերը չստիպուին որ եւ է կերպով միջամտել պարտական կառավարութեան հողին եւ գործերուն, եւ ընդհակառակն կարենան իրենց պահանջները ստանալ փոխատու երկիրներու հողին վրայ։ Այսպէս պէտք է ըլլայ, մանաւանդ որ ծրագրուած աշխատանքներուն շնորհիւ արգասաբերուած հողերը իբրեւ իրական երաշխաւորութիւն չպիտի կրնան ծառայել, քանի որ տեղական օրէնսդրութիւնը թոյլատու չէ հողին անձնական սեփականացման, ուրիշ երկիրներու մէջ եղածին պէս։

4.— Յանձնախումբը կը կարծէ թէ արտաքին օժանդակութեան դիմելը աւելի նպատակայարմար պիտի ըլլար, եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը նախապէս սպառէր իր բոլոր միջոցները՝ կարօտ Հայերը Հայաստան փոխադրելու համար օժանդակութիւնովը այն աւելի նպաստաւորուած Հայերուն, որոնք ամբողջ աշխարհի առեւտրական եւ ելմտական մեծ կեդրոններուն մէջ կը գտնուին։ Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր բարոյական բովանդակ հեղինակութեամբ հրաւէր կարդայ, անկարելի կը թուի որ այս Հայերը կամովին եւ դիւրութեամբ չպատասխանեն իրենց դժբախտ հայրենակիցներուն ի նպաստ եղած այս կոչին։ Յանձնախումբը իրաւասու չէ այս նախաձեռնութիւնը ստանձնելու, գոնէ առանց Ազգերու Դաշնակցութեան թոյլտուութեան եւ այս միջոցը կը թելադրէ իբրեւ բնական, արդար եւ արագ կարգադրութիւն մը։

5.— Այս եզրակացութիւններով, յանձնախումբը կը կարծէ թէ իրեն յանձնուած պաշտօնը վերջացուցած է։

ՃԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

ՎԻԼ-ՆԷՕՎ-ՏԸ-ՊԵՐԿ

Vogüé-ի երկաթուղային մեծ հանգոյցէն, Լըլէվլատի գծին վրայ, առաջին կայանն է, իր մէկ հատիկ շէնքով, ուր ծերունի կայարանապետը իր պառաւ կնոջ հետ ե՛ւ կ՚ապրի ե՛ւ կ՚աշխատի։ Շէնքը կորած է կանանչներու եւ ծաղիկներու մէջ։

Գիւղը՝ Վիլ-Նէօվը՝ կը գտնուի կայարանէն ուղիղ չորս քիլոմեդր հեռու ապալեր բարձունքի մը վրայ։ Կայարանի մէկ հատիկ շէնքէն 150 քայլ վար կառուցուած է «Մօզայիք»ի գործարանը։ Ժամը 6.15ին թրէնէն ելայ. 6ուկէսին գործարանը գացի, ուր լսեր էի թէ քանի մը Հայեր կ՚աշխատին։ Գործարանին մեծ բուխերիկը ալ չէր ծխեր, գործարանը ալ չէր բաբախեր։ Խուլ ճռինչին յաջորդած էր խաղաղութիւնը։ Մեծ դռնէն ներս նայեցայ. անկիւնի մը մէջ տասնեակ մը պատանիներ՝ դրամ կը հաշուէին. Իւրաքանչիւրին ձեռքը 160-210 ֆրանք դրամ կար։ Մեծ հաճոյքով, գրեթէ հրճուանքով, կրկին ու կրկին կը համրէին, կը հաշուէին դրամները. գանձումի օրն էր, տասնեւհինգօրեակը։ Բոլորն ալ պատանիներ 17—20 տարեկան։ Ցանկարծ օտարոտի նայուածք մը ձգեցին վրաս, ու հարազատ ըսի.

— Բարե՛ւ ձեզ տղաք...։

«Հայ է» ճչացին ու ինկան վրաս. բարի եկար, բարի եկար։ Սիրտս յուզումով, աչքս արցունքով լեցուեցաւ. բանուորական սեւ պարեգօտներով, սեւ տափատներով. փոշիի ու մուրի մէջ կորած բոլորն ալ. իրենց յօնքերէն եւ արտեւանունքներէն կախուած փոշին, սեւցած, մրոտած ու կոշտացած ձեռքերը, դեռ ածելի չդպած դէմքերով, դեռաբոյս պեխերով։

Այսպիսի հանդիպում եւ յուզում մէկ անգամ ունեցեր եմ կեանքիս մէջ։ Կանուխէն որբացած՝ մտեր էի որբանոց. առաջին օրերը շատ կը նեղուէի, վերջը ընտանեցայ որբանոցի մթնոլորտին. ի վերջոյ եղբայրացայ բախտակից որբերու հետ, որոնց բոլորն ալ զոհերն էին 1909ի Կիլիկեան եղեռնին։ Երկու տարի վերջը՝ մէկ ամսուայ արձակուրդով մօրս գիրկը գացի։ Արձակուրդիս հազիւ տասնըհինգ օրը կրցայ անցնել. փախայ մայրական գրկէն, վերադարձայ որբանոց, ընկեր եղբայրներուս մօտ. լալով ողջագուրուեցայ իրենց հետ, տասնըհինգ օրը տասնըհինգ տարի կարօտ լեցուցեր էր սրտիս մէջ։

Նման ուրախութիւն մը ունեցայ Վիլնէօվ տը Պէրկի 13 դեռատի բանուորներուն հանդիպելով, որոնցմէ եօթը չափահաս որբեր. Հասկցայ թէ՛ ինչո՞ւ կրկին ու կրկին կը համրէին իրենց ստացած գումարները. Թխադէմ սա տղուն նայեցէք, որ մէկ կողմէ մեր զրոյցին կը հետեւի, միւս կողմէ ամուր սեղմած է երկու հատ հարիւրնոց ֆրանքները, ատեն ատեն առիթ կը գտնէ նոր ակնարկ մը նետելու անոր վրայ. ու կրկին ուրախութիւններու մէջ կը լողայ իր հոգին։ Հասկցա՛յ, իրենց պայծառ ճակատներու առաջին քրտինքի արդիւնքն էր, շատեր տասնըհինգ օրէ ի վեր մտած էին գործարան։ Տարիներով աքսորի ճամբուն վրայ սպառած, տարիներով որբանոցներու մէջ զրկանքներով հասակ նետած, ուրիշին հացը կերած, հայրենական ժառանգութիւններէ զրկուած, անոնք տասնըհինգ օրուայ տաժանքէն յետոյ, առաջին անգամ կլորիկ գումարներ կը ստանային։ Արդար քրտինքի վաստակը պիտի ուտէին, ալ առանց ուրիշին ձեռքը նայելու, չափահաս ու ինքնաբաւ. ի հարկէ երկու, երեք, տասը անգամ պիտի համրէին այդ դրամները, կրկին ու կրկին հաշուէին...

Մօզայիքի գործարանը կայարանին կից ըլլալով, չորս քիլոմեդր կամ 40—45 վայրկեան հեռու էր գիւղէն. գործարանատէրը առտուն կանուխ ինքնաշարժով կը բերէր զիրենք գիւղէն, ու իրիկունը կը տանէր գիւղ նոյնպէս։ Ժամն էր. ինքնաշարժը կանգ առաւ, սուլեց. կարծես որբանոցին զանգը հնչած էր. միասին մտանք օթօին մէջ, ու ան սուրաց ձորերը եզերող աղուոր ճամբէ մը, ու բարձրացաւ բարձունքն ի վեր։

Վիլ Նէօվը փոքրիկ գիւղակ մըն է, բարձունքի մը վրայ, ընդարձակ այգիներով եւ պարտէզներով շրջապատուած։ Հազիւ 1500—2000 բնակիչ ունի։ Երկար փողոց մը, 5—600 մեդր, գիւղը ճեղքելէ յետոյ կը մխրճուի դաշտին մէջ, ծառերու ամպհովանիի մը տակէն ու կը վերջանայ կայարանին մօտ։

Մէկ հատիկ մեծ ու բաւական մաքուր սրճարան ունի, մէկ ալ մաքուր պանդոկ, ու քանի մը կապելաներ։ Գիւղին կեդրոնը՝ ծառազարդ հրապարակ մը, ուր գործէ դարձող բանուորները խռնուած են ու ձեռք ձեռքի տուած գիւղական պար մըն է որ կը դառնան առանց նուագի։ Այդ պարը իր կլոր շրջանակով մահիկի նման, բաւական կը յիշեցնէ մեր գիւղական պարերը։ Փոքրիկ երախաներ ալ թիթեռներու պէս կը վազվռտեն. խակական թիթեռներ. Ֆրանսացի երախաները 1—8 տարեկան իրենց հասակին մէջ, արտակարգ սիրունութիւն ունին, մաքուր են, խելացի ու ժիր։

Դեռատի աղջիկներու առատութիւն մը աչքի կը զարնէ, մինչ նոյն շրջանի երիտասարդները սակաւ են։ Ո՛վ որ մեծ քաղաքներու մէջ այս ժողովուրդի բարոյականին մասին տարբեր կարծիքներ կազմած է, թող իջնէ գիւղերը, ուր գեղջկուհիները ամօթխած են, պարզ խօսքերէ կը կը շիկնին նաեւ հատիկներու նման, թէեւ շատ սիրալիր են, ազատախօս եւ համարձակ։

Մէկ հատիկ գրատուն լրագրավաճառ կայ. Լիոնի եւ Մարսիլիոյ թերթերը շատ տարածուած են այս շրջանին մէջ, չորս հինգ գիւղերու մէջ «Իւմանիթէ» փնտռեցի չգտայ։ Շատ գեղեցիկ սովորութիւն մը ունին, ամբողջ Ֆրանսական գիւղերու մէջ, եկուորը իսկոյն աչքի կը զարնէ. բայց օտար չզգար ինքզինք, ծանօթ, անծանօթ չեն ըսեր, անպայման կը բարեւեն ու ժպտին։—

Կրկին միացանք մեր դեռատի բանուորներուն հետ, իրենց սենեակներէն մէկուն մէջ. սենեակ մը՝ որուն մէջ հինգ մահճակալ դրուած է։ Մէյմէկ անկողին, բարակ վերմակ մը, տակերը խոտկուռ, բարձեր։ Այդ պահուն ներս մտաւ Ֆրանսացի մը, տղոց հարցուց թէ բանի մը պէտք ունի՞ք։ Երեք հոգի որ անկողնին վրայ ձգելու «պաթանիա» չունէին, ուզեցին։ Ֆրանսացին խոստացաւ, ժպտեցաւ ու գնաց։

Շէնքն ու սենեակը գործատիրոջ կողմէ տրուած էր մեր տղոց. մահճակալ, անկողին, լոյս, առանց վճարի։ Այս գործաւոր տղաքը օրական 16—20 ֆրանք կը շահին, 20 հոգի են։ Գիւղին Հայոց թիւն է 56,-5—7 փոքրիկներ, մէկ պատուական ծերունի, լաւ ու բարեկիրթ ընտանիքի հայր. ու 25ի չափ կին ու աղջիկներ, որոնք կը մտածէին Օրիորդաց միութիւն մը կազմել, որպէսզի հայերէն սորվեցնեն այդ 5—7 տղոց։ Կին ու աղջիկ բոլորն ալ կ՚աշխատին մետաքսի մանարաններու մէջ. ստանալով ժամական 1.10 Ֆր., շահելով օրական 9.95 Ֆր.։ Ամբողջ այս շրջանի գիւղերը ունին իրենց քանի մը մանարանները. շերամապահութիւնը գիւղացիներուն գլխաւոր զբաղումներէն մէկն է, ու մետաքսագործութիւնը իրենց կարեւոր ճարտարարուեստը։

Երկար խօսեցանք տղոց հետ, կազմեցին Նրիտ. Միութիւն մը, ընտրեցին հինգ հոգինոց վարչութիւն, ի՛նչ եռանդուն տղաներ են ասոնք, եւ որքա՛ն բոց կայ իրենց աչքերուն մէջ...։

Քսանի չափ այս բանուորներէն, անգամ մըն ալ յիշեցնեմ 17—20 տարեկան, 15—16ը ընկերութեան տուած տան մէջ կ՚ապրին, տեսակ մը հանրակացարան։ Խեղճ տղաքը տունը չէին կրնար մաքուր պահել, ու շատեր նոյնիսկ իրենց անկողինները, որոնք շատ անխնամ ձգուած էին։ Միւս կողմէ, կէսօրին գործարանին մէջ չոր ուտելիքներով կ՚անցընէին ու իրիկուան ժամանակ չունէին տաք կերակուր մը պատրաստելու, առտուան նախաճաշի մասին խօսք չի կրնար ըլլալ։ Ուրեմն գէշ կը սնանին։ Որքան լաւ պիտի ըլլար որ այս անփորձ տղաքը բարեխիղճ ու գործունեայ մայրիկ մը ունենային. մէկը որ հարազատ մօր մը պէս եփէր անոնց կերակուրները, շտկէր անկողինները, մաքրէր սենեակները, կարկտէր ճերմակեղէնները, ինքն ալ ապրելով միաժամանակ։

Ու մեր զրոյցը, երկար ու անոյշ, վերջացաւ խորունկ տրտմութեամբ։ Ելան ու յայտարարեցին թէ Մայիս 28ին լացինք, քանի որ չէինք կրնար տօնել։ Հաւաքուեցանք, սեղմուեցանք իրարու, հինգ վայրկեան լռութիւն պահեցինք, ու յիշեցինք այն նահատակները որոնք մեռան Մայիս 28ի համար։

— Ապրի՛ք տղաք...

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

Գ. ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Կիպրոսի նորահաստատ «Guy de Lusignan» մեծ գրադարանը իր գրական ձգտումներով, [illegible] ու վաստակաւոր մտաւորականներէ բաղկացած իր յանձնախումբով, ֆրանսական միութիւններու կարգապահութեամբ, կը խոստանայ միջազգային մշակոյթը զարգացնել Միջերկրականի այս պատմական ոստանին մէջ։

Մայիս 2ին, Լառնաքայի մէջ տեղի ունեցաւ 7րդ դասախօսութիւնը, որ մեծ հետաքրքրութիւն շարժեց։ Դասախօսն էր Պ. Մուշեղ Սերոբեան, նիւթը՝ «Նկարագրի հիմերը ու անոր ազդեցութիւնը»։

Սրահը լեցուն էր հայ, ֆրանսացի, իտալացի, անգլիացի, յոյն եւ թուրք ունկնդիրներով։ [illegible] սիայէն փութացած էր նաեւ [illegible] բացի ծանօթ դրագէտ Պ. Severus Caruana, որ իբր հմուտ պատմաբան, մասնաւոր համակրանք ունի հայ ժողովուրդին հանդէպ.

Պ. Կալմանովիչ, ռուս նշանաւոր երաժշտագէտ՝ դաշնակով [illegible] Պ. Վ. Պէտէլեան՝ ջութակով [illegible] ուրեցին հանդէսը։

Լուսինեան գրադարանը բացառիկ էջ մը կը բանայ Կիպրոսի պատմութեան մէջ, իբրեւ կենդանի ազդակ մը մշակոյթի։ Կոմսուհի տը Լարսանի աշխատանքը մասնաւոր յորդանքի առարկայ դարձած է կղզիին բոլոր ականաւոր Անգլիացիներու կողմէ, ու տեղական մամուլը ներբողներ կը հիւսէ։ Կիպրոս կղզին, Լուսինեան տիրապետութենէն վերջ, այսինքն հինգ դարերէ ի վեր չէր տեսած նման գրական շարժում մը, որ կը խոստանայ մեծ պակաս մը լրացնել։

Նիկոսիա Ն. Մագ[illegible]

28 ՅՈՒՆԻՍ 1914

(ՅՈՒՇԵՐ)

Պատմական մեայլ դէպքերու շարք մը կայ զոր ժամանակակից սերունդը դառնութեամբ կը վերյիշէ ամառնային այս օրերուն։

1914 Յունիս 28ին շղթայածի կերքերու առջեւ գնդակը կը պայթի Արշիդուքս Ֆրանց Ֆերտինանտի գլխուն, Սերայեվօյի մէջ։

Դժուար պիտի ըլլար վերլուծել այն բոլոր անցուդարձերը որոնք յանգեցան այս դէպքին։ Ճշմարիտ է թէ 28 Յունիս 1914ի սպանութիւնը քաղաքական որոշ նպատակներ հետապնդող կազմակերպութեան մը հարուածն էր։ 1908ին Պօսնա—Հերսէքի կցումով սերպ ժողովուրդի մէջ ստեղծուած դժգոհութիւնը հետզհետէ կը սաստկանար ու սերպ կառավարութեան գիտակցութեամբն իսկ կը պատրաստուէր այն դաւադրութիւնը, որ նպատակ ունէր սարսել դրացի բազմազգի կայսրութեան գոյութիւնը, հարուածելով Հապսպուրկներու դարաւոր գահը։ Այս ծանրակշիռ ծրագրին գործադրութեան մէջ յայտնապէս քաջալերուած յարական Ռուսիոյ դիւանագէտներէն, դաւադիր դէմք մը՝ սերպ պայակոյտի գնդապետ Տրակութին Տիմիթրիէվիչ գաղտնօրէն կը վարէր «Նարօտնա Օպտրանա» եւ «Միլատա Պօսնա» ահաբեկիչ ընկերակցութիւնները։

* * *

Սերայեվօ... 28 Յունիս 1914... Իշխանական ինքնաշարժը կը յառաջանայ դէպի կառավարչատուն։ Ամբոխը հաւաքուած է փողոցի երկու կողմը։ Յանկարծ օդին մէջ ձեռնառումբ մը կը սուրայ Արշիդուքսին վրայ։ Ձեռքի ճարպիկ հարուած մը ու ռումբը կ'իյնայ կառքէն դուրս.— Արշիդուքսը ազատած է... Կավռիլօ Փրինչ չէ յաջողած...

Կառավարչատան մէջ կատարուած բարի գալստեան արարողութենէն վերջ իշխանական ամոլը դարձեալ բազմած է կառքին մէջ, ... ուղղուելով Պօսնա—Հերսէքի կառավարիչ զոր. Փօթիօրէքը։ Այս անգամ ինքնաշարժը երկվայրկեան մը կանգ կ'առնէ փողոցին անկիւնը։ Ամբոխին մէջէն կը յառաջանայ ...ամեայ հիւծախտաւոր մը... Փրինչ՛ը... բազուկ մը կը բարձրանայ։ Փօթիօրէք զինուորական բարձրագոյն պարտականութեան գիտակից, յառաջ կը նետուի իր մարմինով իսկ պատնէշ կանգնելու Արշիդուքսին առջեւ։ Սակայն, ...նա երեք հարուած...

Դքսուհին վերջին անգամ ակնարկ մը կը նետէ Սերայեվօյի ...լորագեղ բլուրներուն վրայ, ... Արշիդուքսի աչքերուն առ... կը տապալի սպիտակ մզկիթին սրածայր մինարէն...

Ամառնային արեւին տակ ժամացոյցը 10.30 կը զարնէ։ Եւրոպայի խաղաղութեան ժամն է ...ր կը հնչէ։

* * *

Վիեննա։ Կայսերական մայրաքաղաքին մէջ կիրակնօրեայ ...թիւն մը կը տիրէ։ Հսկայ քաղաքը կը հանգչի. փռաթէռի, ...վալտի մէջ, Դանուբի ափերուն վրայ թեթեւ սրտով կը ... Վիեննացին։ Յանկարծ փողոցները կ'ոգեւորուին։ Ժողովրդական ... ցասումը կը պոռթկայ։ Ս... պարտակ զսպարթ Աւստրիացին ...ութեամբ կ'ըսէ իր խօսակ... «Կայսրութեան դէմ դաւա... Սերպիան պէտք է պատժուի»։ Անգուսպ կիրքը կը խոռվէ խաղաղասէր քաղաքացիներու, տքնող գործաւորներու հոգիներն ու շատ չանցած կը բարձրանայ խելայեղ ամբոխի աղաղակը,— «կեցցէ պատերազմը»...

* * *

Տասը տարի վերջ։ Կայսրութիւնը քայքայուած՝ եւ դարաւոր հարստութեան մը գահը տապալած՝ ու Ս. Ստեփաննոսի թագը կրող վերջին միապետը իր վերջին շունչը փչած է հեռաւոր կղզիի մը վրայ։

Հապսպուրկներու հզօր տիրապետութեան շրջանն յիշեցնող Ռինկը՝ այդ անզուգական փառքի պողոտան՝ կը տատանի խուռներամ բազմութեան մը ալիքներովը։ Պարտուած ազգի մը յաղթական դասակարգը, Սօցիալ Դեմօկրատիան, տէր դարձած է իր ճակատագրին։ Այդ ժողովուրդի համար արդէն պատմութեան խառնուած է 1914ի ընդհանուր պատերազմը։

Ու Նափոլէօնեան աշխարհակալ զօրութեան առաջին հարուածը տուող 1813ի Լայպցիկի ազգերու ճակատամարտի յաղթական՝ իշխան Շվարցընպէրկի ձիաւոր արձանին շուրջ հաւաքուած ամբոխի բերնէն կը բարձրանայ բանականութեան հզօր եւ ահազնագոռ ձայնը, աւետիս ապագայ սերունդներու,

«Այլեւս ոչ մի պատերազմ»։

Կ. Պետրոսեան

ԳԻԾԵՐ ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

Աթէնք, 20 Յունիս

Գրեթէ չորս տարուան պատմութիւն ունի Հին Յունաստանի գաղութը։ Հակառակ տիրող կուսակցական աննպաստ պայմաններուն եւ մանաւանդ կուսակցական սուր պայքարներուն, կարելի եղաւ պատրաստել տանելի կեանք մը։

Այսօր մխիթարական իրողութիւն մըն է որ Աթէնք իր բոլոր արուարձաններով եւ շրջաններով ունին նախակրթարաններ, ինչպէս նաեւ մանկապարտէզի բաժիններ։ Այս հաստատութիւնները գնահատելի ճիգեր կը թափեն, դաստիարակելու համար նոր սերունդը։ Մարդ կ'ոգեւորուի այցելելով հայկական դպրոցները։ Մրջիւններու երամներ կը գործեն ամէն տեղ, յաճախ կոտրտած կամ խարխլած սեղաններու առջեւ։ Ու անոնց գլխուն վերեւ, իրենց կոչումին գիտակից ժրաջան եւ երիտասարդ ուսուցիչներ որոնք ջանք չեն խնայեր իրենց վստահութեանը յանձնուած սերունդը մարզելու համար։

Գիտելի է որ կրթական գործը չէ ազդուած այստեղ կուսակցական հակամարտութիւններէն, եւ ընդհակառակը մղում տուած է համագործակցութեան։

Գալով ազգային վերին մարմիններուն, նոյնը չէ պատկերը։ Նախորդ վարչութեան օրով ժողովուրդը սկսած էր հանգիստ շունչ քաշել, որովհետեւ յարաբերական եւ գաղթականական գործերը դրուած էին լաւ հիմերու վրայ։ Նոր վարչութիւնը ոչ միայն բան մը չաւելցուց, այլ եղածն ալ խանգարեց։ Վերջին մատնութիւններու ընթացքին իրենց կրած բարոյական անկումն իսկ չզգաստացուց անոր անդամները։

Բազմաթիւ հարցեր կան սեղանի վրայ, բայց մէջտեղը վարչութիւն չկայ, մարդ չկայ։ Կազմալոյծ վիճակ մը կը տիրէ որուն անխուսափելի հետեւանքները պիտի կրէ հայ գաղթականը։

Նախկին արմաշականներէն Պ. Հ. Նալպանտեան (որբ), իր շուրջը հաւաքելով քանի մը խանդավառ պատանիներ, դարձեալ Պոլսոյ Վիքքի Հօմն եւ Արմաշէն, կազմած է «Արտաւազդ» անունով թատերական խումբ մը, որ յաջող ներկայացումներ կը սարքէ արուարձաններուն, բայց մանաւանդ Փիքսի գաղթակայանին մէջ առհասարակ ուր կը բնակին նաեւ իրենք։ Ուրիշ երիտասարդ մը, Մ. Ա. Մանուկեան իր շուրջ հաւաքած քանի մը դպրոցականներ, ձեռնարկած է «Գրասէր» անուն գրական աշխատանքի մը, որ կը հրատարակուի «Նոր Օր»ի կիրակնօրեայ թիւերուն մէջ եւ որ բաւականին հետաքրքրութիւն շարժած է արդէն։

Հաւատա՞նք թէ ազգային գործերու պատասխանատուներն ալ ըմբռնելով վերջապէս օրուան պահանջներուն փափկութիւնը, մէկդի պիտի դնեն վնասակար եւ աւելորդ ըսի-ըսաւներն ու պիտի լծուին իրական աշխատանքի։

Մարգուս

ԻՆՉՊԷՍ ՀԱՄԻՏԻ ՕՐՈՎ...

Մուսթաֆա Քէմալի դէմ սարքուած դաւադրութեան առթիւ, Պոլսոյ թերթերը անէծքներ կը տեղան դաւադիրներուն դէմ։ Հետաքրքրութեան համար կ'արտատպենք քանի մը նմոյշներ.—

«Ժամանակ».—

Մահափորձի կազմակերպիչները ցոյց կուտան ո՛չ միայն մարդկային տարրական զգացումէ զուրկ ըլլալնին, այլ եւ անոնք բառին ամէնէն ստորնաքարշ իմաստով հայրենադաւներ եւ ազգադաւներ են, յետաշրջական զզուելի, անխծապարտ տարրեր որ ո՛չ իսկ կ'ուզեն տեսնել թէ Թուրքիա ինչ կը պարտի իր Մեծ Ազատարարին եւ հիանալի Առաջնորդին։

«Միլլիյէթ».—

Այնպիսի ատեն մը, երբ երկիրը պէտք ունի խաղաղութեան եւ հանդարտութեան եւ պէտք է որ աշխատի յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ, արիւնոտ, տղմոտ մէկ քանի ձեռքերու այս անխծապարտ ձեռնարկը բովանդակ Թուրքիոյ մէջ նողկանք յառաջ պիտի բերէ։

Ինչպէս Թուրքիոյ, նոյնպէս բովանդակ աշխարհի մէջ զարմանք պիտի պատճառէ հանրապետութեան նախագահին դէմ կազմակերպուած եւ ձախողած մահափորձը։ Կարելի՞ էր միթէ երեւակայել որ Թուրքիոյ մէջ Թուրքերէն մէկ քանի կորուսեալներ ձեռք զէնք պիտի նետեն, ռումբ պիտի արձակեն մեր Մեծ Ազատարարին դէմ։ Կրնա՞յ'ք միթէ երեւակայել որ մեր մէջէն մէկ քանի անխծեալ երեւան պիտի գային եւ իրենց ճզմուելիք գլուխներով ծրագիրներ պիտի պատրաստէին մեր աչքին լոյսին, մեր մեծ Հանճարին դէմ դաւադրելու համար։ Այդ անխծեալները բնա՞ւ չխորհեցան որ կային բոլոր Թուրքերուն հոգին, սիրտը եւ գոյութիւնն իսկ է։ Չխորհեցա՞ն միթէ որ անոր երկննալի ձեռքը, տակաւին նպատակակէտին չհասած կը կոտրի, եւ անոր ծուռ նայող աչքը կը հանուի։

«Եէնի Սէս».—

Արդարեւ գոհութեամբ կը լսենք թէ այնպէս եղաւ։ Մեր կառավարութեան ուժեղ թաթին մէջ ինկան, հազիւ իրենց պատրաստութիւնները աւարտած, այն ստորին արարածները, որոնց մեր մէջէն երեւան գալուն համար ամօթ կը զգանք։ Թուրքիոյ բովանդակ ժողովուրդը յուզուած է Հանրապետութեան Նախագահին անցուցած այս փորձանքին պատճառաւ։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԾԱՆՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐ ԿԸ ԿՐԵՆ

Միջագետքի արաբական թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն քրտական վերջին շարժումներու մասին.—

Քրտական խնդիրը հետզհետէ լուրջ հանգամանքներ կը ստանայ։ Ապստամբները բաժնուած են երեք կարեւոր կէտերու վրայ արեւելեան Անատոլուի մէջ, եւ այս անգամ շատ կանոնաւոր հիմերու վրայ դրած՝ իրենց գործունէութիւնը։ Առաջին մասը Էրզրումը իր շրջաններով, երկրորդը Վան, եւ երրորդը Հարաւային Քիւրտիստան։ Ապստամբները օժտուած են պատերազմական բոլոր պիտոյքներով եւ նորագոյն զէնքերով։

Հալթուշի եւ Գրավի հրամանատարութեան տակ գտնուող ապստամբները գրաւած են Ճուլամերկը եւ կուսակալը գերի առած. գրաւած են նաեւ Շէմտինանը եւ Գուրու-պաշ-քալէն, այս կռիւներուն մէջ սարսափելի պարտութեան մատնելով իրենց դէմ ղրկուած Սիւլէյման Սապրի պէյի թրքական զօրամասը, անկէ գրաւած են մեծ քանակութեամբ զէնք եւ ռազմամթերք ու մէկ քանի թնդանօթ. Թուրք զօրամասի իրական կորուստը եղած է 2000 հոգի սպաննեալ, վիրաւորներէ դուրս։

Թրքական երկրորդ բանակը որ կը գտնուի Օսման Նուրի պէյի հրամանատարութեան տակ, նոյնպէս կռուի բռնուելով այդ շրջանի քիւրտերուն հետ, ծանր պարտութեան մատնուած է։

Շէյխ Պէտրի եւ Աճմէտքի իրենց խումբերով կը գործեն Մարտինի եւ Միտիաթի կողմերը։ Տիգրանակերտի շրջանին մէջ գտնուող բոլոր ապստամբ քիւրտերը ինչպէս եւ հիւսիսային Սուրիոյ սահմաններուն վրայ գտնուող քիւրտերը միացած են ապստամբութեան։

Պարսկաստանի քիւրտերուն մէջ ալ մեծ հետաքրքրութիւն արթնցած է դէպի քրտական ապստամբութիւնը։ Անոնք ալ սկսած են իրենց արենակից եղբայրներուն ամէն տեսակ նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւններ ընել յանուն Քիւրտիստանի անկախութեան։

Վերջին լուրերու համաձայն, քանի քիւրտերը բաղխում մը ունեցած են թրքական զինուորներու հետ եւ կատաղի կռուի մը մէջ պարտութեան մատնած թրքական զօրագունդը, սպաննելով 800 հոգի։

«ԲՈԼՈՐ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՊԻՏԻ ՄԻԱՆԱՆ»

ԱՏՐՊԷՃԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը այս տարի մասնաւոր խանդավառութեամբ կը նկարագրեն Ատրպէճանի անկախութեան տարեդարձը, որ տօնուած է «Եէնի Կավքաս» թերթի խմբագրատան մէջ։

Բէտուլզատէ Էմին պէյ, ճառ մը խօսելով վեր հանեց Մայիս 28ի կարեւորութիւնը թուրք պատմութեան մէջ։ «Ճակատագրի դժբախտ բերումով, Ատրպէճան ենթարկուեցաւ կարմիր Ռուսիոյ յարձակումին, եւ վեց տարիէ ի վեր կը հեծէ օտար տիրապետութեան տակ։ Շատ դժնդակ է ոգեկոչել յիշատակը անոնց որ ինկան արիւնոտ ըմբոստութիւններու մէջ եւ կամ զոհ գացին Չեկայի գնտակներուն։ Մայիս 28ի տարեդարձը տխուր է, բայց ոչ յուսալքող, որովհետեւ Ատրպէճանի թուրք երիտասարդութիւնը իր սիրտին մէջ կը պահէ անկախութեան եւ վրէժի զգացումը»։

Թուրք երիտասարդութեան կողմէ խօսք առաւ Շէրիֆ պէյ եւ կրակոտ ճառ մը խօսեցաւ։ Ըսելէ յետոյ թէ Մայիս 28ը եւ 31 Օգոստոսը (Տումլու փոնարի յաղթանակին օրը) հաւասարապէս անծանօթ զինուորին ստեղծած հրաշալիքներն են, շարունակեց.

«Յարգա՛նք եւ հաւատք քեզի, ո՛վ Մայիս 28։ Տումլու փոնարի անծանօթ զինուորը ձայն կուտայ մեզի.— Ո՛վ որ հաւատք ունի,՝ գերութեան երես չպիտի տեսնէ։ Անատօլուի, Ատրպէճանի կամ Թուրքիստանի մէջ, հաւատք ունեցող ոեւէ Թուրք գերի չպիտի ապրի։ Ինչպէս որ Անատօլուի Թուրքը ազատեցաւ, նոյնպէս ալ Ատրպէճանի Թուրքը պիտի ազատի։

«Անծանօթ զինուորը աղօթք ընելով կը հրամայէ Թուրքիստանի, Ատրպէճանի եւ Անատօլուի հաւատացեալներուն.— Մէկ եղէք գործով, լեզուով եւ փափաքով։ Եթէ ամէնէն տկար Թուրքին անգամ գերի ապրելուն հանդուրժէք, մեր կուռքը պիտի հարուածէ ձեզ։

Մայի՛ս 28, որ մէկն ես անծանօթ զինուորի համբածօրերէն, ահա հոս ծունկ կը չոքէին քու առջեւ քեզի հաւատացողները եւ կ'երդնուն.— Մինչեւ վերջը պիտի աշխատին որ բոլոր Թուրքերու մէջ գործի միութիւն, լեզուի միութիւն եւ փափաքի միութիւն յառաջ գայ։»

Յետոյ բեմ բարձրացաւ Համալսարանի ուսանողուհիներէն Մէտիհա հանըմ եւ կարդաց ոտանաւոր մը, ձօնուած Ատրպէճանի դրօշակին։

Լեհաստանի ժողովուրդին կողմէ լեհերէն խօսեցաւ Պ. Փէթրօզէվսքի, որուն ճառը թուրքերէնի թարգմանուեցաւ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Սեփ. Թղթ.).— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը Յունիս 20ին Կիրակի կէսօրէ վերջ իր սեփական դաշտին մէջ տուաւ իր տարեկան հանդէսը։ Շաբաթներ առաջ սկսեր էին ծախել տոմսակները։ Հանդէսին օրը հանրակառքերը լեցուած էին հայ երկսեռ բազմութեամբ, ինչ որ զարմանք մը կը պատճառէր օտարականներուն։ Մեծ պարտէզին մուտքի դուռը զարդարուած էր հինգ-վեց ֆրանսական դրօշակներով, իսկ հայկական եռագոյնը՝ անտեսուած էր, շնորհիւ վարիչներուն նեղմտութեան։

Հանդէսը բացաւ «Քնար» ֆանֆարը, նուագելով նախ ֆրանսական քայլերգը եւ յետոյ «Մեր Հայրենիք»ը, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Յետոյ պզտիկ որբուհիներ գոյնզգոյն թուղթէ հագուստներով եւ համաչափ քայլերով պարեցին Հուրիներու պարը։ Տեղի ունեցան մեներգ եւ կոմիտասեան երկձայն խմբերգներ։ Նշանակելի էին բարձրագոյն դասարանի չափահաս աշակերտուհիներուն հայկական պարերը, իրենց իսկական տարազներով։ Նոյն աշակերտուհիները ճարոնական երգախառն պար մը պարեցին համապատասխան տարազներով, որ կրկնուեցաւ հանդիսականներու ծափերուն վրայ։

Քանի մը երաժշտական կտորներէ յետոյ, տեղի ունեցան եւրոպական պարեր եւ վիճակահանութեան աճուրդ։

Գաղութիս հին անդամներէն Պ. Տիրան Թէքէեան աճուրդի հանեց թանկագին քարով ոսկի մատանի մը, որ բարձրացաւ մինչեւ 1200 ֆրանքի։ Ընդհանուր հասոյթ կ'անկանուի 15,000 ֆրանք։

Ս. Մ.

ԽԵՂՃ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

Խօթը-ութը ամիս կ'ընէ որ ծանօթացած եմ Մ.ին հետ։ Մտերիմ ենք եւ յաճախ կը վիճինք։

Անցեալ օր զայն տխուր տեսնելով, պատճառը հարցուցի։

— Բարեկամ ինչ ըլլայ, հոգիս triste է։

— Ինչէ՞ն, ի՞նչ ունիք որ, անշուշտ պատճառ մը կայ։

— Պատճառը rien է, կ'ուզեմ պաղճաններու, եաղիներու մէջ ման գալ, եւ աւելի préfére կ'ընեմ solitudeը՝ որոնք plaisirները augmenter կ'ընեն։

Այս ուղղութեամբ բաւական խօսակցելէ յետոյ, առիթ գտայ, տարբեր հարցումներ ուղղելու.

— Խնդրեմ, ինչո՞ւ այդպէս երեք լեզուով կը խօսիք։

— Hum, հէրիֆ սէնտէ, ինչ ընեմ այսպէս accoutumé եղած եմ. ֆրանսերէն բառերը աւելի շուտ souviens կ'ընեմ քան թէ հայերէնը։

Կ'ուզէք խնդացէք, կ'ուզէք լացէք, խնդիրը այն է որ բարեկամս հազիւ մէկուկէս տարիէ ի վեր եկած է, եւ ֆրանսերէն ալ չէր գիտեր։ Այսօր մոռցեր է մանկութենէն սորված մայրենի լեզուն...։

Սէն-Շամոն Կ. Մ.

«ԳԻՐՔ ԾՆՆԴՈՑ»

Ամերիկեան «Պօրտ»ի դպրոցներուն մէջ սովորութիւն եղած է աշակերտներուն գոց ընել տալ Աստուածաշունչի բոլոր գլուխները՝ —«Ծննդոց, Ելից, Թագաւորաց, Դատաւորաց, եւն։

Կը թուի թէ պոլշեւիկեան դպրոցներուն մէջ ալ կը տիրէ այս հիւանդութիւնը։ Վերջերս վարչապետ Ռիքօֆ կրթական համագումարի մը մէջ ճառ մը խօսելով, գիտել տուաւ թէ չափազանց շատ բան կը պահանջուի աշակերտներէն, քաղաքական գիտութեան մասին։

«Երէկ ինծի պատմեցին թէ դպրոցի մը մէջ կը պահանջեն որ աշակերտները գոց արտասանեն մեր կուսակցութեան 14 համագումարներուն բոլոր որոշումները։ Ես ինքս ալ չպիտի կրնայի այդպիսի քննութիւն մը անցնել։ Ի հարկէ այս օրինակը հազուադէպ բացառութիւն մըն է, բայց կարելի չէ ուրանալ թէ անբնական կացութիւն մը կ'ապացուցանէ»։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Զգալի պակաս մը կը լրանայ «Կիլիկեան Հայրենակցական Միութեան» կազմութեամբ, Փարիզի մէջ։

1926 Յունիս 8ին սկսած այս կազմակերպութիւնը, արդէն իսկ յառաջդիմութեան քայլեր նետած է։

Միութեան նպատակն է շփման մէջ դնել Կիլիկեցիները ու սատարել անոնց՝ իրերօգնութեան եւ ուսումնական տեսակէտով։

Արդէն իսկ պատրաստ է ծրագիր կանոնագիր մը։ Քիչ օրէն երբ առժամեայ վարչութիւնը լրացնէ իր աշխատութիւնը, նորէն պիտի գումարուի ընդհանուր ժողով մը։

Անշուշտ Կիլիկեցիները սիրայօժար պիտի պատասխանեն այս հայրենասիրական կոչին։

Կիլիկեցի

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ

Նախարարական տագնապը տասը օր տեւելէ յետոյ լուծուեցաւ Զորեքշաբթի գիշեր և Պ. Պուանքարէ յաջողեցաւ կազմել իր տասներորդ դահլիճը։ Պ. Պոլան երեք օր շարունակ աշխատեցաւ, որ նոր դահլիճին մէջ առնուին Պ. Պ. Փուանքարէ եւ Տումէր, առաջինը իբր դատական նախարար իսկ երկրորդը՝ ելմտական նախարար։ Ձախակողմեան խմբակցութիւնը պայման դրաւ որ եթէ Պ. Փուանքարէ դահլիճին մէջ մտնէ, ելմտական նախարարութիւնը միայն պէտք է ընդունի։ Իսկ ընկերվարականները բանաձեւ մը քուէարկեցին, որով կը յայտարարէին թէ չպիտի աջակցին կառավարութեան մը, որուն մէջ պիտի մտնէ աջակողմեաններու (Պլօք Նասիօնալ) աչքառու ներկայացուցիչը Պ. Փուանքարէ։ Միեւնոյն ատեն Պ. Տումէրի ներկայացուցած պայմանները անընդունելի նկատուեցան նախարարութեան բոլոր թեկնածուներուն մասնակցութեամբ տեղի ունեցած ժողովի մը մէջ։ Ասոր վրայ Պ. Պ. Փուանքարէ եւ Տումէր քաշուեցան եւ Պ. Պոլան Ելիզէի պալատը երթալով հանրապետութեան նախագահին յայտնեց թէ դարձեալ չյաջողեցաւ կազմել դահլիճը։ Պ. Տումէրկ խնդրեց կրկին փորձ մը ընել եւ այս անգամ Պ. Պոլան ելմտական նախարարութիւնը առաջարկեց Պ. Քայեօի, որ ընդունեց, պայման դնելով որ լայն եւ արտակարգ իրաւասութիւններ տրուին իրեն։ Այս պայմանը ընդունուեցաւ եւ գիշերը Պ. Պոլան յաջողեցաւ կազմել նոր դահլիճը, որմէ դուրս ձգուեցան մասնաւորաբար Պ. Պ. Փէնլըվէ եւ տը Մօնզի։

Պատերազմական նախարարութեան կոչուեցաւ զօր. Կիյեօմա, Փրօֆ. Նօկարօ կրթական նախարար անուանուեցաւ։ Միւս նախարարութիւններուն մէջ ուշագրաւ փոփոխութիւն չկայ։

«Նուվօ Սիէքլը» նոր նախարարութիւնը կ'անուանէ եռապետութիւն (Պոլան-Քայեօ-Կիյեօմա) եւ զայն նախաքայլ մը կը նկատէ դէպի դիկտատորութիւն։

Ժողով Ներգաղթի եւ Արտագաղթի համար

Համաշխարհային գաղթականութեան համաժողովը բացուեցաւ առջի օր Լոնտոնի մէջ, ներկայութեամբ 150 պատգամաւորներու, որոնք 23 երկիրներ կը ներկայացնեն։ Առաջին անգամն է որ միջազգային ժողով մը կը գումարուի՝ միակ օրակարգ ունենալով գաղթականական խնդիրը։ Նախաձեռնողներն են արհեստակցական միութիւնները և Բ. Միջազգայինը։

Համաժողովին պատգամաւոր ղրկած է նաև Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Պատգամաւորները առաջարկեցին գաղթականական միջազգային դրամագլուխ մը ստեղծել՝ աջակցութեամբ բոլոր արհեստակցական միութեանց։ Քրէմփ ներկայացուց բանաձեւ մը, որով սկզբունքով կ'ընդունուի որ գաղթը ազատ պէտք է ըլլայ, այսինքն թէ գաղթին մէջ քաղաքական նկատումներ պէտք չէ մտնեն, այլ անիկա պէտք է մղուի միայն տնտեսական պատճառներէ։ Բացառիկ պարագաներու մէջ ուրիշ ազդակներ կրնան գաղթ առաջ բերել։ Բ. Միջազգայինին կողմէ Քրէմփ յայտարարեց թէ կարգ մը երկիրներու մէջ բնակչութեան նուազումը եւ ներգաղթի դէմ դրուած արգելքները խիստ մօտիկ ապագային պատերազմի պատճառ կրնան դառնալ։

Հաւաստիքներ Սուրիոյ Հայերու մասին

Անցած օր համառօտ կերպով ներկայացուցինք Սուրիոյ մարզպան Պ. տը Ժուվնէլի տեղեկագիրը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց յանձնախումբին։

Մեր ստացած մասնաւոր տեղեկութիւններուն համաձայն, մարզպանը յանձնախումբին առջեւ բացարձակապէս հերքած է Սուրիա-Պաղեստինեան կոմիտէի ամբաստանութիւնները հայ կամաւորներու մասին եւ ըսած է թէ կամաւորներու արարքներուն պատասխանատուն միայն ֆրանսական իշխանութիւնն է եւ թէ կամաւորները միայն Հայերէն չեն առնուիր, այլ Սուրիոյ բոլոր բնակիչներէն։ Մարզպանը յայտնած է նաեւ թէ Սուրիայէն արտագաղթը դադրած է այլեւս եւ Հայերը հիմա կը զբաղին իրենց գործերով։ Յոյս յայտնած է որ մօտ օրէն երբ վերջնապէս խաղաղութիւնը վերահաստատուի և վարչական նոր կազմակերպութիւնները լրանան, Հայերը աւելի հանգիստ պիտի ըլլան եւ անգործ մարդ չպիտի մնայ։ Քաղաքապետութիւնները ծրագրած են կարգ մը հանրօգուտ աշխատանքներ, որոնց համար պէտք պիտի ունենան Հայերուն։ Պ. տը Ժուվնէլ աւելցուցած է նաեւ որ ֆրանսական իշխանութիւնները շատ գոհ են Հայերէն։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Սուրիոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք թէ ապստամբները Յունիսի սկիզբները յարձակում գործած են Դամասկոսի շրջակայ պարտէզներուն վրայ եւ վիրաւորած են ֆրանս. քաղաքապահ զօրքի հրամանատարը։ Ասոր վրայ Ֆրանսացիները բուռն կրակ բանալով 40—50 ապստամբ սպաննած եւ 30 ալ գերի բռնած են։

Պապ-Թումայի եւեւի պարտէզներուն մէջ տեղի ունեցած կռիւներու պահուն սպաննուած է 12 տարեկան հայ տղայ մը, որ անզգուշութեամբ այդ կողմի պատնէշներուն մօտեցած էր։ 15 հայ քաղաքապահ զօրքեր այդ դժբախտ տղուն մարմինը փոխադրեցին գերեզման, ուր ըմբոստներու կրակին ենթարկուեցան։ Հայերը փոխադարձելով յաջողեցան ցրուել ապստամբները եւ քաղաք դարձան անվնաս։ Կ'ըսուի թէ 200 հոգի, տնտեսական անձկութենէ մղուած, պատրաստ են քաղաքապահ զինուոր արձանագրուելու։ Հայերու հանդէպ պօյքօթը դադրած է։

Գաղտնի վաւերաթուղթեր

«Լավօրօ տ'Իթալիա» կը շարունակէ հրատարակել ցարական դիւանագիտական վաւերաթուղթերը, որոնք կը վերաբերին 1915ին Թուրքիոյ հետ անջատ հաշտութիւն կնքելու խնդրին։ Ասոնց կարգին հրատարակած է Սազօնովի նշանաւոր ծրագիրը՝ Թուրքիան Եւրոպայէն քշելու մասին, Տէլքասէի վերապահումները, ցարին եւ մեծ դուքս Նիքոլայի կարծիքները, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ մասին դաշնակիցներու մրցակցութեան պատմութիւնը։

ՎԱՂԸ՝ ՅՈՒՆԻՍ 26 ՇԲ. ԳԻՇԵՐ 9.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

6րդ ԹԱՂԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՇՔԵՂ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԸՆՏԻՐ ԵՒ ՋՈՅԳ ՃԱԶ ՊԱՆՏ, ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ և ՀԱՃԵԼԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՄՈՒՏՔ ԱՅՐԵՐՈՒ 10, ԿԻՆԵՐՈՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Պիւֆէի սպասարկութիւնը ապահովուած ՖԼՕՐԻԱ ճաշարանին տնօրէնութեան կողմէ։

Տոմսերը կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն, Imprimerie Artistiqueէն, «Ֆլօրիա» ճաշարանէն եւ Միութեան անդամներէն։

ՕՐ. ԶՈՒԱՐԹ ԳԼԱՐԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՏԻԳՐԱՆ ՓԷՀԼԻՎԱՆԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

12 Յունիս 926 — Փօն տը Շէրիի

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՕՆԻ «Առիւծ» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը Կիրակի 27 Յունիս «Քաֆէ Նուվօ Սանթրի սրահին մէջ, Փլաս տիւ Փօն, թիւ 7, ժամը 8,30ին։ Օրակարգ խիստ կարեւոր։

Հ.Յ.Դ. ՌՈՍՏՈՄ Թաղային խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ եւ հաշուետուութիւն։ ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի 27 Յունիս կէս օրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Անհրաժեշտ է անդամատետրերով ներկայանալ։

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ Նահանգային Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ վաղը 26 Յունիս Շբ. երեկոյ Ֆլօրիա ճաշարանի վերնայարկը։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան աթլեթիք մրցումները տեղի պիտի ունենան 1 Օգոստոս կիրակի օրը։ Բոլոր աթլեթներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ եւ փորձերու համար ամէն կիրակի առաւօտ երթալ փարք Սէն Մորի Սթատ Օլէմփիքը (Պասթիյի կայարանէն)։ Մուտքը միութիւնը կը վճարէ։ իսկ Չորեքշաբթի իրիկունները 6էն վերջ Սթատ փօրթ Տօրէ։ Շոգեկառքը կը մեկնի ժամը 9ին։

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ հերոսամարտի տարեդարձին իրիկունը քաշուած են երկու մեծադիր լուսանկարներ շատ յաջող։ Փափաքողները դիմեն «Յառաջ»ի խմբագրատունը կամ լուսանկարիչ Գ. ՃՕԼՕԼԵԱՆի 39, Rue Brancion։

ԼԻՕՆԻ ԳՕՄԷՏԻ - ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

26, Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին, Salle Emile-Zolaի մէջ, 127, Rue Boileau։ Կը ներկայացնէ Մասնաւոր տէքօրներով ՇԱՆԹԻ ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ 3 երեւոյթով

Խաղին ամբողջ տեւողութեան բրօժէքսիօն։ Ներկայացումը կ'աւարտի անպայման 11.30ին։

Իսկ 27 Յունիս կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին, ժողովուրդի խնդրանքին վրայ Բ. անգամ ըլլալով Շիրվանզադէի՝

ՆԱՄՈՒՍ տրամը, 5 արար։

Տեղերու գիներ՝ 5 և 3 Ֆր.

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Խ. Հայաստանի Մատենադարանին, կազմակերպուած Հօկի Բիւրակ մասնաճիւղին կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Փարիզահայ երիտասարդաց եւ Զափահաս երկսեռ որբերու միութիւններու, Salle d'Horticulture-ի մեծ սրահներուն մէջ, 84 Rue de Grenelle, 3 Յուլիս ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ։ Տոմսերու գիները այրերու 10, կիներու 5 ֆր.։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՎԱԼԱՊՐԸ, Վ. Շ.— Երեք շաբաթ առաջ յանձնուած է եւ կը հետապնդուի։

ՊՈՒԻԱ ՔՈԼՈՄՊ, Յ. Ա. — Բժիշկը տեսած է հիւանդը եւ 40 ֆր. ալ դրամ ձգած։ Վիճակը լուրջ է։

ԼԱՊԷԿԻԻՏ, Ն. Պ.— Ստացանք 38 ֆրանք։ Կը լրանայ։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Ճ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԳԱՀԻՐԷ, Գ. Մ.— Ստացանք երեք տարեկան եւ մէկ վեցամսեայ բաժնեգին։

ԼԱՆՍԷՅ, Ս. Զ.— Ստացանք 25 ֆրանք։ Կը հրատարակենք երկու անգամ եւս։

ԼԱՆՍԷՅ, Ն. Խ.— Ստացանք 125 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Լեւոն Կարօեան կը փնտռէ եղբայրը Խնուսի Բաղեկ գիւղէն Արփիար Կարմեանը, որ Փարիզ ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։ 2—1

— Կը փնտռուի Իզմիրէն տարագրեալ Կարապետ Նալպանտեան եւ քոյրը, որոնք Փարիզ կը գտնուին։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

Կիւրինցի Սրբուհի Ծառուկեանը կը փնտռէ իր ամուսինը Սահակ Ծառուկեանը, որ 1924ին Ֆրանսա եկած է եւ աշխատած մէկն է Լուառնահանգին Շոտֆօն գիւղին քարահանքը։ Յետոյ գացած է Նանթի կողմերը։ Տեղեկացնել S. Zadikian, 46 Ave. Aristide Berges, Lancey (Isére)։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

18 տարեկան պատուաւոր երիտասարդ մը որ ձեռական աշխատութեանց շատ յարմարութիւն ունի, կը փափաքի աշխատիլ ժամագործի եւ կամ ոսկերիչի մը քով։ Ի հարկին կ'ընդունի նաեւ ուրիշ որեւէ գործ, գիտէ սահուն կերպով ֆրանսերէն խօսիլ։ Դիմել ՄԱՍԻՍ տպարան։

ԳՈՐԾ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կ'ուզուին երիտասարդ աղջիկներ՝ կամ կիներ 15էն 30 տարեկան՝ պրոտէի գործ սորվելու համար առանց յոգնութեան, մեքենաները մօթէօրով։ Օրական 6 ֆրանքէն սկսեալ մինչեւ 20 ֆրանք կրնան շահիլ երեք ամսուան միջոցին։

Դիմել Պ. ՆՇԱՆԵԱՆի, 2, Ave. du Docteur Léray, Paris 13. Métro Italie.

ՆՈՐ ԹԵՐԹ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ Յուլիսի սկիզբը Փարիզի մէջ լոյս կը տեսնէ՝

"ԲՈՒԺԱՆՔ"

ամսագիր 24 էջերով, նուիրուած առողջապահական, գիտական եւ ընկերային կեանքի։ Պիտի հրատարակուի յատուկ խմբագրական մարմնի մը կողմէ, որուն կ'անդամակցին՝ Տօքթ. Վ. Թորգոմեան, Տօքթ. Պ. Քօլօլեան, Պ. Կ. Յ. Բասմաջեան, Տօքթ. Ե. Մինասեան եւ Տօքթ. Լ. Գրիգորեան։

«ԲՈՒԺԱՆՔ»ը չպիտի ըլլայ տեսական-մասնագիտական հանդէս մը, այլ ժողովուրդին համար խմբագրուած թերթ մը, անոր ծանօթացնելու արդի բժշկական գիտութեան բարիքները եւ առողջապահական գիտելիքները։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— Ֆրանսա, գաղութներ եւ Սուրիա տարեկան (12 թիւ) 20 ֆրանք։ 2. Պելճիքա, Իտալիա, Պալքաններ, Թուրքիա եւ Հայաստան՝ 25 ֆրանք։ 3. Մնացեալ երկիրներ 1 տոլար կամ 4 շիլին։ Հատով՝ ձեռքէ կը ծախուի 2 ֆրանքի։

ԾԱՆՕԹ.— Գործակալներ կը փնտռուին կարեւոր գաղութներու մէջ։

Յղուած, նամակ, բաժնեգին եւլն. ղրկել հետեւեալ հասցէով՝ Dr. Krikorian, 126 Fbg. St. Denis. Paris (10).

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Յունիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	169	25
Տոլար,	Dollar	34	95
Մարք (ոսկի)	Mark	8	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	18	70
Թրք. ոսկի	» or	160	—
Մէճիտիէ	Médjidié	12	50
Լէվա 100 հատը	Léva	24	—
Տրախմի »	Drachme	43	—
Լիր » »	Lire	125	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	100	—
Զուից. »	Frc. Suisse	670	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	174	25

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3700	—
» II	»	2550	—
» III	»	2220	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	149	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մէթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան		10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՅՈՒՆԻՍ 1926

27 JUIN 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ Թիւ 142 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ, ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓ ՍՏԵՂԾԵԼՈՎ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԼԼԻ - ԻԹԹԻՀԱՏ ԴՕՏԵՄԱՐՏԸ

Թուրք մամուլը կը շարունակէ ամբողջ էջեր նուիրել Մ. Քէմալի դէմ սարքուած դաւադրութեան, որուն բոլոր ծալքերը յայտնի չեն տակաւին:

Անվիճելի է մէկ իրողութիւն, — Իթթիհատին խլրտումը: Երկար ատենէ ի վեր քնանալ կը ձեւացնէր այդ ուժը, իր պարագլուխները պահելով նոյն իսկ Երեսփ. Ժողովին մէջ: Վերջին անգամ, Մուսուլի դաշնագրին վաւերացման առթիւ, մանուածապատ խօսքեր արտասանեց իրենց առաջնորդը, Գարա Պէքիր Քեազիմ փաշա, յայտնելով թէ քուէն պիտի ճշդէ իրենց դիրքը: Բայց երբ քուէարկութիւն կատարուեցաւ, ամէնը մէկ — քանի հոգի — դուրս ելան: Այս ցոյցը կ'ապացուցանէր թէ ընդդիմադիրները — Իթթիհատ կամ Յառաջդիմասէր — բաւական ամուր կը զգան իրենք զիրենք:

Քէմալական մամուլը խժալուր աղմուկ մը կը բարձրացնէ բոլոր ընդդիմադիրներուն դէմ, առանց որոշ գաղափար մը տալու բուն գործին վրայ: Թերեւս ուղղակի կապ չկայ դաւադիրներուն և սա միւսներուն միջեւ, բայց քանի որ ազդանշանը տրուած է, բոլորը մէկ բերան կը պօռան— Մա՛հ ընդդիմադիրներուն: Կալանաւորներու բազմութիւնն ու այլազանութիւնն ալ այդ կ'ապացուցանէ: Անոնց մէջ դէմքեր կան որ իթթիհատական են, բայց բոլորովին անընդունակ՝ որ եւ է յեղափոխական-դաւադրական ձեռնարկի: Օրուան իշխանութիւնը խտիր չի դներ, եւ կ'ուզէ լայն հաշուեյարդար մը կատարել, վաղուան վտանգը կանխելու համար: Այդ է մէկ պատճառը որ դատավարութիւնն ալ անմիջապէս սկսեր է, եւ վճիռները պիտի տրուին ու գործադրուին 24 ժամէն: Արդէն իսկ ահ ու սարսափի մատնուած են ոչ միայն Թուրքիոյ, այլեւ Եւրոպայի Թուրք շրջանակները: Յանդուգն եւ ապերասան՝ անպաշտպան բազմութիւններ ջարդած ատեն, անոնք թրջած հաւեր կը դառնան որ եւ է յեղափոխական ձեռնարկի պարագային, եւ իբար կը մատնեն, որպէսզի ժամ առաջ ազատին: Այսպէս եւ ներկայ պարագային: Պատրաստութիւնները չլրացած, դաւադիրներէն մէկը գացեր մատներ է ամէն բան: Գէթ այսպէս կը պատմեն Թուրք թերթերը:

Ի՞նչ է նոր ձեռնարկին նպատակը,— իշխանութեան եւ ազդեցութեան կռիւ: Մ. Քէմալ փառքի գագաթնակէտը հասաւ, ստուերի մէջ ձգելով իր շատ մը զինակիցներն ու գործակիցները, եւ շուրջը հաւաքելով նոր տարրեր: Կրթնած՝ ուժեղ սպայակոյտի մը եւ բանակի մը, անխնայ կը հարուածէ ո՛վ որ ծուռ կը նայի իր անձին կամ գործերուն: Քաղաքական ծրագրի տեսակէտով մեծ տարբերութիւն չկայ տիրողներուն և մերժուածներուն միջեւ: Ինչ որ կատարուած է մինչեւ հիմա ոչ-Թուրք ժողովուրդներու դէմ, Իթթիհատին կամ Քէմալականներուն ձեռքով, բոլորին կողմէ կը համարուի արժան եւ իրաւ: Եւ երկուքն ալ ախորժակ ունին աւելին կատարելու, որպէսզի ճամբան միանգամ ընդ միշտ բացուի դէպի արեւելք: Միայն թէ, հինները չեն ախորժիր նորերուն արդիացման փորձերէն, գոհ չեն նոր կարգուսարքէն, եւ կ'ուզեն վերահաստատել միապետութիւնը: Խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտը սկիզբէն ի վեր Իթթիհատի թեկնածուն էր, և այսօր ալ թէեւ գահընկէց, կը վայելէ անոր համակրանքը: Մահափորձը և նման ձեռնարկները սերտ կապ ունին այս ձգտումներուն հետ: Իթթիհատը անդադար կը խլրտի Քէմալի բարձրացումէն ի վեր, եւ եթէ կը զգուշանայ ցնցումներէ, մէկ պատճառն ալ, այն է որ կը վախնայ արտաքին միջամտութենէ: Ամէնքն ալ համոզուած են որ նոր տակնուվրայութիւն մը կրնայ կործանել Թուրքիան: Այս հոգեբանութեան ծանօթ են քէմալականներն ալ, եւ ճիշտ ատոր համար հրապարակաւ կը թելադրեն բզիկ-բզիկ ընել դաւադիրները, ժողովուրդին եւ ոստիկաններուն ձեռքով:

Այս դէպքէն յետոյ, Էնկիւրի տասն անգամ աւելի պիտի կրկէ շղթաները, արեան մէջ խեղդելով ո՛ր եւ է ըմբոստ քայլ: Կախաղանէն զատ, թիարանն ու աքսորը պիտի նօսրացնեն ընդդիմամադիր ճակատը, աջ ու ձախ ցրուելով գլուխները: Իհարկէ դժգոհութիւնը աւելի պիտի սաստկանայ, բայց քրթմնջիւնը օգուտ չունի, երբ չկայ գործող ձեռք, եւ երբ կը տիրէ, մանաւանդ, թախ մը որ վարժուած է անողորմ եւ արագ հարուածներ իջեցնելու: Միայն թէ, կազմալուծման որդը բոյն դրած է արդէն Թուրքիոյ քաղաքական - պետական մեքենային մէջ, եւ ուշ - կանուխ պիտի քակէ զայն: Եւ քանի կը գործէ այդ որդը, ցնորք է Թուրքիոյ վերականգնումը:

«Հիւանդ Մարդը» խոյանք մը ունեցաւ, զարմացնելով աշխարհը: Բայց հիւծախտաւորներ կան որ տարիներով կը շնչեն ու կը ժպտին. ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ վերջնապէս փրկուած են:

Ո՞վ կ'երաշխաւորէ, մանաւանդ, ամրապնդումը այն իշխանութեան, որուն նշանախօսքն է ուրանալ եւ ոչնչացնել ուրիշներուն բնական իրաւունքը:

Շ.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

Ուրբաթ օր տեղի ունեցաւ Եւրոպայի Պատգմ. Ժողովին առաջին պաշտօնական նիստը: Ներկայ էին 15 երեսփոխաններ, ընտրուած 18ին վրայ: Դիւանի ընտրութիւն կատարուելով, Ա. ատենապետ ընտրուեցաւ Պ. Պ. Խամէրեան (Փարիզ), Բ. ատենապետ՝ Պ. Չ. Մամուլեան (Լոնտոն), Ա. ատենադպիր՝ Պ. Հայկ Սրամ Բիպարեան (Պերլին), Բ. ատենադպիր՝ Պ. Վրթանէս Մարտիկեան (Պելժիա):

Պարզ ընթերցումով հաստատուեցան պատգամաւորներու ընտրութիւնները: Լոնտոնի Միացեալ Ընկերութիւնը նամակով մը կը բողոքէր թէ ընտրուած պատգամաւորները գաղութը չեն ներկայացներ: Այս առթիւ մանրամասն բացատրութիւններ տրուեցան և հաստատուեցաւ որ Միացեալ Ընկերութեան բողոքը անհիմն է, քանի որ Լոնտոն ունի ուրոյն կազմակերպութիւն, ներքին կանոնագիր եւ Երեսփ. Ժողով:

Երկու յանձնախումբեր կազմուեցան, առաջինը՝ մշակուած կանոնագիր-նախագիծը ուսումնասիրելու, երկրորդը՝ հաշիւները քննելու եւ նոր ելմտացոյցը պատրաստելու համար: Որոշուեցաւ ըստ էութեան չքննել հայ եկեղեցւոյ բարեկարգութեան հարցով, իբրեւ կրօնական-մասնագիտական խնդիր, եւ միայն բաղձանք յայտնել որ յառաջիկայ թեմական վարչութիւնը աջակցի, իրականացնելու համար բարեկարգութիւնը:

ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ, ՄԻ՛ ԽԱԲՈՒԻՐ

Հայ աշխատաւորներուն մէջ կոմունիստական փրոփականտ ընող վարձկանները միշտ կ'ըսեն թէ կոմունիզմը Ֆրանսայի մէջ երթալով կը տարածուի եւ կ'աւելնայ, և շատ չանցած իշխանութիւնը անոնց ձեռքը պիտի անցնի, հետեւաբար խելացութիւն է հիմակուընէ կոմունիստ գրուիլ:

Ի՛նչ միամտութիւն:

Ֆրանսայի կոմկուսի պետերն անգամ այդքան լաւատես չեն: Լիլի ժողովին մէջ, ընդհ. քարտուղար Փիէր Սըմառ անկեղծութիւնն ունեցաւ յայտարարելու թէ «տարիէ մը ի վեր մեր ընկերներուն թիւը ԱՀԱԳԻՆ ԿԵՐՊՈՎ ՊԱԿՍԱԾ Է»:

Եթէ նոյն իսկ կոմունիստ կուսակցութիւնը ուժեղ ըլլար, այս երկրին հիւրընկալութիւնը վայելող Հայերը իրաւունք չունին քաղաքականութեամբ զբաղելու: Հայ աշխատաւորը պէտք է լաւ գիտնայ ասիկա, վերջէն չզղջալու համար:

Մարթիկէն (Մարսէյլ) կը գրեն մեզի.— Երեք շաբաթ առաջ Մարթիկ եկայ եւ շաբաթ մը գործարանին դուռը սպասեցի գործի մտնելու համար, չկրցայ մտնել, որովհետեւ 60—70 արաբ բերած էին Ալժերիայէն:

Վերջերս սկսան դէշ աչքով նայիլ Հայերուն, ներքին կռիւներուն հետեւանքով: Կարգ մը կարմրուկ խլէզներ միութիւնը քայքայելէն քանի մը տասնեակ հոգիներուն աշխատանքի արդիւնքը վատնելով, և տակաւին կը շարունակեն իրար ձգել հայրենակիցները:

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՒԱՆՑ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Մարդկային Իրաւունքի Միջազգային Դաշնակցութիւնը, որուն նախագահն է Տիկին Մէնար - Տօրիան, իր երրորդ համաժողովը կը գումարէ ներկայիս Պրիւքսէլի մէջ: Բոլոր երկիրներէ ներկայացուցիչներ կը մասնակցին ժողովին: Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ Ալ. Խատիսեան Ուրբաթ օր Պրիւքսէլ մեկնեցաւ, համաժողովին մասնակցելու համար:

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի երաժշտանոցի երգչուհիներու ամավերջի քննութիւնները տեղի ունեցան անցի օր: Ժիւրին, որուն կը նախագահէր Պ. Հանրի Ռապօ, առաջին մրցանակները տուաւ Օր. Հայկանուշ Թորոսեանի եւ Օր. Պրիէոի: Օր. Թորոսեան երգեց «Ֆրէյշիւց»ի «Անէթը», մեծ յաջողութեամբ: Տեղական բոլոր թերթերը գովեստով կը խօսին ընթացաւարտ հայ արուեստագիտուհիին մասին:

Ուրիշ հայ արուեստագիտուհի մը՝ օրիորդ Անթուանէթ Սրապեան շահած է ժօրժ տը Լօնէի մրցանակը՝ 1926 տարուան համար, առաջին հանդիսանալով բազմաթիւ Ֆրանսացի մրցողներու մէջ: Օր. Սրապեան նուագած է Փիէռնէի, Հիւի, Ռավէլի, Փարէյի եւ Օպէռի գործերէն:

Իսկ Փարիզի երաժշտանոցի ջութակի տարեկան քննութեան մէջ երկրորդ մրցանակ շահեցաւ Պ. Յ. Սինանեան:

ՎԷՃ ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՀԵՏ

Ելմտական նախարար Քայեօ գործի սկսաւ կարգ մը վճռական միջոցներ ձեռք առնելով:

Նկատելով որ Պանք տը Ֆրանսի վարչութիւնը պէտք եղած դիւրութիւնները չի տար կառավարութեան, անցի օր ազդարարեց տնօրէն Պ. Ռօպինօի թէ դահլիճէն պիտի պահանջէ որ ուրիշ մը նշանակուի իր տեղը:

Այս առթիւ կ'ըսուի թէ դրամատան կարգ մը վարիչները հրաժարած են, իբրեւ բողոք այս կարգադրութեան դէմ:

ՍԻՍԻ ԿԱՌԱՎԱՐՉԱՏՈՒՆԸ ՄՈԽԻՐ

Սիսի կառավարական շէնքը վերջերս այրեցաւ: Հրդեհի պատճառներուն մասին կատարուած քննութենէն հասկցուած է որ սընտուկին մէջ գտնուած դրամները գողնալու համար է որ կրակի տրուած է շէնքը: Հեղինակները ձերբակալուած են:

ԴԱՆՈՒԲԸ յորդած ըլլալով, Փէշթայի կարգ մը թաղերը ողողուած են: Հազարաւոր մարդիկ առանց ապաստանի մնացած են: Դետը կը շարունակէ բարձրանալ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՍՈՎՈՐ ՍԱՐՍԱՓ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԻԹԹԻՀԱՏ ԴԱՐՁԵԱԼ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԼՈՒԽ ՊԻՏԻ ԱՆՑՆԷՐ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Նորագոյն տեղեկութիւնները այլեւս կասկած չեն ձգեր թէ Թուրքիա ներքին մեծ տագնապ մը կ'անցընէ: Անսովոր է ինչ որ կը կատարուի այսօր: Մարդիկ, որոնք դեռ քանի մը տարի առաջ Մուսթաֆա Քէմալի աջ բազուկն էին եւ անոր այսօրուան փառքը կերտեցին, մէկ օրէն միւսը յանկարծ կը ձերբակալուին, իբրեւ «հայրենիքի դաւաճան»ներ եւ բանտ կը նետուին:

Ձերբակալուած են Իթթիհատի եւ Յառաջդիմասէր կուսակցութեան բոլոր վարիչները:

Վերջին լուրերու համաձայն, դաւադրութեան լուրը ոստիկանութեան հաղորդողն է Կրէտացի Շէվքը պէյ, որ կարեւոր դեր ունէր այդ գաղտնի կազմակերպութեան մէջ: Մահափորձի համար Իզմիրի մէջ երեք տեղ պատրաստութիւն տեսնուած էր. Պասմախանէն, Խաթունիյէ մզկիթը եւ Արասթան: Ռումբերը Պոլիսէն Իզմիր փոխադրած է Իզմիրի մէպուս Շիւքրի պէյ, որուն պայուսակը անձեռնմխելի էր՝ իբրեւ երեսփոխանի գոյք:

Դաւադրութիւնը յղացուած է Պոլսոյ մէջ, ուր երկար ատենէ ի վեր շատ մեծ և լուրջ պատրաստութիւններ կը տեսնուէին կառավարութիւնը տապալելու եւ տեղը Իթթիհատը բերելու համար: Երբ Մուսթաֆա Քէմալ Պրուսա այցելեց, Պոլիսէն գացող 400 հոգինոց պատուիրակութեան մէջ դաւադիրներ ալ կան եղեր: Մահափորձը հոն պիտի կատարուէր, սակայն յետոյ Իզմիրը աւելի յարմար նկատուած է. ձախողութեան պարագային, ահաբեկիչները նաւակով Քիոս կղզին պիտի փախչէին:

Վերջին հեռագրի մը համաձայն, բացի բոլոր ընդդիմադիր մէպուսներէն, ձերբակալուած են նաեւ բազմաթիւ նախկին երեսփոխաններ եւ ականաւոր Իթթիհատականներ, որոնց շարքին նախկին ելմտական նախարար Ճավիտ պէյ, Միտհաթ Շիւքրի, Տօքթ. Նազըմ, Իզմիրի նախկին մէպուս Րահմի, Տիարպէքիրի նախկին կուսակալ Պէտրի պէյ եւ հետեւեալ մէպուսները.— Ֆէրիտուն Ֆիքրի (Տէրսիմ), Օսման Նուրի եւ Նէճաթի (Պրուսա), Ֆայիգ (Օրտու), Խալիտ Թօրկուտ (Սվազ) Արիֆ (Էսկիշէհիր), Միւնիր Խուսրէվ, Հաշիմ, Հալէթ, Րայիֆ եւ Հօճա Զիյա (Էրզրում), Ապէտին (Սարուխան), Իհսան պէյ (Արղընը), Ապտուլլահ Ազմի (Էսկիշէհիր), գնդապետ Մուսթաֆա (Իզմիթ), Օսման Նուրի (Պրուսա), Մուխթար եւ Րահմի (Տրապիզոն), Էօմէր (Գասթէմունի), Մէհմէտ Վէհպի (Գարասի), Քեամիլ (Գարահիսար), Ջէքի (Կիւմիւշխանէ), Պէսիմ (Մէրսին), Մէրսինի նախկին կուսակալ Ճէմալ փաշա, նախկին կրթական նախարար Շիւքրի եւ բազմաթիւ ուրիշ երեսփոխաններ եւ ծանօթ ղեկավարներ:

Ձերբակալուած են նոյնպէս ահաբեկիչները, որոնց մէջ են Ալթուն Տիշ լազ Իսմայիլ: Իսմայիլ յոռի անցեալի տէր սոսկալի մարդ մըն է, որ մէկ տարի առաջ շուկայի մէջ Թօլայեան վաճառատունը կողոպտողներուն մէջ կը գտնուէր, և որ միջոց մը բանտ պառկելէ վերջ միլլի ուժերուն մատուցած իր ծառայութեանց համար ազատ արձակուած եւ «դանալիզասիօն»ի շինութեանց մէջ պահապանի պաշտօն կը վարէր, եւ վերջերս Իզմիր գացեր էր մահափորձին խնդրին համար:

Մ. Քէմալ մահափորձի լուրը առած է Մէնէմէնի կայարանը հասնելէն առաջ: Իզմիրի մէջ ուզեց անձամբ տեսնել Լազիսթանի նախկին մէպուս Զիա Խուրշիտ պէյը, որուն հետ քառորդ ժամ խօսած է, յիշեցուցած է թէ երկար ատեն գործակցած է իրեն, մինչ այսօր իրեն դէմ կը դաւադրէ: Խուրշիտ պէյ իր պաղարիւնը պահեց մինչեւ վերջ, ամէն բան ուրացաւ և անխռով մնաց: Միւս ամբաստանեալներն ալ հարցաքննուեցան Մ. Քէմալի ներկայութեան և կարեւոր խոստովանութիւններ ըրին:

⁂ Հեռագրի մը համաձայն, դաւադիրներուն դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենար երէկ: Կէս-պաշտօնական ցանկէ մը կը հասկցուի թէ կալանաւորները 50 հոգի են, որոնց 30ը նախկին կամ արդի երեսփոխան:

«Միլլիյէթ» կը գրէ թէ դաւադրութեան բուն կազմակերպիչն է Իզմիրի երեսփոխան և յառաջդիմասէր կուսակցութեան պետերէն իթթիհատական Շիւքրի պէյ: Յիշելէ վերջ Ահմէտ Սամիմի և Ջէքի պէյի սպանութիւնը իթթիհատականներու ձեռքով, կ'ըսէ թէ Զօհրապն ու Վարդգէսը սպաննողը Ջէքի պէյի սպաննիչ չէրքէզ Ահմէտն էր, որ ետքէն Ճէմալ փաշայի հրամանով կախաղան հանուեցաւ Դամասկոսի մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

Այս խորագիրին տակ «Ceux qui viennent» անուն գրական երիտասարդ հանդէսը կը գրէ, Ադամոֆի, ստորագրութեամբ, մայրաքաղաքային ոճով մը.—

ՉԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ

«Հայաստան, սահմանապահ երկիրը որ է Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ, այս կրկնակ ազդեցութեան տակ է դրած միշտ իր ամբողջ գրականութիւնը։ Ատիկա՛ կը պատմէ իր ազգային ամենայայտնի աւանդութիւնը։— Ատենօք վարդ մը կ'ապրէր, որ սիրահարած էր պլպուլին։ Իր նմաններէն ոչ մէկը կրնար մրցիլ երգելու արուեստին մէջ։ Վարդը զայն կը սիրէր խօլաբար։ Սակայն ուրիշ Թռչուն մը եկաւ, որ իր նուրբ ձայնով կախարդեց վարդը։ «Խատն» կը կոչուէր այս Թռչունը։

Վարդը ա՛լ մոռցաւ պլպուլը, լքեց զայն։ Պլպուլը հեռացաւ։— Դառնանք ներկային։ Ընթերցողը պիտի զարմանայ, —ի՞նչ կապ ունի։ Զրոյցը խորհրդանշանական է։ Պլպուլ հայերէն կը նշանակէ սոխակ, բառ մը, որ պարսկերէնէ փոխ առնուած է։ «Խատն» հայերէն կը նշանակէ նոյնպէս սոխակ, բառ մը, որ յունական դիցաբանութենէն փոխ առնուած է։ «Խատն»ը, որ պլպուլին փոխան հանդէս կուգայ, կը ներկայացնէ, Արեւմուտքը, որ կը յաղթէ փարփառ Արեւելքին։

Այս զրոյցը ուրիշ զանազան ձեւերով գոյութիւն ունի Հայոց բանաստեղծութեան մէջ։ Վարդը եւ սոխակը կը կազմեն այն սիրահար զոյգը, որուն նուիրուած են միշտ սիրոյ երգեր։

Մեղկ երազկոտութիւն —ջերմավառ սպասում— յուսահատութիւն, սակայն մենք չաստուածներու մէջ կը գտնուինք։ Զգեստնանք դեռ։

(Յօդուածագիրը հոս կուտայ Վահագնի ծննդեան եւ Արտաւազդի մահուան շուրջ յօրինուած հայ գողթան երգերուն Թարգմանութիւնը. սխալներուն մասին պիտի անդրադառնաս քիչ յետոյ։)

ԴԻՏԵՆՔ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ

Հայ ժողովրդական բանաստեղծութեան մէջ չկա՛յ ռուսական երգերու անյուսութիւնը, քաղցր միօրինակութիւնը, անարատ մխիթխիմը, պարզամտութիւնը։ Դժուար կը Թուի հաւատալ վաւերականութեանը այն կարծիքին Թէ ասոնց ծագումը ժողովրդական է, այնքա՜ն է հաստատ արուեստը։ Կրկնութիւնը շատ է։ Այնքան շա՜տ են ուժեղ արտայայտչապաշտութեամբ (expressionisme) այս բանաստեղծութիւնները, որոնցմով կրնար պարծենալ այսօր ունէ արուեստագէտ։

Հայ ժողովրդական բանաստեղծութեան մէջ չկա՛յ գերմանական ծանրութիւնը։ Ուրիշ տարբերութիւն, անիկա բանաստեղծական է, առանց գգացասիրական ըլլալու։ Արաքս հեռու է Հռենոսէն։ Գաղափարներու շղթայաւորում. Հանրի Հայնէ։ Ո՛չ, «հեռու» բառ չկայ արդի բառարաններու մէջ։ Գաղափարներու զուգորդութիւն. փօլ Մօրան։ Պզտիկ ոստում մը քսանեակ մը դարերու վրայէն։ Հայ սէրը արեւելեան է, սակայն չունի սանձարձակ քմայքներ։ Պարսիկ կիրքը կը բարեխառնուի։ Հայաստան ջերմանոց մըն է, որուն ապակիները կոտրած են։ Եւ Արեւմուտքի հովը կը փչէ հոն։

Հայ ժողովրդական բանաստեղծութեան մէջ չկա՛յ սկանտինաւեան Էտաներու եւ Սականներու խստութիւնը։ Արեւափառ Հայաստան չի ճանչնար ովկէանոս, սառցակիրճ (fjord), մառախուղ։

«Ցէքօր»ը, անհաճոյ՝ դասականներուն, մեծ դեր կը խաղայ։ Հոս ոչ մէկ սէր կայ փիլիսոփայական խաղերու համար, հո՜ն, հիւսիսի գորշ երկիրներուն մէջ՝ Վոլուսփա եւ Հավամալ։

ՀԻՆ ԵՐԳԵՐ

Հին երգերուն մէջ դիցաբանութիւնը կը տիրէ։ Վահագնն է, որ ալիքներէն կը ծնի, «արի արքայն» Արտաշէսն է, որուն գրահները կը պսպղան։ (Մէջբերում, Արտաշէսի գրոյցները)։

ՍԻՐՈՅ ՏԱՂԵՐԸ

Վարդն է ծաղկեր աղուոր պարտէզին մէջ,
Աստուա՛ծ, ինչպէ՞ս, հոն երթալու համար, գտնեմ
Ճամբան։
Սիրական եար, ըսէ՛ որո՞ւնն ես դուն.
Ամբողջ աշխարհ կը պատասխանէ. «Դուն ի՛մս ես, ի՛մս։

Վարդն է ծաղկած, հաւը կ'երգէր,
Ես կը նայէի սիրականիս, որ պարտէզը կայներ էր
Այս առտու։
Վարդը բացուեցաւ արեւին հետ։
Իմ եարս քաղեց կարմիր փունջ մը։

Վարդն է ծաղկած, վարդերու կիրակիին,
Դուն լեցուցիր հոգիս քու սէրովդ
Աստուածային։
Սիրական եար, ըսէ՛ որո՞ւնն ես դուն,
Ամբողջ աշխարհ կը պատասխանէ. «Դուն ի՛մս ես, ի՛մս»։

Լոյսէն շապիկ մը շինեցէք շուտով,
Աղուորին համար, զոր կը սիրեմ,
Աստառը՝ լուսնկային ցոլքերէն,
Թեւերը՝ ոսկոյն դերձանով,
Ժանեակը՝ ծովի փրփուրով
Եւ իր ծիծերուն վրայ՝ ծաղիկ մը, ե՛ս։

Արդ, այս գեղեցիկ պարտէզը բուրումնաւէտ վանն էր։ Հիմակ պէտք է ըսել Հիւկոյի հետ.

Les Turcs ont passé la...

Հոն ամէն բան աւերակ դարձած է, եւ սուգի մէջ։ Ֆարէքները եւ Լօթինները ոչինչ կրնան փոխել։

Հայը նկարիչ է, որքան բանաստեղծ։ Բնութիւնը կը նկատէ իբրեւ ողջ էակ մը։ Անիկա զայն կը բաղդատէ իր գեղանի «եար»ին հետ, որուն կ'ուղղէ միշտ իր խօսքը.

Սիրամարգի պէս կը քալես, բարձր եւ գեղանի,
Ծաղիկները քու շուրջ ոսկոյն ու անփայլ կը Թուին,
Ո՞ր Թռչունին նմանցնեմ քեզի,
Ջուրին հաւը գեղեցկութիւնդ չունի։

Սիրահարը կը փափաքի կերպարանափոխուիլ աւելի մօտէն դպչելու համար իր եարին։ Ան գօտի ըլլալ կ'ուզէ, զայն գրկելու համար, ծիծեռնակ՝ Թեւերուն վրայ հանգչելու համար, սաղ՝ կուրծքին վրայ քնանալու համար։

«Ա՜խ, հայիմ, ջուր ըլլամ,— երկար առուակի պէս հոսիմ,— ջուրի պէս վէտվէտամ,— սիրականս գար իր կուժը լեցնելու,— ես իր կուժին մէջ պիտի մտնէի,— ա՜խ, ջուրին հետ ուսը բարձրանայի,— եւ ողողէի՛ ծոցիկը ջերմագին»։

Այն հարցումին, Թէ հայ ժողովրդական բանաստեղծութիւնը հեԹանոս չէ՞, կը պատասխանենք.

Այո՛, եԹէ բաղդատենք զայն արեւելեան բանաստեղծութեան հետ։

Ո՛չ, եԹէ բաղդատենք զայն արեւմտեան բանաստեղծութեան հետ։

Բնա՛ւ գգայասիրութիւն։ Հայը մինակը չի զգար։ Արարատը ճերմակ է ձիւնի պէս։ Արաքսը կը հոսի քմահաճ եւ յեղյեղուկ։ Հայաստան գեղեցիկ է, իր եարն ալ՝ նոյնպէս։ Իր դառնութիւնը, վիշտը յուսահատութեամբ մը չէ շաղուած։ Իր վաղը կը մնայ առանց անձկութեան, կը գրէ Վ. Պրիւսօֆ, տաղանդաւոր ռուս սէնպոլիսթ բանաստեղծը, որ ջերմեռանդ հայասէր մըն է։

Բնա՛ւ մշուշոտ, երբե՛ք հիւանդագին Թերասուտ, երկինքը ջինջ է, վանի լիճը խաղաղ ու յոյզ եւ մարդասպան ծովը չէ՛։ Հայ բանաստեղծութիւնը չի ճանչնար ռուսական զապուն «ռուսալքա»ները, գերման վասէրմանը։ Դաղկեւոր ծառին վրայ սոխակը կ'երգէ՞, սէ՞րը կ'երգէ։

* * *

Յօդուածագիրը, Պ. Ադամօֆ, անծանօԹ է հայ լեզուին։ Այդ պատճառաւ սխալներ ունի։ Կը կարծեմ Թէ այս իր տպաւորութիւնները գիրի առնելու համար օգտուած է Պրիւսօֆի Թարգմանութիւններէն։ Եւ, (կրկին Թարգմանութեան անպատեհութիւնն է) մեր «Երկնէր երկին» երգին մէջ «եղէգը» փոխանակ roseau Թարգմանելու, ինչպէս ըրած են ուրիշներ (Մօրկան), գրած է gerbe։ «Խատն»ը անհասկնալի կը մնայ. մեր երգերուն մէջ հանդիպած չեմ ես։ «Եա՞րն» է արդեօք։ Յունարէնի մէջ «խատն» չկայ, Ադամօֆի հակառակ կարծիքին։ Եւ, կը յիշեմ յունարէն «ափտոն» բառը միայն, որ ճիշդ է, սոխակ կը նշանակէ։ Աղաւաղո՞ւմը արդեօք։

Լաւ կամ գէշ, Ադամօֆի փորձը, առաւել իր համակրանքը մեր արուեստին հանդէպ, մեզի հաճոյք կը պատճառեն։ Վերջերս շարժում մը կը տեսնուի, Արեւելքի մեծ գաղափարին վերայայտնութեան այս օրերուն, շարունակ շարժանկարային պատկերներ կը բերուին Արեւելքի արուեստներէն։ Շարք մը գրական հանդէսներ հետաքրքրութիւն կը յայտնեն, աւելին՝ կողմնակցութիւններ կ'ընեն զանազան ազգերու։ Երբ պիտի ուզենք «մեր գաւառին» արժէքները բերել՝ ցոյց տալու։ Անհրաժեշտ է Թարգմանութիւններ ընել նոր եւ կազմուած գրողներէ, Օշականէն, Համաստեղէն, Մեծարենցէն, եւ տալ զանոնք գրական պազարին, որ այս քաղաքին մէջ է բացուած։ Cex qui viennent հանդէսը, զոր կը խմբագրեն նոր գրողներ, (ընդհանրապէս նոր Ֆրանսացիներ են անոնք, ինչպէս կը մատնեն իրենց անունները,) եւ ուրիշ այլանուն պարբերաԹերԹեր հաճոյքով տեղ պիտի տան նման աշխատանքներու հրատարակութեան։ Զիս չի հետաքրքրեր, այս ժամուս, այն միտքն ու ճամբան, որոնցմէ առաջնորդուած մեր երէցները երէկ, մեր քրիստոնեայ կարծեցեալ շնորհներուն համար «Քրիստոնեայ Եւրոպային» գնահատումները կ'ըղձային։ Այդ ճամբան մենք գոցած ենք պատով մը։ Այժմ, «ազատ եւ անկախ հայրենիքի» գաղափարին հետ, «ազատ եւ անկախ հայ արուեստին» ճանաչումը, ազգային ինքնավստահութեան ստացումը ապահովելու միայն, կը բարձրացնեմ ես իմ մատս։

Խօսքը մերն է, եւ, այդ մասին, կը խօսիմ շուտով։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԸ

Արտակարգ փոԹորկումներու մէջ է, նորէն, «ազգ»ը։

Երէկ՝—մրրիկ ու ալեկոծ ծով։ Վաղը՝—մութ ու անհորիզոն։ Այսօր՝— արտաքին ու ներքին ճակատներով, դժնդակ, ճնշող, կաշկանդող պայմաններու տակ։

Ելքը,— կախուած՝ պարագաներէն, ազդակներէն, եւ, մասնաւորապէս, մեր ներքին ուժերէն։

Պիտի վարանի՞նք։ Բայց ազգի մը պատմութիւնը տարիներէն չագդուիր։ Անոնք հետք կը ձգեն՝ զատ-զատ։ Յորձանքին մէջ ենք, ու պիտի ճակատինք։ Անխուսափելի է ատիկա։ Պիտի գտնանք «յարմարիլ»։ Բայց մանաւանդ, պիտի գտնանք յատկանշել՝— մեր ազգային գոյութեան ներկայ հրամայականը։

Երբ կը խօսուի հայ ժողովուրդի մասին, նկատի պէտք է ունենալ, որ ան կը գտնուի բացառապէս անօրինակ պայմաններու մէջ։ Թողո՛ւնք աննպաստ դասաւորումը։ Կա՛յ եւ ուրիշ կէտ մը։ Որեւէ ժողովուրդի մասին խօսելով, մենք անմիջապէս կ'անդրադառնանք այդ ժողովուրդի այն խոշոր զանգուածին, որ խմբուած (իշխող կամ տիրապետուած) կ'ապրի։ Գերմանացի ժողովուրդը Գերմանիոյ մէջ կ'ըմբռնենք, Ֆրանսացին՝ Ֆրանսայի, Սպանիացին Սպանիոյ։ Ու Թափառական քի՛րտն անգամ իր աւանդական սահմաններուն մէջ։ Այդպէս չէ՛ մեր պարագան։ Մտածե՛ցէք «հայ ժողովուրդ»ի մասին, ուշէք կրնար կեդրոնանալ մէկ կէտի շուրջ։ Սրտով կ'երկարիք Սեւանայ լճին շուրջ. տեսողութեամբ՝ ձեր բոլորտիքը (Ֆրանսա, Յունաստան, Պուլկարիա կամ Արժանթին՝ ո՛ւր որ էք անձնապէս), եւ մտածումով կը Թափառիք հորիզոնէ հորիզոն։ Իսկ մէկ սահմանէն միւսը կը փոխուին պայմանները, մշակոյԹը, ըմբռնումներն ու տրամադրութիւնները։

Երբեմն այս վիճակին մէջ, նուազագոյն անպատեհութիւնը կ'ըլլար երկու մասի բաժնել հայ ժողովուրդը, երբ մանաւանդ հարցը անոր ներկայ եւ ապագայ գոյութեան մասին է։

Ճշդե՛նք այդ «մաս»երը— Հայաստան եւ գաղութներ։

* * *

Զանգուածօրէն՝ երկրի հայութիւնը Թուական առաւելութիւն չունի գաղութներու վրայ. (ձգե՛նք՝ տնտեսականը, մշակութայինը, եւ ընկերայինը)։ Պետական կեանքը անոր տուած է ո՛չ Թէ առանցքի մը, այլ կորիզի մը յատկանիշը։ Տառապանք, յուսաբեկութիւններ, անստուգութիւն եւ ճնշում՝ ակամայ հաշտեցուցած են մեզ՝ անոր «բաւարարութեան»ը հետ, զգացական գերգնահատում մը ստեղծելով մեր մէջ՝ Արաքսէն անդին փռուած այդ 29,000 քառակուսի քիլոմեդր սահմանափակ տարածութեան վրայ։

Անկախ այդ հանգամանքէն, արագօրէն յիշենք անոր —երկրի հայութեան— ներքին եւ արտաքին պայմանները։

Ներքնապէս՝ նկատի ունիմ չորս ազդակներ,— վարչաձեւ, տնտեսական-վիճակագրական, ընկերային կեանք, եւ մշակոյԹ։

Բաւական ինքնորոշ է վարչաձեւը։ Զվիճե՛նք անոր առաջադրած վարդապետութեան մասին։ Սկզբունք, ծրագիր ու բանաձեւեր՝ իրականութիւններ չեն յաճախ։ Իսկ մասնաւորապէս համայնավար ըմբռնողութիւնը անհամեմատօրէն խոտոր կը պատշաճի՝ զայն փառաբանողներու ներկայ գործելակերպին հետ։ «Դասակարգային հասարակութիւններու» անունով՝ անհատական ազատութիւնը կը կաշկանդուի։ «Պատերազմներու վերացման» նշանաբանին տակ՝ խաղաղ, անդորր եւ համերաշխ երկիրներու սուրի, պայԹիւնի եւ արիւնաներկ պայքարներու կ'ենԹարկուին եւ «բոլորին հարստութեանը» համար՝ մեծագումար հարստութիւններ վառօդի, երկաԹի եւ հրազէնի կը յատկացուին...։ Եւ այս բոլորը, որովհետեւ՝ «նպատակը միջոցը կ'արդարացնէ»...։ Համատարած Ռուսիան Թերեւս կարենայ հանդուրժել անոր։ Իր այժմեան քաղաքակրթութիւն, տնտեսութիւն, անսպառ զանգուած ունի։ Հայաստանի նման քայքայուն երկիր մը միշտ կը սպառի այդ վարչաձեւին տակ, առանց կարենալ աճելու (հարցը անշուշտ, մենք կ'առնենք զուտ ազգային շահախնդրութեամբ)։ Ապահովաբար ձեռնարկներ կ'ըլլան այս կամ այն ուղղութեամբ։ Բայց ատոնք հայկական տնտեսութիւններ չեն։ Բամպակը, ըմպելին կամ այլ արտադրութիւն մը Մոսկուան կը շահագործէ, ու մեր երկրին կը մնայ «օրավարձ»ի բաժինը։ Անհատական մեծ ձեռնարկներու ապատութիւն չկայ, ու չկայ, նաեւ, նախաձեռնութեան ծաւալող, գուրսէն միջում ստացող ճարտարարուեստ։

Տնտեսական այս աննպաստ վիճակը կ'ազդէ եւ ժողովուրդի ընդհանուր կենցաղին վրայ։ Հացը պակսած տեղը, կը պակսի, նաեւ, ժպիտը, ապրուստի ընդարձակման հնարաւորութիւնը, հետեւաբար եւ աճումը։ Կամովին զլացեցի, այդ պայմաններուն մէջ նուազումի հնարաւորութիւնը, նկատի առնելով հայ ժողովուրդի աճման բացառիկ առաւելութիւնը։

Զգիտեմ՝ խօսի՞նք մշակոյԹի մասին։ Նորէն «տեսակէտ»ներ եւ «սկզբունք»ներ առաջ պիտի քշեն։ Մեծ, գաղափարակա՞ն ու համամարդկային խէալներէ պիտի խօսին։ Բայց, ատիկա, ինքնին, խոստովանութիւն մըն է, որ ազգային մշակոյԹ չկայ։ Հայաստանի ժողովուրդը զուրկ է հայ գրականութեան անցեալի էջերէն։ Նոր ուղղագրութիւնը նպատակ ունէր, իր կարգին, կապը կտրելու հին ու նոր սերունդներու միջեւ։ Զկա՛յ եւ մամուլ,— ազատ, անկաշկանդ մամուլ, որ Թեւ ու Թռիչ տայ ընդհանրական մտածումին, ձեւաւորէ զայն, ազգուի ու ազդէ փոխադարձաբար հանրային կեանքին, ու մղիչ, առաջնորդ ազդակ մը դառնայ երկրի մշակութային-մտաւորական տարրին։ Բարդեցէ՛ք, այս բոլորին վրայ «կոմսոմոլ հեղափոխութեան» Թեթեւութիւնները, եւ ռուսական յորձանքէն քշուած սերունդը։

Արտաքնապէս, — աւելի դժբախտ է Հայաստանի հայ ժողովուրդը (ժողովուրդը, ոչ Թէ խորհրդային Հայաստանը։ Վերջինը «եղբայրներ» միայն ունի իր սահմաններէն դուրս)։ Հիւսիս-արեւմուտքէն «ընկեր» Վրաստանը՝ կլանող եւ իւրացնող, ճնշելու եւ խեղդելու տրամադրութիւններով։ Արեւելքէն Թրքամոլ Ատրպէճանը, իսկ հարաւ-արեւմուտքէն՝ «եղբայր» Քէմալ իստանը, վայրագ ու դարանակալ...։

Մէկ խօսքով. Հայաստանի ներքնապէս ցնցուած, կաշկանդուած հայ ժողովուրդը, արտաքնապէս օղակուած է վտանգաւոր կասկածելի շրջագիծով մը...։

Զգե՛նք Արաքսը իր տրտում գնացքին մէջ, ու մտնենք գաղութներէն ներս։

ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ՁԱՅՆ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

...Քաղաք, 1926 Մայիս

Խորհրդային մամուլը հրատարակում է խնդաԹիւնը Հայաստանի ձերբակալութեան ... գիրը, առանց ամօԹի, առանց խղճահարութեան։

Ո՞վ չգիտէ որ Երեւանի եւ ...կայի նկուղներում լիքն են գիւղացիներ, արհեստաւորներ, ուսուցիչներ, ուսանողներ, սպաներ եւ զինուորներ՝ ենԹակայ վայրագ հաւատաքննութեան եւ աՀաբեկումի։ Եւ այս բոլորի հանդէպ քար լռութիւն։

Խորհրդային մամուլին մէջ նո՞ր ենք ճանաչում, Երբ է այդ մամուլը մեր երկրում կատարուած չարիքներից փոքրագոյնը հրատարակել, Երբ է քննութեան նիւԹ դարձրել խորհրդային պետականութեան բացասական կողմերը, եւ ներկայ դէպքում վերջին սխրագործութիւնը՝ զանգուածային բանտարկութիւնների փաստը։ Խորհրդային մամուլը ենԹակայ է ամենազօր չէկայի եւ կուսակցութեան պահանջների եւ երբեք չի համարձակուի նրանց անտեղութիւնները հրատարակելու, որովհետեւ ինքն ալ կոչուած է իր գործօն մասնակցութիւնը բերելու այդ ընդհանուր արարքին։ Պահանջել նման մամուլից ճշգրիտ տեղեկութիւններ, փաստեր իրենց կատարած ոճիրների՝ առնուազն միամտութիւն է, եւ եԹէ կուզէք տխմարութիւն։

Եւ հենց դրա համար էլ, նա ծածկում կամ ծաղրում է, գիտնալով հանդերձ որ չէկայի բանտերում հիւծում են իր գիւղից ու աշխատանքից կտրուած գիւղացին, դպրոցից կտրուած ուսուցիչը, համալսարանից զրկուած կիսաքաղց ուսանողը, իր ընտանիքը կերակրելու հնարաւորութիւնից զրկուած արհեստաւորը, զօրքից կտրուած սպան ու իր զինակիցներից հեռու զինուորը։

«Ցառաջ»ից պահանջում են բանտարկուածներից որ եւ է մէկի անունը, ինչո՞ւ են նրանից պահանջում, Թող հարցնեն իրենց հոգեւոր հայրերին, Թող գան ու ականատես լինեն ամէն օր չէկայի դուռան հաւաքուած կանանց ու երեխաներին, որոնք ճաշ են բերում իրենց սիրեցեալներին համար։ Ցուցա՞կ են ուզում, Թող չէկայի նախագահութիւնից պահանջեն, եւ ոչ Թէ «Ցառաջ»ից։ Եւ Թող հարց տան Թէ ինչո՞ւ համար են յայտարարել բանտարկեալները, պահանջելով հրապարակային դատավարութիւն։

Վարձկան մունետիկների եւ ձեր նմանների հանդէպ մենք երկրի դժբախտներս, միայն մէկ ուանք կարող ենք ունենալ, որով հետեւ երկրի այսօրուայ ծանր սուգի հանդէպ, նրանք մի առանձին չքմեղանքով պապանձում են եւ գրիչ վաճառում։

Ի՞նչ բարոյական անկում ...

ՆՈՐ ԱՐՄԱՒԻՐ

Երեւանի ԹերԹերը կը գրեն Թէ Նոր Արմաւիր բանւորական աւանը, որ կը շինուի ամերիկահայ բանուորներու միջոցներով, արդէն կառուցուած են վեց տուն, 12 բնակարաններով։ Մինչեւ Սեպտեմբեր բնակարաններու Թիւը պիտի հասնի 100ի։ Շինուածութիւնները պատրաստ են։

ՀԱՅՐԵՆԻ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

...իա կուգայք դուք ինծի, ո՛վ հայրենի ծաղիկներ.
...րծես երազ մ'ըլլայիք, եւ կամ կոյսեր սիրավառ.
...եր եմ ձեզ սրտմօրէն, ե՞րբ է, լաւ չեմ ես յիշեր,
...ւ այդ օրէն աշխարհին ինձ դարձեր է բոնտ մը խաւար:

...ինչ պէտք բնութեան ու մարդոց հազա՛ր, հազա՛ր այս գանձեր
...րբ ես կրկին չեմ դառնար դրախտանման գիրկը ձեր.
...սարը միշտ օտար է, ըլլայ նոյն իսկ տարփաջեր,
...այն մայր հողն է անոյշ, որ պիտի տայ ինծի սէր:

...ւ ձեզ հիմա յիշելով, կ'իյնան աչքէս արցունքներ
...ո՛վ գարունի խնկաբոյր հայրենական ծաղիկներ.
...խակ, ծոթրին ու շուշան, դու՛ք մայիսեան Թարմ վարդեր,
...րջանկութիւնն իսկական միակ ձեզմով եմ ապրեր:

...ր մը նորէն ժպտադէմ, երնէ՛կ, կրկին դառնայի
...մ հեռաւոր պարտէզիս տեմնելու տեսքը սիրուն,
...ր մը նորէն, բախտըսիմ, ըլլար անկեղծ ու բարի,
...ւ վերջ մը տար իմ կեանքիս հայրենավառ ցաւերուն:

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԳԱՐՆԱՆԸ

կապուտակ, սիրուն ու դեռ շա՛տ կոկոն,
որպէս աչ իկներ ծլում են նրանք,
ու անցորդները նայում են նրանց — մանիշակներին

Լոււռ ու երազուն
ու ժպտած կամաց...

դեռ վաղ գարնան էր, մի ցուրտ առաւօտ,
այրող արեւի շողը չի տեսած,
լուռ Թառամեցին քամու համբոյրից,
դեռ այնքան կոկոն, ծաղիկ չի դառած...
Ափսոսա՛նք նրանց...

Ու յիշում եմ ես, ցուրտ լուսաբացին
ուզեցի քեզ տալ համբոյրն առաջին,
բայց շրթունքներս սառած մնացին
ու լացի կամաց...
Ափսոսանք նրանց...

ԼԱՍ

...ղտաւական երգ

ԿՈՒԿՈՒՆ ԵՒ ՏԱՏՐԱԿԸ

— Սիրական տատրակ, անուշ ...թռչնակ, եղիր սիրուհիս մինչեւ ...վիրակի:

— Քեզի համար «ոչ» չեմ ըսեր, բայց «ոչ» կ'ըսեմ մօրդ ...պատճառաւ, որովհետեւ չար է եւ ...խարդ: Շարունակ զիս կը յան...մանէ Թէ ինչո՞ւ քեզի շատ կը ...եմ եւ շատ կը պագնեմ:

— Սիրական տատրակ, չար ... ըլլար, Թող որ սիրեմ քեզի ...նչեւ կիրակի:

— Չէ՛, չէ՛, սիրուն կուկու, ... քեզի մտիկ չպիտի ընեմ, ...նգիստ ձգէ զիս, եԹէ ոչ, ճիր...ակ հացիկ մը կ'ըլլամ, Թրջած ...ցունքով, եւ կ'երԹամ Թաղուիլ ...խին մոխիրին մէջ:

— Ինչ ալ ընես, ինչ ալ ըլ..., քեզի հանգիստ չեմ ձգեր, ...րովհետեւ ես ալ պզտիկ Թի մը ...ըլլամ, եւ, եԹէ նոյն իսկ կը... ...կը այրէ զիս, մոխիրներուն մէջ ...զի կը փնտռեմ, որպէսզի բո...րքէն պաշտպանեմ քեզ: Ցնտոյ, ...ւնչովս կը զովացնեմ, համբոյր...երովս քեզ կը ծածկեմ, այնպէս ...ր ալ դուն պիտի ուզես իմ սի...հիս ըլլալ, սիրական տատրակ:

— ԵԹէ քեզի համար ըլ...ր, «ոչ» չէի ըսեր, բայց «ոչ» ...եմ մօրդ պատճառաւ, որովհե...ան չար է եւ կախարդ: Շա...ակ զիս կը յանդիմանէ որ ին... քեզ շատ կը սիրեմ, եւ կա...րդանք կ'ընէ որ ալ քեզ չպագնեմ: Արդ, փոխանակ անոր յանդիմանուԹիւններուն նշաւակ ըլլալու, փոխանակ կախարդուելու, ես կը նախընտրեմ դառնալ ճապուկ եղէգ մը, ծածկուիլ լճակին խորը, որպէսզի ազատիմ իրմէ:

— Ինչ ալ ընես, ինծմէ չպիտի կրնաս խոյս տալ, որովհետեւ ես ալ պիտի ծպտուիմ պզտիկ հովիւի պէս, որ «տօյնա» կը չալէ, եւ լճակին մէջէն սրինգ շինելու համար սլացիկ եղէգ կտրելու պիտի գամ: Քեզի պիտի տեսնեմ, ցօղունէդ պիտի կտրեմ, եւ իմ շրԹունքներովս համբոյրներ պիտի դրոշմեմ վրադ:

— Ոչ, չեմ ուզեր քեզի մըտիկ ընել, սիրելի եւ շնորհալի կուկու, որ չէկ փետուրներ ունիս: Ես գիտեմ Թէ ինծի որքան քաղցր է, երբ քուկդ ըլլամ: Բայց, աւա՜ղ, չա՛ր է մայրդ: Արդ, փոխանակ անոր մօտը ապրելու, ես պզտիկ սուրբ պատկեր մը կը դառնամ, եւ կ'երԹամ պահուելու եկեղեցիին խորը, միշտ քեզի մտածելու համար,

— Ինչ ալ ընես, ինչ ալ ըլլաս, քեզ խաղաղ չեմ ձգեր, ու որովհետեւ, ես ալ, այնքան բարեպաշտ կը դառնամ, որ սարկաւագ կամ դպիր կ'ըլլամ, ամէն օր եկեղեցի կ'ուգամ, Երկուշաբթի-էն մինչեւ կիրակի, երկրպագելու համար սուրբ պատկերներուն առջեւ եւ համբուրելու համար քեզ, այնպէս որ ալ դուն պիտի ուզես իմ սիրուհիս ըլլալ, ո՛վ սիրական տատրակ:

*
* *

Բաղդատութեան մը համար, տուն մը մեր աշուղներուն իշխա...նահապետ Քուչակէն.—

...սայ իմ հոգուս հոգին զարդարած ու կ'երԹար ի ժամ.
...ս ալ ի դէմիկն ելայ. «Ու՞ր կ'երԹաս, քո ժամն է հարամ,
...Էէ դու զիս խապուղ անես, քեզ համար կանգնիմ ես ի ժամ,
...ղօԹք ու աղաչանք այնիմ ինչ որ քու ծոցուդ տիրանամ,
...ո ծոցդ է տիրոջ մատեան, քո կուրծքդ է սաղմոսարան,
...րԹամ հաբեղայ լինեմ գամ ես քո ծոցդ այ կենամ,
...նձայ այբուբին ասեմ ինչ որ քո գրկիդ տիրանամ:

...ալիական երգ

ԿՈՅՍՆ ՈՒ ԱՅՐԻՆ

Սարայեւոյի վրայ բաղէ մը ...սաւառնի,— որ շուք կը փնտռէ ...նալու համար,— կը տեսնէ ...նչ եղեւին մը Սարայեւոյի ...— եղեւնին ներքեւ աղբե... մը վճիտ ջուրով,— եւ աղ...բին մօտ այրի յակինԹը,— ...հոտաւէտ կոյս վարդը:— Բա... վայրկեան մը մտածեց, ...րովհետեւ— որ այրի յակի՞նԹը ...— Թէ կուսական վարդը ...: — Մտածեց, մտածեց ...այպէս որոշեց, — ինքնիրեն ...ով.— Ոսկին աւելի Թանկա...է, Թող որ գործածուած ըլ...— քան արծաթը, նոյնիսկ ...ուած ըլլայ: — Եւ ըն... այրի յակինԹը:— Այն ա... բարկացած, կուսական վարդը ...— «Սարայեւօ՛, վա՛յ զար...եղի,— որովհետեւ այն սո...Թիւնը տուած ես, որ երիտա...սարդները սիրեն այրիները,— եւ ծերունիները սիրեն գեղանի կոյսերը:

Հոլանտական պատմուածք

ԱՂՈՒԷՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Արքայից արքան առիւծը ճաշի հրաւիրեց իր որջին մէջ էշն ու աղուէսը: Որջը յօշոտուած կենդանիներու ոսկորներով, սատակներով լեցուն էր: Հիւրերը պատուասիրուեցան լաւագոյն եղանակով: Ճաշէն յետոյ արքայից արքան առիւծը հարցուց էշին կարծիքը պալատին մասին, ուր հիւրասիրուած էր:

— Տէր, ըսաւ էշը՝ ականջները դրօշակի պէս վեր բռնած, պալատիդ ճարտարապետութիւնը կը գերազանցէ հելլէնական կամ հռոմէական ոճերուն գեղեցկութիւնը: Ամէն բանը լաւ, միայն Թէ գէշ կը հոտի...

— Լռէ՛, սաստեց առիւծը, չեմ սիրեր անկիրԹները, կրնայիր ատիկա չըսել:

Ցարձակեցաւ վրան եւ պատառ պատառ ըրաւ: Յետոյ աղուէսին կարծիքը հարցուց:

Իմաստուն կենդանին յանկարծ սաստիկ հարբուխի բռնուեցաւ:

— Տէ՛ր... վեհափառ... հէփ-շի՜ւ, ո՛վ տէր, հէփշի՜ւ... վեհափառ... դժուար է ինծի համար, հէփշի՜ւ, մանաւանդ խիստ նեղուած կը զգամ ինքզինքս, որ չեմ կրնար ըսել Թէ... հէփշի՜ւ,... մեր բարեկամ էշը իրաւունք ունէ՞ր, հէփշի՜ւ, չունէ՞ր, հէփշի՜ւ...:

Փիլիսոփայ աղուէսը ազատած էր:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

50.— ՍԷՆ ՍՕՎԷՕՌ (ԱՐՏԷՇ)

Թուականէս շաբաԹ մը առաջ, 6-7 ընտանիքներ Պոլսէն պայմանագրուԹեամբ բերուած եւ տեղաւորուած են Արտէշի նահանգին Սէն Սօվէօռ մը Մոնթակիւ գիւղը, արուեստական մետաքսի գործարան մը (Usine Moulinon):

Գիւղը շատ օդասուն է, ջրաւատ եւ պտղատու: Գործարանին վերակացուն ազնիւ երիտասարդ մըն է եւ մեր հայրենակիցներուն յատկացուցած է, երկու հոգինոց ընտանիքի մը համար, մէկ սենեակ, քիչ շատ կահաւորուած: Իսկ երբ ընտանիքի անդամները հինգ հոգիէ աւելի են, երկու սենեակ եւ խոհանոց մը եւս: Վարձքերը աննշան են: ՄեծամասնուԹիւնը կիներէ եւ աղջիկներէ կը բաղկանան: Լաւծիս համեմատ առաջին առԹիւ իսկ օրավարձերը բաւաբար պիտի ըլլան:

Այս առԹիւ բոլորն ալ կը գնահատեն Պոլսեցի Պ. Սեփոն Գարակէօզեանի ջանքերը:

Պիտի ջանամ աւելի մանրամասն տեղեկուԹիւններ տալ ուրիշ առԹիւ:

Ցէսին — Օ. Սամուէլեան

51.— ՎԻՇԻ

Վիշի որ նշանաւոր է իր համանուն ջուրով, կը գտնուի Ալիէի նահանգին մէջ: Փոքրիկ, բայց սիրուն քաղաք մըն է, օժտուած բնուԹեան գեղեցկուԹիւններով: Այստեղ կը գտնուինք 20 Հայեր, որոնց երեքը կին եւ չորսը երեխաներ: Միւսները ընդհանրապէս երիտասարդներ են, 16էն 30 տարեկան եւ ամուրի: Կ'աշխատին զանազան գործերու եւ գործարաններու մէջ: Կը ստանան այնքան, որքան կը բաւէ ապրելու: Հաստատուած են երկու տարիէ վեր: Ամէն տեղէ մէկ-մէկ նմոյշ կայ: Աշխատանքը ոմանց ծանր է եւ ոմանց տանելի: Շատ սիրուած են Ֆրանսացիներէ: Կ'ապրին հայկական կեանքով: Ոչ մէկ կազմակերպուԹիւն, ոչ կուսակցական եւ ոչ ալ ազգային: Բոլորն ալ առողջ են: Ոչ ծնունդ, ոչ մահ եւ ոչ ալ հարսնիք եղած է մինչեւ հիմա: Երախաները ֆրանսական դպրոց կ'երԹան:

Ա. Օհանեան

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Դահլիճը սկսած է արդէն պատրաստել իր ծրագիրը: Կը Թուի Թէ եմտական խնդիրներու մէջ գերակշիռ դեր պիտի կատարեն Նախարար Քայեօյի տեսակէտները, որոնք յայտնի են իր վերջին ատենախօսուԹիւններով: Քայեօ ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ կրճատել ներածումները եւ կարելի եղածին չափ աւելցնել արտադրուԹիւնը:

Դահլիճին գլխաւոր գործերէն մէկը պիտի ըլլայ այս խնդիրը:

Նոր դահլիճը անհրաժեշտ կը գտնէ Ամերիկայի հետ կնքուած պայմանագրուԹեան անմիջական վաւերացումը, այլապէս կարելի չպիտի ըլլայ վարկ ստանալ տոլարով եւ ստերլինով եւ ամրացնել ֆրանքը (160ի եւ 180ի միջեւ):

Կայ ուրիշ սարսափելի խնդիր մը: Յունիս 30ին կը լրանայ գանձատոմսերու նոր պայմանաժամը: 1,900 միլիոն ֆրանքի տրամադրելի գումար մը կայ, բայց բաւական չէ վճարումներուն համար: Արտօնուած Թղթադրամներու ընդհ. գումարն է 58,500 միլիոն. իսկ շրջաբերուԹեան մէջ կայ միայն 53,073 միլիոն. ուրիշ խօսքով, 5,427 միլիոնի նոր Թղթադրամ հանելու կարելիուԹիւն: Բայց այդ հինգուկէս միլիառը օրէնքով սահմանուած է միայն առեւտուրի պէտքերուն, ոչ Թէ պետական գանձին:

*
* * ԱրտասահմանԻ մամուլը առ հասարակ լաւ ընդունելուԹիւն կ'ընէ նոր դահլիճին: «Ֆորվերց» գերմանիոյ ընկերվարական օրկանը, դիտել կուտայ. «Եւրոպական տեսակէտով, Պ. Պրիանի վերջնական հրաժարումը շատ ցաւալի պիտի ըլլար, որովհետեւ Ֆրանսայի պետական մարդոց մէջ միայն ան է որ կրնայ պաշտպանել Լոքառնոյի դաշինքը: «Թայմզ» եւ միւս անգլիական ԹերԹերն ալ բաւական լաւատես են:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ (Սեփ. ԹղԹ.).— Հ. Մ. Ը. Մ.ը որ երկու երեք տարիէ ի վեր գոյուԹիւն ունէր գաղուԹիս մէջ, անցեալները լուծուեցաւ չաբակամուԹեանը պատճառաւ քանի մը անդամներու: Բայց գաղուԹիս եռանդուն երիտասարդուԹիւնը անմիջապէս գործի ձեռնարկեց եւ կազմակերպելով նոր Հ. Մ. Ը. Մ.ը, ընտրեց իր վարչուԹիւնը եւ գործի սկսաւ: ԳաղուԹը մեծ յոյսեր ունի այս երիտասարդուԹեան վրայ ու վստահ է որ անիկա պատուաւոր տեղ մը պիտի գրաւէ այդ անունին տակ կազմակերպուած խումբերու շարքին մէջ: Ցաւալի է ըսել որ նախկին անդամներէն ոմանք կը դժկամակին իրենց մօտ գտնուած դրամն ու գոյքերը յանձնել նոր վարչուԹեան:

Հայ Կարմիր Խաչը իր վե-

ցամսեայ փայլուն գործունէութենէն յետոյ նոր ձեռնարկներ կը կատարէ: Իր երկրորդ դպրոցը պիտի բանայ փասկալի կողմը՝ օժանդակուԹեամբ Հ. Անդրէաս վրդ. Պօտուրեանի: Ասկէ զատ իր անդամներուն համար ֆրանսերէն դասընԹացքներ պիտի հաստատէ, օժանդակուԹեամբ Ֆրանսացիներուն, որոնց հետ բանակցուԹեան մէջ է, անոնց դրական աջակցուԹիւնը ապահովելու համար գաղուԹիս չքաւոր ընտանիքներուն: Այս շաբԹու ունեցանք նոր հարսնիք մը:

Ազգ. ՄիուԹիւնը իր ԹուլուԹեան պատճառաւ չկրցաւ փրկել գաղուԹին իրաւունքները: Նոր անդամատուրքեր գանձելու համար կոչեր կ'ուղղուին կեդրոնէն, բայց երբեք չեն հարցներ գաղուԹին կարծիքը:

Վիշապ

ԼԱՆՍԷՅ (Սեփ. ԹղԹ.).— Շատ յաջող անցաւ Հ. Յ. Դ. Լանսէյի ԵնԹակոմիտէին հրապարակային բանախօսուԹիւնը: Ներկայ էր խուռն բազմուԹիւն մը: Բացման խօսքէն եւ արտասանուԹիւններէ ու երգերէ յետոյ, բեմ ելաւ ընկ. Մ. Գույումճեան, պարզելով մեր ազատագրական պայքարին զանազան եւեւէջները:

ԲանախօսուԹենէն յետոյ ներկայացուեցաւ կովկասահայ գիւղական կեանքէ կատակերգուԹիւն մը: ԲանախօսուԹենէն յետոյ տեղի ունեցաւ ընկերական հաւաքոյԹ մը, սիրալիր մԹնոլորտի մէջ:

*
* * 400—450էն աւելի հայուԹիւն մը կայ Լանսէյ եւ մանուկները փողոցները կը Թափառին, հայկական դպրոցի չգոյուԹեան պատճառաւ: ԿալԹող. պատուիրակը խոստումներ տուած էր, եւ դեռ կը սպասենք:

ՆՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բարեգործականի գրասենեակէն.—

Պօղոս Նուպար փաշա, փափաքելով յաւերժացնել իր ողբացեալ կնոջ, Տիկին Մարի Նուպարի յիշատակը, Հայաստանի կառավարուԹեան դիմած է հետեւեալ ծրագրով.—

Նկատի առնելով որ Երեւանի մէջ չքաւոր դասակարգը զուրկ է դարմանատունէ մը, քանի որ գոյուԹիւն ունեցող հիւանդանոցները յատկացուած են ծանր հիւանդուԹեանց եւ վիրաբուժական գործողուԹեանց, Պօղոս փաշա կը փափաքի այնտեղ հաստատել դարմանատուն մը յատկապէս չքաւոր կիներու եւ տղոց, ինչպէս նաեւ ընդհանուր հասարակուԹեան համար, ուր կարենան ձրի դարման ու դեղ ստանալ եւ Թեթեւ գործողուԹեանց ենԹարկուիլ: Ըստ նուիրատուին ներկայացուցած ծրագրին, դարմանատունը պիտի ունենայ չորս ճիւղ, չորսն ալ մասնագէտ բժիշկներու տեսչուԹեան տակ: 1.— Կանանց հիւանդուԹիւններ, 2.— Երախաներու հիւանդուԹիւններ, 3.— Աչքի հիւանդուԹիւններ, 4.— ՔիԹի, ականջի եւ կոկորդի հիւանդուԹիւններ:

Դարմանատունը պիտի ունենայ իր ընդունելուԹեան սենեակները եւ իր մասնաւոր դեղարանը:

Նկատի ունենալով Երեւանի մէջ տիրող բնակարանային տագնապը եւ յիշեալ հաստատուԹեան միայն նկամուտ մը ապահովելու առաջադրուԹեամբ, դարմանատունը պիտի ունենայ գետնայարկին վրայ վեց խանուԹ, եւ առաջին յարկին վրայ հինգ բնակարան, երկուքը երեք սենեակով եւ մէկ խոհանոցով եւ երեքը երկու սենեակով եւ մէկ խոհանոցով:

Հայաստանի կառավարուԹիւնը հաճուԹեամբ ընդունած է այս ծրագիրը, որուն իրականացումը անհրաժեշտ պէտք մը նկատած է, քանի որ պիտի ծառայէ հազարաւոր կիներու եւ երախաներու առողջապահուԹեան եւ պատրաստակամուԹիւն յայտնած է Երեւանի Աբովեան փողոցին վրայ 1500 մեԹր տարածուԹեամբ հողամաս մը տրամադրել եւ ամէն դիւրուԹիւն ընծայել, ինչպէս մաքսէ ազատ կացուցանել դարմանատան համար պէտք եղած նիւԹեղէններու եւ սարուածքի ներմուծումը եւլն.:

Պօղոս Նուպար փաշա արդէն Բարեգործական ՄիուԹեան յանձնած է յիշեալ ձեռնարկին համար հարկ եղած դրամագլուխը, եւ ՄիուԹիւնը ձեռնարկած է հարկ եղած գործողուԹեանց:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ԳՈՒՐԳԷՆ ԱԹԱԵԱՆ փարիզ

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ Մարսէյլ

Երեքշաբթի 29 Յունիս, Ring de XVèmeի երեկոյԹին պիտի մասնակցի ծանօԹ հայ կռփամարտիկ ԱԹաեան, որ պիտի կատարէ գլխաւոր 10 շրջանի մրցումը, Ֆրանսացի լաւագոյն վելԹըրներէն կավալտաի դէմ: ԱԹաեանի հակառակորդը դասուած է կռփամարտիկներու «Ա. սէրի»ին մէջ եւ փայլուն արդիւնքներ ձեռք ձգած Եւրոպայի լաւագոյն ուժերուն դէմ:

Մեր հայրենակիցը Սպանիայէն վերադարձէն ի վեր կը մարզուի լաւագոյն պայմաններու տակ եւ մեծ յոյս ունինք որ փայլուն մրցում մը կատարէ Երեքշաբթի գիշեր:

Րինկի սրահը կը գտնուի 17 Րիւ Քրուա-Նիվէր, (Մեթրօ Քօնվանսիօն, կամ Վօժիրար):

*
* * Երեկոյթը կը սկսի ժամը ճիշտ 9ին:

«ԳԱՐՕ»Ի ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ.— Մարսիլիոյ մէջ գործող հայ կռփամարտիկ «Գարօ» Պաղտասարեան վերջերս իր ըրած մէկ մրցումէն 10 ռաունտի վրայ կետերով յաղԹած է Մարսէյլի լաւագոյն ֆրանս. կռփամարտիկներէն Միէլէնի: Տեղական ԹերԹերը մեծ գովեստով կը խօսին մեր հայրենակցին մասին.

Հ. Թ.

Փարիզի, Արժանթէօյի, Թուլուզի եւ գաւառի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու այն մարզիկներն ու հենաւորդները որոնք կ'ուզեն մասնակցիլ յառաջիկայ Օգոստոսի մրցումներուն, կը հրաւիրուին նամակով արձանագրուիլ մարզական յանձնախումբին մօտ, 5 Rue Nouvelle մինչեւ Յուլիս 12: ՄանրամասնուԹիւնները պիտի հաղորդուին հետզհետէ: Այժմէն կարելի է նկատի ունենալ վազքի, ոստումներու եւ նետելու բոլոր դասական մրցումները: Հեծանիւի մրցումը կը խորհուի այս տարի "փարիզի շրջան,,ին (Tour de Paris) վերածել:

Մարզ. Յանձնախումբ

Ձերբակալուած է նաեւ Նաճիյէ հանըմ անուն կին մը, ինչպէս եւ Սարգիս անուն հայ մը, որ Թաքսիմի «Սամսոն» ճաշարանին բաժնեկիցն էր։ Դաւադիրները այս ճաշարանին մէջ կը հաւաքուէին յաճախ։

⁂ Ձերբակալուած եւ հարցաքննուած են Քեազիմ Գարապէքիր, Ալի Ֆուատ, Րէֆէթ, Նուրէտտին, Ճաֆէր Թայեար փաշաները, եւ Գարա Վասըֆ և Իսմայիլ Ճանպօլաթ պէյերը։

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը քաղենք.—

Վերջին ձերբակալութիւնները իսկապէս ուղղուած են Իթթիհատ վէ Թէրաքքը կուսակցութեան դէմ։ Երկու ամիսէ ի վեր իթթիհատականները, մանաւանդ Պոլսոյ մէջ, գաղտնի մեծ գործունէութեան մէջ էին, ժողովներ կը գումարէին եւ ծրագիրներ կը կազմէին։ Կառավարութիւնը տեղեակ էր այս բոլորին և աչալուրջ կը հսկէր։ Ցպռաջդիմասէրներէն մեծ մասը նախկին իթթիհատականներ ըլլալով, յարաբերութեան մէջ էին Իթթիհատին հետ։ Ազգային Ժողովի արձակուրդէն վերջ ընդդիմադիր երեսփոխանները Պոլիս եկան եւ այս գործունէութիւնը աւելի մեծցաւ։ Իրենց ծրագիրն էր ընդդիմադիրները զօրացնել Ազգ. Ժողովին մէջ իրենց գլխաւոր նպատակն էր սուլթանութիւնը վերահաստատել եւ գահ բարձրացնել Ապտիւլ Մէճիտ էֆ.ն։

Այս գործունէութեան պարագլուխն էր Իսմայիլ Ճանպօլաթ պէյ, իրեն աջակից ունենալով բարձրաստիճան զինուորականներ, որոնց կարգին Րէֆէթ փաշան։

Կառավարութիւնը շատ կը վախնար այս գաղտնի գործունէութենէն։ Դաւադրութեան դէպքը անջատ խնդիր է եւ ուղղակի կապ չունի այս գործունէութեան հետ։

Պոլսոյ Թուրք շրջանակներուն մէջ այս ձերբակալութիւնները շատ գէշ տպաւորութիւն առաջ բերած են։

Կ'իմանանք թէ Թուրքիոյ Եւրոպայի դեսպաններուն մէջ կարգ մը կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի կատարուին, եւ բոլոր իթթիհատական դեսպանները — մասնաւորապէս Փարիզի և Հռոմի — պաշտօնանկ պիտի ըլլան։

⁂ Էյուպ Սապրի պէյ, որուն ձերբակալութիւնը հաղորդած էին Պոլսոյ թերթերը, նամակով մը կը հերքէ այդ լուրը և կ'ըսէ թէ տարիներէ ի վեր քաշուած է քաղաքական կեանքէ։

⁂ Ոստիկանութիւնը արձանագրած է եւ խուզարկած Պոլսոյ մէջ մահափորձի հեղինակներուն գումարուած տեղերը։ Հասկցուած է թէ սոնք ամէնէն աւելի կը հաւաքուէին և ժողով կը գումարէին ձերբակալեալներէն վաճառական Խասա պէյի գրասենեակը, ատամնաբոյժ Մուսթաֆա Շէվքէթ պէյի դարմանատան և ամէնէն աւելի Էնկիւրիի նախորդ կուսակալ Ապտիւլգատէր պէյի (որ անյայտացած ըլլալով, չէ ձերբակալուած տակաւին) տանը մէջ։ Ոստիկանութիւնը հարկ եղած խուզարկութիւնները կատարած է այս տեղերուն մէջ և տեղեկագիր մըն ալ պատրաստած է այս մասին, ղրկելու համար անկախութեան ատեանին։

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՎԷՃԸ

Ուրբաթ օր Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան, Ռուսիոյ հետ ծագած նոր վէճին հետեւանքով։ Պահպանողական երեսփոխան մը խստօրէն քննադատեց Մոսկուան թէ կը միջամտէ Անգլիոյ ներքին գործերուն, եւ դրամ ղրկած է ապօրէն գործադուլ մը քաջալերելու համար։ Ուրիշներ ալ պահանջեցին խզել յարաբերութիւնները։ Լօյտ Ճօրճ յայտարարեց թէ ո՛ր եւ է պատճառ չի տեսներ 1921ին կնքուած առեւտրական դաշնագիրը ջնջելու։ Համայնավար երեսփոխան Սաքլաթվալա, որ ուղղակի բանտէն կուգար, յայտնեց թէ գործադուլի առթիւ եղած դրամական առաքումը ճիշդ այն է ինչ որ քրիստոնեայ միսիոնարներու կողմէ Չինաստան եւ Արեւելք եղած դրամական առաքումը։ Մաքտօնալտ պաշտպանեց առեւտրական դաշնագիրը եւ առաջարկեց ընդարձակել զայն։ Արտաքին նախարար Պ. Չէմպըրլէն երկար ճառ մը խօսելով ըսաւ. «Բոլորին համար պէտք է պարզ ըլլայ որ խորհրդային կառավարութիւնը չի համակերպիր իր ստանձնած յանձնառութիւններուն։

«Կառավարութիւնը մասնաւորապէս հասկցուցած է Լոնտոնի ռուս գործակատարին թէ աւելորդ կը գտնէ ո՛ր և է նոր համաձայնութիւն, քանի չի յարգուիր նախորդ համաձայնութիւնը։ Անգլիոյ հանքագործներուն ղրկուած դրամը կամաւոր նուէր մը չէ, այլ պարտաւորիչ տուրք մը որ կը գանձուի Արհեստակցական Միութիւններէն. և խորհրդային մամուլին ինչպէս և խորհրդային վարիչներուն բոլոր ճառերուն մէջ կը տեսնէք որ այդ դրամը հանքագործներուն և անոնց ընտանիքներուն թշուառութիւնը մեղմացնելու սահմանուած չէ, այլ յեղափոխութիւն յարուցանելու։ Եթէ այսօր խնդիր ըլլար որոշել թէ յարմա՞ր է առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքել կամ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատել խորհրդային իշխանութեան հետ, պատասխանս բացորոշ էր։ Բայց այսօր խնդիրը սա է, — Յարմա՞ր է խզել եղած յարաբերութիւնները։ Կը կարծեմ թէ անօգուտ է հաստատական պատասխան տալ այդ հարցումին, այդպիսի բան մը պիտի տկարացնէ մեր միջոցները՝ յեղափոխութեան դէմ և պիտի աւելցնէ Եւրոպայի կացութեան խառնակութիւնը»։

Ուրիշներ ալ խօսեցան և ժխորը այնքան սաստկացաւ որ, հարկ եղաւ նիստը ընդհատել։

Դաւադրութիւն մը Մատրիտի մէջ

Յունիս 25էն 26 լուսնալիք գիշերը յեղափոխութիւն մը պիտի պայթէր Սպանիոյ մայրաքաղաքին մէջ, նպատակ ունենալով ձերբակալել ներկայ կառավարութեան անդամները եւ ժողովի հրաւիրել Քօրթէսը, որոշելու համար նոր կառավարութեան ձեւը։ Դաւադիրները զանազան ազատական հոսանքներու կը պատկանին եւ դժգոհ են այժմու դիկտատորական վարչաձեւէն։ Անոնց մէջ սեծ թիւ կը կազմեն նախկին պետական գործիչներ, հանրապետականներ, լրագրողներ եւ ազատականներ։ Կազմակերպութիւնը երկրին ամէն կողմը ճիւղեր ունի։ Կառավարութիւնը ժամանակին տեղեկանալով դաւադրութեան, անմիջապէս ձերբակալեց գլխաւոր պարագլուխները, որոնք խիստ պատիժներու պիտի ենթարկուին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՑԸ 2.45ի պիտի ծախուի Յուլիս 1էն, փոխանակ 2.30ի։

ՍՈՒԼԹԱՆ ՎԱՀԻՏԷՏՏԻՆԻ ՄԱՐՄԻՆԸ Սան Ռէմօյէն Պէյրութ փոխադրուած է եւ պիտի թաղուի Դամասկոսի Սալահէտտին Էյուպի մզկիթին մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն դասախօսական դասընթացքի կը հրաւիրէ բոլոր այն ընկերները, որոնք նախապէս արձանագրուած են։ Առաջին դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Հինգշաբթի 1 Յուլիս երեկոյեան ժամը 8,30ին Rue du Vieux Colombier.

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի ժողովը՝ 2 Յուլիս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին 5, Rue Londres։

Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը 2 Յուլիս Ուրբաթ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԶԱՓԱՀԱՍ Որբերու Միութեան դասախօսական ժողովը՝ 1 Յուլիս Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ։ Կը խօսի Պ. Ա. Շահխաթունի «Հայ գեղարուեստ»ը նիւթի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կիւրինցի Սրբուհի Ծառուկեանը կը փնտռէ իր ամուսինը Սահակ Ծառուկեանը, որ 1924ին Ֆրանսա եկած է եւ աշխատած մէկն է Լուառ նահանգին Շոտֆօն գիւղին քարահանքը։ Ցեղոյ գացած է նամթի կողմերը։ Տեղեկացնել S. Zadikian, 46 Ave. Aristide Berges, Lancey (Isére)։

ՎԱՐՊԵՏ ԽՈՀԱՐԱՐ ՄԸ

կը փնտռուի արեւելեան կերակուրներու համար։ Դիմել խմբագրատուն։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան աթլեթիք մրցումները տեղի պիտի ունենան 1 Օգոստոս կիրակի օրը։ Բոլոր աթլեթներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ եւ փորձերու համար ամէն կիրակի առաւօտ երթալ փարք Սէն Մօռի Սթատ Օլէմփիքը (Պասթիյի կայարանէն)։ Մուտքը Միութիւնը կը վճարէ։ Շոգեկառքը կը մեկնի ժամը 9ին։ Իսկ Չորեքշաբթի իրիկունները 6էն վերջ Սթատ փօրթ Տօրէ։

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Խ. Հայաստանի Մատենադարանին, կազմակերպուած Հօկի Բիւրակ մասնաճիւղին կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Փարիզահայ երիտասարդաց եւ Զափահաս երկսեռ որբերու միութիւններու, Salle d'Horticulture-ի մեծ սրահներուն մէջ, 84 Rue de Grenelle, 3 Յուլիս ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ։ Տոմսերու գինները այրերու 10, կիներու 5 ֆր.։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

18 տարեկան պատուաւոր երիտասարդ մը որ ձեռական աշխատութեանց շատ յարմարութիւն ունի, կը փափաքի աշխատիլ ժամագործի եւ կամ ոսկերիչի մը քով։ Ի հարկին կ'ընդունի նաեւ ուրիշ որեւէ գործ, գիտէ սահուն կերպով ֆրանսերէն խօսիլ։ Դիմել ՄԱՍԻՍ տպարան։

ԳՈՐԾ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

Կ'ուզուին երիտասարդ աղջիկներ՝ կամ կիներ 15էն 30 տարեկան՝ պրոտէի գործ սորվելու համար առանց յոգնութեան, մեքենաները մօթէօրով։ Օրական 6 ֆրանքէն սկսեալ մինչեւ 20 ֆրանք կրնան շահիլ երեք ամսուան միջոցին։

Դիմել Պ. ՆՇԱՆԵԱՆի, 2, Ave. du Docteur Léray, Paris 13. Métro Italie.

ՍԱԿԱՐԱՆ

26 Յունիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	168	35
Տոլար,	Dollar	34	60
Մարք (ոսկի)	Mark	8	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	18	70
Թր.ք. ոսկի	» or	160	—
Մէճիտիէ	Médjidié	12	50
Լէվա 100 հատը	Léva	24	—
Տրախմի »	Drachme	43	—
Լիր » »	Lire	125	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	100	—
Զուից. »	Frc. Suisse	670	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	174	25

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3700	—
» II	»	2550	—
» III	»	2220	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	149	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ԳՈՐԳ ՆՈՐՈԳՈՂ

Գործաւորուհիներու պէտք կայ, վարժ կամ ոչ։ Դիմել 36, Rue Polonceau, Պ. Յակոբ Կէմիկեանին։ Թէլէֆօն՝ Nord 33—32։ Մէթրօ Barbès։

Le Gérant: H. TEURNIER
Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

Մեթրօ.— Louis Blanc կամ Jaurès

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	20 ֆր.	38 ֆր.	75 ֆր.
Անգլիա և » Եգիպտոս, Իրան	10 շ.		20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	100 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 2 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆԻՍ 1926

30 JUIN 1926

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ Թիւ 143 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԻՆԸ ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐ ԿԱԽՈՒԵՑԱՆ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈՂՈՑԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԴՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Սուր տագնապի մը մատնուած է հայերէնը, մանաւանդ արեւմտեան հայերէնը:

Եւ բազմաթիւ պատճառներով: Մեր ձեռքով կը խաթարուի, կը ծիւրի, մահուան կը դատապարտուի «ո՛վ մեծասքանչ»ը, ինչպէս կը կոչէր բանաստեղծը:

Ամէնէն առաջ, հայերէնին զարգացման և ծաւալման կը փակէ Թրքախօսութիւնը, որ վարակիչ ախտի մը պէս տարածուեր է ամէն կողմ, արտասահմանի մէջ, Փարիզէն մինչեւ գաւառները, եւ դեռ աւելի հեռուները: Մէկ ամիսէն կը լրանայ «Յառաջ»ի առաջին տարին: Տասնըմէկ ամսուան ընթացքին, մենք անդադար գանգատներ ստացանք այդ զզուելի մոլութեան դէմ, որ մասնաւորապէս վարակած է երիտասարդութիւնը: Ամէնէն յետամնաց ժողովուրդին մէջ անգամ դժուար կը գտնէք այսքան անկրթութիւն, այն ալ սա հիւրընկալ ափերուն վրայ, ուր ինկեր ենք դժոխային սարսափներու հետեւանքով: Եւ ամէնէն ըմբոստացուցիչ պարագան այն է, որ Թուրքերէն խօսողները ոչ թէ Էնկիւրիցի կամ Կեսարացի Թրքախօսներ են, այսինքն իրենց կամքէն անկախ Թրքացածներ, այլ դպրոց տեսած, կրթուած, մայրենի լեզուով մեծցած հայրենակիցներ: Ականջ դրէք որ եւ է ճաշարանի կամ սրճարանի մէջ, խումբ մը Հայերու —Թուրքիայէն եկած Հայերու —և պիտի լսէք անճոռնի բարբառը. «Պրաք պէ, սէն պու իշի եափմազըն», «Արամա սէօյլէտիմ քի Հրանտ խասթա տըր» եւլն.: Եւ կը խօսին տեսակ մը ճոյքով: Իսկական Թուրք մը կրնար խաբուիլ եւ ողջունել իր այս «վաթանտաշ»ները: Աւելի պերճախօս են փողոցային հանդիպումները, որ եւ է հայաշատ պողոտայի վրայ: Երբ դիտողութիւն կ'ընես, «սովորութիւն եղեր է», կ'ըսեն. կամ կը փափսան թէ իրենց ընկերներէն մէկը հայերէն չի գիտեր: Առաջինը աւելի ճիշտ է, իսկ երկրորդը պարզ պատրուակ: Ամէն պարագայի մէջ, անհանդուրժելի է երեւոյթը, թէ անձնական եւ թէ ազգային արժանապատուութեան տեսակէտով: Վերջերս Եգիպտոսէն բարեկամ մը կը պատմէր թէ այնտեղ ալ տարածուած էր այդ մոլութիւնը, եւ ստիպուեցան տուգանք հաստատել, մտերմական շրջանակի մէջ: Արդիւնքը շատ նպաստաւոր եղած է: Արդեօք այստե՞ղ ալ այդպիսի միջոցներ պէտք է փորձել, որպէսզի Հայերը հարկադրուին հայերէն խօսիլ, եւ ոչ թէ օտարոտի բարբառ մը, որ ոչ միայն մայրենի լեզուին տեղը չի բռներ, այլ եւ կ'արթնցնէ ստրկութեան եւ արիւնի յիշատակներ:

Երկրորդ պարագայ մըն է, տեղական լեզուն խառնել մայրենի լեզուին, եւ կամ անոր տեղ գործածել, քաղաքակրթուած երեւալու մարմաջով. մինչ ամէնէն բարեկիրթ ժողովուրդները ամօթ կը սեպեն իրենց լեզուէն տարբեր լեզուով խօսիլ ազգակիցներու հետ: Այս մոլութիւնը շատ արմատացեր է Պալքանեան երկիրներէն մինչեւ Ամերիկա, եւ կը ծաւալի նաեւ Ֆրանսայի մէջ, ստեղծելով անճոռնի բաբելոն մը:

Երրորդ վտանգ մը՝ խմբագիրներու անհոգութիւնն է: Շատ մը թերթերու մէջ, օրուան լուրերէն մինչեւ յօդուածները, կը հանդիպիք այնպիսի այլանդակ նախադասութիւններու, որոնք կամ տգիտութեան հետեւանք են, կամ անհոգութեան, — երկու պարագային ալ՝ աններելի: Երկար պիտի ըլլար շարել Թրքաբանութեան, ֆրանսաբանութեան նմոյշներ կամ թափթփուք խօսքեր: Մինչդեռ մամուլը որ եւ է լեզուի զարգացման ամէնէն կենդանի ազդակն է, եւ եթէ գէշ կը խմբագրուի, ապա սրեմն գէշ կը վարժեցնէ:

Չորրորդը, ամէնէն ծանրը եւ հիմնականը.— Խորհրդային Հայաստանի մէջ պարտադրուած հայերէնն է, որ ոչ մէկ բանի կը նմանի: Նոր իշխանութեան հաստատուելէն ի վեր, շատ մը բողոքներու կարգին, լուրջ պայքար կը մղուի նաեւ մայրենի լեզուի փրկութեան համար: Բայց ապարդիւն: Լեզուն ալ ենթարկուած է կոմկուսի քմահաճոյքին և անոր երկաթեայ բռունցքին: Մեծ մասով տգէտ կամ թերուս խմբագիրներ եւ պաշտօնեաներ կը շարունակեն այլանդակել հայերէնի դիմագիծը, հինաւուրց ճգնաւորներու պէս, որոնց հորիզոնը վանքին չորս պատերն են, իսկ առաջնորդը՝ Վարդապետը. ներկայ պարագային՝ կոմկուսի «դեկրէտ»ը: Եւ լեզուն փոխանակ զարգանալու, վերածուեր է քառակուսի կաղապարի մը, որուն վրայ կը հուլուին աշխահի բոլոր խրթաբանութիւնները եւ տգիտութիւնները: Առէք որ եւ է խորհրդային թերթ կամ գիրք, եւ պիտի տեսնէք որ աւելի դիւրին է անոնց ռուսերէն կամ գերմաներէն բնագիրները հասկնալ:

Կարգ մը միամիտներ հաւատացին թէ ժամանակաւոր է այս անհեթեթութիւնը, մինչդեռ հինգ տարի տեւեց. եւ արդէն երուանդ մը պատրաստած է այդ գինաբանութեամբ...:

Օրուան հոգերու կարգին, ինչո՞ւ չմտածել նաեւ այս չարիքի մասին: Ի՞նչու չմտածեն անոնք որ գործ ունին գիրի և գրքի հետ:

Շ.

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին թղթաբերով հասած Թուրք թերթերը հետեւեալ կերպով կը պատմեն ծանօթ դաւադրութիւնը.—

Դաւադրութեան վերաբերեալ պատրաստութիւնները տեսնուած են անցեալ Սեպտեմբերին: Այս խնդրին շուրջ երկար խորհրդակցութիւններ կատարած են Յառաջդիմական կուսակցութեան պետերը, և ի վերջոյ որոշման մը յանգած են:

Դաւադրութեան որոշումը տալէ յետոյ, ժողովը պաշտօն յանձնած է Շիւքրի պէյի, որ գործադրէ զայն: Ատենէ մը ի վեր, Իզմիթի երեսփոխանը յամառօրէն կ'աշխատէր դաւադրութեան միջոցաւ պետական հարուած յառաջ բերել: Շիւքրի պէյ տեւական շփումներ ունեցաւ կուսակցութեան անդամներուն հետ, ինչպէս Գարա Վասըֆ, Ջիա Խուրշիտ եւ Արտահանի նախորդ երեսփոխան Հիլմի, եւ թէ ոչ-անդամներու հետ, ինչպէս օրինակ Ապտիւլ Գատէր և Գարա Քէմալ: Ջիա Խուրշիտի միջոցաւ ալ կապ պահեց Լազ Իսմայիլի, Կիւրճի Եուսուֆի եւ ուրիշ քանի մը թշուառականներու հետ, որոնց անունը տակաւին յայտնի չէ: Այս վերջինները քօմիթէին զինեալ մարդիկն էին, եւ հետեւաբար գործին առաջին գիծին վրայ կը գտնուէին:

Անցեալ Դեկտեմբերին, Ջիա Խուրշիտ իրեն հետ առնելով Լազ Իսմայիլը և Կիւրճի Եուսուֆը, Էնկիւրի կ'երթայ: Ճանապարհածախսը Շիւքրի պէյի կողմէ կը հայթայթուի: Էնկիւրիի մէջ երկար խորհրդակցութիւն կը կատարուի, ճշդելու համար մահափորձին գործադրութեան վայրը: Թէեւ խօսք եղած է Ազգ. Ժողովի և Էնկիւրիի ակումբին մէջ կատարել, բայց զանազան պատճառներով անյարմար նկատուած են այս վայրերը: Ասոր վրայ նորէն վիճաբանութիւն կը կատարուի տեղի ընտրութեան շուրջ: Մարդ կայ, զրամ կայ, ամէն բան պատրաստ է, բայց ու՞ր կատարել ոճիրը.— ահա միակ առկախ հարցը:

Միւս կողմէ գործադրութեան վայրկեանին սարսափը խուճապ առաջ կը բերէ, այն աստիճան որ, երբ վերջնապէս կը ճշդուի այս ինչ օրը մահափորձի սկսիլ, Օրտուի երեսփոխան Ֆայիք պէյ իրար կ'անցնի, եւ մէկ կողմէ կը սկսի եղբայրը՝ Ջիա Խուրշիտը համոզել որ ետ կենայ, իսկ միւս կողմէ Արիֆ պէյի տունը կը վազէ, արգիլելու համար ձեռնարկը: Այդ միջոցին, Էսկիշեհիրի երեսփոխան Արիֆ պէյ թէյ կը խմէր Շիւքրի պէյի և Լազ Իսմայիլի հետ: Վերջապէս կ'որոշուի այդ օրը չգործադրել դաւադրութիւնը:

Հինգ տասը օր յետոյ, Շիւքրի պէյ Լազ Իսմայիլի հետ կը մեկնի, իսկ Ջիա Խուրշիտ եւ Կիւրճի Եուսուֆ Պոլիս կ'երթան: Դաւադիրները, հաւանական գտնելով Կազի փաշային Պոլիս այցելելը, առոր համաձայն պատրաստութիւն կը տեսնեն:

Մինչդեռ Հանրապետութեան Նախագահը հարաւային գաւառները կ'այցելէ. սակայն Պրուսա հանդիպիլը յոյսեր կուտայ անոնց: Լազ Իսմայիլ, 150 ոսկի ճանապարհածախք առնելով Շիւքրի պէյէն, Պրուսա կ'երթայ: Եւ որպէս զի ուշադրութիւն չգրաւէ, հոտը կ'առնէ Նիյմէթ անուն հանըմ մը, իբրեւ իր կինը: Լազ Իսմայիլ, քննութիւն կատարելով կը հասկնայ թէ հրացան ունենալու է, մահափորձը կատարելէ յետոյ Պրուսայի լեռները փախչելու համար: Ասոր վրայ Պոլիս կը դառնայ, եւ իր քննութեանց արդիւնքը կը հաղորդէ քօմիթէին:

Այդ միջոցին կը ստուգուի թէ, Կազի փաշան Իզմիր պիտի երթայ: Անմիջապէս կ'որոշուի օգտուիլ առիթէն, և Իզմիրի մէջ փորձել դաւադրութիւնը: Յունիս 6ին կը հաստատուի Հանրապետութեան Նախագահին Իզմիր երթալու լուրը:

Յունիս 7ին, Ճաֆէր Թայեար փաշա Պոլսէն Էնկիւրի կ'երթայ և Քեազիմ Գարապէքիր փաշայի, Ալի Ֆուատ փաշայի ու Արիֆ պէյի հետ խորհրդակցելէ յետոյ, նոյն օրուան շոգեկառքով Պոլիս կը դառնայ:

Յունիս 10ին, վերջին պատրաստութիւնները կ'աւարտին, և յաջորդ օրը Ջիա Խուրշիտ երկու ընկերներով Իզմիր կը մեկնի: Ջիա Խուրշիտ իրեն հետ կը տանէր Սարը Էֆէի ուղղուած նամակ մը, որ ստորագրուած էր Շիւքրի պէյի և Րասիմի կողմէ:

Րասիմ հին «քօմիթէճի»ներէն է և վերջերս Գարա Քէմալի գրասենեակին մէջ կ'աշխատէր: Նամակին մէջ կ'ըսուէր թէ Ջիա Խուրշիտ վստահելի մէկն է և պաշտօն ստանձնած է գործադրելու նախապէս որոշուած գործը: Յետոյ կը խնդրուէր Սարը Էֆէէն որ գործակցի անոր:

Սարը Էֆէ շատ լաւ ընդունելութիւն կ'ընէ Ջիա Խուրշիտի, և անոր կը ծանօթացնէ իր ընկերներէն Զօփուր Հիլմին և կրետացի Շէվգը պէյը: Գարշը Եազա, Իտրիսի պարտէզին մէջ երկու ժողով կը գումարուի, եւ կ'որոշուի Քէմէր Ալթը, Տէօրթ Եօլ Աղզը բսուած տեղը կատարել մահափորձը:

Սակայն Շէվգը պէյ օր մը առաջ կառավարութեան լուր կուտայ եւ այսպէսով կը ձախողի մահափորձը: Իր այս քայլն ալ հետեւեալ կերպով կը բացատրուի.— Շէվգը Սարը Էֆէին ընկերն է եւ միայն անոր հետ գործակցաբար կրնար ո եւ է բան ընել, մինչդեռ Սարը Էֆէ վերջին պահուն շոգենաւով Պոլիս կը մեկնի: Ասոր վրայ Շէվգը կը յուսահատի, եւ կասկածելով որ Սարը Էֆէ լուր պիտի տայ կառավարութեան, ինք անկէ առաջ կը շարժի: Անմիջապէս մատիտով նամակ մը կը գրէ Կազի փաշայի հասցէին, եւ կուսակալ Քեազիմ փաշայի կը յանձնէ:

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, դաւադիրները ամիսներէ ի վեր գործի վրայ էին, եւ կ'ուզէին տապալել կառավարութիւնը, եւ իրենք իշխանութեան գլուխ անցնիլ: Դաւադրութեան մէջ դեր ունին Իթթիհատական պետերը, Յառաջդիմասէրները եւ առաջին Ազգ. Ժողովի Բ. խմբակցութեան ղեկավարները:

Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ նաեւ յայտնի իթթիհատական եւ նախկին պարենաւորման նախարար Գարա Քէմալը, իբր դաւադրութեան գլխաւոր վարիչներէն մէկը: Ճամպօլաթի եղբայրը Րասիմ եւ Երզնկայի մէպուս Սապիթ խոստովանութիւններ ըրին դաւադրութեան մասին: Ձերբակալուածները իրարու կը ճակատեցուին: Դատական Նախարար Մահմուտ Էսատ պէյ Իզմիր հասած է, մօտէն հետեւելու դատավարութեան:

Քեազիմ Գարապէքիր փաշա, Էնկիւրիի Տէթլիքի այգիին մէջ ձերբակալուած է եւ Էրզրումի մէպուս Միւնիր Խուսրէվի հետ Իզմիր ղրկուած է դատուելու համար: Նոյնպէս Պոլսէն յիշեալ քաղաքը ղրկուած են Ալի Ֆուատ, Ճաֆէր Թայեար, Րէֆէթ եւ Րիւշտի փաշաները: Էսկիշեհիրի մէպուս Արիֆի յուշատետրին մէջ շատ մը կասկածելի բաներ գտնուած են:

.˙. Թուրք թերթ մը կը գրէ թէ մահափորձին հեղինակները Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին սրահը առաջնորդուելով, անոնց ցոյց տրուած են Նախագահին և վարչապետին յատկացուած տեղերը: Պահ մը խորհուած է մէկէն բնաջնջել գործավարներու խորհուրդը (դահլիճ):

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, մահափորձին որոշուած օրը, Ալի Ֆուատ փաշա ժամերով կը պտտի եղեր ոստիկանական տեսչութեան շէնքին շուրջը, ի հարկին զայն գրաւելու համար:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Եւրոպայի Պատգմ. Ժողովը կը շարունակէ իր նիստերը: Շաբաթ օր Ժողովը զբաղեցաւ կարգ մը ընթացիկ խնդիրներով: Այս առթիւ Փարիզի պատգամաւորները գանգատեցան թէ Պալքեան եպսկ. զաղրեցուցած է Երուսաղէմի պատրիարքին յիշատակութիւնը եւ պահանջեցին որ շարունակուի այս «ընկալեալ սովորութիւնը»:

Մարսէյլէն հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ այնտեղ ալ ընտրութիւններ կատարուած են: Արձանագրուած են 254 հոգի, քուէի մասնակցած՝ 138 ընտրողներ:

Պատգամաւոր ընտրուած են Պ. Պ. Հմայեակ Խոսրովեան (105 քուէ), Յ. Ամատունի (105), Տօքթ. Լ. Գրիգորեան (105), Մ. Սարըեան (104) եւ Արշակ Թորոսեան (102): Պաշտօնական տեղեկագիրը ուշ հասած ըլլալով, Երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ նկատի առնուեցաւ այս ընտրութիւնը: Այս առթիւ ժողովը ժամ-վաճառ եղաւ կարգ մը կողմնակի գանգատներով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԸ ԿԱԽՈՒԵՑԱՆ

Հեռագրի մը համաձայն, առջի առտու Իզմիրի մէջ կախուած են նախկին իթթիհատական նախարար եւ Իզմիթի երեսփոխան Շիւքրի պէյ, Էսկիշեհիրի երեսփոխան գնդ. Արիֆ Ապէտին, Լազիստանի նախկին երեսփոխան Ջիա Խուրշիտ, գնդ. Րասիմ (Ճամպօլաթի եղբայրը), Էնկիւրիի նախկին կուսակալ Ապտիւլ Գատէր, Սարուխանի երեսփոխան հազարապետ Էտիպ եւ ուրիշ երեք հոգի: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ մահապարտները ձեռնարկեր էին 1. տապալել կառավարութիւնը ապօրէն եւ ոճրագործական միջոցներով, մինչդեռ կրնային ազատօրէն իշխանութեան հասնիլ օրինաւոր միջոցներով եւ 2. տակնուվրայ ընել երկիրը, սպաննելով Մ. Քէմալը:

ԻԶՄԻՐԻ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Շաբաթ օր Իզմիրի մէջ Անկախութեան Դատարանը սկսաւ դաւադրութեան գործին առթիւ ձերբակալուածներու դատավարութիւնը: Ամբաստանուած են 60 հոգի, որոնց 25ը ընդդիմադիր կուսակցութեան երեսփոխաններ: Բռնուած վաւերաթուղթերը եւ կատարուած խոստովանութիւնները կը հաստատեն թէ դաւադրութեան նպատակն էր ո՛չ միայն Մուսթաֆա Քէմալը սպաննել, այլ եւ կառավարութիւնը տապալել եւ հանրապետական վարչաձեւը փոխել:

Հարցաքննութիւնը հաստատած է թէ, կ'ըսէ տեղական թերթ մը, դաւադիրները կը քաջալերուէին Իտալիոյ եւ Անգլիոյ կողմէ: Թուրք հանրային կարծիքը մեծապէս հետաքրքրուած է այս դաւադրութեան գործով, որ քաղաքական խոշոր դէպք է:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

(ԼԻԼԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը անցած շաբաթ իր տարեկան համաժողովը գումարեց Լիլի մէջ, որ իրենց նոր միջնաբերդն է:

Համայնավար կուսակցութիւնը հինգ տարուան պատմութիւն ունի Ֆրանսայի մէջ, որով եւ սա իրենց հինգերորդ համաժողովն էր:

1920ի աշնան Թուրի ընկերվարական համաժողովին մէջ էր որ անջատումը կատարուեցաւ եւ ձախ ընկերվարականները կազմեցին առանձին կուսակցութիւն, աւելի զօրաւոր եւ կենդանի՝ քան ընկերվարական կուսակցութիւնը, որմէ բաժնուեցան:

Զինադադարի վաղորդայնն էր. ռուսական մեծ յեղափոխութիւնը խանդավառած էր բոլոր հոգիները: Բանուոր դասակարգը, այն որ պատերազմի բեռը տարած եւ միլիոնաւոր զոհեր տուած էր, կ'ըմբոստանար քաղքենի պետութեանց աշխարհակալական ձգտումներուն դէմ եւ խռացած շարքերով կուգար միանալ համայնավար կուսակցութեան, որ երկրային դրախտ կը խոստանար բոլոր դժգոհ հոգիներուն: Մոսկուայի մէջ կատարուած քննական պտոյտէ մը վերադարձող պատուիրակները — Քաշէն եւ Ֆրոսար — բազմահազար բանուորներու եւ ուսանողներու խանդավառ ընդունելութեան կ'արժանանային, իբրեւ նոր խօսքի եւ խոստումներու առաքեալները:

Այս պայմաններուն տակ, 1920ի աշնան կազմուած համայնավար կուսակցութիւնը ամենէն զօրաւոր յեղափոխական կազմակերպութիւնն էր Ֆրանսայի մէջ — մօտ հարիւր հազար անդամ, մինչ ընկերվարական կուսակցութեան մէջ կը մնային հազիւ տասը հազար հոգի: Ժօրէսի հիմնած պաշտօնաթերթը՝ «Իւմանիթէ» անցաւ մեծամասնութեան ձեռքը: Այնուհետեւ սկսաւ խիստ փայլուն շրջան մը կոմունիստ կուսակցութեան համար, որուն կազմակերպած հրապարակային դասախօսութիւնները, միթինկներն ու դաշտահանդէսները մեծ յաջողութիւններ ունեցան:

Սակայն այս փայլուն շրջանը երկար չտեւեց: Կուսակցութեան ղեկավար շրջանակներուն մէջ առաջ եկան ներքին պառակտում, Մոսկուայի անտեղի միջամտութիւններուն երեսէն: Գ. Միջազգայինի կեդրոնական մարմինը, իբրեւ գերագոյն իշխանութիւն՝ շարունակ հրահանգներ կուտար Փարիզի կոմկուսի գործադիր կոմիտէին, առանց նկատի առնելու ֆրանսական հոգեբանութիւնն ու տեղական պայմանները:

Ֆրանսացին ի բնէ ըմբոստ հոգի ունի: Իմաստութիւն չէր Մոսկուայի կեդրոնին ամէն որոշումը պարտադրել իրեն: Անհրաժեշտ էր այս երկրին իւրայատուկ պայմանները լուրջ նկատողութեան առնել:

Քայքայումը գլուխէն սկսաւ եւ ամէնէն առաջ քաշուողներէն մէկը եղաւ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Լիւտովիք Ֆրոսարը, որ Մարսէլ Քաշէնի հետ կուսակցութեան ամբողջ հոգին կը կազմէր: Իրեն հետեւեցան բազմաթիւ ուրիշ մտաւորական ուժեր — Վիքթօր Մէրիք, Փօլ Լուի, Ժօրժ Փիօք, Հանրի Թօրէս եւլն.— որոնք յետոյ կազմեցին անկախ կուսակցութիւն մը «Սօցիալիստ-կոմունիստ» անունով:

Շատ չանցած, Թրոցքիի եւ Զինովիէվի մենամարտը Մոսկուայէն փոխադրուեցաւ Փարիզ: Աջի-ձախի կռիւը աւելի խոր պառակտումներ առաջ բերաւ եւ մարդիկ, որոնք ղեկավար դեր կը կատարէին կուսակցութեան մէջ, ըլլայ իբր գործադիր կոմիտէի անդամ, ըլլայ իբր կուսակցութեան պաշտօնաթերթերուն — «Իւմանիթէ» եւ «Պիւլթէն կոմունիստ» — պատասխանատու խմբագիր, կա՛մ քաշուեցան ինքնաբերաբար եւ կա՛մ կուսակցական պատիժի ենթարկուեցան, միշտ Մոսկուայի թելադրութեամբ — օրինակ Պօրիս Սուվարինի պարագան:

Այս վերջինը — ծագումով Հրեայ — թունդ պայքարող մըն է: Հակառակ իր մասին տրուած մէկ տարի կախակայման որոշումին, պայքարը շարունակեց կուսակցութենէն ներս, յամառելով հրատարակել իր հիմնած «Պիւլթէն կոմունիստ»ը, որուն դէմ կուսակցութիւնը սկսաւ լոյս ընծայել «Քայիէ տիւ պոլշեւիզմ» պարբերաթերթը:

Ուրիշ ղեկավար ուժեր՝ Լօրիօ, Մօնաթ, Ռոսմէր եւ ընկերները՝ իբրեւ աջակողմեան հոսանքի ներկայացուցիչներ, խիստ քննադատութիւններու ենթարկուեցան եւ ի վերջոյ դառնացած դուրս եկան կուսակցութենէն:

Այս բոլոր ներքին պայքարներու ընթացքին, կուսակցութիւնը շատ բան կորսնցուց իր հմայքէն եւ իր անդամներու թիւը զգալապէս պակսեցաւ: Ամէն ամառ իրենց կազմակերպած դաշտահանդէսները — շատ պերճախօս են այս ուղղութեամբ: 1921ին իրենց յաջողութիւնը եղած էր բոլորովին աննախընթաց: Երկու տարի վերջ խանդավառութեան նշոյլն իսկ չէր մնացած եւ բազմութիւնը 100ին 70 համեմատութեամբ պակսած էր:

Քայքայման առաջքն առնելու եւ բանուորները աւելի գործօն աշխատանքի լծելու համար, Մոսկուա հրամայեց կուսակցութիւնը կազմակերպել «բջիջ»ներու եւ «շառաւիղ»ներու հիման վրայ: Ասիկա կը կոչուէր կուսակցութեան «պոլշեւիկացում»ը եւ որ կատարեալ ձախողանք մը եղաւ:

Ամէն տարի իրենց համաժողովները կը զբաղին այս ներքին պառակտումներով եւ աջի-ձախի կռիւներով: Ամէն անգամուն ալ ձախերը յաղթական դուրս կուգան, շնորհիւ Մոսկուայի աջակցութեան: Իրենց կեդրոնական օրկան «Իւմանիթէ»ն ալ շատ ազդուեցաւ այս քայքայումէն եւ ժամանակ մը դարձաւ շատ խեղճուկրակ թերթ մը: Վերջերս միայն, Մոսկուայէն փող հասած ըլլալով անշուշտ, թերթը նոր աշխատակիցներով զօրացաւ, եւ ամէն օր վեց էջով լոյս կը տեսնէ, յիշեցնելով հինգ տարի առաջուան թերթը:

* * *

Յունիս 20ին Լիլի մէջ բացուեցաւ 5րդ համաժողովը:

Առաջին օրը բարոյական գործունէութեան մասին տեղեկագիր կարդաց ընդհանուր քարտուղար Սէմար, որ ծանրացաւ այն պատճառներուն վրայ, որոնք կուսակցութիւնը քայքայեցին եւ անդամներուն թիւը զգալապէս նուազեցուցին, մասնաւորաբար անցած տարուան Քլիշիի համաժողովէն ի վեր: Կոմբջիջի դրութիւնը այդ պատճառներէն մէկն է. շատ մը արհեստաւորներ, պաշտօնեաներ եւ ազատ արուեստականներ դուրս մնացին «փողոցի» կամ «գործարանի» կոմբջիջներէն: Ռիֆի պատերազմին դէմ մղուած պայքարը ուրիշ պատճառ մըն է: Իբրեւ երրորդ պատճառ ցոյց կը տրուի կազմակերպչական աշխատանքներու թուլութիւնը. բջիջներուն մտաւոր սնունդ չէ տրուած եւ անոնք չեն ոգեւորուած որ եւ է բանով:

Երբ մէկ կողմէ համայնավար կուսակցութիւնը կը տկարանար, ընկերվարականները կը զօրանային թարմ ուժերով:

«Ընկերվարական կուսակցութիւնը գերագնահատել չպիտի ըլլայ, կ'ըսէ Սէմար, սակայն խոստովանինք որ այդ կուսակցութիւնը բանուորական հիմք մը ունի: Ընկերվարական կուսակցութեան ձեռքին մէջն են դեռ Ֆրանսայի ամէնէն մեծ քաղաքապետութիւնները. անիկա ունի ամուր կազմակերպութիւն մը, որուն լայնօրէն կ'աջակցի Աշխատանքի Ընդհանուր Համադաշնակցութիւնը (C. G. T.):»

Յետոյ կը գանգատի որ պէտք եղած աշխատանքը չէ տարուած ձախ ընկերվարականները իրենց կողմը քաշելու համար, մինչ ընկերվարական կուսակցութիւնը լայնօրէն օգտագործած է դժգոհ կոմունիստները, զանոնք իր շարքերուն մէջ առնելով: Աշխատաւորներու «մէկճակատ» կազմելու համար անհրաժեշտ է այս ուղղութեամբ լրջօրէն զբաղիլ:

Ուրիշ ցաւ մը, որ կուսակցութեան քայքայման պատճառ կը դառնայ, հին եւ նոր սերունդի խնդիրն է կուսակցութեան ծոցին մէջ: Հին սերունդը ընկերվարական փորձառութեան անցեալ մը ունի եւ կը ձգտի աւելի ժողովրդավարական սկզբունքներով վարել շարքերը. այս պատճառով ալ կը փափաքի ունենալ միայն բեմ մը, այնտեղ շարունակ վիճաբանելու համար քաղաքական հարցերու շուրջ: Կեդրոնը թոյլ չի տար ասիկա, որպէսզի ընկերները չմոլորին եւ Մոսկուայի հրամաններուն դէմ չըմբոստանան: Նոր սերունդը ընկերվարական անցեալ չունի եւ կոյր զինուորի կը հետեւի բարձրէն եկած պատգամներուն: Պայքարը այս երկու սերունդներուն միջեւ պիտի տեւէ դեռ երկար, մինչեւ որ մտայնութիւններու համանմանութիւն առաջ գայ:

Գալով աջակողմեաններուն, ընդհանուր քարտուղարը դիտել կուտայ թէ ասոնք երկար ատեն կուսակցութեան դէմ խոչընդոտներ հանելէ վերջ, ներկայիս որոշ չափով կրաւորական դիրք բռնած են եւ կը ջատագովեն Արհեստակցական միութեանց քաղաքականութիւնը: Այս հոսանքին ներկայացուցիչներն են Մօնաթ-Ռոսմէր-Սուվարին, որոնց գործունէութիւնը հակայեղափոխական բնոյթ կը կրէ: Սէմար չառաջարկեր բոլոր դժգոհները վտարել: Եթէ Աջակողմի ղեկավարներուն հետեւող բանուորները հրապարակով յայտարարեն թէ Մոսկուայի պատգամներուն պիտի հնազանդին «առանց վերապահումի»ի, այն ատեն կուսակցութիւնը կը ներէ իրենց եւ դարձեալ կ'առնէ շարքերուն մէջ:

Ընդհանուր քարտուղարը իր տեղեկագիրը կը վերջացնէ՝ շեշտելով պէտքը զօրաւոր կազմակերպութեան մը, որ դառնայ առաջնորդը բանուոր դասակարգի:

Այս գնահատականը ինքնին պաշտօնական խոստովանութիւն մըն է, որ ցոյց կուտայ թէ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը հինգ տարի վերջ ո՛րքան կազմալուծուած եւ պառակտուած վիճակ մը կը ներկայացնէ եւ զինադադարին յաջորդող խանդավառութեան շրջանէն վերջ, բանուորները ո՛րքան հիասթափուած են եւ այսօր այլեւս չեն հաւատար վերէն տրուած խոստումներուն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԸ

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

Արտասահմանի գաղութները կը բաժնուին երեք տեսակի.—

1.— Խիտ, եւ մերինին հաւասար մշակոյթ ունեցող ժողովուրդի մը ենթակայ:

2.— Խիտ, բայց մերինէն բարձր մշակոյթի մը ազդեցութեան տակ:

3.— Մեծ կամ հաւասար մշակոյթներու տակ ցանցնուածներ, պզտիկ կորիզներով:

(Ինչպէս կ'երեւի, շատ արագ կ'անցնիմ, նա՛եւ, արտասահմանի բնորոշումներուն վրայէն: Գաղութներու այս դասաւորումին — որ առանձին ուսումնասիրութիւն մը պէտք է ըլլայ — հարկ էր կցել հին եւ նոր մասերը, փոխադարձ կապերը, տրամադրութիւններով: Հոս, կ'առնեմ ընդհ. երեւոյթը միայն:)

Առաջին շարքին մէջ կ'իյնան — Յունաստան, Պուլկարիա, Եգիպտոս, Ռումանիա, Պարսկաստան եւ Սուրիա: Ասոնք ամէնէն ապահով գաղութներն են: Նախ որ՝ ապրուստը, համեմատաբար, դիւրատար է: Ցեղական բարքերն ու պայմանները շատ տարբերութիւն չունին մերիններէն: Հին ու նոր կապեր ունինք պետական տարրին հետ: Կլանող, գրաւիչ եւ հիւծիչ աշխատանքներ կամ վայրեր շատ չկան, մշակոյթը ատակ չէ մերինը ստուերի մէջ ձգելու եւ, հետեւաբար, ազդելու գաղութին հայեցի շունչին կամ ձգտումներուն. ինչ որ կարեւորն է, խիտ, քիթ-քիթի ենք, որով եւ, իրարու հետ ու իրարմով ներշնչուած:

Երկրորդ շարքը — Ֆրանսա եւ Ամերիկա — ամէնէն շատ վտանգուածն է: Խիտ թէեւ, բայց մեր այս երկու գաղութները մեծ ճիգերու կը կարօտին՝ իրենց հայեցի դիմագիծը կարենալ պահելու համար: Գործի աշխարհը փիզիքապէս կը հիւծէ ու կը կլանէ: Զրկանք, յոգնութիւն, պայմաններու եւ ապրուստի խստութիւնը, իրենց կարգին, դուրս կը նետեն հայ մարդը իր շրջանակէն: Կան եւ արտաքին, գեղեցիկ ու գրաւիչ կեանքի մը փորձանաւոր անկիւնները... Ասիկա՝ ռամիկ, հասարակ ժողովուրդին յատուկ ճամբան է: Բարեկեցիկը աւելի շուտ կը յանձնէ ինքզինքը. իսկ «մտաւոր» տարրը (ի՜նչ անպատասխանատու իմաստ ունի հայերէնի մէջ այս բառը) լպրծուն գետնի վրայ է յաճախ: Գիրի ու գրականութեան մարդը միայն կը մնայ այս կողմ: Նորահաս բժիշկը, փաստաբանը, նկարիչը՝ կը թեւածեն...:

Երրորդ տեսակի գաղութներէն, ոմանք ամէնէն դժբախտներն են: Կան որ թէ՛ ցանցառ են, թէ՛ մեծ մշակոյթի տակ, եւ թէ՛ աննպաստ պայմաններու մէջ: Տասը տարի վերջ անոնցմէ մնացածը փառաւոր պէտք է նկատել...: Իսկ նորերէն ո՜ւ ինչ պէտք է ակնկալել: Նոյն շարքէն՝ աւելի հանգիստ վայրերու մէջ ցանցնուածներ՝ թերեւս դիմագրաւեն վտանգին, տառապանքը կամ ոգին հարազատ պահելով իրենց մէջ:

Գաղութներու այս հապճեպ դասաւորումէն վերջ, բնորոշենք նաեւ անոնց ներքին, իւրայատուկ պայմանները:

Ժողովուրդ կամ հասարակութիւն, գաղութ ըլլայ, թէ տիրող տարր — իր հաւաքական գոյութիւնը կը յատկանշէ (ինչպէս երկրի մասին խօսեցանք), չորս գլխաւոր կեանքերով,— քաղաքական, տնտեսական, ընկերային եւ մտաւոր-մշակութային:

Գաղութներու մէջ քաղաքական կեանք չունինք,— պա՛րզ իրողութիւն է այդ: Տարաբա՜խտ Հայաստանն իսկ զուրկ է այդ գետնի վրայ իր համեմատական անկախութենէն, որպէսզի, որոշ չափով, քաղաքականօրէն կապուած ըլլայինք անոր՝ առաջնորդուելով իրմէ:

Չունինք ն՛աեւ տնտեսական կեանք: Թող զարմանալի չթուի այս բացատրութիւնը: Հաւաքականութեան մը տնտեսական կեանքը հաւաքականութենէն բխող, անով կերակրուող եւ անոր նպաստաւոր հաւաքական ձեռնարկներով կը յատկանշուի (համագործակցական, ճարտարարուեստ, մեծ ձեռնարկներ եւն.):

Հին կամ նոր, խիտ կամ ցանցառ՝ ո՛եւէ գաղութի մէջ դուք չէք հանդիպիր նման մխիթարական երեւոյթի: Կա՜ն, ի հա՛րկէ, մեծ, բազմայատակ հաստատութիւններ կամ՝ համբաւ շինած անուններ, իսկ շատ մը կեդրոնական քաղաքներու մէջ՝ — Լոնտոն, Փարիզ, Եգիպտոս, Պուքրէշ, Սօֆիա եւայլն — ուշագրաւ դիրք ունեցող հայ անհատներ: Բայց ատոնք ունին անձնական, մասնաւոր բնոյթ: Հայ հաւաքականութիւնը չօգտագործեր զանոնք, կապ չունի անոնց հետ, ոչ մէկ կերպով կը նպաստաւորուի դիզուած շահերէն, ու ոչինչ կ'արդիւնաւորուի՝ ամբողջովին, զանգուածին ի նպաստ: Ու հասարակ խանութպան Ա.ին եւ մեծահարուստ Բ.ի տարբերութիւնը այն կ'ըլլայ, որ, տարին մէկ-երկու երեկոյթի կամ ազգային որ եւ է ձեռնարկի մը առիթով եթէ առաջինը պիտի առնէ 2րդ կամ 3րդ կարգի տոմս՝ վճարելով 10—15 ֆրանք, 50 լէվա, կամ 25 դրախմի, երկրորդը հանդիսաւո՛ր երեւոյթով «շռայլօրէն» պիտի դնէ ձեռք առջեւ առաջին կարգին արժեգինը — 5 կամ տասը ֆրանք աւելի: Ընդամէնը տարին 5 երեկոյթ,— ինչ որ կ'ենթադրէ թէ՝ այդ մե՛ծ հաստատութիւններէն յիսո՛ւն ֆրանքի աւելի «եկամուտ» մը ունի «ազգ»ը...:

Աւելի խրախուսիչ չէ գաղութներու ընկերային կեանքը: Նախ, գետին չունինք այդ բանին համար: Ու մեր ամբողջ հոգիքը ժամուն բակն է, հարաւէն կամ արեւմուտքէն՝ բանկալը, եւ հիւսիսէն կամ արեւելքէն՝ խեղճ ու կրակ նախակրթարանները: Այդ ուղղութեամբ պատրաստութիւն ալ չունի մեր ժողովուրդին 100ին 95ը: Ու մեր օրերուն, տարերային կայքը՝ խաթարեր, արմատապէս քայքայեր է՝ հաւաքական, իբրեւ ներմուծուած կեանքի մը անհրաժեշտ տրամադրութիւնները: Գրեթէ ամէն տեղ դարձեր ենք՝ սկեպտիկ, փոխադարձօրէն անվստահ, իբերամիտ, դիմացինին ու մտածումին հանդուրժելու անընդունակ, եւ պզտիկ եսերու անձնատուր: Ու եղածը — գզացնող տարբերութիւնները, մանաւանդ որոշ զանգուածի մը մօտ, թելադրութիւններու, ծուռ նկատումներու, նախասիրութիւններու զանգուածութիւն է, քան սկզբունքի եւ տեսակէտի հակադրութիւն: Իսկ այդ բոլորէն ծնած թաղական հոգեբարձուի կամ վարժապետի պայքարները ընկերային կեանք չեն: Ոչ ա՛լ պատահական, հապճեպօրէն ... համար եւ անծրագրօրէն կազմակերպուած երեկոյթներն ու հաւաքոյթները, ... ընտրութիւնները — մերոնք-ձերոնքի նախասիրութիւններուն գոհացում կուտան շատ: Իսկ երեկոյթներուն մեծ առաւելութիւնը կ'ըլլայ այն որ անորոշ մթնոլորտ մը կը ստեղծուի, եւ ատեն մը խմբուած կը պահէ հայ տարրերը, արտաքին ազդեցութեան դէմ պատուար դեր կատարելով:

Ոչինչ ունի մխիթարական իր կարգին, արտասահմանի հայ մտաւոր-մշակութային կեանքը: Մտաւորականութիւնը յոգնած է, դառնացած, ընկճուած, մեկուսացած եւ հազար հոգի տէր: Գրական կեանքը ստացած է թեթեւ, անխարիսխ բնոյթ: Չկան բնորոշ հոսանքներ, ընդհանուր առանցք, ներշնչարան (զանգուած), դիմագիծ ստացող նորեր (նկատելի թիւով): Հրապարակագրութիւնը իջած է իր ամէնէն հասարակ աստիճանին: Ու շատ մը «տիտղոսաւոր»ներու մօտ երեւան են եկած՝ ճկուն, յարափոփոխ, ինքնուրաց հակումներ: Իսկ առկէ — նկարագրի եւ հետեւողականութեան պակասը:

Վատթար կացութեան մէջ են նաեւ մեր դպրոցները:

Ուսուցչութիւնը թողուած է ուրիշ ասպարէզներու մէջ անյաջողներուն (բացառութիւններ կան ի հարկէ, եւ կարծեմ ամէնէն բախտաւորը Եգիպտոսն ու Պարսկաստանն են): Ծրագիր չկայ, ուղղութիւն չկայ, հոգածութիւն չկայ, ուսուցչի եւ աշակերտի փոխադարձ կապ չկայ: Աւելցուցէք, այս բոլորին վրայ, տիրող տարրին պետական լեզուական ազդեցութիւնները: ... տղեկը իր մայրենի լեզուէն առաջ պուլկարերէն, յուներէն կամ գաղիերէն սորված է: ... Հայկ Դիւցազնէն աւելի՝ Նափոլէոնը, Քսերքսէսը կամ Ցար Միքայէլը պիտի ճանչնայ...

Կան եւ թափառողներ, ... բնէն չկրցող պատողներ, շուկայ լքուածներ, կամ գործարաններու ճնշիչ ու սեւցնող մուխին տակ իրենց մատղաշ կուրծքը եւ ուղեղները քայքայողներ...:

Եզրակացութի՛ւն,— Հայաստանէ զատ (թէեւ տարբեր ուղղութեամբ), եւ գուցէ աւելի «աննպաստ պայմաններու մէջ են գաղութները» քաղաքականօրէն, տնտեսապէս, ընկերային տեսակէտով եւ մտաւոր-մշակութային գետնի վրայ:

ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ՈՒՇ ՄՆԱՑԻՆ

Օր. Իրէն Քէսլ, նախկին ... բուհի եւ շարժանկարի աստղ ... մազերը կտրելու առաջին ... նշանը տուած էր, Ամերիկայէն ... ճամբայ ելաւ Եւրոպա ... համար: Այս առթիւ պատասխանելով լրագրողներու հարցումին, պատասխանեց թէ՝ ... կը զղջայ կարճ մազերու նորաձեւը քաջալերելուն համար: «Կ'... այն կիները որոնք երկար մազեր ձեւեր կ'առնեն: Շիտակը, ... զանցութեան տարին կարճ ... զգեստի եւ կարճ մազերու ... բոյթը: Ամերիկացի կիները ... ռակ տղաքներ դարձեր ... որոնցմէ կը խուսափին այրերը ...

Ուշ չէ՞...

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

52.— ՎՕ-ԱՆ-ՎԸԼԷՆ (Ռօն)

Ռօն գետին ափը փոքրիկ գիւղաքաղաք մըն է Վօ-ան-Վըլէ-Լիոնէն 15 վայրկեան հեռու, ... Ցեսինէն տասը: Ունի ար-... մետաքսի մեծ գոր-... մը, հաստատուած գրեթէ 15 ... ամիսէ ի վեր, S. A. S. L. ... Մինչեւ հիմա ոչ մէկ ... չէր հանդիպած. Ներկայիս 100 — 120ի չափ հայ ... բանուորներ կ'աշխա-... Մէնքն ալ գոհ են իրենց ... Օրավարձերն ալ լաւ ... բաղդատմամբ ուրիշ գոր-... րու:

Բայց այս գիւղին մէջ ոչ ... բնակութիւն չէ հաստատած: ... մասը Ցեսին կը բնակին, իսկ ... մասը Լիոն: Գործարանի վար-... կողմէ տրամադրուած՝ ... հանրակառքով եւ ինքնաշարժնե-... առաւօտ կը փոխադրուին դէպի ... եւ իրիկունը կը ... իրենց տեղերը: Գործա-... գործարանին եզերքը շինել ... է բազմաթիւ բնակարան-... 1—5 յարկ բարձրութեամբ, ելեկտրականութեամբ եւ ջեր-... թեամբ. Նաեւ յատուկ իւրա-... ընտանիքի համար աղ-... Օդը առողջ է: Գիւղը ... գեղեցիկ զբօսավայրեր: Խրի-... ժողովուրդը կը հաւաքուի ... ափը եւ կը զբօսնու:

Վերոյիշեալ տուներուն մէջ 2000ի մօտ գործաւորներ տե-... են, ունենալով իրենց ... պարտէզները: Մեծ մասը ... գրաւեն Իտալացիները, Սպա-... եւ Ռուսները: Կան բազ-... պարապ սենեակներ ու ... ալ կը շինուին: Գինները ... դիւրամատչելի են: Չորս ... ունեցողը կը վճարէ ա-... 45-50 ֆրանք: Երեք ... ընտանիքներ բախտը ունե-... տեղաւորուելու սոյն սեն-... Մէկ շաբաթէ ի վեր ... ընտանիք մըն ալ եկաւ ..., պայմանագրութեամբ, ... մըն ալ պոլսէն (Սուն-...): Նոյնք ալ հաստատ-... քով: Միւս հայ աշ-... ալ կրնան օգտուիլ, ... եթէ փափաքին ... Ներկայիս քիչ մը կը ... հայ գործաւորներ ա-..., որովհետեւ կարգ մը Հա-... աշխատած են քանի մը օր ... փախուստ տուած են, առանց ... պատճառի: Վարիչներէն ... օր մը կ'ըսէր թէ Հայերը ... եւ ազնիւ գործաւորներ ..., բայց ծոյլ չեն ուզեր տեղ մը ..., արչեստ ըրած են տե-... տեղ փոխադրուիլ հաստատուն ....

Կարելի է պզտիկ համախմ-... մը կազմել նաեւ հոս, Լիոնի ...:

Օրականները կիներուն հա-... նուազագոյն 1,85 է, այրե-... 2,90: Եթէ յարատեւեն, ա-... ամիս քանի մը սու աւելի ...: Կիները իրենց ժրաջան ... օրական մինչեւ 18-20 ֆրանք կը շահին (պար-... ալ հաշուելով):

Մ. Գալթաքճեան

53.— ՎԻԹԻԼՕ ՍԻՒՐ ՊՈՒՌՊԸ

Վիթիլօ ֆէնէն 12 քիլօմէդր ... հեռաւորութեամբ գեղեցիկ գիւ-... մըն է Վիէննէն պուրպ-... (Իզէր): Ունի մետաքսի մանա-... մը եւ մետաքսեայ կտաւի գործարան մը: Երկուքն ալ մի-... ընկերութեան կը պատ-...: Այստեղ հաստատուած են 12 ընտանիք Հայեր, 1925ի ... սկսեալ (գրեթէ բոլորն ... պայմանագրութեամբ): Օրը 10 ժամ աշխատելով 15 ֆրանք կը ստանան: Այրերը եւ կիները մինչեւ այն գործին կ'աշխատին: Ընկերութեան կողմէ ամէն ընտանիքի համար տրամադրուած է ընդարձակ սենեակներ եռայարկ մաշճակալներով եւ եւ վառարանով. ձրի կը տրուին նաեւ վառելիք փայտը ածուխն եւ մշակելու հողը: Ցեղացիները մեծ յարգանք ունին Հայերու հանդէպ: Դժբախտաբար որ եւ է կազմակերպութիւն չունինք:

8-14 մանուկներ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն: Մինչեւ ցարդ ոչ մահ, ոչ ալ ծնունդ պատահած է:

Կ. Շ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿՐԸՆՕՊԼԸ (Սեփ. թղթ.).— Հ. Ց. Դ. Ենթակոմիտէն անցեալ շաբթու կազմակերպեց հրապարակային բանախօսութիւն մը, ուր ընկեր Մ. Գույումճեան պարզեց հայ հալածական ժողովուրդի դարաւոր պատմութեան ելեւէջները, մասնաւորաբար ծանրանալով կէս դարէ ի վեր մղուած ազատագրական պայքարին վրայ:

Բանախօսութենէն յետոյ եղան զանազան հարցումներ, Հայաստանի ձեռբակալութեանց եւն. մասին: Ընկերը պատասխանեց մանրամասնօրէն եւ փաստերով: Խօթը երիտասարդներ փափաք յայտնեցին մտնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ: Անոնց պարզուեցան այն ծանր պարտականութիւնները որոնց պիտի ենթարկուին անդամակցելով եւ ժամանակ տրուեցաւ լայնօրէն խորհելու:

Յաջորդ առտու ժամը 9ին, խօթը մէկ եկան եւ յայտարարեցին թէ իրենց ուխտը անդառնալի է, եւ արձանագրուեցան:

Մ. Տէր Սարգսեան

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԸ (Սեփ. թղթ.).— Անցեալ շաբթու դասախօսութիւն մը տեղի ունեցաւ մեր քաղաքին մէջ: Ներկայ էին գրեթէ բոլոր երիտասարդ եւ կենսունակ տարրերը: Բացակայ էին անոնք որ իրիկունը կ'աշխատէին: Դասախօսը, Պ. Մ. Գույումճեան պատմականը ըրաւ հայրենիքի ազատագրութեան պայքարին, որ յանգեցաւ հայկական անկախութեան, եւ որուն վերահաստատման կը հաւատան բոլորը:

*** Երիտասարդաց Միութիւնը կը պատրաստուի իր բացման հանդէսը կատարել Յուլիս 4ին: Կը յուսանք թէ շուտով կ'ունենայ իր ընթերցարանը եւ կը սկսի դասախօսութիւնները: Թերեւս դժուար է տեղին վրայ կարող անձեր գտնել, սակայն երբ ամէն մարդ իր ունեցածը տրամադրէ, շատ մը դժուարութիւններ կը հարթուին:

Մեր քաղաքին մէջ ալ անհրաժեշտ է Տիկնանց Միութեան կազմութիւնը: Ցանկալի էր որ Տիկրատիւի շաբիկներու նուիրատուները ստանձնէին այս պարտականութիւնը:

*** Թոգատէն (Թուրքիա) առնուած լուրի մը համաձայն, տեղին մէջ դմակի իւղը 250 ղրշ. թղթադրամ (մօտաւորապէս 40 ֆրանքի) իսկ արդար իւղը 300ի (48 ֆրանքի) կը ծախուի: Միւս ապրանքներն ալ նոյն համեմատութեամբ սղած են:

*** Անցեալները 8 օրուան երախայի մը մահուան առթիւ դժուարութիւններ ծագեցան, երախան արձանագրուած չըլլալով: Աւելորդ չէ յիշեցնել թէ ծնունդները 24 ժամէն պէտք է արձանագրուին քաղաքապետարանի օրէնքի համաձայն: Ցանուարէն մինչեւ հիմա 11 պսակ ունեցանք: Ներկայիս երեք նշանուածներ միայն կան:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սօֆիայի թերթերը կը գրեն թէ՝ տնտեսական տագնապին հետեւանքով, շատ մը արդիւնաբերական հաստատութիւններ կ'արձակեն օտարները: Որպէսզի այս բոլորը նպատակայարմար կերպով կատարուի, առեւտուրի եւ աշխատանքի նախարարութիւնը հրահանգած է ամէնէն առաջ արձակել ոչ-մասնագէտ օտար բանուորները: Բայց միաժամանակ կը զգուշացնէ աշխատանքի քննիչները այս հրահանգը չնկատել բոլոր օտարահպատակներու դէմ, ինչպէս ըրած են կարգ մը քննիչներ եւ սր տեղի տուած է օտար կարգ մը պետութեանց ներկայացուցիչներու բողոքին: Չեխօսլովաքիոյ, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ հպատակները պէտք է նկատուին պուլկար բանուորներու հետ հաւասար ստիճանի վրայ, համաձայն կնքուած դաշնագիրներու:

Տիրող տագնապին հետեւանքով, համաճարակի հանգամանք առած են անձնասպանութիւնները ամբողջ Պուլկարիոյ եւ մանաւանդ Սօֆիայի մէջ: Միայն անցած շաբթուան ընթացքին Սօֆիայի Պորիսի պարտէզին մէջ պատահեցաւ անձնասպանութեան երեք դէպք: Առաջինը Ռուս մըն է որ ատրճանակի մը հարուածով վերջ տուաւ կեանքին: Երկրորդը, 27 տարեկան հրեայ երիտասարդ մը, բացաւ իր երակները եւ անցորդ մը զայն նշմարելով փոխադրեց հիւանդանոց, ուր կարելի եղաւ կեանքը փրկել: Իսկ երրորդը Պուլկար մըն է, 30 տարեկան, որ նոյն պարտէզին մէջ ինքզինքը թունաւորել փորձեց: Անցորդները զայն նշմարելով հոգեվարք վիճակի մէջ, անմիջապէս տեղեկութիւն տուին ոստիկաններուն:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԶԿԻԹԸ

Փարիզի մզկիթին պաշտօնական բացումը պիտի կատարուի Յուլիս 15ին, ի ներկայութեան Մարօքի սուլթանին եւ Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տումերկի: Շէնքը արդէն վերջացած է եւ աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ մզկիթներէն մէկը կը նկատուի: Մինչեւ հիմա քրիստոնեայ հողի վրայ շինուած առաջին մզկիթն է այս: Կը գտնուի բուսաբանական պարտէզին դիմաց եւ ճակատը կը նայի քաթրըֆաժ փողոցին վրայ:

Առաջին օրուան արարողութեան ներկայ պիտի կրնան ըլլալ քրիստոնեաները, որոնք պիտի այցելեն մզկիթին զանազան մասերը: Բուն բացումը պիտի կատարուի Յուլիս 16ին եւ այդ օրը միայն իսլամները ներս պիտի առնուին: Մզկիթին չորս բոլորտիքը բացուած են մաւրիտանական եւ արաբական սրճարաններ ու պազարներ. այնպէս որ Փարիզի կեդրոնին մէջ իրական իսլամական օջախ մը կազմուած է:

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՒԱՆՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրեցինք, Շաբաթ օր Պրիւքսէլի մէջ բացուեցաւ Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւանց Միջազգային դաշնակցութեան համաժողովը:

Բոլոր պատգամաւորները տեղեկագիր ներկայացուցին իրենց երկրի դաշնակցութեան մասին: Ֆրանսայի պատուիրակ փրօֆ. Օլար երկար ծափահարուեցաւ՝ երբ յայտնեց թէ ֆրանսական դաշնակցութիւնը 1800 մասնաճիւղեր ունի երկրին մէջ: Պ. Պ. Քարօլի եւ Թուպինշթայն առաջարկեցին որ քաղաքական տարագիրներուն համար ալ Նանսէնեան անցագրի դրութիւնը ընդունուի: Այս իմաստով բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ: Բանաձեւ մը ընդունուեցաւ նոյնպէս Վրաստանի անկախութիւնը պաշտպանելու համար: Համաժողովը բողոքեց իտալական կառավարութեան կամայականութեանց դէմ հանդէպ Երկոտասան կղզիներու յոյն բնակչութեանց:

Օրակարգի կարեւոր խնդիրն էր Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու կազմութիւնը: Այս մասին կարդացուեցան ձեռնհաս անձերու կողմէ պատրաստուած զանազան տեղեկագիրներ՝ ելմտական համաձայնութեանց, մաքսային միութեան եւ մտաւորական կազմակերպութեան մասին: Փրօֆ. Օլար բացատրեց թէ իրենց նպատակը չէ եւրոպական բոլոր հայրենիքները միակ հայրենիքի մը մէջ ձուլել, ո՛չ ալ կեդրոնացումի դրութեամբ զանոնք պարզ ու միակերպ վարչական նահանգներու բաժնել: Կեդրոնացում չէ որ պիտի կազմուի, այլ Դաշնակցութիւն, ուր ամէն ազգի օրէնքները, տաղանդը եւ ամբողջ անհատականութիւնը անեղծ պիտի մնայ: Աւելի քան երբեք գոյութիւն պիտի ունենայ Ֆրանսա մը, Անգլիա մը, Գերմանիա մը, Իտալիա մը եւլն.՛ Իւրաքանչիւր ազգ աւելի զօրաւոր եւ աւելի կենսունակ պիտի ըլլայ, քանի որ իրերօգնութեան սկզբունքով պիտի ապրի: Անոնք մէկ իրաւունք միայն պիտի կորսնցնեն. ուրիշին դէմ ըլլալ զինուորական, ըլլայ տնտեսական պատերազմի յայտարարութիւն: Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները պիտի կազմուին եւ պիտի զարգանան Ազգերու Դաշնակցութեան ծոցին մէջ եւ անոր հովանիին տակ, ու ներքնապէս պիտի զօրացնեն զայն: Արդէն Լոքառնոյի դաշինքը նախաքայլ մըն է այս ուղղութեամբ. Նոր կնքուելիք դաշնագիրներ պիտի լրացնեն եւ իրականացնեն այս ծրագիրը:

Փրօֆ. Թօժէ փիքար խնդրին ելմտական մասին շուրջ երկար տեղեկագիր մը կարդաց եւ լուսաբանութիւններ տուաւ: Բոլոր զեկուցողները լաւատես էին ծրագրին յաջողութեան մասին:

Պ. Վիլմօթ զեկոյց տուաւ մտաւորական յարաբերութեանց խնդրին մասին եւ պարզեց թէ մտաւորական աշխատաւորներու կացութիւնը աչնելի է ամբողջ աշխարհի մէջ: Վիէննայի մէջ ուսուցիչները իրիկունները կուտան իրենց դասերը, որովհետեւ ցորեկին ստիպուած են աշխատիլ՝ իրենց ապրուստը ճարելու համար: Մտաւորականներու թիւը պակսած է. միջին թիւը պատերազմէն առաջուանէն վար է: Զեկուցաբերը առաջարկեց որ պետութիւնները համաձայնին այս մտաւորական խնդիրներուն մասին, ջատագովեց Մտաւորական Համագործակցութեան Հիմնարկութիւնը, որ գիտնականներու, գրողներու ու արուեստագէտներու միջեւ մերձեցումի գործը յաջողութեամբ պսակած է:

Որոշուեցաւ ընդունուած բանաձեւերը հաղորդել Ազգերու Դաշնակցութեան:

Յաջորդ համաժողովը պիտի գումարուի Լիզպօնի մէջ:

ՓԱՐԻԶԷՆ ՊՈԼԻՍ ՏԱՍՆԵՐԵՔ ԺԱՄԷՆ

Ֆրանսացի օդաչուներ Հաբիւրապետ Արաշար եւ եղբայրը Պուրժէի կայանէն մեկնեցան դէպի Պասրա: Օդաչուները 13 ժամէն կտրեցին Փարիզէն Պոլիս 2300 քիլոմեդր հեռաւորութիւնը, (միջին հաշուով ժամը 170 քիլոմեդր): Իսկ Պասրա հասան 26ուկէս ժամէն: Փարիզէն մինչեւ Պասրա բնաւ կանգ չառին, կտրելով մրցաւիշը:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընտանեկան պարահանդէսը Օրդ Թաղապետութեան սրահներուն մէջ: Հակառակ ամառնայ եղանակին, մեծ բազմութիւն մը փութացած էր երեկոյթին, զուարթ ու հաճելի գիշեր մը անցնելու ակնկալութեամբ: Ստերմական այս հանդիպումը իր ստեղծած ոգեւորութեամբ արդարացուց անոնց ակնկալութիւնը:

Պարահանդէսի բաժինը անցաւ շատ յաջող, զոյգ մը ընտրուած նուագախումբի ներկայութեան շնորհիւ, որոնք մինչեւ առաւօտ փոխն ի փոխ նուագեցին: Պէսպիսութիւն մը ըլլալով մէջ ընդ մէջ երգեց Պ. Տէվէճեան եւ ջութակով նուագեց Պ. Սիւրմէլեան:

Պարող զոյգերու կողմէ յայտնուած ընդհանուր փափաքին վրայ, կազմակերպող յանձնախումբը ընկերական ու անպաշտօն պարի մրցում մը կազմակերպեց Նորագոյն պարերէն Չարլսթընի եւ Թանկօի համար: Ինը զոյգեր առաջինին եւ տասնըչորս ուրիշներ երկրորդին մասնակցեցան: Իրենց մէջէն ընտրուած դատական մարմին մը Չարլսթընի առաջնութիւնը տուաւ Պ. Ընդրանիկ Մալճեանի, իսկ Թանկօի մէջ Պ. Պ. Շիլեանի եւ Ն. Շիշմանեանի, որոնք հաւասար կէտ շահած էին:

Երեկոյթին ամէնէն հետաքրքրական մասը կազմեց ամերիկեան աճուրդը: Ֆութպոլի առաջին խումբին մեծադիր խմբանկարը, որ այս առթիւ աճուրդի հանուեցաւ, մեծ ոգեւորութիւն մը ստեղծեց մասնակցողներուն մէջ, որոնք իրար գերելու նախանձախնդրութեամբ աճուրդը բարձրացուցին մինչեւ 2500 ֆրանքէն աւելի անսպասելի գումարի մը, կոտրելով այսպէս նախորդ պարահանդէսի աճուրդին մրցանիշը որ հասած էր 1400 ֆրանքի: Այս աճուրդին լայնօրէն մասնակցեցան գլխաւորաբար Պ. Պ. Գ. Պաղտատլեան, Համբարձումեան, Քէլէկեան, Ն. Ֆրէնկեան, Ց. Գափուճեան, Գ. Շահինեան, Սարգիսեան, Ց. Պօյաճեան եւ Պ. Ֆրէնկեան (Ամերիկայէն): Վերջապէս 100ական ֆրանքի յաւելումով աճուրդը վերջնականապէս շահեցաւ Պ. Գոմեր Պաղտատլեան, բարձրացնելով զայն մինչեւ 2270 ֆրանքի եւ զոր կրկին նուիրեց Միութեան: Պ. Սարգիսեան, սակայն, որ Պ. Գոմերի զօրաւոր մրցակիցներէն մէկն էր, առաջարկեց 300 ֆրանք եւս տալ զայն ստանալու համար, ինչ որ սիրով ընդունուեցաւ: Այսպէսով պաշտօնական աճուրդէն վերջ գումարը բարձրացաւ 2570 ֆրանքի եւ նկարը յանձնուեցաւ Պ. Սարգիսեանի:

Ներկայ մը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի «ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ»Ը

Հակառակ նախապէս որոշուած որոշման, այս տարուայ հեծելանիւի մրցումը տեղի պիտի ունենայ ողիմպիականէն կիրակի մը առաջ, Յուլիս 25ին:

Փոխանակ Փարիզ-Մըլէօնի, տեղի կ'ունենայ «Փարիզի շրջանը'» մօտ 40 քիլօմէդր սալայատակուած ճամբու վրայ: «Փարիզի շրջան»ի մրցումը ֆրանսական մրցումներուն ամէնէն դասականներէն է եւ թէ մեր տղոց շինելիք ըրքօրը կրնանք բաղդատել Ֆրանսայի ըրքօրներուն հետ և հասկնալ մեր իրական արժէքը:

Կը կարծենք թէ մասնաճիւղերու միջեւ մրցումն ալ բաւական լուրջ պիտի ըլլայ: Պուա Գոլօմպ-Արժանթէօյ մասնաճիւղը լուրջ պատրաստութիւն կը տեսնէ խմբական վազք մը ընելու համար:

Այս տարուայ մրցումը կանոնաւոր և խիստ պիտի ըլլայ: Քանի մը տեղեր «փիքս գօնթրօլ» տեղի ունենալով, և քանի մը ինքնաշարժեր ալ հետեւելով: «Յառաջ»ի մարզական թղթակիցները մրցման կը հետեւին Cadillac ինքնաշարժի մը մէջ եւ Պ. Օ. Փիլիպոսեանի Side-carով:

Հ. Թ.

*** Մրցումը տեղի կ'ունենայ առաւօտեան 10ին: Արձանագրութիւնները կը փակուին Յուլիս 12ին: Դիմել գրաւոր 5 ռիւ Նուվէլ, Փարիզ:

ՆԱԽԱՐՇԱՒԻ ՓՈՐՁԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը, Հայերու մէջ առաջին անգամ ըլլալով, հաստատած է նաւարշաւի փորձեր, օգտուելով իր անդամներէն մէկուն անձնուիրութենէն որ, ստանձնած է այս ուղղութեամբ մարզուիլ փափաքող անդամներուն իր ծախքով հայթայթել նաւակներ եւ զանոնք մարզել: Փորձերը սկըսան Շաբաթ 26 Յունիս, Նօժան լը Փէրօ, Մառն գետին վրայ:

Յանձնախումբս քաջալերուած առաջին փորձին ներկաներուն բուռն խանդավառութենէն, կը հրաւիրէ իր անդամները գալ մարզուիլ նաեւ այս ուղղութեամբ: Արձանագրուելու համար գրաւոր դիմել աթլէթիկ յանձնախումբին: Փորձերը տեղի կ'ունենան շաբաթը մէկ անգամ Շաբաթ օրերը: Շոգեկառքը կը մեկնի «Կառ տը լ'Էսթ»էն ժամը 3ին «Նօժան-Փէրօ»ի համար:

Աթլէթիք Յանձնախումբ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան աթլէթիք մրցումները տեղի պիտի ունենան 1 Օգոստոս կիրակի օրը: Բոլոր աթլէթներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ եւ փորձերու համար ամէն կիրակի առաւօտ երթալ փարք Սէն Մօռի Սթատ Օլէմփիքը (Պասթիլի կայարանէն): Մուտքը Միութիւնը կը վճարէ: Շոգեկառքը կը մեկնի ժամը 9ին: Իսկ Չորեքշաբթի իրիկունները 6էն վերջ Սթատ փօրթ Տօրէ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

«Յառաջ»ի 139 թիւով, Պ. Ց. Պուլնազեան, Շապին Գարահիսարի հերոսամարտին առթիւ, գրուած յօդուածով մը, կը դանգատէր թէ Վասպուրականցիներ, Եդեսիացիներ եւ Սուէտացիներ մոռացութեան են տուած իրենց հերոսամարտերու տարեդարձը:

Պարտք կը զգամ յայտնելու որ Մարսէյլաբնակ Վասպուրականցիներս, նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան, երկու տարիէ ի վեր կանոնաւորապէս կը տօնենք այդ փառապանծ հերոսամարտը, այն խոր գիտակցութեամբ թէ մեր գոյութիւնը պայմանաւորուած է այդ եւ նման հերոսամարտներու հետ:

Բայց դժբախտաբար մտաւորական ուժերու պակասութեան պատճառաւ, չենք կրնար փայլ տալ այդ մեծ օրուան այնպէս՝ ինչպէս որ պէտք է:

Իսկ ի՞նչ ըսել սա Փարիզի փարթամութեան մէջ յղփացած Վասպուրականցի մտաւորականներուն, որոնք մեծ բան կը պարտին այդ օրուան, ու երկու տող իսկ նշանակել կը մոռնան:

Գիտակից Վասպուրականցիներ տօներ են, կը տօնեն եւ պիտի տօնեն իրենց ազատագրութեան տարեդարձը, այն խոր հաւատքով որ բոլոր պարտութիւններու եւ յաղթութիւններու իմաստը կը կայանայ իրենց բարոյական արժէքին մէջ:

Գէորգ Սաֆեան

Դաւադրութեան կը հետեւին աւելի քան 700 ունկնդիրներ, որոնց մէջ նաեւ բազմաթիւ օրագրողներ։

Ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց 9 ամբաստանեալներու համար, որոնց 3ը երեսփոխաններ են։ Ասոնցմէ մէկն է Իզմիրի երեսփոխան Շիւքրի պէյ, Իթթիհատի օրով կրթական նախարար, որ ծանօթ է իբրեւ դաւադրական կազմակերպիչ. ժամանակին գլխաւոր ղեկավարը եղած է ահաբեկիչ կոմիտէին, որուն ձեռքով սպաննուեցան Իսմայիլ Մահիր փաշա, Ահմէտ Սամիմ եւլն.։ Իսկ ասոնց բուն սպանիչը եղած է Էնկիւրիի նախկին կուսակալ Ապտիւլ Գատէր։ Շիւքրի պէյ վերջերս մեծ ջանքեր թափած էր Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ, ահաբեկիչ մարմին մը ստեղծելու համար։

Խոշոր դաւադրութիւն մը Սօֆիայի մէջ

Սօֆիայէն կը հեռագրեն Յունիս 28 թուականով.—

Այսօրուան թերթերը կը հաղորդեն թէ ոստիկանութիւնը երեւան հանած է անօրեկչական դաւադրութիւն մը որուն մանրամասնութիւննե ը գաղտնի կը պահուին տակաւին։ Կատարուած քննութիւններու շնորհիւ, երէկ Սօֆիայի մօտերը դաշտի մը մէջ գտնուեցաւ թաքստոց մը որ կը պարունակէր եօթը քիլօ պայթուցիկ նիւթեր, չորս քիլօն «փէթրիթ»։ Այս վերջինը մասնաւորապէս պատրաստուած էր երկաթուղիներու դէմ գործածուելու համար։ Մասնագէտներու կարծիքով, պայթուցիկները թաղուած էին մէկ ամիսէ ի վեր։ Շատ մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Նոր կռիւ Դամասկոսի մէջ

Յունիս 28ի գիշերը 30ի չափ աւազակներ մտան Դամասկոսի Մույէտտին թաղը, բայց ետ մղուեցան։ Քաղաքը հանդարտ է։ Ճէպէլը Տրիւզի մէջ ալ նոր դէպք չկայ։

Հայ մը տառ կը գտնէ թուրքերէնի համար

Պ. Զորեան Թուրք թերթի մը ուղղուած նամակով մը կ՚ըսէ թէ 27 տարերէ բաղկացեալ թուրքերէնի նոր այբուբէն մը հնարած է, որ ո՛չ լատինական է ոչ ալ արաբական, այլ բոլորովին ինքնատիպ։ Գիրերէն հինգը ձայնաւոր են եւ երեքը կցուած։ Եւրոպական լեզուի պէս ձախէն աջ կը գրուին։ Արաբական տառերով չգրուած բառերը իր գտած այբուբէնով դիւրութեամբ պիտի կրնան գրուիլ։ Ոչ-իսլամներն ու օտարները շատ դիւրաւ թուրքերէն պիտի սորվին։

Միջերկրականի ափերուն վրայ երկրաշարժ

Մալթայէն, Սիկիլիայէն, Հռոդոսէն, Կրէտէէն, Երկոտասան կղզիներէն, Տրիպոլիսէն, Աղեքսանդրիայէն, Փորթ Սայիտէն եւ Գահիրէէն առնուած հեռագիրները կը հաստատեն թէ միաժամանակ երկրաշարժի զօրաւոր ցնցումներ զգացուած են յիշեալ վայրերուն մէջ։ Նափոլիի և Սիկիլիոյ միջեւ ցնցումը շատ սաստիկ եղած է. Մեսինայի, Սիրակուսայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ կարեւոր կորուստներ կան։ Հռոդոսի չորս գիւղերուն մէջ երկու հազար տուներ փլած են։ Կրէտէի Գանտիա և Հանիա քաղաքները եւս նիւթապէս վնասուած են։ Կան նաև քանի մը զոհեր։ Աղեքսանդրիոյ մէջ քանի մը շէնքեր ճեղքուած են։ Գահիրէի մէջ ցնցումը տեւած է երեք վայրկեան եւ քանի մը շէնքեր փլած են։

Միջերկրականի մէջ սկսած երկրաշարժը շարունակուած է դէպի արեւելք։ Պաթավիայէն առնուած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Սումաթրա կղզիին մէջ երկրաշարժը շատ լուրջ վնասներ պատճառած է։ Նոյնը պատահած է նաեւ Սինկափուրի մէջ։

Գանտիոյ նշանաւոր թանգարանը եւ Քնոսոսի հնութիւնները մեծապէս վնասուած են։

Քաղաքականէն յետոյ, բնական երկրաշարժ

Արեւմտեան Անատոլուի մէջ եւս երկրաշարժի ցնցումներ տեղի ունեցած են։ Ֆէթհիյէի մէջ 10 շէնք եւ մզկիթ մը ամբողջովին քանդուած են։ Ժողովուրդը սարսափահար քաղաքէն դուրս փախած է եւ վրանի տակ կը բնակի։ Նիւթական կորուստը կը հաշուուի 100 միլիոն օսմ. ոսկի։

Անգլիա եւ Իտալիա Համաձայն

«Ուէսթմինսթըր կազէթ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ.—

Ինչպէս որ Մուսոլինի անգլեւթուրք վէճին վրայ դրած էր յոյսը՝ Իտալիոյ աշխարհակալական ծրագիրները իրագործելու համար, հիմա ալ նոյն ձեւով յոյսը դրած է Միջերկրականի մէջ ֆրանսական գերակայութեան մասին Անգլիոյ ունեցած վախերուն վրայ։

Ռիֆի յաղթանակին շնորհիւ Ֆրանսացիներն ու Սպանիացիները կը յուսան Միջերկրականի ափերուն վրայ ազդեցութեան երկար շրջանակ մը ձեռք բերել։ Անգլիոյ ծովային եւ օդանաւային իշխանութիւնները կը կարծեն թէ այսպիսի հաւանականութիւն մը մեծապէս պիտի պզտիկցնէ Ճիպրալթարի արժէքը, իբրեւ Միջերկրականի անգլիական կարեւոր բանալիներէն մին։ Այս է պատճառը, որ Ֆաշիստ կիսապաշտօն մամուլը կը գրէ թէ ոչ Իտալիա, ոչ ալ Անգլիա չեն կրնար անտարբեր աչքով դիտել Միջերկրականի «ֆրանսական լիճ»ի վերածուիլը։ Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ, կ՚եզրակացնէ աշխատակիցը, անգլիական դիւանագիտութիւնը եւ Իտալիոյ քաղաքական մնափառութիւնները գործակցութեան ընդհանուր գետին մը կը գտնեն։

Առեւտուր Թուրքիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ

Մուսուլի դաշնագիրը վաւերացուած ըլլալով, Թուրքիոյ և Անգլիոյ միջեւ յարաբերութիւնները սկսան։ «Գարա Տէնիզ» շոգենաւը Պոլիսէն ճամբայ ելած է դէպի Լոնտոն, իր հետ տանելով Թուրքիոյ զանազան բերքերէն նմոյշներ։ Շոգենաւը կիրակի օր պիտի խարսխէ Կրինուիչի քարափը եւ շաբաթ մը պիտի մնայ։ Ժողովուրդը ձրիաբար պիտի արտօնուի այցելել ամէն օր այս ցուցահանդէս-շոգենաւը, գաղափար կազմելու համար թրքական արտադրութեանց մասին։ Այս կերպով Թուրքերը կը յուսան կարեւոր ապսպրանքներ ստանալ Անգլիայէն։

Թերթերը կը սղեն

Յուլիս 1էն սկսեալ Փարիզի ֆրանսերէն թերթերը 25 սանթիմ պիտի ծախուին եւ բաժնեգինը պիտի աւելցնեն։ Նոյնը պիտի ընեն նաեւ անգլիերէն թերթերը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն դասախօսական դասընթացքի կը հրաւիրէ բոլոր իրն ընկերները, որոնք նախապէս արձանագրուած են։ Առաջին դասախօսութիւնը տեղի կ՚ունենայ վաղը՝ Հինգշաբթի 1 Յուլիս երեկոյեան ժամը 8,30ին Rue du Vieux Colombier.

Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբի ժողովը՝ 2 Յուլիս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին 5, Rue Londres։

Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը 2 Յուլիս Ուրբաթ ժամը 9ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական ժողովատեղին։ Միասին բերել անդամատետրերը։

Հ. Յ. Դ. «Արմէն-Գարօ» խումբին ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ երեկոյ 3 Յուլիս ժամը 8,30ին Ռոստոմի սրահը, 131 Ֆօպուր տիւ Թանփըլ, Մէթրօ Պէլվիլ։

Հ. Յ. Դ. ՈՒՍԱՆՈՂ. Միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8,30ին «Ֆլօրիա» ճաշարանը։ Դասախօս ընկ. Ա. Ջամալեան։

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայրենակցական Միութեան առժամեայ յանձնախումբը բոլոր Հայրենակիցները Ընդհ. Ժողովի կը հրաւիրէ Յուլիս 4 Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Ֆլօրիա ճաշարանը։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Երիտասարդաց Միութեան ընկերային հաւաքոյթը՝ այս գիշեր, Չորեքշաբթի, ժամը ճիշտ 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ։

ՉԱՓԱՀԱՍ Որբերու Միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ։ Կը խօսի Պ. Ա. Շահխաթունի «Հայ գեղարուեստը» նիւթի մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԱԽԱՍԱՐԴ գրական-գեղարուեստական պարբերականի Ժ.Ա. պրակը։

ՆԱԽԱՍԱՐԴի յառաջիկայ թիւը լոյս կը տեսնէ բացառիկ ծաւալով և պիտի ստանան միայն այն բաժանորդները որոնք հասցուցած կ՚ըլլան իրենց բաժնեգինը։ Իսկ առնուելիք՝ տարին չորս անգամ։

ՆԱԽԱՍԱՐԴ կը խնդրէ իր աշխատակիցներէն փութացնել իրենց նիւթերը բացառիկ թիւին համար։ Մասնաւորապէս կը սպասուի պատմուածքներու և ուսումնասիրութեանց։

Սոյն թիւին մէջ տեղ պիտի տրուի նաև նմոյշներու, նկարիչ և արձանագործ հայ արուեստագէտներու գործերէն։ Կը հրաւիրուին արուեստագէտ և արուեստասէր բարեկամները տրամադրել այդ առթիւ անհրաժեշտ նիւթերը։

Տարկան բաժնեգին 50 ֆր.։ Հասցէ՝ H. Dj. Sirouni. 27, Boul. Carol, Bucarest. Հատով կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն,

Ազատութեան ճանապարհին, Ա. Ահարոնեան, Պոսթըն 1926։ Տպագր. «Հայրենիք»։

Խրիմեան Հայրիկ, (իր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ), գրեց Թ. Ե. Գ. Փարիզ 1925, Գեղարուեստական տպարան։ Գին 20 ֆրանք։

Իրականութեան լոյսին տակ, (Մելգոնեան նուիրատուութեան առթիւ)։ Գրեց Մ. Սերոբեան, Գահիրէ։ Տպագր. «Յուսաբեր»ի, 1926։ Գին 1 շիլին։

Հատընտիր էջեր Քուչակեան տաղաշարքէն, սիրոյ եւ պանդուխտի երգեր։ Հրատ. Ա. Չօպանեան, Փարիզ 1926։ Գին 5 ֆրանք։

Հայ ազգը մեռած չէ, Ա. Չօպանեան, Փարիզ 1926։ Գին 3 ֆրանք։

Կեդրոնատեղի՝ Պ. Պալենց գրատուն, 208bis, Rue Lafayette, Paris 10։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի և «Մարմարա»ի գործակալն է Յովհաննէս Դերձակեան, 34 Rue Dunoir, Lyon

ՓՈՒԹԱՑԷ՛Ք ԳՆԵԼ

"ՄԱՅԻՍԻ 28,,Ը

Աշխատակցութեամբ Ա. Ահարոնեանի, Ա. Խատիսեանի, Ա. Խատիսեանի, Ռուբէնի, Մ. Վարանդեանի, Ս. Վրացեանի, եւլն.։ Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի։ 14 մեծ և փոքր պատկերներով։ Տպագր. Կ. Յ. Ներսէս, Փարիզ, 1926։ Գին 5.50 ֆրանք։ Կարելի է ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ «ՇԱՆԹ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ.— 1926 Յուլիս 3, Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Casino d'Arnouvilleի սրահին մէջ, կը ներկայացնէ երկու խուլերը եւ երկու Անվարտիները, Մուտքը 5 ֆր.։ Տոմսերու համար դիմել Երուանդ Գրիգորեանի, 67 Rue Monsieur le Prince Paris (6e)։ Հաղորդակցութեան միջոցներ Gare du Nordէն՝ 19.7 19.43, 20.12, վերադարձ ժամը 23.27ին, վերջին թրէն։

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Խ. Հայաստանի Մատենադարանին, կազմակերպուած Հօկի Բիւրակ մասնաճիւղին կողմէ եւ մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Փարիզահայ երիտասարդաց եւ Զափահաս երկսեռ որբերու միութիւններու, Salle d'Horticulture-ի մեծ սրահներուն մէջ, 84 Rue de Grenelle, 3 Յուլիս ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ։ Տոմսերու գիները այրերու 10, կիներու 5 ֆր.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդի Արօզիկ գիւղէն Աստուր Յովակիմեան կը փնտռէ եղբայրը 12 տարեկան, որ 1916ին դրուած է Ամերիկեան որբանոցը և 1921էն վերջ լուր չէ առնուած իրմէ, հօրը անունը Յովհաննէս, մօրը՝ Մարիամ Տեղեկացնել A. Hovaguimian cabanon No. 4. A. Puits Bivert. Cardonne France։ Կը խնդրուի Աթէնքի «Նոր Օր»էն արտատպել։

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Շէյխհաճի գիւղի Մարսէյլի Երիտասարդաց Միութեան սարքած վիճակահանութիւնը տեղի կ՚ունենայ յառաջիկայ Կիրակի 4 Յուլիս առաւօտեան ժամը 9ին, Օթէլ Սամսոն կից ճաշարան Թըլկատինցիի սրահը։

ԳՏՆՈՒԱԾ Է

Արփիար Կարմեան, որ կը փնտռուէր իր եղբօր Լեւոնի կողմէ «Յառաջ»ի միջոցաւ (25 Յունիս)։ Արփիարի հասցէն է La Poterie I, Décines (Isère)։ դիմել խմբագրատուն, ուրիշ լուրի համար։

ՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒ

Իրենց տան մէջ աշխատելու համար, շալքի, քաշքօլի, բօպի եւ քոմպինէզօնի առատ գործ ունիմ. գոհացուցիչ վճարում, դիմել անմիջապէս (Belleville) rue Belleville-ի վրայ, Passage Lauzin 3bis սենեակին թիւը 7.—

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

18 տարեկան պատուաւոր երիտասարդ մը որ ձեռական աշխատութեանց շատ յարմարութիւն ունի, կը փափաքի աշխատիլ ժամագործի եւ կամ ոսկերիչի մը քով։ Ի հարկին կ՚ընդունի նաեւ ուրիշ որեւէ գործ, գիտէ սահուն կերպով ֆրանսերէն խօսիլ։ Դիմել ՄԱՍԻՍ տպարան։

ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Գալուստ Մէշտուտճեան, Poste Restante, Athènes.

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Յունիս 1926

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	169	25
Տոլար,	Dollar	34	88
Մարք (ոսկի)	Mark	8	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	18	10
Թրք. ոսկի	» or	158	—
Մէճիտիէ	Médjidié	12	50
Լէվա 100 հատը	Léva	24	—
Տրախմի »	Drachme	43	—
Լիր » »	Lire	125	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	99	—
Զուից. »	Frc. Suisse	672	90
Լէյ 100 հատը	Ley	15	50
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	174	25

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3700	—
» II	»	2550	—
» III	»	2220	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	149	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)